

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 230

זכרון ברית לראשונים

המכיל

כתבי יד עתיקי ימים אשר היו גנוזים בבית עקד ספרים שונים, ואשר לא עלו על מכבש הרפוס מעולם

מאת **רבנו יעקב הגוזר ובנו רבנו גרשם הגוזר**

וכמה ענינים המובאים שם מספר שכל טוב על התורה. וכמה פסקי הלכות ודרשות מכמה גאונים שבימיו וקודם לו

עם

באר יעקב

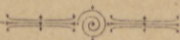
והוא מראה מקומות מתנ"ך, ש"ס בבלי וירושלמי, מדרש רבה ותנחומא וילקוטים, מדרש שוחר טוב, מדרש חזית, פסיקתא רבתי וזוטרטא, מכילתא, ספרא, ספרי, זוהר גדול וזוהר חדש, ופסקי הלכות מכל ראשונים והאחרונים. ובאו בו דברים רבים מכמה ספרי חכמה, וכמה מאות שו"ת, והרבה ענינים מכתבי עת שונים.

לקטתי ואספתי אותם דבר דבור על אפניו

אנכי

יעקב בן לאא"מ מוהר"ר מרדכי סג"ל גלאסבערג.

שו"ב דק"ק ברלין ומוהל מומחה.

ברלין, תרנ"ב.

בדפוס צבי הירש בר' יצחק אימצקאווסקי.

זאת לדעת, אשר בכל מקום שנמצא בספרי מלת נוי, עכו"ם, נכרי וכיוצא כונתנו על האומות
הקדמונים שהיו עובדי אלילים ואהבת אדם רחקה מהם כמ"ש באר הגולה על
ש"ע חו"מ סימן תכ"ה סעיף ה' אות ש' ורמ"א א"ח סימן קנ"ו בהגה ור"ע ותו"ש על משנה
ב' פ"א דע"ז. לא כאלה חלק הגוים אשר אנחנו מתגוררים ביניהם אשר זיק אהבת אדם
נוססה בקרב לבכם ויראת ה' בקרבם, עלינו המצוה לאהבם ולרחמם ולקרבתם ולהתפלל
בשלומם כמו על א' מאחינו עם ישראל ועי' מעשי ה' על סדר הגדה בפסוק שפוך
חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וכו' ועי' בקורת כללית בסדור הגיון לב ענין זה באריכות.

Sichron B'rith Larischnim.

Die rituelle Circumcision.

Band I.

Die Vorschriften und religiösen Gebräuche der Beschneidung

nach talmudischen und späteren rabbinischen Quellen bearbeitet,
in vier Abtheilungen:

I.

Ein unedirtes Werk über die Beschneidung von R. Jacob Hagoser (XII. Jahrhundert) nach der einzigen Handschrift aus der Hamburger Stadtbibliothek.

II.

Ein ähnliches Werk von R. Gerson Hagoser (Sohn des Vorigen) nach der einzigen Handschrift aus der Privat-Bibliothek des Herrn J. S. Halberstam in Bielitz (Oesterreich).

III.

Supplement in 17 Capiteln, enthaltend verschiedene, die Beschneidung betreffende Gegenstände, vom Herausgeber.

IV.

Auszug aus einem grösseren unedirten Werke über Jore Dea, gen. Chamude Daniel enthaltend scharfsinnige Erläuterungen über einzelne die Beschneidung betreffende Vorschriften. Edirt und mit Anmerkungen versehen von R. Z. Beirak in Wilna.

Nebst

Quellenangabe, erläuternden und den Inhalt der Texte mit Benutzung des gesammten rabbinischen Schriftthums vielfach erweiternden Anmerkungen (zu I u. II) unter dem Titel **Beer Jacob**.

Von

A. J. Glassberg,

Schächter bei der jüdischen Gemeinde zu Berlin und praktischem Mohel.

BERLIN 1892.

Druck von H. Itzkowski, Gr. Hamburgerstr. 18-19.

אקריב שי למורה!

Sr. Ehrwürden

Herrn Dr. Ungerleider

Rabbiner der jüdischen Gemeinde zu Berlin

zu seinem 59. Geburtstage
am 21. Elul 5652.

Gewidmet in Verehrung und Ergebenheit

vom Verfasser.

פתח דבר.

בטרם אקרב אל המלאכה עלי לדבר דברים אחרים אליך הקורא, מה המריצני לבוא בשער בת רבים בספרי זה ובעוד ספר בלשון אשכנז, אשר יצא אי"ה לאור בקרוב? לך נא אתי קורא יקר ואודיעך פשוט דבר. הנה מורגל המאמר בפי כל: הכל תלוי במול אפי' ס"ת שבהיכל (עי' זוהר פ' נשא דף קל"ד ע"ב ומדרש תלפיות דף ס"ח ע"ב) והביאור הוא לדעתי כי בכל בהכ"ג ובהמ"ד נמצא כמה וכמה ס"ת, כי המצוה הזאת כתיבת ס"ת היא עורגה בתקפה עד היום הזה, וחובת כל איש אשר עורר ה' לגדב ס"ת לבהכ"ג. ובכ"ז לא לכולם יחלקו כבוד כאחד. יש ס"ת אשר היא לבושה בכל מיני תכשיטי כסף וזהב ובעדי עדיים, ובכל שבת ושבת יוציאו אותה בכל מיני פאר וכולם יעמדו מלפניה, וכל א' יאחזנה בשתי ידיו ויחבקנה, ויש ס"ת אשר כל ימיה לא הוציאוה מארון הקודש והיא בלה מזוקן, ולא יודע את גודל ערכה וחשיבותה. זאת היא כוונת המאמר בפי כל המון העם. החוון הזה נראה לפנינו גם בתרי"ג מצות. יש מצות שונות אשר זכו לשם, עד כי אין קץ להחבורים אשר נדפסו אודותיהן, מכמה אלפים גליונות להבין טעמי ועמקי המצוה. ועל ענין מצות מילה אשר היא עומדת ברומה של עולם היהדות כידוע ממאמרי חו"ל אשר י"ג ברייתות נכתרו עליה, וא"א אף שקיים כל התורה עד שלא נתנה בכ"ז לא היה נקרא תמים עד ששם עצמו, עד כי למותר הוא זאת לתאר לפני קהל הקוראים נחיצת הענין הזה, ואודות המצוה הזאת נדפסו רק ספרים מעטי הערך אשר לא יפיצו אור בהיר על כל עניני המילה ויסודותיה ומנהגיה, כי כולם נטו רק לדעת הדין השייך לענין מילה, אבל העלימו עין מעיקרה ויסודה. ועי' מ"ש הרב החכם והמוהל המפורסם בספרו שומר הברית חו"ל: ופליאה דעת מני הרואה כי יראה חכמים גדולים חקרי לב ראשונים ואחרונים כתבו על כל שורש וענף בדיני תורה תילי תילי הלכות, וברוח לבם שקלו וטרו, חקרו ודרשו היטב למען יוציאו לאור משפטי השם, ורקדקו בהם עד כחוש השערה, ובדבר הזה אשר הוא יתד נאמן תקוע בלב אמונת ישראל וחיי אדם תלוי עליו לא דברו דבר ברחבה רק בקיצור נמרץ היו נהגים בו.

והנה אנכי הצעיר באשר זה כמה וכמה שנים עסקתי במלאכת המצוה הנכבדה הזאת בעיר ואם בישראל בירת אשכנז, וזה יותר משמונה מאות ילדים נמולו ע"י וכולם בע"ה בריאים ושלמים עד כי ביום ג' למילתם לא ידעו מכל כאב ופצע, כי אנכי למדתי המלאכה הזאת אצל רופאים מומחים נודעים לשם, אשר העידו על כשרון ידי ונתנו לי כתבי תעודה, וגם כמה אנשים למדו אצלי מלאכת המילה על בוריה, והם מוהלים מומחים ומפורסמים. ויען שהמפונקים שבדור יפחדו לתת לכרות את בשר ערלת בניהם לאנשים

בלתי מלומדים למען לא יבולע להם, לכן נגשתי אל המלאכה הזאת, ושמתי לילות כימים, ולא נתתי מרגוע לנפשי ומנוח לרוחי עד אשר כליתי מלאכתי מלאכת הקודש. אמנם ידעתי כי יש גדולים וטובים ממני אשר קמנם עבה ממתני ואשר להם נאווה מלאכת הקודש הנזכרת, אך בראותי כי אין איש שם לזה את לבו אמרתי, במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

נא אל תרמה בנפשך קורא נעים, כי דבר נקל הוא לערוך ספר כזה, הנה סהרי במרומים כי כמה שנים יגעתי ועמלתי רק לחפש אחרי מטמונים בשו"ת ובשאר ספרים וכתבי יד שונים ובספרי חכמי אומות העולם, ועל כמה אלפים ספרים שמתי עין עליהם לחפש ולמצוא איזה דבר השייך לענין מילה, וגם לא הסתי על הוני ואוני לחקור ולדרוש אחרי כ"י מבתי עקד הספרים הגדולים המדברים בענין מילה.

ולטוב יזכרו שמות החכמים אשר תמכו בידי למען אוכל להוציא את הדבר הזה לפעולות ידים והם:

הרב החכם השלם והמפורסם אביר הסופרים ד"ר משה שטיינשניידער נ"י.

הרב החכם השלם המפורסם ד"ר יואל מיללער כ"ץ מורה בבית מדרש הגבוה לחכמת ישראל אשר פה.

הרב החכם השלם המפורסם ד"ר אברהם בערלינער נ"י מורה בבית מדרש הרבנים אשר פה וחבר נכבד לחברת מקיצי נרדמים.

הרב החכם המפורסם ורופא מובהק ד"ר מיכאל בן דוב ראויצקי נ"י.

הרב החכם השלם הג' המפורסם מוה' רפאל נתן נטע ראבינאוויטץ דק"ק מינכען ז"ל.

עתה קורא נכבד! אנהגך אביאך אל פנים המחברת ותראה את פעולתי, באיזה אופן עלתה בידי להוציא ספר ענק כזה.

את ספרי חלקתי לשני חלקים חלק עברי וחלק אשכנזי והוא חלק המרעי.

חלק העברי מכיל בקרבו:

(1) כ"י יקר ערך מאת ר' יעקב הגוזר כולל כל ענייני מילה מפי עצמו ומפי הנאונים, אשר חי בשנת תקע"ה הנמצא בעקד הספרים לעיר המבורג וזה רשימתו: God. Ms. hebr. No. 148 (224).

(2) כ"י יקר מאד מאת רבינו גרשם ב"ר יעקב הגוזר העתקתי מתוך כ"י אסופת מבית עקד הספרים להרב החכם השלם ומפורסם מוה"ר שלמה חיים האלבערשטאם בעיר ביליץ במדינת אוסטריה, כולל ענייני מילה ע"פ ש"ס ומדרשים וחדושי דינים שונים ורפואות למילה ולדברים אחרים.

(3) באר יעקב הוא נופך משלי תוספות מרובה על העיקר. מראה מקומות מש"ס בכלי ירושלמי ומדרשים, ילקוטים ופוסקים ראשונים ואחרונים ספרא ספרי מכילתא תוספתא זוהר שאילתות וכמה מאות שו"ת, וכתבי עת שונים, כולל כל מוצא הדינים השייכים לענייני המילה ולהנהגת המוהל ודברים רבים בפלפול וסכרא נכונה דברים קרובים למרכז האמת.

(4) כ"י ספר ברית קודש או קיצור מנחת הנוך מהגאון בעהמ"ח הנוך בית יהודה שו"ת וספר ראשית בכורים דרוש וספר הן וכבוד רפואות. העתקתי ממנו כמה חדושים

ודינים רבים להלכה ולמעשה. נכתב זה מאה ושבעים שנה וכתב שם שחבר ספר א' גדול על ענייני מילה הנקרא שושן עדות או מנחת הנדך ולרוב השיבותו רבים נבנו ושמו איש איש בספרו מבלי הוכיר שם המחבר, ולכן עשה את הקיצור הזה. ע"כ נתתי אל לבי לדרוש ולחקור אחרי כ"י הזה ועתה השגתי אותו בעמל רב ובכסף מלא ושמתתי בראותי כי מסייעין אותי מן השמים בזכות המצוה הגדולה ובזכות מחברו הנאמן ז"ל.

(5) כ"י שושן עדות או מנחת הנדך הנ"ל העתקתי ממנו הדושים רבים למילה ורפואות שונות ואם ירחיב ה' את גבולי כאשר עם לבבי אוציא את כולו לאורה זו תורה, כי ספר יקר הוא אשר לא היה עד כה בעולם הספרות.

(6) חלק המלואים הוא ההשלמה משני חלקים הראשונים אשר מצאתי לנכון להביא הערות גדולות ומאמרים ארוכים בחלק מיוחד על כמה עניינים ודברים שונים הכוללים שבעה עשר סימנים.

(7) כ"י מנן אברהם מן החכם הקדמון אברהם פריצול חזן וסופר דק"ק פירארא בעהמ"ח ספר אגרות ארחות עולם העתקתי ממנו ויכוח נפלא בענין כסא אליהו מעקר ספרי המלוכה דפה וזה רשימתו: Ms. hebr. Or. qu. No. 65.

(8) משמרת הבן והוא למורים לליל שלפני המילה מתנין משנה וגמרא וזהו.

(9) כ"י סדור תפלה מנהגי יהודי תימן חובר בלשון ערבי מאוצר הספרים הנ"ל ורשימתו. Ms. hebr. Or. qu. No. 556. העתקתי ממנו הלכות מילה ופדח"ב.

(10) מנהגי ישראל שגשתלשלה להם מדור דור בכל ארצות פזורים וחלופי מנהגיהם.

(11) כ"י מן הפוסק המפורסם המודי דניאל העתקתי ממנו הדושים רבים בפלפול וסברה לכמה ענייני מילה.

ובזה נשלם החלק הראשון.

(12) שמות אנשים כנוייהם מקורם ופירוניהם בהשתוותם לשמות העמים ע"פ סדר א"ב.

(13) כ"י סליחות ופיוטים ומזמורים יפים מאת הפייטן הקדמון יהודה בן מהללאל ונקרא ג"כ בורסא דאליהו.

(14) כ"י סליחות למילה מאוצר ספרי המלוכה הנ"ל וזה רשימתו: Ms. heb. Or. No. 226—228, שם בדף 228.

(15) כ"י פזמונים יפים למילה מאת הפייטן הקדמון זמרי ובשיר א' חתום זכריה.

(16) פזמונים רבים למילה מתוך מחזור רומניא הנמצא תחת יד הרב הג' החכם ד"ר אברהם בערלינער נ"י.

(17) פזמונים וכל סדר המילה מנהגי שינגילי נדפס אמשטרדם תקכ"ט יקר מאד במציאות נמצא תחת יד החכם הנ"ל.

(18) פזמונים רבים מאת עראקי נדפס בעיר כלמותה במדינת אינדיען יקר מאד במציאות נמצא ביד הרב החכם הנ"ל.

(19) פזמונים ופיוטים מתוך קונטרס הפיוטים נדפס באויגנוון בלשון צרפתית פראוענציאליש ומתורגם צרפתית צחה.

(20) רפואות וסגולות למילה ולדברים שונים מתוך כ"י ר' גרשם הגוזר, ומתוך כ"י קיצור מנחת הנדך, ומתוך כ"י שושן עדות, ומתוך ספר שבילי אמונה, ומתוך ספר

דרך החיים, ומן ספר מגדול עז למהר"י עמדין, ומתוך ספר אמתחת בנימין, ומתוך ספר זכירה ומתוך ספר עובר אורח ועוד.

(21) כ"י שושן הרפואה העתקתי ממנו כמה רפואות נחוצות ומועילות מעקד ספרי המלוכה דפה נכתב ד"א או תחלת ה"א וזה רשימתו: Ms. Or. qu. No. 544.

(22) רפואות רבות מתוך ספר אבן סיני ומתוך ספר אפוריסמי די אפוקראטו ורשימתו: Ms. Or. qu. No. 545.

(23) רפואות רבות מספר אוצר החיים מהגאון האמתי והרופא המפורסם מוה' יעקב צהלון ז"ל אשר חי בשנת ש"ץ ומספר בית דוד על רפואות, ומספר רפואות מרופא מובהק אשר היה בכ"י בעקד הספרים נדפס קאלאמיא תרמ"ב.

(24) כ"י רפואות וסגולות רבים העתקתי מתוך כ"י הגדול אשר הוא ביד הרה"ח ד"ר בערלינער נ"י ומכמה ספרי הצמחים (באָטאַניק) וכמה רפואות בדוקות ומנוסות אשר קבלתי מאנשי אמת וכמה מהם אשר ברקתי ונסיתי אותם ומצאתי פעולה נפלאה בהם והבאתי ביאורם בלשון רומי ואשכנזי למען ירויץ כל קורא בהם וידע את שמות האמתיות של הסמים והצמחים תכונתם והרכבתם. סגולתם ומקום גדולם ולא יטעה בכנוייהם בדרשם אחריהם בבתי הרקח.

(25) קונטרס הערב שמש מכל השנה לכל ארץ אשכנז ורגע הוצאת ג' כוכבים בינונים למען לידע אם נולד בין השמשות לאיזה יום יחשב למען לעשות המילה ליום המיועד בתוריתנו הקדושה.

(26) קונטרס הזכרונות לה' קורות האדם יום הולדתו. בר מצוה. חתונה. ומיתת בני משפחתו ורשימת הנמולים שמשם, מקומם וזמנם.

(27) דרושים רבים (טאָאָסטע) על כמה שמות אנשים לכבוד אבי הבן, והקראים ועל כמה פרשיות ומועדי השנה בלשון אשכנז.

חלק האשכנזי והוא חלק המדעי מכיל בקרבנו:

(1) מעשה המילה ע"פ חכמת הניתוח וחכמת הרפואה ומעלתה על כל פרט ופרט כתבו שלשה רופאים מפורסמים דפה עיר ברלין.

(2) ההיסטוריא והבקורת אשר חוברו ע"י חכמי ישראל וע"י חכמי אומות העולם, וכל אשר דברו אודות הענין הזה, ואשר יצא לאור עד היום כמעט כולם היו לנגד עיני מלבד איזה ספרים אשר כבר ספן תמו ואינם ולא יכולתי להשיגם. מהם בררתי הסלת והתוך והבאתי דבריהם בלשונם, וכמה ספרים מהם אשר העתקתי לא בנקל ויכל כל איש להשיג אותם כי יקרי המציאות הם. ואני השגתי כל זאת בעמל נפש למען לרווח נפש הקורא ויברכני.

(3) כל מאמרי ואגדת הש"ס בכלי ומדרשים ופסיקתא הבאתי בלשונם, וגם העתקתי ללשון אשכנז למען יבינם הקורא בהם גם איש אשר לא מבני ישראל הוא.

(4) מילת המושלמנים בפרט, מקורה ומנהגיהם בכלל, וגם שאר העמים אשר מצוה המילה אחת מראשי דתם כתב הרב החכם המפורסם מוה"ר ד"ר שטיינשניידער נ"י. את כל אלה אספתי בעמל נפש ובתשוקה רבה ועצומה, כדי להוציא את הספרים האלו ערוך בכל למען אשר כל איש ויכל למצוא מבוקשו בהם כקטן, כגדול, כשיץ, כשיץ.

כמהל, כאיש המוני, לכלם יהיה לעינים למצוא רב הפצם. ואם אך ישניחו בם בעין ברורה ולא בעין קנאה, אז כלם יודו כי מלאכה גדולה עשיתי אשר לא היתה עד כה לעולמים והיתה נפשי בגללם והיה זה שכרי.

אליכם קוראים נבונים אקרא, ואליכם אטיף מלתי! אנא שימו נא עיניכם על הספר ועל הסופר, על הספר מצד הבקורת, אם תביאוהו בכור הבחינה אנא זכרו נא כי מבן תמותה קצר השכל וחסר התבונה הוא נוצר. וכמו שא"א לבר בלי תבן ומוין, כך א"א לספר בלי שניאות ושיבושים. וכמו שאמר המשורר האלהי שניאות מי יבין וגוי. ובפרט את העמל והתלאה אשר ימצא את המעתיק כ"י עתיקים אשר שן העת אכלה בהם, עד כי לא ניכר תמונת האותיות, כי הדיו אפס מראהו ויחורו פניו. ובכמה מקומות גם הלשון אינו מובן, ותקנתי רק את השניאות היותר בולטות וסגרתי אותן בשני הצאי לבנה כזה () או הבאתי ביאורם בבאר יעקב, והשאר הנחתי כמו שהם. ואם שניתי באיזה ענין יסלחו לי הקוראים הנכבדים ואם ירצו לתקן כפי רוחב בינתם הרשות בידם ובקשתי כי יודיעו אותי, ואתקן בהוצאה השנייה א"י.

ועל הסופר, כאשר ידוע ומובן לכל משכיל ומבין דבר לאשורו, רבת העבודה אשר יעבוד מלקט ומחבר בצאתו אל שדה הספרות הרחבה מני ים ללקט אבני חן אשר יהיו לחן ולכבוד לקהל הקוראים, וגם תפארת לו מן האדם.

נוסף על כל אלה יזכור נא הקורא המבין רוב ההוצאות הררושות לענין זה. לכן תקותי תאמצני, כי המבינים ומוקורים ערך עבודתי ימהרו לאסוף אל ביתם את הספרים האלו במחיר אשר הושת עליהם כדי ה' הטובה עליהם.

וזכות המצוה הגדולה הזאת תעמוד לי שתמצא פעולתי חן בעיני כל הקוראים, ושאוכה להוציא לאור עוד חבורים כאלה וכאלה להגדיל תורה ולהאדירה.

כאות נפש המתאבק בעפר רגלי החכמים

הצעיר יעקב בן לאא"מ מוהר"ר מרדכי סג"ל גלאסבערג.

שו"ב דק"ק בערלין ומוהל מומחה.

מכתב הרב המפיץ תורה בישראל, דורש התלמוד והפוסקים לפני
התלמידים בבית הגדול בית מדרש חכמת ישראל בברלין

הר"ר יואל הכהן מיללער הי"ו.

כי נפקוד על תעלומות חיי עם ולאום בימים אשר עברו נביט אל ראשי ההרים
הם החכמים הגדולים אשר חסנם כאלון ואשר שמו להם יד, שם ושארית בספריהם אשר
כתבו, אכן גם אל שדה חמד נלכה אשר שם המון העם כעשב השרה יציצו מעור, שם
נשה אוון אל מחשבות צאן אדם אשר התהלכו בעמק, נקשיבה אל דבריהם ואמריהם,
מעשיהם ופועל כפם נחזה, באיזה ארץ הלכו לרגלי החכמים העומדים לנס, איזה הדרך
אשר בחרו בתעלוליהם ובמעשי ידם, בשמחתם אשר גילו בה ביום מועד וחדוה נתערב,
אל מנהגייהם בבית ובמקדש מעט, בית הכנסת, נתבונן, נשמעה קול הדורשים בראש
שמחותיהם דברי אגדה ויראת ה', קול צעירי העם אשר יעשו מטעמים ויעסקו במצות
יצלל באזנינו, אם נרדפה דעת דרכי הגדולים וגם הקטנים, כי נדרוש הפין נשיאי ישראל
ופקודיהם למשפחותם, אז תעבור רוח על פנינו מקרב העדה בישראל אשר התעוררה
בימים עתיקים בתוך קהל אבותינו אשר זכרם לא ימוש, אז יאיר לנו אור לנתיבות עולם.

אלה הדברים עלו על לבי כאשר קראתי את העתקת שני כתבי הוד אשר שם לפני השו"ב
ומוהל מומחה בעיר ברלין הר"ר יעקב גלאסברג הי"ו המוציא לאור את המכתבים האלה
בענין מצות מילה, הן לא יכולתי לשום עין על הביאור אשר כתב המו"ל, אכן נשקפתי
על השורות האלה קדמוניות אשר יצאו מידי אנשים ישרים אשר רוממות אל בנרונם
בררשה ובסידור דיני מצות מילה והרב פיפיות בידם להביא את נערי בני ישראל אל
הברית אשר כרת ה' עם אברהם בחירו, בשומי עין אל הילקוטים אשר רשמו אלה
המוהלים בישראל בערי רינום זה שבע מאות שנה אמרתי: בן העם הזה, כלם נהרו
לשמוע לקח, כולם קסת הסופר במתניהם, הגדולים לחקוק אמרים כפנינים ממצולי ים
ההניון הועלו בתוספותיהם, והעוסקים במצוה דרשו איש נבורתו וישאבו לקח ומעט מים
מבאר התורה, שם הגבירים היושבים על מדין לבאר רזים ולפענח נעלמים, ועל ידם
תלמידים וראשי בית האבות לדרוש מדרשות ולחקור אחר חק ומנהג, ותפארת אחת לכלן,
אהבת התורה ואור היראה על פניהם, וזה דבר אלה הכתבי יד:

(א) שני הגזורים המומחין ר' יעקב ובנו ר' גרשם נזכרים בספר האסופות כאשר
הודיע הר"ר שד"ל וכ"א באגרת שד"ל כי להר"ר י"ט ליפמן צונץ מיום ז' שבט תר"ו:
ר' גרשם בר' יעקב הגוזר סדר המילה ומל את בנו בשנת תתקע"ה (אסופות והוא

בכ"י השני הנדפס לפנינו) וגם אביו ר' יעקב היה מוהל מופלג. והנה המוהל השלישי אשר אסף את כללי המילה אשר לפנינו במחברת כ"י הראשון אשר נמצא בבית עקד הספרים בעיר האמבורג (צד א' עד צד ק"ו) לא נודע לנו שמו, אך נראה כי שמע לקח מפי ר' יעקב הגזור וכה אמר "וכן צוגנו מר יעקב הגזור" גם הביא הלכות הראשונים כאשר שמעם "מפי ר' יעקב הגזור" (צד ל"א), גם את ר' גרשם הגזור התארח והביא בשמו סדרים בענין מלאכת המילה וגם פירושים וגם מנהגים (צד מ"ח, נ"ט, ע', פ"ה, צ"ג), ונראה שהמאסף הוזה העתיק כמה הלכות כאשר כתבן ר' יעקב הגזור כמו ה' מילה (צד ט"ו) כי בכ"י השני (צד קמ"ו) הועתקו בשם ר' יעקב, הכי קרא את שם הספר (בכ"י השני נקרא ספר הלכות מילה צד קמ"ו) ע"ש ר' יעקב, והנה ר' אפרים בן יעקב מבונא היה דוד הכותב הוזה (צד ס"א) גם ידע והכיר את ר' אליעזר בן יואל הלוי אף שלא הביא עוד ספרו (צד מ"ד). לפי זה נוכל לשער שחי המאסף הוזה קרוב לשנת דתתק"ץ. כאשר התעלם המאסף הוזה את שמו כן לא נדע בבירור מקום מושבו ואולי הוא, גרמיוזא מפני שהרבה להביא מנהג עיר ההיא (צד ס"ט, ע"ה, צ"ו ועוד) אף שגם מנהג מנגצא נקוב בשם (צד ע'). והנה זה המוהל לקח בחפניו והביא לנו את כל אשר ידע והכיר מעניני המילה, דרשות (צד ג') אשר הגהינו אז לדרוש, חכמת המילה וענינים הנוגעים למלאכה זו ותיקון הענין (צד ט"ו והלאה) ובתוכם הזכיר גם כמה הלכות מילה, גם העמיק הרחיב לבאר הלכות מילה בשבת ורחיצת מילה ביום הקדוש (צד כ"ב ול"ב) והוסיף דיני מילה שלא בזמנה, ספק אין מחללין עליו את השבת, נולד מהול, ערלה כבושה, ספק נולד לשמנה חדשים וודאי נולד לחי ירחים, נולד לז' חדשים, נולד ע"ש בין השמשות בדבר מי שטעה במילת שני ילדים בשבת (צד ל"ג, ל"ד, ל"ה, ל"ח, ל"ט, מ', מ"ב, מ"ד). שוב פנה אל דין קטן החולה, ציצין המעכבין את המילה וקטן בעל בשר (צד מ"ה, מ"ו, מ"ט), וידבר על המילה שהיא ביום (צד ג') ויזכור את הפסולין למול (צד נ"ב) מי שמתו אחיו מחמת מילה, האיך יעשה במקום שאין מוהל (צד נ"ד). וזה דרכו כאחד מן קדמוני בכל לכתוב בסוף ענין "וכן הלכה". אחרי אלה סר מן מסילת הסידור הנכון ובאר מדרש "שמלין במקום זכרות" (צד נ"ה) שהיה לו להקדים; וישב אל הדינים: ההולך בדרך אם ימול, נולד אדום וירוק (צד נ"ו), ויפנה אל המנהג שמלין בבוקר, שמדליקין נרות, שמומנין עשרה ושמהררין את המצוה שעושין משתה לבילי לפני המילה, מצוה לאבי הבן ושמתו ביום המילה (צד נ"ז, נ"ט, ס"א, ס"ב, ס"ה, ס"ו, ס"ז) מצא מקום להעתיק כאן טעם המצוה למוהל (צד ס"ח) וישב אל מנהגי התפלה ביום המילה (צד ס"ט). אחרי כן דבר על הטעימה מכוס ביום התענית, מילה ורחיצתה ביום הכפורים, בטי"ב (צד ע"ב, ע"ג, ע"ד, ע"ה) אף שכבר הזכיר כמה מדינים אלו בדברו ממנהגי התפלה ביום המילה והשלים אמריו בדין מוהל שחל עליו אבלות (צד ע"ו) אחרי אלה כתב "סליק מנהגי מילה בעורת שוכן מעלה" (צד ע"ח). וינף שנית ידו ללקוט: דיני ושעמי ברכות מילה ופירושה, ברכת אבי הבן, אם אבי הבן הוא המוהל, במקום שאין אב, ברכה אחר המילה, פירוש ברכת המילה בפרט (צד ע"ח, פ', פ"ד, פ"ה, פ"ו, ס"ח) חותכין ערלת נפלים (צד צ"ב) וסוף כל דבריו "שקרוין שם לנער" ובענין זה חזר ונטה ידו אל דרשות ואגדות וסיים במה שהתחיל (צד צ"ד—ק"ו).

ב) דרך הגדולים תופשי התורה היה בימים ההם לאסוף בחפניהם משפטי ה' בכל גבוליהם ולחקוק על לוח שרשי וענפי הדת בכל סעיפיה ותולדותיה, כן רשמו בעלי התוספות הגיון לבם בכל דבר הקשה במסכתות ככל סדרי התלמוד וכן שמו להם שם

ושארית בכל ההלכות אשר על פיהן יהיה האדם וממקורן ישאב המורה מים חיים לדעת לעות את יעף דבר ומנהן יצא דבר המשפט בין איש לרעהו לכל ריב ולכל נגע, כמעשה הזה נראה בס' הפרסם אשר נכתב בזמן בעלי התוס' ומקור לו דברי רש"י, כן תכנית ס' הישר לר"ת, מעשה ידי ר' אליעזר בעל הרוקח, כחזיון הזה נכתב ספר ר' אליעזר בן נתן וספר אבי העזרי של ר' אליעזר בן יואל הלוי, ואולי הלכו בזה בדרך בעל ההלכות הגדולות, תחת אשר הגאונים האחרונים אשר בכבל העמיקו פליליה לסלול דרך אמונה באיזה ענין פרטי ולכנות בו עליות מרווחות בסדר הגיוני, כן השאיר לנו ר' סעדיה את ס' העריות וס' הירושה, וכן כתב ר' האי ס' מקח וממכר וס' משפטי השבועות, גם הראשון והשר בין חכמי צרפת ולותיר, ר' גרשם מה"ג, כתב הלכות ע"ד זה כמו הלכות טריפות, אכן מרוב בעלי התו' לא נשארו לנו לוחות כתובות באצבע על דרך זה, אבל דברי הגוזר המאסף ראינו שהוא פנה לו דרך לחפוש ולחקור אחר כל הנמצא בענין מילה להביא כל הפסקאות וההלכות למען התיינה משולבות אשה אל אחותה על כן נחזיק טובה לזה האיש אף כי בין הגדולים לא ימנה כי עינו לא ראתה את כל הדברים והספרים אשר הביא רק אזנו שמעה ותקח שמץ מהם. כן הביא רק קיצור תשובת ר' האי (צד ל"ז) ולא שמע רק קצת ממנה, ואחרי התשו' אמר מטעם עצמו "ובכ"מ שצריך להטיף דם ברית מצריך נמי וכו'". וזה מתנגד לסיום תשו' ר' האי. בתשו' שערי צדק ג' ה' י"ג שאין לברך על הטפת דם מילה. ההעתקה מן השאלות (צד מ"ג) וכן שאר ההעתקות אינן ממש כלשון הספר שמביא, אולם על זה יש לומר שכן דרך הראשונים שלא לבזבז ממש התיבות בהביאם לשון מחבר קדמון, אכן ראה שזה המחבר הביא לנו לשון הבה"ג (צד מ"ו) היכי דנפל עליה דינוקא חולי אישת' הוא אש של עצמות וכו' ומחליש מעכבין ליה עד דאתפח פ'י' לכתר דשבקא ליה החולי אישת' והויע ונתרפא ממתנין ליה ו' ימים אחרי כן, וכאן בלבד פ'י' הדברים שבבה"ג לפנינו כתוב "היכא דמטי זימניה דינוקא ואיחלש (היינו שנחלה) ואחותיה אישת' (שהויע) מעכבין ליה עד דמתפח שפיר ועיין ברש"י שבת קל"ז. ובענין מילה בתענית כתב (צד ע"ה) אבל שאר תעניות החמורים כגון ג' בתשרי, י' בטבת, י"ז בתמוז, ת"ב, תענית אסתר שהם חמורים מדאורייתא נותנים לינוקא לטעום". בכל זאת לא נגרע דבר ממהשבת המאסף הוה אשר לפי ידיעתנו הוא הראשון אשר קבץ כעמיר גורנה את דיני המילה למען יהיו ביד כל הבא לכתות ערלת בשר בישראל ואחריו הלך בעל המקבץ בכ"י השני והיו הראשונים בין סופרים בתוך להקת המוהלים וכמעשיהם עשה בימים אחרונים הרב ר' דוד די לידא אשר הושיט למוהלים את "שרביט הוהב" אשר לו וסוד ה' הודיעם. (ג) אלה המחברים והספרים אשר הביא המאסף בספרו, ר' אליעזר הקליר (צד צ"ז) מדבריו בפיוטו מביא ראייה לפי מלת מתבוססת "שנתערב". — ר' אליעזר בן ר' יואל הלוי המאסף מביא דבר ששמע משמו והזכיר המאסף אך הענין ולא ידע קבע המעשה והפסק אשר נגזר בנידון קמן שנולד בע"ש אחר שהתפללו ערבית במנצא ועדיין זרחה השמש (צד מ"ד). — ר' אפרים בן יעקב מבונא הוא דוד הכותב (צד ס"א) בשמו הביא פ'י' אשר קדש ידיר מבטן "זה אברהם" ופ'י' זה הובא באבורהם בשם ר"ת. גם במקום אחר (צד צ"ז) הביא מתבוססת כמו בוססו מקדשך, יבוס צרינו וכו' וחי' אפרים מבונא פ'י' מתבוססת לשון עירוב שנתערב הדם והמילה בעפר. — בעל הלכות גדולות ממנו הביא הדין במילה בצרעת והורה ששמע אלו דברי הבה"ג מפי ר' יעקב הגוזר (צד ל"א) בדין איתיליד ביה"ש הביא האיבעי' דשאלות היכא דאישתמע קול צוציתא דילד

ביה"ש, והת"ש מפ' הערל והוסף. תי' (תירין, כלומר פשט האיבעי) בה"ג כה"ג וגם (צ"ל איתא) כפ' הערל. פי' דין ציצין המעכבין (צד מ"ז) וכבר זכרנו מה שכתב בשם בה"ג בענין החולה שנתרפא ואחותו אישתא (צד מ"ז) גם מצאנו לשון הבה"ג דהיכא דליכא גברא דידע למימהל ואיכא איתתא מהלה איתתא (צד נ"ג). — ס' הישר לר"ת — גם את הס' הזה לא ראה המאסף כי אמר שר' גרשום מצא בס' הישר שברכת ציצית וכו' מעומד, והנה אולי היה לפני המוהל ר' גרשום ס' הישר גדול ומרווח, שלפנינו לא נמצאו הדברים האלו בס' הישר אולם ראינום בסמ"ק ובאבודרהם. — גם אמר (צד פ"ג) שר"ת פי' בס' הישר המל אומר על המילה ואחר שמל צריך אבי הבן לברך להכניסו; בפירושו ברכת (צד פ"ח) הביא בשם ס' הישר "ידיד מבטן זה יצחק", אכן באבודרהם הביא זה בשם ר"ת בענין אחר "ידיד זה אי"א חוק בשארו שם זה יצחק" וזה הפי' הביא המאסף עצמו (צד צ"ג) נ"כ בשם ר"ת, שוב הוסיף שם להביא באותו ענין עצמו באות "ברית קודש" שנחתם בו קודש זה יצחק בשם רש"י ור"ת, וזה לא הובא בשמם באבודרהם גם אינו כן ברש"י שבת קל"ז: ואולי כוונת המאסף לפי' רש"י ור"ת בעיקר פי' הברית יש לפתור אלו התיבות "באות ברית קודש" על דרך זה. — ר' האי ואביו ר' שרירא כבר העירונו שאולי על פי שמע אוון רשם תשו' ר' האי בענין נולד מהול (צד ל"ז), גם בס' הערוך ראה תשובת ר"ש ור"ה בענין ציצין (צד מ"ט) בפ"י ברכת ידיד מבטן הביא דברי ר' האי ור' שרירא (צד פ"ט) ואולי לקחם גם הם מס' הערוך כי נמצאו שם בתיבת ידיד, גם ברכה בברית המילה על היין תיקון ר' שרירא (צד פ"ה). ושם הזכיר גם ר' יהודאי מזה נראה שלא היה המאסף בקי בתולדות ימי הגאונים שהוכיר אחד מן הראשונים וא' מן האחרונים מגאוני ככל בלשון "ביום המילה והלא לא הוזכר יין בתלמוד אלא גאונים ר' יהודאי ור' שרירא ושאר גאונים תקנה. ר' יוסף קארא פי' מתבוססת בדמיון כמו מתגוללת בדמיון (צד צ"ז). ר' יעקב הלוי בגרמייזא במ"ב שנדחה נמול בנו וצוה להתפלל מנחה אחר ו' שעות ולא השלים התענית (צד ע"א). המעשה הובאה בשם ר' יעקב בן יצחק סגן לויה בגרמייזא בתשב"ץ ובטור או"ח ס' תקנ"ט ואולי הוא בן ר' יצחק הלוי רבו של רש"י. מספרים קדמונים הובאו מעשה הגאונים (צד י"ח) הזכירו מנהג הקדמונים לזרוק הערלה בכלי שיש בו מים ובישמים ועי' צד פ"ח בענין שתיות כוס של ברכה. מדרש גאונים בו כתוב או בני' ח' ימי המילה ישיר לעתיד לבא מכאן שבזכות המילה עתיד הגואל לבוא לישראל במדרש גאונים מצאתי (צד ק"א) מדרש פסוקות רמזים בנימי' שמברכין "על המילה (צד פ') ועיין באגדת שמואל. מנחם בן מכיר בזמן ר' יצחק הלוי רבו של רש"י והנה שאלו לפני ר' יצחק כמה שאלות הכתובות בשבה"ל הוצאת ר"ש בובער ה' מילה ס' ד' וס' ה', וכאן הובאה ממנו רק שאלה אחת ולהלן צד ע"ב שאלה אחרת ומאסיפתו למדנו שהשואל היה ר' מנחם בן מכיר, וממנו גם שאלות לר' יצחק הלוי בפרדס. מנחם בן יעקב בורמייזא הוא מן החכמים המריצים אגרות עם הראב"ה (בס' אבי העזרי) והוא מאנשי דור של ר' יואל הלוי והיה דוד ר' גרשם הגדול, בענין כמה ברכות מברך האב המל את בנו כתב "וכן הורה רבינו מנחם ז"ל אחרי כן הורה רבינו אבי העזרי" (צד פ"ד) טעם מדוע אומרים נוסחת "על המילה בברכה כתב מפ' דודו ר' מנחם ז"ל שאמר לו בעל הלום (צד פ') פעם אחת מל ר' גרשום המוהל ביה"כ והורה לו דודו ר' מנחם ז"ל לעשות ושהה הכוס של ברכה עד הלילה (צד ע"ד) אבל ילך לביה"כ וימול וכן הורה ר' מנחם ז"ל (צד ע"ז) גם בדרשות הופיע ר' מנחם (צד ס"ב).

ספר נאונים בו מצא שחולקין הפסוק המברך אומר הודו לה' כי טוב והקהל אומרים כל"ה (צד ק"ד) ואולי זה הוא מדרש נאונים הנוכר למעלה. וכבר אמרנו שהביא המאסף תשוי ופירושי הגאונים מס' הערוך לר"ג רומי. ר' עמרם גאון הובא בענין שצריך שישתה מכוס של ברכה בלשון קרוב ללשונו בענין זה בסידורו (צד ע"ב) ר' צדוק גאון, ממנו הובא במעשה הגאונים שהמברך ברכת אירוסין או ברכת המילה שותה מלא לוגמיו מן הכוס או שנותן מן הכוס לידו ושותה ואח"כ נותן הכוס לשתות לחתן וכלה ובמילה משגרו לאם הילד (צד פ"ח). ר' צמח גאון ממנו הובאה תשוי היכא דליכא עשרה ורק אומנא דמהיל ונברא דתפיס לינוקא לא לירחי זמן מילה (צד ס"ב) והתשוי איתא בבהע"ט הרבנות סוף שער המילה ושם איתא „איתתא דמהילה" וכן איתא בטור וי"ד רס"ה ועיין בר"ף סוף פ' ר' אליעזר. ר' שר שלום ממנו הובאה התשובה שהיא בשערי צדק שער ג' חלק ה' סי' ד'. (צד פ"ב) שאלתות דר' אחא משבחה הובאו וכבר כתבנו שהמאסף שמע מפי רבותיו מה שהובא שם (צד מ"ג ונ"ד). — והנה הכבלי והירושלמי והמדרשים הובאו בדברי המאסף למרכה. ונראה שקרא לתוספתא על דרך הראשונים תוספות (צד פ"ו).

ד) חלק מספר הזה מכיל דרשות ואגדות והמאסף שוקד על אלה הדברים וחוזר עליהם בכל ענין וענין (ע' צד ז"א וצ"ב). והנה הדרשות האלה מפיצות אור על האופן והדרך שהיו דורשים בימים ההם באשכנז לפני העם, הן הלכו בזה ממש בדרך האגדות הקבוצות בספרי המדרשים. זה דרכם מאז להעמיד אגדה מול האגדה ולצבור דרש כחמר בלשון „דבר אחר" אשר אמרו המלצים והמושלי משלים. וזה הענין נתן ה' בלבם לערוך כל הדרשות כמערכה. (עין צד א' עד צד י"ד, צד ס"ב, ק"ג) ועיין בענין זה בס' מהר"ל צונץ על הדרשות ועוד זאת היו להם מאחרית ימי הגאונים לחשוב מהשכות במספר האותיות כמו „ברית בני תרי"ב" מי שזוכה למילה זוכה לכל התורה (צד י'). רמז י"ב ברייתות ל"ב שעות של יום שמלין בהן (צד נ"ח). „פריעה במנין שס"ה" (צד ס"ח); ובמה שנוגע לענין הראשון להכביר דרשות על דרשות שינו או קצת להזכיר המקור ששמנו שאבו, תחת שבזמן המדרשים אספו ג"כ מן הפסיקתא וממכילתא ומאגדות שונות ובצברם דרשות לא זכרו שם המעין אשר ממנו שאבו; ור"ש בעל הילקוט נהג עצמו בדרך הזמן האחרון. — גם זאת עשו להוסיף איזה אומר קצר בין עמרי האגדות מה שדברו על לב העם כמו „לפיכך כל העם העוסקים במצות מילה והעם הנאספים שמה זוכים לקיים כל התורה כלה" (צד י') ועל כן נהגו העם לעשות שמחה ומשתה ויר"ט ומחבבין את המילה יותר מכל המצות וכו' (צד י"א) אשריהם בני אברהם וכו' שבכל יום ויום הם מקיימין מצות מילה וכו' (צד י"ד) הצבור נותנים שבה והודיה להקב"ה שזכו להיות מן המנויין לקיים מצות מילה (צד ק"ג) והנה זה הדרך קרוב לדרשות ס' תנא דבי אליהו, ואם נביט על אלה הדברים בעין הודרת ונשימם על לב נבין בהשתנות והשתלשלות הדרשות. ועוד זאת נדע שלא לבר בימי מועד ובשבתות השנה דרשו האגדות אשר אספו ממדרשים וממס' שונות בכבלי ובירושלמי והעירו גם במקום שחולקת דרשה על דרשה (צד ה' ברייתא דר"א חולקת על התנחומא) אך גם בימים טובים למשפחה ומשפחה דרשו בפני העם הנאספים, כן דרש בחור אחד על שני תאומים שנולדו לאביו ביום שנעשו תמימים (צד ו') או שדרש אחד מן החבורה (צד ס"ח) או המוהל (ר"ג דרש צד ק"א) או הגדול שבהם כמו הדרשה ששמעה הגוור

(ר' גרשם) מפי דודו הר"ר מנחם ד"ל והעתיקה וכתבו להם את אלה הדרשות כמו שכתבו את דברי ההלכה והפירושים (צד ס"ב).

ה) מדרכי העם וממנהגם נדע מאסיפה זאת כי כל מנהג בישראל עתיק יומין הוא והמנהגים שהביאו בשם המהר"ל בקבוצת מנהגיו הלא ארך ימים להם ומאות שנה לפני נתיסרו. כן נשמע שהראשונים נהגו להתפלל ביום השמיני בהשכמה (צד נ"ז) שעשו תקון שהקתדראות מונחות ועומדות ערוכות בביה"כ כל שלשת הימים (צד ס') שפורסין מפה על פתח ביהכ"נ (צד ס"א) שצריך לזמן עשרה (שם) שמדליקין לפני המילה (צד ס"ב) מהדרין לפני המילה ברחיצה ובמלבושים נאים (צד ס"ג) ובפרט המוהל והבעל ברית; ובגדי הרך הנימול נקובים בשם כתונת בד וסרבל של מעיל ומצנפת של מעיל ואשת בעל ברית נושאת את הילד בחדר לביהכ"נ (צד ס"ד) אור לשמיני בעל ברית עושה משתה ושמחה (צד ס"ה) מרבית העם באים למילה ומנהג בשאר מלכויות לבוא גם ממקום אחר לעיר שיש בה מילה (צד ס"ה) ביום המילה אבי הבן מרבה שמחה ויו"ט ומשלוה מנות איש לרעהו ואוכלים לחמניות וביצים (צד ס"ז) ומומרים ומירות (צד ס"ח) ונראה שאלו היו ראשית הזמירות של מילה ואולי אחרי כן כתבו ויסרו פיוטים גם לשבת שהיתה בו מילה כמו שיסד הראב"ה פזמונים לשבת זה ויש לנו עוד ממנו פזמונים למילה במחזור כ"י. — בגרמיוא לא היו נופלים ע"פ ביום מילה ובכל בתי כנסיות שבעיר אין אומרים תחנון (צד ס"ט וע') מטפספין יין בפי הילד ומנהג אבות תורה היא (צד צ"ח) אכן אם גם רוב המנהגים אשר זכר המאסף בימי קדם נוסדו. גם הדרשות הגיד לנו איך הנו המנהגים שרש בקרב העדה ובפרט בעניני מילה. אם עשה איש אחד הטוב והמועיל אז נהרו אחריו אנשי עדתו וגם קהלות אחרות אם מצא הענין חן בעיניהם גם הם עשו כמעשהו. כן ספר לנו כי הוא הגזר הנהיג לרחוץ הקטן ביום ג' למילה שחל בשבת באותן חמין שהוחמו מע"ש רחוק (כוונתו אחרי אשר עברו הרבה שעות בלילה) ומעכבין ליה לקטן בלא רחיצה כל השבת עד מ"ש. (צד ל"ג) אע"פ שאמרו שמצוה למול בהשכמה וכו' אומר אני דוקא בימי הקיץ שאור היום מרובה. אבל בימות הגשמים צריך להמתין מעט ביום וצריך להאריך מעט במומרים ובתפלה (צד נ"ש) פעם א' קיים ר' גרשם וצ"ל המוהל מצות מילה כ"ש של ר"ה וחזן שהתפלל אותו היום אומר חרוו אחד קודם שנמר הברכה של זכרונות גם (צ"ל כלומר) כשאמר להיות לכם לאלהים אני ה' התחיל ואמר זכור ברית חרוו א' אחרי כן גמר הברכה. ושבתוהו כל הקהל כי היה מעמו כצפיהית ברבש (צד ע"ג) ואני קצתי הברכות מפני סכנת הקטן (צד צ"ח).

ו) הכ"י השני הנעתק מס' אסופות הוא קיבוץ כל דיני מילה אשר צבר מוהל מאוחר בזמן מן הראשון אשר כתב את כללי המילה. והנה נראה שחי כשלשים שנה אחרי המאסף הראשון. כי הוא לא ידע את ר' יעקב הגזר אך מפי בנו ר' גרשם שמע לקח. המעתיק הזה היה תלמיד הראב"ה וראה ספרו (צד ק"ה) והנה נראה שהמחבר הזה כתב ספרו ללמד בני יהודה הרוצים להיות מוהלים הלכותיה של מילה (צד קל"ז) וזה דרך המקבץ הזה. לדיני המילה שם פניו ולא שת לבו לדרשות ואגדות. ראשית דבריו מה' מילה בשבת ויכלול שם את אשר מצא בס' שכל טוב ובספר הראב"ה מדרך המילה וברכתה כי ר' אליעזר בר' ר' יואל הלוי היה גיב מוהל (צד ק"ט עד ק"יא) ושם הזכיר המנהג בלומברדיא והוסיף דיני מילת גרים. אחרי כן שוב העתיק ממקום אחר (צד ק"יא) קצת דיני מילה בשבת וכל מנהגי מילה בביהכ"נ והידורה (צד ק"יא עד ק"ד). מר' גרשם הגזר הביא

סידור המילה כאשר ערכו המוהל המובהק הזה לפי סברתו (צד קי"ז) אכן רוב הדברים האלה לקוחים מספר הלכות מילה כפי אשר סדרם אביו ר' יעקב, ואלה השרשיים והענפים (צד קמ"ו ולהלן) מתאימים עם אמרי הכ"י הראשון וכבר אמרנו שמה שנאמר שם (צד י"ט) "ראיתי מוהל שעשה פריעה בענין אחר דהיינו שהיה מתפך העור בלי קריעה וכו' לא היה ישר בעיני", הובא בכ"י שני (צד קמ"ו) ולא ישר בעיני אבא מרי. אחרי כן הוסיף הכותב הזה להעתיק דברים ממה שכתב המאסף הראשון, וכה נאמר ומפי ר' יעקב הגוור כתב (צד קי"ז) ובכ"י הראשון נאמר "ומפי ר' יעקב הגוור כתבתיו" (צד ל"א) והביא כמה דברים מר' גרשם. והזכיר שר' גרשם "מל את בנו בשנת תתקע"ה, ועוד זכר אמרים ודעות בשם ר' גרשם. אחרי כן רשם דינים מאלו שאין מלין בשבת (צד קי"ט) לידע מתי הוא לילה, מי שיכול למול ושאר מנהגי המילה וביהב"ג שמלין בו (עד צד קנ"ג) דין אונן בעל ברית, מוהל שחל עליו אבלות (עד צד קכ"ה) צבר ליקוטים בדין מילה ביוה"כ (שם) ומוזה שאסף בכפו גם תשוי ישנה מספר של רשב"ט בדין קטן שמת אם מוהלין (צד קכ"ו) לטעום את התבשיל ביום התענית (שם צ"ל "שב"ט" במקום "שפמ") והביא לנו מה שמצא בספר הגאונים מדין המברך צריך לטעום ומילה ביוה"כ ושאר תעניות וענין נוסח הברכה (צד קכ"ח) והנה כאשר לקט המקבץ ממגילות וספרים שונים אין לתמוה על החפץ שהכפיל דברים וענינים ודינים. אחרי כן כתב ה' גרים (צד קל"ב) ונשים המתגירות (צד קל"ו) ואחרי שכתב עוד דין מס' שכל טוב בענין זקן המרתת בידיו שלא ימול חזר על אומנות "גורת הערלה" והעתיק דברי ר' גרשם (שם) ומה שיש עוד להודיע למוהלים מזהירות ומחכמת המוהלים. והנה המקבץ הזה אשר גם שמו פלאי קרא את שם ספרו "כללי המילה לר' גרשם" בעבור שהרכיב מן הדברים הנאמרים מר' גרשם הם כאשר סדרם המוהל הזה ואולי שגם המאסף השני הזה חי בוורמייזא.

ז) ואלה שמות הספרים והרבנים המובאים בכ"י השני הזה מלבד תלמוד בבלי וירושלמי ודברי המוהלים ר' יעקב ור' גרשם והבה"ג ור' צמח והערוך. ר' אליעזר בן נתן (צד קכ"ה) אם שראה המקבץ את ספר הראב"ן או שמצא בלי ראב"ה מה שהביא בשם הראב"ן והסכים לדבריו. ר' אליעזר בן יואל הלוי כבר אמרנו שהמקבץ היה היה תלמידו וראה ספרו ונראה שהוא ס' אבי העזרי שבאו בו תוספות למס' שבת ואולי שם כתובים אלה הדינים שהביא והנה הגיד לנו הראב"ה שברך שהחיינו כשמל את בנו והיה הן בענין הברכות לפני אביו ר' יואל ולפני כל הישיבה. (צד קי"א) תשובת שלמה היצחקי מן מר נתן ומר דניאל ומר אברהם בנו ומרנא ר' יחיאל מרומי כל השמות (צד קכ"ו) צריכות תיקון ע"פ האור זרוע ה' מילה ס' קיד ששם שמות השואלים כתיקונן ואולי גם ר' יצחק אור זרוע ראה התשו' בס' שב"ט ויעתיקה כדרכו. ר' יעקב בר שמשון ור' יעקב בר מאיר (ר"ת) הדברים הנאמרים בשם (צד קכ"ו) נמצאים במדרשי סוף מס' יומא. ר' יעקב לוי (צד קל"ל). המעשה הובא גם בכ"י א'. ר' יהודה חסיד הובא בדברי הראב"ה (צד קכ"ב) ר' יצחק בר' יהודה תשובתו בענין טעימה ביוה"כ כתובה בכ"י א' דף ס"ט (צד קכ"ה) ר' מנחם הוא מנחם בר יעקב המובא בכ"י הראשון (צד קכ"ד) וכן הובאו מעשי הגאונים הנזכרים שם. ספר הלכות מילה כבר אמר שלפי דעתנו זהו ספר כללי המילה כ"י הראשון אשר לפנינו. והמקבץ הזה ראה האסיפה הראשונה ויקח ממנה מלא חפניו (צד קמ"ו. קכ"ה) ספר אבי"ה כבר אמרנו שלפי דעתנו הוא ס' אבי העזרי (צד קי', קי"א). ס' שמואל בן נטרואי (שב"ט צד קכ"ו קכ"ח) נראה שגם החכם הזה אשר הריץ ספרים

עם ר' יואל ועם הראב"ה כתב ס' תוספות על מסכתות ושם אולי הי' כתובים הדברים האלה. שכל טוב לפי דעתנו הוא הפי' על התורה שכתב ר' מנחם בר שלמה ואולי נמצאו שם במשך הדברים דינים אלו. תרגום נביאים (צד צ"ט).

ה) מלבד אלה הלכות מילה ומנהגיה הכתובות לפנינו יש ללמוד כמה דברים מן הקיבוצים. מעניני רפואה רואות עינינו הרפואות שעשו הקדמונים לחכורת המילה. ומה ששינו בה בזמנם של מחברי אלה הליקוטים או מעט לפניהם (צד כ"א וצד ל"ג) ובאמת אותה הרפואה והתיקון שעשו אז נשאר עד זמן לא כביר זה כארבעים שנה בתוך קהלות ישראל עד שנתחדשו כמה דברים בחכמת הרפואה ומהם להשקיש זיבת דם החבורה ע"י מים לבד. — עוד ראינו שבכל צדקת וישרות לבם וכי נאמנה רוחם את ה' ואת עדת ישראל, בכל דבר שאינו מתנגד לאמונה עשו כמעשה העם אשר שבנו בקרבנו כן קראו שם הנער כשנולד והוא שם קרייש שדברו בו כבר חכמי זמננו, ובשעת המילה שינו את שם זה לשם קודש (צד צ"ד). גם מדברותיהם היו בלשון אשכנז הצחה כלשון העם ורק בדבר הקשה כמו שם עשב העתיקו גם לשון צרפת בלע"ז.

כן מצינו בקיבוצים אלו תיבות אפיי Apium אשפייניר והוא חולי מעט, לפי דעתנו מלשון המורגלות באשכנז בזמן הבינים spanan, spenja וענינו reizen כלומר חולי קטנה בנרון. — בלוזט אולי מלשון bluet הוראתו blumig כלומר בגדים אשר עליהם ארוגים שושנים וורדים, — ברצדיל, נקרא גם אז Harz — הרץ; Wegrich הוא עשב ידוע ובלע"ז נקרא פלנטיין והוא בל"ר Plantago. — מלווי, לפי דעתנו יש לפרשו כן, Mal הוא בלשון אשכנז בזמן הבינים רושם חולי Wundmal. אולם Wéwe הוא שם לרגשות החולי Schmerz. ולכן השם הוא החלי והאש של עצמות הנעשה ע"י חום פנימי במקום אחד. — פלסטיר הוא מה שנקרא Pflaster.

את הדברים האלה כתבתי פה קאלבערג על חוף הים המזרחי ט"ו מנחם אב תרנ"ב לפ"ק.

יואל הכהן מיללער.

זכרון ברית לראשונים

חלק ראשון

כולל

דיני מילה ופריעה מאת רבינו יעקב הגוזר ז"ל

ע"פ מקורי הש"ס ומדרשים וספרי הגאונים ומ:הגים שונים

יצא לאור בפעם הראשונה

מתוך כ"ו הגנוז בבית עקד הספרים בעיר האמבורג

מאת

יעקב ב"ר מרדכי גלאסבערג ש"ב ומוהל דק"ק ברלין.

קראקא

ברפוסו של יוסף פישער, (גרנדגאססע נו. 62).

שנת תרנ"ב לפ"ק.

KRAKAU, 1892.

Druck von Josef Fischer. — Selbstverlag des Verfassers.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

(¹) ויהי אברם בן תשעים ותשע שנים וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. ואתנה בריתי ביני וביניך וארבה אותך במאד מאד. ויפל אברם על פניו וידבר אתו ה' לאמר. אני הנת בריתי אתך והייתי לאב המון גוים. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך. והפרתי אותך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו. והקמותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחרריך. ונתתי לך ולזרעך אחרריך את ארץ מגורריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים. ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחרריך לדרתם. זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרריך המול לכם כל זכר. ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם. ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם. יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא. המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם. וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר. (²) ויקח אברהם את ישמעאל בנו וגוי. וכתיב בעצם היום הזה נמול אברהם וגוי. אמר רבי אחא (³) בא וראה שנתן הקב"ה כח באברהם. שביום שמל את עצמו מל את ישמעאל בנו ואת כל אנשי ביתו (⁴). והיה הדם מנטף, עד שהעמיד מן הערלות גבעה (⁵) ונהר של דם יוצא מביתו. וא"ל למלאכי השרת בואו ונבקר את החולה. א"ל רבש"ע מה אדם ותדעוהו בן אנוש ותחשבהו (⁶); אתה הולך למקום הטנופת ומקום של דם ושל שקץ וסריות. (כאן מתחיל כ"י) אמר להם כך אמרתם חייכם ערב עלי ריחו של אותו הדם יותר ממור

באר יעקב

(¹) בראשית ט"ז א'.

(²) שם י"ז כ"ג. ספר החנוך מ"ה ב'.

(³) הנחומא ס' וילא.

(⁴) קן מטבע השלם להשלים הזולת.

(⁵) ב"ר פ' לך לך. א"ר אייבו בשעה שמל א"א איתן ילידי ביתו העמיד מן הערלות

גבעה וזרחה עליהם חמה והתליעו ועלה ריחן לפני הקב"ה כקערה סמים, וכעולה שהיא כלול

לאשים וכוי עיי"ש. ס"ד רבה פ"ד ע"פ עד שיסוח היום וגוי. ילקוט שמעוני שם רמז פ"ב.

ואגדה בראשית פ"י ט.

(⁶) תהלים קמ"ד.

ולבונה¹). ואם אין אתם הולכים הרי אני הולך. וכן אמר שלמה עד שיפוח היום² זה אברהם. שנא' והוא יושב פתח האהל כחום היום³. מלמד שהרתיה הקב"ה אותו היום. כחום היום מיכן שהחמין יפה למילה⁴. ונסו הצללים שלא יצטער אברהם מן המילה. לפי שהיה אברהם משמש לאורחים. אך לי אל הר המור. אמר הקב"ה נלך אצל אברהם שנקרא מור שנא' מור ואהלות קציעות כל בגדותיך. אל גבעת הערלות זה אברהם. מלמד שנשל אברהם את הערלות ועשאן גבעת ערלות. לפי שנגלה אליו הקב"ה שנא' וירא אליו ה', וכיון שראו המלאכים כך. הלכו גם הם עם הקב"ה⁵ ובקר את אברהם אבינו. שנא' וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. אמר הקב"ה בשעה שיבאו בניו של זה⁶ בצרות אני אזכור

באר יעקב

(1) ב"ר פ' מ"ז. וע"ז נהגו בקצת מקומות להביא מחתה של אב (אפי' בימות החמה) ובשמים למילה כוונת בדק הבית הלי מילה סי' שכ"ט, בשם א"ח. בית יהודה ח"א סי' כ"ו. ואפשר לומר שלזה יש סמך שמביאין הבשמים לבית מילה לגבעת הערלות שעלה ריחן לפני הקב"ה כקטרת, לכן גם אלו מרחיחין בשעת מנוה שיהי' הקרבן שאנו מקריבין במנוה זו לריח ניחוח לפני הקב"ה. ע"י סדור המנגינים מאת הגאון א"יזיק עירנו, אצל בח"ב ח"ן מביאין בשמים למילה כדעת הברכי יוסף כי אסור להריח בח"ב. לאפקו מדעת הגאון דמייטוין א"ח במקום כסא ע"י ש"ע א"ח סי' תקל"ט ע"ז.

(2) שיר השירים ב' י"ז.

(3) בראשית י"ח א'.

(4) טבת קל"ד, ב"ר פ' מ"ח, ילקוט שם רמז פ"ב.

(5) ב"מ דף ס"ו ע"ב יוס' ג' למילה בא הקב"ה לשאול בגלום אנרסה, סריק ר"א פ' כ"ט, רש"י ריש פ' וירא, אשכול הלי מילה.

אשכול הכוסר פ"ב:

זקן היה אנרסה בעת בואו לכרות ערלתו: והיו ידיו נרעדים מרוב חלישותו: ולא היה יכול לכרות ערלתו: כראוהו הקב"ה רחם עליו וירד משמים: וחפש ידו והחזיקו וכרתו שניהם ערלת בריתו: שגאל וכרות עמו הברית: עמו נאמר ולא וכרות לו מלמד שכרתו שניהם ערלת מולחו: וכיום הג' למילחו בקרו האלהים בבקור חוליק: ובשעה שחשז הקב"ה לבא לבקרו: באו מלאכי השרת לפניו: אמרו לו ח"ן אנו מניחין לך לרדת ולהגאל במעשי ידך בדם עטופו: אמר להם לא: דם זה חשוב לפני קרבן עולותיך: דבר השיבם לא חני בעממי אבקר חולה שלי היום: וירד ובקרו שנא' וירא אליו ה' ב"מ והוא יושב פתח האהל כ"ה: שם פ"ג זאת עוד נאמו בעברם ישראל אח הים ביבשה שבו המים וכסו את ערותם: וגבלעו במים ויעקרו וינאמו: הבט לברית כי מלאו מחשבי ארץ נאוח חמם ואז ניטלו משאון ימין: שם ק"ח ק"ט במלות שמונה. גם בנאותו, אז מילחו, לאברהם אוהבו עבדך: באו בבריתו, לכרות ערלתו, וידיו נרעדים לפניך: אז בראותו חם על זקנתו, שלח ידו, וכרת עמך: אף כך בדרתו, לבקר ראוהו, ביום ג' בו במילך: באו לפניו: כל מלאכיו: כמו ח"ן לנו לעזרך: גם בניאולים ובניעולים: להגאל בדם אנוש כבודך: דבר השיבם, לא אעזב, חני בעממי אבקר חוליק:

(6) ב"ר פ' מ"ז. זהר פ' ויקרא דף י"ד ע"ב. אמר רשב"י האי ב"י דאוליד בר אהקשר

להם אותו ריה ומתמלא עליהם במדת הרחמים. מכאן למדנו שדבר גדול הוא בקור חולים⁽¹⁾. שהקב"ה בעצמו ובכבודו הלך לבקר את א"א לאחר שנימול. לפיכך כל אדם יהיה זריו לבקר חולים. בריתא דר"א חולק על התנחומא. ר"ג אומר שלה אברהם וקרא לשם בן נח⁽²⁾. ומל את בשר ערלתו של א"א ואת בשר ערלתו של ישמעאל בנו. שנא' בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו. מהו בעצם היום בגבורת השמש ובהצי היום. ולא עוד אלא בעשור להדש ביום הכפורים⁽³⁾. להלן בר"ה כתיב כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. וכאן הוא אומר בעצם היום הזה נימול א' מה להלן בעצם היום הזה יום הכפורים אף כאן עצם היום הזה יום הכפורים. בעצמו של יום. מכאן למילה ביה"כ שמלין בחצי היום בין תפלת יוצר לתפלת מוסף אחר קרה"ת. וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם מילתו של א"א⁽⁴⁾ ומכפר על עונותיהם של ישראל ביה"כ. שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם⁽⁵⁾. וכן כשעושין ישראל מצות המילה בכל יום. אותו דם מילה מכפר על עונותיהם. בא וראה כמה היא חביבה מצות המילה לפני הקב"ה שכל א' וא' מישראל המקריב בנו לימול בשחר מעלה עליו כאילו מקריב אותו היום קרבן תמיד של שחר. ונראה לפניו דם מילה כזבחי שני כבשים תמידין הקריבין ע"ג המזבח⁽⁶⁾. א' לבוקר וא' לערב ונעשה בנו תמים ככבש בן שנתו תמים.

באר יעקב

בשכינתא דהיא פתחא דכל פתחין עלאין דאתקשר בשמא קדישא. וההוא דמא דנסיק מההוא דביא געיר קמיה קודשא ציה ובשעתא דדינין מחערין בעלמא אשגח קודשא ציה בההוא דמא ושזיב עלמא.

⁽¹⁾ נדרים מ"י. שאלמות ס' אחרי מוה. מדרש הגדול כ"י. ילקוט בראשית רמז פ"ב. ובשבת פ' מפנין. גדול הכנסת אורחים מהשכמות בית המדרש. וכת' הח"ס צכור שור בצרכות סס. אפי' ללמד לאחרים מנות הכנסת אורחים גדולה.

⁽²⁾ סדקי ר"א פ' כ"ט. ילקוט בראשית רמז פ'.

⁽³⁾ תוס' ר"ה דף י"א ד"ה אלא כו. וסדקי ר"א סס. אשכול הל' מילה. ילקוט סס. ש"ת להגאון מהר"י אסאד בהצובה ליו"ד ס"י רמ"ב.

⁽⁴⁾ סדקי ר"א סס. זהר פ' פקודי דף רנ"ה ע"א. בהיכלא תנינא אית מלאכין די ממנן על ההוא דמא דברית כד אהגזר ההוא ולדא להמניא יומין ואלגין נעלי ההוא דמא ומנחן ליה קמיה האי היכלא וכד רונזא אהער בעלמא אשגח קב"ה על ההוא דמא ולא אחיביב לההוא סערא אחרא רבו לאעלא תמן. ה"ה בזמנא דאהגזר בר נש להמניא יומין ובראח עליה שבת מלכות קדישא ההוא ערלה דנזרין וזדאן ליה לבד כדן קיימא ההוא סערא אחרא וחמא דהאי איהו חולקיה מקרבנא דא כדן אהבר ולא יכול לשלטה ולקטרגא עליו וסליק וארעביד סיניגורא על ישראל קמיה קב"ה. ובתנחומא פ' וירא ח"כ יחק נחמד במילה עבודה ונאמר בקרבנות עבודה. והעבודה האמורה בקרבנות דמיס אף עבודה האמורה במילה דמיס. וכיון שאדס מסיף עיפס א' כל דס היא חגיגה לפני הקב"ה בקרבנות.

⁽⁵⁾ ויקרא י"ו ל'.

⁽⁶⁾ סדקי ר"א סס. זהר פ' אלה דף צ"ה ע"א. ע"ס מזבח אדמה העשה לי וכו'.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

שנא' בו זכר תמים יקריבנו⁽¹⁾. ועתה ע"י זכרותו נעשה זה תמים שנא' התהלך לפני והיה תמים⁽²⁾. לפיכך מצות מילה חביבה. ואת הדרשה דרש בחור א' על שני תאומים שנולדו לאביו ביום שנעשו תמימים. ברייתא דר"א: ר"ג בנו של רבי יהודא הנשיא אומר כשנימול איא ביום השלישי היה כואב לו הרבה. מה עשה הקב"ה נקב חור מתוך הגיהנם והרתית היום כיומם של רשעים⁽³⁾. יצא אברהם וישב לו בפתח שנא' והוא יושב פתח האהל כחום היום⁽⁴⁾. א"ר חמא בר' חנינא⁽⁵⁾ אותו היום יום שלישי של מילה היה כשבא הקב"ה לשאול באברהם... ב"ר⁽⁶⁾ אמר הקב"ה למלאכי השרת בואו וראו כחה של מילה שעד שלא מל אברהם היה⁽⁷⁾ נופל על פניו ואח"כ הייתי מדבר עמו. שנא' ויפול אברהם על פניו וידבר אתו ה'. עתה שנימול הוא יושב ואני עומד שנא' וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב וגו' ובתיב והנה שלשה אנשים

באר יעקב

ובתיב פ' חזריע דף מ"ד ע"א. ובהקדמת התקונים דף י"א ע"א. זכר חדש דף ל"ח ע"ב. ד"ה האי דמא דברית אחשיב ליה כדמא דקרננא וכו'.

(1) ויקרא א' ג'.

(2) בראשית י"ז ב'.

(3) סרקי ר"ח סס. ולקוט סס.

(4) בראשית י"ז ב'.

(5) סוטה י"א א'. ב"מ פ"ו ב'. רש"י סס.

(6) פ' וירא. סרקי ר"ח סס. ולקוט סס.

(7) בראשית י"ז ג'. ש"ה להרב המופלא והמובדק מאיר כדק הנקובל האלקי כמוהר"ר אליהו הלוי ז"ל אשר אור תורהו זרחה בק"ק אליסנדריא (כ"ה) וז"ל אמרינן בגמרא ב"ה אפרוח עד שלא נסקחו עיניו אסור ואינו חשוב ב"ה. וכמו כן האדם אינו ב"ה אלא כשנפקים עיניו ועיניו אינם נפקים אלא במילה, ומביא ראיה מן הפסוק מזה ה' ברה מאירת עינים, שזה קאי רק על מזה מיוחדת דהיינו המילה שהיא מאירת עינים. ובכחצ יד הוא באריכות. סרקי ר"ח פ' כ"ט. מדרש רבה נשא פ' י"ב ע"ש וזה הדבר אשר נזיר ה' העשו וכו'. מדרש לקח טוב ע"פ וירא כל העם וירגו וכו'. בזה מן המצוינים לו במילה שאלו לא היו מהולים לא היו יכולים להביע בשכינה אלא נופלים היו כעס גסל אברהם. ולקוט נביאים רמז אלף פ"ח ע"ש ומלכת שבה שמעה אה שמע שלמה וגו', הביאה לפניו מהולים וערלים. א"ל השרש לי מהולים מן הערלים. מיד רמז לכ"ג ופחה אה ארון הברית מהולין שבהם כרעו בחצי קומתן ולא עוד אלא שנתמלא סויהם מזיו השכינה, וערלים שבהם נסלו עיפ' א"ל אלה מהולים ולא ערלים ע"ש. זכר פ' לך לך דף ס"ט א'. הי"ח בקדמיתא יב קב"ה חכמה לאברהם למנדע חכמה לאחדבקה ביה וידע רזא דמשימותא, אבל למלא עמיה לא הוה א"ל האי דרגא תהא בלחודו, כיון דאחזר בלחון דרגין עלאין הוי שראן על האי דרגא תהא, בגין למלא עמיה וכו'. ה"ח עד דלא אחזר ב"ג לא אחחיד בשמא דקביה, כיון דאחזר עלל בשמיה ואחחיד ביה. ואי הימא אברהם דאחחיד ביה עד דלא אחזר הכי הוה דאחחיד ביה ולא כדקא יאות, דעד דלא אחזר עליו לא הוי עמיה אלא במחזה וכו'. סס דף י"ו ב'. אמר רבי שמעון

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

נצבים עליו. ויפול אברהם על פניו: א"ר פנחס משום ר' לוי (1) שני פעמים נפל אברהם על פניו כנגדן ניטלה מילה מבניו ב"פ. א' במצרים וחזר משה ומלך. וא' במדבר וחזר יהושע ומלך.

(מדגש הנחומה) (2) כיון שנגלה הקב"ה לאברהם אבינו היה יושב שנא' והוא יושב פתח האוהל כחום היום. בא לעמוד מפני השכינה אמר הקב"ה שב לך ואל תצטער שנא' (3) נאום ה' לאדוני שב לימיני. א"ל אברהם וכי כך הוא הדרך ארץ שאני יושב ואתה עומד? א"ל הקב"ה אתה זקן בן ק' שנה. שוב א"ל הקב"ה בשביל שאני עומד ואתה יושב הייך שעתידין בניך לג' שנים ולארבע להיות יושבים בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואני עומד ביניהם, (4) שנא' אלהים נצב בעדת אל (5). מס' נדרים (6) רבי אומר גדולה מצות מילה שכל מצוה שעשה א"א לא נקרא שלם עד שמל עצמו שנא' התהלך לפני והיה תמים. ותניא ר' מאיר אומר גדולה מילה לפני המקום שאין לך צדיק גמור כאברהם אבינו בעולם ולא נקרא תמים אלא ע"ש המילה שנא' התהלך לפני והיה תמים. ברייתא דר"א פרק ט"ל בא וראה גדולת המילה. בשעת אסיפתו של יעקב קרא לבנו ליוסף וא"ל בני תשבע לי שאתה מעלה אותי לקבורת אבותי למערת המכפלה בארץ כנען. והיו הראשונים שהיו נשבעים (7) בבטית מילה עד שלא נתנה התורה למשה רבנו.

באר יעקב

מאי דכתיב ויסול אברהם ע"פ וידבר אהו ה' משמע דעד דלא אהגזר הו' נפול על אשפוי ומליל עמיה, בתר דאהגזר קאים בקיומיה ולא דחיל... זכר פ' שלח דף קס"ו א'. נח גזיר הוה ותמוס פריעה לא הוה ביה ובגין דלא הוה ביה פריעה מה כתיב את האלהים ולא אתר אלהים לקמח לא הוה בגין דהוה גזיר לאחורא לא הוה בגין דלא אתפרע א"ך הוה את האלהים סמוך ליה ולא יכול לאסתכלא ביה דלא כשר כי (ופליג על הש"ס ע"ז דף ו' דס"ל שנת לא נולד מהול).

(1) ביר פ' מ"ג. ילקוט בראשית רמז פ"א.

(2) הנחומה פ' לך לך ילקוט בראשית רמז פ"א.

(3) ההלים ק"י א'.

(4) אגדה בראשית דף כ"ט א"ל הקב"ה לא"א עכסיו אהה זקן בן מאה שנים ואת חמה שאני עומד ואתה יושב, עתידין בניך בני ג' שנים בני ד' שנים יושבין בבית הכנסה ואני עומד.

(5) ההלים פ"ב א'.

(6) נדרים ל"ב א' ע"י ספר חזון קשה להחכם ר' יצחק ערמאה ז"ל וז"ל שם דף ג' ע"ב. ודע כי כשהתחם אברהם אבינו צדיקה המילה התחילה בו האמונה, ר"ל משלמות הידאה.

(7) פ"א פ' כ"ט. ילקוט בראשית רמז ק"ו ע"פ ס"ס נח ידך תחת ירכי לפי שהמילה נתנה להם בצער לסיכך א"ן נצטעין א"א בה. עוד י"ל מאחר כי המילה שקולה כנגד כל התורה א"ן לך חסד גדול חשוב ממנה ובחוקיה פ' חיי שרה כהב ע"י הפסוק לפי הפשט אינו נראה על המילה דל"כ הי"ל ליבצע על מצוה המילה, והרי הו' נשבע בה' כדכתיב ואשבעך בה', אלא כך היה המשפט בחוקן הימים שכל מי שהוא כסוף לאדם אחר נותן ידו תחת ירכי לאות שהוא אדוני כלו' הרי ידי תחת רשותך לעשות לנשק ומשפט זה עודנו היום בארץ הודו.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

שנא' ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו וגו' וכתוב ⁽¹⁾ ואשביעך בה' אלהי השמים וגו' ונשבע לו אליעזר עבדו ⁽²⁾ ושמר ועשה. וכן עשה יעקב ויוסף שנא' השבע לי וישבע לו ויוסף שמר ועשה. בריתא דרבי אליעזר בא וראה כמה חביבה המילה בעיני המקום. שמי שהיה מחוסר מעט מן האיברים היה נקרא בעל מום. וכאן א"ל הקב"ה לא"א עד עכשיו לא היית תמים אלא מל את בשר ערלתך מעליך והיה תמים. מלמד שהערלה מום לו לאדם יותר מכל המומין עד שיעבירנה באיזטל. וכן ⁽³⁾ בב"ר אמר ר' יונה כתאנה זו שאין לה פסולת שכל האוכלים שאדם אוכל מהם הוא משליך מהם. אבל התאנה אין אדם משליך ממנה כלום אלא עוקצה בלבד העבר אותה ובטל המום. כך אמר הקב"ה לא"א אין כך דבר פסולת אלא הערלה העבר ⁽⁴⁾ אותה מעליך ובטל המום שנא' התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך.

ד"א א"ר לוי משל למטרונה ⁽⁵⁾ שאמר לה המלך עברי עברה לפניו ונתכרכמו פניה אמרה שמא מצא בי מום. א"ל המלך אין כך מום ודבר פסולת אלא צפורן אצבע קטנה היא גדולה קימעה העבירו אותה ובטל המום. כך אמר הקב"ה לאברהם אין כך פסולת אלא הערלה העבר אותה מעליך ובטל המום. הה"ד התהלך לפני והיה תמים וגו'. ואתנה וגו'. והערלה היא חרפה ⁽⁶⁾ לישראל שנא' ויאמרו עליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אהותינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו. והערלה היא טמאה על כל הטומאות שנא' כי לא יוסיף לבא עוד כך ערל וטמא ⁽⁷⁾. והפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ⁽⁸⁾. לפיכך כל ערל לא יבא ולא יאכל ולא יגע בקדש שנא' ⁽⁹⁾ כל ערל לא יאכל קדש. וכן מצינו במנוח שהיה מזהיר לשמשון בנו שלא ישא אשה מבנות הערלים שנא' ⁽¹⁰⁾ אל תקח לך אשה מבנות הערלים וגו'. מסכת נדרים ⁽¹¹⁾ ראביע אומר מאוסה היא הערלה

באר יעקב

(1) בראשית כ"ד ב'.

(2) פ"ח פ' ל"ט. ילקוט בראשית רמז פ'.

(3) פ' מ' וס' ח"ח ר' יודן ילקוט בראשית רמז פ"ח.

(4) ה"ד ק פ"י כל דבר היתר והכבד שראוי להשליכו ולהסירו מקרי ערלה.

(5) ב"ר לך לך שמי'.

(6) ב"ר פ' ויולה חזקוני שם כי חרפה היא לנו אם לא תהיו נמולים כמונו היום למחר

תקראו אהנו בעלי מומין על שלנו מהולים. ילקוט שמוח רמז ש"ב ע"פ היום גלויה את חרפה מנאים וכו' עקידה שער י"ח דף קנ"ד ע"ש.

(7) ישעיה כ"ב ח'.

(8) פסחים פ"ח משנה ח'.

(9) ויקרא כ"ב י'.

(10) שופטים י"ד ג'.

(11) נדרים ל"א ב'.

שנתגנו בה רשעים שנא' (1) כי כל הגוים ערלים וגו'. תנאי (2) רבי יהושע אומר גדולה מילה לפני המקום שכל הזכות שעשה משה רבנו לא עמדה לו בשעה שנתרשל מן המילה אלא כך אמר משה אמול ואצא לדרך סכנה היא כדכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מלמד שכל גוי הנער בחזקת סכנה (3). אמר משה אמול ואשהה גוי הקביה אמר לי לך שוב (מצריטה) [מצרים] והוצא את בני ישראל ממצרים. אלא מ"מ נענש אלא שנתעסק במלון תחלה. שנא' (4) ויהי בדרך במלון וגו'. רבי ישמעאל

באר יעקב

(1) ירמיה ט' כ"ה.

(2) נדרים ל"ח.

(3) בחיי ט' וישלח הנה ידוע כי מדרך חכמת הטבע שכל שלישי חלוש בכל הנבראים כולם בין שהוא יום ג' ללידה בין שהוא יום ג' לימות עולם, שהרי יום ג' כוכב מאדים ומפני זה יגדל הכאב בכל ענה ביום ג'. ויהיה הולד ביום הג' ללידה יוחר חלוש. לכן אמרו חז"ל שמוחר לעשות ביום הג' ללידתו סהל להיות בשבט כל מה שיצטרך כמו בחול ממש לפי שהוא מסוכן ביום ג' יוחר משאר הימים, וזכמי התבונה אמרו כי יום ג' מולו עקרב, ומלאכו סמאל, ומשרתו מאדים.

(4) שמות ד' כ"ד. רוקח אוח ק"ה. נדרים ל"ב ח"א. יבמות ע"א. רש"י ובר"ן ע"ס שאם הוא קרוב לעיר באורחא פורתא ליכא סכנתא. ע"י אור חדש מאח יוסף כ"ז דל"ג. כי ביום אשר בא אליו דבר ה' ילדה נפורה ולא הי' יודע איזה מצוה יעשה ראשונה כיון שאמר לו ה' לך שוב מוצרים! ראה כי פדיון שבויים מצוה רבה היא שדוחה מצוה מילה בזמנה, ולכן ויקח משה את אשתו וזאת בניו וגו'. ולכן כל ימי מסעו היה עוסק במצוה והי' פטור מן המצוה ולכן לא קרבו רע. אבל בעת שבה להנפש ולהתעסק במלון שבה חובת מצוה מילה לחול עליו ולכן ויפגשוהו ה'. ע"י עקידה יחקק שם וז"ל לדעתו זה היה עון אשר הטא עליו נאמר ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו. כי באמת היה לו למול את בנו בזמנו ולהניח אשתו ובניו אלל חותמו. כי מה הפשוט בביתו אחריו ושתא אשתו עמו. הנה נראה שהיתה חביבה עליו כראשיתו יותר מבאחריתו ואחשוב שיה מ"י שאמר על שנתעסק במלון החלה, שהלאו זה כינוי לעסק שהצט הצוה הכולל חכמת האשה והבניכ. כי לפי שהיה העסק ההוא בעצם וראשונה במתעסקו נסתחמה ממנו הלוקה הלופו כי הוא אמר אם אמול ואזא הרי סכנה לילד אם אמול ואמחין עד שיבדיל הרי עכוב בשליחות והכל היותר נאות ה' נסתר מעיני, והוא למולו ולהניחו שם עם אמו. ואם היה הפשוט והישר אח"כ להחזירה שם כדבר אהרן כ"ט שהיה לו להניחה מתחלה. והוא מה שרמזו באומרו: ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, שלא היה השגע רק למה שהיה בדרך במלון המזכר, אשר הי' לו להניחו במדין ולא לעבד המצוה, ע"י אכן עזרא שם ויפגשוהו ה' פי' שבה חולי על משה מהשם שלא עלה על לבו וזהו ויבקש המיתו אם לא ימול בנו ובעבור שאחזרו רעדה לא היה יכול למול בעצמו ומלה אחרו נפורה כי הוא גילה לה זה הסוד.

משה בן זכור בפירושו על התורה ט' שמות Simon de Muis var. Sacr. הענין הוא שהנבואה היחה יורדת אל משה המיד והיה נרץ לעמוד המיד בהתבודדותו ומתעסקו בשליחותו, ולכן כשבא במלון ונתעסק בעסקי לינה כל אחרו הלינה ולא התנדד בעניני שליחותו ונביאחו תחלה. הנה כשהל עליו שמה השפע ונאלו בלתי מוכן לנביאה וז"ל ויפגשוהו ה' כ"ל

אומר ⁽¹⁾ גדולה מילה ש"ג בריתות ⁽²⁾ נכרתו עליה הכתובים בפרשת מילה מן ויהי אברהם בן צ' שנה עד סוף כל הפרשה, ואיתא ⁽³⁾ י"ג בריתות נכרתו כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, לפי ששקולה המילה כנגד כל התורה כולה. ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה, שנא' ⁽⁴⁾ הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם. ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות ⁽⁵⁾ שנא' ⁽⁶⁾ כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. וברית בנימטרי' תר"ב יראת ה' בנימטרי' תר"ג ⁽⁷⁾. לפיכך כל העם העוסקים במצות מילה, והעם הנאספין שמה זוכים לקיים כל התורה ⁽⁸⁾ כולה תר"ג ⁽⁹⁾ כמנין ברית, חד דחסר זו מילה עצמה הרי תר"ג, מפני שהוא חביבה. שכל כך הכל ששים בה, וכשהאדם ערום חסר הוא מכל המצות חוץ מן המילה. וע"כ היה דוד משבח ואמר שירה על המילה. נדרש בשוח"ט ובמס' מנחות ⁽¹⁰⁾. בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום, אמר אוי לי שאני ערום מכל

באר יעקב

שכחה הנבואה עליו ולבו ומחשבתו היו ערודים בעסקי לוחו ואשחו וצניו, ומפני שגמלא בלתי מוכן לקבל השפע ההוא, והשפע רוחו, וכתיב ויבקש המיתו לא שהיה רוצה בה"י להמיתו כי חסן חסד הוא. אלא שפגש לוחו השפע העליון בסוהו בלתי מוכן יסתכן והגיע לשערי מות וזהו מ"ש ר' יוסי על שנתעסק במלון תחלה ר"ל שהיה לו להסתודד ראשונה בנבואה.

⁽¹⁾ נדרים ל"א ב'.

⁽²⁾ י"ג בריתות בנימטרי' מילה במ"ק, טעם ב' כנגד י"ג שולדו מהלוי.

⁽³⁾ סדור המנהגים. ע"י המילה זכינו לברית שנכרתו עליה י"ג בריתות. והוס' נדרים

ס"ג כתבו ד"יג בריתות מכוונים נגד י"ג מדות של חמשים. והשל"ה כתב שהם מכוונים נגד י"ג עקרים.

⁽⁴⁾ שמוה ל"ד א'.

⁽⁵⁾ חתן דמים פ' ירח. כל מי שנימול כאלו מקיים כל ה' חומשי תורה. שה' חומשי תורה מסיימי סך לחשוב י' של סיני וכמל"מ האי לא דק מאו"ל ל' מילה, "במזרים", "במסעיהם". "סיני", "יחינו", "וישראל".

⁽⁶⁾ שמוה ל"ד כ"ז.

⁽⁷⁾ מכות כ"ג ע"ב דרש רבי שמלאי תר"ג מנות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאזים וארבעים ושמונה עשה כנגד איברי' של אדם, אמר רב המנונא מאי קרא תורה לזה לנו משה מורשה תורה בנימטרי' תר"א הוא אבני ולא יהיה לך. מפי הגבורה שמע. ואפשר שזה כיון מ"ש ירחא ה' עס ב' הדברות אעבי' ולא יהיה לך הס תר"א. ועוד אולי עס ב' יוד"ן במלת ה' הס תר"ג.

⁽⁸⁾ זוהר פ' מקץ דף ק"ז. יוסף דנער ליה לברית זכה למלכותא דלעילא ולמלכותא דלתתא. ועל דא מאן דנער ברית קדישא כאלו קיים אורייתא כולה, דהא ברית שקיל ככל אורייתא.

⁽⁹⁾ מהר"ל הל' מילה. ועי' ב"ר ברית הרי תר"ב והמנוה עממה הרי תר"ג.

⁽¹⁰⁾ מנחות מ"ג. ירושלמי ברכות פ"ט. קהלת רבה ע"ש חן חלק לז' וכו'. הרי"ף הל' ל"ג

ל"ג דף פ"ט ע"ב.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

המצות והיה עצב. כיון שנסתכל במילה נתיישבה דעתו עליו, ושמה שמחה גדולה, לאחר שיצא פתח ואמר שירה וזה שאמר דוד למנצה על השמינית⁽¹⁾ על המילה שנתנה בשמינית. ועל כן העם נהגו לעשות שמחה ומשתה⁽²⁾ ויו"ט ומחבבין את המילה יותר מכל המצות. לפי שהמילה תדירה על האדם, משאי"כ בשאר מצות, מפני שחשובה היא ושקולה כנגד כל המצות שבתורה⁽³⁾.

מדרש מכולתין⁽⁴⁾. ר"י הגלילי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת שהיא המורה שחייבין עליה כרת. ואעפ"י ששבת שקולה כנגד כל המצות נדחת השבת לפני המילה משום חביבותא דמילה.

באר יעקב

(1) תהלים י"ב א'.

(2) ע"י מלואים א'.

(3) טו"ח בשמים ראש סי' קנ"ח. קהל נהגו חרס שלא לבטל הענין, ואם יהי' א' מהם ערוד ולא יראנו העז לבא לבית הכנסת להפלה אזי הוא מוכרח להעמיד אחר תחתיו שימלא את מקומו. ואירע ברית מילה לא' מהם, ואין מוהל בעיר, ואזי הבן שכת ציבס הז' ללידת החינוק אשר עלה יום המצות בגורלו להחליף את יומו באים אחר כתיקון כל בני העיר, ובגילה זכר כי הוא צריך לניך למקום אחר להביא מוהל משם, וא"ל לו לבוא עד חצי היום באופן שתבטל הפלה שחריט בצבור ח"י אף שוכל לומר שלא לעבור על החרס, ולבטל הפלה בצבור, דזה עשה דרביס והוא דבר גדול להכניס הדיוטים תחת כנפי היראה והאהבה לצוראם והשיחות מהחברה, מ"מ גדולה מילה לבטל את כל זה פ"א דמני חוגר אדעתא דהכי לא שבדנח נשאי וכו'.

(4) מכלתא נדרים ל"ג.

גדולה מילה שי"ג בריכות נכרות עליה. נדרים ל"א ב', מזלחתא פי יתרו.

גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו נדרים שס.

גדולה מילה שכל זכיות שעשה א"ל מי"מ לא נקרא שלם אלא עד ששל א"ע שס.

גדולה מילה שלא נתלה למשה הנדיק עליה אפי' מלוא שעה ואפי' שהיה בדרך מאז נדרים ל"ב.

גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שנא' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה נדרים ל"ג א'.

גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל החורה כולה, יעב"ץ בצרכות שמים, ובמגדל עז.

גדולה מילה שהיא דוחה את השבת דחמורה נדרים ל"ב.

גדולה מילה שאין החינוק נכנס למנין הדורות אלא במילה שנא' זרע יעבדנו יוספר לה' לדור תחומא פי וירא.

גדולה מילה שבזכות ששל א"ל א"ע ציבס הכסורים נהן הקב"ה לבניו יום זה בכל שנה לבשרה סרקי ר"א פי כ"ט. אשכול הל' מילה.

גדולה מילה שמנעת עד כסא הכבוד שנא' מי יעלה לנו השמימה ר"ה מילה. ספר הבהיר.

גדולה מילה שעמה החוס בצבר ישראל שס של שדי, בציורים דמות ס"ן, בזרוע דמות

דל"ה, ובמילה דמות יו"ד מנורה המאור נר א' פ"ב כלל א' ח"א.

כלרי המילה לר' יעקב הגוזר

מסכת פסחים ¹ לגבי הפסח נמי המילה חמורה. רבי יונתן אומר היו לפניו שתי מצות פסח ומילה יקדים במצות מילה ואח"כ יעסוק בפסח שנא' ² ומלתה אותו או יאכל בו, ובתיב ³ וכל ערל לא יאכל בו, וגר נמי חייב בפסח שנא' ⁴ תורה אחת יהיו לכם לאזרה ולגר הגר בתוכם ואם היו לפניו שתי מצות הללו ביום א' מילה ומ"מ ⁵ מקדמיני במצות מילה. ואח"כ

באר יעקב

גדולה מילה מה' מעיד עליה שנא' והיה לאות ברית וגו' חתן דמיס פ' לך לך. גדולה מילה כל שימול חינו יורד לניהגס שנא' כי ערוך מאחזמול הפחה שס' מולדות. גדולה מילה שבזכותה הקב"ה שומע הפלתן של ישראל שנא' כי אתה שומע הפלת כל פה, פ"ה בגימטריא מילה, ר"ל שומע הפלת כל מהול, פקדי ר"א פ' כ"ט הגמוליס הפלתן נכנסת לפני הקב"ה עוללות חפריס, מנורה המאור נר ל"ג.

גדולה מילה שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאלוהו בא ורואה ומעיד עליה. שס. גדולה מילה שבשבילה ישראל מקבלין אלהותו ית' יע"ק, גרו המור פ' לך לך. גדולה מילה שבשבילה נבקע הים שנא' לגוזר ים סוף לגזרים אל האמר לגזרים אלא לגזרים יע"ק.

גדולה מילה שבשבילה ישראל ירשו את הארץ וכשבעלוהו גלו משה משה ח"ז פ"ג. גדולה מילה שעל ידה הובטחו שאינן כלין בגלות שנא' לדורותם לברית עולם עירובין י"ט משה משה ח"ז פ"ג.

גדולה מילה שהיא דוחה את הנעשים משנה ח' פ"ז דנעשים. גדולה מילה מאחר מ"ע שיש בה כרת אם לא יקיים אותה רי"ף ור"ן פ"ז דברכות. י"ד ס' רס"ה.

¹ פסחים מ"ט א'. שאלות פ' ויחי. ירושלמי שס' פ"ג ה"ז מילתא פ' בא. ש"ע ח"ח ס' המ"ד.

² שנוה י"ב מ"ד.

³ שס' י"ב מ"ה.

⁴ שס' י"ב מ"ט.

⁵ שאלות פ' ויחי ברס נריך חילו. מאן דקא חזיל לממהל ית ברית ואי לא חזיל מיפגרא מלחא דליכא חניס אחרינא דמהל ליה ואיכא מה מנוה לאיעסוקי ביה דאי לא מיעסק ביה חיו ליכא חניס אחרינא דמיעסק ביה ומיבזה, להודא מיחבשי ליה לאיעסוקי ביה בריתא? מי אמרינן מילה עדישא סגן דוחה את השבת ואלו קבורה מי"מ לא דחיא את השבת ולא את' עשה דקבורה ודחי עשה דמילה. או דלמא קבורה מ"מ עדישא דקא דחיא עשה ולי"ה דטוועלחא דכ"ג ומזיר. ואי מנזס דקא אמרת מילה דוחה את השבת ואין קבורה מי"מ דוחה את השבת דכתיב קבור הקברו ביום ההוא ביום שאתה רוצו אתה קיברו ביום שאין אתה רוצו אין אתה קוברו. מנבא לא ילפינן דהא רצוה דוחה את השבועה דכתיב מעט מזבחי הקחנו למות ועבודה דוחה את השבת ואלו רצוה חניס דוחה את השבת, דאמר מר (יבמיה ג') נאמר באן מושבות ונא' להן מושבות דכתיב והיו אלה לבס לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם (סנהדרין ל"ה) ונא' בשבת לא תעשו אף בכל מושבותיכם או דילמא דרביבא טוועלחא לא ילפינן סגן לאו ועסה שאין זה בכל היא. ח"ט דהניא (ברכות י"ט מגילה ג') ולאחריו הבחולה

עוסקין בהוצאת המת⁽¹⁾. מדרש תנחומא פ' בראשית בזכות אברהם אבינו⁽²⁾ שקיים מצות מילה תחלה נברא העולם שנא' אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ואמר ר' הלפתא באברהם הן הם אותיות בהבראם. א"ל הקב"ה בזכותו של אברהם בראתי את עולמי שנא' ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. מסכת נדרים, וברייתא דרבי אליעזר. רבי אליעזר אומר גדולה מילה לפני המקום⁽³⁾ שבזכות המילה העולם עומד שאלמלא כן שצפה הקב"ה בזרעו של א"א היאך נותני נפשם על המילה ומקיימין אותה בכל יום תמיד לא ברא את עולמו שנא' ⁽⁴⁾ כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות

באר יעקב

מ"ה ולאחריו כרי שבי' הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וא"ל מה לו מה יכול יטמא הא חמרה לא יטמא דלא אחי עשה דטומאה ודחי עשה דמילה ואע"ג דלא יטמא חובה יכול כסס שאין מטמא לאחריו כך אינו מטמא למ"ה ה"ל ולאחריו, לאחריו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למ"ה אלמא עשה דמה מ"ה עדיף מעשה דמילה וכן הלכתא.

⁽¹⁾ עי' מהרש"ל סי' ע' בית הלל על ש"ע י"ד סי' רס"ו סו"ה בני יהודה ח"א סי' ה' וחי' סי' ע' שו"ת פתח מפה אהרן סי' י"ט. משאת בזמין סי' ע"ג. גודע ביהודה סי' כ"ז. דרכי יוסף סי' ש"ח.

⁽²⁾ בראשית רבה פ' י"ד סי' ו' ופ' מ"ה סי' ח'. ילקוט שמעוני בראשית רמז ב'. מדרש לקח טוב בראשית סי' ד'. מדרש שוחר טוב ממזמר ק"ה.

⁽³⁾ נדרים ל"ב א'.

⁽⁴⁾ זהר בראשית דף ל"ב א'. ר"ש אומר על ברית מילה אהבתי והחקיים עלמא דכתי' אם לא בריתי וגו' פ' נה דף ס"ו ב'. והקימותי את בריתי אהך א' ב"ה מהבא קיומא דברית לעילא כקיומא דברית להחא משמע דכתיב אהך וכי' ה"ה כל זמנא דישראל נערי קיומא קדישא כדון עבדי קיומא לעילא ותהא. וכד שבקי להיהו ברית לא אשתכח קיום לעילא ותהא וכו'. קינור מנחה חנוך כ"י מביא ע"פ אם לא בריתי יומם ולילה וגו' כתב דבברי שמואל איתא בפלוסה הקב"ה צוה המילה כדי שיהיה הבדל בין ישראל לעכו"ם אבל אם ה' שינוי בצורה עצמה ולא במילה אז היו נראין כשהי רשויות חיו. ע"כ צוה ע"י המילה להבדיל זה שב' אם לא בריתי יומם ולילה ה"ל לא שוה על הברית מילה לעשות הבדל אלא עשה שינוי בצורה עצמה אז חקה שמים וארץ לא שמהי לבדי אלא נראה ח"ו מי שברא שמים לא ברא ארץ וק"ל. וג"ל המחבר חנוך דזה בוונה המדרש וגמרא הן חלק לז' אלו ז' ימי בראשית לשבח להש"י שברא לבדו כל מה שברא ב"י בראשית. אפי' בשבת ננחא מנוחה צה שבה בא מנוחה רק שלא האמר ח"ו ב' רשויות דלא ברא הש"י הכל כמ"ש המינים, ע"כ אמר גם לשמונה אלו שמונה ימי מילה דאז מוכח דבורה א' ברא הכל ואל אחר בראנו, דאל"כ למה נטונו על המילה דה"ל לשנות בצורה עצמה אלא להוכיח דלא ב' רשויות אלא הכל ברא אל אחד וק"ל. או י"ל הן חלק לז' אלו ז' ימי נדה וגם לח' ימי מילה. דידוע מ"ש בגמרא מי יתן טהור מטמא לא אחד הוא ר"ל דמן דם נדה חלב וכשנמולו נעשה מהלב דם א"כ מוכח מזה דלא ב' רשויות ע"כ שפיר קאמר הן חלק לז' ימי נדה ר"ל לשבח להקב"ה שהן טהור מטמא רק שלא האמר שהי רשויות א' ברא טהור וא' ברא טמא ע"כ סיים גם לשמונה אלו ימי מילה למה צוה על המילה ולא ברא שינוי בצורה אלא להוכיח דלא ב' רשויות. חנוך: ועפ"ז מנאחר המדרש קשראו

שמים וארץ לא שמתני. ואין ברית ¹ האמור כאן אלא מילה שכל ישראל עוסקין בה ואיזה היא ברית שניתן בו באדם בין ביום ובלילה וכל ישראל עוסקין בה הו' אומר זה מילה שנא' והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם מה הן חוקות שמים וארץ, בא דוד ופרשה הללויה הללו את ה' מן השמים הללויה במרומים וכו' שמונה הלולים כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד שמונת ימי מילה הללו את שם ה' לא קא חשיב לפי שהוא כולל את האחרונים. וכתוב ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור, ואין חק האמור כאן אלא מילה שנא' ² ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם. מכאן שאפילו שמים וארץ אין מתקיימים אלא בזכות ישראל שמקיימים ברית בבשרם ³. אשריהם בני אברהם יצחק ויעקב שבכל יום ויום הם מקיימים מצות מילה שבזכותה העולם עומד ובמצוה זאת זוכים בני ישראל ויש להם חלק לעולם הבא ⁴.

באר יעקב

אבותיו של משה שהואו כמלאך ה' לפיכך מלו אותו לח'. וזה שאמרנו בזה הקב"ה על המילה לעשות הוכר והבדל בין ישראל לעמים דק"ל אה ים לנו בלאו הכי היכר ושינוי ח"י למילה רק האלו פירש"י קלסתר פנים אבל לא הו' שינוי בצורה ובגוף וז"ל כצדאו אבותיו של משה שהואו כמלאך והוה חמיני ח"י למילה דהא חיבא שינוי וזה"ל מיימי מלין אותו חפי' אינינו מן הדון דק"ל כיון במילתו הו' צבנת ואין מילה שלב"ז דוחה צבת וזה הוה במילה בלא צומנה רק כיון כדק חוארו הו' כמלאך ר"ל קלסתר פניו אבל מימי נצרא בצורה שאר אדם ואין זה שינוי ע"כ מלו אותו לח' הניך.

¹ מילתא פ' בשלח מדרש הגדול כ"י גדולה מילה שהוא אחת מג' בריות שנתן הקב"ה בינו ובין בריותיו ואלו הן הקשת, והמילה, והשבת.

² דהו' ח' ע"ז. סנהדרין ק"ח. משה משה ח"י פ"ה.

³ ירושלמי ברכות ק"ח. אלמלא דס ברית לא נחקיימו שמים וארץ.

⁴ זהר פ' לך לך. ספר בא גד פ"ב ויניחא שי"ז: וז"ל סס דע כי דבר חי יוכר מעלתו לח' מד' סיבות ומב"ש אה ימלאו כולם יחד זו. הראשון הוא בדבר חי נפר מעלתו שאנו מכירין אותו מלד העונש שהוא יותר גדול ועוד מיד לאלתר מבאן יש ראייה שאותו דבר הוא חביב יותר שהרי מנינו שלא המחין הקב"ה למשה רבינו ע"ה חפי' שעה חי חעפ"י שהי' ארון כל הנביאים. הו' מלד העונש שניתן למי שלא קיים אותו דבר, אלא חפי' מלד העונש שניתן למי ששלה ידו באותו האיש שקיים אותו דבר שראינו שהוא עונש גדול לא ממונן ולא מלקוח אלא מיתה ומיד לאלתר, מבאן יש מופת חיך אותו דבר חביב יותר. שהרי מנינו שפרעה ציבל משבט לוי ברית מילה כמ"ש ומאז בחאי אל פרעה וגו' הרע לעם הזה שהס י"ח שבטים והאל לא הללח את עמך שהס כבט לוי. וכתוב שלא ידיו בשלומיו שהס שבטו של לוי חלל בריות שביעל מהס מלח מילה. ומה חביב אחריו לכן אמור לבני ישראל אני הו' וגו' שהענין את פרעה במדה הדון על ששלח ידו כשבט לוי שהיה להס את ברית קודש. הג' הוא מלד השכר שניתן לאיש המקיים את המצוה הזאת את גופני או רוחני את שניהם כאחד שביבס. הדע כי מ"ש רז"ל כ"י ים להס חלק לעולם הבא שנא' ועמך כולם צדיקים לעולם ירבו ארץ ואיך יעלה על הדעת שכל הקהל יהיו צדיקים ואמר החכם ראייתו את בני עליה והנס מעטיס.

אלו הן הלכות מילה.

מוהליו, ופורעין¹, ומוציין, ונותנין עליה אספלינית וכמון: מוהליו תיבי דמי פ"י תותבין הערלה באיזמל, כיצד ביום ה' כשמביאין הנער למול אותה, קודם שיתחיל המוהל למול צריך בעל הברית שיחזיק שוקיו סמוכים ביחד כדי שלא ישמוט הנער בין ירכיו ויבא לידי סכנה. וצריך כמו כן שיחזיק שני שוקיו בשתי ידיו שלא יבעט הילד ברגליו ותתקלקל המילה, ויסכן ע"י בנפש הילד, ועוד צריך שיוגביה ידו הימנית וישפיל ידו השמאלית כדי שיהא האבר בולט למעלה כנגד המוהל וכנגד האורה כי טוב לו האורה. והמוהל צריך לנגב האבר תחלה קודם שיתחיל למול מאחר כי רוחץ מקודם, ושמא מחמת להלוחית המים יתפס העור יתר מהצורך והוא סכנה. וכן אם הטיל מים מקודם, צריך לקנח האבר, ואח"כ ממשמש באבר כדי שיתקשה קצת, ויצא הגיד מן הבשר והעור. ואח"כ יקח הערלה בידו אחת בין ג' אצבעותיו וימלול אותה בראשי האצבעות ויבחין מיד איזהו העור ואיזהו הבשר. וצריך שיחזיק הערלה יפה וכן צונו מר יעקב הגזור והזהירנו כמה פעמים בעבור שלא ישמוט הערלה מידו קודם שיגמור לכרות, כי כך עניינו מיד כשורגיש בו הקטן מושך האבר א"ע הרבה, לפיכך יהא האומן נזהר מאד שלא תשמט הערלה מידו קודם שיגמור לכרות ולא יבא לידי סכנה. ואח"כ יקח האומן את האיזמל בידו השנית ויכרות הערלה בב"א סמוך לצפורן בלי פחד בעזרת מלכנו ובזכות שלושת אבות, וכשיבא למול יחתוך מן הצד כדי שלא יפגע לא בכיס ולא בגיד שלמטה שהמים והזרע עוברים בתוכו². ואם ימול מלמעלה למטה היא סכנה שלא יעשנו כרות שפכה מפני שהעור מושך בידו של מוהל בסוף כריתתו. וכן אתה מוצא בכל דבר רך ועגול כשמתחילין

באר יעקב

ו"ל כמו שפי' ההגוס ידושמי על ועמך כולם נדיקוס, ועמך כולם גזורים ר"ל מהוליס. וא"ת מה תועלת הגיע לנו שיאמר הנביא ועמך כולם נדיקוס ויקסה לנו שהוא נמנע, והתהגוס שפי' נדיקוס הם מהוליס והל"ל ועמך כולם גזורים לעולם יבוא חרץ. אלל התשובה שכל ללמד לנו שכל ישראל שיש לו מזה מילה נקרא נדיק לפי שהישראל' שיש לו מ"מ יש לו הכנה לקבל כל מה שיזכה לו הקב"ה שכן תראה המיד דבדברי רז"ל כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תהלה ואח"כ יקבל עליו עול מזה ועול מלכות שמים הוא מי שיש לו ברית המלך עליו שהיא המילה. וע"כ הקב"ה מעלה עליו כאילו קיים כל המצות כלם, ולפי' אמר ועמך כולם נדיקוס הכי מבוחר שכל מי שיש לו מזה מילה הוא עבד ה' ויש לו חלק לעה"ב: והד' מזה העצם שיש בה שהוא גדול ומשם יש לנו ראות שהיה דבר גדול הערך. אמר ההגוס הוי נחשב הפסד מזה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה. ר"ל אם רציה לידע השכר של מזה שאתה עושה כמה יסיה הוי נחשב הפסד מזה אם הוא ממון או אם בנופו, ומכ"ש מזה מילה שהיא בנופו, ועוד המשנה שאדם עושה לכבוד זזה המנוה וא"כ הכי מזה מילה גדולה מזה אלו הארבעה סיבות.

¹ שנה ק"ג א'.

² בצורות דף מ"ד ע"ב. ב' נקבים בחדש א' מו"ח סקן, וא' שכנת זרע, ואין בין

בו לחתוך מצד א' מושך השאר שבידו יותר מדאי לפיכך ימול מן הצד קצת ובבת אחת ויתויק בחווק שלא ישמוט הערלה מידו כמו שאמרנו. ואם נשמט הערלה מידו קודם שגמר לכרות יתפוס בו פעם שנית וימול סמוך לצפורן ואל ירך לבבו בזה ויהיה המקום בעורו: פריעה ה"ד פורעין ר"ל קורעין עור שני המכסה ראש הגיד תחת העור. כיצד יעשה אחר שחתך הערלה ימהר ויזרוק הערלה והסכין אל תוך הכלי של חול ועפר (1) ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' ושמתי את זרעך כחול הים (2) וייקה בזריזות האבר בידו אחת קודם שיכסה הדם את הנקב. ויתפוס אותו עד שיותן הצפורן (3) המתוקן לכך בתוך הנקב, ויהזור ויתפוס גם בידו השנית כ"כ באותו הנקב וימשוך אותו העור אליו מעט ויקרענו הנה והנה לכל צדי הגיד בלי חמלה. והיכן מצינו שנתנה מצות פריעה ליהושע (4) בריותא דרבי אליעזר. כשיצא ישראל ממצרים מלו כל העם (5) למגדול ועד קמן שנא' כי

באר יעקב

(1) כתב האבודרהם משם אכן היכתי. והגו בלשון להביא ספל מלא חול ועפר ועומקין טס את חך הערלה. ויש סמך לזה בספ"א וכו'. ומאזזה שעה ואליך היו נוהגין את הערלה בעפר. ויש סמך לחול ושמתי את זרעך כחול הים. ולעפר ושמתי את זרעך כעפר האדן. וכן כתב הטור י"ד והמטות המאזר. והלוינו, והמהר"ל, וההניא, ורוקה. כולם לא זזו מעטש זה, אבל הנכור העור כתב הטעם מה שמשוייט הערלה בעפר הוא מחמת שלא יקטרג עלינו הנחש הקדמוני, ע"י מטה משה ה' מילה. וע"י תיקונים תיקון ל"ז דף ע"ח ע"א. ת"ח יומא חדא שילגא לאליהו ערלה אמאי שוין בעפרא? ח"ל שמענא במתיבתא דערלה איהו נחש, וכיון דעברין ליה מאחריה נריך למיהב לה מזוניה ה"ד ונחש עפר לחמו וכו'. ע"י לבוש ה' מילה: כתב מהר"ל שיהגין לשפוך כוס יין המזינה תחת ארון הקודש, ובקצה מקומות נהגו שיש להם תיבה אחת קטנה מילואה עפר, והשמש מביא אותה בכל מילה ומילה, ונותן התיבה תחת החך ונופל הערלה והדם לתוכה, ובשנתמללה מערלות קוברין אותה בתיבה הקבורות: ש"ע י"ד סי' רס"ה סעי' ט'. מהר"ל ה' מילה.

(2) בראשית ל"ב.

(3) ע"י ספר חרזות נזכר שהמור טס לעשות הסריעה בחיזמל קמן בל"א (לאנשע).
 (4) ע"י רמב"ם בחדוסי ליבמות מ"ח. וע"י שירוש המגניות להרמב"ם הולין דף ק' ע"ב ד"ה נוהג בעהורה וכו'. וז"ל: דע שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין לנו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י מ"ש ע"ה לא שהקב"ה אמר דבר זה לנביאים שלפני משה כגון זה שאין לנו אוכלין אבר מן החי אינו מפני שהקב"ה אסרו לנה, אלא לפי שמשה אסר עלינו אמ"ה במה שאנו בסיני שיהקיים איסור אמ"ה, וכמו כן אין לנו מלין מפני שא"ה מל ע"ה ונאסר ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו ע"ה שנוול כמו שאל א"ה ע"כ.
 (5) ספרי ר"א ס' כ"ט וכל העם הילודים במדבר בדרך בלחם מומזים לא מלג. ח"ר שמעון ובי ערלים שמשו קולו של הקב"ה בהר סיני אלא יימולים היו שלא כתיקונן והיו חותקין הערלה ולא היו פורעין ולכך אמר הכתוב לא מלג, וכשצאו לארץ צוה ליהושע עשה לך חרבות נזכר וכן עשה וקצן כל הערלות ועשה מהן גבעה לכך נאמר אל גבעת הערלות, וה"י ישראל מכסין הדם והערלה בעפר המדבר, וכשצא בלעם וראה המדבר מלאה ערלות של ישראל אמר

מולים היו כל העם היוצאים ממצרים ומטורה הדרך ⁽¹⁾ לא מלו ישראל, כדכתיב וכל העם הילודים במדבר בדרך לא מלו, רבי ישמעאל אומר וכי ערלים שמעו קולו של הקב"ה בהר סיני? אומר אני ה"ו נימולים היו אלא שלא נימולו כתקנתן, היו כורתים את הערלה ולא היו פורעין ⁽²⁾ את המילה ואית' במתנית' מל ולא פרע ⁽³⁾ כאלו לא מל, לפיכך אמר קרא לא מלו. וכשבאו לארץ אמר הקב"ה אין אתה יודע שאין ישראל נימולים כתקנתן וכדרכן חזר ומל אותם פעם שנית שנא' ויאמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מל את בני ישראל שנית. מאי שנית ⁽⁴⁾ זה פריעת מילה. ויעש לו יהושע חרבות צורים ⁽⁵⁾ והולך כל הערלות אל מקום אחד עד שעשה אותם גבעות, שנאמר ⁽⁶⁾ וימל את בני ישראל אל

באר יעקב

מי יוכל לעמוד בזכות דם המילה המכוסה בעפר הארץ שנא' מי מנה עפר יעקב, מיכן התקינו סוהיו ממסכן הדם עם הערלה בעפר הארץ שנמשלו ישראל כעפר, שנא' והיה זרעך כעפר הארץ. ⁽¹⁾ שם פ' ט"ז. ג' עימוין הן: היום. בית האסורין, ועימוי הדך. היום תהלים ל"ה עימיו גזס נפשי. בית האסורין שם קיה ענו ככבל רגלו. עימוי הדך מנין שנא' שם ק"ב ענה בדרך כחי.

⁽²⁾ ילקוט יהושע רמז ט"ו ס"ה ה'.

⁽³⁾ שבת פ"ט משנה ו' ועי' מילואים סימן ב'.

⁽⁴⁾ שו"ת לוחא דאברהם סי' מ"א ע"מ במדרש תן חלק לז' זה משה שמל לז' וגם לח' זה יהושע שמל לח'. וזרזין כיון שלא היו יכולין לעשות הפסח עד שמלו את בנייהם, איך אורח בניו שולדו בלילה יום ז' בניסן, וקודם מ"ה הלילה הולך אחר היום שעבר וכבר היה שחיטת הפסח יום ח' אלו, ובאמת לאחר מ"ה ה' יום שביעי, ועוד פירשו רבותיו ז"ל שנית פעם שנית והוא שב לבלות העם, כי כבר נימולו בראשם ממלכים לתכלית שינחלו אז את הארץ ובאשר הטו עוונותם ונגזר עליהם המות, ואיחור עד ארבעים שנה מירושת הארץ הולצרו עתה להמול שנית, והנה היו ערלים כל העם הילודים במדבר לפי שלא היו יודעים העת אשר יערכו באו לנשות כי על פי ה' חנו ועל פי ה' נשעו, ואם יערכו ליסע ביום השלישי למילה ויהיה סכנה לילד, ומהר"ל כחז שנית בנימטריא פריעה וז"ל פריעת בחיי והגמטרי" נכונה עי"ש. ועי' רבינו בחיי בפי שמות כתיב דערו גם על הפריעה וז"ל שם: ע"ש וידך ממנו וקשה הי"ל ויך מאלו חלף רמז רמז לה המלאך שעדיין לא נאלמה המנוחה. ומיד הבינה לפורה זה והשלימה המנוחה ועשה לו פריעה, ומזה אמרה חתן דגוים למולות כלומר חתן מוב' מילה ופריעה, ומזה הסוכר חתן דמים ב"ש להורות כי נחזיב מיתה על המילה ונחזיב מיתה על הפריעה כי שתייה מעבדות וכן דעת רבינו אלשיך:

⁽⁵⁾ חבן עזרא פי' זור דבר חד כמו חרבות זורים שהם חדים וכמוהו חף חבוב לזר חבבו. והוא שן שלע חוץ שמזמן לידה מפני שלא הי' לה מאלכה ולא תער השכירה. וכחז ארבעה זור סביבים חדים מאלה. והרב כלי יקר פי' זור זה חבן חד. והפעם שלקה האבן ע"ש משם רועה חבן ישראל או לרמז על הפסוק הביעו אל זור חוצבתם וגו' הביעו אל אברהם אביכם שג"כ הוא נימול זקן וזא בימים כמו שאחס נימולים בני מ' שנה.

⁽⁶⁾ יהושע ה' ג'.

גבעת הערלות. והיו ישראל לוקחין את הערלה והדם ומכסים אותם בעפר המדבר. וכשבא בלעם הרשע וראה כל המדבר מלאה מערלותיהם של ישראל⁽¹⁾ אמר מי יוכל לעמוד כנגד זכות דם מילה הזאת שהוא מכוסה בעפר שנא'⁽²⁾ מי מנה עפר יעקב. מכאן התקינו חכמים לכסות הערלה והדם שנא' מי מנה עפר יעקב. ד"א לפי שנמשלו ישראל לעפר שנא' והיה זרעך כעפר הארץ. לפיכך נותנין הערלה והדם בעפר או בחול⁽³⁾. במעשי הגאונים מצאתי הקדמונים היו זורקין הערלה והדם בכלי שיש בו מים ובשמים⁽⁴⁾, והציבור שהיו יוצאין מבית הכנסת היו נוטלין ידיהם ופניהם

באר יעקב

(1) מלא עלות וכו' לפי דעתו, קשה, הכתיב בספר יהושע כל העם הילודים במדבר לא מלו ומסיק ה' בלו הערלות? וה"ל דקאי על בני לוי שהיו נימולין כדאיחא בלוקוט פ' וזאת הזכרה ע"פ וללוי אמר וכו' כי שמרו אמתך ובריתך ויצונו ע"י זית רענן פ' לך לך. זה אינו כי משבע א' לא יהיה המדבר מלאה עלות. אלא מזה נראה שכל ישראל היו נימולים אלא שלא כדין רק מילה בלא פריעה ולכן אמר הכתוב לא מלו כמאמר המשנה מל ולא פרע לאלו לא מל. (2) במדבר כ"ג, י'.

(3) שו"ת הגאונים משערי דקק סי' י"א לרז כהן דקק מהו למול ע"ג החול, ועל גבי המים, תיזן אין צדק כלום, ואין איסור שיעשו כך או כך שנתנו להם לשנות מנהגים. אבל אנו רגילין בשום שלוקים ובהם הדם ובשמים שריתן נודף, והגועזים רוחין את ידיהם בלחות המים וע"י פדום הגדול סי' רפ"ב וע"י אשכול ה"ל מילה וע"י שו"ת הגאונים סי' י"ב לרז יהודאי מהו למול ע"ג ע"פ עשר ותיזן שפיר דמי ובלבד שלא יעשה כן בשבת גזירה שמה יביא עפר מבחוץ וכן הוא בצעל העיסור, וע"י שיע י"ד סי' רס"ה. וע"י סדור רב עמרם גאון חי"א ה"ל מילה. (4) שו"ת רב האי גאון ובעור רב כהן דקק. כתב הלבוש הטעם שמיציאם בשמים הוא רק משום עילוף החימוק אם יטעך לכך מחמת הכאב. וכן לשאר אישים העומדים שם כשיחלפו כשרואים הדם. ע"י שבלי הלקט ה"ל מילה סי' ד'. ומה שנהגו לבדק על הבשמים לא ידעתי טעם בדבר. אלא לפי שמהגג להוליך הדם בכל צחי כנסויה להודיע לעם כי יש שם מילה למול והואיל ויש להם הדם מזומן ומברכין עליו ע"י מדיח פ' מ"ח ח"ר אייבו בשעה שמתל אברהם את כל ילדי ביחו וכו' ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת הסמים וכו' וכתיב ר' בנימין אחי ז"ל נראה שע"כ נהגו לבדק על הבשמים בברית מילה. עוד נראה בעיני ע"ה דאמרינן בסנהדרין קול ריחים בבורני שבע הבן שבע הבן סי' בשעה השמד היו עושין סימן לזה להודיע שיש שם ברית מילה והיא סימן לשחיפה שממנין לכך היו מוליכין הדם שהיה ע"י בשמים ומברכין עליו: וע"י בלחות דשא פ"ד: אם שמעת שיש במקום א' ברית מילה לא תכנס לביחך עד שתשמע ברכת המילה. ועוד יש לך הנאה גדולה שיחוסף בך הארה מאורו של מקום ב"ה לפי שח"ל אמרו שאלוהו ז"ל נכרת לו ברית שיהיה מצוי בכל מילה ומילה, ואינו בא לשם עד שיבקש מהקב"ה שימחול עונות אבי הבן, והסגדק, והמוהל, ואני אמרתי למה אנו מביאין הבשמים במילה? חז"ל והסוקים אמרו כדי שלא יחלף הסגדק או המוהל. אבל הענין כך הוא: לפי שבשעה שכנס אביכו נכנס עמו הארה גדולה מאור השכינה. ובשעה שרואים בשמות ישראל הארה של השכינה, תיכף ומיד רוצים ללכת ולהדבק עמה לכך אנו מביאים הבשמים. ומה הענין ממש מברכין על הבשמים במוצאי שבת.

כדי לחבב המצוה. ראיתי מוהל שעשה פריעה בע"א דהיינו שהי' מהפך העור בלא קריעה¹. וכאשר ראיתי המעשה הזאת לא היה ישר בעיני פריעה זאת, מאחר שיוכל לבוא לידי קלקול שיעשנו כרות שפכה בגרירת הצפורן, לפי שאין העור נפרד ממקום חבורו אלא בקושי גדול, וגורם שיצא דם הרבה בפשיעתו. ורוב פעמים שאינו יכול להפוך העור עד העמרה לכן אין נראה זאת הפריעה יפה מכמה טעמים. אבל פריעתנו היא כשרה והגונה. לפי שאין לשון פריעה אלא לשון גלוי כעין קריעה כמו גדל פרע, ופרע את ראש האשה, ופרע לא ישלחו, וראשו יהיה פרוע. ובכל מקום דומה פריעה לקריעה כמו אוזן מכאן ומכאן, וכן ג"כ גבי שחיטה מפוערת פ"י מגולה. ה"נ בעינן קריעה עד שיהיה נתגלה העמרה. ומסקנא דמלתא דבעינן קריעה ממש מדקתני מתני' אלו הן ציצין המעכבין את המילה ע"ש שהעור נקרע לכאן ולכאן. ודומה לו בפי' המצניע ציצין שפרש לו מן היר, פ"י עור היוצא סמוך לצפורן נקרא ציץ, ולגבי ציצית נמי אמרינן אין ציצית אלא ענף, וכן הוא אומר ויקחני בציצית ראשי, פ"י בקווצות תלתלי. ומכאן אנו לומדין לפריעה שהיא קריעה ממש. וכל העושה פריעה בלא קריעה אינו אלא טועה לפי שלא עשה ליקוטי² בשר למילה הנקראין ציצין ולא עשה פריעה כהלכת' ויש אומנים כשעושים פריעה קורעין העור על בשר האצבע ולא בין הצפרניים, לפי שאין יכולין לכונן תכיפות העור בין הצפרניים. אבל אני קבלתי לעשות הפריעה בין הצפרניים, וכן צריך לאצבע שלישי שייסיע עם השנים להחזיק עמהם כדי שלא ישמוט העור מידו קודם שיקרענו, כי עור התחתון קשה הוא מאד לתפוס בו מפני שהוא דבוק לבשר, וראש הגיד הוא שיע וחלק, והמל בשבת יזהר שלא ליגע בעור העליון הנשאר מן הערלה, כאשר ראיתי מעשה פ"א טעה המוהל מחמת בהילותו וקרע עור העליון הנשאר מן הערלה ובעור התחתון לא נגע כלל. ולא הרגישו בדבר עד שהביאו הילד לבית והיה הדם שותת ויורד מאד וכאשר ראו הקלקול, וכי

באר יעקב

¹ חמודי דינאל כ"י הל' מילה דיתא בש"ע י"ד ס' רס"ד ס"ב. כינר מוהלין? חותכין כל הערלה כל העור החופס בו. וכו' ברמב"ם ובטור. משמע מדכריסם שצריך לחתוך כל העור ויש מוהלים שאינן חותכין רק מעט מעור הערלה ומתקנים זה ע"י פריעה וז"ע מנין להם זה וכבר בא בדפוס אודות זה, ובכ"י נמצא בלתי כותה. וז"ל וראיה מנ"ש שבה דלא מהני דתיחא סס דף קל"ט כ"ז טעוסק במילה חוזר בין על זינן המעכבין כו' פירוש אינו חוזר אלא על מעכבין ואם הי' די בדחיקת העור ל"ל לחלל שבה לחזור על זינן המעכבין ידחוק אותם למטה. ומישיב סס הקושיא וגם בט"ז ושי"ן ס' ס"ו מ' דנריך לחתוך דוקא, והא דגבי פריעה מ' דא"ש ליפול אלא די כשמחזירו לכאן ולכאן כמ"ש בס"ג משום דפריעה היא לשון גילוי אבל ימול הוא לשון חתיכה, דהחורה הקפידה שנגעל הערלה מהניד. ועוד ראיה דאינו די בדחיקת העור וק"ת מוהלים אמרו דזיני מילה שנסחיינו א"א לקרעם כי העור הערלה עב וחזק ולא יקרע הפריעה שהוא דק. שיע י"ד ס' רס"ד סע"י ה'.

² שבת קל"ג ב"י. שיע י"ד ס' רס"ד.

לא נעשתה הפריעה כהלכתה, וקראו לאומן אחר ועשה פריעה כדון, ואח"כ העמידו הדם, ולא לבשו הנקובים למילה עד למחרתו ולא הויק לנער כלום ויהי.

מציצה: מוצצין היכי דמי? פי' המוהל הייב לעשות מציצה, כיצד אחר הפריעה מיד מכניס האבר לתוך פיו ומוצצן את הדם בכל כחו, משום שהדם נקרש בפי האמה וסכנה הוא אם אינו מוצצן כדאמר' בפ' ר"א אמר רב פפא (1) אומנא דלא מייץ מעבורין ליה משום דדם נקרש בין האמה והוא סכנה לפיכך אפי' בשבת נמי שרי ואע"פ שעושה חבורה בשבת שאין הדם יוצא ממקום חבורו אלא ע"י מציצה אפילו הכי פשיטא מדקתני מחללין עליה את השבת מהו דתימא דדם מפקד פקיד וכתתון בכלי דמי, ובמציצה זו אין עושה חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולא משום סכנתא, דקי"ל דם המילה חבורי מיחבר ובהדם שיוצא ע"י מציצה נעשה חבורה ואפילו הכי אפי' בשבת נמי שרי משום סכנתא, ודומיא דאספלטית וכמון, ורחיצה דבי לא עביד הוי סכנתא ה"נ כי לא מייץ הוי סכנה, הילכך

באר יעקב

(1) שבת קל"ג ב' מוהל שאינו מוצצן את הדם כדו שיאל הדם ממקומות הרחוקים סכנה היא ומעבירין אחרו כדו שלא יבא הנער לידי סכנה. פירש"י יונק הדם מהחבורה חף עי"ז יתיק הדם ממקומו ונעשה חבורה, עכ"פ כשלא ימנען אפשר שיסתכן ע"י החבורה הדם שבשבר הגיד מתחמם ונקשה, ואפשר שיצבה הגיד ע"י. ע"י הפשרה ישראל שבת פ"ג משנה ג' וז"ל ולפי מ"ש הרופאים עכשיו, אדרבה ע"י המציצה אפשר שיסתכן, ע"י המציצה יתפרצו נקבי (הפארען) וישפכו דם אחר המילה כמוצצן יין שבחיות ע"י (העבר) דאחר שאחך הרוח שבמניקה (העבר) מיד היין ממילא סורג ועולה חף אחר שפסק למנוע (בהעצבר); ואין לתמוה ע"ז שהוא נגד הט"ס דכמה דברים נשתנה העצב (כמונ"א קע"ג ח' וקע"ט ח' ובי"ד ע"ג ג' ובח"ע ק"ו) ולחזור' הים נראה לשמוע בקולם בכל כה"ג דהרי חס' בכריתות ומי חז' ב"ד, שומעין לרופאין (כשבת קכ"ט ח', ויומא פ"ב ח', ונדה כ"ב ב') ואפילו להקל מכ"ס שנחוב רק משום סכנה. והם בקיאים בחשטה סכנה יותר ממונו, ונקל גם בחלול שבת למנוע ואעפ"כ י"ל לבלי לזוז מדברי רז"ל דלא דמי לרחיצת החינוק ביום הג' שאין מחללין השחא משנשתנה הטבע, דהס' שאינו דע"י שנשתנה הטבע אין בו זוכך כלל השחא, אבל הכא מי לא מודו הרופאים דע"י המציצה יוכל החינוק מנביית הגיד, אלא שבאלוהי האנוש אינו מסובך ב"ב נביית הגיד כבאלוהי בכל החמ"ס, ואעפ"כ אפשר שיסתכן ע"י הנבייה ע"י שיטחו עליו כל חצי שעה מציצה שנשתנה במו (עקסטרקטוס) או במוס קדים עכ"פ סיון דגם לפי דבריהם גם מציצה מהני, אין לנו אלא דברי חז"ל. דהרי אפילו בדברי חז"ל נפקא מציצה שיעשה כן או כן, הוי הראשונים מקפידין לעשות כדברי רבותיהם, כרבא דהוה מודר אסלקא וארורא האולו ונסיק משומים דרב הונא (פסחים קי"ד ב'). ואעפ"כ י"ל שלא ימנען כ"כ בחזק מאד בשבת דבש"ס לא קאמר רק האי אומנא דלא מייץ משמע דלא מייץ כלל (שבת קל"ג ב'); גם יזה בפיו אחר המציצה על החבורה מהחומץ שלוקח בפיו, כדי לקמט וללמנע נקבי הפארען שפחה במציצתו. וע"י כחובות דף הי ע"ב בחו' ד"ה דם וכו'.

אומנא בהול מעברין ליה וכן הלכה: אחר המציצה גומע גמיעא מן היין⁽¹⁾ עם הדם שבפיו וממהר וזורק מפיו שניהם היין והדם על המילה כי היכי שממהר הרפואה. ויש אומנים שמוצצים ב"פ והטעם כמו שבארנו. ונותנין אספלנית⁽²⁾ וכמון. פ"י אספלנית תחבושת בלשון אשכנז פלאסט"ר. הראשונים היו עושין ד' חלקים חלב או שומן תרנגולין שאינו מליח, וחלק א' שעוה או זפת⁽³⁾ שקורין הרץ היוצא מן העין מעורב ביחד וממרהין אותו על מטלית של בגד ונותנו על המילה, ואף בשבת שרי. וכמון היה שוחקו דק דק ומפזר כעפר על המילה והוא טוב להעמיד הדם ואינו כואב ואינו מנפח בשביל הכמון. ואם לא שחק מע"ש לועם בשינוי ונתן עליו, כל האפשר לשנויי משנינו, ובי"ט שוחק כדרכו ונותנן עליו ואם לא טרף יין ושמן נתן זה לעצמו וזה לעצמו. וכך היתה רפואתן של קדמונים: מתחלה היו נותנין על המילה כמון להעמיד הדם. ואחרי כן היו מערבין יין ושמן בכלי וטורפין יחד כמו בצים והיו נותני' על המילה, כך

באר יעקב

(1) מהר"ל. וכך מנהגו לרפואת הנימול ועוד ע"א כי יין בנימטריח שבעים וארז"ל צב"ר פמ"ט סוד ה' ליראיו וצריחו להודיעם סוד ה' זו מלה שלא גילה אוחס מאדש ועד עשרים דור עד שעמד אברהם ונתנה לו. א"ל הקב"ה אם תמול תמול סוד ה' מה סוד ה': סמ"ך ששים וי"ו ששה ד' ארבעה הרי ע' שבעים חצי מעמיד מןך בזכות המילה שגא' שבעים נפש ירדו וגו' ושבעים זקנים שגא' אספה לי שבעים איש וגו'. ומעמיד חצי מהן משה שהוא הוגה בהורה בע' לשון שגא' הואיל משה בחר את ההורה וגו' בזכות מי בזכות המילה שגא' סוד ה' ליראיו ולפי"ז נטלין היין: ט"א שראוי לברך על היין המשומר אלהים ואנשים וסומן לדבר המשמח ר"ח ר"ה היבדלה, מועד, שבעה, מילה, חהונה. לסיך פסקו ביי"ד סי' רס"ה דאבי הן או המוהל או ח' מהעומדים שם מצדק על הכוס, והמנהג שהמוהל מצדק על היין כמו שמצדק שאר הצרכות ע"י סוד ה' וברביע הזהב דף י"ד.

טו"ה מהר"ס סי"ח חלק י"ד סי' רמ"ד. אם המליצה היא חיוב? ותירוק דבר זה מפורש בשים ובוסקים שחייב למנוח ושים חשש סכנה אם לא מו"ץ והמתקדים נהגו אמון לדברי הרופאים שא"ו שאין סכנה בלא מליצה. א"א זה אלא על הרוב ואין קו"ל אין הולכין בפ"י אחר הרוב יחז"ל חששו אך למועט שיכול להזדמן שיבא הינוק ח' לחשש סכנה, ולכן מותר לחלל שבה עבודו ולמנוח וחי בהם כחיוב. ע"י טו"ה מהר"ס יפה סי' י"ח שכתב דאינו אלא חשש מועט בלבד, כי על הרוב אין בו סכנה ואס"ה מו"ץ דהא בעי למיחש על לא תעמוד על דם רעך. ע"י שומר יוון הנאמן מכהב ה' שנת הרע"ז. וע"י אריענט שנת 246, 42, 43, 44, 49, נ'.

(2) שנת קל"ג ח' א"ן ירוחי דף י"ט. תחבושת לילד היולד: נהגו בספרד וסרובנאל לקחת חלבון ביצה ומעורב בשמן זית היטב, ולוקחין החיכות בגד מנוקבות לתחם במילה ולהכניס העטרה בהם שלא יחזור העור למקומו, ויש מקומוה שמערבין חלבון הביצה בכמון כחוש הדק היטב: ובגרסה נהגו לכהוש הכרפס היטב ולערב בו שמן זית או שומן תרנגולה ותלמוני ביצים הללויות באש ואין תחבושת טוב ממנו.

(3) שם ע"ב אמר אביי אמרה לי אם אספליתי דולקון כיבא שב מינא הרצא וחדא קירא, רבא אמר קירא וקבלא רישינא.

היו עושין ביום הראשון. שוב היו נותנין עליו אספלטית בכל יום ויום עד שנתרפא. אבל אנו אין עושין כן ורפואתינו עתה בע"א ויותר קל. כיצד אחר הפריעה זורק המוהל יין מפיו על המילה במקום כמון ולא יותר, ואין טורפין עוד יין ושמן, אלא נותנין בכל יום רק שמן בלבד על המילה, ואין עושין אספלטית אחרת ולובשין סמרטוטי נקובות באמצע עשוין מבלאי בגדים עגולים וקטנים כעלה זית והנקב שעושה בו צריך שיהי צר רק כפי מה שיוכל להכנס בו ראש האמה עד שיראה נזר העטרה ומפני שלובשים למילה אותן סמרטוטי (כעין חלוק ¹) קורין אותן חלוקים: וכך סדר לבישתן מתחלה לוקח שנים נקובים וטובל אותן בשמן זית ולובש את המילה עד העטרה, ונותן על אותן עוד א' רך ועגול שאינו נקוב וטובל בשמן זית ג"כ ואותו מגין על הבשר היוצא בעד הנקובים שלא ישרוט מן הבגדים ומוסיפין עוד על אלו חתיכות בגד קטן כפיסת יד ואותו הוא שמירה לנקובים שלא יצאו, וגם שמירה למלבושים שלא יתקלקלו מן השמן ומן הדם, ואחר שגמר המוהל מלאכתו צריך בעל ברית לרחוק את ירכי הנער ביחד כדי שלא יבעט הילד ברגליו ויצאו הנקובים מן המילה והוא סכנה. ושהיין שעה קטנה אחר יציאת מבית הכנסת כדי שיעמוד הדם ואז מרחיצין את הקטן ².

ואילו הלכות לגבי מילה בשבת, ומשנה היא בפ' ר"א דמילה. מילה בשבת אין עושין לה חלוק לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי. פ"י אם שכח ולא עשה נקבים ושפה לסמרטוטי מע"ש אין עושין בשבת דילמא אדביק גרידא מינייהו ואתא לידי כרות שפכה. פ' גרידא שמא יצא החוט ויהתוך בבשר וינקוב הגיד מלמטה סמוך לעטרה ומשוי ליה כרות שפכה. אבל כורך עליה סמרטוטי פ"י יקה סמרטוטי ויכרוך סביב לעטרה כעין חלוק שלא ישוב העור ויכסה העטרה, מאחר שלא הזמין לה שפה לחלוק מע"ש. ואם יש שם סמרטוטי שנקבו מע"ש אבל הנקב שבהן צר כ"כ שלא יכול ראש הגיד ליכנס בתוכו עד העטרה כהלכתו מותר להרחיבו ע"י שינוי באצבעו ואפי' לכתחלה מדי דהוה אשאר מכשירים דבתר מילה שמתרין לכתחלה. אמיה דאביי כשעשתה חלוק למילה היתה תופרת מתוכו כפי חלוק כעין שפה. ואם לא התקין מע"ש כורך על ידו או על אצבעו דרך מלבוש ומביא שמה אפי' מחצר אחרת דמה דאפשר לשנויי מדרך הוצאת חול משנן ³. עושין כל צרכי מילה בשבת, פ"י כל צרכי המילה בין דברים שלפני המילה, בין דברים של אחר המילה. כשם שמצות מילה גופא דוחה שבת כך מכשיריה

באר יעקב

¹ סס קל"ד א'.

² טור א"ח ס"י סל"א.

³ אשכול ה"י מילה מוהל אם האומלל מע"ש צ"ל עומדין בשבת בשוכה מן ביהו לבית אבי החינוק ומושיטין מזה לזה, וכן עושין בתפחה של בית הכנסת ולמ"ט וכן כ"ד שלריון לו בשבת.

נמי דוחים שבת. ר"א אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה (1) לפני כל בגלוי משום שחיבת המצוה מצוה היא שמיחל עליה שבת. ובסכנה מכסהו ע"פ עדים. פ"י אם גזרו (2) שלא ימולו בניהם צריך לכסותו על פי עדים שיעידו בו שאיזמל של מצוה הוא מביא שלא יחשדוהו על שאר חפציו שחייב אדם להרחיק עצמו מן החשד. ועוד אמר ר"א כורתים עצים לעשות פחמים ולעשות ברזל פ' לעשות איזמל חדש ולמול בו בשבת. וה"ה אי פנים האיזמל מותר לתקנו לכתהלה. מכשירין שאין דוחין את השבת (8). ורבי עקיבא נותן הילוק בדבר דתנן כלל גדול אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת. פ"י לכרות עצים לעשות פחמים ולתקן ברזל (4) חדש, אי איפגים האיזמל מע"ש אסור לתקנו בשבת, הואיל ואפשר לתקנו מע"ש. אבל מלאכה שא"א לעשותה מע"ש דוחה אה השבת. כגון מילה גופה, פריעתה, ומציצתה, ואיספלות, ורחיצתה, וכל מכשירין שלפני המילה נמי דוחין את השבת. כגון אם נקיב או איפגים האיזמל בשבת מקמי דלמהיל לפי שזה לא היה פשיעתו לפיכך דוחה את השבת (5), אבל

באר יעקב

(1) שבת דף ק"ל במשנה סס. סנהדרין ל"ב ב' בפירש"י סס. ר"א אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה (פ"י רבינו הנחל של יחשדוהו שהגוי חפציו עמונים) פ"י בידו ואינו מטה להביאו במעלו ובפונדו, ואשיג בפ"י אמרין היכא דאפשר לסנויי משניק, שאני פ"י דלא הותרה שבת לדחות אלו היכא דאפשר בלא חילול והלכך לא מחלליק אכל גבי מילה דתתה שבת לדחות אלה אפי' אפשר בלא חילול ולא מהדריק במילה לעשותה בשמאלו, או בשבת בה משום דלא חשיבין מילה דחיי' לשבת. ה"ה מכשירי מילה לר"א דלדידיה מכשירי מילה כמילה הם. וכלל דמלחא לר"א שבת לעיני מילה ומכשירין כחול גמור הוא ולא נשנין כלל.

(2) ע"י מלוואים ס"י ג'.

(8) שבת קל"ד א"י. ח"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין ב"ש.

(4) ש"ך פ' שמוה דף ע"ב ע"פ וקח אפורה זור וגו' למה זור ולא סבין כי מי שלוקח אשה וזניו במלון אין ספק כי לוקחים כל השמיטי הבה, אלא לפי שהברזל לא הי"ל חלק בקדושה שנא' לא תניף עליהם ברזל, לזה לא נזכר סבין בחזרה, שאף בעקודה נא' ויקח את המאכלה דבר שחוקך ואוכל. וכן ביהושע נאמר עשה לך חרבות זורים, ופ"י בילקוט גלבין דטנרי אכל כשבא דוד להרוג את גליה בה' חלקי אבנים ונעשו אבן אחת, והיא כובע נחושה על ראשו. א"ל לברזל תריק עצמן כדי שתכנס כך האבן והעשה לך מלך בקדושה, דהיינו שיעשו ממך איזמל של מילה וסבין של שחיטה וזה ח' מן הדברים שהשליט הכך בקשה. ע"י זכר דוד מ"א דף קמ"ו. וע"י דמשק אליעזר דף קמ"ו שמיא בשם המדרש הג"ל בל"א שהכובע של גליה לא רצה לקבל האבן שזרק דוד עד שבא המלך הממונה על הברזל וא"ל שיקבל וזוהו הטעם מלין בסבין של ברזל.

(5) הרמב"ן והר"מ פליגי בזה. הרמב"ן מחיר למוול משום דקודם המילה לא עבד איסורא ואחר המילה פ"י היא ודוחה שבת. ולהר"מ אסור, וכן דעה הרשב"א, ה"ה והב"ה, וע"י פסחים דף ס"ו.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

שכה ולא הביא איזמל¹) מע"ש ודאי זו היא פשיעתו ולישראל הוא דאסור אבל ע"י גוי²) שרי. וכן אם נשפכו החמין או דאתבדרו הסמנים מקמי דמהיל³) מותרין למעבד אחרינא ע"י ארמאי כמו נשפכו שלא מדעתו, וראיה מה"ג דשרי למימר לגוי למיעבד הדתא או לאתויי אזמל אחרינא, או אם נשפכו החמין או דאתבדרו הסמנים מקמי דלמהיל⁴) שרי למימר לגוי למעבד אחרינא. ועוד ראיה בפ' הדר ההיא ינוקא דאשתפיך חמימיה אמר להו רבא לית'י מגו ביתא א"ל אבוי והא לא ערבינן⁵) א"ל לסמוך מר אשיתוף דידי ולא שיתפו א"ל זיל אומר לגוי וליתיה מגו ביתיה⁶) נמצא שהחמין הללו לפני המילה היו דאי לאחר המילה היינו מתמטין אפילו לכתחלה. מכאן ראיה כמו כן לרחיצת הקטן לפני המילה לרכך הערלה

באר יעקב

¹) יבואמנו פ"ח דמילה. ר"ש בר אבדומא הוה ליה למיגזר לרב ששעה בריה אשנן מייתי איזמל. שאל לרבי מנא ח"ל ידחה למחר. שאל לר' יצחק בן אלעזר אמר לון מישיחין קודמין לא אשיתון ומייתי איזמל אשיתון ידחה למחר ע"י שיש י"ד סי' רס"ו סעי' ה'.

²) שבת ק"ל כללו ש"ד כל דבר שעשייתו בשבת אסורה עלינו משום שבות מותר לנו לומר לעכו"ם לעשותו בשבת כדי לעשות מנוה בזמנה. ודבר שעשייתו בשבת אסורה עלינו משום מלאכה אסור לנו לומר לעכו"ם לעשותו בשבת.

³) עירובין כ"ז ב' וביום המילה אפי' קודם המילה מותר וכו' ועי' טור י"ד סי' רס"ו סעי' ד'.

⁴) שאלחות פ' וירח ופ' שמוח. דאמרינן חדתה מילה למחר ללא חיוב סכנתא אבל היבא דאשתפיך חמימיה ואבדור סמייה בחר דלמהיל משום סכנתא מחללין עליה שבתא. וע"י אשכול הל' מילה שז' או ידענא למשרע דחסרו מו"ח דבעינן לאחר המילה ונרדינן לאחר המילה לחלל שבתא לא מהלין ולא כקרבנין. וע"י שבלי הלקט הל' מילה סי' ב' היבא דאשתפיך חמימיה וכו' בחר דלמהיל עבדין ליה בשבתא משום סכנה וי"ח היבא דאבדור סמייה א"נ לא שחק להו מאתמול עבד להו ע"י סיני ס"ע י"ד סי' רס"ו סעי' ד'.

⁵) מנודה ישכר חיב סי' או אוח כיה. ונהגין בקלח מקומות להוסיב התעוק בחיקו של הסנדקות ולשאת אותם לבהכ"י בשבת. ע"י ישראל ודאי אסור אף בכרמליה דק"ל החי נושא איש ואין התעוק ע"ל לסנדקות, וחייב עליו חטאת בריה. ולמיד דרי"ה שלנו דין כרמליה לה מותר ע"י אינו ישראל. יצחק רבן דף ס"ה ע"ג. שאלה אם נשכף הפה של עירובי חצרות קודם הפסח ושכחו לערב ובחיותו שבת חל ברית מילה בחיותו חזר. ופסק הרב מ"ץ הראשיע ז"ל להביא התעוק במקום שהכינו למו"ח ע"י"ג. השו"ב המחבר. מותר להביא אפי' ע"י ישראל משום שהוא דבר מנוה. ע"י עיקרי הד"ש א"ח סי' ע"ו.

⁶) כחב ר"ח שיאמר לעכו"ם להביא מים שחוחמו בשביל גוי ולא להחם בשבילו. ע"י גופי הלכות אוח ס"ב. שאני שבות דלית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, אם אומר לגוי החם לי חמין הוי מלאכה אז אמרינן אמירה לגוי שבות. אבל אם אומר לגוי אייתי לי שום מילתא מגו ביתאי שאינו מלאכה אלא טלפול בעלמא לא הוי שבות. וכת' הרמב"ם כ"ד שהוא מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לנו לעשותו בשבת. והוא שיכיה אם מקצת חולי או דבר מנוה ע"י י"ד סי' רס"ה סעי' ה'.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

שדוחה שבת הילכך בין להביא סכין, בין להחם חמין, בין להכין סממנים לפני המילה הכל. מותר ע"י ארמאי דא' עולא בפ' מפנין 1) כל צרכי הולה שאין בו סכנה עושין ע"י ארמאי בשבת, ובשביל חביבות המילה כ"ש שמותר לעשות ע"י ארמאי בשבת ואעפ"י שאין בו סכנה לפני המילה.

הרי אמרנו מכשירין שלפני המילה אינן דוחין את השבת וע"י ארמאי מותרין. אבל מכשירין דלאחר מילה הואיל והמילה צריכה להן דוחין את השבת לכתחלה אף ע"י ישראל והורוהו הרי זה משובת. כגון שנשפכו החמין או שנתפזרו הסממנים לאחר המילה שרי לישראל למיעבד אחרונא איהו בעצמו לכתחלה בשבת, מפני שהוא הולה שיש בו סכנה. ואתמר בפ' מפנין 2) אמר שמואל הקיו דם ונצטנן עושין לו מדורה בשבת ואפי' בתקופת תמוז כדי לחמם הגוף, וכ"ש למילה שמותר לכל בר ישראל לעשות מדורה כדי לחמם חמין לצורך המילה בשבת והורוהו הרי זה משובת. מפני שהחמין רפואה למילה כי נצטנן הגוף מן הדם שיצא במילה. ועוד ראייה בפ' אלו דברים במסכת פסחים 3) אמר רבה לדבריו רבי אליעזר מחמין חמין לחולה ולחיה ולקטן בריא, בין להשקותו, בין להברותו, א"ל רבה אי בריא הוא חמין למה ליה אלא אמר רבה הכל אצל מילה חולין הן, ול"ש קטן בריא ול"ש קטן חולה מחמין לו חמין בשבת להברותו. ואין אומרים נמתין עד מוצאי שבת אלא עושין לו מיד ואפילו 4) בגדולי ישראל ויראו אחרים ויקבעו הלכה לדורות ויאמרו ראינו גדולי הדור שחללו שבת לגבי מילה. ורבה בחמין דלאחר המילה קא מיירי, והלכתא כר' עקיבא דאמר ר' יודא אמר רב הלכה כר' עקיבא הכא לגבי מילה בשבת. הלא דר"א שמותי הוא, ועוד יחיד ורבים הלכה כרבים ואין מניחין דבריו רבים ועושין כחיד. ואם שכת להזמין המכשירין שאפשר לעשותן מע"ש דוחין המילה עד אחר השבת ומלין בתשיעי כדבריו רבי עקיבא וכן הלכה.

מילה בזמנה דוחה שבת.

מילה בזמנה היא גופא ומכשיריה דוחין השבת 5) אליבא דר"א מנ"ל

באר יעקב

1) שבת קכ"ט א'. ע"י חוס' גיטין ח' ב'. דאפי' חיסור דאורייתא שרי ע"י נכרי לגזר מילה.

2) שם.

3) ססחים ס"ט א'.

4) ירושלמי ספק ר"ח דמילה. יומא פ"ד ב' ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י כוחים אלא ע"י גדולי ישראל וכי'. וכת' החוס' שם ואפי' היכא דאפשר בנכרי מזהו בישראל שנתא יתעלל הנכרי ולא יעשה, ויבא לידי סכנה. וע"י רוקח הלי מילה ס"י ק"ט. שיע א"ח ס"י שפ"ט סע"י י"ב.

5) כחב הר"ן הביאו הב"י בח"ח ס"י הקפ"ח וז"ל וא"ת מ"ש לולב וסופר גזרינן ומ"ש מילה בשבת דשריא ולא גזרינן שמתא יעבור ההיטוק או האחמול ד"ח ברייה? ויל דהני שאני לפי שהכל ערודים בהם ולא מדכר חד אח חזריה משאיכא במילה.

לר' דהא דקאמר קרא וביום השמיני ימול ביום ואפי' בשבת. ועולא אמר מילה גופה הלכה וכן אמר רב אסי הלכה וכן אמר רב יצחק הלכה פי' הלכה למשה מסיני. ומאחר שמילה גופא הלכה אייתר ליה מכשירין שלאחר המילה הצריכי' למילה. ר' אליעזר אומר אתיא אות מושבת¹, כתיב הכא והיתה לאות ברית וכתוב התם בנינו ובין בניי אות היא לעולם², מה להלן

באר יעקב

(¹) שבת קליג א'.

(²) אות היא לעולם. מגיד שאין השבת בעלה מישראל. וכן אהה מוצא שבכל דבר שנחמו ישראל נשפט עליה כגון שבת, מילה, והלמוד הורה הכי אלו נתקיימו בידם ואין בעלין. ע"י מכלתא פ' ויקהל. ורש"י ע"ז מנינו שאפילו הדומם שבת ג"כ ביום השבת, כמו נהר שמצטוו ע"י סנהדרין ס"ה ב'. ב"ר פ' י"א ס' ו' חרגוס יונקן בן עזיאל ע"ש נגד כל ערך אשעה נשלחה. הנחומא סס. ר' סימון אומר עשרת השבטים גלו לפנים מן נהר שמצטוו. מדרש סיר הסורים ע"ש חף ערשנו רעננה. ויקוט יתעיה ע"ש לאמור לאסורים אלו. במדבר רבה פ' ע"ז. ירושלמי סנהדרין סס. זאת דוד ערך שמצטוו. מקוה ישראל מלח החכם מנשה בן ישראל. יוספון לרומיים פ' כ"ד. וגם פליגוס הסופר כתב בדיה שלו בספר ל"א ונמנעים העצבים פ"ב שנהר ההוא נמול. וגם רש"י בסנהדרין סס כת' שנהר ההוא בכל ימות החול הוא זורק חול ואבנים כלפי מעלה וביום השבת הוא נה. וכן כת' הי"ט ב"ר סס. וגם מחזק את דבריו שראה אדם א' שהיה לו בלו זכוכית מלא מהחול שנהר שמצטוו ובכל שבת ימי המעשה היה החול ההוא סוער והולך בזכוכית ובשבת היה נה. וכתיב הרב זכר הוד מאמר ג' פ"ז ח"ל: ואני כמו כן מעוד ע"ז כפי השמועה ששמעתי מאבי ז"ל וספר כמה פעמים בעבוד ליסבוגא בארץ פורטוגאל היה כובי א' שהיה לו בלו זכוכית מלא מהחול הג"ל. והלך בכל ע"ש לבית הכנסת לרחוב הנקרא רוו"א נאו"א ר"ל רחוב החדש. כי שם היו דרים יהודים שהיו אנוסים. והכובי ההוא היה מראה להם את הזכוכית שבידו ואמר סגרו החניות כי בא העת לקבל השבת. וגם שמעתי מזה הדבר מאיש נאמן שהער מאיר רופא ראה הכובי עם בלו הזכוכית הג"ל לפני בית תפלה של הישמעלנים בעיר חלעפ"א, והנה השופע עבר ושאל על הדבר ההוא, ויקח ממנו את הכלי הזה וירב עם הכובי וא"ל עשה שלא כהוגן כי זהו חוק ליום השבת של היהודים כו'. גם מחוס' יבנים יומא פ"א שמביא בשם הפסיקתא: ר' יוחנן איש כרתותא שהיה לו פרה חורפת כל ימי השבוע, וביום השבת היתה נוהה, ומשה ידו ומכרה לגוי א'. כיון שלקחה הוציאה בשדה והי' חורש בה כל שנה ימי השבוע, ובשבת הוציאה לחרוש בשדה וקשר העול על אורה ורכבה תחתיה. והיה הגוי מכה אותה כדי שתעמוד וחרוש ולא היתה זה ממקומה, כיון שראה הגוי זה הלך אלל הישראל שמכרה לו וא"ל בא עול פתך שמה יש לה כבש שחינה יכולה לעמוד ולחרוש שהרי כמה פעמים הכיחי אותה והיא אינה זה ממקומה. מיד הבין שבשביל השבת שהיתה למודה לטוח לא זה ממקומה, א"ל בא עמו ואני מעמידה לך. והלך עמו ודבר באזני הפרה: את יודעת כי בשעה שהיית בראשי היית נחה בשבת ועשה גרמו עונתי ומכרתך לגוי בבקשה ממך קומי וחרושי מיד עמדה והתחילה לחרוש. א"ל הגוי איני רוצה אותה כי איני יכול לברך אותך בכל שנה ושבת שתעמוד פתחי. או אמור לי מה שדברת באזניה. וא"ל. מיד נרעה ונבהל ואמר ומה הפרה הזאת שאין בה לא שיחה ולא דעה היא מכרת את קונה ואח זיווי, אני שכרתי הי"ת ונקן לי דעה ובינה איני מביר את קניי. מיד הלך ונתגייר וכה

אות היא בשבת, אף כאן אות דמילה אות בשבת. אי הכי תפילין נמי דכתיב
 בהו אות שנא' והיו לאות על ידכה, לידחי נמי שבת. אלא אתיא ברית ברית
 משבת בשבת כתיב לדורות ברית עולם ובמילה כתיב והיה לאות ברית
 ביני וביניכם, מה להלן (צריך) שבת אף כאן ברית מילה דוחה שבת. אי
 הכי מילת גדול בן י"ג שנה דכתיב ביה ברית שנא' וערל זכר אשר לא
 ימול וגו' את בריתי הפר לידחי שבת ולק"מ א"נ מילה שלא בזמנה אינה
 דוחה לא את השבת ולא את יו"ט והאי קרא בגדול קמירי מדחייב ליה
 כרת שאם לא מלו אותו לחי, חייב איהו למול א"ע, אלא אתיא דורות דורות
 משבת, בשבת כתיב לדורותם ברית עולם, ובמילה כתיב כל זכר לדורותיכם,
 מה להלן דורות בשבת אף כאן נמי דורות דמילה דוחה שבת¹. אי הכי
 ציצית דכתיב נמי ביה דורות שנא' על כנפי בגדיהם לדורותם עשיות תדחה
 שבת. אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית
 ודורות. בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. ובמילה כתיב

באר יעקב

לחורה והי' שמו ר' יוחנן איש צרפוחא. וגם מנינו בדריק פי צראשיה צי פסוק ג'. כי יש דג
 א' בים שאינו שוחה בשבת והוא נח כל היום סמוך ליבשה או לסעף ע"ש. איכ חזון שגס מי
 שובת ביום השבת ומזה ראייה כי הוא ית' שם צבריאוחיו אוח ליום השבת כדי שידעו צו חדוש
 העולם. ולכן כל השומר שבת כדה מחללו שכתו הרבה מאד. כ"ס הרב שנות חיים פי' הזריע
 וז"ל מעשה בחסיד א' שהי' הלך במדבר עם שיורא, כיון שהגיע ע"ש צין השמשות לא רנה
 לילך הלאה, ובקם מראש השיורא שימחין עליו עד מונאצי שבה וישלם להם כל ההפסד ולא רנה
 וישאר במדבר שמש יחיד. וקדש עליו השבת ובעת שהי' מקדש צא ארי ועמד לפניו ולא נכנס
 הוך החומו, וישאר שם עד מונאצי שבה. ואחר שהבדיל נכנס הוך החומו, ואז הכיר החסיד
 שנעשה לו נס. והארי החב ראבו צין רגליו ומיד ידע והבין כי ירכב עליו, אז רכב על הארי
 וחיפק ומיד הגיע לשיורא. וכשבאו לישוב שמו אח שמו חבן שבה הלוי. ועד היום יש ממשפחה
 זו ע"ש. ושמעתי מזה החסיד יסד הפזמון אדיר איש וגורא של מונאצי שבה בעת רכבו על הארי
 בלי הזכיר את שמו: ועי' שבת קמ"ט צ'. היך מעשה בחסיד א' שנספלה לו סרך בחוך שדהו
 ומלך עליה לגודרה, ומזכר ששבה הוא ונמוע אוחו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלהו צו
 ללף וממנה היחה פרנסתו כל ימיו.

¹ עי' ביה הלמוד שנה ג' זד 15 שמביא שם העתקה מכ"י המחבר יוסף בר' נתן
 היוני ונקרא יוסף המקרא המלח צבתי עקד הספרים האמבורג ופארז, Nr. 222. וז"ל ע"ד
 מעשה נזדוג היך נתן עם האפיפיור גרינגורא להרוכה על המילה. (ויכוח צענין המילה הי' ג"כ
 להר"י: עם האבל (Mönch) מקלוני ע"ש סי' כ"ה ששאל אוחו למה אחם מוהלים בשבת. והסיבו
 דכתיב וציום השמיני ימול, חזר ושאל הכורא זיה שלא לעשה מלאכה בשבת, ומסה שהוא משתחו
 אמר וציום הי' ומול? השיבו ראה מה כתיב ויאמר ה' אל משה וגו' צעבור ישמע העם דבברי
 עמך וגם כך יאמינו לעולם, ואפילו הוא עוקר דבר א' מה"ה הי' לנו לשמוע לדבריו. ובאמת
 כבר נחשורר ע"ז ראש כהני הגוילים יוחנן שחי בדמשק במאה הי' והי' למספרם כספרו החיבת
 האמונה (VI. 23). והוא הרבה להקשות שנסה החענה כמה שבתות כשהי' מי יוס צהר, וכן
 אליהו הנביא, והוסיף עוד עשיות באמרו שהיו בוים אח המטכן בשבת ע"ש.

ובן ש"י ימול לכם כ"ז לדורותיכם. מה להלן בשבת אף כאן נמי מילה דוחה שבת. לאפוקי הני תלת מילת גדול, ותפילין ⁽¹⁾, ועשיית ציצית. ואע"ג דכתיב בהו חד מנייהו לא דחי שבת. ר' יוחנן אמר מילה גופא דוחה שבת מהכא ביום השמיני ימול, ביום ואפילו בשבת, ואף מכשירין שהן לצורך מילה נמי דוחין השבת. רב ורב אחאי בר יעקב אמר מהכא ביום השמיני ימול שמיני ואפילו בשבת ⁽²⁾. א"ל האי שמיני למעוטי שביעי, מבן שמונת ימים ימול לכם כ"ז נפקא ליה. האי מיבעי ליה למעוטי תשיעי, דאי אחר הוא אמרי' שביעי הוא דלא, דאכתי לא מטי זמניה, אבל משמיני ואילך זמניה הוא ת"ל וכן שמונת ימים ימול. תניא כוותיה דר' יוחנן ודלא כוותיה דר' אחא בר יעקב, שמיני ימול ואפילו בשבת. ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה שהיא דוחה את השבת, או אינו אלא אפילו מילה נמי בכלל מחלליה מות יומת. ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל וביום אפילו בשבת. הלכתא כר' יוחנן דיליף מן וביום דמילה גופא דוחה שבת, ובמכשירין הלכתא כרבי עקיבא כדאמרינן לעיל ולא מיבעי מילה דדחי שבת כדאשכתן קרא, אלא אפילו פריעת מילה דוחה שבת לפי שהפריעה חובה כמילה, דתנן מל ולא פרע כל"מ. גרסין בירושלמי תניא וענוש כרת ואע"ג שלא נתנה פריעה לאברהם אבינו ואפילו הכי דחיא שבת כדאמר' בפ' הערל אמר רב נחמן בר יצחק אמר רב ⁽³⁾ לא נתנה פריעת מילה לא"א עד שבא יהושע וקיים מצות פריעה שנאמר בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים, ומתרגמינן איזמלין חרפין, ושוב מול את בניו שנות, ודלמא הנך דלא מהילו לגמרי? א"כ מאי שנות? ⁽⁴⁾ זו פריעת

באר יעקב

⁽¹⁾ כהב הש"ך בס"י רס"ה ורגו שלא להזקק התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם אוח והמילה ג"כ אוח. לכן ראויו שכל הקהל והמנהל והסנדק יהיו מעוטרים בתפילין, ודלא כמ"ס יד נאמן דף ל"ד שהמנהל מזלזל במילה אם ימול בתפילין. אבל הכה חיד"ש ז"ל בס' מראה העין ש"ה בלוקוצים סי' ב' העלה דמנהג ותיקון הוא למול ולהיות סנדק בתפילין. ועי' שו"ה ב"ר חיים סי' י"ח בשם נסח הגדולה שכח דמנהג להתעטף בעליות בשעה שמלין, ועי' פסקים וכתבים לחיים סי' ק"ח. לפי טעם הסמ"ג שבי שזריך כל איש מישראל שיסיו עמו המוד ב' עדים תפילין ומילה, או מילה ושבת. ולפי"ז אם מהו אחיו מ"מ שאינו זריך לימול, אם יניח תפילין בשבת סיבוי לו ג"כ ב' עדים, ותיקן דאין לחלק כלל בשביל טעם זה דמסרש סמי"ג רק דרך דגש בעלמא.

⁽²⁾ שבת קל"ב א', ירושלמי גדרים, מהרי"ל הל' מילה, ביום החי ימול בשב עולתו, וביום חס"י בשבת. מכל לבי מטרונות שפגעו אהדדי, ואי אהה יודע חיזה גדולה מהכניסה, זו שהיא יודעת מפני הכניסה אהה יודע שכיבחה גדולה ממנה. כך שבת יודעת מפני המילה.

⁽³⁾ יבמות ע"ה.

⁽⁴⁾ רי"ז פ"ב דכחובות. מנות מילה ב' דברים מילה ופריעה, וזהו טוב מול אה בניו שנית, הראשון הוא המילה שנית הוא הפריעה, ומהרי"ל כתב שנית בנימטרי' פריעת. אכן ידעתי דף ל"ט מה שמינו בספרו ר"ח המל ולא פרע כאלו לא מל פרעו כל חכמי ישראל ולא

מילה ומקיש סוף מילה לתחלת מילה, מה תחלת מילה לכרות הערלה דוחה שבת אף סוף פריעת מילה דוחה שבת, וכה"ג מצאתי שנתנה מצות פריעה למשה במצרים, א"ל הקב"ה ליהושע תני למהלינהו כי היכי דמהלו במצרים משום דלא נתנה פריעה לא"א אלא למשה נתנה, ראי ס"ד פריעת מילה נתנה ליהושע א"כ לכתוב רחמנא שוב מול את בני ולשתוק משנית? אלא מאי שנית כלומר שנית דמצרים וכן הוא ודאי, ודאמר מצות פריעה לא נתנה לא"א עד שבא משה וקיים מצות פריעה במצרים לפי שהי' לו לקבל את התורה בהר סיני ולתת אותה לעמו ולא היה נאה לישראל לקבל את התורה אם לא ימולו כ"תקנתן, וכשיצאו ישראל ממצרים עד אחר מ"ת לא מלו לגמרי מפני טורח הדרך, עד שבא יהושע אחריו וקיים שנית מצות מילה ופריעה כמו רבו, וכן מצאתי בב"ר¹ ר' יודן אומר חמש אם מקבלים בניך אלהותי אני אחי' להם לאלוה ואם לאו וכו', אם מקיימים בניך את המילה הן נכנסין² לארץ ואם לאו אין נכנסין לארץ, הלך יהושע וקיים

באר יעקב

פרע ולא קרע שחרי שכל אורח קודע בפרני ידיו בגודל ואצבע את העורות העליונים כ"ל (התחתונים) במשך כל העטרה שהחלה כולה שאלמלא יגלה אותה בעלמא כמו ופרע את ראש האשה כאשר שמעתי מפי הדיוט אחד שהיה מוהל ולא פורע ומינך והיה מהערל הילך כבתולה והבאחי לו רחיה מדאמר ביבמות ס' החולץ לא נתנה פריעת מילה לא"א שגאי ומול אביו שנית ופריעה מילה למדנו מהפריעה קורא מילה לשון ימול קצירו חקך ובעל כרחין מדאמר' ומול אביו שנית כ"ל שכשעלה משה למצרים עשה להם מילה ופריעה וא"ל הקב"ה ליהושע מהלונכו שנית כי היכי דמהלו במצרים דא' ר' ליהושע נתנה ולא למשה לימא ליה שוב מול או ומול את ב"י מולי שנית למצרים ופירוש הפסוק כי מוליס היו כל העם היוצאים היו פרושים וכל העם הילודים וכו' ולא מלו לא פרעו אלא מילה לצדה עשו וזהו דא' צפ' ר"א שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעין נשום עיניו הדרך וכן כתב הר' שמעון קיריא ואני העבד העבדתי את המוהל הוא במדינת צירגוס ונתתי אחרי' החתיו ואשר למדתיים זכרה לי אלהי לעובד אבן.

¹ ב"ר ס' מ"ו, ילקוט בראשית רמז ס"ב.

² ב"ר ס' מ"ו, ולכן כתיב ביום ההוא כרת ה' את הנרס ברית לאמר לזרעך אתן את הארץ, וכתיב והקיימתי את בריתי אתך, ונתתי לך ולזרעך אחרית את ארץ מגוריו וכו', ואמרו שם על המדרש היל' אם מקיימין בניך את המילה הם נכנסין לארץ וכו' ופי' הנח"ק דהשעם הוא כי טומאת הערלה הדבוקה בהם לא ייחס ליבנם לארץ הקדושה, ואף אם יסו בחובה לא יתדבקו בקדושה. עוד שם אם מקבלין בניך את המילה וכו' ר' ברכיה ור' הלבי בשם ר' אבין ב"ר יוסי כתיב יהושע וזה הדבר אשר מל יהושע, דבר אמר לון ומינך. ח"ל מה אדם סבורין שיהם נכנסין לארץ ערלו, כך אמר הקב"ה לא"א ונתתי לך ולזרעך אחרית וגו', ע"מ וזהו את בריתי השמור ע"י ספיחתא זערתא שם, וכחכ ב"י בשם שבלי הלקט כשימול אברהם ברק לו הקב"ה ברית לתת לו את הארץ והורה דכתיב ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורויותיו, וע"י ילקוט מלכים ב' ס"ו מ"ו, שאלו האומות שהביאם מלך אשור לא"י שלא נתייירו ולא יימולו ולא יכלו לעמוד בה עד שבאו עליהם אריות, ושלחו ואמרו: אדוננו

בישראל מצות מילה ופריעה שנא' ויעש לו יהושע חרבות צורים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות. ורמזו לפריעה מן התורה מנין? בירושלמי אמר ר' זירא בר פוי (1) אז אמרה התן דמים למולות, מכאן לשני מילות, א' למילה, וא' לפריעה, המול ימול א' למילה וא' לציציון (2) מילה דוחה שבת כדאמר' השתא. וילפינן פיקוח נפש ממילה (3) שפ"נ דוחה שבת. מדרש תנחומא פ' אלה מסעי. מנין שפיקוח נפש דוחה שבת שנא' ושמרתם את הקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, ובמילה כתיב וביום החי ימול בשר ערלתו, ביום ואפילו בשבת והלא דברים ק"ו ומה מילה שהוא א' מאיבריו של אדם דוחה את השבת ומצלת כל הגוף מחיוב כרת ע"י תקון אותו אבר שמקיימין בו מצות מילה בזמנה, כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה שמחללין עליו (4) השבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה. מילה דוחה את הצרעת במס' נדרים (5) רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים, ות"ר בפ' מילה מילה דוחה הצרעת (6) בין בזמנה בין שלא בזמנה (7), פ"י בין קטן בין גדול מנה"מ דת"ר ימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת ימול, ומה אני מקיים השמר בנגע צרעת שלא תקוץ הבהרת בשאר מקומות חוץ מן המילה דחיא צרעת, או אינו אלא נגע דמילה נמי בכלל דהשמר ואינו דוחה את הצרעת, ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת ת"ל בשר אעפ"י שיש שם בהרת יקוץ

באר יעקב

המלך הארץ אשר אהנו עליה אינה מקבלת אונתו, והנה נשארנו מעט מהרבה, שלח המלך וקרא לזקני ישראל וא"ל כל השנים הללו שהייתם צורגים לא שכלה אהכס חית השדה ועבשיו אינה מקבלת עבדי? תנו לי ענה אולי יוכלו לחזור לארס, אמרו אדוננו המלך הארץ אינה מקבלת אונות העולם שלא נימולו ותורה ה' זרה להם. א"ל תנו לי שנים מכס וילכו וימולו אותם וילמדו אותם תורה וכן עשו, אבל לא שמרו את תורה ה' והלכו אחרי אליהם שנא' אח אלהי' הם עובדים, וגם בעלו עבודה בית המקדש חמש שנים, ובקשו להרוג את נחמיה במרמה. ועזרא, וחזקבל, ויהושע בן יהודק באו אל היכל ה' וגדו את הכותים בג' מאות כהנים, וג' מאות תינוקות, וג' מאות ספרי תורה (וגם המלך כורש נתן להם חרס שנא' ואלהא דשכין שמוא המן וכו') ובכח הנכח על הלוחות ובחרס ב"ד העליון, ובחרס ב"ד התחתון וכו'.

(1) ירושלמי פ"א דמילה הלכה ד'. ירושלמי יבמות פ"ח.

(2) שבת קל"ג ב'. ב"ר פמ"ו.

(3) שבת קל"ב א'. יומא פ"ה, הוספחא שבת פ' ט"ז. מכלתא פ' כי תשא.

(4) מכלתא פ' ויקהל ק"ד א'.

(5) נדרים ל"א. משנה ח' פ"ז דנגעים. שו"ת צעי חיי ס"ו סיון מילה דוחה נרעה, ואם

הוא שבת מילה דוחה שמיא יחד.

(6) שבת קל"ב ב'.

(7) אשכול ה' מילה בנחל אשכול טס. וברית אברהם ה' מילה דף 91. שבת ו"ע

אינו דוחה אלא בזמנה לבד דאי חלקע רחמי בזמנה נמי דחי פ' שבת ו"ע יחדיו, דאיכא לאוויין טובא, או נרעה ושבת יחדיו.

וימול הבהרת¹ בין בזמנה בין שלא בזמנה, ואפילו בשבת, הואיל ושבת זמנה הוא. מנין שהמילה דוחה את הצרעת דכתיב השמר² בנגע הצרעת לשמור ולעשות, ואתי עשה דביום השמיני ימול ודוחה³ את ל"ת ועשה הצרעת השמר ל"ת היא, ולעשות ככל אשר יורו אתכם היינו עשה, וא"ר אבין א"ר אילעא כ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת. רבא אמר מילה בזמנה דדחיא צרעת ל"צ קרא דאתיא לי מק"ו ומה שבת שהיא חמורה שיש בה עונשין⁴ ואזהרות הרבה נדחים מפני המילה צרעת לכ"ש, והבינונו מני"ל דימול הבהרת, בבינונו כגון שעברו עליו ה"י ולא נימול מפני חוליו או שהיה בה שום ספק שלא נימול בזמנו מאי. אביו אמר אתיא לה מבינונו, הגדול שהוא ענוש כרת⁵ וקמן שאינו ענוש כרת, ורבא אמר הואיל ול"צ קרא אלא מק"ו בין קמן בין גדול בין בינוני מילתו דוחה הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. ובעל הלכות גדולות נותן חילוק מתי צריך להפסיק הנגע מן המילה. ההיא ינוקא⁶ דאיתיליד ליה נוגעא בערלתיה מקמיה דמהיל מהלינן ליה ויפסיק נגעו כדאמרונן, ואי לבתר דמהיל הדר עטיף נוגעא בבשרא דעילוי מהילותא בעור שני ומיהזי כמאן דלא מהול ומעכב הפריעה צריך למימהלית זמנא אחריתי ויפסיק הנגע מעור הפריעה כמו בעור הערלה דכולא חדא מילתא היא, אבל איתיליד ליה נוגעא בבשרא דמהילות, ועטיף על בשרא תחת עור הפריעה לא לפסק הנגע משום שזה אינו מעכב המילה ולא ליתעקר איסור דאורייתא לאו דהשמר בנגע הצרעת וכן הלכה. ומפי ר' יעקב הגוזר⁷ כתבתיו, פ"א בא לידו ואיתיליד ליה נוגעא בבשרא דמהילות תחת הערלה בעור הפריעה והיה על פי האמה עזה כשלג קמן כעדשה, אבל הוא לא הרגיש בו ולא ראה עד שגמר לכרות הערלה ולא היה יכול לקיים מצות פריעה מפני הנגע, עד שחזר ולקח האיזמל וחתך הנגע שנית

באר יעקב

¹ חורה כהניס פי תרוע פ"א.

² דברים כ"ד.

³ עירובין י"ג. ע"י הגהות ה"ס מסכת נזיר דף כ"ג להגאון ר' יוסף מייזלש ז"ל.

⁴ שבת קל"ב א"י. לבוש ה"י מילה.

⁵ ורבינו חננאל סי' קמן בן ח'. גדול שהוא צר עונשין. ציטוטי שאינו לא גדול בן עונשין ולא קמן בן שמונה ימים אלא ציטוטי מכן שמונה ימים ולמעלה הן חסר והן יתר עד שיגע להחייב בעונשין.

⁶ אשכול ה"י מילה דף 128.

⁷ שבת קל"ב ב'. אמר רב אובשיא שאילית את ר' יהודה הגוזר וכו'. ופירש"י שם הגוזר המל את ההינוקות. והיה בזמן רבינו הקדוש. ושם קל"ג ב' א"ר כהנא אומן וכו' האי אומנא דלא מיין וכו'; ושם קל"ה ושהדריה אהליהו מכולא. וסנהדרין י"ז ב'. כל עיר שאין בה עשרה דברים אין ה"ח ראוי לדור בתוכה וכו' רוסא, ופירש"י. למול מינוקות. וע"י כ"ו ב' כל עיר שאין בה רוסא ישראל ופירש"י שודע למול, מוכה מכל זה שבזמניהם היו הרופאים נוליס ולא הניחו שום אדם שצוט למול. וע"י סמ"ג עשין ע"ז.

ואח"כ גמר הפריעה כהלכת'. וגם אני ראיתי על המילה בגוף הבשר תחת עור הפריעה כמה פעמים הנגע עזה כשלא ולא היה מעכב המילה, והיה עובר מעצמו אותה המראה.

רחיצה למילה בשבת.

מרחיצין ⁽¹⁾ את הקטן לפני המילה, ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי, פי' בחול מרחיצין כדרכו ובשבת מזלפין ביד ולא בכלי ומתנית' אתא לאשמעינן, יום ראשון שחל בשבת אין מרחיצין כדרכו אלא ע"י שינוי, רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שמרחיצין את הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת שנא' ⁽²⁾ ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים רבא אומר מרחיצין את הקטן בין לפני מילה ⁽³⁾ בין לאחר מילה ביום ראשון ⁽⁴⁾ של מילה כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי, כי אתא רבין ⁽⁵⁾ א"ר אבהו אמר ר' יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה שאמר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בע"ש, בין הרחצת כל גופו בין רק המילה לבדה מפני שסכנה ⁽⁶⁾ הוא לו ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר דכתיב ויהי ביום

באר יעקב

⁽¹⁾ עור אי"ח סי' של"ח שבת קלי"ד ב"י ועי' שבלי הלקט ה"י מילה סי' ב"י. כהב רבינו יעקב ז"ל הכי משמע כל סוגיא דשמעתא שלא החירו אלא לרחצו בשבת, ואפי' בחמין שהוחמו ע"י ארמאי בשבת או ששבת חמין ע"ג כירה. משני שהחמין הוא מסוכן אלא הכחילה וצריך הוא לה, ודוקא הכחילה החירו לו משא"כ בגדול, אבל לחלל עליו זה השבת שחמין חמין בשבת לא החירו לו, שאין זו סכנה גמרה. דמכת המילה אינה מכת של חלל ולא דמיא שבת. ורבינו מנחם סהב כיון דסכנה היא לו מחממין לו חמין לכתחלה אפי' ע"י ישראל ביום הג' וכ"ש ביום א' לאחר מילה אבל לפני מילה לא מתללין עליה שבתא אלא ע"י נכרי. אבל ביום ב' לאחר המילה חסור כדע"פ החינוח. ורבינו יצחק שאסוי ז"ל כהב שהלכה כר"א ב"ע ביום הג' וכ"ש ביום א' שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני ובין לאחר המילה, בין בחמין שהוחמו בשבת, בין בחמין שהוחמו מע"ש. ועי' פירוש השניות, להרמב"ם פ"ע דשבת, ושם בפ' י"ט משמע דוקא א' וג' מותר. ובתשובות הרמב"ם סי' ל"ג. והח"י"ט בפ"ט דשבת הביא דעת הרב שם. וכ"ש א' וכ"י ע"י. ועי' בס' חמין דעיס סי' ע"ח. וסקסוס וכתביו לתרומת הדשן סי' נ"ו. ועי' ב"ח ה"כ"ה סי' רס"ו סי"ק ע"י.

⁽²⁾ בראשית ל"ד.

⁽³⁾ שבת ל"ד ב"י.

⁽⁴⁾ ע"ס קכ"ט א'. וכן ביום א' ללידתו מותר להרחימו כדרכו.

⁽⁵⁾ ע"ס קל"ד.

⁽⁶⁾ ירושלמי שבת פ"ח דמילה, כל שקועין דאחון עבדין בחולא עבדין בשבתא ביום הג' שחל להיות בשבת. ועי' שאלות ופ' וירא, ופ' שמונה: ברם צריך יוס' ג' למילה שחל להיות בשבת מזה? הלכתא כרבי אלעזר ב"ע דאמר סכנה היא ומחממין לו בשבת, או דלמא הלכתא כרבנן דאמרי' לאו סכנה הוא ואין מחממין לו חמין בשבת, אם ת"ל הלכה כר"א ב"ע דא' מחממין

השלישי בהיותם כואבים עדיין, וכן אמר ר' חנינא בן דוסא כל הנימולים כואב להם המילה ביום השלישי יותר מיום ראשון¹, לפיכך התיירו רבותינו לעשות מדורה לחמם המין ולעשות כל צרכי מילה בשבת שחל להיות תוך ג' הראשונים כדרך שעושין בחול היכא דלא איברי, לפי שאין בו כח הלכך מותר וכן הלכה. ואני הצעיר הגוזר הנהגתי לרחוץ הקטן ביום השלישי כשחל להיות בשבת באותן המין שהוחמו מע"ש רחוק בלילה ומעכבין ליה לקטן כל השבת בלא רהיצה עד מוצאי שבת, ואפילו אם הטמינו החמין מע"ש איני ירא שמא יוסיפו להבה בשבת וזאת החומרא איני מחמיר אלא שאני יודע בבירור שאין סכנה כגון שנעשה פריעה כל הצורך, ואין צריך עוד ללבושת הנקובים וכגון שלא יצא דם הרבה מן המילה או גופו חם ואינו צריך לחמין כ"כ, אבל קטן שיש בו סכנה² מחממין לו חמין ביום השלישי כשחל בשבת³ והוריו הרי זה משובח, ונותנין על המילה שומן של תרנגולים או מן החלב הדק המכסה הקרב בכל שבת ואפי' לאחר ג' הראשונים ואף עפ"י שאין בו סכנה מעתה כדי שלא ישרטו הבגדים את המילה. מהא דת"ר מעלה מוך יבש⁴ וספוג יבש ע"ג מכה בשבת דלא לרפואה היא אלא שלא ישרטו הבגדים הקשים מכתו, כ"ש לגבי מילה שהוא מותר, אבל לחמם חמין בשבת לאחר שלשה ימים אסור.

מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת.

מילה בזמנה דוחה את השבת, דוחה ואליב' דר' יוחנן דאיתרבי מן וביום כדאמרין לעיל, ואפי' בשבת, אבל מילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את ה"ט⁵. שבת אינה דוחה משום דלא זמניה י"ט נמי

באר יעקב

לו חמין בשבת להרחיט כל גופו או דלמא להרחיט מילה בלבד? ה"ט דמי אחי רבין אמר רב אחי אמר ראביע ואמרי לה אמר ר' יוחנן הלכה כראביע בין הרחצת מילה בין הרחצת כל גופו בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שלא הוחמו בשבת.

¹ ע"י מלוואים ס"ו ד'.

² שבת קל"ג ב'. אבל בסמס היוק שאינו בסכנה לא התיירו אלא לרחוץ, ע"י לעיל

נד 32 הערה 1 והיכא דלשחטין חמיימי ודאדור סממייא בחר דלימיהל עבדין ליה בשבתא משום סכנה, וי"א עבדין ליה ע"י שינוי.

³ מחממין חמין לחולה כו' והזריז הרי זה מאכות. וא"א המתירו לו שנת יחיה. ובירושמי כתב א"א ישעו דכריס הללו בקטנים וכוחים אלא כנדולי ישראל, הגשאל הרי זה מוגוה, השואל הרי זה ספק דמיס. ע"י רוקח ס"ו ק"ט.

⁴ שבת קל"ד ב'.

⁵ ע"י ר"ד ס"ו רס"ו סע"י ח'. שאילוח ס' לך לך. אפי' ספק מילה בזמנה אינו גמול ב"ט שהוא ג"כ ספק ולא כנודע ביהודה, וכחז סס בשאילוח די מילה שלא בזמנה נימול ב"ט ב' שיג וכדעת הרמב"ם וסמ"ג. וכה"ג ולא כהר"ם וס"ע. ע"י שו"ת דבר משה ס"ו ק' שכתב אין לעכב מילה שלא בזמנה מפני כבוד קרובים וכיוצא.

כלרי המילה לר' יעקב הגוזר

אינה דוחה דאמרי בפ' מילה אמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולית אם אתה יכול לקיים דברי שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לית. אמר רב אשי כתיב גבי י"ט שבתון ושבתון עשה הוא והל' י"ט עשה ולית לא תעשה כל מלאכה, ואין עשה דמילה שלא בזמנה דוחה את לית ועשה, ואיתמר נמי¹ הוא לבדו יעשה לכם ולא מילה הבאה שלא בזמנה, כי הייתי סבור לומר שיהא מותר מק"ו ומה אם עשיית² אוכל נפש שהיא רשות, כגון שחיטה, ובישול, ואפייה, פטריה רחמנא ביי"ט מילה שלא בזמנה לא כ"ש לפיכך הוצרך לומר הוא לבדו יעשה אוכל נפש מותר לעשות ביי"ט ולא מילה³ שלא בזמנה, ולולי מיעוט זה היה עולה על דעתי שמילה שלא בזמנה דוחה י"ט מק"ו, אבל בחולו של מועד יכול למול אף מילה שלב"ז לפי שהרבה מלאכות מותרין בחולו של מועד.

דין נולד בספק.

הנולד בספק⁴ אינו דוחה את השבת דתנן ספק ואנדרוגינוס⁵ אין מחללין עליה את השבת רבי יהודה מתיר⁶ באנדרוגינוס, אר"י באנדרוגינוס מחללין עליו את השבת וחייבין עליו כרת, ות"ר ביום השמיני ימול ב"ע ל"צ קרא לכתוב ערלתו מאחר שכתב ימול ערלתו, משמע מיעוט ערלתו של זה דוחה את השבת ולא של אחר, אלא למעוטי ספק אתיא. ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק ואנדרוגינוס מפני הנקבות שבו, ודר' כל זכורך פרט לאנדרוגינוס שאין כולו זכר, ר"י מתיר באנדרוגינוס מפני זכרות שבו דכתיב המול לכם כל זכר מרבה זכר כל דהוא והלכתא כרבנן דאין דוחה שבת, אנדרוגינוס בגימטרי' זכר ונקבה, ובל"א תאמר שתי תיבות אנדרו גיננוס אחה זכר כלומר חבר יש לזה זכר ונקבה.

באר יעקב

¹ שבת כ"ד ב'. הורה כהנים ס' תרוע ס"א.

² ב"ה ל"ו במשנה סס.

³ שבת כ"ד ב'.

⁴ שבת קל"ה א', חוקי דעת אוח מ' ס' כ"ח. מ"ט ספק ב"ח בשבת אין מלין וכו' אבל דוחה י"ט ב' ש"ג ס"ד. וס"ה שאר דברים שאינם דוחין השבת דוחין י"ט שני של גלויות.
⁵ ע"י מלואים ס' ה'.

⁶ סו"ת הגלויות ליה הלכתא כר"י ואסור להלל שבת למול אנדרוגינוס. וע"י ר"ף שבת ס"ט משום דהתורה חמרה וילדה זכר וכו' וביום הח' ימול זכר ולא אנדרוגינוס. וכח ע"ד שם איכא מ"ד מדקא מפרכי רב חסדא לטעמיה דר"י ש"ט דהלכתא כוותיה. וגאון קאמר דאין הלכתא כוותיה. ע"י שבלי הלקט הל' מילה ס"ו ד'. וע"י שבת קל"ד ב'. קל"ו ב'. ערלתו של זה ולא של אחר. וע"י הורה כהנים ס' תרוע. וע"י אוח בריית הל' מילה ס' רס"ב ע"י ג'. סו"ת גודע ביהודה הני' ס' קס"ד. טעמיה שנקדע וגמלא זכר מלין אוחו ואינו דוחה אה שבת. וע"י סו"ת מהר"ש ש"ק י"ד ס' רמ"ג קטן שנשתנה בצורתו ובמלכותו והרופאים אומרים שאינו כן קיימא אס מלין אוחו ח"כ אין סומכין על הרופאים. וע"י שו"ת שב יעקב ס' מ"א ומ"ב לענין סמיכת הרופאים.

דין נולד מהול. ⁽¹⁾

ת"ר ביום השמיני ימוד בשר ערלתו, ערלתו ודאי דוחה שבת ולא הנולד מהול דוחה שבת ⁽²⁾, ערלתו ודאי דוחה שבת ולא הנולד ספק לח' חדשים, מכשירין דוחין שבת, ערלתו ודאי דוחה שבת ולא נולד בין השמשות בע"ש דוחה שבת, אמר מר ערלתו ודאי ⁽³⁾ דוחה שבת ולא הנולד מהול

באר יעקב

⁽¹⁾ שבת ק"ה ז'. יבשלמי יצמות ריש פ' הערל הב'. ז"ר סוף פ' מ"ו. אלמך פ' לך לך כתב האדם הקדמוני נכרח בזנף זך ונקי ולזה נכרח מהול, רק הוא בחפץ נמשך ערלתו והקלוקל דבוק עהה ביוצאי חליו, כאשר חלואים הבאים ביבוסה ובמשפחה. ואיחא זר"י כשנכרח אדם הראשון לא היה בו הערלה כי נכרח מהול, וערלה לא נמשכה אלא בזוהמת הנחש שהטיל בחוה, גם באכילה עץ הדעת טוב ורע נמשך הרע ונדבק בערלה וכו'. ע"י ילקוט ראובני פ' וילא דף נ"ג ע"ד. וע"י חסד לאברהם על התורה. ומה תבין כי האהבים מוסדי אהב, הנכחרים לקיים ברית ה' היו נולדים מהולים, וע"ז אמרו וחרא אותו כי טוב הוא נולד כשהוא מהול (סוטה י"א) ונאמר באברהם בהמולו את בשר ערלתו כי אף שמנח עמנו מהול, מ"מ הטיף דם ברית. כי הדם הוא האות, והוא הכניסו בברית. וכמו שפטר עא"יטוס מקדם בארץ ארם אס כרתו שני מלכים ברית, אז הדחיקו יחד אצבעותיהם והטיפוס מהם דם ברית ולקחו אותו בפיהם. שו"ת הגאונים שערי נדק סי' י"ג נולד מהול א"י להטיף ממנו ד"ב ואם מצרכין עליו תיזך כללו ש"ד רבנן קמחי במתבתא הכי הסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית ואין מצרכין עליו. וע"י שו"ת משכנתא יעקב סי' ס"א. וע"י שו"ת השב"ץ ח"ג סי' קפ"ב. וע"י שו"ת המצ"ק. שו"ת עמודי אור סי' ס"ה אס נמשך ערלתו נולד מהול אס חייבין למולו מדאורייתא או מדרבנן תיזך חייבין למולו מדאורייתא כיון דלא נעשה בו שום מעשה להכניסו בברית אס נמשך אח"כ. וע"י שו"ת פרי יתקן סי' כ"ז. וע"י שו"ת שאנת אריה סי' נ"ה. שו"ת העצ"ק ח"ב סי' קל"ח נולד מהול אס לצרכי בעת העשה דם ברית תיזך נולד מהול הוא בן ברית ואין בו ספק ערלה כבושה ועל ספק אין מצרכין. אבל אס נמול ולא נעשה הפריעה דקין וצריך לחזור ולפרוע ס"ב פ"ג ונאחא הוא לרש"י ור"ת. וע"י שו"ת השב"ץ ח"ג סי' מ"ב. וע"י שאילוחת פ' וירא שפסק שצריך לצרכי. שו"ת בית חדש סי' ק"ב תיזוק שגולד מהול אלא שהעור העליונה היה חופה את העפרה, והמוהל הטיף ממנו ד"ב בלבד ועשה התיזוק בן ח' שנים ונראה ע"ל אס לצרכין לתקון תיזך צרכין לחזור ולמולו מפני שערלה כבושה היתה ולא נימול מתחתה כשהלכה.

⁽²⁾ שבת קל"ה א'. ילקוט פ' לך לך רמז פ"ב. אשכול הל' מילה.

⁽³⁾ ש"ע י"ד סי' רס"ו סעי' י'. שבלי הלקט הל' מילה סי' ד'. ערלתו ודאי ד"ש ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת. ר"י או' אהרנוגוס דוחה את השבת ועגוס כרת אס לא מל. ונולד מהול ספק ר"ת דא"י להטיף דק"ל כת"ק דא"י העשה ד"ב. אבל הגאונים פסקו דאין מחללין עליו את השבת, אבל בחול צריך ודאי להטיף ממנו ד"ב. וכן השיב רבינו האי גאון ז"ל: כש"ד רבנן קמחי הכין הסכימו שצריך להטיף ממנו ד"ב בחול אבל לא בשבת, אבל מיהו בנחת דגריבס מילחא למיבדקיה יפה יפה בידים ובמ"ע ולא בפרזלא דלא לעייק ליה, ואין מצרכין אח"כ נראה לו ערלה כבושה ורואין וצוהרין האך מלין אותו אס נכחית לו ערלה ומתחייבין לו הרבה, ואין חוששין לשמייני שלא יבא לידי סכנה: שם סי' ד'. שאל הר"ר אליעזר מט"ל מהרב אס מחללין שבת על תיזוק פריעה למולו, והשיב לו דמחללין דהא אמרינן בפי' בחרח דיומא לא נצרכה אלא לחיי שעה והסם ילפינן סיג ממילה.

דוחה שבת, זו מחלוקת ב"ה וב"ש שב"ש אומרים נולד מהול צריך להטיף ממנו ד"ב וטעמא משום שערלה כבושה ⁽¹⁾ הוא לכן מילתו דוחה שבת, וב"ה אומרים א"צ להטיף ממנו ד"ב לגמרי, ושבת לא ניתן לדחות אצל זה מפני שהוא ספק, ואמר ר' שמעון בן אלעזר ⁽²⁾ לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו ד"ב ומחללין עליו את השבת אע"פ שהוא ספק ערלה כבושה, ועל מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול כגון ⁽³⁾ ערבו מהול ובעוני מהול דליכא שום ספק שב"ש אומרי' צריך להטיף ממנו ד"ב וטעמא דאית ליה עדיין עור הפריעה, וב"ה אומרי' א"צ להטיף ממנו ד"ב לגמרי ומחלוקתן רק בחול, לפי שמילת גדול אפי' בישראל אינו דוחה שבת לד"ה וב"ש גר. אתמר אמר רב הלכה כת"ק אליבי' דב"ה דאמרי' על נולד מהול שא"צ להטיף ממנו דם ברית בחול, וב"ש שאין מחללין עליו את השבת, ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר דאמר ששניהם שווים שצריך להטיף מהם ד"ב בחול וק"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי דאין מטיפין ממנו ד"ב ולנולד מהול אפי' בחול וב"ש שאין מחללין עליו את השבת, ומחלוקת ב"ש וב"ה בנולד מהול וכמעשה דרב אדא בר אהבה ⁽⁴⁾. רב אדא בר אהבה איתיליד ליה ההוא ינוקא בשבתא כשהוא מהול אהדריה רב אדא לינוקא אתליסר מהולאי דנהדרעי שיטיפו ממנו ד"ב ולא רצו לחלל עליו את השבת משום ספק דקאמרי הלכה כוותיה דרב ואליבא דב"ה ואתא איהו בעצמו

באר יעקב

⁽¹⁾ שאלתהו פ' וידא דנולד מהול לא חיטיין לעלה כבושה כדעת כה"ג וז"ל: וסיבא דנולד כשהוא מהול לאטופי מיניה ד"ב דתינא ערלהו ודאי ד"ש ולא הולד מהול ד"ש שב"ש או צריך להטיף ממנו ד"ב משני שהיא ערלה כבושה. וב"ה או' א"ש רשב"א אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטעם ד"ב דחתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל או' הלכה כר"ש בן אלעזר וק"ל הלכה כרב באיסורי.

⁽²⁾ תוס' שם דף קל"ה או' ד"ה ל"ג וכו'. שבלי הלקט ה"י מילה סי' ד"ג. גר אע"ג דחמיה"ל בארמילותיה צריך להטיף ממנו דם ברית, ועד דמיתסח לא מטבילין ליה כך ספק רבינו יצחק שאסו, וכתב עלה רבינו יצחק ז"ל אינו מ"ל דאפי' לר"ם בן אלעזר דאי לא נחלקו על הולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו ד"ב, ועיני נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש או' שצריך להטיף וב"ה או' א"ש והלכה כב"ה, וב"ש במקום ב"ה אינו משנה, הלכך א"ש אלא טבילה או' בלבד. ורבינו חננאל כתב שאין לו חקיה, אבל בניו הם נימולים ונמסין בקהל דהא אגייר בטבילה וכגד הוא חסב להכשיר זרעו אבל הוא עצמו לא. ובעל הדבורה כתב דגר שנתגייר כשהוא מהול דידיעין ביה שכל בגויהו כגון ערבו מהול ובעוני מהול ואח"כ נתגייר צריך להטיף ממנו ד"ב כיון שמחלה לא מל לשם מצוה אבל גר שנתגייר כשהוא מהול, ונודע שנולד כשהוא מהול, כיון גדול הוא ליכא ערלה כבושה וא"ש להטיף ממנו ד"ב ובעטילה לחודא סגי' והרי הוא כחש וסריס. שו"ה הגאונים סי' י"ב לרב יסודאי גאון גר סריס במה נתגייר חיצן כנס חתח כנפי השפינה בטבילה כחשה.

⁽³⁾ דליכא ספק ערלה.

⁽⁴⁾ שם קל"ה או'. שמוח רבה סי' לך לך. ילקוט שם. שאלתהו פ' שמוח. אשכול ה"י מילה.

ומל את בנו ⁽¹⁾ וחתך העור עם הבשר וניקב הגיד מלמטה ממקום שהמים והזרע יוצאים לחוץ ועשאו כרות שפכה לפי שלא היה לו הכנה בדבר לראות אם הערלה היא כבושה, ולא היה בקי ג"כ להפריד דביקות העור מן הבשר בלא איזמל כמו שפ"י רש"י ערלה כבושה צריכה בדיקה ולשפעו ביד ולא באיזמל שלא יעשנו כרות שפכה, אמר רב אדא תיתי לי דעברי אדרב, כלומר העון גרם לי שעברתי על דברי רב דאמר הלכה כת"ק דא' אליבא דב"ה שא"צ להטיף ד"ב לגמרי, ואני שעברתי על דברי רב והללתי את השבת, ברוך שעשיתי אותי כרות שפכה. א"ל רב נחמן ועל דשמואל לא עבר כלום אימר דאמר שמואל הלכה כרשב"א ששניה' שווין ב"ש וב"ה לנולד מהול שצריך להטיף ממנו ד"ב בחול, ומשום שמא ערלה כבושה היא אבל בשבת מו אמר שמואל לחלל עליו את השבת על ספק, והוא רב אדא טעה בדרב יוסף וסבר ודאי ערלה כבושה היא, ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא, ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא ⁽²⁾ ר' אלעזר הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד מהול בין קטן בין גדול שצריך להטיף ממנו ד"ב בחול, וע"ז נחלקו על נולד מהול וחל שמיני שלו בשבת שב"ש אומרי' מטיפין ומחללין וב"ה אומרים אין מחללין ואין מטיפין, מכלל דת"ק ג"ל אליבא דרב יוסף סבר ודאי ערלה כבושה הוא ודברי הכל מחללין ולית הלכתא כותיה דרב יוסף מדפליגי רבה ורב יוסף בהא משום דקי"ל כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכה כרבה בר משדה, ענין, ומחצה ⁽³⁾, ועוד אמר רב יוסף בר נחמני משום רב אושעיא הלכה כדברי התלמוד לפי רב אדא דעבד כרב יוסף טעה ועשה בנו כרות שפכה: ירושלמי ⁽⁴⁾ רבנן דקיסרי אמר' רב אדא התענה על בנו ומת: שאלה זו שאלו לרב האי גאון על נולד מהול בחול א"צ להטיף ממנו ד"ב אם לא, ואת"ל צריך להטיף ד"ב מברכין עליו ברכת המילה אם לא. והשיב כללו של דבר רבנן קמאי במתיבתא אסכימו הכי שצריך להטיף ממנו ד"ב אלא שצריך לבדוק דביקות העור לבשר ⁽⁵⁾ במראית העין ויפרידנו ביד ולא באיזמל שלא יעשנו כרות שפכה ובכ"מ שצריך להטיף

באר יעקב

⁽¹⁾ חדש שלא מל מעולה לא ימול בשנה שמה יקלקל ונמצא מחלל שנה. אבל אם כבר מל ש"ח מותר ופ"י הוא בנו. ולא חייבין מתוך שהוא כהול על בנו יותר שמה יקלקל כיון שכבר מל ש"ח יש לכל חדש לב חמין ולא חייבין לקבול ולעילוף. ולדעה שבי"ח אין מותר למול בשנה אם לא מל ב"ש דקי"ל בהא כרבי דכתבי זמני הוי חזקה. כחז הטור דאני הכן אין רבאי למוול אם בנו בשנה דהוי ססיק רישיה דניחא ליה בההיא חבלה משכ"כ לגבי אחי. ע"י מהר"ל ה"י מילה.

⁽²⁾ תלמיד רשב"א.

⁽³⁾ ב"ב קמ"ג. וע"י אבן הכרחי דף 98.

⁽⁴⁾ שנה פ"ט.

⁽⁵⁾ שמה יש בו ערלה שיכול לחתוך.

ממנו ד"ב צריך נמי לברוכי ברכת המילה⁽¹⁾ לפי שע"י שהוא מל והותך
 הבשר יצא דם לשם מצוה לפיכך צריך לברך ברכת המילה. ובנולד מהול
 שחל שמינו שלו בשבת אין מטיפין ממנו דם ברית בשבת משום שהוא ספק
 שמא ערלה כבושה הוא ועל ספק לא ניתן שבת לדחות, ולא יעשה חבורה
 מספיקא, וחבורה בשבת אסורה דתולדה דשחיטה היא ואותה מילה ודאי צריך
 לדחות עד אחר השבת, ולאחר השבת מטיפין ממנו ד"ב ומקיימין מצות
 מילה. והטפת דם ברית כמו כן מצוה היא כדכתיב וגם את בדם בריתך
 שלחתי אסריך וגו', וכן הלכה. וי"ט נמי אין דוחה נולד מהול אבל חולו
 של מועד דוחה, ולפי שאין נולד מהול מצוי, והמהלים שוגים כשבא נולד
 מהול בשבת ומטיפין ד"ב ממנו שלא כדת, כי אינם משימין על לב שהטפת
 דם חבורה הוא ואין מחללין עליה השבת⁽²⁾ כאשר אמרנו.

דין ערלה כבושה.

פירוש לערלה כבושה⁽³⁾ לפי הענין, מלמעלה נראית קצת מן העטרה
 מגולה ומלמטה לגיד במקום החריץ דבוק העור לבשר ומכסה העטרה למטה
 ולפי שאינו מגולה כולו נחלקו עליו ב"ש וב"ה כאשר אמרנו למעלה אליב'י
 דב"ש צריך להטיף ממנו וכו' מאחר שאין כל העטרה מגולה, ואליב'י דב"ה
 א"צ וכו' מאחר שנראית העטרה מגולה מלמעלה כ"ש בסוף המסקנא שצריך
 להטיף וכו', ורוקא בחול אבל לא בשבת, והאומן צריך לברוק יפה ביד ולא
 באיזמל שלא יעשנו כרות שפכה בגיד מלמטה, כבושה פ"י עטרה היא טמונה
 בעור, והעור דבוק בבשר ונראה מהול לעינים ואינו מהול. ודמיונו, יכבוש
 עונותינו, וסמך לזה בכ"ר ר' יודא אומר המשוך לא ימול מפני שהוא ערלה
 כבושה א"ל הרי הרבה⁽⁴⁾ בימי כזויבא היו ולכולן היו בנים והורו ומלו הה"ד
 ימול ימול אפי' ד' וה' פעמים, את בריתי הפר זה המשוך⁽⁵⁾ לא ימול מפני

באר יעקב

⁽¹⁾ אבודרהס. וכתבוסה כחב ואין מצרכין. וע"י מהר"י סג"ל שכתב שרבו מהר"ם שאל
 ממהר"ם ז"ל על בנו שנולד מהול א"י לבדך בשעת הטפת ד"ב, והשיב שאל'י ברכה. שכלי הלקט
 סי' ד'. קטן שנולד כשהוא מהול אמרי דבוחת' דל' מצרכין על המילה א"י' נדחת' לו ערלה
 כבושה דמאז' לאו ערלה כבושה היא ואין מצרכין מספק אלא להכניסו ואשר קודם, ובעל
 הדברות כחב דודאי ערלה כבושה היא ומצרכין על המילה, ואש'י לסבא דבוחת' כיון דק"ל
 צריך להטיף ממנו דם ברית ליצריך על המילה או להטוף. ע"י שבת קל"ה א"י. רא"ש סי"ט
 דשבת סי' ה'. שו"ת תשצ"ן ח"ג סי' קס"ג. והרב יעב"ן במגדול ע"ז כחב אס נתעבלה העטרה
 והערלה קיימת ימול בברכה.

⁽²⁾ ע"י רב"ה בשם ר"ה דנולד מהול אי אחי אומן, דגמיר טפי מלין בשבת ואי לאו
 חוששין וע"י רי"ף שבת פ"ט.

⁽³⁾ שבת קל"ה, פ"י העור דבוק בחזק על הגיד וצריך לזה אומנות יתירס להכירו.

⁽⁴⁾ יבמות ע"ב א"י.

⁽⁵⁾ זה המשוך פ"י שנתול כחב והוא הפר הבית ע"י ב"ר פ' מ"ו.

כללי המירה לר' יעקב הגוזר

נקבה שנולדה לח' ודאי אסורה לטלטלה בשבתות עד שיכלו לה כל ח' חדשים, אבל האם שוטה עליה ומניקתה מפני הסכנה, וכיצד יודעים בבירור כגון כלה אלמנה ששמשה ונתעברה בשבוע ראשונה והלך בעלה למדינת הים וילדה לח'. וכן אשה שלא שמשה בזמן מרובה¹, וכששמשה עיברה מיד, והלך בעלה למרחוק ושוב לא שמשה עד שילדה לח'. וכה"ג משכחת לה בבתולה דאיתנסבא ומית בעלה בההיא שבוע או בההיא ירחא כל אלו נולדים לח' ואינם נימולים בשבת, ושבת לא ניתן לדחות עליהן².

דין נולד לז' חדשים.

הנולד לז' חדשים³ בבירור וחל יום שמיני בשבת מלין אותו ומחללין עליו את השבת, משום דבן ז' הי'⁴ ואינו חשוב נפל, למאי נ"מ שאם מת

באר יעקב

דדדיה. וביבמות פירש"י משני סגנת שניהם הבן והאם. ומוסרת לחוב החלב לחון אם אין לה יונק אע"פ דמלאכה הוא ודוקא ביד אכל לא צפה. ועי' כתובות דף פ"א. וכתום שבת קליה א' בסופו ד"ה ב"ה.

¹ הוסי' שבת קל"ה א'. כגון שבת על אשה פ"א ופירש וילדה לח'.

² שכלי הלקט. וכתב בעל הדברות ז"ל שאם הגיע זמנו למו' בשבת דדחיק ליה עד למחר ומחללין ליה בלא ברכה.

³ צ"ר פ' י"ד סי' ב'. ופ' כ' סי' ו'. במדבר רבה פ"ד. הוספתא שבת פ' ע"ו. הגהומות סס פ' י"ח. ילקוט פ' בראשית. ש"ע י"ד סי' רס"ו צ"ז סב.

⁴ אם מגין לנולד בן ז' שהיא חי. בעון קומי דר' אבהו מגין שהגוזר לז' מי א"ל מדידכון אלא ממתי לכוין. זימ"א אשכ"ח איע"ח אוכמ"ח ופירשו בלשון יון ב"ז חי בן ח' מת עי' יפ"ת סס. ועי' ספר שער השמים מאמר ח' להרב המחבר הקדמון רנב"ש הקאטלוגי אבי החכם הגדול רלב"ג וז"ל אם העובר הנולד בחדש השביעי ובחשישי יחיה. אך הוגלד בחדש השמיני לא יחיה. והסנה לזה אומרים קצת מהחכמים כי הוא מפני חולשת העובר שהחיל להתנועע בראש החדש השביעי ובחדש הוא מראשו ועד סופו הוא מתנועע תמיד. וכשמגיע לחדש השמיני הוא עיף ויגע מפני התנועה ההיא ואם ילא יחלש וימות וע"כ צריך לנו' סס. וקצת אמרו כי הסנה היא מפני שבעה הככבים המסתרים הנקראים שבעה כוכבי לכת. כי בחדש השמיני יהיה מאדים שהוא כוכב רע מושל על העובר. וקצת אמרו כי במין האדם יש לו שני עתים מוגבלים ללידת העובר והם החדש השביעי והחשישי ואם יולד קודם החדש השביעי הרי הוא מחוסר זמן משני הזמנים. ואם ילא בחדש השביעי יחיה שהרי הגיע זמנו, וידוע כי הוא מזמן הקודם. ואם ילא בחשישי הנה הוא מזמן המאוחר, אך אם ילא בשמיני אחר שעבר החדש השביעי אינו מן הזמן הקודם, והנה הוא זמנו מחדש החשישי. ואם ילא בשמיני הרי הוא מחוסר זמן ולא יוכל לחיות, אך אם נשלים בעצמו ובשפרנו יכול לחיות כי בידוע הוא שזמנו הוא מחדש השביעי, ונתאחר ללדת מפני הסנה. כי לפעמים יתאחרו הוולדים ללדת עד החדש העשירי. וכזה הפילוסוף בספר בעלי חיים אשר יולדו בשישי וולדו בתחלת החדש והם חלושים, ולזה יכרכו אותם בליניר לתמום ולפעמים דרך חדוש יחיו. הוולדים בחדש השמיני בחלק א' מאריך מנצרים אשר הגשים סס חיות וחכמות ובקיוחם בגדול הוולדות והוא ע"ד הפלא. ופעמים רבות אומרות הנשים כאשר

בתוך ל"י שמתאבל עליו, ופוטרו מן היבום, קמן הנולד לח' וכן ספק ⁽¹⁾ ז' ספק ח' אם מת בתוך ל"י הרי היא כנפל למנ"מ שאין מתאבל עליו ⁽²⁾, ופוטרו את אמו מן היבום, דתניא בפר' הערל רשב"ג אומר כל ששה' ל"י באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה, ותניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו.

ר' אומר ⁽³⁾ סימני' מוכיחין עליו, שעררו וצפרנו מוכיחין עליו, ואע"פ שטענו בהשבון ולא ידעו לחשוב מזמן עיבורו. טעמא דלא גמרו, הא גמרו אמרינן האי בר ז' הוא ואישתהי היא, וטעמא דרשב"ג דאמר כל ששה' וכו' למנ"מ לפטור את אמו מן היבום, ולגבי דאינו מתאבל עליו אם מת קודם ל' יום. הא לא ששהא ל"י ספיקא, הלא מימהל היכי מהלינן שום קמן ביום שמיני בשבת דלמא נפל הוא, ואינו ראוי לחלל עליו את השבת שלא לשם מצוה, אלא ודאי מהלינן ממ"ג דקאמר אם חי הוא שפיר קא מהיל, כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל, ואם לא מחתך בבשר הוא, ואינו עושה

באר יעקב

ימותו הוולדות בני תשעה הדיס כרוע הנהגת אמן או מפני מגפת הנערים בשני האויר או בסבה אחרת מזגיה, והאמרות עליהם כי הם בני ע' חדשים. ורוב הנשים כואבות בחדש השמיני וזה ראיה לדעת האומר כי בחדש ההוא יהיו הוולדות חלופים מפני שהם יגיעים ועושים מפני התנועה שהתנועה בחדש השביעי, ולזה הן כואבות מפני כובד העובר שאינו מתנועה, ועי' במדבר דבה פ"ד זי"ח ס"ג. מנין לנולד בז' שהוא חי. שמעתי מקצת חכמים שסבת מוח הילד בא, שכיח מז' כוכבי לכת ש"ס חב"ל שולט על חודש מהעבור. שכתבי בראשון, זק בשני כו' עד ז' חדשים ואח"כ חוזרים חלילה. ולכן בח' שהיא נמשלת שכתבי מוח שהוראזו רעה. אבל כשיכנס לט' שולט עליו זק שהיה טוב ויחיה, וכן כשנולד בז' יחיה שמזלי לבנה. ועי' ספר אשכול הכספר דבור לא התמוד וז"ל ס"ג. פלא הכ"ד, הגולד בחדש השביעי הגוף תמים וחי, ואם יא' בשמיני לא יהיה הגוף תמים כ"א נגרע וחסר ולא יהיה חי, שכתבת הדעת של אדם לא יכול להבין הדבר הזה, הלא אם בשביעי הגוף תמים מנוול חי ראוי היה להיות בשמיני יותר חזק ומתחס גוף וחי עוד יותר, ואם שניהם לא יהיו חיים של ז' ושל ח' היה ראוי להיות על שמיני שיהיה חי מאל שביעי, בזאת לא מלאנו עד היום הזה אי' טיף בשמיני שיהיה חי ובז' ובצ"י יאלו רבים ויחיים ומה נכתבה שמיני מני' ושביעי לולי ליווי ה' ית"ש ומאמרו להגיד ולהודיע חכמת גדול נפלאותיו לבני אדם לדעת כי הוא המוליד והמעניב ממה ומחיה וכו' ע"ש. ועי' אכן סיני ספר ג' חוקן כ"א מאמר ז' פ"א. החדש השביעי הוא החדש הראשון אשר יולד בו העובר החזק הטיפה והמזגות היותר מהיר צי"אחו ויותר מהיר תנועתו ויותר מהיר לבקש הטיפה ועל הרוב הזמן שימות בו הולד זולת הזמן הזה מתמה שסבול תנועה חזקה בחלסת מן הטיפה. אך כי הילוד בשמיני הוא רוב הילדים למוח, וימעט שחיה. ואם יחיה אי' מהילודים בשמונה חדשים הנה זה הוא מאד נפלא. והאמנם הילד בשביעי הנה כבר נאלמה ויצרנו.

(1) שו"ת הרדב"ז ח"א סי' ל"ב וח"א סי' ע"ג. ושו"ת הר"ע"ן סי' י"ח ספק ב"ז וספק

צ"ה מהלינן ומטלפלין אהו בשבת אעפ"י שלא גמרו שעררו וצפרנו.

(2) שבת קל"ז א'. יבמות ס"א.

(3) יבמות דף ס' ע"ב

כללי המילה לר' יעקב הגורר

חבורה, וע"ז העולם סומכין ומלין הנערים בשבת כשהן ספק שמיני כספק שביעי, ואני ראיתי חכמים שבדקו לתינוק בצפורן ובשעריו, אם הוא ראוי למול ביום השמיני, ואם אין ראיה מן זה, הכלל מסורה בידינו והלכה למשה מסיני יום א' בשנה חשוב כשנה¹, ויום א' בחדש חשוב חדש², לענין אם נולד לז' או לח'. ואם נכנס יום א' בחדש התשיעי יצא מכלל שמונה.

דין נולד בין השמשות של ערב שבת.

נולד בין השמשות של ע"ש³. אמר מר הנולד בספק ביה"ש בע"ש וי"ט

באר יעקב

(1) ר"ה ב' ב'.

(2) חו"ט על משנה א' דר"ה.

(3) ש"ע י"ד ס"ו רס"ו סע"י ח'. משנה שבת קל"ז א'. בה"ג הל' מילה. וע"י ב"י בשם החוספתא שכת' ואפי' לא הו"א אלא ראבו בין השמשות אע"פ שי"א כולו בשבת אינו נימול בשבת. נולד בין השמשות מוגין לו מהלילה, דספק מילה מאחרין ולא מקדמין לפי שבתוך ה' אינו מזה ולאחר ה' מזה, וכ' הלבוש אם כבר התפללו הקהל הפלה ערבית מצטוד יום ונולד א"כ התפלה אינו מעלה ולא מוריד, וע"י ע"ז פ"ב, וע"י ש"ע י"ד ס"ו רס"ב סע"י ז'. מכאשר מילה פי"ב סע"י ט"ו. וע"י יעב"ץ ס"ו שיעור בין השמשות הוא קרוב ל"ב מינוט. וי"א י"ג וחזי קודם נה"כ. ובסגולת בע"ש קודם שיעור זה נימול בע"ש. בתוך הזמן נימול ביום א'. אחר הזמן נימול בשבת. ובסגולת בשבת לפני שיעור זה נימול בשבת. תוך או אחר הזמן נימול ביום א'. וע"י קונטרס מלחמה מזה שסוף ספר דרכי נועם ענין זה באריכות.

וע"י שבלי הלקט הל' מילה ס"ו ד'. וז"ל ירושלמי ר"ה פ' א' אין מכירין, אמר עד א' נולד ח"ס פלוני בשבת מלין אחרו על פיו, חשיכה מולאי שבת מטלפלין על פיו, ר' חמי מטלטל על פומא דמלויה, ר' מהניה מטלטל על אברותיה דזרחה. ר' חמי מל ע"פ נשים דאמנן שמא הוא על סוסיחה. ה"ר ערלחו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת. פ"ו כגון ספק ב"ז ספק ב"ה. ומילה גופה דדחיה שבת יליף לה מקרא, א"ר יוחנן וביום הח' ימול אפי' בשבת, וכ"ש דדחיה וי"ט. ובטעמיה הרי"ר במהה מאושפירה ז"ל מלאחי מילה בגימטריא פיה ואמרינן בפי' כל כתבי ספר הורה שיש בה ללקט פיה אוחיהו מילין אחרו מפני הדליקה בשבת, מכאן שניתנה שבת לדחות אלא מילה וע"ש ס"ו א'.

הבבות רבינו יצחק בר שאלו ז"ל על בן הנולד סמוך לחשיכה אך היה נראה יום, אבל היו נראין כוכבים קטנים מאד. ז"ל שיש לסמוך על הכוכבים לספק לכל השמות ולמול למחרת, כיון שלא יהיה יום המחרת לא שבת ולא י"ט, ואע"פ שהיה הרקיע מזהיר כעין אור היום, פעמים שאין מתחיל להתאריך מהר כ"כ אע"פ שהוא כבר לילה, אפי' כשאין אור הלבנה כלל בתחילת הלילה, כיש כשיש אור הלבנה, ואע"פ שפעמים משהיין סדרי בראשית כדאיהא צמועד קטן כי נח נפשים דר' יעקב איתחזיז כוכבי ביממא. זהו שעדיין היה ידוע וברור שעדיין הוא יום גדול, אבל סמוך לחשיכה אין לתלות אלא בחמה. ואפי' למחרתו שבת, הדעה נוטה ומכרעת לסמוך על הכוכבים שכתבה שהיו נראין קטנים מאד. אע"פ ש"ל שאם היה לילה היו נראין גדולים ביותר, כי מתוך ההלכה משמע שמשעת ראויין יסובו עליהן לענין איסור מלאכת שבת אפי' אם אינן נראים כקטנים מאד לחשוב לילה עליהן בשמות מנ', לכל הפחות נחשוב אותן

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

אחריו דוחין את המילה עד לאחר י"ט ומלין ב"א. מנליה התנן קטן-נמול⁽¹⁾ לחי, לטי, לוי, ל"א, ל"ב, לא פחות ולא יותר. כיצד נולד כדרכו נימול לחי; נולד בין השמשות בחול נימול לטי, בין השמשות של ע"ש נימול לוי, י"ט אחר השבת נימול ל"א, ב' י"ט של ר"ה נימול ל"ב. אמר מר הנולד ספק בין השמשות בע"ש אינו דוחה את השבת, ומלין בעשירי, פי' הא בשאלות דרב אחאי⁽²⁾ היכא דאשתמע קול הנער בע"ש בין השמשות ולא אתייליד עד שהחשיך מהו לממהליה בשבתא, בתר לידתו אזלינן והאי נולד בשבת הוא, או דלמא בתר קלא אזלינן דאישתמע בין השמשות תי' בה"ג כה"ג. וגם בפר' הערל⁽³⁾. ת"ש דהאי דאתא לקמיה דרבא ואמר שמעתיה דצויין בין השמשות ולא אתייליד עד דהחשיך מהו לממהליה בשבת, א"ל רבא ברי לוי⁽⁴⁾ שהוציא ראשו חוץ לפרוודור דאי לאו הכי שהוציא ראשו לא הוה צייין דכמה דאית' במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח, ותניא בפי' הערל כיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח, שאלמלא כן לא היה יכול להיות אפילו שעה אחת וזה דצייין טיבורו סתום ופיו פתוח והמעוי במעי אמו אחי

באר יעקב

כצוונים ובג' מהם לילה. וא"ל דכוכבים קטנים דקאמר לסמוך עליהן לענין מלאכה בין לקולא בין לחומרא היינו כוכבים הידועים שכסיהם לילה יהיו גדולים. ודוקא לבקוים בשמות הכוכבים הקטנים וידועים מקום קביעתן מהני. אבל לשאינן מכירין לה. ועוד שהגדולים שהיו נראין גדולים בשעה לידה הגולד מוכיחין על הקטנים הנראים קטנים מאד שאינן מן הקטנים הנראים ציום, ויום סמוך לאלהה, ואם להוציא ראש הגולד חוץ לפרוודור ראו הכוכבים ל"ל כיון שראוי לחלל עליו את השבחה. כ"ג כאן שאין כאן חיוב שבה, אבל אם לאחר הוצאת הראש נשפחה שיפור מרובה פרס ראות הכוכבים אז חוץ לסמוך על הכוכבים, ואם לפי שיפור המשערין נדמה להם צבירי שהיה יום בהוצאת הראש אין להם חלה מה שעיניהם רואות ויהיה נמול לח' אפי' איכע בשבת. אפי' החזיר ראשו ונשפחה לחזור ולהוציאו עד הלילה. ואם יש שום ספק יהא נמול לט' ואפי' יהא בחול ע"כ תשובתו: שיע' י"ד סי' רס"ו סעי' ט'.⁽¹⁾

⁽²⁾ נדה מ"ג. שאלות פ' לך לך. ופי' שמות. ברם נר"ך חילו היכא דאישתמע קול צויה לילד ביה"ש ולא איתיליד עד שחשכה מהו לממהליה בשבתא, בתר לידתו אזלינן דכשבה איתיליד או דילמא כי דאשתמע קול צויה ביה"ש הוציא ראשו חוץ לפרוודור היה ואסדריה, וכיון דהוציא ראשו הרי היא כילוד, ת"ש דההוא דאתא לקמיה דרבא אומר מהו למינהל בשבתא? א"ל ספיר דמי בתר דנפק אמר מי לא ידע ההוא גברא דכרי למינהל בשבתא אסדריה א"ל אימא לי גוסא דעובדא היכי הוה, א"ל שמעתי דצויין ביה"ש ולא איתיליד עד דחשיך א"ל ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוודור היה, דאלו לא הוציא ראשו לא הוה מציין, דכמה דאיתיה במעי אמיה פיו סתום וטיבורו פתוח (נדה ל') וכוה ליה נולד ביה"ש והויה מילה שלב"ז ומילה שלא בזמנה לא מהלין לא בשבת ולא ביה"ש ועי' דוקא ה"ל מילה. (ומוך לפרוודור משמע שהוה לאויר העולם ממש).

⁽³⁾ יבמות ע"ח ב'. נדה מ"ג.

⁽⁴⁾ שם ט"ה פנים מאירות ח"ב סי' ז'.

היי וה"ל נולד בין השמשות, ותנן נולד בין השמשות ע"ש נימול ל"י ואפילו אם הוא ספק בין השמשות נימול ל"י מכאן אנו למדין אנו שמוסיפין מחול על הקודש¹) ומקבלין שבת מבעוד יום בטעות חכמים, קטן הנולד ע"ש אחר שהתפללו בבחכ"נ קודם בין השמשות אותה מילה אינה דוחה שבת ושבת לאו זמנה היא, ואע"ג שכבר קיבלו הציבור עליהם את השבת, ומכאן נמי ראה לאדם הבא מן הדרך בע"ש אע"פ שכבר התפללו הציבור בבחכ"נ וכבר קיבלו עליהם את השבת מבעוד יום מותר לו ליכנס בתוך התחום, מאחר שלא הגיע עדיין בין השמשות וכן הלכה. מאבי"ה במגינצה שנולד קטן בע"ש לאחר שהתפללו ועדיין זרחה השמש והיתה מחלוקת בין הרבנים מתי לממהליה ולא נתפרש לי מה עשו.

דין טעה בין ב' תינוקות למול בשבת.

א' שהי' לו שתי תינוקות²) למול א' בשבת וא' בע"ש ושכח ומל של ע"ש בשבת ר' אליעזר חייב הטאת ור' יהושע פוטר, ר"א מחייב משום דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה³) ועשה מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה, אף בזה עשה מצוה והרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת. וס"ל לר' אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור, ואם הי'ל למול ב' תינוקות א' של שבת וא' של אחר השבת, וטעה ומל את של אחר השבת בשבת ר"א מחייב הטאת ור"י פוטר, ר"א מחייב אע"ג דטרוד במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה הוא דעדיין לא הגיע זמנו למול חייב, ור"י פוטר מפני שטרוד להתעסק במצוה גמורה, שהרי א' מהם זמנו היום הוא ולבו טרוד למהר לעשותה ומתוך טרודו טעה ומל את שאינו זמנו היום ולא עשה מצוה כלל א"ה פטור. ואם הקדים ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדבריו הכל לפי שלא הגיע זמנו למול ולא ניתן שבת לדרות אצל זה לפיכך חייב. ומי שהיו לו ב' תינוקות למול א' חול וא' שבת וטעה ביניהם שלא ידע איזה מהן נולד חול שניהם ידחו, והטעם לפי שאין בדחייה זו שום חיובא אלא שאין מקיימין המצוה בזמנה, ומוטב ששניהם ידחו ולא יבא לידי חיוב לכתחלה הא דיעבד ש"ד, אם נולדו ב' נערים בשבת וטעה ביניהם ולא ידע איזה מהם נולד ראשונה, ימול איזה שירצה⁴) ואין בכך כלום לפי ששניהם מצותן היום.

באר יעקב

(1) יומא פ"א ע"ב. ר"ה ע' א'. מ"ק ג' ב'. מטה מטה חוט תי"ו ס' רנ"ג.

(2) סנה קל"ז ב'. חוספחא גבי פטי".

(3) טועה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור מן קרבן משנה ה' פ"ו דפסחים ריע תו"ט סס.

רמב"ם פ"ז מה' איסורי ביאה. טעה בדבר מצוה שאינה דוחה שבת פטור. המל של ע"ש בשבת פטור משנה ד' פ"ט דשבת ר"ע סס. רמב"ם פ"ב מה' שנגות. טעה בדבר אם פטור יבמות ל"ד.

(4) סו"ה ב"ה שמואל אחרון סק"ג בשם בעל הפרשה דאין לבדק על שני מילוח ברכה

א' ולמולם כא' מכוס עין הרע. אבל עכשו לא חייסין בזה דהעוסקים במצוה אין עין הרע

דין קטן החולה.

קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא ⁽¹⁾ פי' בה"ג היבא דנפל עליה

באר יעקב

שולט בהם משום דשומר מצוה לא ידע דבר רע. מג"א סי' קמ"ז. להנמיס מותר להביא ב' תינוקות למוטס זה אחר זה, אבל למוטס בבי' מוהלים בבי"א אסור. ולתוס' בפרט אסור להביאם בבי"א, אבל למוהלים בבי' מוהלים בבי"א שרי. ועיי' שו"ת יד אליהו סי' מ"א מ"ב. בי' תינוקות א' בזמנו והבי' שלא בזמנו יקדימו מי שזמנו קבוע, ועיי' שו"ת מכחם לדוד סי' מ"ד מ"ה מ"ו. שו"ת בריהו אברהם ח"ה סי' י"ד. בי' מילות ביום א' וא' שלבי"ז איזה מקדימין תיכף אפי' בבי' מילות בזמנם מקדימין לזה שולד מקודם, שו"ת מכחם לדוד סי' מ"ד מ"ו. תינוק ישראל שלא נימול בזמנו, וגר שרצה להחגיגו, ועבד יליד בית שבו שגשג ביום א' למוול, ואין כאן אלא מוהל א' מי קודם תיכף מילת ישראל קודם, ואחריו יליד בית, ואחריו הגר, אבל כל הקודם זכה דאין מעבירין על המצוה: ומי שיש לו ב' תינוקות למוול לדעת בעל העיטור יבדק על כאו"א, ולדעת הרא"ש ברכה א' לשיניהם. ולדעת מהרש"ל בפי' כסוי הדם ס"ט, שנמנעים בבי' תינוקות שאינם של אדם א', לפוטרום בברכה א' כי כמה פעמים יבואו לידי היסח הדעת. וכחצ' העור י"ד וז"ל כתב אדוני אבי הרא"ש בתשובה מי שיש לו ב' תינוקות למוול יבדק ברכה א' לשיניהם ואפי' אם בי' מלין יבדק הא' והבי' יבדק אק"י וכן כתב הריב"ש בתשובה והמרדכי בס"פ כסוי הדם והאגודה ועיי' מטה משה הל' מילה: ועיי' שבלי הלקט הל' מילה סי' ד' והיבא דאיהו ליה תרי יוקוי למוהל בחדא בי' כונשתא כיון דליא לממלינהו כחדא גופין מחולקין נינהו וזריכה ברכה אבל חדא וחדא ול"ד לשחיפה שמבדק חדא ברכה על כמה בהמות, דהתם אפשר למושחט תרווייהו כחדא כדתתן השוחט והחי שני ראשין כא' שחיטתו כשירה אבל הכא לא אפשר, כן כתב בעל הדברות וסברא הוא שהרי כל א' וא' מצוה בפ"ע זה מצוה על אביו זה מצוה על אביו, איך תרמי מצוה נינהו ואין עושין מצוה חבילות חבילות וכן דעת החי"א כנ"ל: במילת תלמידי דעת מהר"י סג"ל לעשות לכ"א כדונו, אם בי' מוהלין יבואו הילדים בפ"א לבהכ"ג והמוהל הא' יבדק על המילה, והמוהל הב' יענה אמן וימול על סמך ברכה זו. והמוהל הב' יבדק על תינוק הב' אק"י וכו' והא' יכוין להוציא ויאמר הכל בלשון רבים קיים את הילדים וכו' והאב יבדק להנמיסם וכו' וכן הוא באגודה אעפ"י דליכא תינוק הב' בבהכ"ג בשעת מילת הראשון ועיי' מהרי"ל, ועיי' אבודרהם שפי' מוהל שיש לו למוול ב' או ג' תינוקות ביחד א"ש לבדק על כאו"א, כי כמו שעשה שעושין מצוה א' א' מבדק לכולם, כך א' שעשה מצוה א' כמה פעמים אינו מבדק אלא פ"א, שאין שם היסח הדעת שבתחלה היה בדעתו לעשותה ב' או ג' א', ואינו קרוי הפסק והיסח ברכה אקיימם שמבדק אחר כל מילה, שהרי ביקיאה"ז אינו הפסק בין בורא פרי הגפן לבין השתייה אבל אם לא היה בדעתו מתחלה למוול תינוק אחר, אלא שהביאו לו אחר שבדק על המילה הראשונה, חוזר ומבדק על השניה, אע"פ שבתחלה היה בדעתו למוול שניה, ואם לא בדבר הנדון למילה לא הוי הפסק ואינו חוזר ומבדק, וכן כתב רבינו מוסלם. ואם בי' בניס מאדם א' אבי הבנים מבדק ברכה א' להכניס בני וכו' ואם בי' מוהלים כנ"ל. ועיי' טוהג גלאן יוסף אוח מ' הל' מילה. במילת תלמידי עיי' שו"ת פרה משה אהרן הי"ב סי' ל"ב שחולק על הדרכי נועם שכ' בס"י כ"ז שנידק לבדק ב"ס.

(1) ש"ע י"ד סי' רס"ב סעי' ב'. יעב"ז במגדל ע"ז. וכחם שחולין לו בתלוי, כך חולין

לו בחולי אמו אם היה יוקן ממנה או זריך לאמו.

כלרי המילה לר' יעקב הגור

דינקא חולי אישתה הוא אש של עצמות בלעז מלון ומחלש מעכבי ליה עד דאתפה פי' לבתר דשבקא ליה החולי אשתה והזיע ונתרפא ממתנין לי' ז' ימים אחרי כן ומלן אותה, דאמר שמואל הלצתו חמה נותנין לו ז' להברותו פי' הלצתו חמה נשלף החולי ממנו ויצא מגופו בעי' בפ' מילה איבעי ¹ אי בעי מעת לעת או לא. ת"ש דתני לודא (שם חכם) יום הבראותו כו' דאלו יום הולדו מלן בבוקר ומקצת היום ככולו ולא בעינה מעל"ע, ואלו יום הבראותו בעי' מעל"ע ואם הזיע בחצי היום מלן אותו לסוף חצי היום, ואם הזיע לערב מלן לסוף ז' לערב והא קמ"ל לודא דעדיף יום הבראותו מיום הולדו וכן הלכה והואיל ועבר מצות יום הח' שלו אינו דוחה לא שבת ולא יו"ט, ובירושלמי אמר שמואל אחזתו לו חמה ממתני' לו לי' יום ואסור להאכילו חלב תרומה ולסוכו שמן תרומה ², אבל ז' הימים מאכילו חלב תרומה וסכין אותו שמן תרומה.

ציצין המעכבין את המילה ³.

אלו הן ציצין המעכבין את המילה החופה את העטרה, אינו אוכל בתרומה. פי' אם כהן הוא אינו אוכל בתרומה. א"ר אבינה א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה רוב גובהה של עטרה, ואיזהו גובהה העטרה שורה המקיף ראש הגיד כמין נזר זהו העטרה ומשם הראש משפע ויורד למטה עד פי האמה. ולא תימא האי עד ראש גובהה של עטרה דקתני במתני' זהו רוב הקיפה, אלא ברוב גובהה במקום אחר ממקום הנזר עד פי האמה באורך האבר. היולכך אם עשה פריעה וראש הגיד מגולה כרובו מילתו כשירה מפני שעתיד להגלות כולו לאחר זמן לכשיגדל כך קבלתי, וכן נ"ל. אבל צריך לתקנו תמיד עד שיגדל הנער כמו לקטן המסורבל ⁴ בבשר שא"ר שצריך לתקנו. ת"ר מהלקטין את המילה ⁵, פי' ציצין המעכבין את המילה מלקטין ומלן אותן פעם שנית שנא' המול ימול א' למילה וא

באר יעקב

¹ שבת קל"ז א'. ש"ח רב האי גאון, וכן בכל מיוחדו חפי' שאינו בכל הגוף. רל"ט ורי"ף השמיטו דין זה אפטר סה"י פשוט צעיוסה. ועי' אשכול הלי' מילה כחל אשכול סס. ועי' שאלותה ס' אחרי ד"ס ממתנין לו ז' ז': שו"ת הגאונים שערי דק סו' ג' לרב הילאי כל חינוק שהוא מנטער בין מחמת חולי, בין מחמת ד"א אין מוהל'ין אותו עד שיכריא: שו"ת מהרי"ק אורח קמ"ו חינוק שחלה חולי שיש בו סכנה ונתרפא, וחס"כ חזר לחולי שאין בו סכנה מונין לו ג' ימים מרספי השניה: שו"ת בשמים רל"ט סו' ליו. חינוק שחלה כל גופו ולא נימול בזמנו והוסר ממנו הכאב שהוא דק שנשאר לו מעט כאב עינים נוחין לו ז' ימים מיום שנתרפא לגמרי דסרייקי דעינא בליבא חלי.

² יבמות ע"א יליף מקרא. שבת קל"ז ב'.

³ שבת קל"ז א'. יבמות מ"ז ב' ירושלמי סס.

⁴ שבת קל"ז א'. שאלותה ס' אחרי מוח מלן אותו מפני מ"ע.

⁵ שבת קל"ג ב'.

לציצין, ואם לא הלקיט ענוש כרת, אמר רב פפא בגדול בן י"ג שנה קמיירי דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרת, מתקיף ליה רב אשי גדול בהדיא כתיב וערל זכר אשר לא ימול ונכרת, אלא אמר רב אשי אומן המלו ענוש כרת משום דלא גמר מלאכתו כמשפט¹.)

² ת"ר המל בשבת כ"ז שהוא עסוק במילה ולא סילק ידיו ורגליו ועדיין עסוק בה וראה שנשתיירו בו ציצין חוזר עליהן בין על ציצין המעכבין בין על ציצין שאין מעכבין, חוזר עליהן פיר' צריך לחותכם פעם שנית בין ציצין המעכבין שהן רוב ובין שאינם מעכבין דכולא הדא מילתא היא ושבת ניתן לדחות לגבי מילה, פירוש מן המילה כגון שסילק ידיו ורגליו, על ציצין המעכבין חוזר עליהן כמילה עצמה, ובה"ג מפרש דאי לא שקיל לה האי כמאן דעבד חבורה בשבת ובר מלקות הוא לפי שלא גמר הבילה כהוייתה, ועל ציצין שאינם מעכבין אינו חוזר ונוטל דהויא לה כתחלת מלאכה בפני עצמה, וע"ז לא ניתן שבת לדחות, והיינו דקתני מתניתין עושין כל צרכי מילה בשבת כל לאתויי מאי לאתויי אפי' ציצין שאינם מעכבין שחוזר עליהן בי"ז שלא סילק ידיו ורגליו כן הלכה, פי' של ציצין מפורש בערוך הן שיור הערלה הנה והנה וחופה העטרה, ועוד פי' בערוך בתשובת רב האי גאון ורב שרירא אביו כמין זירי' ועודף על שאר הבשר בראש הגיד וחופה העטרה בשר החופה כאמירתו אמאי נפקו בלשון ציצין כך הוא כל בשר היוצא וחופה העטרה אינו נקרא ציצין אא"כ ניטל מקצתו, וכשנשתייר מקצתו הנה מעט והנה מעט, אותן ליקוטין³ הן נקראין ציצין דמיונו כמין ענף של

באר יעקב

¹ וכגון דתתא זיה"ש דשבת וז"ל לא מספקא ולא מספקא ועבד ולא חיסהפק ואישיחכא דחבורה הוא דעבד וענוש כרת, ומיהו מיהו ליכא דלא חיסתי זיה למיהו ולא קיבל עליו ההכאה חלל כרת איכא, דמעיקרא לא ברשות החמיל דלא ניהא שבת לדחות חללו בשעת ז' וע"י שבלי הלקט הלי מילה סי' ג'.

² שבת קלי"ג ב'.

³ שו"ת הגאונים סי' פ"ח זי"ן נקראין הילקוטין ונטילתן מקרי הילקוט, ואינו נקרא זי"ן חלל אם נעל מקצתן ושייר מקצתן.

שו"ת שאגת אריה סי' ק"י וסי' רנ"א על זי"ן המעכבין חוזר, ואינו חוזר על שאינם מעכבין בשבת, אבל בחול חוזר על הכל: שו"ת הרומת הדשן סי' רס"ד קמן שנימול ונכנס מילתו חתה העור שעל הגוייה וכשחיו מחקשה אינו נראה מהול אם נריכין לחזור ולמולו הידך אם בעת שנתקשה נראה העטרה מגולה כשר ואינו צריך לתקנו: שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' רמ"ו אם חתך מעט ותיקנו בפריעה וחל"כ חזרה ובסחה את קצת העטרה אם לתקנו הידך אם הזי"ן הם מעור הערלה צריך לחתוך, אבל מעור הפריעה ח"ל, וע"י שו"ת מהר"ם יפה סי' י"ב, ושו"ת מוס דב"ס סי' ק"י: שו"ת זרע אמת סי' קי"ד נ"י שלא חתך רק קצה מהעללה וגם עור הפריעה לא קרעה כולה, ולא נראה מהול רק כשמוציאין הגיד חוץ מה דינו הידך נריכין לתקנו עד שהתגלה כל העטרה: שו"ת שמש נדקה סי' י"ג נער בן ב' שנים והגיד שלו בהקטפו מכוסה והגובה כמעט מגולה הידך אם המוהלים שהיו הם בשעת המילה ראו שנימול כהלכה ח"ל לתקנו: שו"ת

כללי המילה לר' יעקב הגורר

ציצית כמו ותקחני בציצית ראשי, ואותן ציצין באים בפשיעתו של המוהל לפי שאינו מדקדק לחתוך הערלה בשוה ומשייר ליקוטי הערלה. והגורר ר' גרשום מפרש פ' אחר על ציצין ונראה עיקר וז"ל: ונ"ל שהציצין באין בעור הפריעה ע"ש שנקרא עור הפריעה אונים מכאן ומכאן לכל צידי הגיד, אותן ליקוטי הן נקראין ציצין ואותן ציצין כשבאין לידי עיכוב באין בפשיעת האומנים שאינם בקיאים במעשה המילה ובלבישת הנקובים, ומזה הטעם רוב פעמים כשאין העור נקרע כולו ואינו נפרד ממקום חבורו בפריעתו ומשייר ליקוטי דבוקים לבשר וחופין העטרה ומחמת מהירות המוהל שאינו חושש על אותן שיורים באין לידי עיכוב ציצין ואינו מדקדק עליהם לשפעם ולהעבירם בלבישת הנקובים ולכן באים לידי עיכוב המילה, וכמה נעשו ערלים בפשיעת האומנים לפי שלא דקדקו בלבישת הנקובים על אותן ציצין משום שהלכה יש בהחילוק לגבי שבת. דת"ר (1) המל בשבת כ"ז שהוא עסוק במילה, פ"י כל זמן שהוא טרוד בלבישת המילה ולא סילק ידיו ורגליו וראה שנשתתרו בו ציצין דביקין לבשר וחופין העטרה חוזר עליהן בעוד שהוא טרוד בדבר ויקרענו שנית בשבת בין ציצין המעכבין שהן רוב ובין ציצין שאינן מעכבין שהן מיעוט דכולא הדא מילתא היא ושבת ניתן לדחות לגבי מילה. פירוש מן המילה כיון שסילק ידיו ורגליו והלך לו, על ציצין המעכבין כגון שראה רובו שאינו פרוע חוזר עליהן שנית וקורע כל היום כמילה עצמה, לפי שהפריעה חובה כמילה כדתנן מל ולא פרע כאלו לא מל, ועל ציצין שאינן מעכבין שהן מיעוטא אינו חוזר וקורע לפי שהמיעוט אינו מעכב והויה לה כתחלת קריעה בשבת והעושה חכורה בשבת חיוב, ובמוצאי שבת יחזור ויקרענו יותר אם ירצה. אם יודע האומן להעביר אותן שיורי מיעוטי ע"י לבישת הנקובים כל הז' דברים הכל מותר. ואע"פ שסילק ידיו ורגליו ופירש כבר וסברא הוא שהציצין באין מעור הפריעה. לפי שכל אדם כשהוא מל חותך הערלה בשוה ואינו עושה ציצין, וע"י סמך לדבריו דהא דא' בפ' הערל (2) כתי' מול את בני ישראל שנית, מאי שנית אלא לאקושי סוף מילה לתחלת מילה, מה תחלת מילה חתיכת הערלה מעכבת המילה, אבל אם לא מל כל הצורך בסוף מילה נמי מעכבת המילה, ואיזהו סוף המילה זו פריעה, אם לא פרע כל הצורך מעכבת ומביא ראייה מן המשנה (3) דתנן אלו הן ציצין המעכבין את המילה החופה את העטרה אינו

באר יעקב

אחדות הפסוקה סי' ט"ו. אם נחטבה העטרה ונשאלה הערלה אם חייבין למוהלו תיכף מאחר שמוסרה היא הערלה וחז"ל קדמוה עוקן ונומא ובכל אופן שחוכמה מזה עבד: שאלת יעבין סי' ט"ו רע"א. תימך שה' הגיד שלו שסוג לארכו וכו' ע"ש. וע"י עיקרי הד"ס י"ד סי' כ"ח: שו"ת הגאונים משעני נדק סי' ו' לרבינו האי' צ"י ככל י"ס להם חוק משנים רבות שעוסין החוק ופריעה בפ"א וכו' ע"ש:

(1) שבת קל"ג ב'.

(2) יבמות ע"א ב'.

(3) משנה ט' ספק ר"א דמילה.

אוכל בתרומה. מכאן שהציצין באין בסוף המילה בפריעת הערלה ואלו הן ציצין פירש"י צריך לשפעם בידו ולא באיזמל כמו שאנו עושין עם הנקובין אם כפי פ"י ראשון שהציצין הם מעור העליון ולזה אין תקנה עד שיחתוך העור באיזמל, ועוד מלשון התלמוד שאינו אומר בפירוש המל בשבת וראה שנשתתירו בו ציצין חוזר עליהם שנית וימול אותם, אלא ודאי הכי משמע שהציצין הם באין מעור הפריעה ואין צריך לחותכם אלא חוזר עליהם בע"א. והואיל דנקט ציצין בשבת בין נשתתיר רוב החופה העטרה במקום אחד בין שנשתתירו ליקוטין הנה והנה בין בעור העליון ובין בעור התחתון צריך לתקנו בלבישת הנקובים שלא יבא לידי עיכוב המילה.

דין קטן בעל בשר.

אם הוא בעל בשר מתקנו מפני מראית העין ⁽¹⁾. פ"י בעל בשר העור חופה את העטרה סחמת שהוא בעל בשר ונראה כמי שאינו מהול לגמרי, מתקנו מפני מ"ע כדי שלא יהא נראה כערל. אמר שמואל ⁽²⁾ קטן המסורבל בבשר רואין אותו ובודקין אותו יפה כ"ז שמתקשה הגיד ונראה מהול א"צ למולו שנית, ואם לאו צריך למולו שנית. במתנית' תנא רשב"ג אומר רואין ובודקין אותו כ"ז שמתקשה הגיד ואינו נראה מהול צריך למולו שנית ואם לאו א"צ למולו שנית, מאי בינייהו נראה ואינו נראה איכא בינייהו. פסק הלכה בה"ג כרשב"ג בין אליבא דשמואל, בין אליבא דרשב"ג, אם נראה מהול ע"י קשוי או ע"י הדחק שנראית רוב העטרה ע"י דוחק זו הוא מילה טובה ובשירה וא"צ למולו שנית לדברי הכל, לפי שעתיד להגלות מאליו לאחר זמן כשיגדל הנער, להכי נקט המשנה בזה הלשון אם היה בעל בשר מתקנו מפני מ"ע, כלומר צריך תיקון בדבר אחר ולא באיזמל לפי שהדבר תלוי במראית העין, בודקין אותו אם סחמת שהוא בעל בשר העור חופה את העטרה, וע"י הדחק רואין את הרוב מגולה א"צ למולו שנית מפני שעתיד הנער ליגדל ויגלה העטרה מאליה, וכ"ש אם גם בקשיותו ישוב העור ויראה מהול אבל צריך לתקן טהילתו בכל יום כדתנן מתקנו מפני מ"ע, כלומר כיצד יעשה לו יוציא בשר הגיד חוץ לעור והעור ידחה לאחוריו וכן יעשה עד שיגדל הנער, וצריך ללבוש למילה אותם סמרטוטים הנקובים בדוחק עד נזר העטרה וא"צ לחתוך אותו עוד באיזמל: מתנית' קתני סתם מתקנו ולא קתני מהלו משמע מתקנו באיזה ענין שירצה שלא יהא נראה כערל לכשיגדל ומתנית' אתא לאשמועינן שאפילו לאחר שנימול צריך לתקנו עד שיגדל. אבל אם כשבדקין המילה רואין העור דבוק לבשר כ"כ עד שאינו יכול להחזירו בשום ענין זה ודאי ערל גמור ולזה לא יועיל שום קשוי ואין לו תקנה אלא שצריך למולו שנית שנא' ⁽³⁾ המול ימול אפי' ד' וה' פעמים.

באר יעקב

⁽¹⁾ סכה קל"ז ב'. ש"ע י"ד ס"י רס"ד סע"ו ו'.

⁽²⁾ סס.

⁽³⁾ יצונו ע"ב א'.

דין מילה ביום.

וכי מהלינן לא מהלינן אלא ביום (1) שנא' ובן שמונת ימים ימול לכם ביום ולא לילות, ועוד כתיב ביום השמיני ימול ביום הן בלילה לא (2).

באר יעקב

(1) ש"ע י"ד סי' רס"ג סעי' א'. מגילה דף כ' א' גרסינן אין קורין את המגילה ולא מוהלין ולא עובלין אלא ביום. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר יצאו ועי' קדושין סי' א' מילה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא מהלינן אלא ביממא, ועי' שבלי הלקט הל' מילה סי' ג'. ועי' שבת קל"ב א'. יצומה ע"ב ג'. משנה ד' פ"ג דמגילה רבינו עובדיה ותו"ש סס. הרי"ף ור"ן דשבת ק"ד א'. רמב"ם פ"א מה' מילה. שער המלך הל' גירושין פ"א דמחוסר זמן לא כמחוסר מעשה וכו', ובהו פסולי המוקדשין כח' דלפי' החו"ס דמילה שלא בזמנה נוהגת ביום ובלילה מ"מ כיון דאסור בשבת הוי מ"ע שהזמן גרמא. ועי' שילוחות סי' וירא מהלינן ביממא אבל בליליא לא, ואפי' מילה שלב"ז ביום הן בלילה לא, דהויא ביום השמיני אין לי אלא הגמול לחי' שיהא נמול ביום. מנין לט', לז', לז"ח, לז"ב, ושאר כל הגמולים שלא יהיו נמולים אלא ביום ח"ל וביום! אכן עזרזא סי' אמרו רז"ל מילה ביום ולא בלילה. והנה הנוגד חזי שעה קודם שקיעת החמה יהיה נמול לשעה ימים וחצי יום, כי יום החורה אינו מעת לעת.

(2) מנחת כהן הל' מילה. מגדל עז למחר' יעב"ך. אם שכחו או נאנסו ולא מלו את החינוק ביום ח' קודם שקיעת החמה מותר ומצוה למול אותו אחר השקיעה קודם זמן בה"ש כיון שעדיין יום גמור הוא כפי החורה. וזה יוחר עוב זמנה שמתחין לעשות המילה למחר כיון שכבר עבר זמנה, ולכן ראוי לעשות זאת המצוה בשעתה, שהרי שבת החמורה נדחת מפני מילה בזמנה, ובלבד שיהא בקי בשיעור זמן בין השמאחה: וכדב"י ב"י ב"ד ה' מילה סי' רס"ב אם ימול בלילה צריך לחזור ולהט"ף ממנו ד"ב ביום. מלו חוץ ח' וביום יצא: מכשירי מילה סי' י"ב אם שכחו או נאנסו ולא מלו את החינוק בע"ש קודם שקיעת החמה י"ע אם יעשו המילה אח"כ קודם זמן בין השמאחה, כיון שעדיין יום גמור הוא כפי הדין. והנה לדעת מהרי"ק שפסק כר"ת לגבי היחר מלאכה בע"ש אחר השקיעה פאי"ט דמותר למול את החינוק באותה שעה אם עדיין לא קבלו את השבת וכו' איננו בזה מ"ל בראוי להחמיר, כי אף שיום גמור הוא כפי הדין, מאלה שכבר נהנו כ"י לפרוש ממלאכה מן השקיעה ואילך ולהוסיף עד בין השמאחה מחול על הקודם הרי הוא כאלו קבלו עליהם השבת ואסורים לעשות עוד שום מלאכה ואפי' של מצוה. אבל קודם שקיעת החמה אם קבלו שבת אסורים, ואם לא קבלו שבת עליהם צריך למול את החינוק באותה שעה אף שהוא לאחר פלג המנחה. וכ"ז הוא במילה בזמנה אם מותר לעשותה אחר השקיעה בחול כיון שחשוב שעה הדחק, אבל מילה שאינה בזמנה לא יעשה לבתחלה אחר השקיעה כיון שאפשר למחר, מפני שאין הכל בקיאות בשיעור בה"ש, אבל אם עשו אז את המילה בדיעבד כשירה. וכתב עליו שרי"ח בקונטרס וז"ל י"ב פרטים אלו אינן מכוונים להלכה דאי בפרט הא' כשנאנסו בע"ש ולא מלו החינוק קודם שקיעת החמה, אע"פ שנהנו לקבל שבת מן השקיעה ואילך מנהג הוא מפורח נדר ודעתא דהכי לא קביל. גם בפרט הב' פאי"ט ל' דלא שני לן בין מילה בזמנה לשלא בזמנה ובי היכי דבשעת הדחק אף לבתחלה מותר דברים שמזדמן ביום קודם הן החמה כ"ש מילה שלא בזמנה שמוחר אף לבתחלה לעשותה ואין להטותה למחר, דכל יומא ויומא איתיה בשפק כרת וזה פשוט וכו'. שו"ת בית שמואל אחרון סי' י"א מילה אינה אלא ביום וזמנה משתכן החמה ועי' רוקח הל' מילה פ"א וסי' ק"ח שו"ת כשב"א

ועוד תניא בפ' הערל ביום אין לי אלא הנימול לחי' שנימול ביום, מנין לרבות למי' לי' וי"א, לייב ושאר כל הנמולים שלא בזמנן כגון המשוך ונולד מהול וכן גר שנתגייר כשהוא מהול, וכן קטן שעבר זמנו ויוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות, וכן הולה שנדחה יום מילתו כל אלו שאינם אלא ביום ת"ל וביום אפי' למאן דלא דריש וי"ו הכא דריש, וכן הני אין נימולים בשבת וכן הלכה.

באר יעקב

סי' תתק"ז מילה שלא בזמנה אם מותר למול בלילה תיכף אפי' שלב"ז אינה אלא ביום דוקא. ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' ל"ה. ועי' שו"ת שמלה בנימין סי' ב'. ועי' שו"ת מהרש"ל סי' רס"ב. ועי' פסיקתא זופרתא פ' האזינו. שו"ת מהר"ם סי' ק"ד וי"ד סי' ר"מ תיבוק שלא עלתה לו המילה כהגון ועי"ז היתה הפריעה בלילה תיכף אין צריך העפת ד"ב ביום: שו"ת ביה יתחק סי' קכ"ט אם מותר למול לכתחלה בלילה כדי שוכל לעשות מצוה עוברת תיכף לדעת מהר"ט בקדושין דף כ"ט יכול למול בלילה. ועי' משנה למלך פ"י מה' מלכים ובמנחת חנוך מצוה ב' דאסור למול בלילה. ועי' שו"ת שאגת אריה סי' י"ג שכ' אם עבר ומל בלילה לא יא'. שו"ת באר עשק סי' ע"ז אם מלין בזמנו ספק ב"ז ספק ב"ח תיכף מותר למולו אפי' בשבת. ועי' שו"ת יו"ט זהלון סי' י"ח. שו"ת יריעות האהל סי' ס"ג שכ' אם עבר ומל חוץ ח"י לידתו יא' ואי' העפת ד"ב, ועי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' מ"ב. ועי' שומר טוון הגאמן מכתב קב"ב קכ"ג קכ"ד שנת הרי"ב. שו"ת שאגת אריה סי' כ"ב תיבוק שצריכון למולו קודם שמיני מפני פ"ג א"ל למולו עיי' הכשרים דוקא או לא ואם צריכון להטויף ד"ב תיכף מותר למולו אפי' עיי' פסול, וצריכון להטויף ממנו ד"ב בזמנו, שו"ת דבר שמואל סי' קצ"ב אם מותר לעכב מילה שלא בזמנה להנאת קרוביו תיכף אסור להשהות מצוה מילה אפי' עשה א' דבכל עשה עובר עליו בעשה שיש בו כרת. שו"ת מהר"ם סי' ק"ד סי' ע"ו אם רשאיין לאחר את המילה עד לאחר חצות בכדי שיהיו עשרה על הסעודה תיכף לדעת המג"א ה"י הפלוג סי' כ"ה אסור להשהות דכל שיהיו מצוה לא משהינן. ועי' בספר גופת זופים פ' לך לך. ובחשבות יריעות האוהל סי' י"ג ובחשבות כנסת יחזקאל סי' מ"ב. ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ע"ד.

מלא הרועים אוח סמך ערך סומא סי' י' דמסתפק בקטן שנולד סומא אי אביו חייב למולו לרי' יהודה. אי נימא אף דאיהו פטור מכל המצוה מימא אביו בר חיובא הוא ועליה רמיא מצוה זו. או נימא כיון דכתיב הנוול ימול ועל זכר אשר לא ימול ונכרתה זה קאי על הנימול בעצמו דחייב כרת אי לא מל נפשיה בגדלוהיה, כל היבא דקרינן ועל זכר קרינן המול ימול, וכל היבא דלא קרינן ביה ועל זכר לא קרינן ביה המול ימול כיון דילד הזה לאו בר חיובא הוא לממהל נפשיה בגדלוהיה גם אבוא לא חייב לממהליה. אבל דלינא לא קימ"ל הכי דלא ספקין כ"י יהודה וסומא חייב בכל המצוה, ואפי' לרי' סומא אינו פטור אלא מדאורייתא, אבל מדרבנן חייב, ומ"ש מלך רב יוסף לברוכי. עיי' ש"ע אי"ח סי' י"ז. וכמ"ש להחיות ב"ק פ"ז, ובר"ה ל"ג. והר"א"ש בקדושין דסומא חייב מדרבנן שלא יראה כנכרי כיון שאינו עושה מצוה בפועל. והח"י כ"ה כתבו כיון שחייב מדרבנן צריך לכרך מטוס לאו לא חסור. ועוד דהחיוב מוטל על האב מרבוי דהמול ימול אפי' סומא וכו'. עיי' סס באריכות. ועי' בספר ארצות החיים ובש"ת מודע ביהודה מ"ח סי' קי"ב בד"ן סומא אי חייב במצוה.

דין אלו פסולין למול ^א.

הכל מלין חוץ מהרש שומה וקטן וגוי ^ב ארבעתן לא ימולו לכתחלה הא בדיעבד ש"ד ומילתן כשירה. חש"ו לא ימולו משום דלאו בני דעת נינהו ושמא יקלקלו בעשייתן, וגוי מנ"ל דאסור לו למול לבר ישראל דכתיב המול לו כל זכר ^ג ואז יקרב לעשותו זה מצות מילה, פרט לגוי אפי' אם נולד מהול לא ימול לבר ישראל ^ד. ד"א אז יקרב לעשותו מי שנימול יבא ויקיים מצות המול וימול ישראל אחר, יצא מי שאינו נימול לא ימול לישראל אחר בעוד שהוא ערל. ואם נתגייר מותר למול לישראל לפי שמכאן ואילך הוא

באר יעקב

^א ש"ע י"ד סי' רס"ד עמ"י א'. שו"ת בית יעקב סי' ק"ג מי שנשבע עם אשתו וילדה אשתו לו בן בניה האסורים ונתגדל וינא משבוע ודר בין ישראלים ונוהג בדת ישראל אבל לא נימול מיראת הסכנה למול וכול ורשאי למול אחרים דלא מיקרי מומר לערות דלא כב"י ורמ"א בסי' רס"ד. ועיי' חו"ת סי' ע"ל ועיי' עיקרי הד"ט י"ד סי' כ"ח. שו"ת בית יעקב סי' ק"ד ונהו עיקר המילה לענין הפסול חירץ עיקר המילה היא הפריעה, ולכן אם החחיל הפסול וגמר הכשר הפריעה המילה כשירה: שו"ת מנהיח סי' ק"א אנוס א' במדינת איטליא נחפס ע"י החקירה של הכומרים ובדקו אותו ומנאחוה שהי' מהול והי' מוכרח להגיד שם המהול, וברח המהול משם והפסיד פרנסתו וגם ההוצאות אשר הוציח על אשתו וב"ב שיבואו אליו אם האנוס הזה חייב לשלם להמהול כל ההפסד חירץ אם הי' המומר יכול להגיל ח"ע מבלי להגיד מי מהלו, אלא שהי' יכול לומר על איש אחר שהי' אז במדינת אחרת חייב לשלם לו, אבל אם לא היה יכול לדבר שקר אין לו דין השלומן: שו"ת מים רבים סי' נ"א אנוס א' מאנוסי הזמן שלא נימול עדיון אם ראוי לעלות לחורה או לפתוח ארון הקודש חירץ לפי דעת אבי זקני מומה, כי עוד גדולה מזו כתב הרמב"ם כי הטמאין ובעלי נדות וכוותים יכולים לעלות לסי"ת, כי התורה אינה מקבלת שום טומאה ועיי' גמרי סוף מגילה: שאלת יעב"ץ אם מילה בעכו"ם כשר חירץ הנה למי"ד בעי"ז כ"א מילת עכו"ם כשר לכתחלה משום שנא' המול ימול אי"ב למה חדשה שבת הלא אפשר לעשותה ע"י עכו"ם ויש לתקן מה שנתנה תורה רשות למול בן חבירו אינו אלא מטעם שליחות ובעכו"ם אין שליחות, וזה דעת הש"ך ביו"ד ועיי' גפ פסוק אהע"ז סי' קכ"ג: שו"ת מהנה חיים ח"ב סי' כ' אם מחלל שבת בפרהסיא מותר להיות מוהל חירץ מומר לע"ז או אפי' מחלל שבת בפרהסיא הוא מומר לכל התורה ואפי' ליכא אחר לא ימול: שו"ת עקיבא איגרי סי' רס"ד אם י"ב בעיר א' שמפורסם לחלל שבת בפרהסיא והוא מהול מומחה ורבים מוכבדים אוחזו למול בניהם אם הוא כשר למול, וכן מי שנימול ע"י א"ל הפעה ד"ב חירץ אסור לתקן לו למול ואם מל א"ל הפעה ד"ב, ועיי' שו"ת מים חיים סי' ג'. ועיי' שו"ת בית יעקב. ועיי' שו"ת שאנת אריה סי' נ"ב: שו"ת דבר משה ח"א סי' נ"א מי שהרג את הנפש ונתנו לו חכמי עירו חסובה על עונו ומתמיד בחסובה יום יום והיה מהול ונזדמן לו זאת המגוה יעשה מוצתו בכתחלה.

^ב עי"ז כ"ו. ירושלמי פ"א דמילה, יבמות ע"א. ב"ר פ' מ"ו. ילקיט פ' לך לך. ש"ע י"ד סי' רס"ד.

^ג יבמות ע"ב. רבה שמות פ' ב"א.

^ד שם א'. שאלות פ' וירא ופי' שמוה. ועכו"ם למימהל בר ישראל פסול דכתיב המול ימול קריין ביה המל ימול ורשאי דמהיל ערל הוא ואסור.

מוזרר ועומד בכל מצות שבתורה ככל ישראל בפי אין מעמידין: אתמר
 נמי מנין למילה בגוי שהיא פסולה דאמר דרי בר פפא משמיה דרב אמר
 ואתה את בריתי תשמור כל שהוא כיוצא בך פרט לגוי שאינו מהול כמותך.
 ור' יוחנן אמר המול ימול קרי ביה המול ימול, מי שנימול ימול לאהרים
 פרט לגוי שאינו נימול שלא ימול, מאי בנייהו איכא בנייהו אשה למאן
 דאמר ואתה את בריתי תשמור אשה ליבא כיון דליבא בברית, דהא לא
 מפקדנא אמילה. ולא והכתיב ותקח צפורה צור קרי ביה ותקח, והכתיב
 ותכרות את ערלת בנה קרי ביה ותכרות ע"י אחר ⁽¹⁾. ולר' יוחנן דאמר
 המול ימול כיון דישאל אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו, אשה נמי
 בכלל ישראל היא והלכתא כר' יוחנן ומהלא איתתא שפיר דמי, והכי
 אשכתן כה"ג היבא דליבא גברא דידע למימהל ואיבא איתתא דידעה למימהל
 מהלא איתתא ⁽²⁾ ושפיר דמי, והיבא דלא גמר המהל הפריעה כל הצורך

באר יעקב

⁽¹⁾ האמונה הרמה לפילוסוף אברהם בן דאוד המכונה הראב"ד ז"ל מטוליטולא. וז"ל
 המתפלספים נאמרו כי הבורא ית' הפקיד על ז' כוכבי לכת הנהגות בזה העולם חתח לזונו, וכחו
 יכולתו. ומן השבעה כוכבים כבד מאדיו ולו שפיות דמים, ושפיות דם בעלי חיים (פי' שהם
 יאמינו כי בשפוט דם בהמות יקף המאדים להזיקם) ואמרו שהאומה שנמנעה משפיות דמים
 רבה ביניהם ההרג. ולפעמים מסרה ענמה להרג ע"ד עבודה מה' כמו שיעשו אנשי הודו. וכבר
 מלאנו עובדי הזלמים, למה שהרגישו שההרג קרוב מהם כמיש: ויורידם אל נחל קדרון
 וישתפטם שם השחללו לראות זה בשפוך מדמיהם דבר מה. כ"ג עליהם ויהגודדו כמשפטם בחרכות
 וברמחים עד שפק דם עליהם, ולא אלה בלבד אלא אפילו אשה הנביא ע"ה הרגישה כמו זה
 בצנה ויהיה הושיא ממנו דם כ"ש: והקח נפורה נור והכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו עד
 יורף ממנו.

⁽²⁾ ע"י כ"ז חי שאלותה פי' וירא ופי' שמוה. בדם נריך אשה מה היא לממהל אמרינן
 ישראל אע"ג דלא מהלין כמאן דמהלין דמו הנינו גברי דבני מילה אינון, אבל נשים לא, או
 דלמא שום ישראל מהולין מתקרין ליש גברי וליש נבי. חיש דאתמר מנין למילה בעבויס שהיא
 פסולה דרז בר פפא אמר משמיה דרב, וזהה את בריתי תשמור, וכי אמר המול ימול ואמרינן
 מאי בנייהו אשה למייד המול ימול איכא, ולמייד וזהה את בריתי תשמור ליבא דהא לא משקדא
 אמילה ורב ור' הלכה כר' ע"י ע"י גע שפוט למהר"ם בן חניב על אה"ע סי' קכ"ג ס' קי"ו.
 כתב בעל ספר יראים דאשה יכולה למול כדכתיב ותקח נפורה נור דלכתחלה כרבי. ע"י
 יראשני סי' הקנ"ה. ע"י פחד יצחק אות מ' ערך מילה. וכת' הש"ס ע"י שם מילה אינה כשרה
 באשה. דאחא אייה וזההלה, וזהה משה ואזמורא, ובש"ע י"ד סי' רכ"ד סעי' א' כת' דהכל
 כשרין. ע"י ר"ף ור"ן דשבת פריא קי"ד ע"ב. ולעולם מילה אינה כשרה באשה משום פריעה, וכן
 פסקו ב"ד סי' רמ"ה שלא הלמוד אשה חיוניות מפני אביהם שמביאים בניהם. וכבר הע"ז
 חשפי' בעלם בעיר הדין בן ע"י. והראב"ן ביוזר לברית מילה, ורבינו אברהם הפקן צולת
 לר' פולין יסד את חין איש וזמן עובר, בנשים משובחת הו' חתה גבר, חבוקך מנשים אשה
 חכר. וע"י אשכול ה' מילה. וע"י פסיקתא זוטרתא פי' שמוה הערה ד'.

ובא אחר ועשה הפריעה, נותנים לו שכר מצות פריעה ⁽¹⁾, ובשבת נמי שרי למיעבד הכי. וה"ה אם האשה גמרה מצות פריעה נותנין לה שכר פריעה לפי שהיא עשתה גמר מצוה.

דין ישראל שמתו אחיו מחמת מילה.

וישראל ערל שמתו אחיו מ"מ ⁽²⁾, והוא מאותה משפחה דרפו דמייהו מותר לו שימול לישראל אחר וערלתו חשוב כמהול ⁽³⁾ כדתנן במס' נדרים קונם שאיני נהנה מן ערלים מותר בערלי ישראל ואסור במהולי עכו"ם, לפיכך אע"ג דישראל ערל הוא מותר לו למול ישראל אחר. אבל עכו"ם אינו כן אעפ"י שנימול אסור לו למול לבר ישראל. דתנן ⁽⁴⁾ קונם שאיני נהנה ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במהולי עכו"ם. לפיכך אע"ג דישראל ערל הוא, מותר לו למול ישראל אחר. ועכו"ם אע"ג דנימול כמאן דלא נימול דמי, ואסור לו למול לישראל. הילכך גוי מהול, ⁽⁵⁾ וערבי מהול, הרי הוא כערל ואסור לו לימול לבר ישראל, משום דליתנהו בכלל ואתה את בריתי תשמור, לפיכך לא ימול. אבל הירושלמי ובר' חולקין בישראל ערל שלא ימול מכאן לישראל ערל שלא ימול. וגרסינן בשאליות דרב אחאי, קונם שאיני נהנה מן ערלים מותר בערלי ישראל ואסור במהולי עכו"ם.

דין במקום שאין שם מוהל ⁽⁶⁾.

והיכא דליכא אומנא דידע לטימהל מאי, מי אמרינן משהי ליה כך

באר יעקב

⁽¹⁾ שבת קל"ג ב"י. אלא עבדי סלגא דמנא, ואחון עבדיהו סלגא דמנא, חכמת מנח שבת פ"א דמילה מתאן ראיח דמותר לחלק המנא בשבת לבי מוהלים לא' החיתוך ולהבי' הפריעה אע"ג דק"ל מ"ל ולא פרע כאליו לא מ"ל. אבל אם האב הוא המוהל וקדם אחר ופרע שלא מדעתו חייב לשלם לו י' זהובים. ע"י חולין פ"ז א' ב"ק פ"ד.

⁽²⁾ הוסי' ע"ז כ"ז א' שאלמות פ' וירא ופ' שמוח. ישראל שמתו אחיו מ"מ ולא מהלוח לדידיה משום דליכא משפחה דרפי דמא כדמהיל דמי ומהיל אחריני ע"י נדרים ל"א. יבמות ע"א ישראל ערל שמתו אחיו מ"מ הרי הוא כישראל כשר, אפי' כשהוא גדול ואינו מניח ע"מנו. למול מחמת יראה שמו ימות. אבל אם אין כאן יראה ואפי' אינו מניח ע"מנו למול הרי הוא מומר לערלות כמ"ס הש"ך ב"ד סי' רס"ד. והע"ז ופ"ח ט"ז מ"ס התוספות ד"ס חולין ובפסקי הוסי'.

⁽³⁾ ספר הנחון דף כ"א. אין האמונה כ"א בלב, ומי שאין מאמין כשורה אין מילתו משווה אותו ליהודי. גם מאמין כשורה הרי הוא יהודי אפי' אם אינו נימול אלא שיש בידו עבירה גדולה שהיא בכרת. וע"י קשה ומגן להחכם רש"ב דף ג' סכתב: ואין זה אמת אלא בני שנאנס ולא נימול או שמתו אחיו מ"מ או בגרים תושבים אלו הדברים. וע"י ספר תורת הכהנים (מיליטש 1869) אודות דין בן ישראל שלא נימול מאיזה סבה סיב' ע"י.

⁽⁴⁾ נדרים ל"א. ע"ז כ"ז, שאלמות פ' וירא ופ' שמוח.

⁽⁵⁾ גס. וע"י מלוהים סי' ו'.

⁽⁶⁾ ש"ת חיים שאל סי' נ"ח וע"י במקום שאין שם מוהל, ובא א' ואמר שאף שלא

ערל עד שיגיע אצל מוהל אומן ומומחה או לא? נראה דמותר לדחות אותה המילה עד שיגיע אצל מוהל היודע למול, ולא יביאנו לידי סכנה, והתורה אמרה ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ראינו במקום אחר שהקילו חכמים לגבי מילה מפני פני כגון קטן חולה, או שמתו אחיו מחמת מילה, דוחין מילתו וכן קטן דאדום¹ או ירוק טפי דוחין כמו כן מילתו מפני פני.

דין מלין במקום זכרות².

מנין שהמילה במקום זכרות ולא במקום אחר? במדרש רבה, ר' ישמעאל אומר אברהם כהן גדול היה שנא' והוא כהן לאל עליון, אמר אם ימול מן האוון אינו שומע, מן הפה אינו מדבר, מן הלב אינו מחשב ואינו כשר להקריב, אלא מהיכן ימול ויהא כשר להקריב, הרי זו ערלת הגוף. ר' עקיבא אומר ד' ערלות הן, האוון, הפה, הלב והגוף. ונאמר לו התהלך לפני והיה תמים. אם ימול מן האוון אינו תמים וכן מן הפה, וכן מן הלב, ומהיכן ימול ויהיה תמים, הוי אומר זה ערלת הגוף. א"ר תנחומא מסתברא הדא דנקרא זכר דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו. ר' חגי בשם ר' ברכיה אומר וכי יש ערל נקבה, אלא במקום שהוא נכר אם זכר או נקבה משם מוהלין אותה, ובמסכת נדרים אברהם לא היה יודע

באר יעקב

מלתי אפי' פ"א וכל זמא כרי לי ומוצעת אני במעטו שאוכל למול בלי שום קלקול כלל תי' אין ליתן לאיס הזה שלא מל מעולם, משום סכנת נפשות, וימחין אפי' הבן עד שישלח להביא מוהל מעיר אחרת הגם שיעבור יום הח'. שו"ת חיים וחסד סי' כ"ב אם אפי' הבן חייב למסור בנו למול ביד מי שלא מל מעולם הוי' אם זה היה בשבת נרדף להיות המל בקי משום דאיכא תרי סכנות ואיסורא, אבל כמול אם מל רק פ"א מותר. עי' שכלי הלקע י"ד סי' רס"ז והמרדכי ב"ס כסוי הדם בסופו והאגודה ס"ב, ועי' בחינת הקבלה ח"א דף 58 ועי' שו"ת שולח בנימין דף קי"ז, ועי' ספר הזכרונות סי' תתק"ן.

¹ שבת קל"ד א.

² שם דף ק"ח א'. נדרים ל"ב ב' ב"ר פ' מ"ו. ילקוט בראשית רמז פ"א.

זכר פ' קדושים דף פ"א א'. קדושים יהיו ר' אבא פתח ומי כעמך ישראל גוי אחד באת. הא חזי בכל עמין דעלמא לא אחרעי בהו קב"ה בר ישראל בלחודייהו ועבד לון עמא יחידאם בעלמא וקרא לון גוי א' כשמייה. ואעטר לון בכמה עיטרין בכמה סקודין לאתעטרא בהו ועיד תפילין דרישא, ותפילין דדרועא לאתעטרא בהו ב"נ כגינא דעילא, ולאשכחא חד שלים ככלא ובההיא שעתא דאתעטר בהו ב"נ, ואתקדש בהו אתעביד שלים ואקרי אחד, דאחד לא אקרי אלא כד איהו שלים וכו' עי"ש ועי' התפילין גול משדן ומרעין ביטין כמי"ש ברי"מ פ' פתח דף רל"ח א' לענין מוזהר שמן שם שדי מתפחדין כל שדן ומיזקין וברחין, כ"ס כד חזין לה באת תפילין על דרועיהו ורשימין בה באת בריח בכשרהו והזר הקרב יומת לית זר אלא יתה"ר דמייא לכל חיון ועופין דורסין וכו' ועי' ברי"מ פ' הבא רפ"ג א' ד"ה בקשורא דתפילין אתקשר יצר הרע החוט יתה"ט כעבדא החוט מאריה עכ"ל.

מהיכן למול, אמר ר' הנינא בר פזי רטו לו הקב"ה וא"ל וארבה אותך במאד מאד במקום שאתה פרה ורבה משם מוהלין אותה. ולמה נתנה מצות מילה במקום צנוע בערוה, אלא כדי שלא ישעו בהם, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', ובמילה ישראל מצוינים ונכרים בין האומות שנא' כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם.

דין ההולך בדרך, אם מותר למול?

ההולך בדרך⁽¹⁾ ויש לו בן למול פטור מלמהלו משום חולשא דאורחא דכתיב וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם מצרים לא מלו, מפני חולשא דאורחא. ותני' בפ' הערל כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, ומ"ט אי בעית אימא משום דנופים היו, ואי בעית אימא דלא נתבררו ענני כבוד ומ"ה לא מלו, ואמר רב פפא הילכך הוא יומא דשותא ויומא דעיבא לא טהלי ביה ולא מסוכרינין ביה משום סכנה. והאידינא דדשו בו רבים טהלי ומסוכרינין ביה משום שנא' שוטר פתאים ה'. ואין מלין בקרומית⁽²⁾ של קנה מפני שהיא קורעת ומעכבת, ושמא יכנס קיסם בבשר והוא סכנה.

דין נולד אדום.

האי גברא דאיתליד ליה ינוקא והיה מראה גופו אדום טפי או ירוק טפי לא לטהליה. אדום מ"ט משום דמצוי דמיה בין עור לבשר, ולא עדיין הדם באברים, ואם ימול אותו בזמנו לשמונת ימים יצא כל דמו וימות, לפיכך צריך שימתינו עד שיבלע הדם באברים. דאמר אבוי אמרה לי אם האי ינוקא דסומק טפי לא לטהליה משום דאכתי לא בלע ביה דמיה, לישתהו ליה עד שיבלע הדם בבשרו ולטהליה, וכן הא דר"ג הכבלי. תניא⁽³⁾ אמר ר' נתן פ"א הלכתי לכרכי הים באתה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני והיה מראה כל גופו אדום, והצתי בו שהיה הדם עדיין בין עור לבשר ולא נבלע עדיין הדם באברים אמרתי לה בתי הסתיני לו עד שיבלע ביה דמיה, הסתינה לו ומלו אותו וחיה, והיו קורין אותו נתן הכבלי על שמי.

דין נולד ירוק.

והיכא נמי דירוק טפי לא לטהליה מ"ט, משום דלא נגמר עדיין כל

באר יעקב

(1) יבמות ע"א ב'. נדרים דף ל"ב א' ושם נכש"ו ונרין. סקקי ר"א ס' כ"ט. רוקח אוח ק"י.

ומזה הטעם לא מל משה רבינו את בנו בדרך. וע"ז כתב הסיימן בסליחות למילה: סקסם במתבוססת דמים, והללחה ופרעיה בעלה מפני החלחה (ס"י משני תלחה הדק).

(2) חולין ט"ז ב'. ש"ע י"ד ס"י רס"ד.

(3) שבת קל"ד א'. אבל לפי חכמת הרשואה שניו המלחה הוא חולי.

צרכו ולא נכנס בו עדיין הדם, ומתוך כך הוא הלש ואין בו כח לסבול צער המילה והוא סכנה, לפיכך לא למהלית. דאמר אבוי אמרה לי אם האי ינוקא דירוק טפי לא למהלית משום דלא נפל ביה דמיה עדיין, וכי הא דר"נ תניא אמר ר' נתן פ"א הלכתי למדינת קפוטקיא¹) באה אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני והיה מראה כל גופו ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם. אמרתי בתי הסתיני לו עד שיפול בו דם, המתינה לו ומלו אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי. מראה אדום פי' דומה לורד, מראה ירוק כגון מוריקא.

דין מלין בבקר².

אבותינו נהגו ביום השמיני של מילה שמתפללין בהשכמה, ומלין בהשכמה לפי שזרזין מקדימין למצות. מנ"ל מאברהם אבינו, ומדרש הוא בפרשת תזריע וביום השמיני יטול, וביום מלמד שכל היום כשר למול, אלא

באר יעקב

¹) פס. י"ד סי' רס"ג. תינוק שלא קשרו עזרו וינ"ל דם רב אין למול עד שיחזק יב"ל לו דם אחר, שם אשה שמלה ב"ב ומחו מחמת מילה (אפי' הבנים מצ' אנשים, וכן איש שמחו לו ב"ב מצ' נסיו לא ימול הג'. וה"ה ה' וה' עד שיגדל ויחזק כמו). וכן אשה מלה בנה ומת, וגם אחותה בין מהאב בין מהאם מלה בנה ומת, שאר האחיות מהאב או האם לא ימולו את בניהם עד שיגדלו. ספר חסידים סי' תע"ח אשה שמחו לה ב"ב מי"מ לא תמול הג', ואם מלה עתידה ליתן את הדין. שו"ת אהל משה סי' ו' אשה שמלה ב"ב ומחו מי"מ, ומלה הג' ומי אם מוחרת למול שוב את בניה חי'. כיון שמחו לה ב"ב שוב אסור למול את הג'. וא"כ אם עברה ומלה בנה הג' אף אם נשאר בחיים, לא שרינן למול את בניה שבו, דלמיעקר חזקא קמייתא בעינן ג"כ ג"פ.

שו"ת בר ליוואי חלק י"ד סי' ל"ח. מי שמחו לו ב"ב האומים מי"מ ואח"כ נולד לו חי ומלו אותו וחי, אם מלין את בניו הנולדים לו שוב הי' אסור למול. ועי' שו"ת דברי יעקב סי' ס'. אשה שילדה האומים ומחו מי"מ אם מלין בנה הנולד לה אח"כ חי' אין למול הג' לפי שאין בחאומים חולי כלל. דלא חולשחם גרמה להם. אלא דהוחזקה זו דבניה רפו דמו. ועי' שו"ת שער חיים דף ל"ה. הרשב"י אגודה פ"א דמילה. מי שמחו לו ב"ב מי"מ ומתה אשתו וגשא אחרת וילדה לו בן אם מוחר למולו חי' מוחר למולו, והטעם דמן האשה נולד הדם, וזו לא הוחזקה דבניה רפו דמו הם. שו"ת כתב סופר סי' ק"ז אשה ילדה האומים ומחו מחמת מילה, ועכשיו ילדה ג"כ האומים בן ובה, ובני אחותה ובני אמה כולם מהים מי"מ אם מוחרת למול את זה חי' מוחר למולו, כי טבע הזכר יותר חזק מן הנקבה, ואין ראייה מאחיו הקודמים, דהקם ב' זכרים היו ולא היו חזקים ב"ב, אבל לדעת הרמב"ם צריך להמתין עד שיגדל ויחזק שו"ת שבות יעקב ח"א סי' ע"ט אי"ב ואשה שמחו בניהם מי"מ ונחנרשו וגשאו לאחרים וילדו בנים זכרים אם חייבי' למולת חי' סטורים למול את בניהם מטעם חשם סכנה עד יגדלו ויחזקו. שו"ת נודע ביהודה הגי' סי' קס"ה תינוק שמחו ג' אחיו מי"מ אימתי מלין אותו חי' מלין אותו אחר ג' שנים. ועי' שו"ת עין יעקב סי' כ"ו. ושו"ת בית יעקב סי' ק"ד.

²) משנה ו' פ"ב דמגלה. ט"ע י"ד סי' ר"ס. ויקרא רבה ס' חזריע, ילקום פס.

1) שורזיון מקדימין למצות שכן מצינו באברהם אבינו שהיה איש זריו במלאכתו שנא' וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו ויעקוד את יצחק בנו, וכשם שראינו שהשכים אברהם בבקר לעקוד את יצחק בנו, כך השכים אברהם בבקר למול את יצחק בנו, כתיב התם ויעקוד את יצחק בנו, וכתיב הכא ומל אברהם את יצחק בנו, מה התם עקידתו של יצחק היה בבקר, אף מילתו של יצחק היה בבקר, מכאן שמצוה למול בהשכמה. ואם עכב ולא מל בהשכמה ימול כל היום לפי שכל היום ² כשר למילה, דאמר' כל שמצותו ביום כשר כל היום, ורמזו מן התורה מדין י"ב בריתות כתיבא ביה בפ' מילה כנגד י"ב שעות של היום ע"כ כל היום כשר למול, וחד דיתיר כתב לחייבו כרת אם לא מל דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר. ואעפ"י שאמרו שמצוה למול בהשכמה כמו שלמדנו מאברהם, אומר אני דוקא בימי הקיץ שאור היום מרובה, או יכולין למול בהשכמה, אבל

באר יעקב

1) זריון מקדימין למצוה. ואע"ג דכל היום כשר למילה כדכתי' וציוס החי ימול, מ"מ מצוה להקדים בתחלה היום כמ"ש הרמב"ם ושאר פוסקים, ובפרט לפי מ"ש הרב נחל קדושים בשם ספר קדמון כ"י שם בפ' תרומה ע"פ וציוס החי ימול וגו'. שהם שבעה ימים ולילה א' שיש בהם ק"פ שעות והם בגימטרי' פ"ב ס"ג מ"ה, ויחאק אבינו ע"ה היה הראשון שנמול לח"י חי ק"פ שנה ע"כ. וכ"כ הרב מבוא שערים ח"א סי' ק"פ. ועי' בג"ך על התורה בש' מילה. ועי' סוד ד' דף י"ב א' כי באו במספר ובתפקד השעות, וראוי שלא לעבור לקיים המצוה. ועי' זכר דוד מאמר א' פ' ס"א. ועי' מדרש הגדול כ"י בפ' לך בשעה שצוה הקב"ה לאברהם על המילה בזקנותו לא נתעכב בדבר ולא הרהר לא בשכר ולא בצער אלא עשה דברים לשמן דכתיב ויכל לדבר אחר וגו' ומל אברהם א"י בנו בעצם היום הזה בצאתו היום עלמנו.

וכ"כ הזוהר בפ' שקדיו דף רס"ו וז"ל ותחום חלין רוחין קיימין וכו' ועל כל אינון דמעכבי את קיימא לברייהו ועל דא בעו חויא לקטלא לבריה דמשה עד דגזריה ליה נפורה וגו' לכן לא יאחר המצוה, ואל יאמר אמתין עוד עד שיבוא אים פלוני חשוב או כי קרוב לנו ובאחרנו או אשה נכבדה קרובה ואחת חשובה, יען כבוד שמים קודם לכבוד בשר ודם.

וכתב הרוקח סי' מה' מילה וז"ל וכן מנהג בניי זולת בארץ מקומות שכדי להמתין לנשים עד שיתקטפו מוכרחין לאחר מצוה מילה וסדתי"ב ונשאין זה גורם איחור גדול עד אחר חצות היום עפ"י הרוב ומה יעשו גדולי הדור שאין בידם למחות והבאומע ישמע והחדל יחדל ויחזיר לנשים על הדבר הזה, או לא ישמע להם בדבר הזה כלל, אלא ימול מיד אחר יולדת בית הכנסת כמנהגן של ישראל. ועי' בזוהר פ' וירא דף ל"ב דישמעאל לא בא למדרגת יצחק אעפ"י שנמול, לפי שאיחר למול. ואם המוהל היה צריך לבוא ממקום אחר ולא בא בשעה הראויה והנה המצוה למוהל הנמצא שם, ואין צוה השגה גבול למוהל הא' שכלם חייבים בכבוד המקום לקיים מצותו ואין לו דין ותביעה לא מן אבי הבן ולא מן המוהל, דהאיחור בא ממדו אבל אם בא בזמנו לא מני המוהל הבי שהזמנו, לעכב ע"י, ועי' מ"ש הרב חוקי דעת סי' ד כי לא לכבוד הוא למלאך הי' נבואה להמתין על אדם עפר מן האדמה.

2) משנה א' שיש דמגלה. ססחים דף ד' ע"א. רמב"ם סי' ד מה' מעשי הקרבנות. ש"ע י"ד סי' רס"ב ע"י א'.

בימות הגשמים צריך להמתין מעט ביום, וצריך להאריך במזמורים ובתפלה כדי שיאיר לו היום למוהל. כי בימות החורף העם משכימים לבית הכנסת ומתפללין בהשכמה, ואם ימול בהשכמה סכנה הוא, שהימים מעוננים השתא ומה הקות דם מתיירא לעשות בלא אורה, מילה לכ"ש שהיא נתונה בין הירכים במקום חשך לכ"ש שצריך לאור מרובה, ונילף ליה ממילה בשבת עצמה, ומה מילה בשבת עושין לה כל צרכה ודוחין השבת מפני סכנת המילה, להאריך בתפלה שלא יהא עליו כמשאוי וכדי שלא יבואו שניהם לידי סכנה הנער והמוהל לכ"ש. ואנו אין לנו לסמוך על הנס (1) כאברהם אבינו, דשאני אברהם אבינו שהיה מל ע"פ הדבור, וכשמל עצמו השכינה היתה בעזרו שנא' וזרות עמו הברית, וגם לא מצינו בפירוש בפוסקים למול בהשכמה, לפיכך אומר הגוזר רבינו גרשם אני הצעיר איני רשאי לקלל המטהרים ביום המילה במזמורים ובתפלה, אבל המאריך פי' לעד ברוכים ובמאור צדיקים לחיי עד יהיו זוכים.

דין נר למילה.

ומדליקין שם נרות (2) ע"ש כי נר מצוה ותורה אור, כלומר הנר בשעת מצות המילה כמו נר לפני התורה, וכל מעשי המילה כמו תורה, ויש מקומות שמרבים בנרות ומלין לפני ארון הקודש, (3) ומתקנים שני קתדראות ועליהם שני כרי פסים, ופורסים עליהם מעיל או כל דבר יקר ותפארת להדור מצוה הא' צריך לבעל ברית שישב, והבי' לשם אליהו הנביא ז"ל הבא שמה ויושב ורואה בקיום המילה ומעיד עליה. ומפני מה הזקק אליהו לבוא ולראות בקיום המילה יותר מכל שאר המצות? מדרש הוא בברייתא דריא: ישראל

באר יעקב

(1) עיי' מלואים ס"ו ז'.

(2) עיי' מלואים ס"ו ח'.

(3) בענין המקום הראוי להכין כסא של אליהו נראה דבית הכנסת עדיף, אי' משום קדושתה, והבי' נוסח שכל הקהל ישמעו הברכות משאי"כ כשהמילה בבית (ובפרט בבתי העניים אשר אין נקיות שוררת בהם), והבי' כי לפעמים יתאחר המוהל לעשות הפריעה או חירע אחיה ממשול ח"ו, ובהיות שם אס הילד חמלא חימה וסחד ויכולה לבא לידי סכנה, והדי' לפי שהמילה נחשב לקרבן, והקרבן שחופי חוץ חסור בו, ולכן ימולו במקום מקדש מעט. וראוי להוסיף את הכסף לנד נסון כדון עולה הגשחטת נסון, כמ"ס בזהר בראשית דף ל"ג. ובפי' ויקרא דף מ"ד וב"ר פי' מ"ז. וב"כ הרב חורח חיים בסנהדרין דף ס"ז וז"ל: מה שמלין בבית הכנסת בנסון לפי שהעולה שחיטתה נסון, וכיון שהילד הנמול נחשב כקרבן כך רגלי הסנדק שמלין עליו חשוב כמזבח כמ"ס מהרי"ל. ולכן נוהגין ליתן כוס יין של ברכה לשחות לסנדק ולא להיטק כמו כיום של קדוש, לפי שהעולה טעונה נסכים, ולכן האב והמוהל כשמזכרין לריבין לעמוד כמ"ס ב"ע י"ד ס"ו רס"ה דהמהל כהן המקריב הוא, וכהן העובד מיושב בהזכרה דכתיב לעמוד לשרת בסוף אלו הגרספין. והאב ג"כ שמיא קרבן כמ"ס בספרי שהיו הכהנים, לויס וישאלאס עומדים עיג, מכאן הקו מעמדוה.

היו נוהגין למול משבאו לארץ עד שנחלקו לשתי ממלכות, ומלכות אפרים מנעה מהם ברית מילה, ועמד אליהו ז"ל וקנא קנאה גדולה ונשבע לשמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ שנא' חי ה' אם יהיה ⁽¹⁾ טל ומטר כ"א לפי דברי. ושמעה איזבל ובקשה להרוג אותו. ועמד אליהו ז"ל והיה מתפלל לפני המקום ואמר טוב מותי מחי, א"ל הקב"ה הטוב ⁽²⁾ טוב אתה מאבותיך שברחו, עשו בקש להרוג את יעקב וברה מלפניו ונמלט שנא' קום ברה לך אל לבן אחי הרנה. פרעה בקש להרוג את משה וברה מלפניו ונמלט שנא' וישמע פרעה ויבקש להרוג את משה, ויברה משה מפני פרעה. שאול בקש להרוג את דוד וברה מלפניו ונמלט שנא' אם אינך ממלט את נפשך. וכתוב ודוד ברה וימלט כלומר כל הבורח נמלט, גם אתה ברה. מיד עמד אליהו ז"ל וברה מא"י והלך לו להר חורב שנא' ויקם ויאכל וישת וילך בכח האכילה ההיא מ' יום ומ' לילה. ושם נגלה עליו הקב"ה שנא' מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנאתי כי עזבו את בריתך ישראל, א"ל הקב"ה לעולם אתה מקנא, קנאת בשמים על גלוי עריות שנא' ⁽³⁾ פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני בקנאו את קנאתי ⁽⁴⁾ וגם עתה קנא קנאת, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה יושב ורואה בעיניך בקיום המילה שישראל עושין בכל יום ובכל מקום שיטולו תהיה אתה לעד שבני מקיימים ברית מילה, מכאן התקינו חכמים להיות עושין כסא שני לכבוד אליהו שנקרא מלאך הברית שנא' ומלאך הברית אשר אתם הפצים הנה בא.

והקתדראות מונחי' ועומדי' בכ"ה ערוכים בהדר כל ג' ימים. ומפני מה עשו תקון זה, כדי שיראו אותם הצבור תמיד ויבקשו רחמים על הנער ועל אמו. ולמה ג'י לפי שהנער הוא חלוש כל ג' ימים שנא' ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וגו'. ומנין שצריכין לבקש עליו רחמים מצינו ראי' בירושלמי בסוף הברכה: ⁽⁵⁾ תשלח אסותא דחיי ורחמי מן קדם מרא שמיא לאסאה לרביא הדין שהוא צריך אסו ואסית כמה דאיתסיו מוי דמרא על ידו דמשה וכמיו דיריחו על ידי אלישע, כן יתסי רביא הדין בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן. ועוד שתשלח אסותא דחיי ורחמי מן קדם מימרא דשמיא לאמיה דרביא דהיא צריכא אסו ואיתסאה כמה מוי דמרה ע"י דמשה וכמיו דיריחו ע"י דאלישע כן אתסי אימיה דרביא בעגלא ובזמן

באר יעקב

(1) מלכים א' י"ט.

(2) סדקי ר"א סי' כ"ט. אשכול ה' מילה.

(3) ב"מ דף ק"ד ע"ב. כמ"ד פתחם זה אליהו.

(4) ע"י מלואים סי' ע'.

(5) חגנוס ירושלמי סוף ס' ויחי.

בענין הנוסח של זה הכסא של אליהו המסודר לאמרו בשעת המילה, ומי ומי הם האומרים,

מיו, והכי שדר רב צמח ראש מתיבתא, היבא דליכא אלא אוכנא דמהיל וגברא דתפיש ליה לינוקא לא לדחי זמן מצות מילה, אלא תתקיים זמן מצות מילה בשעתה אע"ג דליכא אלא תרין וכן הלכה: ד"א מנין למילה שהוא בעשרה מדרש ברייתא דרבי אליעזר בפ' י"ט עליו עשור ועלי נבל, כל עדות נאמנת לישראל בעשרה, הכנור שהי' דוד מנגן בו ביי נבלים. עדות המת ביי, עדות ברכת השם ביי, עדות ברכת המילה ביי, עדות חליצה ביי, שנא' ויקח בעז עשרה אנשים מוקני העיר. וחרם כמו כן ביי, ובפ' ל"א כת' רמז מן התורה מנין י"פ כתיב מילה בפרשת מילה, חד דיתיר לא קחשיב הכתוב לחיבו כרת אם לא מל, שנא' וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה, ד"א י"פ כתיב מילה בפרשה כנגד י' נסיונות, וכנגד י' מאמרות, וי' דברות שבהן נברא העולם, להגיד לנו שבזכות התורה והמילה העולם עומד שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו ועוד כנגד י' תיבות שתמצא בזה הפסוק, ד"א כנגד י' תיבות שבזה הפסוק וגם את בדם בריתך שלחתי אסיריך לפיכך מלין בפני י' וכל מעשי המילה כמו תורה, כ"ז פסוקים תמצא מן ויהי אברהם בן תשעים שנה עד סוף הפרשה נמולו אתו, כנגד כ"ז תיבות שתמצא בפסוק ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו וגו' עד כי אני ה' רופאך, לפי שהמילה צריכה רפואה, ומכת המילה רפואתו דוחה שבת, כמו כן י' ערלות כתובים בפרשת מילה, וחד כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו הרי ז' כנגד ז' ימים שהילד ערל כנגדן יש ז' תיבות בפסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, מלמד שכל מעשי המילה כמו תורה, לפיכך מדליקין לפני מילה כמו לפני התורה: אלו דרשות העתיק הגורזר בדרשה של דודו הר"ר מנחם ז"ל.

דין מהדרין את המילה.

מהדרין את המילה ⁽¹⁾ בכל ענינים, ברחיצה, ובבגדים נאים, במאכל ובמשתה. כדתנן בפ' מילה לגבי ציצית זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות,

באר יעקב

⁽¹⁾ שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' כ', במקום שיש מנהג שמי שגולד לו בן זכר ונחנין לו בשבת הולכת ס"ה, ואם יש ב' ב"ב נחנין לא' ההליכה ולהב' החזרה, ולמי שגולד ראשון זכה בהליכה, ואם נולד לראובן ב"ה ואחר שעה או ב' נולד לשמעון ג"כ ב"ה ושמעון הוא חולה ולא בא לכה"מ, ואחי ראובן רוצה להוליך הס"ה במקום אחיו, ושמעון מעכב ע"י חי' שפיעא שזכה שמעון, ועי' שו"ת נסח הגדולה ח"ב סי' י'. שו"ת מהנה חיים א"ח סי' מ"ד. בישוב אשר נקבצו בימים נוראים מכל הסביבות, ומן שכן עליות וגדרים ישלמו לבעלי חסלות ואירע ברית מילה סס, אם הסנדק והמוהל חייבים לעלות לחורה ברי"ה או ב"יה מאחר שגורמים להם הסכד גדול חי' במקום שאין מוכרים המנות אז המוהל והסנדק וביי חייבים לעלות לחורה ויש להם קדימה על אחרים, אבל במקום שמוכרים העליות בעד כסף אז אין חיוסם יוכל להספיד לזכור. שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ק"ח. אם היו בשבת ב' חיוסם אזי הילד בשבת

עשה לפניו סוכה נאה, אתרוג נאה, שופר נאה, ציצית נאה, כתוב לו ס"ת נאה, וכורכיה בשיראין, ואף המילה צריך להדרר¹ אם יש שם ציצין יתקנהו, ד"א כיצד מהררין המילה. יום שלפני המילה רוחצין האב וב"ב להדור מצוה, ורוחצין ג"כ הצבור עמהם משום כבוד המילה. למחר ביום המילה מהררין עצמן² במלבושים נאים ביום שזוכין בו להכניסו בביתו של

באר יעקב

שהולך לבית הכנסת וא' יאהלניט, והשני הוא איש וכבוד מן הא' איזה מן קודש? חי' אם נוכל לקרות שניהם חשוב קודש, אבל היכא שא"ל לקרות שניהם אבי הבן דוחה ליי' כבודו בלבוס, ובמג"א סי' רפ"ב. ועי' שו"ת כנסת יחזקאל ח"א סי' נ"ד. שו"ת כנסת הגדולה סי' קל"ד. ב"ב ס"ט לו ס"ח שחייב לקרות מתוכה, ויש עוד ב"ב ויש לו ג"כ ס"ח, ואבי הבן וחתן ג"כ בבית הכנסת מן קודש חי' אבי הבן קודש לחתן, ג"כ קודש לאבי הבן. שו"ת כנסת הגדולה ש"כ ב"ב שקרא לתורה כמנהג, ועלה אחר ובך בקול חי' מאחר שלא מיוחו בו ובך בקול רם אעפ"י שלא ענה אמן אחריו אין לחייבו בשום דבר. ועי' תוס' ב"ק ז"א ע"ב ד"ה וחייבו ר"ג בא' שקרא לס"ת וקדם אחר ובך אמר ר"ת הלא חבדו ענה אמן וגדול העונה יותר מהמבדך. שו"ת מוהר"י מברגא סי' ק"פ. אשה אחת באה מעיר אחרת וילדה בן ביום ה', ונעשה חי' מתושבי העיר ב"ב. ובע"ש נולד בן לא' מצני העיר, ומנהגם לקרוא לס"ת אבי הבן וב"ב ואינם יכולים לקרות רק לא' מהם מי מהם קודש חי' ב"ב קודש מצ' טעמים חי' משום פרסום קיום המצוה, ובי' כל הקודש זכה, ואין טענה דזה השני חשוב והראשון גר.

¹ שבת קליג ב'. פירש"י יסו מצוה מלואה היא.

² כי י"ט שלהם הוא. ולכן ראו שלא לעשות מלאכה קודש המילה. וראי' מירושלמי סי' מקום שנהגו דביום שהיחוד מביא קרבן אסור בעשיית מלאכה. והע"ג שכתב הרמב"ם בשו"ת מה' כלי המקדש יחיד שגזב ע"ס או גזרין למערכת אסור באוהו היום בהספד ותענית ממנהגא ולא מן הדין אפי' מדרבנן. מ"מ מדברי החוס' נראה דהירושלמי משמע דאסור עשיית מלאכה הוי מדאורייתא והר"ן בשו"ת הנז' כתב ואפשר דמדרבנן הוא אלא דאסמכתא אקרא ש"מ דאינו מנהג לבד אלא אסורא גמי. ולכן אם המביא קרבן ע"ס אסור בעשיית מלאכה באוהו היום, כ"ג למצוה הגדולה הזאת השקולה ככל מצוה הזורה שעי' יבנסו הב"ב, והמהול, והסנדק לעבודת ה' כ"ג שיהיו אסורי' ממלאכה ביום המילה. ופרי"ח כתב דאבי הבן לא נאסר במלאכה ביום המילה, אלא שהיו נוהגים להרבות במשחה ע"י א"ח סי' רל"ב. ובק"ת מקומות נהגו שהמהול והסנדק מחננין קודש המילה, ומביאין רא"י מן הפסוק לא תכלו על הדם ע"י רבינו בחיי פ' קדושים. והרב מעבר יבק בחלק עהר עין הקטרת פ"ה כתב שכל העם ההולכים לבית מילה הם כמקבלים פני השכינה הבאה להופיע מאורה על כל המעפלים במצוה ההיא ויש להם חובות נשמה ג"כ לכן אמרו שו"ע שלהם הוא כמו בשבת ויי"ט יש נאמה יחרה וכו' ע"ש. והרמ"ע ז"ל במ' אם כל חי ח"ב פ"ל ע"פ ויזכור אלהים את בריתו וכו' כתב דבמילה את בריתו מרבה השכינה השורה על ישראל בזכות הברית, ולכבודה נהגה להם מצוה פריעה ולהקבלת פניה נהגו כ"י לקיים מ"מ ברוב עם הדת מלך. ועוד מי שבא למקום שעושין המילה לענות ברכותיה נתכפרו עונותיו, דאמרי במדרש שאין אליהו בא לבית מילה אלא"כ מכפר הקב"ה את כל עונות המתאים שם כמ"ש הרב מכתירו מילה פ"ד סי"ח ע"ש.

כרדי המילה לר' יעקב הגוזר

אברהם אבינו, ואף המוהל⁽¹⁾ צריך להדר עצמו במלבושים נאים משום כבוד: ויש מקומות שגם הצבור מהדרין עצמן במלבושים נאים מפני הביבות המצוה שהיא גדולה והדין עמהם. וגם הקטן מרחיצין אותו לפני המילה כדי לנקותו ואפי' בשבת נמי שרי, ומלבישין לו לקטן כמו כן בגדים נאים להדור מצותו. כתונת בד וסרבל של מעיל ומצנפת של מעיל על ראשו ביום התונתו,⁽²⁾ ונושא אותו אשת⁽³⁾ בעל ברית בהדר לבית הכנסת, מיד אחר שגומרים הצבור תפלתן ויצא האיש כנגדה מבית הכנסת ומקבל את הנער מידה ומכניסו לבהכ"נ למולו, ועומדין הצבור מלפניו ואומרים ברוך הבא!⁽⁴⁾ ומכניסו אומר בשם ה':

באר יעקב

(1) נוהגין שהמוהל לובש גדים נאים דכגל דידה הוא, ורמז לדבר. מאד, הוד, והדר לבשתו, ר"ח מוהל ע"י מטה משה.

(2) אכן עזרא ע' שמות ע"פ כי חתן דמיס אהה לי, מנהג הנשים לקרוא לבן כאשר יומל חתן, כמו שהיו קוראים לאדם ביום חופתו חתן. כי זה הוא עיני התחדשות בשמחה. וכמו שהתחדש השמחה ביום החופה, כן התחדש השמחה ביום המילה. לכן ילבישו אותו בגדי הוד והדר.⁽³⁾ מהרי"ל בסק"י סנדק היה מביא בעצמו החינוך לבית הכנסת, ולא היות אשתו להביאו אבל כתב בשם מהר"ם דמי שרצה לזכות גם לאשתו הכסות בידו. וכן נוהגין בכל תפוזות ישראל ול"ג המנהיג שיש לאם הילד יותר שייכות משיש לאב, מפני שדומה הכנסה זו להכנסתו לתורה, ולחופה ולמע"ט. ואלו אלל ת"ח אמו מביאחו לבית הספר לכן חונך שלמה הע"ה ואל תטוש תורה אחר. וכן במע"ט האם מחויבת יותר להדריך את החינוך בדרך הישר כי אם ית"ן בן מביש וכן כסיל הוא חונך אמו, וע"כ נאמר אלל שלמה (משלי ל"א) אשר יסכרו אמו. ה"ה כאל. ע"י סדור המנהגים וכת' בהשגן קטן סי' ט"ז אבל אין למוול בחיקה ואפי' בעלה מוהל או אביו או בנה, ולאו כבוד המצוה שהיא הכנס מקושטת בין האנשים. ועוד שלא נטויה למוול אפי' בנה, וא"כ למה תחטוף המנהג מהאנשים. ולכן כתב הכנסת הגדולה בשם ח"ד סי' רמ"ב דאין שום מנהג במה שעושה בסנדקות שלה ומכ"ש לדחות אצלנו ז' בסנדק. אבל מ"מ אם הברית הוא בתוך ביהם אפשר דהיא מותרת. ולכן אשת הסנדק הוכל לסעוד בסעודת מילה הוך אצלנו של י"ב חדש כמו בעלה ע"י במנ"א א"ה סי' תקי"א סק"ג. וע"י במחזיקי השקל שם דלא ידע חילוק בין סנדק לאשתו. וכן הדין בסנדק קטן הוא שלוקח החינוך מאביו הנער ונותנו למוהל משום הדור מנהג כמ"ש בשם החסידים ופסקו הרמב"ם ב"ש מה' קרבן פסח ה"ד וז"ל ושחט השוחט וקבל הכהן ונתנו לחברו וחברו לחברו כדי שיהעסקו רבים במנהג עד שיגיע הדם אלל הכהן התקריב, הרי דמוס ברב עם הדרה מלך מלכו של עולם כמ"ש בגמרא מרבים בכהנים ה"י במילה כדי שיהיו רבים העוסקים במנהג וכ"י.

(4) מנחה המאור. אבודרהם. מביא. מטה משה. וכל האחרונים כתבו הבא בנינוטריא ח' כל' ברוך הנמול לח"י כמנין הבא. ובס' ח"י אברהם סי' ש"מ משם רבו המובא בס' זכר דוד מ"א ע' ס"ח סי' ברוך ר"ח ב'שמחה רבה, ויענו כ'ולס. הבא הנה, ב"א ח'ליוה. בשם ר"ח ב'שביל ש'יראה מילה מילה ר"ח מ'לאך יושב ל'פי ה'ארון. או מ'שקה י'עשה ל'כל ה'קרואים. או מוהל. יורד ל'פי ה'מזבח.

דין שמחה בליל המירה לבעל ברית.

אור לשמיני בעל ברית עושה שמחה ומשתה משום כבוד המילה, מפני שמסייע הוא לזכר מצוה כרתפיש ליה לינוקא בחיקו מנ"ל: דרש במדרש תנחומא בפ' תזריע וביום השמיני ימול בשר ערלתו בא וראה כמה מחבבין ישראל את המצות שהן מוציאות יציאות הרבה כדי לחבב את המצות אל הקב"ה אף אני מוסיף לכם שמחה שנא' ויספו עניים בה' שמחה ואבינו אדם בקדוש ישראל יגילו מכאן נהגו אור שמיני בעל ברית עושה שמחה ומשתה בין ובמיני מגדים, ומכאן נהגו העשירים כמו כן שמוציאות מכספם ונותנין לעניים להיות בעל בריתו שותפות למצוה רבה וחביבה כשמלין את בניהם, לפי שהיא מצוה השקולה כנגד כל המצות, ועדיין הוא מנהג בשאר מלכות שבאים¹) ממקום אחר ונאספים שמה

באר יעקב

¹ אין להזמין הקרוחים לסעודה צריח מילה ע"י שמש, כי לא יבואו יכסלו צרחה הסרס. מהר"ל היה מזהר לשמש שלא יקראנו למשתה של צריח מילה. וכן הביא הרב מכסרי מילה בשם תוספתא מרובה, דיש לזמין לשמש שלא יקראנו אס אין דעתו לילך, דא' מהמגודין לשמים הוא מי שאינו מייסב בחבורת מזהר כפי' רש"י צפ' ערבי פסחים דף ק"יג ספ"י כגון משתה של ברית מילה או בה כהן לכהן וכו'. ע"י ילקוט קהלת רמז תתקע"ג סכתב אס בא לאהבך משתה וקרא לך ולא הלכה, יכול את לומר אבא אלנך במילה, ואס צאה לו מילה ולא הלכת יכול את לומר לו אבא אלנך וכו' בתמיה. וע"י צרכות דף כ"ו וחסרון לא יוכל להמנות שנתנו חבריו על דבר מזהר ולא נמנה עמהם. ודוקא שיהיו שם צ"ח מהגנין כמ"ש שם, וצ"ח א"ד סי' רס"ה סע"י י"ב. רמב"ם פ"ח מהל' מילה. סנהדרין כ"ג א', כי בסעודה שאינה של מזהר אין ח"ח רשאי להנות ממנה. ורבינו אלפסי כתב כל הגונה מסעודה שח"ח מסובין כאלו גונה מו"ו השכינה שנה' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לכלל לחם עם חוקן משה לפני ה'. ע"י צרכות ס"ד. ובפסחים פ"ג דף רמ"ב כתב רבינו אלפסי חכמי דורנו יס להס ע"מ להסמך שלא לאכול בסעודה אחרים, דעכשיו אין לנו סעודה מזהר, כי כמה צ"ח שאין מהגנים מסובים בסעודה ומקילים ראשם בצדרי לינות וערוה אפי' בפני החכמים והגשים, וח"ח נדמה ציניהם בקיתון של חרס. אבל בצמדתי פ' מקום שנהגו כהוב מפי מהר"ם שנקרא סעודת מזהר אפי' היא רשות כ"ז שאומרים שם שירות והשכחות, הביאו בעל מגן דוד על ס"ע ח"ח סי' הר"ע. אבל בעונותינו הרבים שרבו, גם בחוד השירות מערבים דברי שחוק החול ולינות צמת הזה. ע"י שחד יתקן אות סמך ערך סעודה אס אינה של מזהר, ונקיי הדעת שצירובלים לא היו נכנסים לסעודה אלא ידעו מי מייסב עמהם. ע"י ספר נוהג כאלן יוסף אות מ' הל' מילה ס' ומ שאינו אובל בסעודה ברית מילה כשהזמין אותו צ"ח הרי הוא כמנוהר לשמים. אבל אינו מחויב לזנות ח"ע אס הוא ח"ח לילך על סעודות שיש שם פוחזים וריקים וע"י חוסי פסחים ק"י"ד. וכה' שם באות ד' מהל' דרך ארץ ואפי' על סעודה שמוהר אהה לילך לשם, לא תהא כרענהותא לא כמו שגוהגים איזה אנשים פוחזים ופחותים קלי הדעה שפוסין אה בעל הסעודה ליתן קך וקך, עד שמוהר המוסר החיוב על בעל הסעודה שלא תהיה עינו זרה באורחים ולא יהיה כלי, אלא יתן כפי הזמן וכפי האורחים, עכ"ז אין לנו לכפוחו דאין אנו יודעים מעמדות של חברו וי"ש מהעשר ואין כל וכו'.

כדי שיהיו גם הם מן המניין ומקיימין מצות המילה החביבה שבזכותה נצולין מדינה של גהינם :

טעם המצוה לבעל ברית.

ומנין לו לב"ב שעושה מצוה במה שתופס הנער בחיקו למול. אבל יש ללמוד מממרא תמצא בב"ר למה נקרא שמו ממרא⁽¹⁾ רבי עזריה בשם רבי יודא אומר שהמרה פנים באברהם. שאמר הקב"ה לאברהם שימול, הלך ונמלך בשלשת אוהביו. ע"כ אמר לו כבר אתה זקן בן צ"ט ותצטער את נפשך. אשכול א"ל למה אתה הולך ומסריח עצמך בין שונאיך. א"ל ממרא וכי לא עמד לך אלהיך⁽²⁾ בכבשן האש, ברעבון, במלכים, והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו? אמר לו הקב"ה נתת לו עצה למול חייך איני נגלה אל אוהבי אלא בפלטיין שלך ואתה תהיה עמו שותף בכרית הה"ד וירא אליו ה' באלוני ממרא. מכאן לבעל ברית שזוכה במצות מילה ע"י שנעשה שותף לברית מילה. ע"א במדרש חזית⁽³⁾ המול ימול יבא טהור ויטפל עם טהור⁽⁴⁾. רבי אבין בשם רבי שמעון אומר אלמלא מקרא כתוב⁽⁵⁾ א"א לאומרו הקב"ה נעשה שושבין לא"א ותפש בו כבעל ברית עד שמל אברהם א"ע שנא' וזרות עמו הברית. וזרות לו ל"ג אלא וזרות עמו מלמד שאחו הקב"ה עמו כבעל ברית מכאן לב"ב שעושה מצוה. ענין אחר נדרש בשוחר טוב⁽⁶⁾ ע"פ החזק מגן וצנה. א"ל הקב"ה לדוד מה אתה עושה לי. א"ל אני אשבחך בכל אבריו, בראשי אני כופתי בתפילתי בשערות ראשי אני מקיים לא תקיפו פאת ראשכם ועוד אני מניח תפילין בראשי. בצוארי אני מקיים מצות עטיפה בציצית. בעיני אני מקיים וראיתם אותו. כפי אני אהללך שנא' תהלת ה' ידבר פי. בשפתי אני אשבחך שנא' תבענה שפתי תהלה. בוקני לא תשחית את פאת זקנך. בלשוני שנא' ולשוני תהגה צדקותיך. באפי השתחויה שנא' וישתחו לאפיו ארצה גרוני שנא' נחר גרוני. לבי שנא' בלבי צפנתי וגו'. הוה שאות ציצית כנגד הלב כל זמן

באר יעקב

(1) רש"י ר"ס פ' וירא. הנחומא טכ. משפטי תמואל סי' י"ג.

(2) ספרו ר"ח פ' כ"ג. טעם הקב"ה את ימינו והגילו מכבשן, וצמלכיס.

(3) שיר דבא פ"ד סי' ו'.

(4) ריקחנטי סי' הק"ח הביז רבינו שמחה ש"ך להיות בעל ברית טוב, כדי שיהיה מלאך הברית הוא אליהו ז"ל לישב בקהדשא כנגדו.

(5) ע"י מלואים סי' ו'.

(6) ילקוט שהלים מזמור ל"ה סי' ט"ו ע"פ כל עצמותי האמרנה וכיו' א"ר הנחום אין לך כל חבר ואנר סלח קלם דוד להקב"ה. ובפסיקתא פ' בראשית רמ"ח מ"ע כנגד אכריס שבאדם, כל חבר ואנר אומר לאדם בבקשה ממך עשה בי את המנוח הזה. ובס"ה מנחת ל"ח כנגד ימות החמה, כל יום ויום אומר לאדם בבקשה ממך אל תעשה בי העצירה הזאת.

שאני קורא קריאת שמע שנא' והיו הדברים האלה על לבבך. מאחורי ומלפני השלכתי שני כנפים של טלית לאחור ולפנים כשאני עומד בתפלה. יד ימנית בה אני כותב ומראה בה טעמי תורה. יד שמאלית בה אני קושר תפילין של יד ובה אני אוהו ציציות בשעת ק"ש, מכאן שהיא חובה לאהו בציצית כשהוא קורא את שמע. צפרנים לעשות בהן פריעה ולהסתכל בהם אורה להבדלה. כליות שנא' אף לילות יסרוני כליותי. מעי שנא' ותורתך בתוך מעי. קרבי שנא' וכל קרבי את שם קדשו. רגל ימין מצות חליצה. רגל שמאל קודם ג' פסיעות אחר התפלה. כרעים כרועת ברכים בתפלה. הגיד מצות מילה ופריעה. ברכי אני נעשה כצדיקים פי' בעל ברית. לכך אמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. מכאן לבעל ברית שעושה מצוה.

דין משתה ושמחה לאבי הבן ביום המילה.

למחר ביום המילה אבי הבן מרבה שמחה ומשתה וי"ט ומשלוח מנות למגדול ועד קטן להמניח וברך־קל (Brätzel) וביצים משום חביבות המצוה ולכבוד המילה. ומתוך השמחה יבקשו למגדול ועד קטן על האם שתעמוד לחיים, ועל הנער שיגדל לתורה ולמעשים טובים. יונק⁽¹⁾ תינוק והולך עד י"ב חדש ובנקבה כ"ד חדש ומכאן ואילך כיונק שקץ. אם מקרא מהכא לא תבשל גדי בחלב אמו תבשל בגימטרי' ב"פ שס"ה, ב' היתרה נגד יום לידה ויום פרישה. ומנין שאבי הבן מרבה בשמחה שנא' גיל וגיל אבי צדיק יוליד צדיק וישמח בו, וכתוב ישמח אביך ותגל יולדתך, ומדרש הוא בכריתא דר"א, ר"א אמר לא עכב אברהם מכל אשר צוהו⁽²⁾ ה' שנא' ויקח אברהם את ישמעאל בנו וכו' בעצם היום הזה נמול אברהם וכו' וכשהיה יצחק בן שמונת ימים הגישו למילה שנא' וימל אברהם את יצחק בנו בן ש"י כאשר צוהו ה'. מכאן אתה למד שכל מי שמגיש את בנו למילה כאלו הוא כ"ג מקריב מנחתו ונסכו ע"ג המזבח⁽³⁾. מכאן שהייב אדם לעשות שמחה ומשתה וי"ט ומשלוח מנות באותו היום שזוכה להגיש בנו למצות מילה לה' ימים כמו א"א שנא' וימל אברהם את יצחק בנו בן ש"י כאשר צוה אותו⁽⁴⁾ ה'. וכתוב ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. ודרשו

באר יעקב

(1) כחובות דף ס' ע"א יונק תינוק והולך עד כ"ה חדש דכרי ר"א ר"י אומר אפי' ד' ו'ה' שנים וכו'.

(2) פרכו ר"א פ' כ"ט.

(3) זוהר פ' לך דף ע"ה א' האנא כל מאן דקריב ברין לקרבנא דא כאלו הקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקביה, וכאלו בני מנדבחה שלמחא קמיה וכו'. ושם ל"ד האי מאן דקריב ברין קרבנא קמיה קביה רעוא דקוב"ה וכו'.

(4) כלבו ס"ו ע"ג כהב למה במ"ע שהזמן גרמא נכ"ס פטרוס, לפי שהנקה היא עזר לקר, אלו היתה פטודה לעשות המזוה בזמנה ה' הכעל אז בלא עזר, והיתה קפטה נוספה

ביום ה"ג¹) מל אברהם את יצחק בנו באותו היום שנימול יצחק עשה אברהם משתה גדול, מכאן לאבי הבן שעושה שמחה ומשתה ביום מילת בנו, ומזמרים זמירות²), ודורשים דרשות מענינו של יום, מעניני המילה, לכבוד המקום ולכבוד הקרואים, וא"א שהשמחה במעונו³) לפי שאין השמחה שלמה משום צערא דינוקא.

מעם המצוה למוהל.

גם המוהל העוסק במצוה זוכה בה כשהוא כורת הברית מעלה עליו הקב"ה כאלו הוא מקיים באותה שעה תר"ג מצות כמנין ברית, וכאלו על ידו העולם עומד שנא' אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכשהוא עושה פריעה עולה לו זכות מצות פריעה⁴) לכל ימות השנה שס"ה כמנין פריעה. נמצא שגם בזכות הפריעה העולם עומד, מכאן למוהל כשהוא מל שהמצוה שלו גדולה היא⁵), לפי שעל ידו העולם נתבסס⁶).

באר יעקב

בימים כמו הנחת תפילין ושיבת סוכה אלו היתה גם היא מחויבת היו נרבים לעשות המצוה בזמן א' והיה נאשר ביחס בלי השגחה. משא"כ במילה אלו היתה האם חייבת למוול אה בנה ישאר האב פנוי ויכול הוא להשגיח על ביהו ולעסוק בצרכיו עד"א דהאם חייבת לכן אמר קרא אהו ולא אותה, ועוד כי אי"א לו לעשות המצוה רק פ"א. ועי' ירושלמי קדושין ל"ד.

¹) פרקי ר"א סס. שבת פר"א דמילה ק"ל א' בחוספות סס ד"ה שז אכתי תיח רבתי ה' מילה.

²) העודה שלמה דף י"ט א' וז"ל ומי לא ידע בכל אלה, כי מצוה רבה היא ועליו נאמר כבוד אה ה' מהוך א"ת מהוך א"ל אלא מחנך, ומי שמוחה ביד מי שנגנן ומשורר בבית הכנסת בשבתות וי"ט ובחופות וברית מילה לא ראה מאורות מעולם והדברים פשוטים יותר מביעחא בכוחחא. הצעיר ברוך בכמ"ר שמואל זלה"ה.

³) כתובות דף ח'. חוספתא מגלה פ"ג, שאלתה פ' חיי שרה רב חביבא חיילע לבי מהלא וברוך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה דמעיב עיבי משום צערא דינוקא, בגמרא איתא משום דפרידי דאית ליה צערא לינוקא. והכוונה לרבינו בעל השאלתה ג"כ דהעדרה של צער ואין השמחה בשלימות.

⁴) מנורת הנאור גר ג' פ"ב, כלל א' ח"א. פריעה בגימטרי' סס"ה גמלא מי ט"ב בו פריעה כאלו קיים סס"ה מצוה ל"ה.

⁵) במדבר רבה ע"פ מי הקדמי ואשלים וגו'. מי שאין לו בנים והוא מוהל וכו' אומר הקב"ה זה קדם וקיים מצותי עד שלא נתתי לו במה לקיימן עלי לשלם לו סכר וגו' הוי מי הקדמי ואשלים. וגם בעשיית המצוה יזכה לתקן מזלו מ"ב.

⁶) זוהר פ' וירא ע"פ כחוס היום ואחבסם עלמא וכו'. וכן מצינו בפסיקתא דרב כהנא פסקא וי"ט ביום כלוח משה שעד שלא הוקם המשכן היה העולם רוחח, משהוקם המשכן נחבסם העולם.

דין תפלה ביום המילה^א.

סדר התפלה כיצד ביום המילה בתענית צבור^ב. שאלה זו שאל רבי מנחם בר מכיר את בן דודו רבנו יצחק בר יהודה ז"ל, יום המילה שחל להיות בת"צ כגון: "בשבת, י"ז בתמוז, ג' בתשרי, מהו להתפלל פסוקי דרחמים וסליחות ודוי, וביום כניסה אם אומר והוא רחום ותחנה ואא"א אם לאו וכשמברכין על היין אם ישעום המברך^ג גם אם הילד אם לאו וכמה שיעור טעימה? זאת היא התשובה: כך אנו נוהגין במקומנו מילה ביום כניסה או ביום תענית שמתפללין סליחות ואוי ודוי כדרכו, ואין אומרים והוא רחום ותחנונים לפי שיום שמחה הוא שנא' ^ד שש אנכי על אמרתך. לפיכך אין אנו נוהגין לומר והוא רחום ותחנונים, ודין הוא שמניחים במקצת, ואין צריכין להפסיק לגמרי ואומר סליחות ודוי אל ארך אפים ומנהג אבות תורה^ה היא אצלנו יאחו בה צדיק כדרכו. מנהג בגרמיוז אין נופלין ע"פ

באר יעקב

^א שבלי הלקט ה"ל מילה ס' ד'. דין תפלה בבהכ"ט ט"ס בה מילה. וכנסת ט"ס בה ברית מילה אין נופלין ט"ס ע"פ. ואם הוא בה"ב א"א הודוי. ובתענית צבור אומרים סליחות וי"ג מדות אבל א"ג ע"פ וא"א תחנה וזכור ברית. ורבינו יצחק בר יהודה ז"ל כאל מילה שחל בה"ב כגון י"ז בתמוז, וז"ס גדליה, מהו להפליג פסוקי דרחמי וסליחות ולומר ודוי וא"א. והשיב על יז מילה כך נוהגין במקומנו שמתפללין סליחות ואוי ודוי וא"א א"א והוא רחום ותחנונים ומנהג אבות תורה היא ומצות מילה קבלו ישראל בשמחה דכתיב ט"ס אנכי על אמרתך לפיכך אין נוהגין לומר והוא רחום ותחנונים ודאי שמתחין במקצת ואין צריכין להפסיק לגמרי סליחות ודוי וא"א. ועיי' ריקאנטי ס' תק"ג ה"ב רבינו יצחק בר יהודה ז"ל שאין לומר התנונים ביום המילה מפני שקבלו בשמחה.

^ב עיי' מלו"ח ס' י"א.

^ג כוס של ברכה אם לא טעם המוסף נוהן לחינוך הנימול. דלדעת הב"י ס' רס"ה אין שיעור לשחיה זו. והרמ"א בא"ח ס' רה"ע ס' ה' כתב דלדעת הגאונים נרץ לשחיה כשיעור והיינו רביעית. והלבוש חולק בזה, וזקנה ס' נ"ב כתב דבעין רביעית.

^ד מילה ט"ז ב' זוהר פ' וירא. וששון זה מילה כי קימוה כראוי אף במתבואות לכן נגלו בזכותה. וכתב הגאון חנוך ביה יהודה בספרו קיצור מנחת חנוך כ"ו: "ל רמז בפסוק תהלים קכ"ו ט"ס אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. דיי"ל למה נקטיה כמוצא שלל רב, וי"ל דמנינו בצור א"ח ובגמ' ברכות שמברכין על הטובה מעין הרעה ר"ל מי שמצא מציאה אע"פ אם נודע למלכות לוקחים ממנו, מ"מ לפי שעה טובה היא ומכרך הטוב והמטיב. הנה מזה י"ס ללמוד ולקיים בגופו ובממונו: לאהב ה"י בכל נפשו ומאדו ואל ידאג על דאגת מחר, וזה מנינו במצות סעודה מילה או סנדק לפזר ממון ועושה סעודה לרבים ביום המילה כמ"ס כל מצוה שקבלו ישראל בשמחה עדיין עושין בשמחה ואל ידאג על הממון כי נאמן הוא בעל מלאכהך לשלם לך שכר פעולתך, וזה שמדמה קיום מצוה זו למצוה מציאה שמחה עשה ג"כ וק"ל. ועיי' מדושי הלכות מהר"ם ס"י"ף שבת פ"א דמילה ט"ז ט"ס אנכי על אמרתך ר"ל אמירה יחידה מדלף כתיב אמרתך ביו"ד, וזה היא מצוה מילה.

^ה ט"ע י"ד ס' טעיו ס"ד בהגה, ט"ג על הרי"ף דברכות פ"ח דף מ"ג. הזכרו במנהג

ביום שמקיימים מצות מילה, לפי שאין אומרים תחנה אלא על צרה שנא' (1) יענך ה' ביום צרה ויום המילה היא יום שמחה שנא' שש אנכי על אמרתך וגו' ומאחר שהוא יום של שמחה מה לנו להזכיר צרות עתה ונאמר יענך ה' ביום צרה וגו' לפיכך א"א ביום המילה למנצה ולא תחנות, ודוקא שחרית אבל לערב נופלים. ואם יום כניסה הוא א"א והוא רחום אבל אומר א"א. וביום תענית צבור ומילה מתפללין סליחות ודוי כדרכו כמו שאמרנו, ואומרים עננו בתוך י"ח ואומרים כמו כן הפזמון זכור ברית אברהם כדי שיעלה לנו זכות דם ברית של זה עם זכות דם ברית של אברהם שהוא ראשון במצות מילה ויעמוד לנו זכותו וזכות של זה ויליץ בעדינו ביום הזה ביום צום תעניתנו וצרותינו, פעם א' קיים רבנו גרשום וצ"ל המוחל מצות מילה ביו"ט של ר"ה ותזן שהתפלל אותו היום אמר הרוז אחד קודם שגמר הברכה של זכרונות גם כשאמר להיות לכם לאלהים אני ה' התחיל ואמר זכור ברית הרוז אחד אחריו כן גמר הברכה כי זוכר כל הנשכחות עד זוכר הברית ושבוהו כל הקהל כי היה מעמו כצפיחת בדבש, שכיון דעתו שיעלה זכרוננו לטובה בזכות דם ברית המילה עד זכות עקדת יצחק ועם זכות דם ברית אבותינו היום ביום המשפט. ובמגנצא אומרים למנצה ביום המילה, מטעם יש להם לפי שנדרש בשוחר (2) טוב א"ר יהושע הכהן ט' פסוקים יש במומור הזה כנגד ט' חדשים שהאשה מתעברת בהם. ומהו אומר דעני חייטא ענינא יתכון וית רביא הדין, ומשום דאי"ת ליה צער לינוקא אומר יענך ה' ביום צרה ואין אומרים והוא רחום ואין נופלים ע"פ בהשכמה כמו שאמרנו לפי שהוא יום של שמחה ולערב נופלין ע"פ. והכל מודים עיר שיש בה שתי בתי כנסיות באותה בית הכנסת שאין מלין בה אומרים הכל והוא רחום ותחנה ולמנצה (3), לפי שהם אינם בכלל אותה

באר יעקב

אבותיכם בידכם ועי' פ"ק דבילה. ועי' חרות גד"ל ח"א נד 154 שהרעם על החכם יס"ר וז"ל ס: יענך ה' בשמן אשר הסיחך לשלוח ידך ולגעת אל קנה מנהגים אשר אם אינם מנוה הדור מנוה הם, ועל כל פנים אין בהם רע לא נגד החורה ולא נגד הסכל מאחר שהכל יודעים כי המון העם הרואה לעינים לא יתפעל בזולה סימנים חזונים אשר תשבע עינו לראות, כדרך שזעה החורה הקדושה על עשיית המקדש וכליו זהב או מפוספס זהב, ועל בגדי הקדש שיהיו לכבוד ולתפארת בזהב מאבן יקרה, ועתה אשר אין לנו אחת מאלה הלא תועלת יש ולא נזק, וכמעט מן ההכרח לני כוחה בחקתה הבהר והרמוזים ופתיחות שערים והגבסה וגלילה ולויה, ועל הכל בסנדקאות והסעודה שחכריה והמחנות הנלווה אליה אשר היא בכללה המזאה טובה להמחיק לחך ההמון מזירות המזסה הגדולה מזאת המילה וכו' ע"פ.

(1) מדרש שוחר טוב. לפי שיש בו ט' פסוקים כפי חדשי העיבור. ויונתן חגמו דוקא על מצות המילה וז"ל יקבל לזאת דיומא דמהולתא, וכן כתב מהר"ל והרוקח.

(2) מדרש שוחים ממזמר כ'. מטעם משה סי' כ"ד בשם הרוקח.

(3) שו"ה זרע אהרן סי' מ"ג בית הכנסת שיש בה ברית מילה ואין הכן אינו בעיל אם אומרים חתונ. היך מצות מילה היא גורמת השמחה ולא בטביל האב ש"ע שלו הוא.

דין טעימה מכוס של ברכה בתענית.

ועוד זאת תשובת רבי יצחק בר יודא לר' מנחם בר מכיר ⁽¹⁾ המברך על היין בתענית מן התורה אין צריך לטעום ולא ליתבה לינוקא דלמא אתי למיסרך אלא לשהייה עד לאורתא, ואי לא לשתיה ⁽²⁾ אמיה דרביא משום דהיא אינה יושבת בתענית, אע"ג דאמרו המברך צריך שיטעום כי טעים ליה אחריני שפיר דמי, מקרא מקשינן וביום הכפורים לימרו זמן על הכוס בבית הכנסת כשאר ימים טובים דצריך למטעם, ופרכינן וליתביה ליה לינוקא דלמא אתי למסרך, וטעמא דאתי למסרך דוקא בתענית החמורות דאיכא למיחש. אבל שאר תעניות דליכא למיחש כי טעים ליה אחרינא ש"ד, וביום הכפורים אין אומרים זמן על הכוס ⁽³⁾ כשאר ימים טובים דצריך למשתי קדוש היום והכא ליכא למימר לשהייה עד לאורתא למוצאי יום הכפורים הילכך אין אומרים זמן על כוס ביוה"כ דלא אפשר. וששאלתם כמה שיעור שתיה, טעימה גבי מקדש הוא דבעי מלוא לוגמיו אבל שאר ברכות לא בעי מלוא לוגמיו וא"ה ביומא דתענית אסור למטעם ואע"ג דאמרינן אשה היושבת בתענית טועמת את התבשיל ⁽⁴⁾ ואין בכך כלום, טעימה בעלמא בלא בליעה ואפילו בולעת קמעא אין בכך כלום, בספר הגאונים מצאתי: גם בשאר ברכות בעינן מלוא לוגמיו משום דאמרינן גבי יום הכפורים שמה מלוא לוגמיו חייב הרי המברך בפה"ג צריך שיטעום ⁽⁵⁾ מלוא לוגמיו והכי אמר רב עמרם ז"ל מאן דמקדש קדושא

באר יעקב

- (1) הוא בעל אחוהו של רבינו האי גאון תלמיד ר"ג מאור הגולה עי' ביאורי מהרש"ל סי' כ"ט. ריקאנטי סי' תק"ז.
 (2) רוקח הל' נילה.
 (3) מאוס דכיון שאמר שהחיינו קבליה עליה ואסור למיחשי, ואי נתיב להינוק אחי למיסרך, עי' מג"א סי' תרי"ט א. ותק"ט ס"ז.
 (4) ססחיס ק"ו. יומא ס"ה משנה א' נריך לשהות מכוס של קידוש כמלוא לוגמיו, אבל אם לא טעם הנוקדס לא יא, ודוקא בקידוש אבל שאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימה אחר. עי' ש"ע א"ח סי' רע"א סעי' י"ג. שו"ת השב"ץ ח"ג סי' ח'. כוס של ברכה שלא טעם המנהל רק להינוק הנימול דלדעת הבי"ד סי' רס"ה אין שיעור לשתיה ז'. והרמ"א בא"ח סי' רע"ה ס"ה כתב דלדעת הגאונים נריך לשהות כשיעור והיינו רביעית. והלבוב חולק בזה. ודוקא סי' ג"ב כתי דהא דאובל מעט מיידי בכתי א"כ ה"ה בשתייה דבעינן רביעית ע"כ, עי' שבלי הל"קפ הל' מילה סי' ד'. ושאלתם כמה שיעור טעימה גבי מקדש הוא דבעינן מלוא לוגמיו, ואש"ה ביומא דהענייה אסור למיטעם ואע"ג דאמרינן היושבת בתענית טועמת את התבשיל ואין בכך כלום, אבל למברך בעינן מלוא לוגמיו לשהות דמלוא לוגמיו מייבא דעתיה כדאמרינן ביום הכפורים שמה מלוא לוגמיו חייב עי' סדור ר"ע גאון המקדש אם טעם מלוא לוגמיו יא ואם לאו לא יא והיינו רביעית והכי אמר רב נעכוואי רא"י יסובה ועי' ש"ע סי' תרי"ב.
 (5) טועם סעור מן הברכה ברכות מ"ז ש"ע א"ח סי' ר"מ, בתענית מותר לטעום את

כללי המילה לר' יעקב הגור

דיומא צריך שיטעום מלוא לוגמיו ואי לא טעים לא יצא ידי חובתו לגמרי הואיל וברך בפה"ג, ואי לא טעים מוציא ש"ש לבטלה, ומצוה מן המובחר שיטעום. מכאן למדנו שכל המברך על כוס של התן ועל כוס של מילה, ושל קדוש ושל הברלה צריך שיטעום מלוא לוגמיו ואם איסטנים הוא הוא שאינו יכול לשתות מן הכוס לפי שהוא מלוכלך בדם המילה יטעום בירו ואין בכך כלום ואל יוציא ש"ש לבטלה וכן הלכה.

דין מילה ביום הכפורים.

יום המילה שחל להיות ביום הכפורים מלין בחצי היום (1) בין תפלת יוצר לתפלת מוסף לאחר קריאת התורה בעוד שהצבור פוסקין צדקה לנשמת אבותיהם, ומשהין הברכה עד הלילה (2), ובלילה יטעום המברך עם

באר יעקב

ההבטל מנ"א סי' תקס"ז ח"י. ש"ע י"ד סי' קל"ה, חוקי חיים על ש"ע א"ח אות ט"י. ועיי' ירושלמי ברכות פ"ו. העולם ככרס ופדיונו ברכה, לכן אסור לאכול או לשתות בלא ברכה.

(1) ש"ע ח"ח סי' הרכ"ח, ונטה משה אות החט"ה ש"ח דבר שמואל סי' נ"ח. הר"ן פ"ב דשבת דף קנ"ח ב'. ריקאנטי סי' תקצ"ה משם רבינו יצחק ב"ר יהודה, רוקח סי' ק"ג. מלין בחצי היום כמ"ל. ועיי' שבלי הלקט סי' ד': וביום הכפורים יוצאין לאחר קריאת התורה קודם שמהלין מוסף, ומהלין ואח"כ מהפלגין מוסף ע"כ.

(2) אשכול ה' מילה: כך ראינו כל הענית שאין היולדה שוהה בו אין מברכין על היין. ועיי' שבלי הלקט שם סי' ד' היבא דמיקלע יום מילה ביום הכפורים אמרי רבוותא קמאי ז"ל מברך על הכוס ומנהגנו הוא להניחו עד מוצאי יום הכפורים ואמו של חינוק שוהה אוחז. ואע"ג דאיבא למימר ליטעמיה ליוקא שלא הגיע לחנוך, וטפי דאיבא למימר דלא נרץ. אלא מיהו הכי מנהגא, מאי חיה למימר דילמא אישחפך, ואין מבטלין מנהג כדך. ובעל הדברות כתב דלא סבירא ליה דאבו במקום אסורא דכיון דפסק דמשהעי בניו בניו מקמי דלעטוס בעי לברוכי ברכה אחריהא דהאי קמיהא ברכה שא"ל היא דהא עובר משום ל"ה, ומסתבר לן ביה"כ וה"ב לא מברכין כלל אכסא ועבדין כדוכתא דלא שכיחי חונ"ה. ולא מצינ למימר ליטעמיה ליוקא דלית הלכחא כרב אחא בר יעקב. דלמא אחי למיסרך כדאי' בעירובין. אבל בשאר העניות דק"ל רזו אין מחנעין מברכין אכסא. דאע"ג דאמרינן המברך נרץ שיטעום הימ היבא דאשכר אבל היבא דלא אשכר יהבינן ליוקא דלעמיה והסיק. וכן כתב ר' שמעון קיירא בה"ג. ובד מהלין ב"יה לא בעי כוס, אבל בשאר העניות אי בעי מייחי ואי לא בעי לא מייחי לית לן בה. ורבינו יצחק ב"ר יהודה הטיב על המילה שחל בח"ג שמברך על היין ואינו טועמו והמנהג חרה היא שא"ל לטועמו ולא למיחיבי ליוקא דאחי למיסרך, אלא לבטי' עד לאורחא ולשחייה אימיה דיוקא כי בעי למיחב בעעניהא. דאמרינן המברך נרץ שיטעום וכי טעים ליה אחרינא ש"ד. ונדמקשינן ב"יה לימרו זמן על הכוס וליחביה ליוקא ומסרקינן דאחי למיסרך, ה' ליבא למיחב למיסרך כי טעים ליה אחרינא ש"ד. ואי משום טעימה חינוק הנימול אינו כלום שאין בה שיפור טעימה, מ"מ אם מלו בלא כוס אין בכך כלום. ור' בנימין אחי כתב דאשי' על היין מצינ לברוכי ויהבינן ליה ליוקא וליבא למיחב דילמא אחי למיסרך, לפי שאינו דומה לקדוש על הכוס בלילי יום הכפורים דהתם מילתא דקביעה היא, וכיון דחזי דכל טעמא ושעמא יבוי

כללי המילה לר' יעקב הגוור

אביו ואמו לפי שהמצוה באה על ידם. וכן מצינו בחתן¹, המברך טועם בראשונה ואח"כ טועם חתן וכלה² לפי שהברכה באה ע"י ולא ליתבי לינוקא לטעום ביום הכפורים, לפי שתענית י"ה חמור שעונשו ברת ואיכא למהש דילמא אתא ליה ינוקא למיסרך בשנה אחרת.

פעם אחת מל רבנו גרשם המהלל ביום הכפורים וחורה לו דודו רבנו מנחם ז"ל לעשות כן ושהה הכוס של ברכה עד הלילה וטעם בלילה ואם הילד.

דין רחיצת הילד ביום הכפורים.

³ רחיצת הקטן דוחה יום הכפורים בין לפני מילה ובין אחר המילה ועושין לו כל צרכיו כבשאר ימים, במלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יום הכפורים כמו שאמרנו למעלה. ואם אין לו המין עושין מדורה ומחממין לכתחלה כשאין הגוי מוזמן שיחמם לפי שמצות מילה דוחה יום הכפורים,

באר יעקב

ליה כסא דקדושא דהאי יומא מיומר אמר דינא הכי כשאר י"ט דמקדשין בקן על הכיס ואחי למיסרך, אבל הכא זימנין איקלע וזימנין לא איקלע וליכא למיסרך מידי וכו'. ועי' ריקאנטי סי' הק"י סכ' מילה ביום הזס פסק ר"ח דיתן אותו לתינוק דלא אחי למיסרך כיון שאינו קבוע בכל שנה. ועי' אבודרהם סנה' נשאל הר"י בן גואת לענין ברכה ביום או בח"ב והשיב דלא מצרכין כדעבדין בדוכחא דלא סבחי חמרא. וחזינן גאון דא' מבכך על סיון ומיחו עד לערב וזוהי ואנו לס"ל הכי דק"ל המבכך צריך שיעטס הכא לא חפכ. היכי לעבד לבכך עליה ולא לטעום המבכך צריך שיעטס, ליעמיה ליוקא חייסין דילמא אחי למיסרך פי' יבא לשחוח בלא זס. לינחיה עד לאזרחא הא קי"ל צריך למיעמיה מקמיה דלשחי ואי אשחי מקמיה דלעטס צריך למיהדר ולברוכי. ואי לא הדך ומבכך מנחמך דקא שחי בלא ברכה, ואי הדך ומבכך הווי"א קמייחא ברכה שא"ל. וקא עבר משום ל"ה. הילכך לא אפשר ומחלין ליה בלא כוס, ולהכי לא מבדלין על הכוז בח"ב שחל להיות כמו"ס. וכן כהז הרמב"ם אבל החוססות כהזו סיבך על הכוס ויתן לתינוק.

¹ שו"ת רבינו מנחם גאון, כוס של חתן ושל כלה אמרו רבנן או שיעטס המבכך או טועמו אחר ש"ד. וכן כהז ר' נחמ בן שלטי גאון, כוס של חתן ושל כלה המבכך צריך לשחוח. ואם מקפידין שחה חתן וכלה. וכן אמרו של תינוק הנימול שהמבכך א"ל לטעום הוא בעצמו אף כהן אשפי שבכך המבכך וזוהי אותו חתן שפיר דמי.

² עי' סדור הגיון לב במקור ברכה דף 198 ושם מביא משם בנו של הרמב"ם שהמנהג להעשים מכוס המבכך מעט להחתיק וגם להכלה אחריו שהוא מנהג נאות עם היום שהתלמוד לא יחייבונו.

³ בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצות את הילד לפני ולאחר האילה וביום הג' למילה במים חמין הי' מסוכן, לכן היו מחויבים לכחוב משפטו כחל יום זה להיות בשבת או ביה"כ. והאידיגא לא נהגו ברחיטת כלל. אם רואים שיש לחוב לשכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה בודאי מותר לרחצו מדי דהוה אשאר מילי שיש בו סכנה. ועי' פחד יצחק ערך מילה. ועי' ש"ע א"ח סי' תקפ"ט.

ואם אין עירוב שם יוצאין מבית הכנסת והולכין אצל הקטן ומלין וחוזרין לבית ומתפללין תפלת מוסף.

דין מילה בת"ב.

יום המילה שחל להיות בת"ב מתפללים תפלת היום בהשכמה וגומרים קינות ומקיימים מצות מילה (אלתר¹) בבקר קודם שיאמרו איוב הטעם לפי שמצוה למול בבקר. ועוד שהאבלות פסק קצת שעמדו כבר מן הקרקע וישבו על גבי כסאות. אבל בגרמיוא נוהגים שאין מלין קודם חצות, ואחר חצות חוזרים לבית הכנסת ומקיימים מצות מילה, והטעם לפי שקודם חצות חל עדיין האבלות וט"מ קבלו עליהם בשמחה כמו התורה דכתיב שש אנכי על אמרתך. ומן הדין הו"ל להמתין עד אחר חצות אלא שצריכים להמתין מעט ואין מעכבין כ"כ להטריח הצבור להזור לבית הכנסת, אלא מיד אחר הפרעניות שגמרו קינות, וירמיה, ואיוב, ואמרו קצת נחמות שבישעיה ומביאין הקטן לבית הכנסת ומלין ואינו מחויב על ההשכמה שכל היום כשר למילה כמו שאמרנו למעלה, לפיכך צריכים להתעכב ונראין הדברים. ובלילה מרבין בשמחה ומשהין ליה לברכה עד לאורתא², ויטעום המברך ואביו ואמו לפי שהמצוה באה ע"י פרי בטנם ולא תהא ברכה זו לבטלה, ולא ליתביה ליה לינוקא לטעום לא בטי' באב ולא בצומא רבה, לפי שהם חמורים משאר תעניות הכתובים. יום הכפורים ענשו בכרת, ט' באב כמו כן חמור, לפי שגלינו מארצנו והרב מקדשנו ונטל יקרנו, כדורש רבא³ עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בת"ב כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכפורים. ובין השמשות שלו ג"כ אסור הלכך המברך לא לטעום עד אורתא ולא ליתביה לינוקא דילמא אתי למיסרך לשנה אחרת כמו ביום הכפורים, אבל שאר תעניות החמורים כמו ג' בתשרי, ו' בטבת, י"ז בתמוז, תענית אסתר אע"ג שהם חמורים מדאורייתא נותנים לינוקא לטעום מן הברכה ולא ניהוש דלמא אתי למיסרך. ואע"ג דאמרינן המברך צריך שיטעום כי טעים ליה אחרינא ש"ד ואפילו בתעניות הללו הכתובים. ודקא קשיא לך המברך צריך שיטעום היכא דאפשר, והיכא דלא אפשר

באר יעקב

¹ שו"ת רב שריד גאון וז"ל: וכן השיב רב יצחק ב"ר יהודה קטן שחל שמיני שלו כתיב לין מלין אחוה חלף עד המנחה משום דאמרי קינות. והניח שש אנכי על אמרתך זו ברית מילה כדכתיב כי שמרו אמרתך וכתיבך יטורו מה להלן ברית אף כאלן ברית. עיי' ריקאנטי סי' תקנ"ו ועיי' שבלי הלקט שם סי' ד' מילה כתב נוהגין בוורמייא מוהלין מחצות היום דקודם י" שעות עדיין שעה אבילות וכו'.

² דעת ריה כהענין שכן הכוס לחינוך. ורבינו יצחק ב"ר יהודה השיב דלא יתן לחינוך חלף או ליטחיה אמיא דינוקא או לשהייה עד לאורתא משמע דכשם תענית לא צעיי הוולדת למיהב כהעניןא כ"א ביום הכפורים שהיא מדאורייתא ועיי' ריקאנטי שם.

³ פסחים דף כ"ד ב'. שיע א"ח סי' תקין סע"א ו' וקניג סע"י ה'. מג"א סי' תקנ"ד.

יהיב ליה לינוקא ומעיס כרי שלא יהא מזכיר ש"ש לבטלה. מהא דתנו רבנן לא יפרוס אדם פרוסה (1) לאורחים אא"כ אוכל עמהם. לא אכל פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנכם במצות, אלא כי לא טעים איהו ומעיס אחריו ע"י הדחק שפיר דמי וכן הלכה. וכן ראינו וכן עושין הלכה למעשה בכל יום, לברכת התנים שנותנים לתינוק לשעום במקום המברך בתעניות הללו הכתובים, בעשרה בטבת, ותענית אסתר ואין הוששין דילמא אתי למיסרך, לפיכך הכא נמי לגבי מילה נמי לא ניתוש. אבל שאר תעניות שאינן כתובים כגון תענית דשני וחמישי ושני ותענית דיחיד (2) או תענית הלום ישעום המברך ואין בכך כלום, ובכל מקום מטפטפין (3) מן הברכה בפי הילד כמו שרגילין לעשות לפי שעל ידו באה הברכה (4) ומשנרון גם לאם הילד בכל התעניות משום שהיא אינה מתענה חוץ מביום הכפורים ומ' באב שגם היא שרויה בתענית, ולמה שותה האם לפי שהמצוה באה על ידה. ד"א לפי שנא' שירה עליו לבך שותה אמו של תינוק, כיון שאי אפשר לאבד אותו הכוס כיון שברך עליו בפה"ג בבית הכנסת. לפיכך צריך שיטעום המברך תחלה ואח"כ אם הילד, שכן עושין לחתן וכלה, וכן דרך כל המברכין. וביום הכפורים ומ' באב משהינן לכוס עד לאורתא ומשקין לאם, ואם אינה רוצה ישתו אחרים ואל יאבדו אותו כוס בידים כיון שנא' עליו שירה וכן הלכה בשבתות, ובר"ה ובשאר רגלים, מלין אחר בית הכנסת.

דין מוהל שחל עליו אבילות.

מוהל שחל עליו אבילות, וחל יום המילה בתוך ימי אבלו בג' ימים

באר יעקב

(1) ר"ה דף כ"ט.

(2) בית דוד ח"א ס"ו ע"ש מי שהוא ב"ב ביום העניו של אב מוהל לאכול על סעודה ב"ב ד"ט שלו הוא. כחב הרוקח בס"י קי"ג בתענית דתשובה או בה"ב ישעום המברך ואין בכך כלום. וכתב ב"י ובלבד שלא ישא רביעית. ונראה שטוב הדבר שיקבל עליו התענית מצד"י ויאמר בפירוש שאינו מקבל עליו ליאסר מלשעום כוס המילה. והרמ"א בה' תענית ס' תקס"ח כתב בתענית בה"ב או אפי' ב"י י"ח מזה לאכול על סעודה ב"ט ואין צריך ההרהר כי לא יהגו להתענות בה"ג. ודוקא שאוכלים שם, אבל אם שולחים לו לביהו מנות אסור לאכול. ועי' שו"ת פנים מאורות ח"ב ס' כ"ג. ועי' ש"ע י"ד ס' ש"א סע"י ב' בדמ"א סס.

(3) ש"ע למוה"ר יהודה אריה די מודינא סס בסוסו וז"ל בהמנהג הזה להטין בפי הילד מכוס הברכה: נ"ל כי בהכרח הזה הוא רק כאלמנחתא מאוחרת על מנהג קדמוני בהטפה יין בפי הילד. ועי' בספר "קורות היין" מאת החכם רודולף שולץ. שנהגו גבורי היונים הקדמונים להטין רסיסי דם ענבים לחך פי ילדיהם, למען ינוח על נור אריה הזה רוח ענב וגבורה ויהיה כשיר גבור כאבתו — וידוע כי גבוריהם התחרו בטיהם מי יעזור כח לשחוח יין יוהר. וכפי הנראה ידעו מזה גם קופרי מקראי קודש. ועי' רמז נעים זמירות ישראל במליצתו "גבור מתרוץ מין" תהלים ע"ח. והחזרה בן אמוץ "היו גבורים לשחוח יין" ישעיה ה'.

(4) שלטי הגבורים אשר סביב המרדכי ס' ר"א דמילה.

הראשונים אל יצא מפתח ביתו⁽²⁾, ובשאר הימים יתפלל בביתו ואח"כ ילך לבית הכנסת וימול, ולא יטריח הקהל לילך אצלו, וכן הורה רבנו מנחם ז"ל. ואי ליכא אומנא אלא הוא ילך אפוי ביום הראשון מפני כבוד צבור, כי בהרבה מקומות הקילו חכמים משום כבוד צבור. ואבל יכול להיות בעל ברית ויתפלל בביתו⁽³⁾, וכשטביאין הילד לבהכ"נ ילך גם הוא לשם ויקבל הילד מיד האשה ויכניסנו בהדר ויתפסנו בחיקו עד שימול אותו ויתזור לביתו ויגמור אבילותו, ולא יתפלל בבה"כ, ודוקא לסעודת המילה הוא דאינו נכנס האבל, אבל להיות חבר למצוה גדולה כזאת שהיא שקולה כנגד כל המצות יעשה ויזכה בה, ואעפ"י שנקראת שמחה יכול האבל להיות ב"ב, ואינה דומה לשאר שמחות לפי שאין הגוף נהנה מסנו, ואין כאן שחוק שהרי הילד צועק ובוכה. הסוהל בימי אבלו מותר לו לתקן אותן⁽⁴⁾ צפרנים

באר יעקב

(1) שיע יד סי' שצ"ג עמ"י ז' ובח"ז סס. מילה בה"כ וכן מר"ח חב עד הסעויות לענין הספורת ע"י שו"ה נודע ביהודה סי' כ"ח. ובשאלות יעב"ץ סי' כ"ג, בשבוע שחל ח"ב חסור לז"ב ללבוב בנדים חדשים ע"י זרע אמה סי' ע"ו.

(2) חגודה אבל אחר ג"י ימול ואם אין עם אומן אלא הוא ימול חף ביום ח"י. ע"י רוקח סי' קי"ג מוהל אבל בג"י הראשונים אל יצא מפתח ציחו, ובשאר ימים יתפלל בציהו ואח"כ ילך לבהכ"נ וימול וכו'. כמ"ס חגודה. והרמ"א ב"ד סי' שצ"ג כתב אבל אם יש מוהל אחר צעיר חסור ודלא כח"ז דמתיר סהס.

(3) הגהות אשרי. וע"י ריקאנטי סי' תקצ"ב התייר רבינו אבי העזרי וסר' דוד לאבל להיות ז"ב ואסרו לו להכנס בסעודה. ע"י מהר"ל אבל מותר להיות ב"ב ויתפלל בציהו אבל לא ילך לסעודה. ספר הפרנס סי' קנ"ה אבל מותר להיות ז"ב בכל יום, וע"י שיטה מקובצת כחובות דף ח' מביא משם הריטב"א שבי' דרבינו גרפה מחירין לאבל לילך על סעודה ז"מ משום שאין עם שמחה שלונה משום גערא דיוקא והריטב"א דוחה טעמם. דהיי דאין מצרכין שהשמחה במעונו, מינו סעודה מזהה הוא ועל השמחה קובעין אותה, ולכן חסור לאבל לילך לסעודה ברית מילה וכו' ע"ש.

(4) מהר"ל. ח"ז. ורוקח בס' קי"ג כתבו כמ"ל.

שו"ת מהרש"ל סי' ע', מי שיש לו למול אח בנו והוא אונן מאמו אימה ימול אחרו. חיד"ק ימול בבהכ"ל קודם קבורה אמו, כיון דמזוה זו מוטלת על האב בשרט, ואונן אינו פטור מכל מצות, אלא גם חייב במצות פרטיות כאלו, אלא שפטורוהו מחטלה וכדומה משני כבוד המת, מהא דאמרינן בירושלמי מת א' במשפחה ידחנו כל המשפחה. מולד בן זכר והכנסתו לבתיה הוא לידתו דלא כמנ"א בס' הרצ"ו. וע"י שו"ה נחלה שבעה סי' י"ז שבי' אם אירע אבל לאב ואם שולד להם בן זכר בשבת שהאם הולכת לבית הכנסת אין קורין לאב החינוק לסי' דשאני ר"ת דהתם דינא הוא שהת"ח האמונה על הציבור יעלה אחר כהן ולוי משא"כ עניינת האב אינו אלא יונהג במקנה מקומות, אבל בלבוב ח"ח סי' רפ"ב, ובמנ"א עם פסק להלכה שהוא חייב גמור שהוא במקום קרבן של יולדת והוא קודם לכל החיובים, ועוד כתב הלבוב והמנ"א דבשבת שקודם המילה האב והסנדק והמוהל הם חייבים ג"כ כשהמילה באותו יום שו"ה נודע ביהודה ח"י סי' רי"ג אם מותר לאבל בתוך ל' לאבלו לגלה במספרים אח זקנו ביום שיש לו ז"מ או

שצריך לעשות בהן פריעה ואע"ג דאמרו רבנן אבל אסור בתספורת הכא משום פריעה מותר, לפי שמצות פריעה חובה היא מדאורייתא כמו מילה, והתספורת אינה אלא מדרבנן, ומה הטעם נמי אם שכח ולא הזמין אותן צפרנים מעיי"ט מותר לתקנן בחולו של מועד מידי הוה אשאר מכשירין דמילה שמותרין בחולו של מועד ואע"ג דאמרו רבנן אין מגלחין במועד¹, הכא גבי מילה מותר, השתא ומה גלוח הראש והזקן מותר לבא מן השבייה ומן האסורים לצורך מילה לא כל שכן שהוא מותר, וכשם שמכשירי מילה דוחין את המועד כך מכשירי פריעה נמי דוחין את המועד לפי שמצותה מדאורייתא.

סליק מנהגי מילה בעזרת שוכן מעלה.

דיני ושעמי ברכת המילה ופירושיה.

ת"ר המל אומר ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה². ואם טעה בברכת המילה³ צריך לברך פעם

באר יעקב

הסנדק או המוהל, וכן בשבוע שחל ת"ב תי' בשבוע שחל ת"ב מוהרין ת"ב לבנות בגדי טפה וס"ה הספורה כמ"ט בד"מ י"ד ס"י ספ"ט וב"י ס"י ס"י. אבל באבל חוץ ל' לאבלו והוא סנדק או מוהל ח"ך אפשר לדמוהו לאבי הבן שזכו מן השמים עבדו ליה י"ט להכניס בנו צבריתו של ח"א. אבל איס אחר שהוא אבל ורואה לדקות אבילותו ולעשות לו י"ט אין להייר. ועיי' סו"ח פנים מאירות ח"ב ס"י ר"ג. ועיי' שאלת יעב"ץ ח"ב ס"י כ"ג. ועיי' פחד יצחק אות ט' ערך שבוע שחל ת"ב להיות בתוכה. ועיי' שו"ת בני יהודה ח"ב ס"י ע' וז"ל אשה אחת ילדה ב"ז ובלייל ח' ללידתה מתה אם יש לקברה קודם המילה. תיזן קוברין אותה קודם, משום דקודם הקבורה האב הוא חונן ופטור מכל המצות ואח"כ ימוול את הבן, ועוד כיון דמתה בליילה וליילה לאו זמן מילה, ולכן חלה עליו חובה הקבורה מקודם. שו"ת הלכות קטנות ח"א ס"י רפ"ט. אבל שהוא ב"ב מותר בנעילת הסנדל, וגם לא יאמר נדוק הדין שייט שלו הוא. ואם הוא בה"ב וכ"ט בשבת שמוהר לעלות לס"ח.

¹ משנה זו פ"ב דמ"ק.

² עיי' ב"י. העיטור. ה"ק. הגה"מ, רש"י. רבינו שמחה. העור. רמ"א וסי' יח"א, פ"ז סיורי כנסת הגדולה. ומהר"ח בהל"ק פ' שלו ח"א ס"י מ"ט, ובשבלי הלקט, ומהר"י סג"ל פסקו כולם לברך על המילה ולא למוול דלא כרמב"ם סוף הל' ברכות. עיי' עיקרי הד"ט י"ד ס"י כ"ח.

³ מוהל אם יכול לשחוט. עיי' פחד יצחק אות מ' ערך מוהל שתיזן וז"ל: הנה היום ווס ג' סי' שלח לך י"ט לחדש סיון העיד לפני מעי החכם מו"ה יששכר כהן מזלשטוי בשנת העיה תיכף ומיד אחר ימי חנוכה הביאו לבה"כ ילד למוולו ואבי הבן שמו יששכר משורר והמוהל היה שמו ר' יעקב מפרידלנד גביר גדול וחכם. והוא היה מוהל בקי ושוחט צדיחו ובכרכו ברכת המילה 'טעה ובמקום אמרו ולונו על המילה אמר על השחיטה ומה הילד לפה שחאום על הכסף והמוהל ה"ל נסטר בחוך השנה התיח והיחה טענה בין אבי הבן והמוהל צבי"ד כי טען אבי הבן מן המוהל לשלם לו דמי

כללי המילה לר' יעקב הגורן

אחרת ¹, לפי שהמילה צריכה כוונה וצריך שימול לשם מצות מילה ². וצריך לברך קודם שחותך הערלה כדאמרינן בפ"ק דפסחים ³ אמר רב יודא אמר שמואל כל הברכות כלן מברך עליהן עובר לעשייתן ⁴. מאי משמע דהאי עובר לשנא דאקדומי היא שנא' וירץ אחימעץ דרך הכבד ויעבור את הכושי, מפי רבינו י"ב"א ⁵ האי עובר לא בא למעט אלא שאין

באר יעקב

סעודתו שהפסיד. ושלם לו דמי סעודתו דרך נדקה. והחכם המיל העיד שהוא זוכר את הדבר על צוריו אעפ"י שעברו כמה שנים מן היום שהוא עד הנה יען כי הוא כהן ותקף אחרי מות הילד הנכריו שיאלו הכהנים מזה"כ והוכרח גם הוא לגלות משם. עוד סיפר לו ר' רפאל ב"ר מנחם נאדרין שחט וסופר בקי והורני סר' ישכר מפרוסטין היה מוהל ושוחט ומל ילד א' והיה החכם שצחי הסנדק וטעה בצרכה ואמר על השחיטה במקום על המילה ולאחר הסעודה קודם ברכת המזון לקחו הנער לבדוק אחרו כמשפטם לראות אם נעצר הדם ומלאוהו מה וזה החכם שצחי דריג"ל א' מקראקא שלא יהיה ישכר עוד מוהל אם לא יעצוב השחיטה והוא קבל עליו את הדבר ולא שחט עוד. אבל אני הממחר ראיתי הגהות על שו"ב מהר"י וויל שלקט ואסף אוחס הר"ר זצ"י ברי' יצחק יעקב ז"ל ממה שבא לידו מדפס בשנת שטי"ג וז"ל שם בדף ח' ב': ולהיות כי זכני ה' שאני מוהל ושוחט ובדק אני רוצה לחלק ממה שבחני הש"י לחברי ע"כ קבעתי זה בכאן כדי שכל א' אם יבא זה לידו ח"ו (היינו שאינו יכול לעצור דם המילה) ויכל למצוא מבוקשו וכו' והביא אח"כ עשרה תרופות לעצור דם המילה ע"ש הקד רואה בעיניך שהיה חכם גדול ומוהל ושוחט ולכן חין להקפיד ע"ז. עיי' יעבץ בצרכה שמים דף י"ג. עיקרי הד"ט י"ד ס' כ"ח סע"י ה'. שכתבו שירגיל המוהל הברכות צפיו ובשפתיו שלא יכשל ביחוד אם הוא שוחט.

¹ מנחת מ"ב כל מילה שעשייתה גמר מלאכה כגון מילה אע"ג שכשרה בנכרי אבל בישראל צריך לברך, ואם טעה צריך לחזור ולברך.

² שומר ציון הגאון מכתב קכ"ח. שאלת יעבץ ח"ב ס' קס"ד וז"ל: הקשה הברכי יוסף על הש"ס ע"ז כיו דאמר וכו' הוכן מצינו מילה מה"ה לשמה. וביבמות מ"ז אמר בגר שכל שלא צפנינו אינו גר שמהל מל שלא לשמה. והח"ס י"ד ס' ט' חזק זה ודאי מי שרוצה לכנוס לדה יסודית יכנס במילה, ואם מל לשם מורנא ואח"כ רוצה להכנס בברית כמה יכנוס, וע"כ קאמר ר"י ביבמות שמהל לא מל לשמה, אבל בע"ז מיירי במילה ישראל ואין המילה אלנלו אלא מילה א' מתרי"ג מלות ע"כ כתב מאי ס"ל דמילה דמי למזה והסולין א"כ צריך לשמה. ור"י ס"ל דהמולה א"ש לכיון ועל הנמוול הליא במטה צריכות כוונה. ועיי' חזק אמונה ס' רמ"ד שכ' מעשה המזה בלא כוונה טהורה כשחוק צעירים בעצבים קטנים.

³ פסחים ז' ב'.

⁴ עיי' סדור המנהגים במנהג של ר"ח ניסן ס' א'. דברכה להכניס קאי על להבא לגדל את הבן להורה ולחופש ולמע"ט. וזה החיוב מופל על האב, לכן מן החיוב שינכר האב ברכה על המזה לגדל את בנו במדותיו של א"א. ואימתי ינכר? לכן הקנו שינכר ביכיה זאה בעת שזכה לקיים בצנו מזה ראשונה היינו למולו. ולכן כשאין האב בשעת המילה למה ינכר אחר שאין מחויב לגדל בן אחרים להורה וכו' וזה דעת הרמב"ם.

⁵ הוא רבינו יצחק בן אשר והוא ריב"א הנודע.

מברכין לאחר קיום המצות, ובאותן המצות שאין בהן שהות לברך בשעת עשיית המצות כמו מילה¹ ושחיטה הנגמרים בשעה קלה, אבל שאר מצות שיש בהם שעות צריך לברך קודם עשיה, ואין אומרים למול אלא על המילה, כמו על ביעור חמץ, על נטילת ידים, על נטילת לולב, על מקרא מגילה, טעם זה כתב מפידודו ר' מנחם ז"ל שאמר לו בעל חלום, מ"מ מברכין על המילה ולא למול כנגד השנים שהיו אברהם ושרה באותה שנה שנתנה לו מצות מילה לחי. על בגימטריא ק' רמז לאברהם שהיה בן ק' שנה בהמולו את בשר ערלת יצחק בנו לחי תחלה שנא' ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק, וכתוב וימל אברהם את יצחק בנו בן שני. המילה בגימטריא קי' רמז לשרה שהיתה בת קי' בשילדה את יצחק שנא' ואם שרה הבת תשעים שנה תלד. להכי תקינו רבנן לברך על המילה זכר לאברהם ושרה לפי שהם קיימו תחלה מצות מילה לשמונה: מדרש פסוקות.

גם חנה כשבקשה רחמים על בן זכר בקשה בזכות אברהם ושרה ובתפלתה רמזה שיברכו על המילה². אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע עשה לי מעשה נס כאברהם ושרה שהיו זקנים באים בימים ופקדת אותם ושמחת אותם בבן זכר. וזכרת את אמתך ושמחני בבן זכר שנא' ונתת לאמתך זרע אנשים. וכתוב ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בהי³. עלץ בגי' אברהם ושרה, על רמז לאברהם שהיה ב"ק שנה כשנולד יצחק, קי' רמז לשרה שהיתה בת קי' בשילדה את יצחק מכאן שבקשה חנה על בן זכר ובהמולו שיברכו על המילה שנא' עלץ בגימ' על המילה.

דין אבי הבן מה מברך.

בעוד שהמוהל עוסק במילה עומד אבי הבן במקומו בתוך הצבור ומברך בא"י אמיה אקביו להכניסו בבריתו של א"א. והאסיפה זו שנקבצו שם אומרים כשם שנכנס לברית וכו'. לכן נקרא הכנסה לברית⁴. כמו

באר יעקב

¹ הרי"ף הל' נזירות ע"ז ע"ב. מזה שעיסה נמר מלאכה צריך לברך משעת עשיה כגון מילה. וי"ע וחולי ז"ל אם לא צריך קודם יכול לברך כל שעת עשיה.

² עיי' עקרים מאמר ד' ס"ק. בא ודעה כחה של חפלה, כי אין ערך חפלה לשאר מנהג, שכל א' יש לה סגולה מיוחדת דוגמת סמי הכרסאה שכל א' יועיל לחולי סרפי. חולם מנות חפלה הוא כעון הצדיק הסולל שמועיל לכל החללים ולכל הערסאים ולחללים הפסיים קן החפלה מועיל לכל הדברים ולכל מיני האנוסים.

³ במדבר רבה ס' יח.

⁴ שכלי הלקט הל' מילה סי' ח'.

דין הבאת תינוק לבה"כ ובריתות ברית עם בעלי ברית וכל סדר המילה.

המכנים בנו למילה חומר בדרכים היושבים והצבור עומין בדרך הכח כנגד החינוך ר"ל בדרך הנימול לחיי. נוסף אביו החינוך את החינוך בידי בעל בריתו הגדול. הנוסך נוסף עימון והמקבל מקבל עימון, ויושב בעל הברית, והחינוך בחיקו. והמוהל עומד ומצדק סביר מורי, אר

שמברכין לחתן שהכל ברא לכבודו שמשעת אסיפה היא ראויה לכך⁽¹⁾.
ומפני מה אמרו שאבי הבן חייב לברך מעומד⁽²⁾ מצא רבנו גרשם ז"ל

באר יעקב

סברי רבותי, והן עונין לחיים, ומברך על המילה וחוקך הערלה וזוהן אורה בכלי שיש בה עשר, ופורע הערלה ומוזק המילה בשוה להוציא הדם ומברך אבי הבן להכניסו והעומדין שם אומרים כשם שנכנס וכו'. ולאחר המילה ופרעה מקבל המוהל את החינוק מיד בעל הבריה, וזוהו לחציו, ואביו חוזר וזוהו לבעל ברית אחר ומקבל החינוק בחיקו בעוד שהמברך גומר הברכות. ואם ח"ו נספר אבי החינוק או אם אין שם אלא ב"ב ח' מקבל הוא החינוק עד שגומר הברכות. שאלו לפני הדין אליעזר ז"ל אם אכל מותר להיות ב"ב והחוק, אבל ליכנס לסעודה חסור. אחר"כ נוטל המוהל או המברך חס הוא אדם אחר כוס של יין ומברך ומוטל הדם ומברך ע"י בשמים, אשר קדם ידיו מצטן וכו' קיים את הילד וכו' וא"ו הודו לה' כי טוב וכו'.

(1) רא"ש פ"ק דכתובות פ' הכנסת חופה שמשכרו לחתן שהיא ראויה לו.

(2) טו"ה מהר"ם ברי ברוך סי' הק"ד.

והגוין לעמיד בשעת המילה.

דכתוב ויעמוד כל העם בצריה, ורא"י מפ' ר"ח דמילה המל אומר וכו' והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לבריה וכו'. וע"י ב"ית השב"ץ סי' של"ו. והמרדכי בפ' ר"ח דמילה. והכל זו. והאבודרהס. והירושלמי. והמטה משה. וע"י שבלי הלקט ה"י מילה סי' ד' סב' נר"ך לברך על המילה מעומד כדרך שצרכוהו העומדים שם. וכן כתב רבינו טוביה ז"ל דילפינן מספירת העומר שהוא מעומד. ח"י מפני כבוד הצבור. ח"י ששמעו כל העומדין שם הברכה ויעשו אמן. וכן אמרו בירושלמי כל דבר שבקדושה צ"י למיקם ארגליו. וכל ברכת המזות נר"ך לברך מעומד חוץ מברכת הנהיין. ומשיה המנהג לעמוד במברך ליבב בסוכה. ואעפ"י שאין רא"י לדבר זכר לדבר: ע"י ה' לעולם העמוד, "עומר" "זויות" "הפילין" או יש לרמוז באלו מלות ענה ה' לעולם שבעה דברים שהם בעמידה. ענה ה' הפילין, זויות, הקיעה. לעולם לבנה, עומר, לולב, מילה. ע"י עטרה וקנים ה' זויות סי' ח'. ואפי' בעלי אומנות שאינם זריכין לעמוד מפני ח"ה שבעה שטוסקים במלאכתה. אבל מפני מציאי בכורים, ומפני נושאי הועה שהמה בה, ונפשי נושאי החינוק לבריה מילה עומדין, מסוס דחיבה מוזה בשעה. ע"י משנה ג' פ"ב דצרכים ברבינו עובדיה שם, ובירושלמי שם אמרו אר"י בר זון בשם רב הונא בר חייה: בא ורחא כמה גדול כחן של עושי מוזה שמשני זקן חוץ עומדין ובפניהם עומדים. וזכון לעמוד בשני כל עוזה מוזה כ"ז ששעה בחנם לב"ש בלבד. אבל כשמלמין לו אינו בכלל זה. (מ"מ מוזה מילה חש"י שמשלמין למוהל מ"מ הרי הוא בחזקה סנה ומוסר נפשו עליה כמעט, כי מלבד שר"ך כמה שמים לנסוע בערים וכפרים בלילי הסך ואפלה דרך יערים כדי לבא לזמן המוגבל ולקיים המוזה בזמנה, עוד הוא מסבך עצמו במלאכה זו לכן הוא אינו בכלל זה (המחבר) וע"י ש"ית יד אליהו סי' כ"ד שבי האב מברך ברכה להכניסו מעומד מפני כבוד הצבור כמ"ש הרמב"ם בפ' מגלה. ועוד מוכרח הוא לעמוד להודיע שהוא שלוחו, כמו ששינוי הח"ך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג. ואפי' הנושא ס"ה מחויב נקום על רגליו כשמבחיץ החינוק לבריה מילה, לרמוז בזה שהמילה גדולה ממנה, שעי' ישראל זוכים אליה, שלא זכו ישראל לתורה אלא ע"י המילה, וע"י קונטרס הראויה שפ"ה פ"ק דמגלה. וע"י כה"ג מבטלין ה"ה לבריה מילה סברי מילה גדולה מהנאח המה שיש לו קוברין. ואם מבטלין ה"ה בעבור הוואח באר יעקב.

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

בספר הישר. ברכת ציצית, ולולב, וספירת העומר¹, וברכת המילה מברכין מעומד משום דכתיב בהו לכם. בציצית כתיב והיה לכם לציצית. בלולב כתיב ולקחתם לכם, וספירת העומר כתיב וספרתם לכם. מילה כתיב המול לכם, וכלהו למדו מספירת העומר שנא' שבעה שבועות תספר לך מהחל הרמש בקמה א"ת בקמה אלא בקומה משמע מעומד. ואין האב רשאי לברך ברכת להכניסו עד שיגמור המוהל הברכה, וכבר התחיל למול. ומה טעם שמא יארע בו דבר ולא ימול וה"ל לאבי הבן ברכה לבטלה. והכי שדר רב שלום ריש מתיבתא אבי הבן אינו מברך להכניסו אלא לאחר המילה², ואע"ג

באר יעקב

המת כ"ט צעבור מנות מילה. וע"י שיהי' השב"ץ ס"י תקל"ח אחר שמיאז' היורש למנו דבכורים ה"ל אמר מכאן נראה שחייב לעמוד בפני עובי המזזה. ובהחומות פ' ויגש אלרשב"י אומר הקב"ה לישראל הו' מכדין את המזזה שהן שלוחי, אם כנדהא אותם כאלו כנדהוני, ואם בזהא אותם כאלו לכבודי בזהא והרב מעבר יבן בחלק עהר ענן הקטרה פ"ה נהן טעם שהעמידה בפני העוסקים במזזה המולה היא לכבוד המזזה. (שהרי מנינו שהקב"ה צעמנו עמד בפני א"ל כשבא לבקרו מכאן המולה כמו שפירש"י בק"ה א"ל לעמוד א"ל הקב"ה שב ואני לעמוד בעמד מפני כבוד מנות מילה (המחבר). ע"י פסיקתא זוטרתא פ' וירא.

¹ אלו דברים שחייב לעשות אותם בעמידה: תפילין רמ"א ח"ח ס' כ"ה. כשאומרים מזמור ליהודה מג"א ס' ס"ה. כשאומרים ברוך שאמר, וכן ויברך דוד עד אהה הוא ה' האלהים וכן כפי שירה סדור מהר"י ז"ל. וישתבח. וקדיש וקדושה רמ"א ס' כ"ו. הפלה ו"ח ח"ח ס' נ"ח. כשחוזר הש"ץ החפלה רמ"א ח"ח ס' קכ"ד. וכן בהפלה החמון מן ואנחנו לה נדע והלאה מג"א בשם של"ה בבעה בשושן קידוש בבה"כ רמ"א ח"ח ס' רס"ט. ובפסיקתא פ' אמור דף כ"ט ע"ג כתב כל מקום שנא' לכם היא בעמידה. ובתניא ס' פ"ה ובסו' שבלי הלקט ס' ק"ח כתב וז"ל בלקח טוב מפרש דילפינן לכם מעומד, ובירושלמי אמרו דכל הברכות מעומד.

² כ"כ הכלבו בס"י ע"ג בשם הראב"ד, וכן היא דעת ההוס' ופ"ה אבודרהם. בריש ספרו שער ג' וז"ל: וא"ת והרי ברכת אבי הבן אחר המילה ולא הו' עובר לעשייתה? וי"ל שמה שתקלקל המילה וגמא מו"א ש"ס לבטלה וכו', וי"א העם שמברכין להכניסו אחר המילה לפי שאינה כשאר ברכות שמברכין לעשות המזזה אלא ברכת שבה והודאה היא שהיא משבח ומודה לה' שזכה לבן ולהכניסו לברית וזה הגזון עכ"ל, וטעם זה האחרון כתבנוהו הרי"ן בפרי"ה והרא"ש כתב שם: אמר ר"ת דברכה זו אינה דוקא על המילה שעשה עכשיו קאי אלא כג"ל וז"ל הטור י"ד: וא"ת הרא"ש ז"ל כתב וטוב לבדק מיד אחר ברכת המילה קודם הפריעה וחייב שפיר עובר לעשייתה. וע"י היא שם וז"ל המוהל לבדק אחר המילה דמריך להוות עובר לעשייתה. וע"י ש"ת מהר"ם אלבקר ס' י"ח. וסו"ת השב"ץ ח"ב ס' מ"ב וסו"י מ"ג וסו"י רע"ז וב"י ב"יד ס' רס"ה וע"ז ופ"ך שם ס"ק א' ובצ"אורי הגר"א שם, סו"ת שערי צדק ס' ד' וסו"י ה'. רב עמרם גאון בסדרו ה"ל מילה. שבלי הלקט ה"ל מילה ס' ד': כתב רב שר שלום גאון אביו של הניזק כשמברך להכניסו אינו מברך אלא לאחר המילה ואע"פ שארז"ל כל מנות כלן מברך עליהן עובר לעשייתה. וא"ת מילה דחייבין שמה יתקלקל המילה ומו"א אבי הבן ש"ס לבטלה. ולא תקפי מילה ענמה שמברך קודם שיחזור, שאינו יכול לחתוך קודם שיברך דמזזה קא עסיק, וכן המנהג בשתי ישיבות. וכן כתב רב יהודאי גאון וכן כתב בעל הדברות כרב שר שלום, ולא מטעמיה דלמא מקלקלא

דאמר רב יודא אמר שמואל כל הברכות כלן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מזו דחיישינן שמא תתקלקל המילה ונמצא ברכה לבטלה, וטבילת הגר נמי משום דעדיין אינו מצווה, ולא תיקשי ממילה עצמה שמברך על המילה איך יכול להתרוך קודם שיברך. תירץ דבמצוה קא עסיק. וא"ת שחיטה ותקיעה נמי ניהוש? לא דמי להנך תרתי, דהנך בידו דאיכא למימר דמצי מקיים להו, אבל מילה שביד אחר היא מי יאמר שמקיים. הלכתא אבי הבן מברך לאחר שהתחיל למול וכן מנהג בשתי ישיבות, וכן פ"י ר"ת בספר הישר: המל אומר על המילה ¹, ואחר שמל צריך אבי הבן לברך להכניסו.

באר יעקב

המילה על המילה היכי מברך עובר לעשייתה. אלא כל מנהג שהיה תלויה ב"א לא מצרכין אלא לאחר עשיה כגון מילה שהיה ביד אחר. וכן כהן רבינו יעקב במילה. ורבינו יצחק שאסו השיב על ברכה ארוסין צריך לברך קודם קדושין וכן המילה מברך אבי הבן קודם המילה שכל המנהג מברך עליהן קודם עשייתן חוץ מן הטבילה. ומי שא' שקודם הפריעה יכול לברך שעובר לעשייתה הוא דקיי"ל מל ולא פרע כאלו לא מגל. והוא לאו קודם, דפריעה סיבוי מנהג היא ואינו עובר לעשייתה ועוד ע"א שהאב יברך דוקא בין מילה לפריעה לפי שא"ל לא נטויה אלא על המילה ולא על הפריעה, וישראל קבלו מנהג פריעה מסיבוי באופן דשחי מנהג הן, וא"כ היה ראוי לברך ב' ברכות על קיום מנהג המילה ועל הפריעה, ובפרט דעיקר המילה הוא הפריעה, ע"כ תקנו חז"ל הברכה בין מילה לפריעה כדי שברכה אחת כוללת שתיהן ועובר לפריעה שבה תלויה שלמות המנהג דמל ולא פרע כלי"ג. אבל המנהג מברך קודם החתונה, משום דברכתו כוללת כל מידי הנוגע למילה דעל המילה משמע בין פריעה בין המילה לבדה וביה"ט יחד. אבל האב שמברך להכניסו דהיינו על ענין המנהג שמכניסו חתה כנפי השכינה, ואיך יברך קודם החתונה, דהמילה לבדה אינה מכנסה בבריתו של א"ל אלא הפריעה דמל ולא פרע כלי"ג. מש"ה ארז"ל שיברך דוקא בין מילה לפריעה והתשכ"ח ח"ב סי' רע"ז פהב כי בארזו נוהגים להתרוך וא"כ לברך על המילה ופועלן אח"כ ומקרי שפיר עובר לעשייתה כ"ז שיברך קודם שנמר המנהג שאלו לא פרע לא עשה המנהג כלל, והמל בשבת ולא פרע חלל שבת, וכיון שהחתונה אינה גמר המנהג שפיר עבדי. לברך סמוך לעיקר המנהג שהיה הפריעה ע"ש.

¹ שבת קל"ז ב' ירושלמי ברכות פ"ט ה"ג ועי' בחדושי הרשב"א ספ. והר"ן ז"ל דמשמע מעיקרא ולא להבא ועי' שבלי ה"ק הל' מילה סי' ד' שכ' ומה שאמר המל אומר, המברך אומר, לפי שפעמים אין המנהג מברך, ובעל הדברות כהן לפי שהמנהג מוצק וידוי ופיו מלוכלכות בדם ברית היה מנהג שא' מוהל ואחר מברך. אבל מוזהר משמע שהדם אינו מאוס לפני ה' ואדרבה הוא חביב מאד, ולכן ברי"ה מותר לתקוע בשופר אחר המילה ולא קנה פיו לערבב מ"מ בשופר. ועוד ראוי מוכיג ב"ה דאית' בפי אחרי מות ולקח מדם הפר והזה וגו' ואחר עשה הקזזות הוי משלח הבטור ולא מנינו שחייב הכ"ג לרחוק ולקנה ידיו המלוכלכות בין הזזות לשאר העבודות כ"א בעת שהי' משנה את בגדיו אז היה טובל ומקדש דרך חמש טבילות ועשרה קדושין הוי טובל כ"ג ומקדש בו זיוס אינו שהדם הזה אינו מאוס לפני ה' והי' במילה וכו'. ועי' הגהות יעב"ץ על הש"ס שבת פר"א דמילה וז"ל: המברך אומר מי שמזומן לברך ע"ש האב או ע"ש האם או ע"ש ב"ד לא המוהל דוקא כמנהגנו. אלא אברא מוכח קנה שתי ונתין לאחר לברך, לזכות לרבים במנהג, ועי' סדור המנהגים.

כללי המילה לר' יעקב הגזר

דברכה זו ודאי לאחר המילה הוקבעה, ואין כאן לומר כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן, והכניסו בברית הכי משמע אחרי שנמול הוא מברך להכניסו בברית שהכנסתו כבר לברית, כגון הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה, וכבר היו נמולים כשנאמר להם פסוק זה. כמו כן המילה היא הברית שבינינו לבין המקום, לפיכך האב מברך להכניסו לאחר המילה, לפי שזוכה על ידי שהכניס את בנו למצות המילה הרי הוא כאלו מחדש היום הברית שבינינו למקום. ד"א מ"מ אמרו שמברכין להכניסו לאחר המילה כמו לברכת התורה שתקנו שתי ברכות אחת לפני הקריאה ואחת לאחר הקריאה. אף הכא נמי ברכת אחת לפני המילה, וברכה לאחר המילה ואך דעל המילה יקדים רבנו החליף השיטה.

דין אם אבי התינוק הוא המוהל.

ואם התינוק בנו של מוהל מברך שתיהן לפני המילה בריש על המילה והדר להכניסו, כמה דעברי בזמנא אחריתי שמברך המוהל תחלה ואח"כ מברך האב אף הכא יקדים על המילה ברישא ומברך שתיהן (1) קודם שימול הטעם לפי שהאב יודע בעצמו שלא יניח מלמול את בנו וכן הורה רבינו מנחם ז"ל. אחרי כן הורה רבינו אבי העזרי שבא למול את בנו ומברך שלש קודם המילה, על המילה, ולהכניסו ושהחיינו (2), והטעם

באר יעקב

(1) רש"ם נקן הטעם כיון שהוא עוסק בעצמו לא יכוין בברכתו. ואם יבדק אחר החתוך, יש חשש שמא מהוך שהוא נכוין בברכה יקלקל בפריעה. ואם ימתין מלסרוע עד אחר הברכה חייסין כיון שהוא ערוך לזמנא עשיית המנוה, יקרום הדם ולא ימצא עור הפריעה ומזעזע לתינוק וכן עשה מעשה כשנולד את בנו. וכ"כ רבינו פאסי ז"ל. ועיי' שו"ת מהר"ם אלשקר סי' י"ח. ושו"ת חשב"ן ח"ג סי' מ"ב וסי' רע"ד ובי"ב בסי' רס"ה והפ"ו והפ"ד שם ס"ק ו'. ועיי' מהר"ל והמטה משה בסי' י"ד והפ"ז בסי' רס"ה. וכ"כ הרב מכשירי מילה פ"ה אוח ו'. ועיי' נוהג כלאן יוסף אוח מ' ה"י מילה.

(2) עיי' תוס' סוכה דף מ"ז א' ש"כ שאין מברכין שהחיינו על המילה, ועיי' מרדכי סי' ר"ח דמילה ובפרדס לרש"י סי' מ"א. שו"ת או"ז סי' קצ"ה. ובכא"ז שבת פ"ט סי' י'. ובתשובותיו כלל כ"ו א'. ובתשובות הרשב"א סי' קס"ו, וביג"מ פ"ג מה"י מילה ה"ג. ועיי' ריקאנטי סי' תקצ"ד ז"ל: פסק רבינו אבי העזרי שאבי הבן מברך שהחיינו לפי סי' הירושלמי ודוקא כשהוא המוהל אכן אם מל אחר לא. וכבר שאל הר' פ"ע"ר (הלמוד רש"ם ור"ח שנהרג בברכת בשעת הגזירה) מר"ח מ"ט בפד"ב שמברך שהחיינו כדלתיא בנסף ערבי פסחים, ומ"מ במילה דלא מברך אפי' בענו הבכור, והשיב לו ר"ח מדלמריק בתשובה דלא מברכין שהשחמה במעונו במילה משום נערה דינוקא, ה"ג מהאי עמא. ורבינו מפרש דעל פד"ב מברך שהחיינו שברור הוא שזכה לקיים מצוה גמורה, אבל גבי מילה חייסין שמא נפל הוא, ואפי' היכא דקיס ל'י' סכלו לו חדשיו לא פלוג. וי"א שפד"ב י' לבדך שהשחמה במעונו דליכא נערה לינוקא וה"י עוביא אמר דאין לבדך דליכא דמת הבן אחר ל'י' דלדך לפדוהו והס' היכא נערה ולא מברכין הילכך בשום פנים אין לבדך. ועיי' שבלי הלקט ה"י

כדאמרינן גבי פדיון הבן בשלהי מסכ' פסחים ובפ"ק דקדושין האב חייב בבנו למולו ⁽¹⁾ ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות והפודה את בנו הבכור מברך שתיים על פדיון הבן ושהחיינו וכן משמע במסכת סוכה ⁽²⁾ דקתני בכולהו לעצמו, וגבי מילה לא קתני לעצמו. התם מפני שרוב בני אדם אינם בקיאים למול בניהם ולכך לא הורגלו לומר שהחיינו, לפיכך המל את בנו צריך לברך שלש ⁽³⁾ ורבינו גרשם הגוזר עשה כן וברך שלש כשמל את בנו.

דין במקום שאין אב בשעת מילת בנו.

במקום שאין האב אצל מילת בנו בשעת המילה, ⁽⁴⁾ מברך המוהל שתיהן על המילה, ולהכניסו. ואם לא ברך המוהל חכם שבעיר מברך

באר יעקב

מילה ס"י ד' סכ' ומה שאין מברכין שהחיינו על המילה כהג' בעל הדברות מחברתא לן משום שרוא' מנהג דרמיה אבי דינא, ובתנאי' מלחתי שאין מברכין מפני הנער שיש לחינוק. ה"ל דלא מברכין שהחיינו אפחות מל"י דינא מכלל נפל. ונזכרות סרק הרואה אמרי' הרואה את חבירו לאחר ל"י מברך שהחיינו. ורבינו שמחה ז"ל ס"י משום דלויכא שחפוט בדיה כדאמרינן בהרואה בלנו ס"ד על גלו מברך שהחיינו, על שנו ואל חבירו מברך הטוב והמעט. והכא גמי איכא אשתו בדיה דינח לה בגן זכר. ע"י מהר"ל הל' מילה סכ' ואפי' אם האם כהנה והפקועה את בנה מן הפדיון והחבעל ברכת שהחיינו של פדיון אפי"ה לא יברך שהחיינו משום נערא דינוקא, ואם אבי הבן מל בעצמו יברך כדאיתא בנחוח היה עומד ומקריב ננחות בראשונה היה מברך שהחיינו, אבל מנהג בא"י לברך שהחיינו על המילה, והא דאין אנו מברכין כמו בפסד"ב כתב הב"י ב"י ס"י רפ"ה טעמים רבים א' משום נערא דינוקא. ב' דמילה שכיח יותר מפסד"ב. ג' משום ספק נפל הוא. וכו' הח"ם ז"ל ב"י ד' ס"י רמ"ז והא דמברכין על המילה ולא חיישין לספק נפל. היינו משום דבאמת הרוב לחו נפליה ניגהו ורק דברכת שהחיינו שהוא דבר כמ"ס בעירובין דף מ' לכן יש להקב' בה. עוד י"ל משום דמילה אין הזמן קבוע דיש מילה שלב"ז כגון בחולה. אבל בפסד"ב לעולם בזמנו. ויהי דיני שהחיינו ע"י ספר ברכת משה דף 78. 74. 56.

⁽¹⁾ קדושין כ"ט א' מילה ס"י ב'ו. ט"ע י"ד ס"י ס"ה וס"י רפ"ד ורס"ה. האב שידוע למול אינו רשאי לעשות שליח למול, והעושה כן מבעל מ"ע. רק יומל בעצמו. וי"ל דיכול לכבד אחר כשדחוקה לו הבעה. וע"י מ"ס בעל הפרשה האב חייב למול את בנו, ואם האב מוהל אסור לניהיג לאחר למול, וגם אין אחר רשאי למול בפניו שלא ברשותו.

⁽²⁾ סוכה מ"ו א'. פסחים ז' ב'. ננחות מ"ב א'. ט"ע א"ח ס"י רמ"א.

⁽³⁾ מרדכי ס"י ר"א דמילה.

⁽⁴⁾ כהג' הרמב"ם א"ח אין שם אביו אין אחרים מברכין להכניסו. ויש שהורה שיברכו איהו ב"ד או א' מן העם ואין ראוי לעשות כן. והראב"ד פליג עליו ודעתו כמ"ד ב"ד או מיוחד שבעט ונהגו אלגו שהסנדק מברך. וע"י עור י"ד והגהה מיימוני בשם סמ"ק שכתב מי שחוסם החינוק הוא יברך חוזה, משום שהוא כמו שליח ב"ד. וכו' הכלבו בשם הר"י, והאבודרס בשם הראב"ד ז"ל, וע"י משה משה סדר המילה. וע"י מבשרי מילה ס"ה דין ע"י.

במקום האב לפי שאחרים חייבים אותו למוהל, כדאמרינן בפ"ק דקדושין ת"ר האב חייב בבנו למול, ולפרותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות. למולו מנין דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו. ואי לא מהליה אבוא מהייבי ליה אחריני למימהליה (1) דכתיב המול לכם בז'. ואי לא מהלי ליה אחרים חייב איהי למימהלא נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרת וגו'. וכי תימא ליברוך האב (2) שהכנסתו בבריתו של א"א, ולא תימא אקב"י. אלא רבנן דכי תקינו אקב"י לכל המצות תקינו. וזה נמי מברכות המצות, ולא סגי בלא אקב"י להכניסו בבריתו של א"א. והעומדין שם משיבין כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולהופה ולמע"ט, לפי שהכל ששים ושמהים בקיום הברית. והעת עת רצון היא לומר עליו תחנה לפי שנשפך דמו על קדושת השם, לפיכך הכל מבקשים רחמים עליו.

דין ברכה אחר המילה.

אחר המילה נוטל המוהל ידיו ומקנח ידיו ופיו במפה התלויה על הפתח (3), ומוזגין כוס שני ומברכין עליו מי שמזומן לברכה בפה"ג. ויש מקומות נוהגים שאף הברכה זו מברך המוהל. ולפי שבוט ראשון נפגם

באר יעקב

וכן אם האב כחן ואינו יודע לבדך, או אם החינוך יחוס. ועי' רבינו ירוחם נחוב א"י. וכ"כ ב"י בשם אבודרהם. עי' ש"ך י"ד סי' רס"ה ס"ק ו'. ועי' שצ"ל הל"ק ה"י מילה סי' ד'. לר"ב יהודאי גאון, שנאלץ ב"ד שמואל במקום שאין אב מי מצדך להכניסו ואמר הכל מצדך.

(1) ש"ע י"ד סי' רס"א ב"ד חייבין למולו.

(2) אבודרהם. י"א אם האב מל את בנו אינו חייב לבדך להכניסו, שדי לו בצרכת המילה. והראב"ד כתב בשו"ת שמצדך להכניסו משני שאב חייב למולו וזו הברכה הוא חייב על האב יותר מכל אדם, כי בצרכת מילה שזה הוא לכל אדם, ואינו זריבין להפריש בין חייב האב לבאר ב"א. ועי' מהר"ל שבו בשם המרדכי שיש לאב לבדך להכניסו בני וכו'. ועי' כ"ס סמך ר"ק שני מצדך י"ב ש"י כי מקדם היה כל אב בעצמו המוהל והי' מצדך למול את הבן כדעת הרמב"ם והח"י להכניסו, שמוסב לכון על הבן שאמר בהחלה. ובחמה עיקר המצוה מתחלה מל האב כדאמרי' בש"ס קדושין והוא המצדך שחי הברכות כדברי הרמב"ם רפ"ג דמילה רק ח"י"כ כאשר נהמטעו היודעים למול החלו לחפש מוהלים, וממלא ר' יהודה בימי ר' יהודה הנשיא והוא נבד של רבי שבה קלי"ג. ולא קודם לכן, וביחוד בארצות צל שהיו קהלות משפחות מתחלה ונתרחקו מא"י ושכחו כל מנהגי ארץ מולדתם, ולכן נמלא חיזה פעמים בצבלי (פ"ט ס"ט) שנקרא המוהל אומנא, כי היה רופא העיר ג"כ מוהל ולא אחר, ובכ"ז גם צמדיטות אחרות כמו צכרכי הים ובקסקיף מלו האבות עוד, וגם האב את צנה כמאמר הברייתא שם (ק"ד א'), אכן משם נראה ג"כ כי לא ידעו היטב המלאכה ועב"ם אין ספק שהי' ספק צע"י החכמים אם לשנות אח"כ מצעב הברכה והשליכו להכניסו גם אם האב לא מל, אולם ברכת על המילה בעצמו לא הי' שנייה כי צנה היה המיז נוסחאותם כפי הנראה ובפרט כאשר קרה על דרך מיעוט שהאב לא היה המוהל וכו'.

(3) ב"ב י"ג ב"י. כי שמה פרוסה אורחין וכו'.

צריך למזיגת כוס שני, ויאמר עליו שירה זו: בא"י אמ"ה אשר קדש (1) ידוד מבטן (2) וחק בשארו שם וצאצאיו (3) חתם באות ברית קודש ע"ב בשכר זאת אל הי חלקנו צורנו צוה להציל ידוד שארנו משהת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית. ע"כ תלמוד בבלי ותוספות ופסקים שאומר מן הירושלמי: אלהינו ואלהי אבותינו (4) קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פב"פ, ישמה האב ביוצא חלציו ותגל האם בפרי בטנה כאמור ישמה אביך ואמך ותגל יולדתך. ואם אין לו אב (5) אומר

באר יעקב

(1) רש"י ז"ל בשבת קל"ז ס' זה יחקה, ועי' בעל הטורים בראשית י"ז וזה בריתו אקיס וכו' נוטריקון אשר קודש ידוד מבטן, ואברהם לא היה מקודש מבטן, דהרי כשהי' בן ג' שנים הכיר את בוראו ולא קודם לכן, ולא מל א"ע עד שהי' בן ע"ט שנה כדי להיות מנווה ועושה ור"ת פירש דקאי על אברהם. ועי' תוספות מנחות דף נ"ג ע"ב ד"ה בן ידוד וכו'.

(2) ידוד מבטן זה יעקב בן הוא הלשון בערוך ערך ידוד בשם רב שיראל, ועי' תשובת גאונים קדמונים ס' פ"א.

(3) וכשנאלמו לנכד על קדושת השאר וחסומת נאלמו ברות ברית קודש לא הנמא זה לא באברהם ולא ביחקה אלא ביעקב. ויש מפרשים שגולד כשהוא מהול, עי' ב"ר פ' ס"ג ושם פ' י"ד, ובאבות דר"י פ"ב. ובמדרש שח"ט מזמור ע"י. והנחומא פ' נח. והניח רבתי ה' מילה.

(4) סדור הגיון לב במקור צרכה נד 210 וז"ל בחידושי אנשי סג אשר סביב לר"י ק' נמא זה הלשון, ומתרגום יונתן פ' ויחי משמע שהי' להם נוסחא בכתוב בה ישמך הי' באפרים ובמנשה, גם נוסח זה הקטן גדול יהיה לא נמא באבודרהם, ואפשר שאין כ"כ ימן שיכין עליה התרגום. ובתניח ס' י"ה הובאו פירושים על מליצת היה אח לשבעה ואב לשמונה ב' פירושים אחרים, ונוסח קיים את הילד הזה הגם כי הרמב"ם כתבו שכתב היה ביומו, שהרי הטור י"ד ס' רס"ה הביאו בשם בעל העיפור שהי' קודם הרמב"ם (עי' ש"ה ח"א אות י' ס') ו"ב), והאבודרהם הביא ג"כ, וסיים בזה הלשון: ואם היה החינוך יתום אומר במקום ח"א קיים וכו' תשלה אסוחא דחיי ודחמני מן קדם מלא דשמיא וכו'. ובסדור דרב עמרם ורבינו סעדיה כתוב נוסח זה עכ"ל. מזה נראה שנוסח הרמ"י לא אמרו אלא כשהחינוך יתום, ולא יתכן לומר קיים וכו' ולכן שטוי הנוסחא בתחלתו, אבל בסופו חזרו לומר נוסח הן מן ואעבור עליך וכו'. ולפ"ז הסלה זו קדומה שהיא מזמן הגאונים הנז'. ובי' הביא מתשובת הרשב"א נוסחא עברית יותר נחה להסתכל על יד יתום הנמול ומתחלת: ח"א קיים את הילד הזה ומסיימת ואעבור וגו' ומביא עוד נוסחת האחרות חיים בחינוך יתום וכו'. אבל הכל בו כתב מנהג אמירת ח"א קיים את הילד וכו'.

(5) ואם החינוך יתום מברכין: תשלה אסוחא כמ"ס בסדור דר"ע ורבינו סעדיה. זה נוסח הכלבו ז"ל: אלהנא ואלהא דאברהמא ב"ה אסוחא דחיי ודחמני לרביא דהון וכו'. זה נוסח הריטב"א ז"ל: ח"א קיים את הילד הזה לאמו ולקרוביו ולכל משפחתו ויקרא שמו פב"פ אהא אלהינו אלהי כל בשר אבי יתומים שהיה לו לאב והוא יהיה לך לבן, והאה בניסחו לברית לבשרה ולמוחה לנפש אביו ולנחמה ולמשיב נפש לאמו ולכל קרוביו תהענג נפש האב בנ"ע ביוצא חלציו והגל האשה בשרי בטנה ויתקיים בו סקרא שכתוב ואעבור עליך וכו'. ובגד"ה כתב בשם ח"א חם מה האם קודם ברית מילה אומר ותגל האם בנ"ע עדנה. וכן חם מה האב אומר

ישמה אמך ותגל יולדתך ונא' ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואו' לך בדמיך היי ואו' לך בדמיך היי, ונא' זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם, ונא' וימל אברהם את יצחק בנו בן ש"י כאשר צוה אותו אלהים הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. ואם הוא בנו אומר פלוני בני הקטן גדול יהיה. ואם הוא אינו בנו או' פלוני הקטן גדול יהיה וכשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה ולמצות ולמעשים טובים, ופסוקים דדברי הימים זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור ושבועתו ליצחק, ופסוק דמלכים זכרו לעולם בריתו ושבועתו לישחק. וכל האומר זכר יאמר ג"כ ליצחק ואל יערב הפסוקים, אבל אני רגיל לומר זכרו לעולם בריתו ושבועתו ליצחק.

פירוש ברכת המילה.

פירוש לברכת המילה על פי הגאונים ⁽¹⁾. מפני מה מברכין ברכה על היין ביום המילה והלא לא הוזכר יין בתלמוד אלא גאונים רב יהודאי, ורב שרירא ושאר גאונים תקנוה כדרך ז' ברכות לכוס של חתן, ובמעשה הגאונים מצאתי אמר רב צדוק גאון ז"ל המברך ברכת אירוסין ⁽²⁾ או נישואין או ברכת המילה או ברכת הקידוש ושותה מלוא לוגמיו ⁽³⁾ בכוס או ביד ⁽⁴⁾ ואח"כ נותן הכוס לחתן וכלה ושותין, וכוס של מילה משגרו לאם הילד כיון שנא' עליו שירה. וכוס של קידוש ושל הברלה ⁽⁵⁾ נותן לאנשי ביתו ⁽⁶⁾. וכל מי שמברך בפה"ג ולא שתה מוציא ש"ש לבטלה וידי מצוה לא יצא ולא הוציא אחרים וכן הלכה:

אשר קידש ידיד מבטן רבי' ⁽⁷⁾ פי' ידיד מבטן זה יצחק וכן פי' רבינו תם בספר הישר ידיד מבטן זה יצחק ע"ש שנא' ⁽⁸⁾ אהבתי מבטן את יצחק.

באר יעקב

ישמה האב בני"ע. כי מנינו לשון שמחה וגיל אחר המיתה אברהם יגל, יחק יקן, ישמה משה וכ"ז לקיים חמונת השאלת הנפש לחיה.

⁽¹⁾ פי' ברכת המילה עפ"י דרש ע"י ספר מאמץ כח למהר"ס אלמושיניו ז"ל דרוש ה' דרוש ו' ווינציאה שג"ג.

⁽²⁾ וכן אמר רב כמה בן פלטינו גאון המברך ברכת אירוסין ונוטל כוס של ברכה ומברך עליו וחיונו טובט ממנו כלום לא טוב הוא עושה.

⁽³⁾ רב עמרם גאון, והכי אמר רב נטרונאי ראש ישיבה.

⁽⁴⁾ פסחיס קיו בחוספוי. במקום שאין הכוס חובה יכול למיטעם בידיה.

⁽⁵⁾ רבינו מנחם גאון, וא"ר רי"ן הל' קידוש.

⁽⁶⁾ כמאמר הש"ס ברכות ג"א ב'. ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי הוסיף דחברך דביתו וכו' ע"ש.

⁽⁷⁾ פי' ברכה זו ע"י בני"ע בשם הפסוקים, רבינו בעלי החוספות משם ר"ת ז"ל, וע"י

שו"ת רב כמה בן פלטינו גאון בשו"ת ש"ג.

⁽⁸⁾ רב עמרם גאון ונטרונאי שם.

שכן קודם שנולד יצחק נתקדש למצוה זו, אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק, והקימותי את בריתי היינו ברית מילה אקיים ר"ת של 'אשר יקודש ידיד מבטן.

רב האי רב שרירא בנו פי' ידיד מבטן זה יעקב שנא' (1) ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, והוא המקודש מבטן בעורו במעי אמו שנא' רב יעבוד צעיר כלומר שקדושתו של אברהם זקנו תמצא בו שנא' ויעקב איש תם יושב אוהלים, מלמד שיעקב נולד מהול (2). הר"ר אפרים מבונא פי' ידיד זה אברהם כדגרסינן בפ' כל המנחות (8) יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים, פי' בשעת תורכן בא א"א בבית המקדש לבקש רחמים על בנו בבית המקדש. אמר הקב"ה מה לידידי בביתי עשותה המזמנה הרבים ובשר הקודש יעברו מעליך. פי' שעשתה כנסת ישראל ביתו של הקב"ה רבים מזמנה לרעה. בשר הקודש זו מילה, יעבורו מעליך זו כניי שלא רצו למול בימי ירמיה שאמר אליהו להקב"ה קנא קנאתי כי עזבו בריתך ישראל, ועכשיו אנו מזכירים ידידות של אברהם שקדשו הקב"ה למילה לכפר ולבקשו, לפי שלא רצה אז לקבל תפלתו על שעברו בנו על המילה ועכשיו באים בניו לקיימה. וקדשו מבטן אמו כמו שנדרש בכ"ר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו וגו'. ואברהם חי קע"ה שנה. אמר ר"ל מלמד שהיה א"א בן ג' שנה כשהכיר את בורא (4) ועקב שנים שמע בקול בוראו. מדרש (5) הוא נמרוד ראה שיוולד בן שיהיה מאבד כל הצלמים ומבטל הע"ז וצוה לאבד כל הזכרים שיוולדו באותו שנה. ובשנה ההיא ילדה אמו של אברהם את אברהם בנה, והטמינה אותו ג' שנים (6) תחת הקרקע, ואחר ג' שנים יצא מחוכם בחכמים (7) והכיר את בוראו ומאס

באר יעקב

- (1) יומא כ"ח, ב"ר חולדות פי' ס"ד. ילקוט שמעוני סס רמז קי"א.
- (2) ילקוט שמעוני רמז ע"ז מנו איתו בחוך י"ג שולדו מהוליס. ע"י ב"ר פי' מ"ג ופ' מ"ד. במדבר רבה פי' י"ד. אבות דר"י פי' ב מדרש חללים סי' ט"ז, הנחומא פי' נח.
- (3) מנחות ג"ג ב'. רבינו מנחם גאון וע"י רי"ף הל' קידוש.
- (4) יומא כ"ח. ב"ר חולדות פי' ס"ד. ילקוט שמעוני סס רמז קי"א.
- (5) סרקי ר"א פי' כ"ו. ספר הישר פי' כ"ח. ספר חיי אברהם דף ב' (בל"ה).
- (6) ב"ב ז"א א'. אמר רב עשר שנים נחבש אברהם ג' בנותא וז' בקדלו. וכתיב מהרש"א סס וז"ל ובפייטן בסלוק של ר"ה יוש ב' יסד ונחבש בלחץ י"ג שנה ולאחר י"ג שנה יצא מחוכם בחכמים ומאס חללים וזקן גלמים ובטח כלל יולדו וכו'. ע"י סרקי ר"א פי' כ"ו. ע"י בית המדרש של הרב החכם יעלינגעק חדר א' דף 25. וע"י רבינו בחיי במעשי אברהם שם, מה עשה הרח החצוץ אה בנו במערה שלם שנים, זמן לו הקב"ה שתי חלונות מן הא' יולא שמן ומן השני סלה כשהיה בן שלם שנים וכו'. וע"י הגא דבי חליו זוטא סרק כ"ה, וספר הישר פי' נח ע"י.
- (7) מדר'. ילקוט שמעוני פי' ע"ח.

באלילים ושבר אלולי אביו¹). מכאן שנתקדש אברהם במעי אמו וחק בשארו שם², לפי ר"ת בשארו של יצחק³. כמו שאר בשרו תרגום דקריב ליה וגופו של אדם קרוב לו מכל. שם בו חק של מילה. לפי רבינו שרירא גאון חק בשארו שם זה יעקב, לפי שלא נאמר חק אלא ביעקב שנא' ויעמידה ליעקב לחק. וצאצאיו חתם באות ברית קודש, אלו בנו אחריו כמו יוצאי ירכו חתם באות ברית זה⁴). שהוא ברית קודש לפי רש"י ור"ת בנו אחריו חתם בכריתו של יצחק שהיה קדש שנקרב על גבי המזבח, לפי פי' האחד בין אברהם בין יעקב צאצאיו אלו בנו אחריו חתם באות זה שהוא אות קודש, המילה נקראת ברית קדש, שנא' ובשר קדש יעבורו מעליך. והמילה נקראת ברית שנא' והיה לאות ברית ביני וביניכם. על כן בשכר זאת בשכר מצוה שאנו מלים את בנינו לחי' ימים. אל חי חלקנו, ⁵ אל חי חלקנו עם הצדיקים לעולם הבא כענין שנא' ה' מנת חלקי וכוסי

באר יעקב

¹ חק זה מנות מילה שאין בה טעם.

² פי' בשארו שם חק של מילה. ועי' שו"ת בני יסודם ב' פירושים ע"ז וז"ל: בשארו זה יעקב שם בו חק המילה, דהיינו שגולד מהול. אמנם לא כן היה לצאצאיו שחתם באות ברית קודש ע"י עשיית מנות המילה, ע"כ בשכר זאת וכו' אלו מחסללים שחזו להציל ידידות שארנו משחתה, ולפי' על צ"ח בפתח חתם הנדמו וצ"ח חתם הו"ו. ועי' ס"ך ובאלה יעבץ סי' קמ"ז הוצאו דבריהם בספר דברי יוסף סי' רס"ה הסכמה לגירסא ראשונה לזה לעתיד, וכוונת הענין שאנו נבקש מה' שיציל את ישראל מבשר שחת וכו' ע"ש.

³ עיי' בבלי הלכות ה"ל מילה סי' ד' וז"ל: חקיי מבטן פי' רבינו שלמה זה יצחק ע"כ אסבחי מבטן את יצחק, דקודש שגולד נהקדש למנוה זו (פי' יצחק גולד מעטפה קדושה נהקדש בבטן סרה, כי לא קבלה עפה הראויה לעיבור מעלל כמיס ריקאנטי ומדגש הלפוח ע"ש). דכתיב ואת בריתי אקים את יצחק, והיינו מילה, בשארו שם בשארו שם חק של מילה. וצאצאיו אחריו חתם באות זה של ברית קודש. ובחגיגה איתא דכ"ז שהי' יצחק חי שמרו בני עשו ברית מילה ומשמח יצחק בעלוה ועי' ילקוט חדש דף פ"ג ע"ב. ויש מפרשים ידדי מבטן זה יעקב דכתיב ואתה את יעקב, והוא מקודש מבטן דכתי' ושי לחומים ממעיך יפרדו זה ללדקו וזה לרשעו, וכשצאנו לכרך על קדושה השאר והחימה לצאצאיו באות ברית קודש לא תמנא זה לא באברהם ולא ביצחק אלא ביעקב. ובפסיקתא דריש ליה על אברהם אבינו והקב"ה קדשו בבטן דבירמיה כחיצ בערס ארץ בבטן ידעתיך, ובאברהם כתי' כי ידעתיו וכו' מה ירמיה קדשו בבטן כדכתי' ובערס הנא מרחם הקדשתיך. אף אברהם נהקדש בערס אחרו מרחם. להציל ידידות שארנו משחת זה נהיגם בדכתי' גם את בדם בריחך שלחתי אסיריך מבזר אין מים בו. בל"י סוכה הברית. רבינו שלמה פי' אשיג בריחך על המילה חזר ומברך סוכה הברית מפני שיתנה המנוה זו לאברהם, משא"כ בכל המנוה. ועי' חוסי' שבה דף קל"ז ב'. מנחות דף ל"ג.

⁴ זה המילה שהיא עשויה ביו"ד שהיא סימן לעולם הבא שנכרא ביו"ד שנדיקים וקדושים שצארתו הדור מועטים כדאיתא במנחות פי' הקומץ רבה אכן הירחי דף ז"ח.

⁵ אמר אלו השמות ע"ש ובשרי ירננו אל אל חי ומילה עבודת הבשר היא, ואמר חלקנו נרכו בני שאר ע"ש כלה שארי ולבני וחלקי ה' לעולם. וזור מחסי לעולם. וכלומר שהוא

כללי המילה לר' יעקב הגוזר

וגו'. צורנו צוה (1) להציל ידירות (2) שארנו (3) משחת, (4) אין צור אלא הקב"ה שנא' אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו, הקב"ה נתן לנו מצות מילה וצוה למול בשרנו בשביל להציל ידירות שארנו משחת. ידירות שארנו עצמנו כמו והיה שארית יעקב. משחת זה גהנם שנא' גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו. אין בור אלא גהנם שנא' יורדי אל ירכתי בור. למען בריתו אשר שם בבשרנו. הברית שבבשרנו הוא עדות שאין ישראל יורדין לגיהנם, ובזכות דם המילה הם נצולים מדינה של גיהנם (5). אבל הערלים שאין נמולים יורדים לגיהנם בשביל הערלה שבבשרם שכן נדרש במדרש תנחומא פ' לך לך (6). הרשעים אינן נופלים בגיהנם אלא בשביל הערלה שבבשרם שנא' לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק (7). ואין חק אלא מילה שנא' ויעמידה ליעקב

באר יעקב

כיון שהוא חלקו הרי הוא לור מחסנו לנח, ואף לאחר פרידתו מזה העולם, ולכן ז"ל בתיקוד הדי"ן בשחת, והוי"ו צדיקי ע"י יד הקטנה ח"ג ה"י מילה. אשכול סב.

(1) ז"ל בחירק תחת הדי"ן דלא כהטיך ביד סי' רס"ה ס"ק ה'. וז"ל בסדורו של ר"ע גאון ובעל העיטור הלכות מילה בשם ר"ה גאון.

(2) ז"ל להציל ידירות הוא נפש השכלי שהוא החציבה מכל יד הקטנה סב. וע"י זוהר פ' בשלח דף ק"ז ב', ח"כ שמעון זכאין אינון דישתחרון בעלמא ומאן אינון שיח, לא אשתחר להו לבני עלמא בר אינון גזירין דקבילו. את קיימא קדישא ועלמי בקיימא קדישא באינון חרין חולקין קדישין כמה דחוקמיה (שהם מילה ופריעה, יסוד ומלכות) והיה דנער ליה להכיח קיימא ולא עיילי באחר דלא אשטיך חילין אינון דישתחרון ויכתבון לחיי עלמא מגיל דפתי ויהי כל הנשאר בזיון והנותר ביבוסלים קדוש יאמר לו וכו'. וז"ל ז"ל ידירות זרע קודם די"קא ולא אחריס רק אותן שמצרו בריתם ולכן מוילס מרדה שחת.

(3) הוא ענין השארה אשר הנפש הזאת כשארם בקיום נחיי. והסמ"ג גורם שאריהו והיא היא.

(4) פ"י מהניכס. כמ"ס בזכריה גם את בדם בריקך וכו'. פ"י אחר משחת למען בריתו אשר גם בבשרנו. כל"י לאחר שבטביל זאת הברית הרי הוא ית' חלקו, וכלומר שהשחת השי"ת קבור בנו, והרי זאת הקשר היא היא המקרה בנפשות ישראל קצין נחיי. ובזאת הקצין הרי נפשות ישראל נזורים בצרור החיים את ה' המיד ולא יתבעלו לעולם. ויעוליס משחת זיה הוא למען בריתו. ועל זאת הכוונה נוכל ג"כ לפרש נוסחא היבנה זיה בחי"ק. וקמ"ץ ועיד זיה ועבראו, וכל"י שרצה נפשותינו על זה הענין שיהקיימו נח ולא יתבעלו לעולם ויעוליס משחת. וזאת היא למען בריתו אשר גם וכו'. וכן יסד השי"ת ליוצר ליל שמיני ענדה: שמיני ערך החתומים בו להציל משוערה דם המילה, פ"י שבשמיני הוא מוכן וערוך להציל החתומים בברית מילה מן הגהינם.

(5) ע"י זכות המילה, הא"ע שנת הדי"ן והוא קונטרס קטן הכמות על ענין מ"ש בתנחומא שכל מי שהוא מחול אינו יורד לגהינם.

(6) הנחומא פ' לך לך סי' כ'.

(7) ישעיה ה'.

לחק¹). וכתוב כי רפאים² שם בעמקי שאול קרואיה סת מילה, לומר לך כל מי שאינו מל בשרו מזומן הוא לעמקי שאול, ולעולם הבא הקב"ה מציל את ישראל מדינה של גהינם בזכות מילה, לכן אמר שלמה אל תירא³ לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים אל תקרי שנים אלא שנים מילה ופריעה. וגם בכ"ר נדרש כן. א"ר לוי לעתיד לבא אברהם אבינו יושב על פתח של גיהנם ואינו מניח אדם מהול לירד לתוכה, ואותן שחטאו יותר מדאי מה עושה להם הקב"ה מעביר הערלה מעל גבי תינוקות שמתו בלא מילה ונותנה להם ומורידן לגהינם כדכתיב⁶ שלה ידיו בשלומיו הלל בריתו. מה מעם שלה ידיו בשלומיו משום דהלל בריתו. מצאתי בספר הגאונים מהו שלה ידיו בשלומיו להודיע כחה של מילה שאפילו אדם רשע ומילה בבשרו אינו יורד לגיהנם שכך מצינו שעתיד הקב"ה לישוב ביום דין ולחתום דינם של רשעים. ואומר מדת הדין לגהינם כל מי שאתה רואה שהערלה בגופו פתחי ובלעי אותו. שכך ראה יחזקאל בנבואתו גויים אדירים⁷ אל ארץ תחתיות אל יורדי בור. וכתוב את ערלים אל יורדי בור. שמה אדום וכל מלכיה וכל נשיאיה שם אשור וכל קהלה וגוי שם עילם וכל המונה שם פרעה וכל המונו וגוי. חוזרת מדת הדין ואומרת לגיהנם תני דעתך שלא תגע באדם מהול שנא' לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלתי חק. למי שלא קיים מצות מילה בבשרו הא למדת שאין גיהנם יכולה לשלוט באדם שהוא מהול.

דין חותכים ערלת נפלים.

מכאן ראייה להתוך ערלת הקטן שמת לפני המילה⁸. ומי הם

באר יעקב

¹ תהלים ק"ה.

² משלי ט"ו.

³ משלי ל"א כ"א.

⁴ ילקוט שמעוני משלי.

⁵ ב"ר ס' י"ט. שמוה רבא ס' מ"ח, ופ' ס"ט. הנחומא ס' לך לך. ילקוט שמעוני

תהלים רמז חשע"ג.

⁶ תהלים נ"ה כ"א. הקדמה הזכר דף ח'. רב המנונה סדר אל תקן את סיד לחטיא את בשך דלא יהיב בר נש סומיה למיחי להכרוחא בישא ויהא גרים למחטי להווא בשך קדש דחטוב ציה ברית קדישא, דאילו עבד כן משכון ליה לנהינס. והווא דמונה על גיהנם דומה שמיא וכמה רבו מנאחי חבלה בהדיה וקאים על סחחא דנהינס, וכל אינון דנטרו ברית קדישא בהאי עלמא ליה ליה רבו למקרב בהו. ועיי' זהר בראשית דף ל"ג א'. אמר ר' אבה זכאין אינון ישראל דקב"ה אחרעי בהון מכל שאר עמון ויהיב לון את קיימא דא, דכל מאן דאיה ציה האי את לא נחיה לנהינס אי איהו נעיר ליה כדקא יאות דלא עייל ליה בראשחא אחרח ולא משקר בשמיא דמלכא. דכל מאן דמשקר בהאי נמאן דמשקר בשמיא דקב"ה דכתיב בה' נגדו כי צנים זרים ילדו.

⁷ יחזקאל ל"ב.

⁸ שו"ת רב האי גאון. ורבינו בחיי כתב דמאחר שנהינס פערס סיה לבלי חק למי

שחטאו יותר מדי בפי עושין ⁽¹⁾ פסין ההיא דאחייבו דינא של גהינם חרא שעתא אתא אברהם ומקבל להו בר מהבא על הגויה דמשביה ערלתיה ולא מבשקר ליה, והכופר בעיקר הם אותם שחטאו יותר מדי, ואעפ"י שחטאו אין גיהנם שולט בהם, ומה הקב"ה עושה להם שולח להם מלאך ונוטל ערלתן של קטנים שמתו בלי מילה ונותן לאותן שחטאו. מיד גהינם מקבלת אותם שחללו בריתו, לכך נאמר שלה ידיו בשלומיו חלל בריתו. ואם כדבריהם שאמרו שמעבירין את הערלה מקטנים שמתו, מהיכן נוטל המלאך הערלה? אי בעית אימא צריך שיתן הערלה ביד הקטן והמלאך נוטל מידו. ואי בעית אימא עור הפריעה שנשאר לו עדיין אותו עור שני נוטל ונותן לאותן שחללו בריתו. ור' גרשום ז"ל נתן חילוק בין הקטנים. קטן שכלו לו חדשיו וסימנים מוכיחים עליו שערו וצפרניו וראוי היה למול אם לא היה מת בתוך ח', לאותו ודאי מעבירין ערלתו לפי שאינו כנפל גמור שאם היה חי היינו מלים אותו מילה טובה וכשרה, השתא נמי אנו מטיבין לו ובורתין ערלתו בצרור או בקרומית של קנה, אבל לא באיזמל ובלא ברכה, ולא משום שהיא מצוה, כי המצוה נתנה לחיים ולא למתים שנא' במתים חפשי ⁽²⁾. וכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. ומהני' ליה להצילו מאש של גיהנם, וכדי שיכנס לגן עדן עם שאר בני ברית קדש. אבל נפלים גמורים שלא הגיעו לכלל ט' חדשים ולא היה להם סימנים לגמרי אין חותכין ערלתן. והקב"ה שולח מלאך ומעבירין ערלתו ממנו ונותן לאותן שחטאו יותר מדאי ומורידן לגיהנם. וכן רמז לנו הקב"ה בתחלת התורה באותיות של בראשית, ברית אש ובשר, להגיד לנו כל מי שלא קיים ברית בבשרו מורידין אותו לגיהנם, וכל שקיים ברית בבשרו נצול מאש של גהינם שנא' לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים א"ת שנים אלא שנים מילה ופריעה. וגם אותיות של שבת רמזו בבראשית כלומר כל מי שאינו שומר שבת נכזה באש של גהינם. וגם בשעה שנולד אברהם אבינו ועסק אח"כ במילה נשבע לו הקב"ה שבזכות המילה מציל את ישראל מדינה של גהינם שנא' ⁽³⁾ והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך. בא"י ⁽⁴⁾ בורת

באר יעקב

שחינו נימול ע"כ נהגו בניי לנער המה שלא הגיע ימיו למצות מילה שמוהלים אחוה על קברו. ועי' משה משה סי' כ"ה וז"ל וכי רבינו ירוחם כשם רבינו הגדולי שם לנו קבלה שמוהלים אחוה על קברו ומשמים לו שם. ועי' שכלי הלקט הל' מילה סי' ד'. ועי' ראש סי' ק"ק דמ"ק כפר רב נחמן גאון ועי' שלטי הגבורים מ"ק סי' נ"ג. ועי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' מ"ד.

⁽¹⁾ עירובין י"ט.

⁽²⁾ תהלים ס"ח.

⁽³⁾ בראשית כ"ו.

⁽⁴⁾ ע"ש וכרות עמו הכרית: ועי' שכלי הלקט הל' מילה סי' ד'. חשובה לגאון ממזר ח"ט שסורחו בחיסורו, מטפה כשרה הוא. והרי הוא כשרה לנעין ירושה ולכל דבר. כדחק מ"י שם לו בן מ"מ סופר זה אשה מן החליטה ומן היבוס. ואמרינן מכל מקום לאהוי מאי?

הברית. כורת הברית תרגום גזר קיימי¹, ובוה הלשון כרת הקב"ה ברית עם אברהם שנא' אשר כרת את אברהם. וכרות עמו הברית וגו' וכתוב הנה² דם הברית אשר כרת לפיכך גומרים הברכה בא"י כורת הברית. ד"א כמו שתקנו לשאר ברכות שיש בהן ספור דברים ברכה תחלה וסוף, תחלה בפה"ג ולבסוף כורת הברית.

דין להקרות שם לנער³.

או"א קיים את הילד הזה ולאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פב"פ. פי' מפני שהוא עוסק בברכת הקטן צריך לקרותו בשמו. ד"א מפני מה תקנו לקרות לו שם לנער תיכף למילה? משום דעד עתה לפני המילה היה שם טובואה לפניו⁴, וחרפה, שם ערלות ועכשיו שנמול וקיימו בו מצות מילה צריך

באר יעקב

לחיותו ממזל, והלך מזכרין עליו ברכת המילה עד כורת הברית אבל רחמים לא.
¹ עקרים ס' מ"ה ח"ל: ברית יאמר על איזה קיום או שבעה ודבר קיים הנעשה בין ב' כורתי ברית לקשר ההכנה בין שניס, ויעשו להם איזה אות שיהיה קיומו מורה על הברית, כמו העד המעיד על הדבר, אמר לכן ליעקב ועשה להם נכרתה ברית וגו' והי' לעד ביני וביניך (בראשית ל"ח) ועשה גל אבנים לעד, וכן הקשה הוא אות מורה על הברית. ודרך כריתת הברית לפי מה שנמצא בכתובים הוא שהיו חותמין ב"ה לבנים והיו כורתי הברית עוברין בין חבריו (ירמיה ל"ד) וכן בראשית ט"ו וכן כתב אברבנאל (ירמיה ס' ל"ד), וכן אמרנו הרמב"ם להפלוסוף אברהם בן דוד מעליועולא ז"ל המכונה הראש"ד ח"ל דרך כורתי ברית לבת עגל א' ולעבור בין חבריו, וזה לרמז שהיו כורתי הברית שניהם עם היותם נבדלים במקומותיהם מדובקים כמו העגל שהיה חי שהיה מתאחד וכל ד' ולזה המצא כי במראה שהיה אחר מראה בין הבהרים מיד נאטפה על המילה. וזכר זה בספרים שהיה אות ברית בין הסי' ובין זרע אברהם המחזיקים בבריתו. ולזה בהיות האות הוא מהמיד באומה זו ראה על הקבר האלעי שנשאר בנו. והיו שהקנו אצלו כנה"ג בברכת המילה ונאמרו חסם באות ברית קודם וכו'. לכן כל זמן שנראה אות הברית הזה קיים באומה, אף אם נראה חוקף הברית עוברת עליו המיד לא בעבור זה נתייאש מן הגאולה. כי אחרת היום דומים לחולה שהוא קרוב למוות, וכל האנשים אומרים עליו שאין בו כח לחיות, כי כל עוד שנראה בו דבר מן החיות נשאר, לא נתיאש ממנו. וכן אף אם כל האומות אומרות עליו. שאנחנו באשם תקוה ושאבדה תקותנו נגזרנו לנו, הנה כאשר נראה אות הברית הזה נשאר ומתמיד בנו, המורה על הקבר הזה שיש בין ה' ובין האומה, נדע בודאי, שעדיין יש בנו כח לחיות, ופעל ידי הקבר הזה שבוצ האומה לקדמוה ולדבק בענין האלעי כאשר היה בחזון בתמלה.

² שמות כ"ד ה'.

³ ע"י מלואים ס"י י"ב.

⁴ וזוהו הענין א"ן לוקחים שום דבר מבית שולד שם בן זכר מיום הלידה עד יום המילה מזה שם שורה עומאה החמורה, וכן נשים זהירות שלא ליקח שם מלאכה מבית היולדת באלו החיי מהטעם הנ"ל, ולכן לא השנה ברכה בעשאי ודיהס, כמ"ש בלחם הפנים י"ד בקונטרס האחרון ס"י ע"י לענין האבל נ"כ מזה הטעם.

לשנות שמו לשבת, שם טהור וקדוש כשם אבותיו, אברהם. יצחק, ויעקב, ראובן, שמעון, לוי, יהודה, נתן, שמואל, אפרים, ומנ"ל שצריך לשנות שמו בשעת המילה נלמוד מאברהם אבינו שעד שלא מל בשר ערלתו היה שמו אברם דכתי' ויהי אברם ⁽¹⁾ בן צ' שנה וגו' והיה חסר עדיין אות אחת, ומיד כשנמול נשתנה שמו לשבת וניתוסף לו אות אחת ⁽²⁾ ונקרא אברהם שנא' והיה שמך אברהם ⁽³⁾. ולמה ה' שבה נברא העולם שנא' אלה תולדות שמים וארץ בהבראם. בה' בראם ⁽⁴⁾. והן הן אותיות של אברהם. ואז נעשה שלם שנא' ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור ⁽⁵⁾. ובתיב התהלך לפני והי' תמים. ד"א מצינו במדרש תנחומא ששנה הקב"ה שם אברהם לשבת וניתוסף לו ה' ⁽⁶⁾. א"ר לוי א"ל הקב"ה אברהם אתה סבור שאתה שלם הייך שעד עתה אתה חסר ⁽⁷⁾ איברים עד שלא תמול היה שמך אברם חשבון רמ"ג, וכשתמול אתה נעשה שלם. אמר לפניו רבש"ע האיך יקרא שמי א"ל לא יקרא שמך אברם, והיה שמך אברהם ואתה נעשה שלם אותיות כנגד רמ"ח איברים שבאדם הה"ד התהלך לפני והיה תמים. שנעשה שלם מניין, מ"מ"ש בענין ויהי אברהם בן תשעים ותשע שנה וכתוב בתריה ואברהם בן ק' שנה ⁽⁸⁾. מכאן שמשנין שם הנער לשבת תיכף למילה משם ערלות לשם יהודי ⁽⁹⁾. במכילתא ⁽¹⁰⁾ דרש ר' ישמעאל מפני מה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא נשתנה? מפני שאברהם ויעקב אבותיהם קראום בשמותם לפיכך הקב"ה הגדילם בשנוי

באר יעקב

- (1) בראשית י"ז.
 (2) ירושלמי סנהדרין פ"ב. ברכות י"ג. ב"ר פ' לך לך פ' מ"ו. ויקרא פ' י"ט. במדבר
 רבה פ' י"ח. תנחומא פ' קרח פ' י"ב. ילקוט שמעוני לך לך רמז פ"ב.
 (3) בראשית י"ז.
 (4) ב"ר פ' י"ב.
 (5) בראשית ג"ט.
 (6) תנחומא פ' קרח.
 (7) במדבר רבה פ' י"ח אמר רב אחי בר ר' אבה אברהם עד שלא נימול ולא הוליד
 היה חסר. נימול ניתוסף לו ה' ונעשה שלם והוליד למנין אחריותו. ועי' ב"ר פ' ל"ט סי' ל"ט
 אברהם בנימנרית רמ"ח.
 (8) בראשית כ"א.
 (9) וזה הוא העצם מה שזכרנו בירושלים שה"ה והקדושים חיצים מברכים את הנער
 אחר המילה דהא כל עוד שהערלה בו, אינו כלי ראוי ומומן לברכה. אבל מנהגנו אינו כן
 אלא אדרבא מברכין הנער קודם המילה, ואולי הוא כבקשה מהי' לכל יאונה לו שום מזק
 ומחלה במילה. עי' זכר דוד מאמר ח' פ' ס"ח.
 (10) מכילתא פ' יצחק. ילקוט שמעוני פ' בא רמז ר"ז כשעשה א"ח מע"ט הוסיפו לו
 אות אחת וכן בשרה. עי' ירושלמי ברכות פ"א. ועי' ילקוט ישעיה מ"א רמז המ"ח ע"ט מי
 פעל ועשה וגו'. עי' תנחומא פ' שמוה. הוספתא ברכות פ"א.

שמות אשר קראו להם. אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק קודם שנולד שנא' אבל שרה אשתך יולדת וגו'. ד' נקראו ¹ בשמותם עד שלא נולדו, יצחק, וישמעאל, יאשיה, ושלמה. מפני מה צוה הקב"ה לאברהם אבינו למול עצמו שנה אחת קודם שנולד יצחק? מדרש ברייתא דר"א, אברהם אבינו עד שלא נמול הפרי ² שעשה לא היה טוב במעשיו שיהיה נבחר להקריב ע"ג המזבח וכשנמול הפרי שעשה היה טוב במעשיו ונבחר להקריב על גבי המזבח כיון נסך שנא' ויין תקריב לנסך. ע"א בביר מ"ט נמול אברהם קודם יצחק שנה אחת בלבד ולא נמול כשהיה בן ע"ה ³ שנה כשדבר עמו בכרית בין הבתרים? אלא כדי שיצא יצחק מטפה קדושה וטהורה, לפיכך הקדים טילת אברהם ללירתו של יצחק רק שנה אחת לומר לך יצחק נולד מטפה קדושה אבל לא ישמעאל. וזהו שאמר לו בשעת עקירה לאיזה בן, לבן הערלה או לבן המילה. פירוש לבן הערלה זה ישמעאל שנולד כשהייתי ערל, לבן המילה שהולדתי אחר שמלתי. אברהם שנוצר מטפה טמאה מאותה שעה שאמר לו הקב"ה לא יקרא עוד שמך אברם, שוב לא קראו הכתוב אלא אברהם. אבל יעקב שיצא מטפה קדושה וטהורה בשעה שא"ל הקב"ה לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך לא שתעקר ⁴ שם יעקב לגמרי אלא כ"א ישראל יהיה שמך עיקר ויעקב טפילה לו משום שנוצר בטהרה ונולד בטהרה. בר קפרא אומר כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ⁵. ר' לוי אמר בעשה ול"ת בל"ת לא יקרא עוד שמך אברם, ובעשה והיה שמך אברהם. וא"ת והלא אנשי כנסת הגדולה קראוהו אברם, שנא' אתה הוא האלהים אשר בחרת באברם? ⁶ אלא שיינה היא דעד שהוא אברם ⁷ בחרת בו. מכאן שקוראין שם טהור לנער סמוך למילה. ישמח האב ביוצאי חלציו ותגל האם בפרי בטנה. אביו ואמו חייבין לשמח ולעשות שמחה ומשתה ביום שזוכין בבן זכר ⁸ שמקיימין בו מצות המילה.

באר יעקב

¹ מכלתא פ' בל ס' ט"ז כה' ג' נקראו מפי הקב"ה ובאגדה דבראשית מסיים בה עד שלא נולדו. ובירושמי ספיק דברכות חנו ד' בהדי ישמעאל. ואפשר דס"ל כח"ד ישמעאל עשה תשובה לכן לאו לחובטו עם ג' הדיקוס ועי' פקדו ר"ח פ' ל"ב בבבאור הגדול שם.

² זה ישמעאל ע"י אשכול ה"ל מילה. ילקוט בראשית רמז ס"א.

³ ילקוט שמעוני בראשית רמז ס.

⁴ ב"ר בראשית פ' מ"ו.

⁵ ברכות דף י"ג א'. ועי' אור חדש מאה ס"ן דף פ"א סכ"ה שם שנחשב לפחית

הכבוד אל האדם הגדול בעניקוס זה אברהם לקראו חוהו בשם שנקרא בערב וימולו עלות בשב, לכבו ס"ו, ואזניו.

⁶ נחמיה פ'.

⁷ ברכות י"ג. ב"ר פ' מ"ו. החם נביא הוא דקא מסדר לשכחיה דרמחמא מחי דהוי

מעיקרא. פירש"י דמעיקרא אשר בחרת בו כהיות שמו אברם ושמה שמו אברהם.

⁸ ח"כ למה אין עושין בן בלידה נקיבה? הטעם מפני ששנים פטורות מכל מ"ע שה"ג

וכן אמר שלמה גיל¹ יגיל אבי צדיק יולד חכם וישמח בו, וכתוב בתריה
 ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. תניא נמי הכי אי אפשר² לעולם בלא זכרים
 ונקבות, אשרי³ מי שבניו זכרים או מי שבניו נקבות, שבזכרים מקיימי'
 מצות מילה, ואעבור עליך ואראך מתבוססת⁴ בדמיך ואומר לך בדמיך
 חיי ואומר לך בדמיך חיי. מתבוססת כמו נוססו מקדשך, יבוס קמינו. ר'
 יוסף קרא פי' מתגוללת בדמיך, והר' אפרים מבונא פי' מתבוססת לשון
 עירוב שנתערב הדם והמילה בעפר והכי משמע בפ' האשה עושה צרכיה
 במס' נדה⁵. וכן יסד ר' אליעזר קליר דם תבוסה קיר'בי כעורב, ואמר
 המדרש בברייתא, דר' אליעזר אמר המצריים לא היו נותנין לישראל את
 התבן ואת הקש במדבר לעשות לבנים ורומסים בחומר⁶ והקש שבמדבר
 היה נוקב עקביהם והדם מתבוסס בהמר לכך נאמר מתבוססת בדמיך וא'
 לך בדמיך חיי⁷, ואומר לך בדמיך חיי מוסב על הראשון כלומר תחיו
 מן הדם ששפכת פי' בדמיך תרפאי, כמו וישבו תחתם במחנה עד חיותם
 תרגום עד דאיתסיו אמרתי לך בדמיך חיי ונתרפאת. וכשהוא אומר בדמיך
 חיי טובל אצבעו ביין ומטיף מן הברכה בפי הילד לשם מצוה וחנוכה.
 דאמר מר המברך צריך שיטעום⁸ וכ"ש מי שמברכין עליו, צריך ליהנות
 מכוס של ברכה כשבא הברכה על ידו. ומתוך שאינה ניכרת הטעימה זו
 אלא לרמוז בעלמא משקין אף לאמו לפי שע"י פרי בטנה באה הברכה, הרי
 ששתיהן נהנות מן הברכה ולא תהא ברכה לבטלה, לפי שנא'⁹ שירה

באר יעקב

ולאו בני מנחה נינהו, ומס'ע מצרכין בכל יום שלא עשי אשה, לכן אין עוסין שמחה עד
 לידתה משא"כ בזכר כולם שמחים על לידתו.

(1) משלי כ"ג ס"ד.

(2) ב"ב ע"ז.

(3) ב"ב ע"ו. נדה ל"א. זכר בא לעולם בא שלום לעולם שנא' שלחו כר מובל הארץ,

פי' כר זה מנחה דהיינו סי' שלום. זכר זה כר ואמר ר"י דבי ר' אחי בא זכר לעולם בא
 קברו בידו זכר זה כר דכתי' ויכרה להם כרה גדולה. נקבה אין עמה כלום נקיה באה עד
 דאמרה מזוני לא יהבי לה דכתיב נקבה סכך עלי ואחנה. וכלכלו כתיב זכר גמטריא ברכה,
 נקבה גנימטריא נק.

ע"י סחד יתחק עקך זכר, כולדה נקבה רבייא בא לעולם. מריבה בא לעולם.

(4) מתבוססת הרגום יונקן בן עוזיאל ביהוקאל סי' י"ו פי' על דמי המילה שהיא דם

הבוסה יולא מגוסו.

(5) נדה ס"ב ב.

(6) פירקי ר"א סי' מ"ח א' סי'ע,

(7) ילקוט יחזקאל רמז ש"ה.

(8) פסחים ק"ה ב' כל המבדך צריך שיטעום או הוא או אי מן השומעים. רש"י.

ב' עמרם גאון. רב גמרוואי. רב יהודאי רבינו מנחם. רב גמח בן שלטוי.

(9) ברכות ל"ה. עירכין י"א א'. מנין שא"כ שורה אלא על היין שנא' (שופטים ט')

על היין ומנהג אבות תורה היא יאחו בה צדיק דרכו, ד"א לפיכך מטפטפין
 בפי הילד ומשקין אף לאמו לפי שצריכין רפואה הקטן ואמו⁽¹⁾, ואומרים
 ברכות דמעלי לאסותא. ובירושלמי מצינו ראייה⁽²⁾ שצריך לבקש רחמים
 שאומר בסוף הברכה תשלה אסותא דחיי וגו'. ואני קצרתי הברכות מפני
 סכנת הקטן, ומנהג שמתפטפין היין בפי הילד ומשגרין הכוס לאם הילד
 עדיין במקומו עומד, ד"א ואומר לך בדמיך חיי, ואומר לך בדמיך חיי מה
 ראייה לומר שתי פעמים בדמיך מדרש בברייתא דר"א אומר⁽³⁾ יצחק אבינו
 מל את יעקב ועשו, ועשו מאם בברית מילה כשם שמאם בבכורה שנא'
 ויבו עשו את הבכורה. ויעקב דבק בברית מילה ומל את בניו ומנין שהיו
 נמולין שנא'⁽⁴⁾ בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לכם כ"ו. וכתוב
⁽⁵⁾ אך בזאת יאותו לנו האנשים לשבת אתנו בהמול לנו כל זכר כאשר הם
 נמולים, מכאן אתה למד שבני יעקב נמולין היו. גם בני יעקב מלו את
 בניהם ובני בניהם והנחילום להם לחק עולם, עד שעמד פרעה הרשע וגזר
 עליהם שלש גזרות קשות⁽⁶⁾ ומנע מהם ברית מילה. וביום שיצאו בני
 ישראל ממצרים מלו כל העם למגדול ועד קטן שנא'⁽⁷⁾ כי מולים היו כל
 העם היוצאים ממצרים. והיו לוקחים ישראל דם ברית מילה ודם פסח ונתנו
 על משקוף בתיהם. וכשעבר הקב"ה לנגוף את מצרים ראה על משקוף
 בתיהם ועל שתי המזוזות דם ברית מילה ודם פסח ונתמלא רחמים על
 ישראל שנא'⁽⁸⁾ ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, בדמך אין כתיב
 כאן אלא בדמיך בשני דמים דם ברית מילה ודם פסח, לכך נאמר
 ואומר לך בדמיך חיי, ואומר לך בדמיך חיי⁽⁹⁾. רבי אליעזר אומר

באר יעקב

י"ג) ותאמר להם הגנן החדלתי את חירובי המשמח אלהים ואנשים. אם אנשים משמח אלהים
 כמה משמח? מכאן שאין חומרים שיהא חלף על היין.

(1) מגילה י"ז ע"ב מה ראו לומר רפואה בשמינית ח"ל אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית
 שצריכה רפואה לסיך קבועה בשמינית.

(2) תרגום ירושלמי סוף פ' ויחי, ובסדר דר"ע גאון בנדרת המילה דף י"ב. ובניין
 סעדיה גאון. וט"י אגודתה סדר ברכות דף ק"א.

(3) סרקי ר"א פ' כ"ט. אשכול הל' מילה.

(4) בראשית ל"ד ט"ו.

(5) שם ל"ד כ"ב.

(6) סרקי ר"א ט' כ"ט. אבל בשור רבה פ' ט"ט לא משמע הכי, אלא ישראל עומת
 הסרו כ"ט.

(7) יהושע ה' ה'.

(8) יחזקאל מ"ז ו'.

(9) שור רבה פ"ה. כשמגיע לחיבה ולחונן לך בדמיך חיי טובל בו הזרת ומתן מהיין
 בפי החינוק. וכחבו הסוסקים שהמולה עושה זרחה שד"י בלשונותיו בלשון זה. ג' אלבעות ידיו
 דהיינו אלבע, אמה קמיתה, כשזוקף אותם הוא כזרחה ש"ן והגדול כשזוקף אותו נעשה ד'

ובי מה ראה הכתוב לומר ב' פעמים ואומר לך בדמיון חיי ואומר לך בדמיון חיי? אלא אמר הקב"ה בזכות דם ברית מילה ודם פסח תגאלו ממצרים¹. ובזכות דם ברית מילה ודם פסח עתידין ליגאל בסוף מלכות רביעית לכך נאמר ואומר לך בדמיון חיי ואומר לך בדמיון חיי. תרגום

באר יעקב

ובשנתן יין צרת הרי יו"ד וגעשה שם שדי ואומר ב"פ בדמיון חיי לרמוז ש"י המילה יזכה לעוה"ז ולעולם הבא. ומזה הטעם אין נוהגין למו"ל את החינוך חלף עד אחר עלינו לשבח, כיון שמוסד בחוכו להקן עולם במלכות שדי ויש לו שיכות למילה, וסיד היחוד ח"ו קודם המילה ע"י ספר נוהג כלאן יוסף אות ח' ה' מילה וע"י זכר פ' לך לך ע"פ ויאמר חליו אני אל שדי מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי, אלא הכי האנף עבד הקב"ה בחרין התאין דלא קדישין לתתא, וכל אינון דלא התגורו יסתאבון בהון ושמיין בהון, ומאי רשומא ח"ת בהון דאיתחזי בהו ש"ן דל"ה ולא יתיר. ובנין קך יסתאבון בהו ואדבקין בהו. בתר דהתגורו נפקין מאילין ועאלין בגדסוהו דשכינתא ואחגליהו בהו יו"ד רישומא קדישא את קיימא שליט ואחרתים בהו שדיי ואשתלים בקיומא וע"ד כת' אני אל שדי התהלך לפני והים תמים וכו' עכ"ל.

והלבוש כתב הטעם משום דארז"ל במדרש ע"פ שימו איש תרבו על ירכו משה מל ואהרן פורע ויהושע מקנה. פי' שכל אותן מ' שנה לא היו מלין במדבר מפני עורח הדרך ועכשיו שהיו עומדים ליהרג לא רצו משה ואהרן שימותו בלא מילה ובלא קבלת המנוח, ולכך ה' משה מל ואהרן פורע ויהושע מקנה אותם עפר העגל, ואותה השקעה היתה להם בשעת מילה ופריעה למוח ולא לחיים. לכך אנו אומרים השקעה זו של שעת מילה ופריעה היתה לחיים ולא באותה של יהושע ע"י אבודרהם ה' מילה.

ולזה מנהג ספרד לומר סברי מרנן לפני קידוש והדלה וברכת אירוסין ונישואין וברכת מילה שעל היין ויש לזה סמך. לפי מ"ש בסנהדרין פ' נגמר הדין היו מוציין אותו לסקילה היו משקין אותו כוס של יין חי בקורט לבונה כדי שחערף דעתו עליו ולא ירגיש בענין הסקילה ע"כ אומרים סברי מרנן כלומר הו"ש בדעה מורי ורבותי שזה הכוס לחיים ולא למוח לברכה ולא לקללה ולא יהיה כאותו הכוס ששהה שנגמר דינו לסקילה, והעם עונין לחיי כלומר לחיים יהיה ולא למוח. ע"כ לפי מ"ש בא להם יין בחור המזון כל אחד מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה פנוי, ועכשיו בית הבליעה פנוי הוא אומר הו"ש בדעתכם לנאח מואה הברכה ולכוין דעתכם בה וכן עונין לחיי בשלשן תלמוד הן ע"י אבן הירחי דף ל"ה. ע"כ למה שאומרים לחיים, כי לפי מ"ש רז"ל דען הדעת גפן היה וע"י בא מיתה לעולם. לכן כשפותין ממנו אומרים לחיים יהיה וע"י שבת ס"ז ב' חיי וחמרא (פירש"י) כשמוזגין ונותנין כוס אומרים כן לברכה בעלמא) אין בו משום דרכי האמורי. מעשה ברבי עקיבא שעשה משחה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לשום רבנן ולפוס תלמודהון.

1) עוללות אפרים עמוד ח"כ כתב שכל הגאולות באים בזכות המילה. כי בגלות מצרים ארז"ל מסר להם דם פסח ודם מילה. ובגלות בבל ארז"ל כשא' הקב"ה לאברהם מה לידיו בביתו וכו' אמר אברהם ה' לך לזכור ברית מילה. ח"ל ובשר קודם יעברו מעליך. וכן בגלגל הדור לא יגאלו כ"א בזכות המילה כמ"ש לא יוסף יבא כך עוד ערל ועמא. וע"י מילתא פי' בא שיר רבה פיה.

כררי המילה לר' יעקב הגוזר

ואמרת לכו בדרמא דמהולתא אהוס עליכו¹, ואמרת לכו בדרמא פסחא אנא פרוק יתכו. ומדרש תנחומא שמעון התמני אומר² בזכות המילה נקרע הים שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני. ואיוז ברית שהוא ביום ובלילה הוי אומר זה מילה, לפיכך משה רבנו פתח שירתו בא"י³. א' אחד, ז' שבעה, הרי ח' אמר משה בזכות המילה שנתנה לה' נקרע הים, וקלם להקב"ה בא"י, שנא' אז ישיר משה. א"ר לוי כתיב לגוזר ים סוף לגזרים⁴ א"ת לגזרים אלא לגוזרים שכן בל' ארמי קורין למהולים גזורים. מכאן שבזכות המילה נקרע הים. ועוד בזכות המילה שנתנה לה' ימים עתיד הגואל לבא ומשה רבנו עמו שנא' אז ישיר משה ובנו ישראל, שר לא נאמר אלא אז ישיר⁵ לעתיד לבא עתידין ישראל לומר שירה, לה' נאה השירה, והשירה נאה לה'⁶. א' אחד ז' שבעה הרי ח' מכאן שבזכות

באר יעקב

(1) יחזקאל ע"ז סי' ו' בתרגום סס.
 (2) ילקוט שמעוני שמונה רמז רל"ג. ילקוט ירמיה רמז שכ"א.
 (3) ילקוט שמונה רמז רמ"א. מכילהא ס' בשלח.
 (4) ילקוט סס וע"י אגדת ברלשית דף כ"ד ע"פ בעבר הירדן בלחץ מואב בזכות מה עברו ישראל את הירדן בזכות מילה לכך נאמר סוד ה' ליראיו. משל למגן שהי"ל אהב ויהיה עשיר יותר מדאי, אמר מה אעשה לאהבני זה ומה אהן לו. זהב וכסף יש לו עבדים ושפחות יש לו אלא הריני חוגרו כלי זוגין ס' חגורה שלי, כך אמר הקב"ה לאברהם מה אהן לך זהב וכסף יש לך שנא' ואברהם כבד מואד וכו' אלא ואתנה בריתי וגו' זוגין שלי ס' שהמילה היא משמרה את האדם מן החלות העבירות ומנצרו לשמור מדות טובות כמו החגורה מחזקת כל הבגדים על האדם כ"ש אם ראו' ת"ח שנוקם ונוטר כנחש חגריהו על מתניך כשם שהנחש נוקם במי שפוצץ גדר כן ת"ח זה ישמור וינצור ארוך בכל מיני גדרים וע"י בית המדרש חדר ד' סס. וע"י מדרש תהלים, וזילקוט שמעוני הבט לברית כי מלאו מחשבי אהן גלות חושם שלא נגאלו ישראל אלא בזכות המילה. וכשבאו לים סוף והיו ממרים שנא' וימרו על ים בים סוף וזיקם הים לחונקן שנא' והמים להם חומה שנחמלא עליהם חומה. תלו בגדיהם מן הים כיון שראו המים את המילה ברח שנא' הים ראה ויעוס. וכמו כן כשבאו לעבור את הירדן בקשו מי הירדן לחונקן כנס הקב"ה ששים רבוא בין שני כדי אהן אלל הלוים כדי שיראו מי הירדן מילה ויברחו שנא' הירדן יסוב לאחור. ואמר הגאון ר"א מוויילנא ז"ל והמים להם חומה אמרו בגמ' חומה כתיב שנחמלא עליהם חומה שנא' הים ראה מה ראה? פסל מיכה שנא' ועבר צים נרה. ולא הוא ז"ל שבכתוב ה' כתיב ויבאו בני בחור הים ביבשה ובכתוב אחר כתיב ביבשה בחור הים אלא העעם כי ידוע שמיכה היה משכב דן שהיה המאסף לכל המחנות והיה נוסע באחרונה ח"כ כשנכנסו ישראל בים אז היה שבת דן עדיין ביבשה ולכן כתיב ובני ישראל הלכו בחור הים צעת ששבת דן היו ביבשה, אבל כשיצאו מן הים היה עדיין שבת דן ועודו בחור הים ולא היה להם זכות שיגן עליהם כי הצדיקים כבר יצאו מן הים לכך נחמלא עליהם חומה וניצלו בזכות המילה עכ"ל.

(5) ילקוט שמונה רמז רמ"א ס"ה.

(6) מהגה שהמהול מנגן שירה אז ישיר ביום התילה.

המילה עתיד הגואל לבא לישראל. במדרש גאונים מצאתי רבנו גרשם המוהל דרש מהו או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו עונם, וכתוב וזכרתי את בריתי יעקב מה ענין זה לזה? אלא א"ו בגמטריא ז' זה השבת, א"ו בגימטריא ה' זו מילה שנתנה לשמונה. וכך אמר הקב"ה לישראל אם יכנע

באר יעקב

ומקור המנהג נראה שיהא נהמכילתא סתבא אז יסור! אז למה בלא ח' אחד, ז' שבעה הרי שמונה אמר משה בזכות מילה שנתנה לשמונה נקרע היס לכך שר אז יסור! ע"י עוללות אפרים ח"ג עמוד י"ג. ע"א מה שנהגין המוהלים לנגן השיכה ביום המילה אמרינן במס' ר"ה בפסח נולד יחק וא"כ אין מסורם בש"ס בחיזה יום נולד. אך יש להביא ראיות שכליל אז של פסח נולד. כי חיחא בפי תולדות שאמר יחק לבניו הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מתי ושיש"י שהיה אז בן קב"ג שנה ודלא שחא הגיע לפרק אמו והוא ה' שנים קודם מיחה אמו א"כ ה"ו אז יום לידתו שאז נתמלא לו קב"ג שנה שדלג עבור זה. ואיתי להגן בפי תולדות שאמרה לו רבקה ליעקב הנה קח לי משה בני גד"י עזיזה ופי' רש"י שה' ח' זכר לפסח וא' לחגיגה א"כ ה"ו אז ע"פ זמן שחיטת הפסח והחגיגה. א"כ היה לידתו בע"פ, וצבני נח הליכה הולך אחר היום שלפניו, וא"כ על כרחך ניוול צ"י של פסח שהוא יום שמונה ללידתו כדין צ"כ ולפי"ז היתה מילה יחק (שה"ו ראבון לנמוס לח' כדין ולכן ה"ו חו"ק"פ שנה כמספר השעות שה"ו ערל) ביום ז' של פסח שבאוהו יום לאחר זמן עברו ישראל את היס ושבו שירת אז יסור. לכן גם אז עושים זכר לזה לומר שירת אז יסור ביום המילה בזמנו. עשם אחר שחא לגוזר יס סוף לגזרים ח"ה לגזרים ח"ה לגזרים ששצכות המילה נקרע היס לישראל, לכן נהגו המוהלים לנגן השיכה לכבוד המילה. ע"י מאמר השכל להראב"ן זקנו של הרא"ש ז"ל שבו שבבביל גודל מעלתה של מלכות המילה מצינו שמונה מיני גיאות כנגד ח' ימי מילה, וכולם אמרו משה וישראל בשירה והס': ירה, רמה, טבעו, ידו, חרע, הדרוס, כסמו, ללו. ע"י יסוד יחק ה"ו מילה וכחז הרב הזה עולם ה"ו מילה וז"ל רע עלי המעשה שהמוהל מנגן חזי פסוק ח' וחזי ה"ו גומריי הקהל, וכל פסוק דלא פסקיה משה רבינו בחורה אהן לא פסקין, ואין אזו מפסקין באמצע הפסוק, ובפרט הרכה מדלגין הפסוק שאומר המוהל ומהחילין בפסוק ה"ו. ובגמרא אמרו משה אמר שרה וגם ישראל ענו אשירה הרי שהיו כושלין ולא מדלגין וצ"כ יש לנהוג כשמתחיל המוהל הפסוק ויבן הקהל אחריו ציחה זה הפסוק, וכשהם אומרים בקול פסוק ב' יאמר הוא בקצת ולא ידלג ח"ו. ויאמרו בניעון התורה ופעמים וכו' ע"כ. אבל אזי הכתב מלאחי בחנומא סי' בשלח סי' י"א כ"א בן חדיי אומר משה פחה החלה וישראל גומרין כי נחק גאה, משה אמר עזי וזמרת יה וישראל אומרים ויהי לי לישועה. משה אמר ה' אים מלחמה וישראל אומרים ה' סמו וכו', שלא כדעת הג"ל ע"י מנ"א סי' מא.

מנהג שהמוהל יורד לפני התיבה ביום המילה.

וראיה לזה, מפני שהמילה הוי כמו קרבן, ולזה כת' הרב משה משה ח"ז ש"ח שאלו למוהל להיות ס"ן ביום המילה כי עזה בזמן הזה הכהן המקריב הוא לנו הש"ן. ואמרו בירושלמי ז' וחתן בשם ר' מנחם דמן גליא אמר זה שבובר לפני השיכה אין אומרים לו בא והשכלל, אלא בא וקרב את קרבנו. לכך מאחר שעה הוא מקריב קרבן כמה שגל התינוק נכון להקריב קרבנו בחפלה. וזכר לדבר מילה ר"ח מוהל יורד לפני השיכה. ואסמכוהו נמי אקרא

לבבם הערל בתשובה, שאין הכנעה אלא תשובה שנא' הראית כי נכנע אחאב, ופירושו אם יכנע לבבם הערל וישמרו שבת ומילה בלבד בזכותם אזכור ואחמול עליהם ואסלה לעונם, והיו לי רצוים ומיד וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. ואף ישעיה הנביא נבא כן כל שומר שבת כרת ⁽¹⁾ מהללו ומחזיקים בכריתו, והביאותים אל הר קדש, אם ישמרו ישראל שבת ומילה כהלכתה מיד והביאותים אל הר קדש. זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור ⁽²⁾, ואין ברית האמור כאן אלא מילה, מלמד שכרת הקב"ה ברית עם אבותינו בדם המילה ⁽³⁾ שנא' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם. ונא' אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם. ואין חק אלא מילה. זכרו לעולם בריתו, הדבר הזה אשר צוה לאלף דור זה היה אברהם. רצה הקב"ה לבראות אלף דורות לפני משה רבנו ⁽⁴⁾ וצפה בהן שהיו רשעים והעביר מהם תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא אדם הראשון. ונשאר עדיין עשרים וששה דורות מאדם ועד שנולד משה ונתן לו הקב"ה התורה והמצות. אבל מצות מילה כבר נתנה לאברהם ששה דורות לפני משה ואלו הן: אברהם, יצחק, ויעקב, לוי, קהת, עמרם. לפי שהאבות קיימו כל התורה שנא' ⁽⁵⁾ עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חקותי ותורותי, ולא היה נאה לאבות להיות ערלים לפיכך נתנה להם מצות מילה, זהו שאמר הכתוב דבר צוה לאלף דור

באר יעקב

רוממות אל בנרום וחרב ספיות בידם. ע"י שו"ת מהר"י מו"ק ס"י מינ. וע"י נהג כלאן יוסף אוח מן ערך מילה שכ' שמנהג במדינת אשכנז שהמנהל והסנדק מנגינים וכרות כיום המילה והמנהל יורד ג"כ לפני החיבה. וכן תקוות רוב קהלות אשכנז.

Aus den Original-Akten des israelitischen Konsistorium im vormaligen Königreiche Westphalen in dem Zeitraume von 1808—1813: Ausser dem dazu bestellten und vom Landes-Rabbiner approbirten Vorbeter darf Niemand, unter welchem Vorwande es auch immer sei, in der Synagoge vorbeten, der מוהל darf ausnahmsweise das ובריתו vortragen.

והמנהג שהחזן מנגן סירה חדשה בזכרת אמה וי"ב בבית מילה ואפי' בחול ומכ"ס בשבת וי"ג. וע"פ אחר דאית' במדרש פי לך לך אמר ר"א בשם ר"א אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו שהקב"ה נעשה שושבין של א"א במילה שנא' וכרות עמו הברית לכן נהגין המוהלים לנגן מן וברית עד סוף השיחה, המחבר.

(1) ישעיה נ"ו ב'.

(2) דברי הימים א' ע"ו ט"ז.

(3) תנחומא פי' לך לך ר' יומן בשם ר' יוסי הגלילי אומר התקע"ד דורות קפל הקב"ה בשביל ליתן תורה לדור המדבר על שהיו רשעים שנא' יספן לישרים חושיה.

(4) ד"א זמא ס"א ז' אבות כרותי ברית וכו'.

(5) בראשית כ"ו א'.

תתקע"ד שנה שהיתה התורה גנוזה וכיון שעבר כ"ו דורות נתנה למשה התורה (זהו לאלף דור¹). ד"א למה נתנה לאברהם מצות מילה גלו וידוע לפני הקב"ה שעתיד אברהם לעמוד על פתה גיהנם² לעכב הנמולים שלא ירדו לתוכה, ולא היה נאה לו שיהא ערל לפיכך נתנה לו מצות מילה. אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק³, ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם, מלמד שכרת הקב"ה ברית עם אברהם ב"ג בריתות ובשבועות⁴, י"ג בריתות הכתובים בפ' מילה, ובשבועות שנא' ושבועתו ליצחק. ועוד כתיב ביצחק והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך⁵, ויעמידה ליעקב לחק מצות המילה היא חק לישראל, ואין חק אלא מילה שנא'⁶ אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ולישראל ברית עולם לעולם, ועוד הקב"ה נתן להם לישראל מצות מילה להיות בבשרם לברית עולם, שמא תאמר שאותם י"ג בריתות נכרתו לתת להם את ארץ כנען שנא' וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני. ועוד ביום ההוא כרת ה' את אברהם⁷ לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת לפיכך צריך לומר בפיו וימל אברהם את יצחק בנו בן ש"י כאשר צוה אותו ה' להגיד שבזכות דם ברית מילה נכרתו. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הצבור נותנים שבה והודאה להקב"ה שזכו להיות מן המנויין לקיים מצות מילה השקולה כנגד כל המצות תר"ג כמנין ברית. דרשה בע"א כתיב ותרא אותו כי טוב הוא מלמד שמשה רבינו נולד מהול הוי⁸, וכיון שנמול זה הנער ונתקן ע"י המילה כמו משה נאמר עליו פסוק זה הודו

באר יעקב

¹ שנה דף פ"ח א' חמודה גנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וכו'. ע"י חגיגה י"ג ב'. אמר ר' שמעון הסהיד אלף תתקע"ד דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו, עמד הקב"ה ושלחן בכל דור ודור, פירש"י קודם שנברא העולם, ונגזר עליהם להבראות קודם מ"ה לקיים מ"ט דבר טוב לאלף דור. ראוייה היתה הורה להגות לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם מתקיים בלא הורה עמד וטרחן לסוף כ"ו דורות מאדס הראשון עד משה רבינו. ע"י פסחים ק"ה ב' אמר ר' יהושע בן לוי הני כ"ו הודו כנגד מי? כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אחס בחסדו. וע"י מדרש לקח טוב ממנו ק"ה. אמר רבי חייל בשם רבי שמואל בר נחמן השע מלוח ובמונים דור היה ראוי לעמוד שכולם נמחו בדור המבול, כך אמר הקב"ה שהוא עתיד ליתן לה המילה אחר אלף דור.

² ילקוט בראשית רמז י"ח.

³ דברי הימים א' ט"ז ט"ז.

⁴ נדרים ל"ב א'.

⁵ בראשית כ"ו ד'.

⁶ ירמיה ל"ג כ"ה.

⁷ בראשית ט"ו י"ח.

⁸ ילקוט שמוה רמז קס"ו. חזקוני פ' שמוה

לה' כי טוב ¹). כי טוב הוא לומר שהוא מהול כמו משה שנא' בו כי טוב הוא. עוד מצא בספר הגאונים שחולקין זה הפסוק המברך אומר הודו לה' כי טוב, והקהל אומרים כל"ה לפי שמצינו בב"ר ע"פ ² וישתחו לעם הארץ לבני חת מכאן שמורים על בשורה טובה ³ כמ"ש וישתחו למלך ומודינא למלכא, ובלודת זכר מצינו דתנן המבשרני ⁴ אם ילדה אשתי זכר וכו' ובפסוק אחר הוא אומר ארור האיש אשר בשר את אבי יולד לך בן זכר ⁵. לפיכך אומרין הודו לה' כי טוב על בשורה טובה זאת, והציבור עונין אחריו כי לעולם חסדו, כלומר עולם ועד אנו חייבין להודות לו ולשבתו ⁶. ואחר

באר יעקב

¹ חזקוני שם ע"פ והרא אהו כי טוב הוא שגולד מהול, לכן נהגו לומר הודו לה' כי טוב על המילה. ומהר"ל כתב מ"מ אומרים הודו לה' כי טוב כל"ה קודם ברכת להכניסו, נראה צעיו הטעם משום דאיהא בגמרא: א"ל ילדה אשהך זכר מברך הטוב והמטיב. וי"מ משום ד' דצרכים להודות וא' מהם היוצא מציית האסורים, וכן התינוק י"א מאסוריו ועי' אמו. והרמב"ם כתב בשם רבי יהודה ז"ל דכתיב גבי אברהם וזכרו עמו הצדיק, ואמר"י מלמד שהקב"ה סויע לברות, וכתיב בתריה לתת לך אה אהן מנען סי' בצכות המילה, ובפסוק אחר אומר תהן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, אלמא דקרי לשבעות האהן חסד ומש"ה אמר"י כל"ה במילה דהיינו שבעות א"י שנקרא חסד שניתנה ע"י המילה. עי' משה משה סי' כ'. מכארי מילה ש"א. ועי' אבודרהם.

² בראשית כ"ג ז'.

³ ב"ב קמ"א א'. ילקוט יחזקאל רמז ש"ח. וכי יש לך אדם שמצפנך בצכות טובות ואינו שמה. גולד לך בן זכר וכו'. א"ה סי' רכ"ג ע"י א' ילדה אשהו זכר מברך הטוב והמטיב. ועי' זכר נתן דף י"ח. אה שמע מחזן לעיר שגולד לו בן זכר וזיכך העוה"מ, כשיבא ויראה הילד מברך שהחיינו. ולדעת הרדב"ז מברך שהחיינו בשעה שרואה אה הבן מהול. וכתב אליה רבה בסי' הגז' בשם ספר החסידים סי' תתמ"ו דמי שבאה לו בשורה שגולד לו בן, לא יחזיק טובה למבשרו עד שיברך תחלה למי שחננו לבן זכר. ואה המבשר מלאו בברכה או במקום הענופה, אה הבומע אינו חושש מלהזכיר ש"ה במקום הענופה ימחין עד שי"א ויחזן ידיו. ואה דדיק היא יאמר לו מיד וכשי"א יברך.

שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' ר"א. אה שמע תחזן לעיר שגולד לו ב"ז וברך הטוב והמטיב כשיבא ויראה הילד אה מברך שהחיינו חי' גרדן לברך כי פנים חדשות באו לכאן. שו"ת רשב"א מ"ד סי' ע"ז אה מברכין הטוב והמטיב בילדה אשהו זכר דאשהו נהיית ממנו חי' לא בכל דבר שנהנה הוא ואחרים עמו מברך הטוב והמטיב, אלא בדבר שיש לו חועלת והנאה בו ולאחרים עמו ובלידת זכר יש לו ולאח הגאה חועלת, חדא דהוא להו חועלת לידא ומלה לקבורה וכו' ע"י"ש.

⁴ ב"ב דף קמ"א א'.

⁵ ירמיה כי י"ו ארור האיש אשר בשר את אבי יולד לך ב"ז שמה במחשו.

⁶ שו"ת נשמה חיים סי' ב'. מקום שנהגו שאבי הבן כשעלה לחורה ביום השנה מברך ברכת הגומל להגלת היולדת אה יש. למחות בזה תירץ לדעת ב"י בא"ה סי' ר"ע ח"ן לברך.

שאמר הפסוקים צריך לברך את הנער בשמו, יצחק הקטן גדול יהיה, ובשם שנכנסם לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. והטעם לפי שרגילים לעשות לשאר הולים כשמבקשים עליהם רחמים, ומזכירין לו זכות אבות ביום המילה, כמו אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם. כלומר בזכותו יתרא זה הילד מחליו ויזכה

באר יעקב

אבל לדעת שלטי גבורים, וד"מ, ול"ח וב"ח, והמג"א ים לבדך. ועי' סדור המנהגים שכ' נוהגין ביום המילה לנגן בקול מן הודו עד סוף מזמור לחודה, והטעם לזה הוא, כתיב ה' ב"ח ב"ח שם דים סמך למה שנהגין ק"ח אנשים כשיולדות נסותיהן מברכין ברכת הגומל להללן ולא ברכה לבעלה היא ממי"ג בנמרח דרב חנא בנדיחא ורבין כשחלה רב ונתרפא ברכו אשפי"ג שלא היו חייבין בברכה ההיא, כדי לתת שבת והודאה למקום על שיטול רב יהודה רבם. כך מי שילדה אשה אשפי"ג שאינו חייב בברכה הגומל מי"ג יכול לבדך. כמאמר המדרש ויקרא כ"ז ר' לוי פתח הן אדם מאין ופעלם מאשע וכו' מן פעיות שהשטה פועה בשעה שיבצת על המשבר השעים והשעה למוחה וזאת לחיים, ולכן נאה לו לבדך. אמנם הרשב"א חולק וס"ל דשאני רב חנא ורבין שברכו על רפואת רב יהודה לפי שהיה רבם. לכן לענין הלכה אינו חייב לבדך דילמא ברכה לבעלה היא, ועי' שו"ת תתס סופר א"ח סי' י"א שכ' אמנם למה אין הנשים מברכין ברכה הגומל כדעת המג"א סי' רי"ט. ואי דבעי עשרה ה"ל בדיעבד מני בלא עשרה? ובכ"ה מסוים לדינא שמברך בפני אים א' או בפני גאים, ובער אפרים ומג"א סי' רפ"ז כתבו כשהבעל עולה לחורה בשבת שאשתו היולדת הולכת לבהכ"ה כשיאמר ברכו וגו' יש לו לכיין שנתן הודאה בשביל אשתו עי"ג. ומע"ז התקינו לאסוף בניה היולדת בשבת ראשון אחר הלידה וזה הוא יצוע הבן כעין ברכה וסעודה הודאה. א"כ למה אין עושין ג"כ סעודה בנקבה מפני שנולעת מרחס? אבל יש להרץ דעיקר הסעודה היא כעין ברכה וסעודה הודאה וכשנולד נקבה מהאפסים שם גאים בשבת: ומהר"ל כתב שמה שאומרי' אחר המילה הודו לה' כי טוב וגו' היא מבי' פעמים. א' משום שאמרו כשאשתו ילדה זכר מברך הטוב והמטיב, משום ד' לזריכין להודות וא' מהם היו"א מבי' האסורים וכו', והנה לבעש הב' הי"ל לומר הודו אף כשילדה נקבה? ולזה כיון בעל הלבוב שכת' בעל יולדת בת קודם לאבי הבן בשבת קודם המילה. משום דאבי הבן יכול להודות ביום המילה כשיאמר הודו, אך אם ילדה לו בת אין לו מקום לכיין שנתן הודאה בשביל אשתו, רק כשמברך ברכה החורה, ולכן הוא קודם. ולכן כדי לעשות זכר להודאה זו וכדי שלא יכנס עצמו בספק ברכות נהגו בשבת שגאה היולדת לבי' הכנסת הבעל עולה לחורה ונתן נדבות ואומר מי שבירך ליולדת וכ"כ רבם סולח בלולה בסי' רי"ט סק"ה לפי שהשטה לריכס להודות על ניסה שילדה בשלום, ולכן עולה הבעל לחורה ואומר ברכו את ה' וכו' הוה נמי כהודאה דברכה והודאה כחדא נינהו, דכ"כ הודו לו ברכו שמו, ולפי שאין אשה קוראה בחורה, לכן בעלה מודה החתים והאשה אומרת אמן על ברכות דיו"א לכל הדיעות, ועי' ברא"ג ריש פ' הוראה דתקינו הודאה במקום קרבן חודה, ועי' חיי אדם כלל ס"ח: ולכן נוהגין לזער בנגון של שמחה מזמור לתורה, תמורת קרבן חודה שמחייב הבעל להביא. והמנהג בנרפא כשהשטה אחר הלידה הולכת לבי' הכנסת מנגן השיך כשפלה שחרית של שבת. שמתים בנאחם וששים בנאח וכו'". ובק"ה מקומות נהגו שבעל היולדת

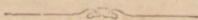
כללי המילה רר' יעקב הגוזר

לתורה לחופה ולמעשים טובים, ולפי שהעת עת תפלה ורצון, כי הקריב
דמו בעת קרבן תמיד השחר למען שמו הגדול ית' יתפא, ויענו כל העם
אמן הכל עונין אחריו אמן.

באר יעקב

אין ממתין לעלות עד שבת, יען דעלייתו לתורה הוא במקום מודה, וכשבת אין מציאין קרבן
יחיד. וגם מזמין מזמור הללויה הללו אל בקדשו שבמזמור הזה יש י"ג הללויה עד תוצת
ההלל, רמז לי"ג מדות או לי"ג ברכות של מילה.

תם חלק ראשון, שבח לאל המאזיני חיל, ונתן לי כח לעבוד יומם וליל, כן יתן
לי כח ואון, להחל ולגמור חלק שני, ותהיה נא עבודתי לרצון, לפני צורי וקוני.

זכרון ברית לראשונים

חלק שני

כולל

דיני מילה ופריעה ונרים מאת רבינו גרשם
ב"ר יעקב הגוזר ז"ל

ע"פ מקורי הש"ס ומדרשים וספרי הגאונים ומנהגים שונים ורפואות
שונות למילה

יצא לאור בפעם הראשונה

מתוך כ"י הכולל בתוך כ"י "אסופות" הנמצא ביד הרב החכם המפורסם
מוהר"ר שלמה חיים האלבערשטאם בעיר ביליטץ במדינת אסטריא.

מאת

יעקב ב"ר מרדכי גלאסבערג שו"ב ומוהל דק"ק ברלין.

קראקא

בדפוסו של יוסף פישער (גראָדאָססע נומר 62)

שנת תרנ"ב לפ"ק

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1918

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

דין מילה בשבת.

אם שכחו ולא הביאו האיזמל מע"ש, שרי לומר לגוי להביאו¹, אי נמי שרי להביאו ע"י תינוקות דליטלטלו התם. במקום שאין שם עירוב אם שכחו להביא כל צרכי המילה מע"ש מביאין ע"י גוי, ואם אין שם גוי כורך על אצבעו ומביא דהוה ליה שינוי כלאחר יד, ואם נשפך חמין או השמן זית אחר המילה מחללין עליו את השבת מפני הסכנה, וכן אם נפגם האיזמל שהביא מע"ש או אם נאבד מביאין אחר ע"י גוי, ואין לומר כאן אמירה לנכרי שבות דחפצי שמים מותרין, ולא מבעיא דבור אלא אפילו בידים מחללין את השבת למילה.

בשכל טוב: קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה הגיד ונראה מהול אין צריך למולו שנית, ובנראה ואינו נראה קיימא לן כברייטא דאין צריך למולו, ונראה דשמא לא שמיע ליה כברייטא, מל ולא פרע כאלו לא מל², ואי איכא היסח הדעת צריך לחזור ולברך, גם המוהל וגם אבי הבן כשיפרע³, וכ"ש אם צריך לחתוך גם הערלה, ת"ר המל אומר באימ"ה

באר יעקב

(¹) שנה ק"ל לר"ח מנחם אפי" להביא בעצמו. ולא עוד אלא עיר אחת היחה בא"י והיו עושין כר"ח והיו מתים בזמנן, ולא עוד אלא שפ"ח גזרה המלכות גזרה על ישראל על המילה ועל אוחה העיר לא גזרה.

(²) משנה ו' פ"ט דשבת. ש"ע י"ד סי' רס"ט סעיף ד'. שאל הר"ר ליוז בן אהרן מאינרא ז"ל ממנה"י ז"ל על המל ולא פרע כאלו לא מל אם חוזר ומברך בשעת הפריעה או לא? והשיב הו"ל לך לשון אגודה אם צריך למול פעם אחת צריך לבדק לפניה ולאחריה, אשר קודם, ולא יאמר קיים את הילד ועי' מהר"ל, ועי' עיקרי הד"ע י"ד סי' כ"ח שב' וכל כה"ג שצריך למול פ"ב צריך לבדק ג"כ פ"ב לפניה ולאחריה. וכן בנוול מהול צריך לבדק כל הברכות כמילת מיי שנוול בלתי מהול.

(³) בעל פתחי תשובה הביא ב"י סי' רס"ה מכ"י חמודי דניאל וז"ל: נראה שהמל המנרך צריך לבדק להוציא את הסורע, והסורע צריך לבדק לנאח בברכתו. וכ"י אשר ב"ד נמנח באריכות וז"ל: מה שלא מצרכין כספורע וז"ל דיונא בברכה המל כיון דשניה מניה א' הם ובה"ש הטעם שמוצרכין בברכה לשון מילה דוקא, וא"כ צריך לשמוע כל ברכת המולה ולבדק לנאח, והמצרכין מכוין להוציאו, ואפי"ן אם אי הוה המוהל והסורע צריך לבדק לבדקו לספור את הפריעה נמי עי' א"ח סי' תרכ"א סעי' י"ז. בהגה שצריך שיהיה דעתו גם על אחרים אף שבודאי כולם מוציא אחת הם, וכתב שם ואם לא שמע הברכה או לא כיון לנאח שצריך לבדק וזונו על הפריעה כמו בלולב שצריך לבדק על נטילת ערבה עיי"ש בע"ז סי' ק"ט, ובמג"א סי' ק"ה ויש עוד ראיות וסברות ואפי"ן בצי"ן המעבדין דזה הדין אם עשה אח"כ צריך לבדק כמ"ש בס"י רס"ה סעי' ד'. א"כ הנה לפעמים מוהל שאינו אומן וצריך לחתוך אחריו, ולקח אדם אחר שלא ינאח בברכתו דהא לא ידע שצ"ע לכתוך לחתוך אחריו וחתך צריך לבדק על המילה. ועי' שם עוד ראיות ממשנה למלך ה"י מעשי הקרבנות

אקב"ו על המילה, ואם טעה בכרכה מברך שנית, ומדת חסידות שאחר הכרכה מגלין הערוה ומלין⁽¹⁾ ויש הופכין פניהם מן הערוה, ואם לבו נוקפו ובהול מוטב שיגלה מיד ויברך על המילה, ואבי הבן מברך באימ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, וכן הלכה. דלבתר פריעה מברך להכניסו וכן נר' לר' אבי"ה דלא מברך שהחיינו אלא כדקעביד מצוה המוטלת עליו, כהתנן בפ"ק דקדושין ובסוף מס' פסחים,⁽²⁾ האב חייב למול את בנו ולפדותו ועל פדיון הבן⁽³⁾ מברך⁽⁴⁾ אבי הבן באימ"ה אקב"ו על פדיון הבן, ושהחיינו משום דעליו מוטל לפדותו, וכן נמי משמע אם המוהל הוא אבי הבן צריך לברך ג' ברכות על המילה, להכניסו בבריתו⁽⁵⁾, ושהחיינו, אבל משום דרוב העולם אינם אומנים למול לא חורגלו בכך, וראיה מן העושה סוכה לעצמו

באר יעקב

פ"ה ה"א בשם הרמב"ם. ע"ש מ"ש על הרא"ש פרק הקורא אז המילה עומד בשם היחושלמי בנשתק הקורא. ולכאור' סותר הרא"ש מ"ש בס' בתרא דר"ה עי"ש מ"ש בדברי הרא"ש בזה הל' ועכשיו נוהגין שאם המוהל אינו יכול לחתוך כלל, או שהחמיל לחתוך בודאי צריך השני לברך, ואינו מברך השני מפני שהמוכות דודאי הראשון הוציא דם כמ"ש הט"ז רס"ה סק"ה מהטעם דלא נהגו לברך על הפריעה, דקודם החתוך אין לברך, וצ"ל חתוך לפריעה אין פנאי אבל זה צריך לומר שעליו להוציא הפריעה ועי' שם עוד כמה סברות, ד"ל דשני אנשים שעושין מילה ופריעה שאין צריך הסורע לברך, אבל לא מסיק הכי וכזה דיותר נראה דכ"ה וברך ברכה שלימה דעל פלגא דמזוה נמי צריך לברך כמו בנטיילת ד' מינים ומי שיודע שאינו יכול למול כראוי שלא ישאר זיוץ, אם בכל היקפו חסור למול בשבת ולא יברך דהא לאו כלום עביד. אבל אם ישאר ברוב גובהה אפסר דיכול לברך ולמול בשבת שהיה חלי מזוה דומיא מי שאין יכול לפרוע וע"ז אמרו בשבת אלא עביד פלגא דמזוה, וכן כתוב בתשובת רמ"א וכת' שם וכן נזר חנוכה שג' המג"א בס"י הרב"א ס"ק כ"ה אם הדליק פחות מכשיעור י"א אם הדליק נר איש וציתו ובה איש אחר מצני הבית שלא שמע הכרכה שצריך לברך וכו'.

(1) ספר ודעוה עז"ס צריכין לבסות ערוה בשעת הכרכה אפי' בקטנים וכ"ש בגדולים. ועי' מג"א ריש הלכות זיוץ, וכן כתב ראב"י"ה מנהג חסידות שלא יגלה המוהל ערוה החינוק עד אחר הכרכה. ואם לבו נקפס ובהול מוטב שיגלה קודם וכ"כ האגודה שם.

(2) קדושין כ"ט א', עי' המלוואים סי' י"ג.

(3) ישראל שולד לו צ"ז והוא כבוד לאמו. בכורות מ"ז א'. וכהניס ולוים פטורים מסדיון הבן בכורות י"ג א'. והבא אחר הנפל או אחר בן ע"י שינא ראשו ומת א"ש פדיון בכורות מ"ז א'. ומאימתי חייב בפדיון בכורות מ"ט א'. זמן הפדיון ביום ל"א ואם חל יום ל"א בשבת או ביום צריך להמתין עד יום א' ש"ע. ואם חל בחטמית נוהגין לפדותו ביום ועושין הסעודה בלילה אחר החטמית ש"ך. ואם פדה ביום לו בטעוה ספסר שפדיון ביום ל' או טעוה במזון, והמעות אינו בעין ביד הכהן, יסדה שנית בלא ברכה, ואין האב יכול לפדות ע"י שליח. וע"ז ושיך חולקים ע"י. ומש"ע אבי אביו הרי הוא כאביו, עי' שיע"ד סי' ש"ה. עי' המלוואים סי' י"ד.

(4) אכן היכתי דף ז"ה שג' על פדיון הבן מברך שחיס על פדה"ב ושהחיינו דהגאה מטי לאחרינא כהאי מנהג.

(5) פסחים דף ז'.

דמברך לעשות סוכה ושהחיינו, וכן העושה לולב וציצית לעצמו וכן טובא, וכן דנתי לפני אבא מורי נ"ע ולפני כל הישיבה, כשמלתי את בני והודו לדברי וברכתי גם שהחיינו ⁽¹⁾ אבי"ה.

וכל הקהל אומרים כשם שנכנסם לברית כך יכנסם לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ועומד המברך ואומר באיאמ"ה אשר קידש ידיו מבטן וכו' עד ברוך אתה ה' כורת הברית. אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה וכו'. וברושלמי איכא תשתלה אסותא משמיא לאמיה דרבאי הדין דהיא צריכה אסו וכו'.

(וכן נוהגין בלומברדיא עד היום הזה).

ולכך נהגו להטיל מן היין בפי הקטן, וגם לשלוח הכוס לאם הילד כי התפללו עליהם, וגם כן כמנהגנו שא"ו קיים את הילד הזה וכו', ואם אין שם יין יברך רק הברכות, היכא שהתינוק יתום, או שאין אביו בעיר, גדול העיר או שלוח ציבור מברך באיאמ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של א"א, שהמצוה מוטלת על ב"ד שהם במקום האב.

המל את הגרים מטבילין אותן אחרי כן בפני ב"ד ⁽²⁾, וצריך לקבל עליו עול המצות כדאית' בפ' החולץ, וכן לעבד משוחרר, ואפ' קנאו גוי ורוצה להטבילו לשם עבדות מטבילו בפני שלשה, ויודיעוהו מצות שהעבד חיוב, וכן לשפחה כדמפרש התם, ואחר עלייתם יברכו אקב"ו על הטבילה כדאית' בפ' קמא דפסחים, וכשמל את הגרים או באיאמ"ה אקב"ה למול את הגרים ולהטיף מהם ד"ב ⁽³⁾, ולעבדים אומר כן למול את העבדים ולהטיף וכו'.

(ועוד העתקתי מהלכות מילה מעניינו).

א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת, כגון אם יש שם גוי שיחמם המים אסור לישראל לחמם, דמכשירין שלפני המילה אינן דוחין את השבת, לפיכך צריך לטמון את החמין בו בגחלים מע"ש, ומכשירין של אחר המילה דוחין את השבת, כגון אם הנקבים שבתוך הסמרטוטין צרים כ"כ, שלא יכול להכניס בהם ראש הגיד עד העטרה מותר להרחיבן בשבת ע"י שינוי באצבעו אפי' לכתחלה, ומותר לרחוץ את הקטן לפני המילה כדי לרכך הערלה שזה דוחה את השבת, והכל מותר על ידי ארמאי, בין להביא הסכין, בין לחמם חמין, בין להכין סממנים, דכן מצינו לחולה שיש בו סכנה עושין לו ע"י ארמאי בשבת כל מה שצריך, כ"ש כאן שכל צרכיו עושין ע"י ארמאי בשבת אע"ג שאין בו סכנה משום הביבות המילה, אבל לאחר המילה, מכשירי המילה דוחין את השבת אפי' ע"י ישראל

באר יעקב

⁽¹⁾ סס דף קכ"א סכ' דמילה אינו מנכך מהחיינו. וכ"כ המרדכי בס' י"א דמילה.

⁽²⁾ וכן כהז' הר"ף הל' גרים.

⁽³⁾ ע"י המלוואים ס"י י"ד.

לכתחלה והוריו הרי זה משובח, כגון דנשפכו המים או דאתברדי הסממנים
 לבתר דלוימהול שרי ליה למעבד אחרינא איהו בעצמו לכתחלה בשבת מפני
 שהוא חולה שיש בו סכנה, ואם שכח ולא הזמין המכשירין שלפני המילה
 שאפשר לעשותן מע"ש דוחין אותה מילה עד אחר השבת ומלין אותו
 בתשיעי וכן הלכה. קטן שנולד לשבעה חדשים אם חל יום שמיני שלו בשבת
 מלין אותו ומחללין עליו את השבת, כמו אם היה נולד לתשעה, משום שבן
 שבעה חי ואינו חשוב כנפל, למאי נ"מ שאם מת לאחר ל"י שמתאבל עליו
 ופותר מן היבום. אבל אם נולד לשמונה וחל יום שמיני שלו בשבת אין
 מחללין עליו את השבת שימולו אותו, דאותה מילה דוחין עד שיכלו מ'
 חדשים, וכן לדברים אחרים אין מחללין עליו, ואין מלין אותו בשבת כל
 עיקר, הואיל ונרחה מיום השמיני כדאית' בפ' מילה שהוא חשוב כאבן לכל
 דבריו בשבת. קטן שנולד בע"ש אחר בית הכנסת קודם בין השמשות אותה
 מילה אינה דוחה שבת⁽¹⁾, דשבת לאו זמנה הוא, שכבר התפללו הצבור
 וקבלו שבת עליהם, לפי שמוסופין מחול על הקודש ומקבלין שבת עליהם.
 מבעוד יום, ומכאן למדנו הבא מן הדרך בע"ש אע"פ שקבלו שבת עליהם
 שמותר ליכנס בתוך התחום. מעשה היה במגנצא בקטן שנולד בע"ש אחר
 שהתפללו בבית הכנסת וזרחה החמה והיתה מחלוקת בין הרבנים מתי
 למהלו ולא אתפרש לי מה עשו. מי שהיו לו שתי תינוקות למול א' חול,
 וא' שבת, וטעה ביניהם שלא ידע איזה מהם נולד בחול שניהם ידחו, שמוטב

באר יעקב

(1) ע"י ז"ח ז"ד סי' רס"ו סתם אם נולד עשה א' מ"ד קודם ויאת ג' כוכבים
 ציגוים נימול ציז' ו' ולאחר מכן ספיקא הוי ונימול ציז' א'. ומ"א ספק לערך רביעית עשה
 קודם ז"י. ואם נולד קודם לכן מוהלים אותו ציז' ו' ופי' מנחה כהן, ורדב"י, ואם נולד
 בשבת רביעית עשה קודם הילולא כתב הב"ח למולו בשבת להלכה ולא למעשה ומ"א ספק
 למולו בשבת.

שו"ת מהר"ם ז"ר ברוך סי' רי"ט. הניח נולד סמוך למשיכה וס' נראה יום. אבל היו
 נראים ככוכבים קטנים מאד אימת מלין אותו חידן ים לסמוך על הכוכבים ולמול למחרת, אם
 יום המחרת לא שבת ולא י"ט. ע"י שו"ת מהר"ם מרומנובורג סי' ס"ט. וע"י שו"ת מהר"ם אלשיך
 סי' צ"ו. וע"י שו"ת הב"ח סי' קמ"ד. וע"י שו"ת מהר"ם בן חביב. ושו"ת עקיבא איגר סי' מ"ט
 ושו"ת הרדב"ז סי' רס"ב, ושו"ת מהר"ם יפה סי' י"ט. ושו"ת בית יהודה למהר"י עיי"ש סי' ג.
 ושו"ת חורח חיים סי' ע"ו. וס' מנחת השמש שם בארביעות. שו"ת צ"ח סי' קמ"ד הניח נולד
 ציז' ב' דר"ה לאחר שקיעת החמה ובנאח הכוכבים היה נראה להם שנולד ע"פ חז"ל עשה
 קודם לה"כ אם המילה נעשית בח' או ב"י ללידה לאחר יום הכפוסים חידן אם נולד ציז' ו'
 לפחות חזי עשה קודם שנראו ג' כוכבים ציגוים בעת שהרקיע מזהיר מלין בזמנה אפי' בשבת.
 מ"מ כיון דרבו החולקים בזה נכון לדחות אותה מילה.

שו"ת מנחת חיים ח"ב סי' כ"ד, ח"א א' ילדה ב"ז קרוב ללידה ויום הכתשה בין עד
 לעד אי היה ח"י מינוטען או י' מינוטען, והיולדה אמרה שעצרו איזה רגעים ערס שינאו לבצר
 טוב אי מלין אותו בע"ש או ציז' א'. חידן אין כלא ספק כלל ומלין אותו בזמנו ציז' ו'.

הוא ששניהם ידחו ולא יבא לידי חיוב לכתחלה, ובדיעבד שפיר דמי. אם נשמע קול הולד בוכה ביום ו' ונולד ביום ז' אין מלין אותו בשבת. תאומים שנולדו בשבת ומעה ביניהם שלא ידע איזה מהם נולד ראשונה ימול איזה מהם שירצה ואין בכך כלום, לפי ששניהם מצותן היום. קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. בהלכות גדולות היכא דנפל עליה דינוקא חולי שקורין מלוי ומיחלש מעכבינן ליה מבתר דשבקא ליה החולי מלהי והזיע בחצי היום ממתנין לו ז' אחר הזיעה ומלין אותו גם אחר חצי היום הואיל ועבר יום ח' שלו שוב אינו דוחה לא שבת ולא י"ט. מנהגים ביום המילה. אבותינו נהגו ביום השמיני שהוא יום המילה¹ שמתפללין בהשכמה ומלין בהשכמה שזרזין מקדימין למצות, מנ"ל מאברהם אבינו, ואם עכב ולא מל בהשכמה ימול כל היום שבל היום כשר למול, דאמרינן כל שמצותו ביום כשר כל היום, ואע"פ שלמדנו מאברהם למול בהשכמה, אומר אני דוקא בימות הקיץ שאור היום מרובה אז טוב שמלין בהשכמה, אבל בימות החורף טוב להמתין ביום מעט, וצריך להאריך במזמורים ובתפלה עד שיאיר לו היום למוהל, כי בימות החורף העם משכימין לבית הכנסת ומתפללין בהשכמה, ואם היה מל בהשכמה הוא סכנה, לפי שהימים מעוננין וחשוכין, והמילה היא נתונה בין היורכים במקום סתר לפיכך צריך לאור, ואין לנו לסמוך על הנס כל כך כאברהם אבינו, שאברהם אבינו על פי הדיבור מל א"ע ואת בנו וילידי ביתו, וכשמל עצמו השכינה היתה עמו בעזרתו שנא' וברות עמו הברית. ומדליקין נר יפה שם ע"ש כי נר מצוה ותורה אור, כלומר הנר בשעת מצות המילה כמו הנר לפני התורה, שכל מעשי המילה כמו תורה². ויש מקומות שמרבין בנרות ומלין לפני התורה, ולפני ארון הקודש, ומתקנין שם שני קתדראות ועליהם שני כרי פסים ופורסין עליהם מעיל או כל דבר יקר ותפארת להדור מצות. האחד לבעל ברית שיושב עליו בשעת המילה, והב' לכבוד אליהו הנביא ז"ל שהוא מלאך הברית כדדריש בבריייתא דר"א שבא שמה ויושב ורואה בקיום המילה ומעיד עליה, והכסאות מונחים ועומדים שם בבהכ"נ ערוכים בהדר כל ג' הראשונים, כדי שיראו אותם הצבור ויבקשו רחמים על הנער ועל אמו, ולמה ג' ימים לפי שהנער חלש כל ג' הימים, שנא' ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, ומנין שצריך לבקש עליה רחמים דמצינו ראייה בירושלמי בסוף הכרכה של אשר קודש ידיר מבטן,³ תשלח

באר יעקב

(1) עיי' המלואים סי' ע"ו.

(2) מהר"ל ה"י מילה. ש"ח היה מהר"י סג"ל סנדק ולא היה מסה ללסף בה רגלי הילד כדי שלא תתקלקל המילה, וזהו הרב המולד להביא מסה שגוללין בה הס"ח וללסף בה רגלי הילד. ואחר הנס ירעה של ס"ח מותר ללסף בגופה משום סכנה נפשית, ולא פקע קדושת המסה בכך, אם יפרכה אח"כ מן הדם ויחזרנה לס"ח, ויחן דבר מה ללדקס שלא ליהנות מן ההקדש בנחם.
 (3) מהר"ל ה"י מילה מצרכין קיים את הילד הזה וכו'. פ' רבינו שמואל סלחא המעס דאמרינן בירושלמי שהיו מתפללין על הכוס והיו אומרי' תשלח אסוחא וכו'.

אסותא דהוי ודרתמי מן קדם מימרא דשמיא לאסאה לרביא הדין דהוא צריך אסו, ואתסי כמה דאתסויא מי דמרה על ידוי דמשה, וכמוי דיריחו על ידוי דאלישע כן יתסי רביא הדין וכל מרעין בישין בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן, והקהל עונין אמן, ועוד תשלה אסותא לאמיה דרביא הדין וכו', ואי' פלוני זה הקטן גדול יהיה, ⁽¹⁾ והא אה לשבעה וגם לשמונה, וזהו פירוש כמו שנאמר כך יכרך ישראל לאמר ישמך ה' כאפרים וכמנשה, כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ומבואים שמה מפה שמקנה בה המוהל ידיו ופיו המלוכלכים מן הדם וכורכין אותה על הפתח, ובעיני עשרה בני אדם היכא דאפשר, אבל היכא דלא אפשר מלין ומברכין אפוי בפחות מעשרה, והכי שדר רב צמח ריש מתיבתא, והיכא דליכא אלא אומנא דמהיל וגברא דתפיים ליה לינוקא לא לדחי זמן המילה ותתקיים מצות מילה בשעתה אע"ג דליכא אלא תרין וכן הלכה.

מהדרין את המילה בכל עוננים, ברחיצה ובמלבושים נאים, ובמאכל ובמשתה. וזהו זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה, לולב נאה, אתרוג נאה, שופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה, וכורכה בשיראין, ואף המילה צריך להדר, אם יש שם ציצין צריך לתקנו ולהדרו בלבישת הנקובים אע"פ שאינן מעכבין. בענין אחר מהדרין, יום שלפני המילה האב ובי"ב טובלין א"ע כדי להדר המצוה, ורוחצין גם הצבור עמהם משום כבוד המילה, ולמחר ביום המילה מהדרין עצמם, הם ונשותיהן במלבושים נאים, לפי שזוכים להכניס הנער בכריתו של אי"א, ואף המוהל צריך להדר עצמו במלבושים נאים לכבוד המצוה, ויש מקומות שגם הצבור מהדרין עצמם מפני חביבות המצוה והדין עמהם. וגם לקטן צריך להדר, ומרחיצין אותו כדי לנקותו, ואפילו בשבת. ומלבישין אותו בגדים נאים, כתנת בד וסרבל של מעיל, ומצנפת של מעיל על ראשו ביום חתונתו, ונושא אותו אשת בעל הברית בהדר לבית הכנסת מיד אחר התפלה, והאיש יוצא כנגדה ומקבל הנער מידה, ומכניסו בהדר לבית הכנסת למול ועומדין הצבור כנגדו ואי' ברוך הבא, והמכניסו אומר בשם ה'. אור לשמיני עושה הבעל ברית שמחה ביין ובמיני מגדים לכבוד המילה מפני שמסייע הוא בדבר מצוה דתפיש ליה לינוקא בחיקו.

באר יעקב

(1) פסיקה זוטרהא גרסיה בסערה כ"ה וז"ל: המבדק אומר יהא אה לשבעה, והקהל עונין ואב למנוה. קודו להי כי עוב וקהל עונין כי לעולם חסדו. המבדק אומר פלוני הקטן וקהל עונין גדול יסיה. המבדק אומר יהו הילד, וקהל עונין לאביו ולאמו, ובאגדה אמר ר' יצחק שחתן של בני ככל תורה, סקן אומרים סהא אה לשבעה ואב למנוה. כ"י בן לוי אמר זה אברהם סהא אב למנוה ליתחק, לישמעאל, ובני קטורה. זכרן, יצחק, ומדן, ומדן, ויסבתן ובת. אה לשבעה זה יצחק סהא אה לישמעאל ובני קטורה. רבי ישמעאל אומר זה יצחק סהא אב למנוה סהא יצחק וכו' וכו' סהא סהא. ע"י מדרש הסולם ממזרח ס'.

אלו הן הלי' מילה מדעתי ומה שהעתקתי מספר הלי' מילה.

מוחלין, פורעין, מוצצין, ונותנין עליה איספלנית וכמון, מוחלין ה'ד: חותכין הערלה באיזמל, וכיצד עושין, קודם שיתחיל המוהל למול צריך בעל ברית להעמיד ירכיו סמוכים ביחד שלא ישמוט לו הנער בין ברכיו ויבא לידי סכנה, וצריך כמו כן שיחזיק שני שוקי הנער בשתי ידיו שלא יבעט הילד ברגליו ויקלקל המילה, ויסתכן נפש הילד על ידו, ועוד צריך שישפול ערות הילד בחיקו של ב"ב כנגד פניו, וכנגד האורה, כי טוב לו האורה, וצריך בעל הברית לצדד את ירכיו כשתופס הנער בחיקו, כדי שלא יעשה המוהל צל לעצמו בשעת המילה ויסתכן בילד. והמוהל צריך לנגב האבר קודם שיתחיל למול, יען כי רוחץ מקודם ומחמת לחלוותי המים יתפוס מן העור יותר מדאי והוא סכנה, וכן אם ישתין לפני המילה צריך לקנח האבר, ואח"כ ממשמש בגיד מעט, ויתקשה האבר קצת ויצא הגיד מן הבשר חוצה ויועיל לו שיבחין בין העור לבשר, אח"כ יקה הערלה בידו אחת בין שלש אצבעותיו וימלול אותה בראשי האצבעות, ויבחין איזה העור ואיזה הבשר, וצריך שיחזיק הערלה בכל כחו, וכן צוה רבינו יעקב הגוזר והוא היה אומן מובהק וכמה פעמים הוזיח לתלמידיו ע"ז עבור שלא תשמוט הערלה קודם גמר החיתוך, כי כן ענינו מיד כשמרגיש בו הקטן, האבר נמשך מעצמו הרבה מאד, לפיכך כל אדם יזהר בזה ולא יבא לידי סכנה. אחרי כן יקה האיזמל בידו השנית ויכרות הערלה בכת אחת סמוך לצפורן בלי פחד בעזרת מלכנו, וכשיתחיל למול יחתוך מן הצד כדי שלא יפגע לא בכיס ולא בגיד מלמטה שהמים והזרע עוברין בתוכו, ואם ימול מלמעלה למטה אז היא סכנה מפני שהעור נמשך אחר ידו בסוף כריתתו, וכן אתה מוצא בכל דבר רך ועגול כשמתחילין לחתוך בו מצד אחד נמשך השאר שבידו הרבה מאד, לפיכך ימול קצת מן הצד ויחתוך הערלה בפ"א, ויזהר שלא ישמוט הערלה מידו כמו שאמרנו, ואם אירע שנשמטה הערלה מידו ימחר ויתפוס אותה פעם שנית וימול סמוך לצפורן ואל ירך לבבו ע"ז ויהיה המקום בעזרו. פורעין ה'ד, פורעין קריעת עור שני והוא מכסה ראש הגיד תחת הערלה, וכיצד עושין אחר כריתות הערלה ממחר וזורק מידו הערלה והסכין אל תוך הכלי שבו חול או עפר ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנא' ושמתו את זרעך כחול הים, ויקח האבר בידו אחת קודם שיכסה הדם את הנקב, ויתן הצפורן המתוכן לכך בתוך הנקב, וישוב ויתפוס העור גם בידו השנית ג"כ, וימשוך אותו העור אליו מעט, ויקרענו הנה והנה לכל צדי הגיד בלי חמלה עד שיתגלה כל העטרה או הרוב, וזהו פריעה כמו שנצטוו יהושע כשנכנסו ישראל לארץ, מה שתקנו לכסות הערלה והדם בעפר ע"ש מי מנה עפר יעקב, כי כן עשו אבותינו במדבר, ובמדרש ברייתא דר"א מפורש הכל. ד"א לפי שנמשלו ישראל לעפר הארץ שנא' והיה זרעך בעפר הארץ, לפיכך נותנין הערלה והדם בעפר הארץ או בחול, והמוהלים שעושין פריעה בענן שלוקחין האבר והופכין העור לאחוריו בלא קריעה לא יישר בעיני אבא מרי, כי זאת הפריעה גורמת שיוכל לבא לידי קלקול,

שיעשה אותו כרות שפכה בגרירת הצפורן, לפי שאין העור נפרד ממקום חבורו אלא בקושי גדול, וגם גורם לזה שיצא דם הרבה בפשיעתו, ורוב פעמים לא יעלה בידו לגלות כל העטרה על זה האופן, ועוד מכמה טעמים אין נ"ל זאת הפריעה כשרה, לפי שאין פריעה אלא לשון גלוי בשר כמו שחיטה מפורעת פ' שחיטה מגולה. ועוד כך הוא ודאי דבעינן קריעה ממש דקתני מתני' אלו ציצין המעכבין את המילה כגון שנקרע העור אוזן מכאן ומכאן, ציצין הוא עור היוצא סמוך לצפורן דקתני בפ' המצניע ציצין שפירשו מן היד¹, ולגבי ציצית נמי אמרינן אין ציצית אלא ענף, מכאן למדנו לפריעה שהיא קריעה ממש וכל העושה פריעה בלא קריעה אינו אלא טועה לפי שלא עשה ליקוּטוּן למילה הנקראין ציצין, ויש אומנים כשעושיין פריעה קירעין העור על בשר האצבע ולא בין הצפרנים, לפי שאינן יודעין לכיוון תפיסת עור בין הצפרניים, וכן הוא עיקר. אבל אבא מרי קבל לעשות פריעה בין צפרני הגודל והאצבע, וכל העושה פריעה על ענין זה צריך להאצבע השלישי האמצעי שיסויע לשנים להחזיק עמהם כדי שלא ישמוט לו העור עד שיקרענו, כי העור התחתון הוא חלק ודבוק לבשר מאד לפיכך הוא קשה לתפוס, והמוהל כשבא לעשות פריעה יוחר שלא יתפוס מן העור העליון הנשאר מן הערלה כאשר ראה אבא מרי פעם אחת כי המוהל מחמת בהילותו טעה וקרע את העור העליון, ובעור התחתון לא נגע לגמרי, ולא הרגיש בדבר עד שהביאו הנער לבית, והיה הדם שותת ויורד מאד, ויהי כאשר ראו הקלקול וכי לא נעשתה הפריעה כהלכתה, מיד קראו לאומן אחר ועשה פריעה כדין בעור התחתון, אח"כ העמידו הדם ולא לבשו הנקובין למילה עד למחרתו ולא הויק לנער בלום ויהי הנער.

מוצצין ה"ד. המוהל חייב לעשות מציצה, כיצד עושיין, אחר הפריעה מכנים מיד האבר לתוך פיו ומוצץ את הדם מן האבר כדי שלא יקרוש הדם בפי האמה והוא סכנה לילד אם לא ימצוין, כד"א בפר"א, אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ מעברינן ליה מפני שהדם נקרש בפי האמה והוא סכנה לפיכך אף בשבת נמי שרי, אע"פ דדם המילה חבורי מחבר, וכשהוא יוצא ע"י מציצה עושה חבורה אפילו הכי שרי, משום סכנתא, ודומיא דאספלגית וכמון ורחיצה דכי לא עביד הוי סכנה וכן הלכה, ואחר המציצה גומע גמיעה מן היין עם הדם שבפיו וממהר וזורק מפיו על המילה שניהם הדם עם היין כי היכי שימהר רפואתו בכך, ויש אומנים שמוצצין ב' פעמים והטעם נמי כמו שאמרנו, ונותנין עליה אספלגית וכמון, וזה היה רפואתן של קדמונים, והוא שרי אפי' בשבת. אבל עכשיו אין נוהגין ברפואה זאת, אלא עושיין רפואה יותר קלה. וכיצד עושיין, מיד אחר הפריעה ממהר המוהל וזורק היין מפיו על המילה פ"א ולא יותר, וקדמונינו היו טורפין יין ושמן, ועכשיו אין טורפין יין ושמן, אלא רק שמן זית בלבד נותנין על המילה בכל יום עד

באר יעקב

¹ סנה דף ע"ב ע"ב.

שיתרפא, ואין עושין אספולנית אחר, ולובשין למילה סמרטוטין נקובין באמצע עשוין מבלאי בגדים עגולים וקטנים, והנקב שנוקבין בו צריך להיות צר כ"כ רק כפי מה שיכול להכניס בו ראש הגיד עד שנראית נזר העטרה, ומפני שלובשין המילה באותן סמרטוטין דחוקים עד העטרה כעין חלוק קירין אותם חלוקין, וכך היא סדר לבישתן: מתחלה לוקח שנים מהם טבולים בשמן זית ולובש את המילה עד העטרה, ועל אותן שנים מוסיף עוד א' קטן מהם שאינו נקוב, וטובל אותו בשמן זית ג"כ, ונותן עליהם מלמעלה, להגן על הבשר היוצא דרך הנקבים שלא ישרט מחמת הבגדים, ושמירה היא גם למלבושים שלא יתקלקלו מן הדם והשמן, ואחרי שגמר המוחל מלאכתו צריך בעל ברית לדחוק ירכי הנער ביחד כדי שלא יתחכך הילד ברגליו, לכך צריך לקשור רגלי הנער (רמו לעקדת יצחק אבינו) כדי שלא יצאו הנקבים מן המילה שאלי"כ הוי סכנה. ושוהין עשה קטנה אחר יציאת בית הכנסת ומרחיצין את הילד.

מליק סדר המילה כאשר סדרו ר' גרשם בר' יעקב הגוזר לפי סברתו ולפי דעתו.

גם זה מצרכי המילה, בנדרים ר' נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים. בפר' ר"א דמילה ת"ר, מילה דוחה את הצרעת¹ בין בזמנה ובין שלא בזמנה פ"י בין קטן בין גדול בין בינוני מילתו דוחה צרעת, ובינוני זה שעברו עליו ח' ימים ולא מלו אותו מפני חולי, או שהיה בו שום ספק ולא נמוול בזמנו, ובהלכות גדולות נותן חילוק מתי צריך להפסיק הנגע מן המילה, שהוא ינוקא דאיתיליד ליה ניגעא בערלתיה מקמיה דלמהיל מהלינן ליה ויפסק נגעו כדאמר'. ואי לבתר דמהליה הדר עטיף ניגעא בבשרא דעלוי מהילותא בעור ומחזי כמאן דלא מהיל ומעכב הפריעה צריך למימהליה זימנא אחריתי ויחתוך הנגע מעור הפריעה כמו מעור הערלה דכלא חדא מילתא היא, אבל אי איתיליד ליה ניגעא בבשרא דמהילותא ועטיף על בשרא תחת עור הפריעה לא יופסק הנגע באיזמל מפני שאינו מעכב המילה, ולא ליתעקר איסורא דאורייתא לאו דהשמר מנגע, ומעצמו יעבור וכן הלכה, ומפי ר' יעקב הגוזר כתב, פ"א בא לידו למול ההוא ינוקא דאיתיליד ליה ניגעא בבשרא דמהילותא תחת הערלה בעור הפריעה והוא לא הרגיש בדבר עד שגמר לכרות הערלה, והיה מעכב הפריעה עד שלקח האיזמל שנית וחתך אותו העור, ואחרי כן גמר הפריעה, ע"כ נראה שהיה נגע מה שהיה מעכב הפריעה, אחרי כן הקרה לר' גרשם הגוזר כשמל את בנו כן, בתת' קיע'ה' לפרט, שלא היה יכול לעשות הפריעה עד שחתך אותו העור פ"ב ואח"כ עשה הפריעה כהלכתה. וידע שנגע היה על פי האמה שהיתה מעכב הפריעה, וכמה פעמים ראה על המילה בגוף הבשר תחת עור הפריעה

באר יעקב

¹ טבה קלי"ב ט"ב.

כמראה הנגע עזה כש'ג בראש הגיד ולא היה מעכב המילה, והיה עובר מעצמו. רבינו גרשם הגוזר הנהיג שלא לרחוץ הילד ביום ג' למילתו כשחל להיות בשבת באותן חמין שהוחמו מבעוד יום ומעכבין ליה לינוקא כל השבת בלא רחיצה עד מוצאי שבת, ואפילו כשטומנין החמין מע"ש דוחין הרחיצה כי מתיירא שלא יוסיפו שלהבת האש בשבת, וזאת החומרא אינו מחמיר אלא כשיודעין בבירור שאין בו סכנה כגון שנעשה פריעה כל הצורך, וכגון שלא יצא ממנו דם האבר או גופו חם וא"צ לחמין כ"כ, אבל קטן שיש בו סכנה מחמין לו חמין ביום הג' כל השבת כולו והזריז הרי זה משובת. אלו הן ציצין המעכבין את המילה החופה את העטרה, אמר ר' אבינא אמר רבי ירמיה בר' אבא אמר רב בשר החופה רוב גבהה של עטרה, ואי זה הוא גבהה של עטרה שורה שמקיף ראש הגיד כמין נור זהו העטרה, ומשם הגיד משפע ויורד למטה עד פי האמה, ואם עשה הפריעה ונתגלה ראש הגיד ברובו בין בהקיפו, בין באורך מילתו כשרה, מפני שעתיד להגלות הכל לאחר זמן כשיגדל, כך קבל רבינו גרשם הגוזר וכן נראה לו, אבל צריך לתקנו תמיד עד שיגדל הנער כמו שעושין לקטן המסורבל בבשר שאמרו שצריך לתקנו כפי מראית העין סי' מחמת שהוא בעל בשר חופה את הגיד, ונראה כמי שאינו מהול, צריך לתקנו עד שיגדל. ת"ר מהלקטין את המילה פי' ציצין המעכבין את המילה מלקטין אותם ומלין אותם פעם שנית שנאי' המול ימול אחת למילה ואחת לציצין, ואם לא הלקיט ענוש כרת, אמר רב פפא בגדול בן י"ג שנה קמייירי דכתיב וערל זכר אשר לא ימול וגו', מתקיף לה רב אשי גדול בהדיא כתיב, דכתיב וערל זכר וגו', אלא אמר רב אשי אומן המלו ענוש כרת משום דלא גמר מלאכתו כהוייתו, סי' של ציצין מפורש בערוך, הן שיורי הערלה רצועות של בשר הנשארים מן הערלה הנה והנה וחופין העטרה. ועוד בערוך בתשובת רב האי גאון ורב שרירא אביו פי' כמו זיו יוצא ועודף על הבשר בראש הגיד וחופה העטרה. כל בשר היוצא סמוך לעטרה וחופה העטרה אין נקרא ציצין אלא א"כ נטל מקצתו ונשתייר מקצתו הנה מעט והנה מעט, אותם שיורין נקראין ציצין, ואותם ציצין באים בפשיעתו של המוהל, לפי שאינו מדקדק לחתוך הערלה בשוה ומשייר ליקוטין בעיקר העטרה. פי' אחר משמע כי הציצין באים מעור הפריעה לפי שנקרע העור אוזן מכאן ואוזן מכאן לכל צדי הגיד, אותן ליקוטין נקראים ציצין, ומחמת מהירות המוהל שאינו הושש על אותם שיורין באים לידי עכוב. ת"ר המל בשבת כ"ז שלא סלק ידיו וראה שנשתיירו בו ציצין דבוקין וחופין העטרה חוזר עליהם בעוד שטרוד בדבר וקורע אותם שנית, בין ציצין המעכבין שהן רוב, בין שאינן מעכבין שהן מיעוט, דכולא חדא מצוה היא, ושבת נתנה לדחות לגבי מילה, פירש מן המילה שסלק ידיו ורגליו והלך כבר, על ציצין המעכבין כגון שראה רובו שאינו פרוע חוזר עליהם שנית וקורע כל היום לפי שהפריעה חובה כמו מילה, ועל ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר וקורע שאינו מעכב והויא ליה כתחלת קריעה ועושה חבורה בשבת, ואם הוא צריך יקרענו במוצאי שבת. ואם יודע האומן להעביר

אותם שוורים ע"י שנוי בלבושת הנקובים דברי הכל מותר, ואע"ג שסלק ידיו ורגליו ופירש כבר סברא הוא שהציצין באים בעור הפריעה, לפי שכל אדם כשבא למול חותך הערלה בשוה ואינו עושה ציצין, ולכן נקט המשנה ציצין סתם, בין שנשתייר רוב החופה העטרה במקום א', בין שנשתיירו הנה והנה, בין בעור העליון בין בעור התחתון צריך לתקנו בלבושת הנקובים כדי שיהיה מילה יפה וכשרה, אמר ר' שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו ובודקין אותו יפה, כ"ז שמתקשה הגיד ונראה מהול א"צ למולו שנית, ואם לאו צריך למולו שנית, במתניתא תנא רשב"ג אומר רואין אותו כ"ז שמתקשה הגיד ואינו נראה מהול צריך למולו שנית, ואם לאו א"צ למולו שנית, מאי בינייהו נראה ואינו נראה איכא בינייהו. בהלכות גדולות פסק כרשב"ג, בין אליבא דשמואל בין אליבא דרשב"ג אם נראית רוב העטרה מגולה ע"י קשוי או ע"י הדחק זו היא מילה טובה וכשרה, וא"צ למולו שנית מפני שעתידי הנער לגדל ויגלה העטרה מאליה, וגם בקשיותו ישוב העור למקומו ויראה העטרה. וסמוך למילתו צריך ללבוש הנקובים צרים בדוחק בעטרה ג' או ד"פ, וזהו דתנן מתקנו מפני מראית העין, שהכי משמע מתקנו באיזה ענין שירצה כדי שלא יהיה נראה כערל לכשיגדל ולכן מתקנו תדיר עד שיהא נראה מהול כהלכתו, וכיצד עושין לו יוציא ראש הגיד הו"ן לעור וידחה העור לאחור ויקשרנו שם, אבל אם העור דבוק כ"כ עד שאינו יכול להפריד אותה מן העטרה בשום ענין זהו ודאי ערל גמור הוא ואין מועיל לו שום קשוי, ואין לו תקנה עד שימולו אותו פעם שנית שנאמר המול ימול, אפי' ארבעה וחמשה פעמים.

אלו אין מלין בשבת.

כל אותם שדוחים מילתן עד ט' ימים או עד י' או עד י"א אינן נמולין בשבת. או כגון המשוך ונולד מהול, וגר' שבא להתגייר, וקטן שעבר זמנו, ויוצא דופן, ומי שיש לו שתי ערלות. ואינן נימולין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ימול. א"ר הנינא כל הנימולין כואב להם המילה ביום השלישי יותר מן הראשון, וכחם חלש שנאי' ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים, לפיכך התירו רבותינו לעשות מדורה לחמם חמין ולעשות כל צרכי המילה בשבת שחל להיות בתוך שלשת ימי המילה כמו שעושין בחול אם הוא צריך. ואע"ג שמכב בבשר הקטן מעלה ארוכה מהרה, אינו דומה למילה, לפי שכחו הרש לפיכך מותר אבל לאחר שלשה אסור וכן הלכה.

אבל בחול המועד מותר למול אפילו שלא בזמנה, לפי שהרבה מלאכות שאינן של מצוה מותרות בחול המועד. הנולד בספק אינו דוחה את השבת, דתנן ספק ואנדרוגינום אין מחללין עליהם את השבת, ור"י מתיר באנדרוגינום ופסקינן הלכה כרבנן דאינה דוחה שבת. אלו מילות שאין דוחין את השבת, ת"ר ביום השמיני ימול ב"ע, ערלתו ודאי דוחה שבת, ולא נולד מהול דוחה, ולא נולד לשמנה חדשים. נולד בין השמשות, או בספק בין השמשות בע"ש דוחין אותם עד יום א' ועל נולד מהול הלכה כבית הלל שא"צ להטוף ממנו

כללי המילה לר' גרשם בר' יעקב הגוזר

ד"ב, לפי שאין מחללין עליו את השבת, ולא לברך ברכת המילה¹, והרי הוא כישראל מהול לכל דבריו, ובשעה שמכירין בו שהוא מהול קורין לו שם בפני עשרה, ואם אין שם עשרה קורין בפני שנים, אבל בחול דברי הכל מודים שמטיפין לנולד מהול ד"ב דשמא ערלה כבושה היא. וכשחל יום ה' של נולד מהול בשבת דוחין אותו עד אחר השבת ואז מטיפין ממנו ד"ב ומקיימין מצות המילה. והטפת ד"ב היא מצוה דכתיב וגם את בדם בריתך וגו' וכן הלכה. אבל ב"ט מטיפין וכ"ש בחולו של מועד, ובכל מקום שצריך להטיף צריך נמי לברוכי ברכת המילה לפי שעי' שהוא מל וחותר הבשר יצא הדם לשם מצוה.

פ"י לערלה כבושה מלמעלה נראית קצת מן העטרה מגולה בראש הגיד, ולמטה לגיד במקום ההריץ דבוק העור לבשר ומכסה העטרה מלמטה ולפי שאינו מגולה מכל וכל נחלקו עליו רבותינו. פירוש של ערלה טמונה, העטרה טמונה בעור, והעור דבוק לבשר ונראה לעינים כמו מהול והוא צריך פריעה, ערלה כבושה כמו ערלה טמונה, דמיונו יכבוש עונותינו, סמך לדבר בב"ר² ר' יהודה אומר המשוך לא ימול מפני שהיא ערלה כבושה, א"ל והלא הרבה בימי כזויבא היו ולכלם היו בנים זחורו ומלו ה"ד המול ימול אפילו ארבע וחמש פעמים. את בריתי הפר זה המשוך, נמצא המשוך לא ימול, מפני שהיא ערלה כבושה, פ"י המילה טמון בתוך העור. נולד בזמנו, מסורת בדינו מאבותינו הלכה למשה מסיני יום א' בשנה חשוב שנה, יום א' בחדש חשוב חדש, לפיכך אם נולד הולד יום א' בחדש התשיעי יצא מכלל שמונה. סליק הלכות מילה.

לדע מתי הוא לילה.

בספר אב"ה מצאתי ששמע בשם ר' יהודה חסיד ככבים שעומדים סדורין שלשה זה תחת זה, כך היה מפרש הא דאמרין בירושלמי בריש מסכת ברכות כמה ככבים יצאו ויהיה לילה ר' פנחס אומר ככב א' ודאי יום שתיים ספק שלשה ודאי לילה, ואסיקנא ה'תמך באילין דלית ארחהון למתחמי ביממא ברם באילין דארחהון למתחמי ביממא לא משערין בהו, אמר ר' יוסי בר אבין ובלהוד דתתמון תלתא ככביא כדמות חד כוכבא. ולי נראה שעומדים שלשה כחצובה³ ואם נדמים כאלו כאלו הן ככב א' צבור ואז

באר יעקב

(1) נולד מהול צריך להטיף ואין מברכין. וכן היה במסכתו"ל בעשה מעשה שנולד מהול ולא ברכו על המילה, והטיפו ממנו מעט דם בשוקו דברי משה. נולד מהול אין לחבו לברך לא ברכה להכניסו ולא ברכה שהחיו, יעקב מולכו בחצובה כיו ס"י מ"ח. ע"י מכסרי מילה ס"ג ס"י כ"א. הטעם מ"מ אין מברכין על נולד מהול כ"ב הרב ראשון לציון הטעם דמילה משמע לשון החיפה, וזה אינו אלא מטיף ואך יבך על המילה.

(2) כ"ר פ' מ"ו.

(3) פ"י בערוך ס"ה כמין כי וניח. ירושלמי ברכות. ר"ב פ' מ"ב מדליקין.

הוא לילה, וכן ראוי להחמיר ביום התענית. ⁽¹⁾ תניא כמה כוכבים יצאו ויהי לילה ר' נתן אומר כוכב א' יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה. א"ר יוסי לא ככבים גדולים הנראים ביום, ולא ככבים קטנים הנראים בלילה אלא בינונים.

הכל מלין ומילתן כשרה חוץ מחרש שומה וקטן וגוי ארבעתן, אבל אם נתגייר מותר לו למול לבר ישראל לפי שהגר מוזהר ועומד בכל המצות שבתורה כשאר בני ישראל, אבל אשה בכלל ישראל היא והלכה כר' יוחנן דא' מהלא דאיתתא שפיר דמי. והכי נמי איתא בה"ג היכא דליכא גברא דידע למימהל, ואיכא איתתא דידעה למימהל, מהלא איתתא ושפיר דמי, ואם לא גמר המוהל הפריעה ובא אחר או אשה וגמרו נותנין להם שכר מצות פריעה ואפי' בשבת נמי שרי לפי שעשו גמר המצוה, וכן למדנו מצפרה. ישראל שמתו אחיו מחמת מילה והוא מאותה משפחה דרפו דמיהו אע"פ שערל הוא מותר לו למול לישראל אחר שערלתו השוב כמהול, כדתנן במסכת נדרים. אבל גוי אע"פ שהוא מהול כמאן דלא נמהל דמי ואסור לו למול לבר ישראל, וכן ערבי מהול, וישמעאל מהול, הרי הן כערלים ומילתן פסולה, ואף משום דליתנהו בכלל ואתה את בריתי תשמור. וכן למדנו בירושלמי, ובב"ר חולק בישראל ערל שלא ימול, והלכתא מותר שימול לישראל אחר. בעיא היכא דליכא אומנא דידע למימהל, מאי מי אמרינן להשהותו כך ערל עד שיגיע אצל אומן מומחה או לא? נר' לר' גרשם הגוזר שמותר לדחות אותה מילה עד שיגיע אצל אומן מומחה, כדי שלא יבא הנער לידי סכנה, שהתורה אמרה ושמרתם את חקתי וגוי וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם. וכן מצינו שהתירו לחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, וכן ראינו בשאר מקומות שהקילו חכמים לגבי מילה מפני פ"ג כגון קטן החולה, וקטן שמתו אחיו מחמת מילה, וכן קטן דאדום ודירוק טפי כולם נדחין מפני פ"ג ⁽²⁾,

באר יעקב

⁽¹⁾ נרכה דף ד'. ש"ע ח"ה סי' הקס"ג.

⁽²⁾ ט"ה חכס לני אשכמו סי' ס"ט. ראובן מת והניח בן מאשתו הראשונה ואשתו השניה ילדה בן אחריו מוזה, ואין רצונה להניח לבן תורנה למול את צנה אע"פ שכבר מל צ"ס מב' פעמים, אי' שעדיין לא מקרי אומן עד שיחזוק עוד פעמים רבות. צ' שהוא חסד אלה על פסוקים דמים משני שהוא רחוי לירשו. היכן כיון שהוא מל צ"ס רבים שטומדים ע"ג אין כ"ן מוחס, ולא יכא נרע ממילדה נכריה שמוסרה לילד ישראלית בזמן סוכר'הים שומדים ע"ג. ולענין דלא איתתא ככר פסקו השוקקים ד"ש סני. ט"ה טוב טעם סי' רנ"ב. מ"מ אין מלין החטוק ביחוד במרחש געל. הרי ביחוד געל לא שיק חשב דר"ג? וע"י צ"ס לצבו שדד י"ד סי' רס"ג צ"ס מהר"ט דכל מין ירוק כזהב או ככרתי או כעין הכחול אסור. ש"ה בית יעקב סי' ג"ב. שמעון ולוי אחים ובניהם מוהלים. ובמעון רוצה למחות ביד לוי אחיו הנעיר שלא יהיה מופל בעיר הזאת, וע"י הפלגה חכם נתנה לוי שלא ימול פה בוס ילד מבני משפחתו כ"א צ"ו אשר יולדו לו או לחמיו. ועשה לוי הג"ל אינו רוצה לקיים מצועתו בחמרו כי עשה זאת רק לכבוד אמו, ובמעון הביא עד אי' שני חקע כסו ע"י אס יכול לוי לצבל

ה"ה היבא דליכא אומנא דידע למול שדוחין המילה ואין חוששין ליום שמיני
 מפני פ"ג. האי גברא דאיתיליד ליה ינוקא ומראה כל גופו או אדום טפי או
 ירוק טפי לא לימהליה, דאדום טפי מאי טעמא לא לימהליה משום דמצוי
 הדם בין העור לבשר, ועדיין לא נכנס הדם באיברים, ואם ימול אותו בזמנו
 לח"י יצא כל דמו וימות, לפיכך צריך שימתינו לו עד שיבלע הדם באיברים,
 דא' אבוי אמרה לי אם וכו' וכדרי' נתן הבבלי. ודירוק טפי מאי טעמא לא
 לימהליה משום דלא נגמר עדיין כל צרכו ולא נכנס בו הדם לכך הוא
 חלוש ואין בו כח לסבול צער המילה והוא סכנה, וצריך שימתינו לו עד
 שיפול בו דמו, דאמר אבוי אמרה לי אם האי ינוקא דירוק טפי וכו' וכדרי'
 נתן הבבלי. אדום שדומה לוורה, ירוק דדמיא למורוקא. במדרש שוחר טוב
 מונה שישאל מקיימין כל המצות באיברים וכו' עד שאומר שבגוף מקיימין
 מצות מילה ופריעה, יריכים לסינדיקום לילדים פ"י לבעל ברית, וע"כ נאמר
 כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, מכאן לב"ב שעושה מצוה, וביום שמחת
 המילה אבי הבן מרבה שמחה ומשתה וי"ט ומשלוח מנות למגדול ועד קטן
 לחמניות שקורין בְּרִשְׁטֶלֶשׁ ובצים משום הביבות המצוה ולכבוד המילה. ומתוך
 השמחה יבקשו רחמים מגדולם ועד קטנם על האם שתעמוד לחיים, ועל
 הנער שיגדל בתורה ובמעשים טובים, ומנין שאבי הבן מרבה בשמחה ביום
 המילה שנא' גיל יגיל אבי צדיק וגו' וכתוב ישמה אביך ואמך ותגל יולדתך,
 ומזמירין שמה זמירות ודורשין דרשות מענינו של יום, ומענינו המילה
 לכבוד ה'מקיו"ם ולכבוד המילה והאם והקרואים, וא"א שהשמחה במעונו
 בברכת המזון, לפי שאין שם שמחה שלימה דאית ליה צערא דינוקא. וגם

באר יעקב

ה"כ שלו. תי' לפי דעהי יכול לוי הג"ל לבטל ה"כ שלו מחמת שנשבע רק ע"ד אמו והיא
 הנקראת המשביע, וס"א נותנה לו עתה רבות ובהסכמתה יכול להחזיר את הה"כ שלו. ס"ת זרע
 אמת ס' קפ"ו. מי שנולד לו בן זכר, וחמיו הוא מוהל בקו ויש לו אח שגולה לאמן ידיו
 במלכת המילה וטוען מחזיו שהוא קודם לכל אדם הדין עם מי? תיזן את א"ן האב מוהל
 יכול לעשות שליח מי שרצה, רק יש לו לחזור אחר מוהל היושר הגון, וא"כ בנד"ד הוא חייב
 להח המזוה לחמיו. דחייב בכבודו כחביו, ומכ"כ כי מומחה הוא. ס"ת מהר"ס ש"ק י"ד ס'ו
 רמ"א, אם לא עלתה הפריעה כהגון את מותר לתקנו כ"ז שלא נרפא החיחוק, תי' לדעת הש"ע
 ב"ד ס'ו רס"ב דכל שיש לו ק"ת חולי א"ן רשאין למולו ה"ה הכא דיש חולי גדול וחש סכנה.
 ורחוי למנוע חס"י צער קטן ממנו. וחז"ל אמרו בחולין ד"ז ע"ב דנוקף אצבעו מרצה עליו
 כקרבן, ודוקא בתיקף שני דזה מנער עפי, ולכן אסור להכניס החיחוק בשום חשש כל זמן שלא
 נרפא מהבזרתו הרצאונה. ש"ת מהר"ס ש"ק י"ד ס'ו רמ"ב, אם המילה אינה נעשית כרחוי
 והרופא אומר שצריך לעשות לו (עַשְׂרַלְחִיטָן) את מותר ליהן לו. תיזן לדעת התרומה הדבן
 ס'ו רכ"ד אם נעשית כרחוי וחש"כ כסחה. מן החודש ח"ל לתקנו רק מבוס מלחית העין. והכמ"א
 ספק אם דח"י לא נראה רק ק"ת מהעטרה שני וחיו צריך למולו בניה. ולס"ז בנד"ד אמרינן
 רוב מזיזין א"ל מילה מומחין הן כמו בשחיטה, ומסחמא מל כרחוי, ולכן יכול לתקנו כל אחד
 אפי' מומר מאחר שנימול מתחלה כהלכתו.

המוהל העוסק במצות מילה זוכה במצוה כשהוא כורת את הברית כאלו הוא קיים באותה שעה תרי"ג מצות כמנין ברי"ת, ומעלה עליו הכתוב כאלו העולם עומד על ידו, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכשהוא עושה פריעה עולה לו זכות מצות הפריעה לכל ימות השנה שהם שס"ה ימים כמנין פריעה¹, נמצא שגם בזכות הפריעה העולם עומד, מכאן למוהל כשהוא מל שהמצוה שלו גדולה היא, לפי שעל ידו נתבסס העולם.

סדר תפלה ביום מילה ותענית צבור. כך אנו נוהגין ביום תענית ומילה ויום כניסה שמתפללין סליחות ואי' ודוי כדרכו, וא"א והוא רחום ולא תחנן לפי שיום המילה הוא יום של שמחה שנא' שש אנכי על אמרתך ודין הוא שמניחין במקצת ואין צריכין להפסיק לגמרי, ואי' אא"א² ומנהג אבות תורה היא, ויאחו בה צדיק דרכו, וכן מנהגנו גם עתה. ומתפללין עננו בתוך שמ"ע, ואי' ג"כ הפזמון וזכור ברית ביום מילה ותענית שיעלה לנו זכות דם הברית של זה עם זכות דם ברית של אבותינו שהיו ראשונים במצות המילה, ויעמוד לנו זכותם וזכות של זה ויליין בעדינו ביום צום תעניתנו וצרתנו. פ"א היה ברית מילה ביום ר"ה וכשהגיע החזן בתפלת המוסף עד להיות לבס לאלהים אני ה' התחיל החזן ואמר חרוז א' של זכור ברית קודם שגמר הברכה של זכרונות, ואחרי כן גמר הברכה כי זוכר כל הנשכחות וכו' עד זכור הברית ושבהוהו כל הקהל שכיון דעתו שיעלה זכרוננו לטובה בזכות דם ברית הזה עם זכות דם ברית אבותינו, וזכות עקדתו של יצחק היום הזה ביום המשפט³.

מנהג הוא בוורמייזא שאין אי' למנצח ביום המילה לפי שנא' בו יענך ה' ביום צרה, ויום המילה הוא יום של שמחה, מה לנו להזכיר צרות עתה לומר יענך ה' ביום צרה, אבל כמנצח אי' למנצח ביום המילה, משום דאית ליה צערא לינוקא אומרים יענך ה' ביום צרה, והכל מודים שאין נופלין ע"פ בהשכמה ביום המילה, אבל לערב נופלין, ועיר שיש בה ב' בתי כנסיות באותו בהב"ג שאין מלין בה אי' הכל והוא רחום ותהנה, ונופלין ע"פ ואי' למנצח, לפי שאינן חשובין בכלל אותה מצוה, וה"ה אותו מנין שמתפללין בבית האבל צריכין לומר למנצח והאבל אינו בכלל מצות המילה וכן הלכה.

דין אונן בעל ברית.

פ"א ראיתי אונן שהיה ב"ב והתפלל לפני בית הכנסת ואחרי כן נכנס

באר יעקב

(1) מנורת המאור נר ג' פ"ב כלל א', ח"א.

(2) לבוש הלי' מילה כחז הטעם מפני שהוא בקשה ולא חמירה.

(3) ויקרא רבה פ' אחרי מות בנח יבא אהרן אל הקדש, ר' יודן פתח קרי"א כ"ג

כמניסתו לבי' ק"ק. חבילות חבילות של מנות. ים בידו. בזכות החורב שנא' וזאת החורב, בזכות מילה שנא' זאת בריתי, בזכות שבת שנא' אבדו לנו יעשה זלתי. ועו' פסיקתא רבתי בס' א"ר הניח לנו של ר"י זכות המילה היטה נכנסת עמו וכו' ע"כ.

כללי המירה לר' גרשם בר' יעקב הגוזר

לבהכ"נ, והביאו לו הנער ותפס אותו בחיקו עד שנימול, ושוב חזר למתו, וקברו את המת, שכן אמרו חכמים אם היו לפניו אלו ב' מצות ביום א' מקדימין במצות מילה ואח"כ עוסקין בהוצאת המת. ועוד אמרו הכוז"ל מבטלין ת"ת להוצאת המת, ולהכנסת כלה לחופה, ולקיים מצות המילה וכן הלכה והמנהג.

דין מוהל שחל עליו אבילות.

מוהל שחל עליו אבילות וחל יום המילה בתוך ימי אבלו, בג"י הראשונים אל יצא מפתח ביתו, אבל מכאן ואילך יתפלל בביתו ואח"כ ילך לבהכ"נ וימול, ולא יטריח את הצבור לילך אצלו, כך הורה רבי מנחם זצ"ל. ואי ליכא אומנא אחרנא אלא הוא ילך אפי' ביום ראשון, משום כבוד צבור כי בהרבה מקומות הקילו חכמים מפני טורח צבור, וימול בבית הכנסת, ואבל מותר להיות ב"ב ויתפלל בביתו ואח"כ כשמבואין הנער לבית הכנסת למול ילך גם הוא לשם לפני בית הכנסת ויקבל הנער מיד האשה ויכניסנו בהדר לבהכ"נ ויתפסנו בחיקו עד שימולו אותו ויחזיר הנער לאשה וילך וישוב לביתו ויגמור אבילותו, ודוקא לסעודת המילה אינו נכנס האבל, אבל להיות חבר למצוה גדולה כזאת שהיא שקולה כנגד כל המצות (1) יעשה ויזכה בה, ואע"ג שהמילה נקראת שמחה יכול האבל להיות ב"ב ואינו דומה לשאר שמחות, לפי שאין כאן שחוק אלא צער שהנער צועק ובוכה, וגם אין הגוף נהנה מזאת השמחה, לפיכך יכול האבל להיות בעל ברית, והמוהל בימי אבלו מותר לתקן אותן צפרניים שצריך לעשות בהם פריעה (2). ואע"ג שאמרו חכמים אבל אסור בתספורת הכא בשביל מצות פריעה מותר שמצות פריעה חובה מדאורייתא כמו מילה, אבל תספורת אינה אלא מדרבנן, ומזה הטעם נמו אם שכח ולא הזמין אותם צפרניים מערב י"ט מותר לתקנם בחול המועד מדי דהוה אישאר מכשירין דמילה שמתרין לעשותן בחולו של מועד, ואע"ג דאמרו רבנן אין מגלחין במועד הכא לצורך מילה מותר, והשתא ומה גלות הראש והזקן מותר לגלח לבא מן השביה ועל כל אדם נאסר, לתקן צפרניים לעשות פריעה לא כ"ש, המברך על היין למילה בתעניות האמורות מה"ת א"צ לטעמו ולא ליתביה לינוקא דלמא אתי למיסרך, אלא לשהייה עד

באר יעקב

(1) ב"ה בית יעקב סי' ע"ג. חס מוהל לב"ה לסנף עצמו ולעבור על מ"ע. ומזה דרבנן, ה"י חס יכול לאלוה היום שקבל הסוכה עליו צימס אחרים לא יעבור על שום דבר. וע"י ב"ה יד אליהו סי' ו' נהנה דיכול לאכול על סעודה מזה אחר תפלה המנחה.

(2) ב"ה נאמן במוהל סי' ע"ג. טלה מוהל שיש לו למול בשבת ואין מוהל אחר צעיר, ונסדק נסדקו בשבת ואינו יכול לעשות הפריעה בע"ה חס מוהל לתקן נסדקו ע"י אינו יהודי או לא? ה"דן מותר לתקן ע"י גוי אפי' בכלי. ואם ח"ו שם גוי אפי' ע"י יסדקו ובלבד שלא יהיה אבי הבן או המוהל בעצמו, וסיים שם דקן נראה לו למעשה חס יסדקו עמו מע' המחבר חמיו, אבל המחבר כהן דהיקון נסדקו ע"י חסר חס"י ע"י גוי אפי' שלא ע"י כלי וכיו"ע.

לאורתא ולשתייה אימיה דינוקא משום דהיא אינה שרויה בתעניתא, ואע"ג דאמרינן המברך צריך שיטעום כי טעים ליה אחר ש"ד. ומדמקשינן בפרק בבל מערבין¹) וביום הכפורים לימא זמן על הכוס וליתביה ליה לינוקא אפי' בבית הכנסת כבשאר ימים טובים? ותרצינן דלמא אתי למיסרך, ודוקא בתעניות החמורין דאיכא למיחש, אבל שאר תעניות דליכא למיחש כי טעים ליה אחר שפיר דמי.

עוד אריך במילה שחל להיות ביום כפור.

מספר אבי"ה. ביום הכפורים אחר קריאת התורה יוצאים קודם שיתחילו תפלת מוסף ומהליון ואח"כ נכנסין לבית הכנסת ומתפללין תפלת מוסף, מנחה, נעילה, ומעריב, והכי כתב אני אבי"ה אינו כמשיב על הארי הוא ר' יצחק בר' יהודה²) שכך מקובלנו דהמברך א"צ לטעום מלא לוגמיו, תדע דגבי מברך קתני אם טעם מלא לוגמיו, וגבי יום הכפורים קתני השותה מלא לוגמיו. ועוד ראיות הרבה הביא ר' אבי"ה בזה עד שאמר איך יתכן שישתה מלא לוגמיו, אלא על כרחך טעם הוא דבר מועט, ומיחו בהא נראה דברי רבי שאפילו בליעת קימעה אסור ביום התענית, אבל לאמיה דינוקא יהבינן לה למשתיה כדנהגינן כל ימות השנה משום רפואה, ודוקא כגון שאמרה צריכה אני או על פי בקיאים, כדאיתא בפ' בתרא דיומא, אבל אם אמרה איני צריכה וגם בקיאים אמרו כן סגי לן בהאי דיהבי ליה לינוקא דאיתמהיל ביומא דתעניתא, דבכי האי ינוקא לא חיישינן למיסרך, דכי חיישינן למיסרך הנימ' בתינוק גדול קצת ונותן על לבו כדמשמע בפ' ר"א, דאינו ראוי לזרוע אם אינו גדול קצת, וקטן ב"ה האי של יום ח' או מעט יותר אינו נמצא לכל אדם, וגם אינו נמצא בבחיי"כ פיה"כ להשקותו, וכן במוצאי שבת שחל בו ט' באב להבדיל ולהשקות תינוק לא אפשר מטעם דפרישית, ואפילו בנמצא במקום א' לא נמצא בהרבה מקומות והווייה לו חבילות חבילות, ורבי אבין³) נמי כתב דבתינוק קטן כזה לא חיישינן למיסרך ולא בירר דבריו מאין, ומ"מ נראה למורי הר' אבי"ה שיפה כיון. ושוב מצא ר' אבי"ה בתשובות וזה לשונם: שתיית כוס של ברכה מצוה תדע שהרי במקום שאי אפשר לשתותו לא גדול ולא קטן כגון ביום הכפורים משום

באר יעקב

¹ עירובין דף מ' ע"ב.

² סדרם הגדול ענין מילה ס"י רפ"ג ד"ה ט"א ולה נשאלתי מר' יהודה מילה שחל

ביום ח"ט וכ"ו.

³ ע"י מחזור ויטרי כ"י שנתלף בו יוצר לברית מילה לרבינו א'י"ן — חופן לברית מילה מיסוד רבינו ברוך ממנאל — יוצר לברית מילה לרבינו קלונימוס — חופן לברית מילה לרבינו י"ב"ק בר' משה — פיוט שתיקן מורנו הרב ר' מאיר בר' ברוך סיחיה, לברית מילה, החלהו מי מזנף באש מכסם בצורית כמוך. פזמון לברית מילה לר' אבי העזרי ע"י הגר"ח שד"ל ח"א נד ק"י.

דלמא אתי למיסרך אנו נמנעים ואין אנו מקדשים על היין, הילכך אם הל שמיני שהוא יום המילה ביום כפור אנו נמנעים וא"א ברכת מילה שעל הכוס לפי שא"א שירה אלא על היין⁽¹⁾. ודוקא ביום הכפורים שיש בו ברת, אבל שאר תעניות אין הוששין ומשקין לקטן או לאמו. אלו דברי ר' יעקב בר' שמשון, אבל ר' יעקב בר' מאיר חולק בדבר ואמר דלא מבעיא דבלא כוס עבדינן ליה דלא עדיפא מברכת המזון דבעיא כוס ועבדינן לה נמי בלא כוס, אלא אפי' על הכוס עבדינן ליה, ולא היישינן לדילמא אתי למיסרך, דלא דמי לזמן דיום הכפורים דהתם שתיית הכוס משום יהי"פ אתא וקביעותא הוא, והילכך כיון דלחובת היום אתיא למיסרך, אבל כוס של מילה ושל חופה לאו משום יום הכפורים ושאר תעניות אתא, אלא משום מילה וחופה וסירובא לאו אקביעותא דתעניתא ולא אתי למיסרך והביא ראיות הרבה בזה.

מספר של רבי שב"ט⁽²⁾ מצאתי בתשובות ר' דניאל ור' נתן ור' אברהם בכמ"ד יחיא"ל.

וששאלתם⁽³⁾ על קטן שמת קודם ה"י אי צריך להתוך בשר ערלתו אחר מותו או לא? ודאי נהוג נשי דידן למיחתכיה בקרומות של קנה, אבל

באר יעקב

⁽¹⁾ משנה ג' ס"ז דהמיד. ח"ח שירא חלא על היין ע"ש חכילת מוצנח. אבל חכיל שירא בלא יין כחופת פסחים.

⁽²⁾ הוא רבינו שמואל בן טוביה ממגנא. ורש"י"ח כחז שהוא רבינו שמואל בר נטרובי מעיר בון בלרץ אשכנז. ע"י הגהות אשר"י חולין ס"ב ד"ה הסוחט. וכן ס"ג ד"ה חזי בועי דסמיכי וכבר היה מטעם והכסור רבינו שב"ט. ושם ד"ה חלו ערופות בעוף. וכן כתב מרדכי משם רבינו שב"ט. וע"י ביאורי מהרש"ל בסילוחא שנת רמ"ה קרנ"ו בה"ש ח"ב ה"י נדה דף ס"ה וז"ל וכ"כ רבינו יואל הלוי מעוד חזי על חמי ראב"ן ועל מורי גוסי רשב"ט שהיו חומרים על הכלה שרחה דם קודם כניסתה לחופה של דין נדה עליה.

⁽³⁾ רב האי גאון. משום דלא היעול חדפו עמו והגו גבן דמהלוק ליה בבה"ק להסיך חדפו ממנו. ודכ' מהגא' לא ידענא לי עקד ובשערי דק' כחז קטן דשכיב בגו שמונה ימים וכו' הכין חינוך דל"ג למימהליה מי"ט וכו' הח' אמר רחמנא. ואי מהלוק ל"ג לברובי. מיהו כל מהג' דליה ביה אסורא ש"ד למיעבד. ושם ח"י דמהחזי"ט שפיר דלא היעול ערלה עמיה. מיהו מסתבר לן דלאו ערלה הו"ה, ע"י יבמות ע"ח דמסיק שם דערלה של ב"י מקרי ערלה. כמ"ס הכלבי וב"י כס"י רס"ג משם רב נחשון גאון. ורבינו גרסוני כתב שראו לקדחו בב"י. ע"י שו"ת רב נחשון גאון. ועקב דלחילוד בר הרין או ג' יומין הכין רבלין וגמירין כי נח נפשו דמהלוק ליה על קבריה ומסקין ליה שמת דכד מרחמין ליה מן שמיא ויחיה בתחיה המתים ומבחין ליה לחיבור. ע"י מהר"ם הלוי סו"י י"ד. כל ילד שעברו עליו ל"י מסוכין ערלהו ב"י"ב ב'. וה"ה למי שמתו אחיו מי"מ. ע"י קיצור מנחת חינוך כ"י. ילד שמת קודם מילה ובטחו למולו על קברו אם חזרין ומזיזין אותו מקברו או לא. היכך אם היה רק אחי ימים שנקבר ראוי לחזור ולהזיזו מקברו למולו. כי זכות הוא לו, שלא לעייל בכסופא לעלמא דחיי. ע"י שו"ת חוט השני ס' כ"ה. וע"י עוד י"ד ס' רס"ג שכתב אין פוחזין קבר המת משום שחדד וסבר דלדוגא מתבעי, וסרי הקטן עדיין לא חטא ואין לחוש לזה. ומי"מ ט"ע אם לפסוח. ע"י

מקובלין אנו מפי אבא מורנו ז"ל דחיתוך בשר הוא ולא מצוה ולא מירי קעבדי, תדא דבן שמונת ימים אמר רחמנא, והאי לאו בר שמונת ימים הוא ועוד כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות, שנאי' כי יש למתים חפשי הוכנה וגו'. ועוד איתמר קטני ישראל מאימתי חיים לעולם הבא¹ ר' חייא ור' שמעון בר רבי חד אמר משעה שנולד, וחד אמר משעה שיוספר וכו'² עד רב נחמן בר יצחק אמר משעה שנימול, דאי ס"ד משעה דאיתיליד איבעי למיגזר בשרא דערלתיה היכא דמיות קודם זמניה, רב נחמן בר יצחק אתי למימר כמ"ד משעה שנולד, דאם נפשך לומר שאינו בא לעולם הבא אלא משעה שנימול, מאן דאמר משעה שנולד, סבירא ליה דאבעי למגזריה, ולהכי אמר משעה שנולד משום דמצי למגזריה ולמ"ד משעה שנימול ל"צ למגזריה אבל הא איכא בינו ובין רב נחמן בר יצחק, דרב נחמן בר יצחק סבר דאותה מילה דאיתעבידא בזמנה מהני לאתווי לחיי העולם הבא, ודלא איתעבידא בזמנה לא מהניא. ומ"ד משעה שנולד סבר דאפילו האי דאיתעבידא שלא בזמנה נמי מהניא ליה. ויש להשיב! אי"כ מבעי להו לאתווי טעמייהו מחד קרא מקראי דמילה, ואינהו לא אייתו טעמייהו אלא מהני קראי, דמ"ד משעה שנולד משום דכתיב יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד וגו'. ומ"ד משעה שנימול משום דכתיב נשאתי אימך אפונה וגו' וכדמפרש בחולין ובתלמוד ירושלמי בשבועות פרק רביעי, ועוד בר מן דין ובר מדין אשכחן בב"ר בסדר וירא אליו ה', אי"ר לוי לעתיד לבוא אברהם אבינו וישב

באר יעקב

בכור טור סנהדרין קכ"ט ע"א ג"כ כנ"ל. ועי' שו"ת נודע ביהודה הני' סי' קס"ד דאם הוא חיזה ימים אחר שנקבר אין לפתוח הקבר. ועי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' מ"ב שפסק לפתוח אפי' אחר זמן רב. ועי' שו"ת מאיר נתיב' סי' מ"ז שכי' אם קברו זה הנפל עם היולדת ושכחו למול זה הנפל אין פוסחין את הקבר אבל קוראין לו ס.

שו"ת הר"ם הלוי סי' י"ד. קיטוק שולד וחלה ולא מלו אותו בזמנו ועברו עליו שש שבועות ומת ב"ש ב' לחג הסוכות אם נרובין למולו בשעת הקבורה כמ"ס הטור י"ד סי' ש"ב. תיכף כיון דהוא דין גמור ולא רק מנהג כמ"ס ב"י בשם רבינו ירוחם ש' בשם רבינו הגרשמי ש"ב לנו קבלה ע"ז. לכן אין להקל ומלין אותו אפילו ב"ש ב' שו"ת זרע אמת סי' קצ"ז. קיטוק מה שולד לפי הדעות והורו להמתין מלקברו עד ליל י"ב ב' ע"י ינ"ל בחיחוק דא עמו תיכף אין להסיר הקבורה ב"ש אפי' ע"י נוי משום שהוא בן ט"ה ונולד מת ואין סוף שש שמה יסריה. ועוד דהגמ"י חסר להסיר ערלה נפלים ביו"ט, וכ"כ כל האחרונים.

¹ סנהדרין ק"ו ע"ב, עירובין י"ט. ב"ר פ' מ"ח. שמות רבה ט"ט. התחומא סוף פ' ל' ד', ילקוט שמעוני הלל'ס רמז חש"ג וילקוט הלל'ס רמז תפ"ט ב"ה רדב"ז סי' תרמ"ז. זכר דוד מאמר ח' ס"ד.

² עי' חזק' ה' לדון חסדאי' ברי' אברהם קרישקם ז"ל דף ז' דנוס ו' ח"ל: שרמזו דז"ל משידע לומר מתן והוא כאלו אמרו קטן היודע נמי מנכרין למה שהמלה הזאת מדרגה לנפשות אחר הכרעה, ולזה היה כאלו אמרו משידע לקבל הכרעה ולענותו אחריו, וזכה להשאר ח' ג"כ בחמשת זכות המילה והכנסו בכריתו של חי'.

על פתח גהינם ואין מניח אדם מישראל מהול לירד בתוכו. ואתן שחטאו שכפרו בעיקר מהו עושה להם מעביר את הערלות מעל גבי תינוקות שמתו עד שלא מלו ונותנה עליהם ומורידם לגיהנם, הה"ד שלא ידיו בשלומיו הלל בריתו, ותו לא מיד.

למעום את התבשיל ביום של תענית שפ"ט^א.

אע"ג דאמרו ביומא דתעניתא אסור למטעם, אשה היושבת בתענית טועמת^ב את התבשיל ואין בכך כלום, ודוקא טעימא בעלמא בלא בליעה, ואפי' אם בולעת קימעא אין בכך כלום.

בספר הגאונים מצאתי גם זה.

הא דאמרינן המברך צריך למעום מלא לוגמיו, משום דבמלא לוגמיו מיתבחה דעתיה, דאמרינן לגבי יחב"פ שתה מלא לוגמיו חיוב, הרי המברך בורא פרה"ג צריך שיטעום מלא לוגמיו, והכי אמר רב עמרם מאן דמקדש קדושא דיומא צריך שיטעום מלא לוגמיו, ואי לא טעים לא יצא ידי חובתו, הואיל וברך עליו בורא פרי הגפן, שאם לא טעם היה מוציא ש"ש לבטלה, ומצוה היא מן המובחר שיטעום מלא לוגמיו, מכאן אמרו המברך על כוס של התן^ג (ושל מילה ושל קידוש ושל הבדלה ושל ברכת המזון צריך שיטעום מלא לוגמיו. ואם איש איסטנים הוא שאינו יכול לשתות מן הכוס של מילה לפי שהוא מלוחלח בדם המילה, יטעום בידו ואין בכך כלום, ואל יוציא ש"ש לבטלה וכן ה"לכה.

מילה שחל להיות ביום הכפורים מלין בתצי היום בין תפלת יוצר לתפלת מוסף^ד לאחר קריאת התורה ומשהינן ליה הברכה עד הלילה,

באר יעקב

^א כך כתוב בספ"י ולא ידעתי אם זה היה הוא וס' של איש, או סימן החסובה שמביא ממנו.

^ב מנ"א ס' הקס"ז ספ"י אי. ש"ע י"ד ס' קל"ה, חוקי חיים על ש"ע ח"ה אות ק'.
^ג החסובה גאוני מזרח ומערב. כוס של התן וכוס של מילה אם טועם ממנו המברך מלא לוגמיו כך מזהו מן המובחר, ואם ח"ה לטעום ממנו כיון שחוקן ממנו חסן וכלה או חמו של הנוק י"א ידי חובתו אע"פ שלא טעם ממנו המברך ואינו מוציא ש"ש לבטלה.

^ד ש"ה בית יהודה ס' כ"ח. וי' שהי' לפניו הפלה המוססין בנזכר וקראוהו למול ויש טורח הנזכר להתחין עליו, אין לו להניח הפלה המוססין או מקרא מניחה וליגך למול. אבל בחול מלין אחר התפלה קודם עליו לשבת, והטעם כי ענין המילה הוא שכל איש הישראלי יהיה חתום בשם שדי וכו' וכשנימול החינוק מתגלות היו"ד, ולכן אחר שנימול החינוק חזו אומרים עליו וכו' לתקן עולם במלכות שדי ע"י מכיירי מילה ס"י בשם מהגנים. ש"ה חס' סוכר ח"ה ס' ס"ב. בעיר הנהוג להסגל שחרית בהשכמה ולאספס סניח לתפלה מוסף, וכאם יקרה מילה בשבת מיהלים אותו אחר הפלה שחרית וסועדים מיד סעודת הנרות קודם מוסף הי"ך אין למחות בידם שאינם סועדים אלא מאכלי חלב אע"פ שמכריזים ברכת המזון, מ"מ אינם שוחן יין ואינו אלא סעודה עראי.

ובלילה יטעום המברך, וגם אבי הבן ואמו לפי שהמצוה באה על ידם ולא תהא ברכה זו לבטלה וכן הורה רבי מנחם זצ"ל. ואין לומר לתת לתינוק לטעום כמו בשאר תעניות, לפי שתענית יום הכפורים המור יותר שענש ברת, ורחיצת הקטן דוחה יום כפור בין לפני המילה בין לאחר המילה, ועושין לו כל צרכו במלאכה שאי אפשר לעשות לו מערב יום כפור, ואם אין לו חמין עושין מדורה ומהמין לכתחלה כשאין הגוי מוזמן לו, לפי שמצות מילה דוחה שבת ויום הכפורים, ואם אין שם עירוב יוצאין הצבור מבית הכנסת והולכין אצל הקטן ומלין אותו והוזרין לבית הכנסת ומתפללין תפלת מוסף.

מילה שחל להיות בטי' באב מתפללין תפלת היום בהשכמה וגומרין קניות ואח"כ מקיימין מצות המילה לאלתר בבקר קודם שיאמרו איוב לפי שמצוה למול בהשכמה, וגם האבילות פסק קצת שקמו מן הארץ וישבו ע"ג מושבות, אבל שמעתי שרבותינו הזקנים שבמגנצא נהגו שאין מלין קודם חצות⁽¹⁾, ואחר הצות הוזרין לבית הכנסת ולובשין אבי הנער ובעלי הברית כליהם הנאים אך לא לבנים ממש ומלין אותה, (וכן בשבת שלפני טי' באב אין מהלופין כליהם אלא רק הכתונת בלבד) שקודם חצות עדיין חל האבילות ומצות מילה היא שמחה דכתיב שש אנכי על אמרתך. ואינו חייב על זה העיכוב שכל היום כשר למול, ומן הדין היה לנו להמתין עד לאחר חצות א"ל שצריכין להקדים מעט, ואין מעכבין כ"כ להטריה הצבור להזור שנית לבית הכנסת, לפיכך קודמין ומלין אחר שגומרין כל הפורענות קניות ואיוב וירמיה ונחמות שבישעיה, ומביאין אז הנער לבית הכנסת ומלין מיד אפי' קודם חצות וכן הלכה. ובלילה מרבין בשמחה משום כבוד המילה ומשהינן ליה הברכה עד הלילה, ויטעום המברך ואביו ואמו של הבן לפי שהמצוה באה ע"י פרי בטנם ולא היא ברכה לבטלה, ולא ליתביה לינוקא ביום טי' באב ליטעום לפי שהוא תענית המור, יום שחרב בית מקדשנו וגלינו מארצנו דילמא אתי למיסרך לשנה אחרת כמו ביום הכפורים וכן הלכה.

אבל בשאר תעניות⁽²⁾ הכתובין והן המורין כגון צום גדליה, וי' בטבת⁽³⁾, וי"ז בתמוז, ותענית אסתר אע"פ שהם מדאורייתא אינן המורין כ"כ ונותנין לתינוק לטעום מן הברכה במקום המברך וליכא למיחש דילמא אתי למיסרך, אע"ג דאמרו המברך צריך שיטעום כי טעים ליה אהרינא שפיר דמי, היכא דלא אפשר הוא עצמו לשתות כדי שלא יהא נוכר ש"ש לבטלה, מהא דת"ר

באר יעקב

(1) רוקח סי' קי"ג שכן נוהגין בפסיק"ה שאין מלין קודם חצות לפי שקודם חצות חל עדיין האבילות.

(2) טו"ה הגאונים סי' שכ"ט. מילה שחלה בל' מנ' נומות אם מברכין על הין וי"ט לטעין מנינה. אבל אם הולדה נריכה לאלול ביום הכפורים מברכין על הכוס והטחה ממנו הולדה. עיי' א"ח סי' תקמ"ד והקמ"ט.

(3) טו"ה מהר"ם הלוי סי' י"ד.

לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים א"כ אוכל עמהם וכו'. אלמא כי לא טעים
 איהו וטעמו אחרונא ע"י הדחק שפיר דמי, אבל שאר תעניות שאינן כתובין
 כגון עשרת י"ה, ותענית בה"ב¹ או תענית של יחיד או תענית חלום יטעום
 המכרך ואין בכך כלום, ובכל מקום מטפסין מן הברכה בפי הילד שהברכה
 על ידו באה, ומשגרין הכוס לאם הילד בכל התעניות הללו לפי שהיא אינה
 שרויה בתענית, ולמה שותה אמו לפי שהמצוה באה על ידה, ד"א לפי שנא'
 שירה עליו לכך שותה אמו של תינוק, שלא לאבד אותו כוס כיון שברכו
 עליו בפה"ג, ואם הם לא ירצו לשתות מפני אנינות הדעת ישתו אחרים אותו
 כוס ואל יאבדו אותו כוס בידים, בשבתות ובראש השנה² ובשאר רגלים
 מליון אחר שהתפללו בבית הכנסת, מ' באב שחל להיות בשבת דוחין אותו
 עד למחר, מעשה היה בימי ר' יעקב הלוי שחל מ' באב בשבת ודחו
 התענית עד למחר כתיקון חכמים ואותו היום היה יום המילה, והוא עצמו
 ר' יעקב הלוי היה בעל ברית וצוה להתפלל מנחה גדולה אחר שש שעות,
 והלכו ורחצו הוא ואבי הבן עמו, ואח"כ הלכו לבית הכנסת ומלו והלכו
 לבתיהם ואכלו כל צרכיהם ולא השלימו תעניתם עם הצבור, והטעם לפי
 שהיה סעודת מצוה, וגם התענית היה י' באב, וזוה הטעם דאמרו ובחמישי
 מותרין מפני כבוד השבת כ"ש הכא לכבוד המילה דחמירא יותר, ומכאן
 ראייה למה שכתבתי לעיל שמלין במ' באב סמוך לחצות, ואין אומרים למול
 אלא על המילה, כמו על ביעור חמין, על נטילת ידים, על מקרא מגילה,
 כתבתי הטעם מפי ר' מנחם זצ"ל שאמר לו בעל החלום³ מ"מ מברכין על
 המילה כנגד השנים שהיו אברהם ושרה כשניתן לאברהם מצות המילה,
 "על" זה מאה רמו לאברהם שהיה בן ק' שנה, דכתיב ואברהם בן מאה שנה
 וגו', וכתוב וימל אברהם את יצחק בנו וגו', 'הימיליה' עולה צ' רמו
 לשרה⁴ שהיתה בת צ' שנים, שנא' ואם שרה הבת תשעים שנה וגו' מכאן

באר יעקב

¹ ע"י רוקח סי' קי"ג, ע"י מלוזיס סי' ע"ז.

² ריקאליטי סי' תקצ"ז כתב משם רבינו אלעזר מוורמייזא שכ' משם רבותיו מילה

כ"ה מלן אחר קריאת התורה קודם תקיעת שופר.

³ אגרות גד"ל ח"א ד' קס"ד וז"ל הרב גורנידי מסר בידי ספר חי של דינים על

קלף בלי שם, ור"איתי שהיה מחנכו אשכנזי, והיה בזמן מהר"ם מטרונבורג, וגם הוא

מביא הרבה תשובות מן הקדמונים וקצת דברים מספר שכל טוב על התורה, והוא מזכיר

רבינו גרשום הנזכר הלמודו של רבינו יעקב הנזכר, ונראה כי השם זה ענינו מזה, כי הוא

מביא בשם אחרו ר' גרשום מעשים הרבה על אודות החלום, וגם מעתיק משמו כללי אומנות

המילה, ע"י כרם חמד ח"ז ד' 70 שכתב שהוא כ"י אסופות שלא נודע מחברו, וע"י סי' חלק

גבי רב אשי דשאל ליה מנשה בחלום מהיכא בעיה למישרא המוילא ח"ל לא ידענא, וח"ל

מהיכא דקדים בשולא ברישא. וע"י סו"ת מן השמים להרב החסיד רבינו יעקב הלוי ז"ל.

⁴ מדגש הגדול כ"י ילחיק י' כנגד עשרה נסיונות שנתנסה בהן ח"א, י' כנגד השעים

שנה שילדה אותו שנה, ח' כנגד שמונת ימי מילה, ק' כנגד מאה שנה של ח"א.

שמברכין על המילה זכר לאברהם ושרה, שהיו ראשונים שקימו מצות מילה לשמונת ימים. ואבי הבן מברך להכניסו מעומד, כמו שעושין לברכת ציצית. ולולב וספירת העומר, משום דבכולהו כתיב לכם, והיה לכם לציצית, וספרתם לכם, המול לכם, וכלהו אנו למדין מספירת העומר שנאמר מהחל הרמש בקמה, בקמה משמע מעומד בקומה כתיב, אמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, פי' קודם, חוץ מברכת מילה שמא תתקלקל המילה. וברכת טבילת גר נמי משום דאכתי גברא לא חזי, ועדיין אינו מצוה, ובמקום שאין האב בעיר מברך המוהל שתיים, על המילה ולהכניסו, או חכם שבעיר ומשיבים הקהל כשם שנכנס וכו'. אחר המילה נוטל המוהל ידיו ומקנה פיו במפה התלויה על הפתח, ומוזגין כוס שני ומברך עליו המוזמן לברכה בורא פרו הגפן, ואשר קידש ידיו עד כורת הברית. אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו, ואם הוא אבי הבן יאמר לי ולאמו ויקרא שמו בישראל פלוני בר פלוני, ישמח האב האב ביוצא חלציו ותגל האם בפרי בטנה וכו', פלוני זה הקטן גדול יהיה. ולמה אנו אומרים כך אנו למדין מיעקב אבינו שברך לאפרים ומנשה שנא' ויברכם ביום ההוא לאמר, מהו לאמר לדורות כענין שנא' ישימך אלהים כאפרים וכמנשה, ומה שאומרים פלוני זה הקטן גדול יהיה כך אמר הקב"ה לאברהם שנא' ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום, לכך נהגו לומר כן. וגם

באר יעקב

זה גרמנו לו בתחלה ס' לך לך למאה שנה חוליד בן מעין לך עי' צ"ר ס' ויכא למה יקרא יעקב י' כנגד י' הדברות וכו' כ"ל. ועי' זרע אהרן ס' חולדות יחזק מרמז סוד עשר נסיונות, ו' שנה של כרה. ח' ימי מילה, ק' שני אברהם, וכהכו המפרשים ואפשר בע"ז היה ישמעאל מנחק דמחמט דזה דבר גדול שנימול קטן בן ח' ימים. עי' מטה משה שכ' מי יעלה לנו השמימה ר"ח מילה וס"ה שס של ד'. להורות כי לא נוכל להשיג עבודה ה' ולהתדבק בדרכיו אם לא נימול. מסכת העניות, עולם ח' מששים בנן. העולם הוא כמלוא זרע שנא' ושמים בדת הקן. נמלא שהגן ששם זרחתו הזרע הוא ג' עפזים. נמלא שהגן הוא ק"פ עפזים, מילה במלוי מ"ב, וי"ד למ"ד ה"א. יעלה ק"פ לומר סכל המקיים נ"מ זוכה לנן. וכתי' הרב יסוד יחזק דף י' רמז ע"ז שזמן המילה הוא לק"פ שעות. ז' ימים ח' לילות וליל שמיני היא ק"פ. ולק"פ שעות נימול הילד, ניוני ס' בראשית. בראשית אוחיות אה, ברית, מלמד שהמילה מללה מדושה של גיהנם, וכן מ"ש רז"ל שאם קיים כל החורה ולא קיים מימ נופל בגיהנם, ליקועים משרובי ר"ח ומספר בחיי על החורה. אני אל שדי נחונה מנוח מילה בשם הזה לפי שכתו של אדם חשב במילה, וכמו שדרכו רז"ל יספון לישרים חושיה זו מילה (מלשון השות כח) שהשפינה הקב"ה לעשרים דור, שהרי מאדם עד אברהם כי דורות. והנה השם הזה הוא נזכר בגבורה כ"ג כקול מים רבים כקול שדי, ומפני שלא האמר בחתוך עלתה בשרו כחו חשב וסוגליו קמים עליו, לכך נאמר לו אני אל שדי אני מספיק לך כח וגבורה שתתגבר על שונאיך אהה וכל זדועי הגוילים. עי' יסוד יחזק על הל' מילה שכ' הן חלק לז'. אלו שבעה מלאכים הכתובים בעוזזה השומרים אוחתו, וגם לח' זו מילה זה השם שד"י של מוזזה שהוא של מילה שנא' אני אל שדי ההולך לפני והיה חמים במנוח מילה.

יש מקומות שהנערים קוראים בשם ואו' לו גדול יהיה. יהא אב לשבעה⁽¹⁾ וגם לשמונה, כלומר יהא שוה ושקול לאפרים שהקריב ביום השביעי לנשיאים בחנוכת המזבה, ולמנשה שהקריב ביום השמיני לנשיאים בחנוכת המזבה. ואו' פסוק בדר"ה זכר לעולם בריתו ד"צ ל"ד אכאאו"ש ליצחק, וכן מי שאומר זכר יאמר כמו כן ישחק ואל יערב הפסוקים, אבל אנו רגילין לומר זכרו וליצחק, והמברך כשהוא אומר בדמ"ך חיי טובל אצבעו ביין ומטפטף מן הברכה בפי הילד לשם מצוה וחנוכה, דאמר מר המברך צריך שיטעום וכ"ש מי שמברכין עליו שצריך ליהנות מכוס של ברכה כשבא הברכה ע"י.

הלכות גרים⁽²⁾.

בפי החולץ⁽³⁾ ובהלכות גדולות, תנו רבנן גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר ולהזדווג באומה שפלה בישראל, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה עם כזוי הוא דוים הם, סחופים הם, מטורפים הם בגלות, ולמה ליה למומר הכי דאי פריש מפריש, דאמר ר' חלבו⁽⁴⁾ קשים הם גרים לישראל כספחת בעור, כ"ש בזמן הזה שהוא סכנת נפשות, שאין מגיירין, ואם אמר יודע אני שהוא כן ואני כדאי מקבלין אותו וממאנין בו ג' פעמים ולבסוף מקבלין אותו, ומודיעין לו מצות המורות וקלות⁽⁵⁾, המורות מאי ניהו, אומרים לו הוי יודע שעד עתה לא באת למדה זו, אכלת חלב לא היית ענוש עליו כרת, חללת שבת לא היית חייב סקילה, ומעתה אתה חייב כרת על אכילת חלב, וסקילה על הלול שבת, אלו המורות. מצות קלות, ענין לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ואי פריש יפרוש, וכשם שמודיעין

באר יעקב

⁽¹⁾ פסוקה זמרתה ע"ש חוה מלאך הי סביב ליראיו. אלו שבע מצות שמקוסות אותו בכל יום, ואלו קן. ד' זיויה, ב' הפלין של ראש ושל יד. ומילה הה"ד שבע ציוס הללהך. וכשהוא צביה מקץ אותו גם מצות מזוזה. וזה כוונה המחמיר יהא חה לשבעה ר"ל לשבע מצוה, וגם לשמונה מצות שמקוסות חה האדם בכל יום. ועיי' תיבא ה"י מילה יהא חה לשבעה וכו' ויש חה אפרים לפני מנשה ואומתי יבך ברכה זו, בצרכה מילה. כהכ בצדק הביה ס"י רס"ה שפי" יהא חה לשבעה יהא חה לאפרים שהוא שביעי לדגלים, ומנשה סה"י שמיני. וכת' עוד סס בשם א"ח. וח"ל במדכש ההלוי בני א"י אומרים יהא חה לשבעה ובא"ל לשמונה ר' יוסע אומר זה חברה ויחך, שמואל אמר זה ישי ודוד ואני שמעתי יהיה חה לשבעה רועיה, וגם לשמונה נסוכי חרם. ע"י פחד יחך ערך מילה ובכוחיה.

⁽²⁾ ע"י מלאים ס"י י"ז.

⁽³⁾ יבמות מ"ז ע"א. הר"ן ס"ב דע"ז דף ט"ה ע"ב. ש"ע י"ד ס"י קכ"ד. הר"ף

ו"י ס"ד דיבמות דף ה"ט ע"א.

⁽⁴⁾ קדושין דף ע"ב. כד דף י"ז.

⁽⁵⁾ יבמות מ"ז, הר"ף ו"י סס דף ט"פ. גרים לריכין לומר להם מצות קלות וחמורות

למען יסבו מדעה ולא יתגיירו.

אותו ענשן של מצות כך מודיעין אותו מתן שכרן של מצות, ואוי' לוהוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה אינו יכול לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו ומלין אותו מיד, ואין מטבילין אותו עד שיתרפא מן המילה. מל ולא טבל, או טבל ולא מל הרי הוא כגוי לכל דבריו. ואפי' קטן בן יומו עושה יין נסך, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול¹, מילה ברישא והדר טבילה. מעשה היה במגנצא בגר שטבל ואח"כ מל והוצרכו לו חכמי מגנצא טבילה אחרת דקימ"ל מילה ברישא, והיאך יברך אקב"ו על הטבילה ועדיין אינו גר ואינו מצוה, ושמא מהמת צער המילה יפרוש, אלא ש"מ מילה ברישא, וצריך לברך הברכה אחר הטבילה. דאמר שמואל כל הברכות וכו' חוץ מטבילת הגר. אבל מנהג נשותינו שמברכות תחלה והדר טובלין וכן הלכה. לפי שהן מותרות בכל הברכות. גר שטבל לקריו² או גיורת שטבלה לנדתה לא סליק להו טבילתן עד שיטבולו לשם גירות. ואין מטבילין לא את הגר ולא את הגיורת בלילה אלא ביום³. ולא בשבתות וימים טובים⁴. אבל בשכל טוב מצאתי שיכולין לטבול בשבת. ושאר חייבי טבילות טובלין כדרך כל ימות השנה חוץ מט' באב. ואפי' בשבת מותרין לטבול טבילה בזמן מפני שנראה כמוקר. אבל כלים אין מטבילין לא בשבתות וימים טובים משום דמתקן מנא הוא. וצריך ג' תלמידי חכמים⁵, או ג' חשובי העיר שעומדים על גבי

באר יעקב

¹ גר שנתגייר צריך מילה ועבילה ובזמן הבית הרגלתי קרבן. רמב"ם פ' י"ג וי"ד מה' איסורי ביאה ר"ן ס"ג דקדושין. וצמות דף מ"ו, לעולם אינו גר עד שימול ויעבול. מה אצוריהם לא נכנסו לברית אלא בעבילה ועבילה, כך אהם לא נכנסו לברית אלא בעבילה ועבילה, ר' חייא בר אבה אילקע לנבלה חוץ צנות ישראל דמיעבדן מנרים שמלו ולא טבלו, כי אהא לקמיה דרי יוחנן איל לא והכריזו על צניהם שהם ממזרים. ר"י לפעמים דאמר ר' חייא בר אבה ארי' לעולם אינו גר עד שימול ויעבול. ובין דלח טבול נכרי הוא. סס. גר שמל ולא עבל ר"ח אומר הרי זה גר שכן מנינו באצותינו שמלו ולא טבלו. עבל ולא מל ר"י אומר הרי זה גר שכן מנינו באמהותם שטבלו ולא מלו. וחכמים חיי טבל ולא מל, מל ולא עבל אינו גר עד שימול ויעבול, פסחים ס"ה משנה ח'. גר שנתגייר ע"פ צ"ב אומרי' טובל ואוכל את פסחו לערב. וביה חיי הסורב מן הערלה כסורב מן הקבר.

² צ"ק דף י"ח בהוספות סס ד"ה גר הוה דאחא וכו'. קדושין ס"ב ע"ב בהוספות ד"ה גר צריך שלשה. וצמות מ"ד ע"ב הוה דהו קרי ליה בר ארמייתא סירכ"י שלא עבילה אמו כשנתגיירה, אמר רב אסי מי לא עבילה לנדתה. הוה דהוי קרי ליה בר ארמאס אמר ריב"ל מי לא עבל לקריו.

³ אשכ"י כהב ועבילה גר מה"ה אפי' בלילה.

⁴ וסמ"ג כהב בשם הלכות גדולות מטבילין את הגר בשבת וי"ט. ועי' צ"ח הל' גריב.

⁵ קדושין ס"ב ע"ב הל' גר צריך ג' מספס כתיב ציה. וס"מ אינו גר עד שימול

ויעבול. וס"מ אין מטבילין גר בלילה. וכתי' החום נראה דוקא בקבלת מצות הוא דעסקין ג'

הגר לראות כשהוא טובל שיעשה כדן, וצריך למוייה, (1) ולמשקל טופריה דידיה ודרגליה. וקודם שיטבול הגר אוטרים לו כמו שאמרו לו בראשונה מקצת מצות קלות ומקצת המורות. ועונשן ומתן שכרן אם קבל עליו טובלין אותו מיד במים חיים, וצריך שיראוהו העדים לעיניהם כשהוא טובל, טבל ועלה בעלייתו (2) הוא אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה, ואח"כ הוא כשר לכל התורה כלה כשאר בר ישראל, ומחויב בכל המצות, מכאן ואילך מצוה עלינו לקרבו ולרחמו ולאהבו שנא' ואהבתם את הגר, וכתוב ואהבת לו כמוך וגו', וכן עבד ושפחה. ועבד משוחרר טובלין והדר מברכין וכן הלכה. גר שחזר לסורו הראשון יינו יין נסך, פתו פת כותי, פירותיו טבלים, ספריו ספרי קוסמין, ושמונו ויינו ושאר כל דבריו כגוי. גיורת שהרה בעוד שהיתה בגיורתה (3) עתה היה ההריון בפסול. אם ילדה בן בשבת אין מילתו דוחה את השבת אע"פ שנתגיירה, אבל אם היתה ההריון בקדושה הרי היא כשאר בנות ישראל ומחללין עליו את השבת. וכגון שרואין בכתובתה שכך היא. או ע"י עדים (או בכתבה) שהתרה ביהדות. אם מל את הגר ושייר בו ציצין המעכבין את המילה חוזר עליו פעם שנית שנא' המול ומול אפי' די וה' פעמים, וכן המושך ערלתו כדאמרי' בב"ר. מילת הגר עושין לו רפואה בכל ענינים כמו לקטן ומרחיצין אותו בחמין חוץ מן השבת שאין רחיצתו דוחה שבת. מאן דמחיל ליה לגר צריך לכסות לו ערותו בשעת הברכה, ומהלו ופורעו, וחוזר על בשר החופה את רוב העטרה ונוטלו.

ואפילו אם נולד הגוי מהול או שעלתה על בשר ערלתו נומי' ומלו הרופא בגיורתו, צריך להטיף ממנו דם ברית. ולאחר שמל אותו נוטל מבני בית כוס של יין ומברך בורא פרי הגפן, ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו למול

באר יעקב

אבל בעבילה צדד סניא, אם כבר קיבל עליו המילה וראיה מייבמות מ"ה הסו"ס דהו קרי ליה כר' אלמחי פירוש משום דמל ולא עבל אמר ריב"ל מי לא עבל לקריו? כלומר וכי לא ראה קרי מימיו דלריך לטבול, איכ' משמע מדנסיק בעבילה קריו משמע דלא בעיך גי' (פ"י הט"ז) שדענו בדיוק דבר זה וכן באשה ואז סלקא עבילה זאה אפי' לשם גירות אע"פ שלא הזכיר בפירוש קן. וכ' הר"ף ז"ל דלוי לאו גיורא הוא לא הוה עבל, פירוש דאם לא היה בדעתו אז להיות גר לא היה עובל גם לקריו) ומזה קשה מהא דחקן החס דף מ"ז סב' דמוסיבין אהה במים עד נאחזה וס"ה יושבין מבחון ומודיעין לה. וכו' וסריך והא בעיך גי' ומשי הוי שלשה. אלמא משמע דלעבילה נמי בעיך גי' ויש לומר דודאי לתורה בעיך גי' אבל לא לעכב והב"ה כחב אפי' באשה אהה נמי כשר בדיעבד כדמשמע מהני עובדי דחקן דרך חנשים סיהיו בשעה שטבולות נשים וע"י אטכול ה"ל מילה.

(1) עור, ור"ף ור"ס. וכי הב"ה שכן דעת ר"מ הדרכן שהביא רש"י בס' בהעלקת.

וז"ל ו"ה שנינה שערותיו ויטול לפניו ידיו ורגליו קודם טבילה.

(2) הראב"ן דף מ"ה כתב שכל הטובלין מברכין אחר הטבילה.

(3) לבוש ה"ל מילה כתי' דמיה א"ל טבילה משום דעובר ירך אמו הוא וכו'. רמב"ם

ה"ל ביאות אסורות פי"ג ע"י ש"ע י"ד סי' רס"ח.

את הגרים ולהטיף מהם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנא' כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית. אלהינו ואלהי אבותינו קיים את האיש הזה בתורת אל ובמצותיו ויקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני ישמה בתורה ויגל במצות הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו פלוני זה בן אברהם גדול יהיה בן יבנם בתורת אל ובמצותיו ובמעשים טובים.

וכן המל לישראל⁽¹⁾ גדול צריך לכסות ערותו כשמברכין עליו ברכת המילה דערותו טמאה ומשוקצת ואסור להזכיר שם קודש לפני ערותו. אבל בן ה"י א"צ לכסות ערותו⁽²⁾ משום דצואתו חשוב כצואת גדול וערותו אינה

באר יעקב

(1) שכלי הלקט ה"י מילה ס"י ד' כחב בעל הדבורה שאם הים הגימול גדול לריך לכסויים ערותיה כשמבדק על המילה. אבל קטן כחב הרצ לא בריו לן מילתא שפיר. דלויכא דמדמיה ליה לזוהא דלא מפרשין מניה עד שיאכל כזית דגן ולא לריך למכסיה. ומסבירא דלא הוי ערוה עד שיהא רחוי לביחא כדגרסינן בק"ש היה יסן כמטה וכו' וב"ב כדלו לא יקרא ק"ש אלא"כ עלית מפסקת ציניהם. ואם כניו וב"ב קטנים מותר וזה ג"כ סברת רבינו יונה הביאו הראש בברכות פ' מי שמחו ס"י ג"כ.

ועי' איח ס"י ע"ה סק"ה המוהל לא יאחו הערוה בשעה הברכה. אבל אלו אין נוהגין קו, אלא אחר שהקשה הגיד אינו מניחו עוד ומבדק היכף וחוהך הערלה. והרב מחזיק השקל הביא דעת האיר וז"ל גם הראש"ם מהיר שאין לריך כסוי בשעת מילה, כיון דלחוקי מילה קאחי קרינא ביה שפיר והי' מחקך קדוש ע"ה, ולפעט זה גם הנגיפה היה רחוי להחיר דאם לא היה חופס בשעת ברכה. ע"כ היה לריך המוהל למשמש אחר הברכה כדי לידע שיעור החחוק וא"כ יהי' הפסק גדול בין ברכה למילה. ועי' מג"א ה"י מילה. ועי' ש"ע י"ד ס"י רס"ז סעי' י"ב ובש"ך שם ס"ק כ"ד לענין מילה עבדים.

(2) ירושלמי ברכות דף ו' ע"ב. וז"ל: מי"מ פורסין מנזחא קטן מפני שמחשבתו רעות א"ל והלא קטן הוא א"ל ולא כתיב כי יר רע מנעוריו משנעבר ממעי אמו וכנס בו י"ה"ה, אבל החלמוד בבלי פליג אירושלמי. ועי' סוכה דף מ"ב ע"ב קטן שיכול לאכול כזית דגן מרחיקין מנזחחו וממי רגליו ד"א. א"ר הסדא והוא שיכול לאכול ככדי אכילה פרס דכתיב ויוסף דעה יוסף מכאוב, פירש"י שמסרחה. דגן כל חמשת המינין קרוי דגן ומי שאכל כזית מכל אי' מאלו בכל ענין אכילה מרחיקין מנזחחו שזוהא אלו המינין מסרחה. ועי' הרי"ף פ"ב דסוכה גדול שאינו יכול לאכול כזית ככדי אכילה פרס מרחיקין מנזחחו וממי רגליו ד"א. ועי' ריקאנטי ס"י הק"ט. כחב רבינו יצחק בר' יהודה כשהמוהל מבדק מנסה ערות החינוק דכתי' ולא יראה כך ערות דבר. וכן אומר רבינו יחיאל מיכו הר' סדן מהיר עד כן פ' שנים, אך כשהוא מטופף כחב הר' ריקאנטי שיש לחוש אש"י בזן חי' אש"י דאינו אוכל כזית דגן מי"מ טוב לכסוחו. והרב משה משה מביא בשם רבינו יונה נסי' פ' מי שמחו שצריך לכסות ערות הקטן בשעת ברכה. והכלבו כחב וז"ל כחב הר"ש בקטן פחות מט' שנים אין לחוש. והמרדכי בפי' ר"ח הכריע וז"ל כחב ראש"ה מנהג חסידות שלא יגלה המוהל ערות החינוק עד אחר הברכה. ואם לבו נוקשי ובהול מוטב שיגלה קודם, וכ"כ האגודה שם. וכ"כ האגודה ר"א שצריך לכסות ערות הקטן בשעת ברכה, וכ"כ המפרשים א"ח שאינו לריך.

השובה ערוה וכן הלכה. אעפ"כ יש מוהלים שמכסין גם לבן ח"י. ופעמים שעושה הקטן צרכיו קודם מילתו וצריך לכסות אותה צואה בין הבגדים ואח"כ מברך ברכת המילה, ואם עבד ימול מברך בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם וכו', עד בורת הברית, ולמה נקרא הגר בן אברהם ולא בן יצחק ולא בן יעקב? לפי שהיה אברהם תחלה לגרים לפיכך כל הגרים נקראים על שמו. במעשי הגאונים מצאתי, המל את בן השפחה אין צריך לברך להכניסו, אבל לשאר גרים המל מברך בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

הלכות נשים המתניירות.

האשה שבאה להתגייר¹ צריכה להתענות קודם טבילתה חדש ימים רצופים לכל הפחות חוץ מן השבתות שלא תתענה, והנשים מעמידות אותה עד צוארה בתוך המים, ועומדין להן שני תלמידי חכמים או שני חשובי העיר מבחוץ לפי שאינו הגון לראותה ערומה. ומודיעין לה מקצת מצות חמורות ומקצת מצות קלות ועונשן ומתן שכרן. ואומרין לה העולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים וצדקניות לעתיד לבא, והנשים עומדות שם ואומרות לה הלכות דין הנדה, שצריכה טבילה בכל עת נדתה, אי פירשה תיפרוש, ואין מרבין ואין מדקדקין עליה, מנ"ל מרות המואביה. אם קבלה עליה מוטב ומטבילין אותה מיד והנה היא כשרה לכל התורה כלה וראויה להנשא לכל בר ישראל ואין מטבילין אותה כלילה אלא ביום.

סליק הלכות גרים מילתן, וטבילתן, צורי יזכני חלק עמהם
ולדור במחיצתן, במאור הגדול ובאספקלריא מאירתן,
ואסעוד סעודת השור וזיו שדי ולויתן.

בשכל טוב, זקן דמרתתן ידיה והוא הדין בחור, אי נמי דלא בריון נהוריה, אסור למימהל שמא יעשנו כרות שפכה. הרוצה ללמוד אומנות המילה ילמוד מזה הספר כאשר כתב אותו ר' גרשם הגורר לפי סברתו ולפי דעתו ולפי חכמתו, וכאשר קבל מרבותיו ובאובנתא דלביה.

תחלת דבריו: כל הרוצה ללמוד אומנות המילה ילך תדיר אצל הקטנים לפני המילה ויראה את ערותן וימצא שהערלות אינן שוין, לפי שחומרותיהן אינן דומין זה לזה, כיצד יש קטן שיש לו ערלה גדולה, ויש קטן שיש לו קטנה, ויש שעור הערלה הוא רך וטוב להבחין בין עור לבשר, ופעמים הוא קשה ואין טוב להבחין, וגם בעור התחתון ימצא שנויים, יש שעור הערלה כפולה וקשה הוא מאד לעשות הפריעה, ויש שעור התחתון הוא חלק מאד ואין המוהל יכול לתפוס בו, ופעמים עולה החריץ שלמטה עד פי האמה וזה צריך שמירה כשעושין פריעה, כאשר תמצא כתוב. בכל אלו ענינים הגיד משונה, ועוד יש יותר ממה שכתבתי. ולכן הוא מזהיר את כל המוהלים

באר יעקב

¹ ע"י ספר זכר נתן חוץ נתיב סמיכה זה כנס כ"י חסודת.

שילכו בכל פעם אצל הנערים יום א' או שנים קודם המילה ויבדוק הגיד והערלה שאם ימצא בו דבר חמור וידע מה לעשות, והוא עיקר, גם צריך לראות ראשו של הגיד שלפי עוביו יעשה הנקובין, וישב אצל המוהלים וירגל עצמו בעסק המצוה בשעה שיגיע לידו המצוה לעשותה, וגם יועיל לו שיראה כיצד הוא מכוין לתתוך עור הערלה, ויתפוס הערלה בידו כהיותו. וגם יראה בקיאות היאך הוא מכניס צפרניו המתקנים לכך בתוך הנקב כשעושה פריעה, וכיצד מכניס בו הנקובין עד העטרה, לכל אלו ענינים טוב לו שילך לשם אצל המוהלים בשעת המעשה, ובכל זאת עדיין אינו אומן הוא ככל הצורך עד שיהיה בקי גם ברפואות שעושין למילות וחכם בלבישת הנקובין, ואע"פ שיודע למול, צריך שידע כמו כן זה, כך קבל ר' גרשם הגוזר מרבו ר' יעקב הגוזר ומשאר חכמים היודעים בענין, כי בהכמת הרפואות למדין דברים הרבה שהם טובים למילה, וכיצד יעשה? ילך תדיר אצל הקטנים אחר בית הכנסת מיד סמוך למילה ויראה היאך מתקנין המילה בלבישת הנקובין, לפי שרוב פעמים הענין כך כשעושין פריעה אין העור נפרד ממקום חבורו כלו כהלכתו ונשאר קצת מן העור דבוק לבשר, וברחיצה ראשונה שעושין סמוך למילה אז מתקנין המעוות בלבישת הנקובין, וכן אם יקלקל בענין אחר יכול לתקנו, כאשר תמצא כתוב, וכן עשה גם הוא מתחלה כשהתחיל במצוה, ועל כן היה אומר כל אומן שאינו בקי גם בענין הרפואות לא נקרא אומן מומחה כל ימיו. כיצד מרפאין את המילה, אחר בית הכנסת מיד סמוך למילה מרחיצין את הקטן בחמין לפי שהחמין יפה למילה, וצריך להלביש למילה סמרטוטין נקובין, ולהחליפן בכל פעם אחר כל הרחיצות, ואם נכנסו הראשונים עד העטרה לא יוציא אותם, עד שיצאו מעצמם ולא יצטער לנער ללא צורך, וגם הדם יעמוד יותר מהרה, וזה לא אמר ר' גרשם הגוזר שלא יוציאו הראשונים, אלא כשיודע בבירור שגמר הפריעה ככל הצורך, אבל לא גמר כל הפריעה, יוציא אותם וישים אחרים במקומן ויעשה כמו שכתבתי למעלה. ואם לא יצאו הראשונים ליום ולילה או לשני ימים לכל היותר יקרע אותם ויוציאם ולא יצטער לקטן עוד, ואם ראה ראש הגיד שחור מחמת דוחק הנקובין יקרע אותם וישים יותר רחבים במקומן ולא יצטער לקטן עוד. (זאת החכמה נהגו שאין מוציאין הנקובין בכל פעם, כי הראשונים היו מוציאין הנקובין תדיר אחר כל הרחיצות והיו מרבים צער לנערים מחמת שנתכשו הנקובין כבר מן הדם שעליהם ודבקן לבשר, ע"כ מנהגנו יותר טוב עתה, כי מעלה ארוכה יותר מהרה), והמילה צריכה רחיצה בכל יום ד' או ה' פעמים בין יום ובין לילה, והכל לפי מה שיודע האומן שצריך להחליף הנקובין עושין בין ביום. ובין בלילה בין ברחיצה ובין שלא ברחיצה עד שיתרפא, ופעמים שאי' לנקובין כ"א ביום הראשון אימתי כשעשה פריעה כל הצורך והכניס הנקובין היטב עד העטרה, ומטפספין שמן זית על המילה תמיד. ונותנין עליה סמרטוטין שאינן נקובין או חתיכת חלב מן הדק אשר על הקרביים של כבש או חתיכת שומן של תרנגולים שאינו מלוח, וטובלין אותן בשמן זית ומשימין על המילה, ונותנין עליו עוד בגד קטן כפיסת יד

כללי המילה לר' גרשם בר' יעקב הגזר

בכל פעם אחר כל הרחיצות עד (שיתרפא) בשר הגיד כדי שלא ישרט ראש
 המילה מחמת הבגדים שלובשין המילה. מזהל שעשה פריעה ושייר ציצין
 דבוקין לבשר מלמעלה לגיד ומכסה קצת מן העטרה א"צ לגרר אחריו בצפורן
 ואין לחוש שיבא לידי עכוב מאחר שהרוב מגולה, וכ"ש אם נשתיירו מלמטה
 שלא יגרר אחריו מפני סכנת הגיד לפי שעתיד לעבור ולגלות העטרה מאלוה
 ואע"פ שאמרו שאין לחוש על אותו שיור הנשאר, כשיובא הנער לבית רואין
 אותו אם יוכל לתקנו ולסויעו בלבישת הנקובין מפני מראית העין הרי טוב,
 ואם לאו יניח כמו שהוא ואחר זמן תתגלה בלי ספק, וכיצד יעשה יקח
 סמרטוט נקוב, ולובש למילה, ועם לבישתו יכוין להפריד אותם ציצין ממקום
 חבורן ויכניס הסמרטוט עד העטרה, וזה אומנות שידע לשפע אותם ציצין
 בסמרטוטין, והמוהל שעשה פריעה כל הצורך ולא הכניס הנקובין עד נזר
 העטרה בבית הכנסת מחמת מהירות או מחמת בהילות, או שמא הנקב של
 הבגד היה צר, כשיבא לבית יחזור ויכנסו אותן עצמן עד מקום נזר העטרה
 ולא יחוש לקול צעקת הנער, ואם יהיה הנקב צר כ"כ שלא יוכל להכניסם,
 יוציא אותם וישים אחרים במקומן ויכניסם עד העטרה כדי שלא ישאר העור
 דבוק לבשר, ואם מתיירא מן הדם שיצא יותר מדאי אם יוציא הראשונים
 כ"כ מהר, ימתין ולא יוציא אותם ברחיצה ראשונה עד שיעמוד הדם, וברחיצה
 שניה או שלישית יוציא אותם וישים אחרים במקומן, ואם אירע לו שלא
 עשה פריעה כלל בבית הכנסת מחמת בהילות או מחמת מהירות, או הדם
 כסה את המילה ולא ראה את עור הפריעה, כשיבא לבית יחזור ויעשה
 פריעה, משום דמצות פריעה חובה עליו כמו מילה, דתנן מל ולא פרע כאלו
 לא מל, שנאמר המול ומול אחת למילה ואחת לפריעה. ואם גם בבית לא
 יוכל לעשות פריעה מחמת שאינו בקי, או מפני חלישת הנער, ישפע העור
 בלבישת הנקובין, ואם אינו בקי גם בזה יעשה תקנה שיבלה אותו עור.
 וכיצד מבלין אותו עור? כותשין העלין של אפיא עם שומן תרנגולים שאינו
 מלוח דק דק ומערבין בו שמן זית ומדבקין מעט על בגד קטן ונותנו על
 המילה תדיר ויבלה בתוך ששה ימים ונעשה העור לליחה, אחרי כן מנקין
 המילה כמו שעושין לשאר מילות שיש בהם ליחה, וינקה בתוך ג"י ויהיה
 המילה טובה וכשרה. ואם יוכל לשפע אותו עור בתוך כך בלבישת הנקובין
 יעשה ויצלה, ובכל מקום שצריכי' למול שנית צריך לברך ברכת המילה
 שנית, לפי שמקיים מצות המילה בדם הברית שמשטיף, וגם אשר קידש צריך
 לאמרו עד בורת הברית, אבל קיים את הילד א"צ לאומרו, לפי שכבר אמרו
 עליו כשמלו אותו תחלה, וגם בפי מילה לא תמצא יותר אלא תוספת
 ירושלמי הוא. ואם נפגע הגיד באיזמל או בגרירת הצפורן צריך שיעמוד הדם
 מיד, ואח"כ יעשה לו רפואה בשמן בצים, כי אותו השמן הוא יותר טוב
 משמן זית לפצעי המילה. ויקח מן השמן וישים מעט על חתיכת בגד ויתן
 על המכה תדיר עד שיתרפא, ולא ירחצנו תמיד כמו בשאר מילות, ואם
 יהיה צריך לנקובין ילבשנו ביום שני או ביום שלישי פעמים או שלש, ובלבד
 שלא יקלקל המכה, והיאך עושין שמן מבצים? לוקחין י' או כ' בצים

ומבשלים אותם הרבה עד כי יהיו קשים, ואחרי כן קולפין אותן וזורק החלבון שמבחוץ ולוקח החלמון שבפנים ושורף אותם עד שיצא השמן, וידחק אותן בתוך בגד ומקבלו בכלי, גם במקום שאין שמן זית מצוי, יקח זה השמן שהוא עוד יותר טוב ממנו, והדבר בדוק ומנוסה גם לפצעים ולבשר בלוי, ולנשים שדדיהן כואבות טוב זה השמן. מילה שהיא נפוחה מחמת מכה או מחמת משמוש הידים או מחמת דוחק הנקובים, או מחמת כל דבר יקח העליון של אפיא וישחוק אותם הדק ויערב אותם בשמן זית, ויקח אפיא וישים על הנפה ויועיל, ויסיר גם הכאב, ואע"פ שהיא נפוחה לא יניח מללבוש לה הנקובין לפעמים אם הוא צריך, וגם לנפה במקום אחר טובה האפיא מאד. ועוד שמעתי שבה של האפיא, במקום שאין להם שמן זית עושין הפואה למילה בשרף היוצא מאפיא. וכן שמעתי שרף היוצא מעשב שקורין וְגִרְדָּה ובלע"ז פִּלְגָנְטִיין כמו כן הוא טוב במקום שאין שמן זית מצוי. אם נפצע הגיד מלמעלה אינו סכנה אבל מלמטה היא סכנה מפני שהמים והזרע שופכין מלמטה, ושמה העטרה משפעת ויורדת כקולמוס עד פי האמה, אם נפצע שם כל שהוא סמוך לעטרה היא סכנה שלא ינקוב הגיד ויעכב קלוח הזרע ויהיה כרות שפכה, ראיה מדרב הונא דאמר ב"פ הערל⁽¹⁾ כקולמוס כשר כמרוז פסול דהא למעלה שליט ביה אוירי ומעלה ארוכה, אבל מלמטה לא שליט ביה אוירי ואינו מעלה ארוכה. ועוד ראיה ניקב הגיד למטה מן העטרה אינו מעכב הזרע משום דהדר' בריא. ר' יהושע בן לוי אמר ניקב בעטרה כל שהוא מעכבת, משמע בין מלמעלה בין מלמטה, מכלל דת"ק סבר דאינו סכנה אלא א"כ ניקב מלמטה. ועוד ת"ר ניקב פסול מפני שהוא שותת, נסתם כשר מפני שהוא מוליד, וזהו פסול החוזר להכשירו, מכאן אם ניקב הגיד מלמטה מקום שהמים והזרע עוברין מתוכו פסול ואינו מוליד מפני שהזרע שותת ויורד ואינו יורה כחץ, לפיכך יוחר המוחל כשימול יחתוך קצת מן הצד מפני סכנת הגיד, וגם כשעושין פריעה והעור שבמקום החריץ מלמטה אינו נפרד ממקום חבורו יפריש ואין לחוש על אותו שיור שלמטה.

דבר זה דוקא להודיע למוהלים.

כשעושין הנקובין למילה שיגלחו⁽²⁾ אותם סביב כדי שלא יכנסו החוטין בתוך הנקב ויבא לידי סכנה. וצריך שישמור שלא ישאר מן החוט בנור העטרה שמא ינקוב הגיד ויבא לידי כרות שפכה. וראיה מדתנן עושין לה חלוק לכתחלה בשבת וכו', ומאימיה דאביי דהוית מזהרת על החוטין וכו'. כשמלפפין הקטן סמוך למילה צריך לסבב הקשר כנגד המילה פעמים ושלש, פן ישלח ידו שמה ויחפה המילה (ומעכבו מלמול). המילדת צריכה

באר יעקב

(1) יבמות ע"ה.

(2) סנה ק"ד.

כללי המילה לר' גרשם ב"ר יעקב הגוזר

שתהא ממעך הערלה לקטן שיש לו עור קשה בין אצבעותיה כל ז' ימים
 בתוך הרחיצה, מפני שהיא מתרככת על ידה, ונוח לו למהלו ביום שמיני,
 וכן לקטן שאין לו ערלה גדולה, צריכה שתהא מושכת ערלתו מבפנים מעט
 כל ז' הימים שיהא נוח לו למהלו ביום שמיני. אבל תזוהר שלא תהא מושכת
 וממעכת יותר מדאי כי המשמוש קשה פן יעשה נפוח. ע"כ יש לו למהל
 להסתכל בנערים ב' או ג' לפני המילה בערלתו, ורואה הענין לאחר רחיצת
 הנער. המוהל צריך לחמם ידיו על בשרו בעוד שהצבור מתפללין כי קרירות
 הידים ורגלים קשה היא לו שמחמת הקרירות כל הגוף מזדעזע והידיים
 נרתתים. אומן שנרתתים ידיו מחמת זקנה או מחמת דבר אחר ראוי
 להעבירו מן האומנות לפי שמסתכן בנפש הילד, וכן מוהל שכהו עיניו ואינו
 רואה ככל הצורך וקלקל כבר פעמים ושלש ראוי להעבירו מן האומנות
 שלא יתחייב בנפש א' מישראל. וכן אומן הרגיל בכל פעם שאין עושה
 פריעה בבית הכנסת מחמת שאינו בקי או מחמת מהירות כדי לעשות לו
 שם שהוא איש מהיר במלאכתו, אבל הושב שיעשה הפריעה בבית אחר
 יציאת מבית הכנסת, גם זה ראוי להעבירו מפני שמרבה בצער הילדים.

דבר זה כתב ר' גרשם הגוזר מפי רבו ר' יעקב הגוזר, פעמים ימצאו תחת
 עור הפריעה עור שלישי וצוה לו אם יקרה כך יפרוש מיד ואין לחוש על
 זה מפני שהוא דק ומבלה מעצמו, ואותם שמדקדק, ע"ז מוסיפין בצער הילד
 ללא צורך. תינוק שיש לו ערלה כפולה וקשה כשאר הבשר, והמוהל אינו
 מבחין בין הערלה ובין הגיד ר"ל הבשר, יקה הערלה בין האצבעות המזומנים
 לכך וימלול הערלה בראשי האצבעות, וע"י המילה מתמעך העור קצת
 ויוכל להבחין בין העור לבשר, אחרי כן ימשוך הערלה אליו מעט, וירחיק
 האיזמל מן הבשר מעט לפי אומד דעתו וימול סמוך לצפורן בעזרת שדי
 בלי פחד, והנערים שיש להם אבר קטן, וגם האבר מסורבל בבשר, ופעמים
 נכנס בגוף ונראה מעט מבחויק, ופעמים שהוא מבחויק ונראה היטב, לזה
 צריך בקיאות לפי שהוא מתיירא שלא יתפוס מן העור יותר מדאי וגם
 מתיירא שלא ישמוט לו הערלה קודם גמר המעשה ויסתכן בילד, לכן צריך
 המוהל לחפש אחר הגיד ולהוציאו מן הבשר חוצה, ואח"כ יתפוש הערלה
 ויחזיק בו בכל כחו, ויכוין למול מן הצד מעט שלא יפגע בכיס למטה ויזהר
 לחתוך סמוך לצפורן בפ"א ולא ישגה לו, וזה המילה קשה לרפאות יותר
 משאר המילות מפני שהנקובין יוצאין תדיר והיא סכנה שלא יתדבק העור
 שנית לבשר (ויכסה העטרה כמו שהיה), וצריך לרחצו יותר כמו בשאר
 תינוקות, וצריך בכל פעם לחפש אחריו ולהוציאו חוצה ולהלביש הנקובין
 תמיד, ואפילו אחר שנתרפא צריך להוציאו לחוץ עד שיגדל לפי שהוא
 מסורבל בבשר מפני מראית העין. גולד קצת מהול בא ליד ר' גרשם הגוזר,
 וראש הגיד היה מגולה ברובו, וכל הרואה אותו היה סבור שהיה מהול
 בטוב, רק שצריך להטיף ממנו דם ברית. וכשהביאו הילד לפניו והביט בו
 ראה שהיה ערלה כבושה, ובדק אחריו ומצא העור שהיה מכסה העטרה,

והיה הבוק לעטרה, ויהי ביום השמיני כשבא למהלו לקח הגיד בשתי ידיו ותפס הערלה בשתי ידיו לפנים בחזק, אח"כ נתן הערלה כלה בידו אחת והחזיק בה בצרפניו בכל כחו, ולקח האיזמל בידו אחרת וחתך מן העור מעט כעין טבעת בצמצום וחתך סמוך לצפורן, כי היה מתיירא שמה ישמוט לו הערלה, ואחר שנכרתה הערלה מצא עור התחתון לפניו, ועשה הפריעה כהלכתה, אז ידע שזה היה ערלה כבושה, פי' טמונה כ"ש לעיל, שזה היה נראה נולד מהול בעור העליון ובעור התחתון היה ערל גמור, וכגון זה צריך אומן היודע לבדוק יפה. אח"כ בא המעשה הזה שנית לידו, אלא ביותר הדרוש, שהיה נולד קצת מהול, והיה נראה בעיני כל כמו שהיה נמהל לשעה סמוך ללידתו ועדיין היה לחלוות המילה נראה כמו דם, והראו לו זה הנער ביום לידתו והציץ בו ואמר עדיין לא נגמרה כל ברייתת של זאת הערלה, לפיכך היא אדומה, ובדק את המילה וראה שהיה ערלה כבושה. ולקח מיד חתיכת חלב מן הדק המכסה את הקרב של כבש וטבלו בשמן זית ושם החלב בראש הגיד כל ז' הימים, כי היה כואב לו הגיד, וכדי שיתקשה העור עשה זה. ויהי ביום השמיני נתקשה העור ומל אותו כראוי בקושי גדול, כי הערלה היתה קטנה מאד, ועשה לזה כמו שעשה לראשון, אחרי כן ראה מוחל א' שבא לידו נולד כמו זה, והיה סבור שאין צריך למהלו, וכשראה אותו ר' גרשם הגזור אמר שזה הוא ערלה כבושה, וערל גמור הוא, הלך המוחל וחתך אותו מיעוט ערלה, אח"כ ראה עור התחתון מגולה לפניו, ועשה פריעה כמשפט כדבריו, וגם ראה מוחל א' שבא למול והיה הילד קצת מהול והעור היה מכסה העטרה, ובאותו העור היו שני ציצין, והלך המוחל וליקט אותם ביחד וחתך אותם בבת אחת ואח"כ גמר פריעתו, ואם היה רוצה היה יכול לחתוך כל א' וא' לבדו בלי פחד, וכן עשה לבנו כשמל אותו ונשאר לו ציצין גדולים תלויים לו בשני צדי הגיד ולא היו מעכבין המילה. ויהי ביום השלישי בדק את המילה וראה שלא נרקבו ולקח הסכין וחתך אותם כל א' וא' לבדו לפי שלא היה זה הדור המילה ע"כ חתך אותם. וכתב החדוש כדי להורות לאחרים, פי' בא לידו קטן למול והיה מראה כל גופו ירוק טפי, והיה משעה שנולד ובשרו היה חם כ"כ יום אחד, ויהי ביום השמיני כשהביאו הנער לבית הכנסת למול, וראה שנתוסף המראה והיה ירא למהלו ורצה לדחות המילה ואחר הגעים אחדים התייעץ וצוה לקרות לרבינו מנחם ⁽¹⁾ שיראה גם הוא את המראה הזה והוא יגיד מה לעשות, וכאשר ראה ר' מנחם את מראה הנער היה מסופק בו, והיה חושש לדברי ר"נ הבבלי, ולבסוף אמר ראוי היא שתדחה המילה אלא מאחר שכבר בא הנער לבית הכנסת וכבר התחלנו במצוה ואנו חייבין לגומרה, ועוד אמרו חז"ל אין מעבירין על המצות, ועל תוספת המראה אין לחוש כי היה חולה יום א', ומה שאמר שמואל נתנין לו ז'י

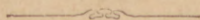
באר יעקב

(1) ע"י בהמנחם. הולדות הנאונים הנמנחים בשני תלמידי הרמב"ם.

להברותו היכא דנפל עליה חולי אישתא שקורין מלווי ג"י רצופין, אבל יום א' זהו אֲשִׁינִיר לא אמר שמואל לרחות, ואע"ג שהיא סכנה קצת מצוה לנו לקיים מצות מילה בזמנה וכן צוהו ויחי הנער. שוב בא לידו בחור א' שקדש השם בנפשו, והגיד לו שנשאר לו ליקומי הערלה בראש הגיד והיו חופין רוב גבהה של העטרה, ואותן ציצין היו דבוקין לבשר מצד א' עד פי האמה, ובאותו הצד היה נמשך האבר עד שהיה מעכב הקילות והיה משתין לצד אחד, והבחור ההוא היה ירא את ה' ולקח בעצמו את הסכין וחתך אותן ציצין ומחמת בהילותו נגע הסכין בבשר ועשה מכה בראש הגיד, ואביו ואמו לא ידעו מזה מאומה. וסיפר לו הבחור באיזה ענין שעשה: לקח עץ אחד שהיה חד מצד א' ודקר חודו בין העור לבשר אח"כ לקח הסכין וחתך אותו העור על העץ לשנים, מיד חזר קילות הגיד למקומו, וביום הג' בהיות כואב לו מאד, בא אצלו הבחור הנ"ל וסיפר לו את כל אשר עשה, והנה כבר נתכרכמו פניו כי היה בוש להראות עד יום השלישי, כי היה בדעתו לרפאות בעצמו. מיד צוה להבחור הזה שירחין המילה פעמים בכל יום, ועשה שמן של בצים ונתן על המכה ד' פעמים בכל יום, ונתן אפ"א דקה על המכה מפני שהיה הגיד נפות, מחמת משמוש ידיו וחפיפת בגדים ולא היה צריך לנקובין וישב בביתו ז' ימים ונתרפא, ומה נוכל להבין שלא היו בקיאות בתיקון המילה בלבישת הנקובין כאשר כתבתי לעיל, ונשאר ציצין מן הפריעה דבוקין לבשר ומוזה באו כמה מכשולים, ולכן כתבתי כל זה, כדי להוכיח לבני אדם, שלא יהא שום אדם פושע בכניו אם יארע מזלו שישאר בנו ערל שלא ירחם עליו וימול אותו שנית ולא לתר בעוד שהוא נער קטן, ולא יבא הנער לידו סכנה לאחר זמן כשיעמוד על דעתו ויבין שישראל ערל בכרת הוא וזרעו, שנא' וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה, ויותר קל למולו פ"ב מפעם ראשון, ועל זה נאמר המול ימול, אפי' ד' וה' פעמים, ואם יהיה זריו בו יזכו שניהם לעולם הבא. פ"א מל נער א' ביום הכפורים לפני ארון הקדש, והיום היה מעונן, וגם להב הנרות עכבוהו שלא ראה ככל הצורך, וכשהתחיל לחתוך נמשכה הערלה בידו ממטה לגיד ולא דקדק יפה לחתוך סמוך לצפון, שלא היה בקי עדיין באותו ענין וחתך כל העור שלמטה לגיד וקצת מן העור של הכיס וכמעט שנראו הבצים, וגם הגיד היה קטן מאד ונעשה לו נס שעשה פריעה כדון, ומיד כשהבין שקלקל מיהר ורחץ אותו כי היה הדם שותת ויורד מאד, והורה לו אשה חכמה שיקח מעט פשתן וישרה אותו בתוך חלמון בצים וגם שערות ממקום ערות אשה ונתנה על המכה עם עפר שנשרפו מבגד בלווט ומן מעט בגד שיצא עליו הדם ומנוצת עוף ועמד הדם, ושיער האם היה יותר טוב וזה דבר בדוק ומנוסה, ואחרי כן עשה לו רפואה בטורה גדול, וכל אותו הלילה לא נגעו בו כלל, רק החליפו הבגדים המלוכלכים מן הצואה, ולמחרתו עשה שמן של בצים ונתן על המכה ד' פעמים בכל יום ג"י רצופים ולא הועיל, עד שהלך לרופא גוי וקנה מן הרטייה שמשימין

על הפצעים והדביק בו מעט על בגד פשתן ונתן על המכה ונתרפא בעשרה ימים, ובג"י הראשונים נתן שמן בצים על המכה ולא רחצו הנער כלל מפני חלישותו, ואח"כ רחץ אותו פ"א בשני ימים, ומאותו היום התחיל למול ולהתוך מצד קצת וסמוך לצפורן כדי שלא יבא עוד לידי סכנה, ונתן שבת והודאה למלך מלכי המלכים שמנעו מבוא בדמים ועשה לו גם בזה שחי הנער בזכות מצות המילה.

תם חלק שני, שבח לאל אשר נתן לי כחי ואוני, וכו' אשים בטחוני, כי יתן לי כח ואון, להחל חלק השלישי ולכלותו, ותהיה נא עבודתי לרצון, להשותים בצמא דברי ה' ותורתו.

זכרון ברית לראשונים

חלק שלישי

נקרא חלק המלואים

כולל

ענינים גדולים השייכים לשני חלקים הראשונים, ובו טו"ב סימנים:

- סימן א' סעודת זכר, משמרת הבן, סעודה ביום המילה, מנהנים.
סימן ב' נחיצת הפריעה.
סימן ג' נזרות על המילה.
סימן ד' שו"ת על ענין התינוק הב"ב והמוהל.
סימן ה' אנדרונינוס ושינויי הברואה.
סימן ו' מילה נזהנת בשאר האומות, ומתוך החקירה נתברר כי המילה לא היתה נהוגה קודם אברהם אבינו, ושעמי המילה ומעלתה.
סימן ז' ענין המוהל והנהגתו, דברים המעכבים את המילה, כלי המילה, מעשי המילה, עצירת הדם.
סימן ח' להדליק נרות בשעת המילה וטעם ע"ז.
סימן ט' ענין כסא אליהו, ודבר ביאת אליהו לברית מילה.
סימן י' ענין הסנדק ומעלתו.
סימן י"א שו"ת למילה על כל מועדי השנה.
סימן י"ב ליתן שם לתינוק, ומי הוא הקורא את השם, ועל מי ובאיזה שם יקרא.
סימן י"ג ברכות המילה ושו"ת ע"ז.
סימן י"ד שו"ת לפדיון הבן.
סימן ט"ז מילה לשמונה, ושעמים ורמזים ע"ז.
סימן ט"ז מנהגי המילה לכל השנה.
סימן י"ז עניני גרים ושו"ת ע"ז.

יוצא לאור מאת

יעקב ב"ר מרדכי גלאסבערג ש"ב ומוהל דק"ק בר ליון.

קראקא

בדפוסו של יוסף פישער (גרָאָדגאָססע נומר 62)

שנת תרנ"ב לפ"ק

חלק המלואים סי' א'

מצוה לעשות סעודת זכר בליל שבת שלפני המילה.

תרוונת הדטן סי' רס"ט. ונהג לילך ולצקק את התינוק ציוס שבת שלפני המילה וקראת סעודת מילה. עיי' ונג"א סי' תר"נו. וכן בלבוס א"ח סס. וכן משמע צ"ד סי' ס"א בהגות רמ"א דסעודת ברית מילה מקרי סעודת מילה. אבל אין זה שמחה שלימה משום לערא דיגוקא. ולכן אין מצרכין שהשמחה צמעינו. ועי' צפ"י סל שלמה צ"ק סי' ל"ז. ועיי' צדרישה סי' רס"ה צטס רצינו מנחס ז"ל. מ"מ המילה כתנה צח' כדי שיעצרו ימי אכלו של הכער הנולד ופני חורחו ששכח. עיי"ש צטס תשובת מהר"ם. ועיי' ט"ז סי' רס"ה. מ"א ויה שעוסיין סעודה ליל שבת אחר סבול צ"ז ? כתב הט"ז הטעם סס צת"ה דאז הכל ונזויים צתהים. ואז ישוע הן צנמרא. וסמך אחר ליה ממדרש רבה פ' אמור פ' כ"ז. ר"ל אמר ושל לנלך סגזר ואמר כל אכסכאים שלי לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא חמלה. כך אמר הקצ"ה לא תצילו לפני קרצן עד שתעצור עליו שבת. שאין ז"י צלא שבת, ואין מילה צלא שבת. עיי' זהר פ' אחרי מות. אפי' כל אינון כשמתין דבני אנשא עד דלא יחסון לעלמא כולהון גליפאן קמיה צרקיב וגו'. וכל מה דאולפאן צהאי עלמא כלא ידעי עד דלא יחסון לעלמא. וכן דרש ר' סמלאי כדה דף ל'. וגר דלוק על ראשו ונעיב וסוק העולם ועד קופו. ונלמדים אותו כל התורה כולה. וכיון שילא לאויר העולם צא תלאך וסטרנו על פיו. וכן וניא החכם הפילוסוף פלאטו וז"ל: צעוד שהשנמה היא עלורה צגוף צצטן אמו היא חכמה וחד וכל מה שנסגת ויודעת לאחר יליאתה לאויר העולם אינו אלא זכירת הנשכחות Reminiscencia. ואס תקסה לשאל מה תועיל לו הידיעה צצטן אמו הלא ישכח הכל צלאתו מרחס? הלא מועלת לו לענין זה, לפי שלא יצין האדם כלל צדברים אשר לא קדמה צהס שום ידיעה. והחכם הקדמון לרומיים לילערא (M. T. Cicero) צשיחוו: שאין לירא ונהמות המחוררת (Tusculane disputationes) וניא איך שהחכם זקקראטעס (Sokrates) נסה את שכל עלס רך צשנים צענין א' ומחמת ההנקה, ענין חד ועמוק ומאוד נעלה על שכל העלם, כי היה לריך לזה שכל איש השלם. ויחל החכם הזה לנהל לאט לאט את שכל העלם הזה ויעלהו מעלה מעלה צהדרגה אחר הדרגה היותר קלה הנשכחות עם קולר שכלו, עד אשר הגיע העלם ונלמחו אל גבול הענין ותכליתו, והשיגו ונדעתו כל הדבר על צוריו. ומה הוכיח החכם זקקראטעס שצטס הנשכחות אשר לאדם השיגה טרס רדתה אל עולם השפל הזה כל המדעים והמושכלות צתכלית היותר שלמה, וכשנעבורים אותה פה על ענין מה והמושכלות והלמודים, אזי תשוב להעלות עלי' זכרונה את אשר כבר השיגה צנעוריה צית אציה. עכ"ז. וקרא עליו החכם יחזק צער לעווינאחאן נים עמוקים עלה צלב איש, ואיש חכם ידלנה. עיי' תעודה צישראל דף 57. וכן כתב הראצ"ע כי כח הזכר צא צכח החכמה, ודעתו ומשכמת עם דעת אפלטון שכי' שכל חכמתו היא זכירת הנשכחות שהשכילה הנשמה בעולם העליון טרס

חלק המלואים סי' א'

זוהו לגוף. וכן כתב האדרס וז"ל: מקטרת דמד חללא דמוחא דתליין אודנין ונחמטין
 תרעין דנפקין מנהוא חללא דא הוה תרעא מד דנגיד ונפיק ואחפתח בזהוא קוקצא דאודנא
 דכתי' כי אזן מלין תבחן וכתי' בוחן לבנות. ואודנא קרי ביה צמיח ובלבנה קרי ביה צמי'
 משום דמאחר מד ומתפשטין. תאנא בלתיעותא דספרא משום דאודנא דא אבחן בין טוב ובין
 ביש כלא דבזעיר אפי'ן אית קטרא דטב וביש ימינא ושמאלא רחמי ודינא וכו'. זהר שנות
 דף נ"א ע"ג. דרעיא מסייננא וז"ל: מד נדורא דאיון שבועה ארעין מאן דכתיח תמן
 אחתיא מיינא אורייתא ונקדס דייתי צר נש צהאי עלמא ויפוק נרחס אמיא וכו'. ובגריאל
 אוליף ליה שבועים לשון. וחד ילך הרע קמאל דאנך עוניה ואשכח מיינא שבועים לשון
 דאוליף ליה ית"ט עכ"ד. ע"י מכתב עת מדשי ליון דף 161. ע"י יעב"ץ בצרכות שניס
 סכת' וז"ל: בליל שבת שלפני המילה נכנסין אלל התינוק ואוכלין שם פירות ומיני מתיקה.
 וי"א שזהו שבוע הבן שנזכר בחלמוד (פ"ז דקנא ופ"ג דתרתא). ויסכים לזה שם שבוע
 שכן השבת הוא תכלית ימי השבוע, כי אין טעם לקרוא כך סעודת הצריח שהיא בשמיני,
 וקורין אותה סעודת זכר. אולי הוא לשון זכרון וחכירה, כלומר מפני ששבת התורה שלמד
 בנביא אמו, שבת ואלך וקטרו בלאתו לאורי העולם. וכ"כ ז"ל הטעם שבאין לבקר עכשיו
 לנחמו לפי שנא' זה זכור. ועוד שהיא מלוא ראשונה שנקיים בה עתה. וע"כ עושין סעודה
 להחללת התורה ושמירתה. וצדין שתהא חשובה סעודת מלוא, ובהסכמת האחרונים. וזה
 טעם יפה בענין סעודה זו ושנה סנקראת זכר שבאין להזכירו שנעמתו שמשבעין אותו
 בשעת לידה. וזהו ג"כ שבוע הבן, ומלשון שבועה. ומזכירין אותו בפעם ראשון שגאה מלוא
 לידו שהיא השבת. וע"י צפי נחלת בנימין הטעם למה קורין סעודה זו זכר. ומנהג פ"פ
 שאין מנמינין לזכר אלא בכריזין בצה"כ אחר קדיש של צמה מזליקין: כל הקהל יבואו על
 הזכר אלל פלוני, ע"י ספר נוהג כלאן יוסף אות מי הל' מילה.

מצוה לעשות משמר לתינוק בלילה שלפני המילה.

ש"ת הלק"ט ח"ג סי' קס"ט. נוהגין לעשות משמר לתינוק בלילה קודם המילה. וזכר
 לדבר שנא' ואתה את צריתי תשמור, ר"ל שבשעת הצריח לריכים שנירה. גם מנהג טוב
 הוא שכל הלילה שלמחר נעשית המילה לזוה"כ צריח אבי הבן, וקועד אותו סעודה
 של מלוא, וביום אחר המילה ומנהג נכון הוא שכן צריח בגימטריא ת"ח ע"כ. וכן כתב
 הנאמן ונחת חנוך כ"י בליל המילה נהגו לבקד ולשמוח בשמחה של מלוא וכו' ע"ש. והרב
 חיד"א ז"ל וביא דפטר שם הגדולים ח"ג דף כ"ז ונהרג לנחם לרפתי ז"ל שהיה מולה שחי
 שנים בדמשק ונטל על ערש דוי וסיפר הרב ז"ל שנגלה אליו אליהו ז"ל וא"ל שיקבל עליו
 ללמוד כל ליל צריח מילה לכל הילודים בעיר ויחפא. וקבל עליו, ותיכף נחפא וחזר
 לבריאותו והיה לנש. ונהייה ההוא היה מנהגו ליבך ליל שלפני המילה באיזה מקום שיהיה
 לעבוק צמורה כל הלילה. והרב חמדת הימים צ"ח דף ח' כתב ששבע עפי רבו שאם
 יעשו סדר כהגור צריח היולדת כל ח' ימים או לפחות ד' ימים קודם המילה יהיה התינוק
 ההוא כאנון לאלהיו ולא יענה את צריחו לעולם. ובגמרא איתליא הונגה שחברת הנקרא
 חלות לילה לזמרים צריח התינוק בלילה שקודם המילה וזה מנהג נכון. וע"י צפי נעבר
 יבך במאמר עשר ענין הקטרת פיה וז"ל: בלילה שלפני מילת התינוק וזה טוב לומר סדר
 פעום הקטרת עם שירי דוד לפני כסא של אליהו. כי המכין כסא הלז בקדושה ובעטרה
 ומזמרו בפיו וכו'. כי קטרת ר"ת "קדושה, "טהרה, "רחמים, "תקוה. ע"י ירושלים שנה א'

דף ז' וז"ל: מנהג יהודי ירושלים שכל ימי השבוע קודם הצריח יזמין אבי הילד לצימו
 א' או ז' מניודעיו אשר ילמדו כל הלילה. וגם אשה א' או ז' אשר תשכנה כל הלילה
 אלל מנת היולדת לשמרה וכל רע. והאחרונות תקראנה גם אם תולד בת. ע"י סס צהג"ה
 וז"ל: המנהג הזה נוסד על וואמר חז"ל בצבלי ברכות כ"ד ע"ב. כי יולדת (חיה) היא א'
 וזה' הרכיבים שומר. ואם אונס כי ההונן יחסנו כעת השמירה אך לטבולה לכל ישלטו
 המזיקים ¹) צהיולדת והילד היולד לה, אך בכל זאת רב טוב לטון צהמנהג הזה, כי צאמת
 דרושה ליולדת שמירה וטבולה, לצלי תאזר עלמה לדעת עת הצבליים שאחר הלידה יגברו
 עליה — כאשר נקרה כזה קרה פעמים רבות.

ולדעתנו יוכל להיות כי גם לזה כונו חז"ל. וגם שאר הרכיבים שמירה והם:
 חולה, אכל, חתן וכלה, ח"ח צלילה. לכל הדעות כוכל לצאר צדק זה. והם: אכל ופני
 כי נורז לערו יוכל להיות כי ישים קץ לחייו או נורז שיחו וכעסו יבא להרהר ולהטיט
 דברים כלפי ועלה, אשר שני הדברים האלה יוכלו להיות אך צהיותו צד צמדו ואין
 איש אחר לנחמתו וניגונו ולהסיג את לערו. חתן הוא מאשר כי האנינו מאז כי יש לאל ידי
 המכשפים לטצצ צלהטיהם את עלני החתן לכל יוכל לגשת אל כלתו. וציחוד יש לאל ידם
 לפעול הפעולה הזאת ברכיסי כום הזכוכית אשר תשצר תחת החופה, וע"כ ישמרוס מאד
 ויקברוס צאדמה. וצלבד זאת יתנו צמנעלי החתן וצצגדיו מנצבעת או תכשיטי זהב,
 צהאמינס כי צכח וקבולת הזהב לדמות ונעליו את כח הכיסיף. והאמונה הזאת קדומה
 מאד. גם צתרגוס יונתן צן עוזיאל (דברים כ"ד ו') וז"ל: ולא יהוי גבר אקר חתנין וכלנין
 צמרשין ארוס נפשא דעתיד לניפק מנהון הוא מהבל. וגם נוסחת הירושלמי ונחאמת עם
 הכוונה הזאת, וע"כ פקדו כי ישמרוהו לצלי ילך יחיד. כלה היא ונאשר כי פחדו לצלי
 יבואו עריגי אדם ונהגויס שכניהם לחטוף אותה ולהתעולל צה. וכן נעלנו כי גם התלכות
 גזרה גזרה כזאת (כתובות ד"ג ע"ב) (רש"י שבת כ"ג א') ד"ה היו צאותו הכס (ע"ז צקופו)
 גזרו היוכים על כל צחולה שתבעל לשלטון. ע"י חולין ו"ג. יצמות קס"א. ברכות ס'.
 אכטי אלכצקנדיחא היו וקדשין נשותיהן ונשעה כניסתן לחופה היו צאים גויס וחוטפיין אותן
 ונחם. ע"י ונקבת קופרים פכ"א מנהג ארמית לשכז עם צנותיהם צחולות ואח"כ משיחין.
 ע"י צ"ר פכ"ו כי טבת הנה. אונר ר' יודן טבת כתיב ונשהיו ונטיצין אשה לצבלה הי'
 הגדול ככנס וצועלה תחלה: חולה פן יגבר ונחלתו עליו ויתעלף ואם איש לא יהיה אללו
 להסיצ רחוק אז יוכל ליטן טבת עולמים: ות"ח ופני כי ע"ה היו שונאין לת"ח תכלית
 שנאה צדק כלל, וכאמרס ז"ל ונאי אהני לן רבנן וכו'. וגם לא ימלט כי לא יהיה לאיש
 ויהונן העם שנאה כרושה פרטית על א' ונח"ח. ואז אם יפגשהו צלילה יחיד יוכל להכותו
 נפש, וע"כ לוו על כל אלה הנז' שהיו תמיד אנשים אללס לשמרים: והרב יעב"ץ כתב
 דאפי' ונהל (או סנדק) לא ילך יחיד א"א שאחרים ילכו עומהם אם ילטרכו לנכת לצדס
 אל הסעודה שהרי אפי' לזית הכנסת אינו הולך יחיד ע"י צם' קצ הישר פ' כ"ה ונעשה
 גורא ונחול א' שנא ונחמית א' צדמות איש והזונין אותו לנחול את צנו, ונסע עמו וכו'.
 ע"י פתח עינים דף כ"ב ע"ב ד"ה א"ר יהודה ג' לריכין שימור. החולה יש לו הכרח גדול

1) בהפסקא לשמירה הילד נהגו לכתוב כ"ב אותיות היינו: לתמלתי, כמילכד לתארוליב, ופחרון
 חנאל צביכות: לא הירא ונפחד לילה מחן יעוף יונס, כי ונלכיו ילוח לך לשמך בכל דריכך. לא תאונה
 אל"ך רעה ונגע לא יקרב צההליך וכו'.

חלק המלואים סי' א'

ליסב בצורה, כמו שהוא ידוע שהחולה יחידי הוא קרוב למיתה בלא סיוע אחרים שיתנו לו הרפואות, האכילה ושתייה וכל שאר הדברים שהם מוכרחים לו כשהוא על ערש דווי וצפרע אם גבר החולי עד שנטה למוות: החיה גם היא גדולה סכנתא וקויע האחרים לה מוכרח: האכל הוא בוכה יום ולילה על אצירתו ונמנמנים לריסים לו: ות"ח בלילה אם אינו יחידי, אבל בצורת אחרים עוז לו ועוז לבדו, לפי שאין התורה נקבית אלא בצורה כמו שהוא מפורסם וכו' ע"ש. ועי' כוכבי ילחק חוברת ל"ב דף 31. וז"ל: זיני חז"ל האמינו כל העם מקלה כי השדים יתגרו בחתן ובכלה זיום שמת לבס, וכי כמשחרי לערף יארבו לקחת את נפשם ונרוב קנאתם בהם. כ"ש (בצרכות סס) ג' לריכין שימור מן השדים, ואלו הן: חולה, חתן וכלה. צמתניתא תנא חולה, חיה, חתן וכלה. ופירש"י שם חתן וכלה מנקמתו ומתגרה בהם עכ"ל. ועי' במדרש תנחומא סוף פ' האזינו ונעשה באלם א' עשיר גדול, והיתה לו בת אחת וכו'. ועי' בס' עוציא בן עוציאל. ואין כל ספק כי לבשו אז כל חתן וכלה חרדות זיום חתונתם. נדאגה מדבר פן בנשף חשקס יקפדו השעירים כאורג חיים, וילכו בשערי שאל דמוי יניהם. ואחרי הדברים והאמת האלה קרוב נואד כי אז כל חתן וכלה ענו ביום חתונתם. עוד י"ל לאמר כי המנהג הזה עוצע ומארץ יהודה אשר היתה בה גזרה זיני קדם שיהא איסטרוטיוס צועל תחלה עי' ירושלמי כתובות פ"א הלכה ה' (ובבלי סס ג' ז') ובמדרש משלי ס"ם ל'. ועי' נשנה תורה להרמב"ם ריש הל' חנוכה. ובלי ספק היה אז כל יום החתונה יום עגן וערפל, יום גרה ולוקה, יום לום וכבי. ואף כי כבר נעלה הגזרה התיא בכל זאת לא ננטל עוד מנהג הלום זיום החתונה:

כתב הצניי צפ' לך לך. ובס' כד הקומח: המילה היא כעין קרבן שאדם מקריב פרי צטנו לה' לקיים נולתו. וכמו שדם הקרבן נכפר כן דם המילה נכפר. ולכן המילה זיום ח' דוקא כדניין קרבן שלא יכשר עד יום ח' שנא' וניום הח' ירלה. ונזה הטעם נהגו לעשות סעודה זיום המילה שנא' בקרבן אשר כופר בהם שאכילה קרבן נכפרת. ולכן אומר דוד המלך ע"ה אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח. וכן בפרקי ר"א סוף פ"י הוכיח דם הברית הוי כעין קרבן ונזה משמע נולת רבה היא לעשות סעודה זיום המילה ולשמוח בו. וכתב עוד דמילה יותר גדולה מקרבן שהקרבן צמנוטו והמילה בגופו. ולכן כשנא יתרו להחגיגר וכנסת תחת כנפי השכינה (בהטפת דם ברית) ובטבילה הודיענו הכחוב ששעה זיום זה סעודה כו"ש ויבא אהרן וכל זקני ישראל (ופי' מהרש"א בשם המכילתא ששעה היה עומד ונשמש עליהם לכבוד המילה) ללכל לחם עם חותן נשה וגו' עי' צמיי ע"ז הפסוק. וחמורה נולת סעודה זו דא' רזיל צפ' ערבי פסחים דף קי"ג ע"א מי שאינו ניסב בצורה של מלה הוא ננודה לשמים, ופי' החום' היינו סעודה ברית מילה. ובצ"ק דף פ' רב ושמואל רב אשי איקלעו לבי שבוע הבן וכו'. ועי' קהלת רבה פ"ז ע"פ טוב אחרית דבר ונראשיתו וז"ל: אצויה אבא אנדולי הדור היה וכשבא לנולדי קרא לכל גדולי הדור, וקרא לרי' אליעזר ולרבי יהושע ענהן. וכשבאנו ושמו שרון אילין אחרין ונזמורין, ואילין אלפטרין (ר"ל משלים ובערוך אלפסיתין ור"ל סירים ע"פ א"ב) א"ל ר"א לרי' אילין עסקין בדידותן ואין לית אכן עסקין בדידן? התחילו לעסוק בתורה ומן התורה לבניאים, ומן הנביאים לכתובים. והם שומים כנתינתן נסיני. והאם מתלהטת סביבותיהן. ושאל אצויה לכן, נה דין באתם לשרוף את צמיי באש הסינו לו שהי' דבריהם כ"כ ערבים כיום ו"ת עיקר נתינתם צניני לא באש נחנה? שנא' וההר צוער באש וגו'.

אמר הואיל וכך הוא כמה של תורה הן הזה אם וחקיים לי הריני נותנו לתורה. עיי' ילקוט שמעוני, קהלת רעז חקש"ד, ועיי' נד"ר קהלת פ"ג ע"פ עת ללדת וכו' וכתב יראת ה' מוסיף ימים ושנות רשעים תקלורנה דברי ר"ע ורצן אמרין אם זכה מוסיפין לו על שנותיו, ואם לא פוחדין לו משנותיו. ועשה צא' וגדולי לפורי שצאת לו ויילה ועלו אנשי עיר חלנה לכבודו. ועלה עמהם ר"ש בן חלפתא. כד אחון לפילון אשכחון קל עליה קיימון ונדהכון קוויי חד דרתא. חנין לר"ש בן חלפתא עולין ויאה. אמרין ליה לית את זיע מן הכא עד דאת מרקיד לון ליצחק. אמר לון לית דא מן דידי דאנא גבר סב וזעף לון ולא אזעזעו ולא איתכנעון. תלא אפוי וחננא דהא דרתא הפיכא. אמר לון איסיך אצחרי מה דאנא אמר לכון, איזלין אמרין להדין מרא דהא דרתא אין דניך יתעור דרשי דחטי קל וספי ונרי. מן קל וייליהון איתעור מרא דהא דרתא ונפק ליה ורצע ליה על רגליה. אמר רבי אנא צעי וייך לא תסתכל למייליהון דאיטון טליין וטטיין. א"ל מה נעבד לך וגרתא גזירא. ברס תלי אנא לך עד זמן דתפיק כל ניה דאית לך נדרתא. כיון דאפיק כל ניה דהוה נדרתא סליקת ההוא דרתא ונחתת לה. אזלין לעקיינא ונלוחה דגזרתא. והוה אצוי דנייטוקא משקי לון חנר עתיק. ואמר שחון מן הדין חנרא טבא דאנא רחין נמאריה דטניא וינייה אנא משקי לכון נמסתותיה, וענו נמריה כסס שהכנחמו לצרית כן תכניסוהו לתורה ולחופה. מן קל וייליהון נפק ר"ש בן חלפתא נמסתתא ופגע ציה שליטהון דצרייתא. אמר ליה ולנה אפיך בישיין? אמר מן וייליא קשיאחא דאנא טנע מן צרייתא בכל יום. א"ל ונה איטון? א"ל הדין נייטוקא דגזרתון יומא דין פתיקה גבי דאינסיב יתיה מן הכא לתלתין יוניין. והנה אצוי נשקי לכון ואמר אישחון חנר טב דאנא רחין נמאריה דטניא וינייה אנא נשקי לכון נמסתותיה. ושעיעת ועלצית דללותהון נמטלה יתיה. א"ל חייך דאת חניי לי פתיק. אמר לית אנא שליט על דידך ולא על דחנך. א"ל לנה? אמר דבכל יום ויום אחון עונלין בתורה ונלוחה ועוסיין לזקות והקב"ה מוסיף ימים על יניכס. א"ל יהא רעוא ונקנייה קב"ה היאך מה דלית את שליט על פתיקן כך לא יהא לן רשו לעבור על מליין. ונעון רחמי מן שמיא ומיי נייטוקא. אר"ע מה לנו הנעשה אין לנו הנעשה אלא נקרא ונלא (סמות כ"ג) את נוספר יניך אנלא וכו'.

סדר משמרת הבן.

קודם הלמוד יאמר בכונת הלב:

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו הבורח באברהם אהבו ובזרעו אחריו שתפן ברחמים אל למודנו ותמשיך חוט של חסד על הילד הזה להיות חזק ובריא כדי להכניסו לברית מצות מילה בזמנו ותזכה אותו להיות נמול כהוגן וכשורה ובכונה הראויה ותהא השובה ומרוצה מצוה זו לפני כסא כבודך כקרובן על מזבחך ובעקדת יצחק, ולא יסוכן ח"י מחמת המילה ותשלח רפואה וחיים לילד הזה ולאמו כרפואת יחזקיהו מלך יהודה מחליו וכמרים הנביאה מצרעתה וכנעמן מצרעתו וכמי מרה ע"י מ"ר וכמי ריחו ע"י אלישע וכשם שתכניס אותו לברית כן תזכה את אביו ואת אמו לגדלו ולהכניסו לתורתך ולעבודתך. ותהא שעה זו שעת רצון שעת רחמים

שיהיה למודנו אשר אנחנו לומדים בלילה הזה כריח נוחה וכקשרת הסמים ולמליץ יושר עלינו ועל היולדת ולנער היולד המזומן להכנס למצוה ולכל בני הבית הזה ולכל העוסקים במצות מילה הזאת להשפיע עלינו שפע ישועה ורחמים ולשמור אותנו מכל רע ולסלוח את כל אשמותינו. וכן יהי רצון מלפניך שבזכות מצוה הזאת תביא נשמה קדושה וטהורה ולב טהור ורוח נכון בקרב אותו הילד הנמול להיות ירא שמך ועוסק בתורתך כל ימי חייו ושלא יפגום אות בריתו לעולם ולא יעבור על אחת ממצותיך ותשמרהו מכל סכנה ונזק וצער לבל תאונה לו כל רעה, ויראה כל בשר כי שם ה' נקרא עליו ויראו ממנו ותהא עם פיו בעת הטיפויו ועם ידיו בעת מעבדיו ויהיו פניו מצהיבות וקומתו נאה ואמתו מוטלת על הבריות ויהיה אהוב למעלה ונחמד למטה ויזכו לראות בשמחתו ובשמחת בני בניו שיהיו עוסקים בתורה ובמצוה, ושלוש על ישראל, ברוך אתה ה' למדני הקיך.

לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל בדחילו ורחימו ויהי נועם ה' אלהינו ומעשי דינינו כוננה עלינו ומעשי דינינו כוננהו.

תורה.

יחמיל צנראשית צרל עד אשר צרל אלהים לעשות, פרשת לך לך סי' י"ז ויהי צרם בן תשעים ותשע שנים וכו'. עד נמולו אמו. פ' וירא סי' כ"א וה' פקד את סרה וכו' עד ותקח לו אמו אשה נאכץ אנריס. פ' תולדות ויזרע יחק בארץ ההיא עד על כן שם העיר צר שבע עד היום הזה. פ' וילא וילא יעקב ונצאר שבע עד והסינו את האנן על פי הנצאר לנאקונה. פ' ויהי בן פורת יוסף עד ולקדקד ניר אחריו. פ' צחקתי את צחקתי חלכו עד והקימותי את נריתי אהכס.

נביאים.

יהושע ה' צעת ההיא אחר ה' אל יהושע עד ויקרא שם הנקוס ההוא גלגל עד היום הזה. ישעיה ט'. העם ההולכים צחקו ראו אור עד קצת ה' לצאות תעשה זאת. שם כ"ו. ציום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה עד או יחזיק בנעווי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. שם כ"ז. כה אחר ה' שננו משפט ועשו לך עד יצא שלום ינחו על וסכנותם הלך נכחו. שם כ"ח. כה אחר ה' קדוש ישראל וילנו עד ואני אשא ואני אסבול ואנלט. ירוניה כ"ג. הנה ינוים צאים כאום ה' והקנותי לדוד למח לדיק עד אשר הרחמים שם וישנו על ארעתי. שם ל"ב. כה אחר ה' אם לא צריתי וכו' עד כי אשיב את שונתי ורחמתי. יחזקאל י"ו ויהי דבר ה' אלי לאמר בן אדם הודע את ירושלים עד וילא לך שם בגוים ציפיד כי כולל הוא בהדרו אשר שונתי עליך כאום ה'. לפניה ג' ה' לדיק בקרבה לא יעשה עולה עד נשנני את שונתיכם לעיניכם אחר ה'. זכריה ט' ונשא דבר ה' בארץ חדרך וכו' עד ה' עושה חזויה ונער גשם יתן להם לאיש עשן צדסה. ואלהי צ' צריתי היתה אמו הקיים והשלום עד כי ואלך ה' לצאות הוא. שם ג' הנני שולח ואלך ופנה דרך לפני עד והכתי את הארץ חרם הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנניא לפני צל יום הגדול והנורא.

כתובים.

וזמור ה' למנלח אל הכחילות. וזמור י"א למנלח לדוד זה' חסיתי. וזמור י"ט למנלח וזמור לדוד השמים וספרים. וזמור ל"ג רכנו לדיקים זה'. וזמור ק' למנלח וזמור לדוד יעבך ה'. וזמור ל"א למנלח וזמור לדוד זך ה' חסיתי. וזמור ל"ד לדוד שגותו. וזמור ל"ז לדוד אל תחגר צמרעים. וזמור מ"ג למנלח משכיל לבני קרת. וזמור מ"ג שפטי אלהים. וזמור מ"ה למנלח על שושנים. וזמור מ"ה שיר וזמור לבני קרת. וזמור מ"ה למנלח צמגיות. וזמור נ"ח למנלח אל תשחת לדוד נכתס. וזמור ע"ג לשלמה. וזמור ע"ה למנלח אל תשחת וזמור לאסף. וזמור פ"ד למנלח על הבתים. וזמור פ"ה למנלח לבני קרת. וזמור פ"ז לבני קרת. וזמור ל"א יושב צפת. וזמור ל"ב וזמור שיר ליום השבת. וזמור ל"ו שירו לה' שיר חדש. וזמור קל"ג שיר המעלות. וזמור קל"ד שיר המעלות הנה ברכו. וזמור קמ"ז הללויה כי טוב. וזמור קי"ן הללויה הללו אל צדקשו. דיאל סי' י"א ויהי צנת אחת לדריוש וכו' עד ומלדיקי הרצים יזהירו ככוכבים לעולם ועד. דברי הימים א' סי' כ"ט ויצרך דוד את ה' עד ומהללים לטם תפארתך.

קדיש א'.

משנה שבת פ' י"ט.

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש ונציאו צעת מגולה וצככנה וצכסה על פי עדים ועוד אחר ר"א כורחים עליהם לעשות פחמים לעשות כלי צדל. כלל אחר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת. גמ' א"ר יחזק עיר אחת הייתה בארץ ישראל שהיו עושים כרבי אליעזר והיו נותנים צנונים ולא עוד אלא שפ"א גזרה ומלכות ארם גזרה על ישראל על העיילה ועל אותה העיר לא גזרה. ותיא רש"י אומר כל מלוא שקבלו ישראל עליהם צעמחה כגון מילה דכתיב שם אכני על אמרתך וגו' עדיין עושין אותה צעמחה וכל מלוא שקבלו עליהם צקטטה כגון עריות דכתיב וישנע ונשה את העם זוכה למשפחותיו על עסקי המשפחותיו עדיין עושין אותה צקטטה דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא : תניא ר' שמעון ז' אלעזר אומר כל מלוא שנסרו ישראל עלתן עליה למיתה צעמחה הגזרה כגון עבודת אלילים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מלוא שלא נסרו ישראל עלתן עליה למיתה כגון תפילין עדיין היא מוחזקת בידם דאמר רבי ינאי תפילין לריבין גוף נקי כאלישע צעל כנפים נאי היא שלא יפיה בהם רבא אומר שלא ישן בהם ואנאי קרו ליה אלישע צעל כנפים שפעם אחת גזרה ומלכות ארם גזרה על ישראל שכל המניח תפילין על ראשו ינקרו את נוחו והיה אלישע מניח תפילין וילא לשוק ורואהו קסדור א' ורץ ומלפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אלנו נעלם וראשו ואחזם בידו אומר ליה ונה צידך אומר ליה כנפי יונה שפע את ידו ומנלאו בה כנפי יונה לפיכך היו קוראין אותו אלישע צעל כנפים נאי שגא כנפי יונה דאמר ליה ולא אומר ליה שאר עופות ונשום דרנאיא. כנסת ישראל ליונה שגא' כנפי יונה נחפה צכסף ואצרותיה בירקרק חרוץ ונה יונה זו כנפיה וניגות עליה אף ישראל מלות וניגות עליהם : תניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו צמלות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה וסופר נאה לילית נאה ס"ת נאה וכתוב ספר תורה לשונו דריו נאה צקולמוס נאה צלצלר אומן וכורכו צסיראין נאים אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו ונה הוא חיון ורחוס אף אתה היה חנון ורחוס.

יומא פ"ח דף פ"א.

תן חלק לשבעה וגם לשמונה ר' אלעזר אומר ז' אלו ז' ימי בראשית ח' אלו ח' ימי מילה.

מנילה פ"א דף י"ו.

ליסודים היתה אורה ושנחה וששון ויקר א"ר אלעזר א"ר יהודה אורה זו תורה וכן הוא אומר כי כר נולדו ותורה אור שנחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושנחת בחדך וששון א"ר אלעזר זו מילה וכן הוא אומר שם אנכי על אונתך ויקר אלו תפילין וכן הוא אומר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ונתן ר' אלעזר אומר אלו תפילין שנראש.

יבמות פ"ח דף ע"א ע"ב.

אמר רבה בר יוחנן אמר רב לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות לורים ודלמא הנך דלא נהול כלל דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם היולדים צמדבר בדרך בלחם ונולדים לא נולדו א"כ נחמי טוב אלא לאו לפריעת ונחמי שנית לאקוסי סוף מילה לתחלת מילה ונה תחלת מילה מעכבת חף סוף מילה מעכבת דתנן אלו הן ז' ימין הנועכבין את המילה בשם החופה וכו' ובמדבר נ"ט לא נהול איציעית איננא נשום חולשא דאורחא ואי בעית איננא דלא נשב לכו רוח לפוטית דתניא כל אותן מ' שנה שהיו ישראל צמדבר לא נשבה להם רוח לפוטית נ"ט אצע"א נשום דנזופי הוה ואצע"א דלא נבדרו ענני כבוד אמר רב פפא הלכך יונא דעינא ויומא דשותא לא נהליבין ביה ולא נסוכריבין ביה והאידיכא דדשו ביה רביס שומר סתאים ה' ת"ר כל אותן מ' שנה שהיו ישראל צמדבר לא היה יום שלא נשנה זו רוח לפוטית צחלי הלילה שנה' ויהי צחלי הלילה וה' הכה כל כבוד מאי תלמודא הא קמ"ל דעת רבין מילתא היא א"ר הונא דבר תורה נשך אכול צמדבריה ונדבריהם גזרו עליו נפשי שנראה כערב (והציאו צמדברא על זה) ר' יהודה אומר משך לא ימול נפשי ספקתה היא לו אמרו לו והלא הרבה נולדו ציוני בן כוזינא והולידו בנים ונמות.

משנה פ"ג דנדרים.

קונם שאיני נהנה לבני נח ויותר בישראל ואסור בעכו"ם שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ויותר בעכו"ם שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר פחות בישראל נהיין לי לוקח פחות ומוכר ביותר אם שומעין לו שאיני נהנה להן והן לי יהנה לעכו"ם קונם שאיני נהנה לערלים ויותר בערלי ישראל ואסור צמולי ע"א קונם שאיני נהנה לנולדים אסור בערלי ישראל ויותר צמולי ע"א שאין הערלה קרויה אלא לשם ע"א שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל ביה ישראל ערלי לב ואומר והיה הפלשתי הערל הזה ואומר תן תשנחנה צנות פלשתים תן תעלוזנה צנות הערלים ר"א בן עזריה אומר ונאוסה הערלה שנחגבו זה הרשעים שנא' כי כל הגוים וכו' ערלי לב ר' ישועאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלשה עשר בריתות ר' יוסי אומר גדולה מילה שדומה את השנת החמורה ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נחלה לו למטה הלדיק עליה ולא שעה ר' נחמיה אומר גדולה מילה

שדומה את הנגעים רבי אומר גדולה נזילה שכל הנולות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שזל שגא' התהלך לפני והיה תמים דבר אחר גדולה נזילה שאלמלא היא לא זרז הקצ"ה את עולמו שגאמר כה אומר ה' אם לא זרזתי יונס וזילה חוקות שמים וארץ לא שמת.

סנהדרין פ"ד דף ל"ד.

אמר לה קיסר לר' תנחום תא להוי כולן לעמא חד א"ל לחיי ניהו אכן דמשלין לא מליין למיהוי כותיבו אחון ונהילתו והו כותן א"ל ניער שפיר קאמרת ניהו כל דזכי למלכא ליסדויהו לציצר שדויה לציצר ולא אכליה א"ל ההוא ניעא האי דלא אכליה נשום דלא כפון הוא שדויה לדידיה ואכליה.

ע"ז פ"א דף י' ע"ב.

קטיעא זר שלום נאי היא דההוא קיסר דהוה סני להו ליהודאי א"ל לחסידי מלכותיה מי שעלתה לו ניעא זרנלו יקטענה ויחי' או יניחה וילטער א"ל יקטענה ויחיה אומר להו קטיעא זר שלום חדא דלא מכלית להו דכתיב כי כד' רוחות השמים פרשתי אחכם נאי קאמרת אילימא דזרזתיכו זרזע רוחות השמים ליעא זרזע אלא כסם שאי אפשר לעולם זלא רוחות כך אי אפשר לעולם זלא ישראל ועוד קראו לך מלכא קטיעתא א"ל ניער שפיר קאמרת ניהו כל דזכי למלכא שרו ליה לקמויא חילולא כד נקטי ליה ואזיל אמרה ליה הדיא מטרונתא ווי לה לאילפא דאזלא זלא מוכסא שקל סכינא קטעא לערלתיה איבא דאמרי גחין נפל על רישא דערלתיה וקטעא זשייגה אומר יהצית מוכסאי חלפית ועצרת כי קא שרו ליה אומר כל נכסאי לר"ע וחזריו נפק ר"ע ודרש והיתה לאהרן ולצניו ונחלה לאהרן ומחלה לצניו י"את ז"ק ואמרה קטיעא זר שלום נזומן לחיי העה"ב זכה ר' ואמר יש קונה עולמו זשעה א' ויש קונה עולמו זכמה שנים.

מנחות פ"ד דף מ"ג ע"ב.

ת"ר חזינן ישראל סקצנן הקצ"ה זמלות תפילין זראשיהן תפילין זזרועותיהם לילית זזגדיהם וזוזות זפתחיהן ועליהם אומר דוד זזע ציוס הללתיך על משפטי דקך וזשעה זשכנס דוד לנרחץ וראה שעמד ערום אומר ווי לי שאעמוד ערום זלא נולות כיון שזכר זנזילה זזזשערו נחישענה דעתו לאחר זילא אומר עליה שירה שגאמר למנח על השנייית מזמור לדוד על הנזילה זשכתנה זשנייני ר"א זן יעקב אומר כל שיש לו תפילין זראשו ותפילין זזזעו וזילית זזגרו ומזוזה זשפתחו הכל זזזוק שלא יחטא שגאמר והחוב המשוכלס לא זנהרה ינתק ואומר חונה מלך ה' סביב ליראיו ויחלם.

מדרש בראשית רבה פ' י"א.

פילוסופוס אחד טאל את רבי הושעיה אומר לו אם חזינה היא המילה מפני ניה לא כתנה לאדם הראשון א"ל מפני ניה אותו האיש ונגלה פאת ראשו ונניח את פאת זקנו א"ל מפני שגדל עונו זשעות א"ל אם כן ימא את עיניו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו עיי שגדלו עונו זשעות א"ל ולזליין נזילא אחינן אתמא א"ל להוליאך חלק אי אפשר אלא כל ניה שזכר זשעת ימיי זראשית לריבין עשיה כגון שחרול לריך למחוק הסרומים לריך למחוק החטין לריך להטחן אפילו אדם לריך תקון.

שם פר' ב"ו.

ויהי אברהם בן הששים וחמש שנים. כענינים במדבר מאחרי ישראל כבכורה בתאנה בראשיה וגו'. אמר ר' יודן התאנה הזו בתחלה אוריס אותה אחת אחת ואח"כ שהים ואח"כ שלם עד שאוריס אותה בשלים וצמנריפוה כך בתחלה אחד היה אברהם ויבט את הארץ ואח"כ שנים אברהם ויחק ואח"כ שלשה אברהם יחק ויעקב ואח"כ ובי ישראל פרו וישרנו וירבו ויעלמו בממד מאד. א"ר יודן מה התאנה הזו חין לה פסולת אלא עוקצה בלבד העבר אותו ובעל המום כך אמר הקב"ה לאברהם חין כך פסולת אלא הערלה העבר אותה ובעל המום התהלך לפני והים תמים לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים זמן היה לו לאברהם אימתי בנהיה לו מילה שנא' בשש היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו זמן היה להם לבניו שנמולו שתי פעמים אחת במצרים ואחת במדבר שנא' כי מולים היו כל העם היוצאים וימול בן ס"ח שנה כשהסיר את צורחו אלא שלא לנעול דלה בפני הגרים ור"ת היה לו למול בן שמונים וחמס שנה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים אלא כדי שיא' יחק מעשה קדושה וימל בן שמונים ובש שנים בשעה שנגד ישמעאל אמר ריש לקיש קמון אני מעמיד בעולם מה קמון הזה כל זמן שאהם מזבלו ומעדרו הוא עושה פירות כך משגגדר דמו משבעל יגרו משבעלה האוחו משקרב דמו אמר אם חביבה היא המילה מפני מה לא נהגה לאדם הראשון אמר לו הקב"ה לאברהם דייך אני ואהיה בעולם ואם חין אחת מקבל עליך למול דיו לעולמי עד כאן ודיה לערלה עד כאן ודיה למילה שמה עגומה עד כאן אמר לו עד שלא מלתי היו באים ומזדווגים לי האמר משמלתי הן באים ומזדווגים לי אמר לו הקב"ה אברהם דייך שאני אלהיך דייך שאני פטרוך ולא לך לעמך אלא דיו לעולמי שאני אלוהו דיו לעולמי שאני פטרונו כי נתן ור' אחא ור' ברכיה בשם ר' יחזק חי' אני אל שדי אני הוא שאמרה לעולמי ולשמים די ולא רבן די שאלוני שאמרה להם די עד עכשויו היו נמהכים והולכים. תיבא משום ר' אלעזר בן יעקב אני הוא שאין העולם ומלואו כדי לאלהותי חנוס עקילוס אכסוס ואנקוס ח"ר לוי למעורא שאמר המלך עברי לפני ועברה לפניו ונהכרעמו פניה אמרה האמר שנמאל בי פסולת ח"ל המלך חין כך פסולה אלא לפורן כל אנבע קמיה שך גדולה קומעא העבירו אותו ובעל המום כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו חין כך פסולת אלא הערלה הזאת העבר אותה ובעל המום התהלך לפני והים תמים ואהנה בריתי ביני וביניך וגו' ח"ר הונא בשם בר קפרא ישב אברהם ודן ג"ש נאמרה ערלה בחינן ונאמרה ערלה באדם מה ערלה שנאמרה בחינן מקום שהוא עושה פירות חף ערלה שנאמרה באדם מקום שהוא עושה פירות ח"ל ר' חנינא בר פזי ובי נהנו גזירות שוות לאברהם נאמרה אלא רמז לו ונאמרה את בריתי ביני וביניך ואברהם אהבך בממד מאד ונאמרה בריתי ביני וביניך במקום שהוא פרה ורבה. ר' ישמעאל ור"ע. ר' ישמעאל אומר אברהם כ"ג היה שנא' נבע ע' ולא יחם אהה כהן לעולם וגו' ונאמר להן ונמלתי את אשר ערלתכם מסיבן ימול אם ימול מן האוזן אינו כבר להקריב מן הפה אינו כבר להקריב הוי אומר זו ערלה הגוף ר' עקיבא אומר ד' ערלות הן. נאמרה ערלה באוזן הנה ערלה אהם ונאמרה ערלה בפה הן אני ערל בשמים ונאמר ערלה בלב וכל בית ישראל ערלי לב ונאמר ערלה בגוף ועל זכר ונאמר לו התהלך לפני והים תמים אם ימול מן האוזן אינו תמים מן הפה אינו תמים מן הלב אינו תמים ומסיבן ימול ויהיה תמים הוי אומר זו ערלת הגוף מקרא אמר וכן שמונה ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם אם ימול מן האוזן אינו שומע מן הפה אינו מדבר מן הלב אינו חושב מסיבן ימול ויהיה יכול לחשוב זו ערלת הגוף ח"ר הנחומא מסתברא דאז מקרא ועל זכר ובי יש ערל נקבה אלא ממקום שהוא ניכר אם זכר אם נקבה משם

מוהלים אותו. ויסול אברהם על פניו וידבר אהו אלהים לאמר. ר' פנחס בשם ר' לוי שתי
 פעמים כתיב באברהם נפילה על פניו כנגדן נפילה מילה מצניו שתי פעמים אחת במצרים
 ואחת במדבר במצרים בא משה ומלך יהושע בא במדבר בא יהושע ומלך ואני הנה בריתי אהך ר' אבא
 ור' זכריה ורבי שמואל בר אמי הוין יבדקו ומקפין מיין כועריקון מן הסורה שגא' והיית
 לאב המון גויים. לאב הם דהוה חסיד ר"ש לא יקרא עוד שמך אברהם והיה שמך אברהם
 בר קפרא אמר כל מי שהוא קורא לאברהם אברהם עובר בלא תעשה ר' לוי אמר בעשה ולא
 תעשה ולא יקרא עוד שמך אברהם בלא תעשה והיה שמך אברהם בעשה והרי אנשי כנה"ג
 קראו אותו אברהם שגא' אהה הוא ה' אלהים אשר בחרת באברהם והוא אהו מאור כשדים ושמה
 שמו אברהם דלמא שיהי היא שער שהוא אברהם בחרת בו דכוותה הקורא לברה כרי עובר
 בעשה הלא שנתפווה עליה דכוותה הקורא לישראל יעקב עובר בעשה הני לא שיעקב שם יעקב
 ממקומו הלא כי אם ישראל יהיה שמך ישראל עיקר ויעקב שפל ר' זבדא בשם רבי אחא מכל
 מקום שמך יעקב כי אם ישראל יעקב עיקר וישראל מוסיף עליו. ונחתי לך ולזרעך אחרך את
 ארץ מגוריך רבי יודן אומר חמש הם מקבלים בניך אלהותו אתי אהיה להם לאלוה ולפערון
 ואם לאו לא אהיה להם לאלוה ופערון אם נכנסין בניך לארץ הן מקבלין אלהותו ואם לאו
 אין מקבלין אם מקיימין בניך את המילה הן נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסים לארץ אם
 מקבלין בניך את השבת הם נכנסין לארץ ואם לאו אינם נכנסין. רבי זכריה ורבי חלבון בשם
 רבי אבון כרי יוסי כתיב וזה הדבר אשר מל יהושע דבר אמר להם יהושע ומלך אמר להם
 מה אהם סבורים שיהם נכנסין לארץ עליוס כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו ונחתי לך ולזרעך
 אחרך וגו' על מנת ואהה את בריתי השמור. ואהה את בריתי השמור ר' הונא ור' יוחנן רבי
 הונא אומר ואהה מוכן למוהל שיהא מהול ורבי יוחנן אמר המול ימול מוכן למוהל שיהא מהול
 תיחא ישראל ערל אינו מוהל קל וחומר עכו"ם ערל ונמלחם את אשר ערלחכם כמותי היא תלויה
 בגוף ומעשה במונב המולך ובזוטוס בניו של הלמי המלך שהיו יושבין וקורין בספר בראשית
 כיון שהגיעו לפסוק זה ונמלחם את אשר ערלחכם הפך זה פניו לבתול. והתחיל בוכה וזה הפך
 פניו לבתול והתחיל בוכה הלאו שניהם וגמולו לאחר ימים היו יושבין וקורין בספר בראשית
 כיון שהגיעו לפסוק זה ונמלחם את אשר ערלחכם אמר אחד להבדו אי לך אחי א"ל את אי
 לך בי לא אחי גלו את הדבר זה לזה. כיון שהרגישה בהן אמן הלכה ואמרה לאביהן בניך
 עלתה נומי בשבתן וגזר הרופא שימולו אמר לה ימולו מה פרע לו הקב"ה איך פנחס בעשה
 שיחא למלחמה עשו לו סיעה של פסטרן וירד מלאך והגילו וכן שמונת ימים ימול לכם תיחא
 הלוקח עובר שפחתו של עכו"ם רבי יוחנן אמר ימול לשמונה והני רבי חמא בר' יוסי ימול
 לשמונה והני שמואל כן מה דאמר שמואל לכן או לבת מי"מ המול ימול מילה ופרעיה מילה
 וי"ז המול ימול מכאן למוהל שיהא מהול המול ימול להביח את שגולד מהול תני ר"ש כן אלעזר
 אומר לא נחלקו ביה שמאי ובית הלל על שגולד מהול שהוא צריך להטיף ממנו דם ברית מפני
 שהיא ערלה כבושה על מה נחלקו על גר שחגייר ונהול שבי"ש חומרים שהוא צריך להטיף ממנו
 דם וב"ה חומרים אינו צריך ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אומר ב"ש ובה"ל נחלקו על זה
 וזה שהוא צריך להטיף ממנו דם ברית ועל מה נחלקו על מי שגולד מהול ובשאל יוב שנינו
 שלו להיות בשבת שבי"ש חומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ב"ה חומרים אינו צריך ר' יצחק
 בר נחמן בשם ר' הובשיה הלכה כדברי ההלמוד ועל זכר ר' חני אי' וכו' יש ערל נקבה הלא
 ממקום שהוא יכר את זכר אם נקבה מוהלים אותו את בריתי הפך זה המשך אינו צריך
 לימול ר' יהודה אומר ימול מפני שהיא ערלה כבושה אמרו לפני ר' יהודה והלא הרבה היו

בימי בן חזיבא לכולהון בנין חוזרין ומולין הה"ד המול ימול אפי' די ה' פעמים את בריתי
הפך זה המשך :

פרשה מ"ז.

ויאמר אלהים שרי אשך וגו' כתיב אשת חיל עטרה בעלה א"ר אחא בעלה נחטער בה
והיא לא נחטעה בצעלה רבנן אמרי מרחא לבעלה בכל מקום האיש גוזר ברס הכא כל אשר
תאמר אליך שרה שמע בקולה א"ר יהושע בן קרחה וי"ד שנטל הקב"ה משרי חלק חזיו לשרה
וחזיו לאברהם אר"ם בן יוחאי וי"ד שנטל הקב"ה משרי היה טס ופורח לפני כסאו של הקב"ה
אמר לפניו רבש"ע בשביל שאני קטנה שבאותיות הו"אחתי משנה האדקה א"ל הקב"ה לשעבר
היית בשמה של נקבה ובסופן של אותיות עכשיו אני נותק בשמו של זכר ובדראשן של אותיות
שנא' ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע א"ר מנא לשעבר היתה שרה לעזמה עכשיו היא שרה
לכל באי העולם וברכתי אותה וגם נהתי ממנה לך בן רבי יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר
וברכתי אותה ליתן לה בן וברכתי לברכה החלב אמר לו ר' נחמיה וכי כבר נחבשה בחלב
והלא עדיין לא רבערה אלא מלמד שהחזירה הקב"ה לימי נעוריה ר' אבהו בשם ר' יוסי בר
חנינא נותן אני יראה על כל עו"ש דלא יהוון מונין לה ונחיתן לה עקבה ר' יודן בשם
ריש לקיש עיקר מערין לא הוה לה וגלף לה הקב"ה עיקר מערין. מלבי עמים ממנה יהיו א"ר
אחא בר חנינא מכאן דבש אברהם והחזיר את קעורה ויסול אברהם על פניו ויחק שתי פעמים
כפל אברהם על פניו וכנגדן נעלה מילה מצניו שתי פעמים א' במלרים ואחד במדבר, במלרים
בא משה ומלן, במדבר בא יהושע ומלן. ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד וגו' ר' יודן ור'
עזריה ר' יודן אומר הלבן מאה שנה יולד למה ששרה הבת תשעים שנה הלא האיש אינו מזקין
והאשה מזקנת ר' עזריה אמר אף לזאת לא נלך שהרי שרה בת תשעים שנה לא הזקנה אינו
היא זקנה כל-שקורין אותה אימא פלגיה ואינה מקסדה. לו ישמעאל יחיה לפניך ר' יודן בשם
ר' יהודה בר סימון אמר משל לאוהבו של מלך שהיה המלך מעלה לו אוונה אמר לו המלך
אני מבקש לכפול אוונה שלך א"ל לא תמלי רוחי קריר הלוי קדמייתא לא תמנע קך לו ישמעאל
יחיה לפניך. ויאמר אלהים אבל שרי אשך ולישמעאל שמעתך ר' יוחנן בשם ר' יהושע בר חנינא
בן הגבירה למד מכן האמה הנס ברכתי אותו זה יחק והסריתי אותו זה יחק והרביתי אותו
זה יחק ולישמעאל כבר שמעתי אותו ע"י מלאך ר' אבא בר כהנא בשם ר' ביבוי כהן בן
האמה למד מכן הגבירה הנה ברכתי אותו זה ישמעאל והסריתי אותו זה ישמעאל והרביתי אותו
זה ישמעאל ק"ו ואת בריתי אקים את יחק א"ר יחק כתיב כל אלה שבטי ישראל י"ב אלו
בני גבירה וישמעאל אינו מעמיד שנים עשר אלא אותן נשיאים היך מה דאח אמר נשיאים ורוח
וגם אין אבל אלו מעות כמה דאח אמר שבעות מעות אומר קלה. ואת בריתי אקים את יחק
ר' הונא בשם ר' חידו אותה השנה מעוכרת היה. ויכל לדבר אתו חמי הנספר מחברו בין
גדול בין קטן נריך ליפול מוננו רשוח ממי אהה למד מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר
עם הקב"ה באו מלאכי השבת לדבר עמו אמר להן נספר מן השכינה שהיא גדולה מכס תחלה
אח"כ אני מדבר עמכם כיון שדבר עם הקב"ה כל זרבו אמר לפניו רבון העולמים נריך אני
לדבר א"ל הספר בשלום הה"ד ויעל אלהים מעל אברהם אמר ר"ל האבות הן הן המרכבה
שנא' ויעל אלהים מעל אברהם ויעל מעליו אלהים והנה ה' נבב עליו ויקח אברהם את ישמעאל
בנו ואת כל ילידי ביתו א"ר אייבו בשעה שאל אברהם אותן ילידי ביתו העמידן גבעות ערלות
וחרה עליהם חמה והתלועז ועלה רוחן לפני הקב"ה כקערת הסמים וכעולה שהיא כליל לאישים

אמר הקב"ה בשעה שיהיו בניו של זה באים לידו עברה ולידי מעשים רעים אתי זכר להם הריח הזה ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם. ואברהם בן השמים ותשע וגוי הכא חת אמר בשר ערלתו ולהלן את אמר את בשר ערלתו אלא אברהם ע"י סתמעתך ע"י אשה כתיב בשר ערלתו ישמעאל אלא נתמעתך ע"י אשה כתיב את בשר ערלתו בעצם היום הזה נמול אברהם א"ר ברביה לא מראש בסתר דברתי אלא אמר הקב"ה אלו מל אברהם בלילה היו כל בני דורו חומר בכך וכך אלו היינו רואים אותו לא היינו מניחים אותו לימול אלא בעצם היום הזה דרגש ליה ימלל. נמול אברהם א"ר אבא בס כהנא הרגיש ונטעור כדי שיכסול לו הקב"ה שכרו א"ר לוי מל אברהם אין כתיב כאן אלא נמול בדיק את עצמו ומלא עצמו מהול א"ר ברביה בההיא עינה חקיל ר' אבא בר כהנא לר' לוי א"ל שקרנא כזבנא את אלא הרגיש ונטעור כדי שיכסול הקב"ה שכרו. ובל אשוי ביהו וליד ביה ומקתה כסף תיחא הולבין ליריד של עכו"ם בחלו של מועד ליקח מהם בחים שדות וברמים ועבדים ושפמות ר' אחי בשס ריש לקיש אמר לא סוף דבר עבדים מהולים הן לו אלא אשוי ערלים מפני שהוא מכניסן תחת כנפי השכינה ר' יוחנן בן לוי צעי קומי דריש לקיש א"ל מהו ליקח עבדים ערלים מן העכו"ם א"ל אימתי את שואלני ביום טוב הנא אשוי בשבת וכן הקונה חצר בארץ ישראל א"ל הרי למחר בכך וכך משום דחביבה ארץ ישראל יש לו רשות לומר כך הני חזקיה עד רדתה אשוי בשבת שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת שלשט ירדים הם יריד עזה עכו יריד בטען ואין לך מהחורר מכלם אלא אלא יריד בטען אמר אברהם עד שלא מלתי היו העובדים ובאים באים אלני תאמר תשמלתי איך באים אלני אמר לו הקב"ה עד שלא מלתי היו בני אדם ערלים באים אלך עכשיו אני בכבודי בא ונגלה עליך הה"ד וירא אליו ה' באלווי ממרא :

פרשת מ"ח.

וירא אליו ה' באלווי ממרא והוא יושב פתח האהל כתיב ותתן לי מגן ישעך וימיןך הסעדי ועוונתך תרבני ותתן לי מגן ישעך זה אברהם וימיןך הסעדי בכבשן האש ברעבון ובמלכים ועוונתך תרבני מה עוון הרבה הקב"ה לאברהם שהיה יושב והשכינה עומדה הה"ד וירא אליו ה' ואחר עורו נקפו זאת ומבשרי אחזה אלוה אמר אברהם אחר שמלתי עצמי הרבה גרים באו להדבק בזאת הבריה ומבשרי אחזה אלוה אלולי שעשיתי כן מתיבן היה הקב"ה נגלה עלי וירא אליו ה' רב איסי פתח אם אמאם משפט עבדי ואמתי ברבם עמדי מה אעשה כי יקוב אל וכו' יסקוד מה אשיבנו אהיה דרבי יוסי הוה מכהשא עם אמתיא אכחשה קדמה א"ל מפני מה אתה מכחישי לפני שסחתי א"ל לא כך אמר חייב את אמאם משפט עבדי ד"א אם אמאם משפט זה אברהם ויקח אברהם את ישמעאל בנו וגוי אמר אלולי שעשיתי כן מתיבן היה הקב"ה נגלה עליו וירא אליו ה' באלווי ממרא והוא יושב ר' יחנן פתח מזבח אדמה תעשה לו וגוי א"ר יחנן מה את זה שבנה מזבח לשמי הריני נגלה עליו ומברכו אברהם שכל עצמו לשמי על אחת כמה וכמה וירא אליו ה' באלווי ממרא ר' לוי פתח שור וחיל לשלמים לזבח לפני ה' אמר מה את זה שהקריב שור וחיל לשמי הריני נגלה עליו ומברכו אברהם שכל עצמו לשמי עאכ"ו. וירא אליו ה' באלווי ממרא כתיב סהדו בניון חפאים א"ר רימיה בן אלעזר משל לשמי חינוקות שברחו מביה הספר היה זה לוקח וזה מיצהה. א"ר יונתן כל תגופה שגא' במקרא במויות הכתוב מדבר ובנין אב שבכולן סהדו בניון חפאים אחזה רעדה חנפים א"ר יהודה בר' סימון לארבי ליסעים שמרד במלך אמר המלך כל מי שהוא תופסו אני נותן לו פרקופי עמד אחד ותפסו אמר המלך שמרו שניהם עד הבקר והיה זה מחפחד וזה מחפחד

זה מתפחד לומר אי זו פרוקופי המלך נותן לי וזה מתפחד ואומר אי זה דין המלך דן אותי
 כך לעתיד לבא ישראל מתפחדים ועכו"ם מתפחדים ישראל מתפחדים ופחדו אל ה' ואל עובדי
 באחרית הימים ועכו"ם מתפחדים פחדו בזיון העמים ח"ר יהודה ברי סימון למה הוא קורא
 אותך מוקדי עולם שאלו ניתן להם השות היו מוקדים כל העולם כולו על יושביו לשעה קלה.
 הולך ג'קות זה אברהם ובמרו דרך ה' לעשות ג'קה ומשפט. ודובר מישרים מישרים אהבך.
 מואם בבטע מעסקות שנא' אם מוחט ועד שרוך נעל. נוער כפיו מתמוך בשומד הרמותי ידי
 אל ה' אל עליון. הוא מרומים יסכון ר' יהודה ברי סימון בשם ר' חנין בשם ר' יוחנן העלה
 אותו למעלה מסיפה הרקיע הוא דהוא ח"ל הבט נא השמימה אינו שיך לומר הבט אלא
 מלמעלה למטה. מגדוה סלעים משגבו אלו עניי כבוד. לחמו נחן מימיו נלמדים יוקח נא מעט
 מים. מלך בישוי החזינה עיניך וירא אליו ה' באלגו ממרא. והוא יושב פתח האהל כחוס היום
 ר' ברביה משום ר' לוי אמר ישב כתיב בקם לעמוד אמר לו הקדוש ברוך הוא שב אהה סימן
 לבניך מה אהה יושב ובסינה עומדה כך בניך יושבין ובסינה עומדה על גבן כשישראל נכנסים
 לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין קריאת שמע והן יושבין לכבודי ואני על גבן שנא' אלהים
 נצב בעדה אל ח"ר חגי בשם ר' יצחק עומד אין כתיב כאן אלא נצב אשימום כמה דהיקח
 ונצבה על האר. כתיב והיה ערס יקראו ואני אענה ר' שמואל בר' חייה וכו' יודן בשם ר' חנינה
 על כל שבה ושבה שישאל משבחין להקב"ה משה שכינתו עליהם מ"ט ואמה קדוש יושב ההלות
 ישראל. פתח האוהל פתח טוב פתחה לעובדים ובסיים פתח טוב פתחה לגרים שחילוני אה לא
 בראתי שמים וארץ שנא' וימתחם כאהל לשבת שחילוני אה לא בראתי נגלל חמה שנא' לשמש
 שם אהל בהם שחילוני אה לא בראתי את הירח שנא' הן עד ירח ולא יאהיל ח"ר לוי לעתיד
 לבא אברהם יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מוישראל לירד לתוכה ואוקן שחטאו
 יותר מדאי מהו עושה להם מעביר את הערלה מעל גבי תוקות שמחו עד שלא מלו וותנה
 עליהם ומורידן לגיהנם ה"ד שלא ידיו בשלומיו חלל בריתו. כחוס היום לכשיבוא אותו היום
 שכתוב בו כי הנה היום בא בעבר כתגור. כחוס היום הני ר' ישמעאל כחוס היום הרי שם שעה
 אמורות הא מה אני מקיים וחס השמש וגמס בדי שעות אומר בדי שעות או אינו אלא
 בדי שעות כשהוא אומר כחוס היום הרי וי שעות אמורים או חלוק כחוס היום בדי שעות וחס
 השמש וגמס בדי שעות אמר היך אהם יכולים לקיים כחוס היום בדי שעות והלא בדי שעות
 אין חוס אלא במקום שהחמה זורחה שם שבדי שעות עולא קריר ושמשא שריב בשש שעות
 עולא ושמשא שריבין כהדא הא אין עליך לומר בלשון אחרת אלא בלשון ראשון כחוס היום
 בשש שעות וחס השמש וגמס בדי שעות שבמקומו שהחמה זורחה בלבד שם נמס ח"ר הנחומא
 בשעה שאין לבדיה כל אחתיו ח"ר ינאי ניקב נקב מניהום והרחיה כל העולם כולו על יושביו
 לשעה קלה אמר הקב"ה ג'דקים בצער והעולם בריות הדא אמרה שהחמוס יפה למכה אמר
 עד שלא מלתי היו העובדים והשבים באים אלני ח"ל הקב"ה עד שלא מלתי היו בני אדם
 ערלים באים עכשוו אני ובני פמלוא שלי נגלים עליך ה"ד וישא עיניו וירא והנה שלסה חנשים
 נצבים עליו וירא בשכינה וירא במלאכים :

שם פרשת נ"ה.

יחקק וישנעאל היו מדיינים זה עם זה זה אומר אני חניב מונך סמנלתי לשלם
 עשרה שנה וזה אומר אני חניב מונך סמנלתי לחי ימים אמר לו ישמעאל אני חניב מתוך
 לניה שהיה ספוק צידי לנחות ולא נחיתי באותה שעה אמר יחקק הלואי היה נגלה עלי

הקב"ה ואומר לי שאתחנך א' ונאצרי ולא אעבד עידי והאלהים נסה את אברהם (כ"א אומר לו ישמעאל אני חביב ונמך שגנולתי לשלש עשרה שנה אבל אתה נמולת בקטנך ואי אפשר למחות א"ל יחוק כל ונה שהלויית להקב"ה שלשה עיפי דם הם אלא הריני עבדו. בן ליון שנה אלו מצקש לי הקדוש צדוך הוא להשחט איני ונעבד אומר הקדוש צדוך הוא הרי השעה עידי והאלהים נסה את אברהם:)

שמות רבה פ' א'

ויקם ונלך חדש רבנין פתחין פתחא להאי קרא צה' צגדו כי צניס זריס ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם ללמוד בשמות יוסף הפרו צרית מילה אמרו נהיה כוולרייס ונבאן אחה ליד שמשא מלך ציליאתן וכיון שעשו כן הפך הקב"ה האהבה שהיו המולדים אורחין אורחן לשנאה שנא' הפך לבס לשנוא עמו להתנכל צעצדיו לקיים מה שנא' עתה יאכלם חדש את חלקיהם.

שם פ' י"ט.

ואל יאמר בן הנכר הה"ד רני ושנתי צת ליון וכתיב וכלו גוים רבים אל ה' אומר הקב"ה ונה לגרים אני אומר כן עאכיו לליון ולישראל ואל יאמר בן הנכר אל הקב"ה לגרים אתם ונתייראים לפי שפסלתי אתכם ואורתי צפסח כל בן נכר לא יאכל צו לנה לא תשאלו לגבעונים ונה טובה עשיתי להם בני אדם שעשו צערונה ועשו מיראה וצאו להן אלל בני וכשצעו להן ונה עשיתי לשאל ולציתו על שציקש להרבן שהרגו הם שנצעה ונציו שנא' ויקח הנולך את שני בני רלפה ואת חונשת בני מיכל אומר הקב"ה ונה אם לגבעונים שהיו אמוריים וצאו מיראה ועשו ורמה עם ישראל קצלתי אותם ועשיתי להם טובה ועשיתי דייקי שלהם צבני. הגרים שהם צאים ונאהבה ונשרתים לשני איני ונקבן ונגדלן לפיכך ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לשרתו אלו הגרים שנהולים הם אבל אותם ערלים הם שכן הקב"ה פוסל את ערלים ונורידם לגיהנם שנא' בן אדם נהיה על המון מלרים ונורידהו וכן ישעיה אומר לכן הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לבני חק לבני שחין לו חק מילה שנאמר ויענינה ליעקב לחק לישראל צרית עולם שאין הנהולים יורדין לגיהנם א"ר צרכיה כדי שלא יהיו הנונים והנשונדין ורשעי ישראל אוננים הואיל ואנו נהולין אין לנו יורדים לגיהנם ונה הקב"ה עושה ונשלח ונלחך ונוסך ערלתן והם יורדים לגיהנם שנא' שלח דיו צלוננוי חלל צריתו וכיון שגיהנם הוא לערלה חלויה צהם פותחת פיה ולוחכת אותם הוי ופערה פיה לבני חק. זאת חקת הפסח א"ר שונעון בן חלפתח כיון שיאלו ישראל ונולדים אומר הקב"ה לנשה הזהיר לישראל על מות הפסח כל בן נכר לא יאכל צו וכל עבד איש ונקת כסף ונולתה אותו וגוי כיון שראו ישראל שפסל לערלים לאכול צפסח עמרו כל ישראל לשעה קלה ונולו כל עצדיהם ונניסם וכל מי שיאל עונם שנא' וילכו ויעשו בני ישראל ועל לונלך שעשה ונשחה לאוהביו אומר הנולך אם אין סיינעטרי על כל המסובין אל יכנס אחד ונהם לכאן כך האלהים עשה ונשחה להם לני אש ונולת על מוריס ונפסי שגאלן יין הלה א"ל אם אין חותנו של אברהם צבשרכם לא תעממו וננו וידי כל הנולד צנולרים נמולו לשעה קלה עליהם נאמר אספו לי חסדי כורתי צריתי עלי זנה ורצותיו אמרו לא צקשו ישראל למול צמלרים אלא כלם צטלו הנוילה צמלרים חוץ ונשצטו של לוי שנאמר ולבו אומר חונוך ואוריך לנה כי שנורו אמתך וצריחך ינלורו צנולרים והיה הקב"ה מצקש חלק המלואים

לגאלן ולא היה להם זכות ונה עשה הקב"ה קרא למשה ואמר לו לך ונתהול אותם וי"א
 שם היה יהושע שגול אותם שגא' ושוב ונול את בני ישראל שנית והרצה ינהם לא היו
 נוקבלים עליהם תמול אמר הקב"ה שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה
 לארבע רוחות העולם ונסנו בגן עדן ומן הרוחות שגג"ע הלכו ונדקרו באתו הפסח שגא'
 עורי לפון ובואי תימן והיה ריח הולך ונהלך מי' יום נתכנסו כל ישראל אלל משה אמרו
 לו בצקשה ונמך האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח היה אומר הקב"ה אם אין
 אתם נמולין אין אתם אוכלין שגא' ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת תקח הפסח וגו'
 היד נתנו עלמון ונולו ונתערב דם הפסח בדם הנילה והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד
 ונטקו ונברכו שגאנר ואענור עליך ואראך ונתבוססת דרנניך וגו' חיי בדם פסח חיי
 בדם נילה.

שם פ' ב"ג.

אז יסיר משה ה"ד ויעלני עבור שאון מנלרים מטיט היון מטיט ולכנים ויקם על
 סלע רגלי זה היס כוכן אשורי שענרו ביצטה מיד ויתן צפי סיר חדש ונשל לאשה שהיתה
 נדה השלימה ימי נדתה ובהרה באתה אלל אישה אמר לה מי ונעיד עליך שפירת אוננה לו
 הרי שפחתי ונעידה שפחתי לפניה ונבלתי לכך נאמר את השירה הזאת נאים אנו לומר
 שירה לפניך שאין בנו טוונאה והרי הנילה ונעידה עלינו שאנו טהורים לכך נאמר את
 השירה הזאת ואין זאת אלא נילה שגא' זאת בריתי אשר תשמרו.

שם פ' ל'.

אמר ליה עקילם לארדיינום הונלך רולה אני להתגייר ולהעשות ישראל אמר לו
 לאוונה זו אתה ונקס כונה דזיתי אותה כונה הרגתי אותה לירידה שבאוונות אתה מנקס
 להתערב ונה רחית בהם שאתה רולה להתגייר אמר לו הקטן שבהם יודע היאך ברא הקב"ה
 את העולם ונה נכרא ציוס ראשון ונה נכרא ציוס שני וכונה יש ונשנכרא העולם ועל ונה
 העולם עומד ותורתן אמת אמר לו לך ולמד תורתן ואל תמול אמר לו עקילם אפילו חכם
 שנעלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו נול סכן כתוב ונגיד דבריו
 ליעקב תקיו ונשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ולמי לבני ישראל.

ויקרא רבה פ' י"ד.

אשה כי תזריע ה"ד חן חלק לשבעה וגם לשמונה חן חלק לשבעה אלו ז' ימי
 נדה וגם לשמונה אלו ח' ימי נילה אמר הקב"ה אם שונת ימי נדה אני נתן לך בן
 ואתה נולו לח' ימים הוי וציוס השמיני ימול בשר ערלתו.

שם פ' כ"א.

בזאת יבא אהרן זש"ה כי בתחולות תעשה לך ונלחונה ר' נתן ור' אחא בשם ר'
 סימון אמר אם עשית חבילות של עבירות עשה כגורן חבילות של ונלות עינים רעות והיו
 לעוטפות בין עיניך לשון שקר ולמדתם אותם את בניכם וירי' שופכות דם נקי וקשרתם
 לאות על ירך לב חורט ונחשנות און והיו הדברים האלה רגלים מנחרות לרוץ לרעה הוי
 רץ אחר נילה שהיא בין ברכים יפוח כזבים עד שקר ואתם עדי נאם ה' ונשלח אנשים

צין אחים נקט שלום ורדפהו ר' יוחנן פתר קריא צקצניטין דאמר ר' יוחנן לעולם יעשה אדם עלמנו קצניטין היאך יכול לעשות ונורה ר' זנאה פתר קריא צונשניות דא"ר זנאה לעולם ישקיע אדם עלמנו צונשניות שאם יתק יפתחו לו אם לתלמוד לתלמוד אם להגדה להגדה ר' אלעזר בשם ר' יהושע צן לוי אמר עמוד צרזל ונשנה ר' יודן פתר קריא צבהן גדול צכניטתו לצית קדשי הקדשים חזילות חזילות של נזלות יש צידו צזכות התורה וזאת התורה צזכות נזילה זאת צריתי צזכות שנת אשרי אנוש יעשה זאת צזכות ירושלים זאת ירושלים צזכות צבעים וזאת אשר דצר להם אציהם צזכות יהודה וזאת ליהודה צזכות ישראל זאת קומתך צזכות תרומה וזאת התרומה צזכות הנעשרות וצכנוני נא צזאת צזכות קצנות צזאת יצא אהרן.

שם פרישה כ"ז.

והיה שבעת ימים תחה אמרו ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר ושל לנוך שזככם למדינה וגזר ואמר כל אכסנין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחלה כך אמר הקב"ה לא תצילו לפני קרבן עד שתעבור עליו שנת שאין זו ימים צלא שנת ואין נזילה צלא שנת הה"ד וניזום השמיני והלחה ירלה א"ר יצחק ונשפט אדם ונשפט הנהמה שנים ונשפט אדם וביום השמיני ימול צשר ערלתו ונשפט צהמה וניזום השמיני והלחה ירלה.

דברים רבה פ' ג'.

ואהצך וצרכך והצרך וגו' למה הוא נקיים פרי הצטן לפרי האדמה אמר הקדוש צ"ה ויה פרי אדמתך סיגים אף פרי צטן סיגים ד"א ויה פרי אדמתך אין צהן לא חטא ולא עון אף פרי צטן לא יהא צהן לא חטא ולא עון ד"א ויה פרי אדמתך לריכים עישור אף פרי צטן לריכים עישור וזו המילה.

שם פ' ו'.

כי יקרא קן לצור לפניך הלכה חנוק שטולד כשהוא נהול מהו שיהא נוחר לעול אוחו כך שנו חכמים חינוק שטולד נהול לריך להטיף מוננו דם צרית מפני צריתו של אצרהם וניזין חמה לעד מן התורה שגא' הנול ינול יליד ציתך ותקנת כספך ד"א הנול ינול אל תהי קורא צו אלל שחי נזילות ונזילה ופריעה ר"ל אמר הנול ינול מכאן לנזילה לריך שיהא נהול דכתיב הנול ינול א"ר יודן צן פזי ויה כתיב צלפורה אשת משה אז אמרה חתן דמים וגו' לנזילה אין כתיב כאן אלל לנזילות שחי נזילות ונכאן לנזילה ונכאן לפריעה ולמה חתינוק נינול לשמונת ימים שנתן הקב"ה רחמים עליו להמתין לו עד שיהא צו כמו וכשם שרחמיני של הקב"ה על האדם כך רחמיני על הנהמה וניזין שג' וניזום השמיני והלחה ולא עוד אלל שאמר הקב"ה אוחו ואת צבו לא תשחטו ציום אחד וכשם שנתן הקב"ה רחמיני על הנהמה כך נתחלל רחמיני על העופות וניזין שגא' כי יקרא קן לצור לפניך.

שיר השירים רבה.

הנה מטתו ונטותיו ושצטיו הנד"א שצעות נטות של שלמה לנוך שהשלום שלו ששים גבורים אלו ששים רבוא שינאו ונזלרים ונזן עשרים שנה ונעלה ונצורי ישראל אלו ששים רבוא שינאו ונזלרים ונזן עשרים שנה ולנוטה כלם אחזי חרב ונלוודי ונלחמה איש

חרצו על ירכו שבשעה שאמר להם ונשה כך אמר אלי הקב"ה סוגיעימום וכל ערל לא יאכל
 זו מיד כל אחד ואחד כעל חרצו על ירכו ונל עמלו וני ונלן ר' זרכיה אמר ונשה היה
 מיהל ואהרן פורע ויהושע ונשקה וי"א יהושע היה מיהל ואהרן פורע ונשה ונשקה ה"ד
 בעת שהיה אמר ה' אל יהושע עשה לך חרצות לורים וסו ונל את בני ישראל שנית ולמה
 ז' ונכאן שמלן בראשונה מיד ויעש לו יהושע חרצות לורים וימל את בני ישראל אל בצעת
 הערלות ונשה אל בצעת הערלות א"ר לוי ונכאן שעשו אותה בצעה צערלה.

למינה ורמינה צנות לין הנלווינים לי בתגלחת צמילה וצמילת.

הקך יפה רעייתו הקך יפה צמלות הקך יפה צמילות חסדים הקך יפה
 צמלות עשה הקך יפה צמלות לא תעשה הקך יפה צמלות הבית בחלה תרונה ומעשרות
 הקך יפה צמלות הסדה בלקט שכחה ופאה ונעשר עני והפקר הקך יפה בכלאים הקך יפה
 בקדין צמילת הקך יפה צמיעה הקך יפה צערלה הקך יפה צנטע רצעי הקך יפה צמילה
 הקך יפה צפריעה הקך יפה בתפלה הקך יפה בקריאת שנוע הקך יפה צנוזה הקך יפה
 בתפילין הקך יפה בצוכה הקך יפה בלולב ואתרוג הקך יפה בתשובה הקך יפה צנועים
 טוצים הקך יפה צעולם הזה הקך יפה צעולם הצא.

נה יפו פעמיך צעולים צת נדיב צתו של אצרהם שנקלה נדיב הנוד"א נדיב עמיים
 נאספו עם אלהי אברהם וגו' חנוקי ירכיך א"ר יוחנן כל חוטטין ופרניקין שישראל
 מחטין ומתפרנקין צעה"ז צצות נילה שנתנה בין ירכים א"ר חייא נה ראו חכמים לקצוע
 רפא בצרכת שניית כנגד המילה שנתנה צמיעי ה"ד צרית היתה אתו חיים והשלים
 וגו' כמו חלאים כמה חלי" ונתחת ידיה כמה תנוקות הנמולים ונתים תחת ידיה א"ר נתן
 ונשה שצאתי לנדינת קפטוקיא והיתה שם אשה אחת והיתה יולדת צנים זכרים ונמולים
 ומתים ונלה ראשון ונת שני ונת שלישי ונת רביעי הביאתו לפני וראיתי צטרו ירוק
 נסתכלתי צו ולא ונלאתי צו דם צרית אמרו לי ונה אנו עולין אותו אמרתי להם המתו
 והניחו אותו עד שיצא לו דם צרית דתנין חנון הקטן החולה לין מוהלין אותו עד
 שיצריא והניחו אותו ונלו אותו ונמלא הבן של חיים והוליו שנו נתן צמני הוי כמו
 חלאים ד"א כמו חלאים לנה חלאים ה"י דונה ר' חויא ורצנן ר' חויא אמר לחוליא של
 עמוד ורצנן אנרין לחוליא של נרגליות וני עשאה ר' ונחנא אמר ונעשה ידי אנון
 ונעשה ידי אונותו של הקב"ה צעולם א"ר שמואל ונשל לנלך שיהי לו פרדם ונוטע צו שורות
 שורות של אגוזין ותפוחים ורמונים ומסקן לצנו אמר לו בני איני תוצע ומך דבר אלא
 צענה שהנטיעות הללו ונצרות תא ונציא לפני ונהן ונעמנוני כדי שצראה מעשה ירך
 ואשונת כך כך אמר הקב"ה לישראל בני איני תוצע מכס דבר אלא כשיוולד לאחר מכם צן
 צבור יהא ונקדישו לשמי ה"ד קדם לי כל צבור וכשאתם עולין לפעמי רגלים תהיו ונעלין
 אותו וכל זכרים שלכם להראות לפני לפיכך הזהיר ונשה את ישראל שלם פעונים צנה.

קדיש ב'.

זוהר לברית מילה בהקדמה דף י"ג.

פקודא שביעאה למגזר לתנויטא יונין ולאצנרא זהונא דערלחת צנין דהיה חיה
 איהי דרגא תנינאה לכל דרגין והיה נפש דפרחא וניה אינטיכא לתחתזאה קמה לתנייטא
 יומין כמה דהיה דרגא תנינאה וכדין אחזיו ודאי דהיה נפש חיה נפש דהיה חיה קדישא

ולא נקטרה אחרת ודא איהו ישרנו המים. נספרא דחנן יתרטון מיה דזרעא קדישא רשימו נפס חיה ודא רשימו דאת יו"ד דאתרשים נצטרא קדישא וכל שאר רשומין דעלמא ועוף יעוסף על הארץ דא אליהו דטאס כל עלנא נצרבט טאסין למהוי תמן נההוא גזירו דקיינא קדישא ואלטריך לתקנא ליה כורסייא ולאדכרנא נפומיה דא כרסויא דאליה"ו ואי לאו לא שארי תנון. ויצרא אלהים את התנינים הגדולים תרין חלין ערלה ופריעה גזירו דערלה ופריעה נצחר ואינון דבר ונוקנא. ואת כל נפס החיה הרומשת דא רשימו דאית קיינא קדישא דאיהי נפס חיה קדישא כדקאמנן אשר שרנו המים מיין עלאין אתונשכו לגבה דאת רשימו דא ובגין דא אתרשימו ישראל נרשימו קדישא ודכיו לתתא כגונא דאינון רשימין קדישין לאשתמודעא צין סער קדישא לקטרא אחרת דנעקאנו. ואף ישראל רשימין לאשתמודעא צין קדוש לענין עע"ז דאתיין נקטרה אחרת דנעקאנו כנה דאחמר וכנה דרשים לון הכי רשים נעירי ועופי דלחון נצעירי ועופי דעמין עע"ז זכאה חולקהון דישראל.

זוהר פ' לך לך דף צ"ב ע"א.

ויהי אצרכם צן חשעים שנה וגו'. רבי יוסי פתח ועמך כלם לדיקים לעולם ירשו ארץ וגו'. זכאין אינון ישראל וכל שאר עמין עע"ז דקציה קרא לון לדיקים דתניא ונאש ועשרין (וחנש) ותמניא אלפי נארי דגדפין דאזלין וטאסין כל עלנא ושמעין קלא ואחדין ליה לההוא קלא כמה דתינין לית לך ונלא בעלנא דליה לה קלא ואזלא וטאסא נצקיעא ואחדין לה נארי דגדפין ובלקין ההוא קלא (ד"א לעאריהון דאמרין לא דנדין) ודיינין לה סן לעצ סן לציס דכתב כי עוף השמים יוליך את הקול וגו'. אינתי דיינין לההוא קלא רבי חייא אומר נצטתא דבר נש טביז ונאיש ונשנתיא נפקת מנייה והיא אסהידת ציה צבר נש וכדין דיינין לההוא קלא סה"ד נשוכנא חיקך שומר פתחי פיך. נאי טעמא נשוס דסיא אסהידת צבר נש. רבי יהודה אומר כל נש דבר נש עמיד צכל יונא נשנתיא אסהידת ציה צבר נש צליליא. תאנא אומר רבי אלעזר נחלת שעתא קנייתא צליליא כד נאף יונא ועאל שמשא נארי דנפתחן דנונקן על שמשא עאל נצריכר תרעין דפתחן צימנא נצחר דעאל צכלהו צכל אינון תרעין סתימין (ניא פתחין) כרוזא קאים וצרי לאכרוזא קאים נאן דקאים ואחיד לאינון נפתחן נצחר דסייס כרוזא קאים כל אינון נעורי עלנא נעכנשין ובלקין לית נאן דפתח (פומא) פטרא כלא נשנכנין כדין דינין דלתתא נשערין ואזלין וטאטין בעלנא וסיהרר שארי לאנהרר ונארי דינצא תקעין ומיללני. תקעין נתינות כדין נשערי סינחא ומזמרין קמי נאריהון כנה נארי תריסין קיינוי צקיונייהו ואשערין דינין בעלנא כדין צבי נשא קיימין ונשנתיא נפקת ואסהידת סהדותא ואשתינצת צדינא וקציה עמיד חקר צבר נש ונשנתיא נצת לאחרה. נפלוגת לילא כד לפורין נשערין סערא דלפון אשער צרוחא קס צקיונייה סרביטא דנכטר דרוס ונצט נההוא רוחא ושכך ואחנכס כדין אשער קב"ה צנווסוי לאשתעשעא עם לדיקיא נגנתא דעדן נהסיא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשעא צאוריתא דהא קב"ה וכל לדיקיא דנגנתא דעדן כלסו לייתי לקליה סה"ד סיושנא נגנים חגרים מקשיבים לקולך השמיעיני. ולא עוד אלא דקב"ה נשך עליה מד חיטא דחכ"ד למהוי (תדי) נעיר בעלנא דהא עלאין ותחאין נעדין ליה סה"ד יונס ילוה ייי חסדו וכלילה סירה עניי. א"ר חזקיה כל נאן דאשנדל צאוריתא נהאי שעתא ודאי אית ליה חולקא תדיר בעלנא דאחי א"ר יוסי מאי טעמא תדיר ח"ל הכי חולקא דכל פלגות ליליא כד קב"ה אשער נגנתא דעדן כל אינון נעיען דגנתא אשתיין

יתיר ושהוא נחלף דאקרי נחל קדושים נחל עדנים דלף פסקן ניימיו לעלמין כזכורל ההוא דקאים ואסתדל באורייתא כאלו ההוא נחלף אחרק על רישיה ואשקי ליה בגו אינון נטיעין דבגנתא דעדן (אמר ר' יוסי) ולא עוד אלא הואיל וכלהו לדיקיא—דגו וגתא דעדן לייטין ליה חולקא שויין ליה בההוא שקיו דנחלף. אשתכח דאית ליה חולקא דתיר בעלמא דאית. רבי אבא הוה אחי מעבדיה לבי ערוגיא דמנוי ורבי יעקב בריה הוה עמייה. אערעו בכפר טרשא. כד צעו למעטבז אמר רבי אבא למרי דביתא אית הכא תרנוולא אייל נאריה דביתא אמאי. אייל בגין דקאינונא בפלגות ליליא נונא. אייל לא אלטרך דהא סיינונא לי דביתא דהדין טקלא דקמי ערבאי מלינא ליה נייא ונטיף טיף טיף בפלגות ליליא נונא אחרקו כללו נייא ואחנגבל האי קיטפא ונהיס ואשתנוע קלה ככל ביתא וכדין הוא פלגות ליליא נונא. וחד סבא הוה לי דהוה קס ככל פלגות ליליא ואסתדל באורייתא ורגיני כך ענד האי. אמר רבי אבא צריך רחונא דשדרי הכא. בפלגות ליליא נהיס ההוא גלגל דקיטפא. קמו רבי אבא ורבי יעקב שנועו לההוא גברא דהוה יתיב בשפלי ביתא וחרין בגוי עמייה והוה אמר כתיב חלות לילה אקוס להודות לך על משפטי לךך נאי קא חמא דוד דאיהו אמר חות לילה ולא בחנות הלילה אלא חנות לילה ודאי לקביא אמר הכי וכי קביא הכי איקרי. אין דהא חלות לילא נונא קביא אשתכח וביעתא דיליה וכדין היא שעתא דעיייל דבגנתא דעדן לאשתעשעא עם לדיקיא. אמר רבי אבא לרבי יעקב ודאי נשתתק בשכינתא ונחשב כחדא קריבו ויתיבו עמייה אמרו ליה אינונא ונלך דפונך דשפיר קאערת. ונא לך האי. אמר לון מלך דא אוליפנא מסבאי. ותו הוה אמר (ד"א דתלת) דתחלת שעתא קמיייתא דליילא כל דינין דלתתא ונתערין ואזלין ושאיין בעלמא בפלגות ליליא נונא קביא אשתכח דבגנתא דעדן ודינין דלתתא לא נשתתקין וכל נימוסין דלעילא דליילא לא אשתכחו אלא בפלגות ליליא נונא ונלך מאצרהס דכתיב ויחלק עליהם לילה. במלכים ויהי בחלי הלילה ובחתיין קביאין באורייתא הכי אשתכח. ודוד הוה ידע (ונא) ונונא הוה ידע אלא הכי אמר סבא דנלכותא דיליה זהאי (ליילי) תליא ועל דא קאים בההיא שעתא ואמר שירתא ולהכי קרייה לקביא חלות לילה נונא אקוס להודות לך וגו' דהא כל דינין תליין ונחבא ודינין דנלכותא מהכא משתכחין וההיא שעתא אשתקיר צה דוד וקס ואמר שירתא. איתא רבי אבא ונשקיה אמר ליה ודאי הכי היא צריך רחונא דשדרי הכא. תא חזי לילה דינא ככל אחר והא אוקיינונא נלי ורבי הוה ודאי והא אשתכח קמי דרבי שנועין. אמר ההוא ינוקא בריה דההוא גברא אי הכי אנאי כתיב חלות לילה. אמר הא איתור בפלגות ליליא נלכותא דשוניא אשתכח אמר אבא שמוענא ונלך. אמר ליה רבי אבא אינונא ברי טב דהא ונלך דפונך קלא דבולינא להוי. אמר אבא שמוענא דהא לילה דינא דנלכותא איהו ובכל אחר דינא הוא והאי דקאמר חלות בגין דינקא בתרי גווי (חלות) בדינא וחסד ודאי פלגותא קדוניתא דינא הוא דהא פלגותא אחרא נהירא אפסא בסטרא דחסד ועל דא חלות לילה כתיב ודאי. קס רב אבא ושוי ידוי ברישיה וברכיה. אמר ודאי חסינא דחכונתא לא אשתכח בר באינון זכאי דכזו צה. השתא חיינא דאפילו יוקי בדרא דר"ש זכו לחכונתא עלאה. זכאת אנת רבי שנועין. ווי לררא דאנת תסתלק מניה. יתנו עד לפרא ואסתדלו באורייתא. פתח רבי אבא ואמר ועונך כלס לדיקים וגו'. ונלך דא הא אוקמוה חצרייה נאי טענא ועונך כלס לדיקים וכי כללו ישראל לדיקי גינהו. והא כונה חייבין אית צהו בישראל כונה חטאין וכונה רשיעין דעבדין על פקודי אורייתא. אלא הכי חנא ברא דנתינתין זכאין אינון ישראל דעבדין קרבנא דיעוה לקביא דנקריבין בנייהו לתנוינא יונין לקרבנא וכד אחרזו עאלו בהאי חולקא טבא

דקב"ה דכתיב ולדיק יסוד בעולם. כיון דעאלו בהאי חולקא דלדיי אקרונ לדיקים ודאי כלס לדיקים ועיכ לעולם ירשו ארץ. כדכתיב פתחו לי שערי דק אבא צם. וכתיב זה הסער לה' לדיקים יבאו צו. אינון דאתגזרו ואקרונ לדיקים. נלר נוטעי. נלר ועאינון נטיעין דנטע קצ"ה בגתא דערן האי ארץ חד ונייטיו ועל כן אית להו לישראל חולקא טבא בעלנא דאתי וכתיב לדיקים ירשו ארץ לעולם ירשו ארץ. ויהו לעולם כונה דאוקיינא צמתיתא דילן והא אתער האי ונלה בין חצרייא. (ותאנא עאי קא חונא קרא דלא אקרי אברהם עד השתא) (כ"א ת"ח קצ"ה לא קרא לאברהם אברהם עד השתא ו"ט אלא הכי אוקיינא דעד השתא לא אתגזרו כד אתגזרו אתער ציה האי היא ושירא ציה) אלא הכי אוקיינא דעד השתא לא אתגזרו וכד אתגזרו אתער בהאי ה' ושכינתא שריא ציה וכדין אקרי אברהם והיינו דכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהצאם ותאנא בה' צראם. ותנא באברהם. עאי קא ערי אלא דא חסד ודא שכינתא וכלא נחית בהרא ולא קשיא ונלה והאי והאי הוי. אער רבי יעקב לרבי אבא האי ה' דהצראם זעירא ור' דהליי' רצנא ונה בין האי להאי. א"ל דא (שכינתא) שניטה ורא יונלא (ואית דותני דכלא חד דוד' ונהרא ענדיק כדין קיינא באשלוותא. וה' רצנא דהא ונתהרא כדקא יאות ולזמנין דלא קיינא באשלוותא וייקא נקטרא אחרא כדין ה"א זעירא) ובגין כך זמנין דסיירא קיינא באשלוותא וזמנין בפגימותא ובאנפסא אשתכח ואשחמודע וכלא ספיר. והאי איהו צריח דנלה. אער רבי אבא זכאין אינון ישראל דקצ"ה אחרעי צפון מכל שאר עמין ויהיב לון אח קיינא דא דכל עאן דאית ציה האי את לא נחית לגיהנס אי איהו נעיר ליה כדקא יאות דלא עייל ליה ברשותא אחרא ולא נעסקר בשמים דנלכא דכל מאן דנעסקר בהאי כמאן דנעסקר בשמים דקוב"ה דכתיב ציי' נגדו כי צנים זרים ילדו. תו אער רבי אבא צמתא דבר נט אסיק צריה לאעליה להאי צרית קרי קוב"ה לפנוליא דיליה ואער חונו מאי צריה עבדיט בעלנא ציה שעתא אזדמן (ליה) אליהו ועאם עלנא צד' טאסין ואזדמן תמן ועל דא תנין דצעי צד נט לתקנא כרבייא אחרא ליקרא דיליה ויינא דא כרבייא דאליהו ואי לאו לא שריי תמן והוא סליק ואספיד קוני קוב"ה. ת"ח צקדנית כתיב ויה לך פה אליהו וגו'. וכתיב קנא קנחתי להו (אלהי נבחות) כי עזבו צריתך בני ישראל וגו'. א"ל טייך צכל אחר דהאי רשינא קדישא ירשינון ליה צני צנשרהון אנת תזדמן תמן ופונא דאספיד דישראל עזבו הוא יספיד דישראל וקיינין האי קיינא. והא תנין על מה אשעש אליהו קוני קב"ה על דאתר דלטורא על צנוי. אדכתי הוה אתי הורא דיונא והוי אערי עלי דאורייתא קמו לעינא. א"ל ההוא גברא צנה דעסיקהו צהאי ליליא אשלינון אערו עאי הוא א"ל דתמון לנער אנפוי דעריה דקיינא דהא דניתאי בעאת צעיתא דא ונייכו וגזר קיינא דברי דאתיליד לי לנער להוי היילולא דיליה. אער רבי אבא האי צעותא דנורה איהו ולנעמי אפי שכינתא ניתב אוריכו כל ההוא יונא צההוא ליליא כנש ההוא גברא כל אינון רשינוי וכל ההוא ליליא אשתארנו באורייתא ולא הוה מאן דכאס א"ל ההוא גברא צנונו ונייכו כל חד וחד ליינא ונלה דתשא דאורייתא.

פתח חד (רי אבא) ואער צפרוע פצועת בישראל צהתגדע עם צברו יי'. עאי קא חמו דבורה וצרק דפתחו בהאי קרא. אלא הכי תנין ליה עלנא ונתקיימא אלא על האי צרית דכתיב אם לא בריתי יונם ולילה וגו' דהא שניא וארעא על דא קיינין בגין כך כל זמנא דישראל מקיינין האי צרית נמוסי שניא וארעא קיינין צקיינויהו וכל זמנא דחמו ישראל ונעטלין האי צרית שניא וארעא לא ונתקיינין וצרכאן לא ונשחכחין בעלנא. ת"ח

לא שליטו שאר עונין על ישראל אלא כד צטיילו וננייהו קיינא דא. ומה צטיילו וננייהו דלא
 אהפרען ולא התגליין ועל דא כתיב ויעזבו בני ישראל את ה' וגו' וימנעו אותם ביד סיסרא.
 ויעזבו את י"י ונמש. עד דאתת דזורה ואתגדנת לכל ישראל במלם דא כדין אתכנעו שנאיהון
 תחותיהו והיינו דתנין דאמר קוב"ה ליהושע וכי ישראל אטיעין אינן ולא אהפרעו ולא
 התגלייא ולא קיימין קיינא דיני ואת צעי לאעלא להו לארעא ולאכנעא שנאיהון. שוב ונו
 את בני ישראל שניה. ועד דאהפרעו ואתגלייא האי צרית לא עאלו לארעא ולא אתכנעו
 שנאיהון. אוק הכא כיון דאתגדין ישראל בהאי את אתכנעו שנאיהון תחותיהו וצרכין
 אהחזרו לעלמא הה"ד צפרוע פרעות צישראל בהתנדב עם צרכו את י"י.

קס אחרא ופתח ואמר ויהי צדך צונלן ויפגשו י"י ויבקש העימו לנאן לנשה.
 אומר ליה קב"ה וכי את אזיל לאפקא ית ישראל ונוגרים ולאכנעא מלכא רב ושליטא ואת
 אשטיית ונגן קיינא. דבך לא אהגור ניד ויבקש העימו. תאנא נחת גבריא"ל צלהוצא
 דאשא לאוקדיה ואתרעזי חד חייא ואתקדא לשאשא ליה בגויה אמאי חייא אומר ליה קב"ה
 את אזיל לקטלא חייא רבצא ותקפא וצך לא אהגור ניד אהרעזי לחד חייא לקטלא
 ליה עד דענת לפורה וגזרת לצרה ואשתזיב הה"ד ותקח לפורה לור. נהו לור אלא אסותא
 ונאי אסותא דכתיב ותכרות את ערלת צנה דלגלגה צה רוח קודשא.

קס אחרא ואמר ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו'. וכי אמאי
 קרי להו והא קריבין הוו גביה אלא בשעתא דאמר לון אני יוסף אחיכם תווהו דמחו ליה
 צעלכו עלמא אמר יוסף ונלכו דא צגין דא רוחא ליה גשו נא אלי ויגשו דאחזי להו האי
 קיינא דנייה אמר דא גרונה לי ונלכו דא צגין דנטריה לה מאכן אוליפנא נאן דנטיר
 בהאי את קיינא ונלכו אהנטרת ליה. מנלן ונצעו דכתיב מי י"י שכבי עד הצקר דהוה
 ונקטרג ליה ירריה עד דאומי אומא ונטיר להאי צרית צגין כך זכה דפקר מניה ונלכין
 שליטין על כל שער ונלכין ונלכא ושיחא דאתקרי בשמא דקב"ה.

פתח איך ואמר כתיב את תחנה עלי ונחנה וגו' הכי תאנא צזאת אני צועת ומה
 צזאת דא את קיינא דזוניא דתיר גבי צר נש ואתרמיזא לעילא ורגיני כך אהמר צזאת
 כנה דכתיב צזאת אות הצרית. צזאת צרית. וכלא צחד דרגא. ותאנא זה וצאת צחד דרגא
 אינן ולא ופתרען ואי תינא אי הכי הא שאר בני עלמא הכי. אמאי דוד בלסודוי ולא
 אחרא אלא צגין דאחידא ציה ואתרמיזא ציה והיא כתרל דנלכותא. תא חזי צגין דהאי צזאת
 לא נטר ליה דוד ונלכא כדקא חזי ונלכותא אהעדי וניה כל הסוא זונא והכי אוליפנא האי
 צזאת אהרמיזא צנלכותא דלעילא ואתרמיזא צירושלם קרתא קדישא צהיא שעתא דדוד עבר
 עליה נפק קלא ואמר דוד צנה דאתקטרת תשתרי. לך ערדין ויירושלם ונלכותא אהעדי
 וינך ונ"ל דכתיב ונקים עליך רעה וניצחך וניצחך דייקא והכי הוה צנה דעבר ציה
 אהעגש ומה דוד מלכא הכי שאר בני עלמא על אחת כמה וכמה.

פתח איך ואמר לולי י"י עזרהה לי כמעט שכנה דומה נפשי האנא במה זכאן ישראל
 דלא נחתי לגיהנס כשער עמון עשיו ולא אהמסרן בידוי דדומה (אלא) בהאי את. דהכי תנא
 בשעתא דבר נש נפיק ומעלמא כמה חבילי עיריין אהפקדן עליה וקסין עינא וחמאן האי את
 דהוא קיינא דקודשא אהפרשן מניה ולא אהויב בידוי דדומה לנחתא לגיהנס דכל מאן דאהמסר
 בידוי נחיה לגיהנס דהאי. ומהאי את דחלין עלאין ותהאין ודינן בישין לא שלטין ביה בבר נש
 אי חיהו זכי לנטורי ליה להאי את צגין דהוא אהחחיד בשמא דקב"ה כיון דדוד מלכא לא
 נטר את קיינא דא כדקא חזי אהעדי מניה מלכותא ואתרעדי מירושלים מיד דחיל דסבר

דייחוקן ליה מיד וימסרון ליה בידיו דדומה וימות בההוא עלמא עד דאתבשר ביה דכתיב גס ייי העביר חטאך לא תמות ביה שעתא פתח ואמר לולי ייי עזרה לי כמעט שכלה דומה נפשי. פתח חידך ואמר מאי האי (דכתיב) דאמר דוד והכלני אותו ואת נוכח (מאי והכלני אותו והח"כ ואת נוכח) מאן יכול למחמי ליה לקב"ה אלף הכי הנין בההוא שעתא דאתגזר עליה ההוא עוגשא דוד דעל דלא נטר האי את דקרא יאות התעבש בהאי כדלא כחדא אחידא וכלא חרמיו בהאי את ולא אקרי לדיק מאן דלא נטר ליה כדקא יאות הוה בעי צעותיה ואמר והכלני אותו ואת נוכח. מאי אותו (אות דיליה אות הכרית דהא אותו דקביה את דיליה) דא את קיימא (דיליה) קדישא דהא דחילגא דאתאביד מגא. מאי טעמא בגין דהנין אלן מלכותא וירושלם בהאי אחידן ובגין כך הלי בצעותיה אותו ואת נוכח דיתבדר מלכותא דהאי את לאתריה וכלא חד מלה.

פתח חידך ואמר ומבשרי אחזה אלוה מאי ומבשרי ומענמי מצעי ליה אלף מבשרי ממא. ומאי הוה, דכתיב ובשר קדש יעברו מעליך וכתיב ויהיה בריתי בצרפכס דתינא בכל זימנא דאתרביס בר גס בהאי רשימא קדישא דהאי את מניה חמי לקב"ה מני' ממש ונשמתא קדישא דאתחידא ביה. אי לא זכי, דלא נעיר האי את. מה כתיב מנשמת אלוה יאבדו דהא רשימו דקב"ה לא אתנעיר. ואי זכי ונעיר ליה שכינתא לא אתרביס מניה אימתי מתקיימא ביה כד אתנסיב והאי את עייל באתריה. (מגוין. דתינא מאי טעמא ואי ה"א אלגין כחדא אלף חד דבר וחד נוקבא) אשהתפו כחדא ואקרי חד במא כדן הסד עלאה שרייט עלייהו בלן אהר שרייט בסטרא דדכורא. ומאן הס"ד הס"ד א"ל דאתי גפיק מתכמה עלאה ואתעטר בדכורא ובגין כך אתבסמה נוקבא. (ג"א דהנין רזא דוי"ו ה"א אלגין כחדא כגוונא דדבר ונוקבא אשהתפו כחדא ואנין חד כדן הסד עילאה שריט עלייהו ואתעטר בדכורא ואתבסמה נוקבא) הו הנין אלוה הכי הוה א"ל נהירו דתכמתה. ו' דבר ה' נוקבא אשהתפו כחדא אלוה אקרי ונשמתא קדישא מהאי אהר האחדה וכלא תליא בהאי את ועל דא כתיב ומבשרי אחזה אלוה. דא בלימותא דכלא מבשרי ממש מהאי את ממש ועל דא זכאין אינון ישראל קדישין דאתידין ביה בקב"ה זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי עלייהו כתיב (דגרים ד') ואהס הדבקים ציי וגו' בגין כך חייס כלכס היום. אמר רבי אבא ומה בכל כך אהון חכימין ואתון יהבין הכא אמרו ליה אי נטורחא יהעקרו מאתרייהו לא ידעין לאן עאסן הה"ד כפסור נודדה מן קנה כן איש נודד ממקומו ואחרת דא זכי לן לאורייתא והאי אורחא דינן בכל ליליא פלגותא חנן יימינן ופלגותא חנן עסקון באורייתא. וכד חנן קיימין בצפרא ריחי חקלא וגהרי מיש נהדין לן אורייתא ואתיישבת בלגן. ואחר דא הא דיינוה לעילא זמנא חדא. וכמה סרבי חריסין אשתלקו בההוא דינא על עוגשא דאורייתא וכדן אשהלדוהא דינן ימנא וליילא באורייתא הוה ואתרה דא קא משייעא לן ומאן דאתרפס מכאן כמאן דאתרפס מחיי עלמא. זקף ידיו רבי אבא ובריך לון. יתבי עד דנהר ימנא. בטר דנהר ימנא אמרי לאינון דרדקי דקמייבו סוקו וחמו אי נהר ימנא וכל חד לזמא מלה חדתא דאורייתא להאי גברא רבא. נפקו וחמו דנהר ימנא. אמר חד מנייהו זמין האי יומא אשא מלעילא. אמר אחרת ובהך ביהא. אמר אחרת חד סבא הכא דזמין האי יומא לאהוקדא בנורא דא אמר ר' אבא דתמנא ליבגן. הוה ולא יכול למללא אמר קוערא דהורמנא בצרעא אהספיה. וכך הוה דההוא יומא חמו חכיייא אפי כביעתא ואשהחבו באשא. ורבי אבא אהלבישו אפיו כנורא מהדוהא דאורייתא, הגא כל ההוא יומא לא נפקו בלבו מתיחא וביחא אהקטר קביערא והוה אדחאן מלי בגווייהו באלו קבלו ההוא יומא אורייתא מעורא דסיני. בטר דאשתלקו לא הוה ידעי אי הוה ימנא וחי ליליא. אמר רבי אבא בעוד דחנן

קיימין לימא בל חד מיין מלה חדתא דחכמה לאקשרא טיבו למאריה דביחא מריה דהלולא. פתח חד ואמר אשרי תבחר ותקרב ישכון חזריך וגו' בקדמיתא חזריך לבתר בייק ולבחר היכלך. דא פנימאה מן דא ודא לעילא (ג"א לגו) מן דא. ישכון חזריך בקדמיתא כד"א ויהיה הנשאר בציון והטוטר בירושלים קדוש יאמר לו. נשבעה בפיב בייך לבתר כד"א בחכמה יבנה ביתא. החכמה יבנה בית לא כתוב דאי כתוב הכי הוה משמע דחכמה ביה אקרי אלה כתוב בחכמה יבנה בית היינו דכתיב וזהר יוגא מעדן להסקות את הגן וגו'. קדוש היכלך. לבתר דא הוא שלימו דכלא דכתיב גנין מהו היכל. כלומר האי כ"ל האי והאי. וכלא אשתלים כחדא. רישא דקרא מה מוכח דכתיב אשרי תבחר ותקרב ישכון חזריך. האי מןן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה רעוא דקב"ה בההוא קרבנא ואחרעי ביה וקריב ליה דשוי מדוריה בתרין ארצין ואחיד. להאי ולהאי דאיון תרין אהקשרו כחדא דכתיב ישכון חזריך. חזריך ודאי תרי. בניי כך חסודי קדמתי סבאן דהכא כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא. פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון חזריך חיון דקיימו עלייהו אמרי נשבעה בטוב בייך קדוש היכלך. לבתר מבכך אשר קב"ו להכניסו בביתו של אברהם אבינו. ואיון דקיימו עלייהו אמרי כשם שהכניסו לבית וכו'. והנין בקדמיתא לבני בר גב רחמין עליה ולבחר על אחרא דכתיב וכפר בעדו בקדמיתא ולבחר ובעד כל קהל ישראל. ואק אורחא דא נקטינן והכי ספיר וחזי לקמאן. אמר רבי אבא ודאי כך הוא ויחיה מלה ומאן דלא אמר הכי אפיק גרמיה מעשרה חפיה דזמין קב"ה למעבד ללדיקוא בעלמא דלחי וכלהו מתקשקש בהאי. ובגויי כך עשרה מלי דמסימנותא אית בהאי קרא אשרי תבחר ותקרב וגו'. וכל מלה ומלה חד חופה אהעביד מנה זכאה חולקובן בעמא דא ובעלמא דלחי דהא אורייתא מתקשרא בלביבו כאילו קיימיהו בגופיבו בעורא דסווי בשעתא דלחייתיה חורייתא לישראל.

פתח חזיק ואמר מוצה אדמה תעשה לי וצחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו' חתנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא כאילו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקב"ה וכאילו בני מדבחה שלימיה קמיה. בניי כך בני לשדרא מדבחה במתנא חד מלייא ארעא למגור עליה האי קיימא קדישא ותחשיב קמי קב"ה כאילו אדבא עליה עוון וקרבנין אעלנא וחורין וניחא ליה יתור מכלהו דכתיב וצחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו' בכל המקום אשר אזכיר את שמי מהו אזכיר את שמי דא (את) מילה דהייב בה סוד הי ליראוי ובריתו להודיע האי מוצה אדמה ודאי כמה דלמינא. בהריה מה כתוב ואם מוצה אבנים תעשה לי רמו. לגיורא כד אהגייר דלחיה מעס קפי קדל וקפי לבא האי אקרי מוצה אבנים. לא הננה אהקן גזיה. מה הוא. דבני לאעלה ליה בפולחנא דקב"ה (בגין) ולא יגזר יתיה עד דינסי פולחנא אחרא דעבד עד הכא ויעדי מניה ההוא קפוי דלנא. ואי אהגזר ולא אעדי מניה ההוא קפוי דלנא למיעל בפולחנא קדישא דקב"ה הכי הוא כהאי סטילא דאבנא דגזרי ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא ואשהאר אבנא כדבקדמיתא בגין כך לא הננה אהקן גזיה דא דאשהאר בקפיותיה. כי חזיק הנפה עליה ותחלליה כלומר. ההוא גזירו דאחגזר לא מהניא ליה בגויי כך זכאה חולקיה דמאן דאקריב האי קרבנא בחדוותא כרעוא קמי קב"ה ובני למחדי בהאי חולקא כל ההוא (ד"א ל"ג

ההוא) יומא דכתיב וישמחו כל חוסי כך לעולם ורננו וחסך עלימו ויעלנו כך אהבי שמך. פתח חזיק ואמר ויהי אברהם בן השעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו' איני אל שדי ההיך לפני וגו'. האי קרא איה לעיינא ביה וקפוי בכמה אורחין וכי עד שהחא לא אהגלי ליה קב"ה לאברהם אלא (עד) האידנא כד מטא להני יומין וירא ה' אל אברהם ולא קודם. והכתיב ויאמר יי אל אברהם. ויי אמר אל אברהם ויאמר לאברהם ידוע הדע וגו' והאידנא מני

חושבן יומין וכד מני להו כתיב וירא יי אל אברהם אשתמע דעד השתא לא חתגלי עליו ועוד דכתיב בן השעים שנה וחשע שנים בקדמיחא שנה ולבסוף שנים אלא הכי האנא כל חינון יומין לא כתיב וירא מ"ט אלא כל כמה דהוה אשים וסתים (קך) קב"ה לא חתגלתי עליה כדקחזי האידנא חתגלי עליה דכתיב וירא מ"ט מסוס דבעא לגלי ביה האי את כתר קדישא ועוד דבעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא וקדישא לא להו בעוד דאיוו אשים בצרעא אלא אמר השתא דהוה בן השעים שנה וחשע שנים וזמן קריב הוא דינפוק מניה זרעא קדישא להו הוא קדישא בקדמיחא ולבחר ינפוק מניה זרעא קדישא בגין כך מני יומי בהאי ולא בכל הני זמני קדמיחא. וכו השעים שנה בכל יומיו קדמאי לא הוה שנים אלא כחד שנה דלא הוה יומיו יומין השתא דמטא להאי שנים שנים חינון ולא שנה.

ויואמר אליו אני אל שדי מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי אלא הכי האנא עבד קב"ה כהרין החאין דלא קדישין לתתא וכל חינון דלא חתגזרו יסתחבון בהון ורשימון בהון ומאי רישומא חיה בהון דאחזאי בהו שי"ן דל"ה ולא יתיר וזגין כך אסתחבון בהו וחתדבוקן בהו. בהר דאחזרו נפקון מאלין ועאלין בגדפוי דשכינתא וחתגליה בהו וי"ד דשומא קדישא את קיימא שליט וחתרשים בהו שד"י ואתחלים בקיימא שליט ועל דא כתיב בהאי אני אל שדי חתהלך לפני וסיה תמים שליט דהשתא את חסר דרשימא דשי"ן ודל"ת גזר גרמך והוי שליט דרשימא דיו"ד ומאן דאיוו דרשימא דא חתחזי לאתברכא בשמא דא דכתיב ואל שדי יברך אוהך מהו אל שדי ההוא דזכרנאן נפקון מניה הוא דשליט על כל כהרין החאין וכלא מדחלחיה דחלון ומודעזעים בגיני כך מאן דאחזרו כל חינון דלא קדישין אסתחבון מניה ולא שלטין ביה ולא עוד אלא דלא נחיה לגיהנס דכתיב ועמך כלם נדיקוס וגוי (כל חינון דאחזרו חיקרון נדיקוס וזג"כ לעולם ירשו ארץ דלא ירית האי ארץ. אלא ההוא דאקרי נדיק ארץ הכא ועמך כלם נדיקוס לעולם ירשו ארץ וגו'). אמר רבי אבה זכאין אהון בעלמא דין ובעלמא דהאי זכאה חולקי דאחינא למשמע מלין חלין מסומיכון כלבו קדישין כלבו בני אלהא קדישא עליוכו כתיב זה יאמר לוי אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לוי ובשם ישראל יבנה. כל חד מניכון אחיד וחתקשר במלכא קדישא עלאה וחתון רכברין ממנן תריסין מההיא ארץ דאקרי ארץ החיים דרברבטווי חכלין מונא דטלא קדישא.

סתח אידך ויאמר אשךך ארץ שמלךך בן חורין וברוך בעת יאכלו וכתיב אי לך ארץ שמלךך נער וברוך בבקר יאכלו הני קראי קשיין אהדדי ולא קשיין כהי דכתיב אשךך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטא על כל חינון חיון דלעילא ובגיני כך אקרי ארץ החיים ועלה כתיב ארץ אשר יי אליהך דורש אוהה המיד וכתיב ארץ אשר לא במסכנות האכל בה לחם לא תחסר כל בה. לא תחסר כל בה דייקא וכל כך למה מסוס דכתיב שמלךך בן חורין דא קב"ה כד"א בני בבורי ישראל בן חורין מהו בן חורין כד"א יובל היא קדש הויה לכם וכתיב וקראתם דבור בארץ דהא כל חירו מיובלת קא אחי בגיני כך בן חורין. ואי הינא בן חורין ולא כתיב בן חירות. הכי הוא ודאי בן חירות מבשי ליה. אלא במתניתא סהימא דלין הינא כד מתחבדן יו"ד כה"א דרין כתיב ונהר יונא מעדן להסקות את הגן ולא הינא כד מתחבדן אלא מתחבדן ודאי ובגיני כך בן חורין כתיב ועל דא אשךך ארץ שמלךך בן חורין וברוך בעת יאכלו בחדותא בשלימו דרעווא. אי לך ארץ שמלךך נער האי ארץ דלחתא דהינא כל שאר ארעי דשאר עמין מע"ז אחיכוו לרברבין תריסין דממנן עליוהו ועילא מכלהו ההוא דכתיב ביה נער הייתי גם זקנתי. וחתא האי קרא שרו ש"ע אמרו ועל דא כתיב אי לך ארץ שמלךך נער. ווי לעלמא דמסטרע דא יקא וכד ישראל בגלותא יקון כמאן דיניק מרבוהא אחרא וברוך בבקר יאכלו

ולא בעליו יומא. צדקך ולא בזמנא אחרא דיומא דמינא בשעתא דחמה זרחה ואתין וסגדין
 ליה לשמשא רוגזא חלי בעלמא בשעתא דמנחה רוגזא חלייז בעלמא. מאן גרים האי משום
 דמלכך נער הסוא דאקרי נער. וחתון זכאי קאנע קדישי עליונין בני מלכא קדישא לא ינקון
 מהאי סערא אלא מההוא אחר קדישא לעילא. עליוכו כתיב וחתם הדבקים ביו אלהיכם חיים
 כלכם היום.

פחה רבי אבא ואמר אשירה נא לידיי שירה דודי לכרמו וגו' וישקאו ויסקלוו וגו' הני
 קרתי אית לאשתכלא בהו. אמאי כתיב שירה תוכחה מצעי ליה. ליודי לדודי מצעי ליה כמה
 דכתיב שירה דודי. כרס הוה ליודי בקרן בן שמן. אשתכלנא בכל אורייתא ולא אשתכחנא אחרא
 דאקרי קרן שמן. אלא הני קרתי הא חוקמות חברייא בכמה גוויין וכלהו שפיר והכי הוא.
 אבל אשירה נא לידיי דא יחק דהוה ידוד ואקרי ידוד עד לא יסוק לעלמא. אמאי ידוד
 דהנין רחמו סגו הוי ליה לקב"ה ביה דלא אהעביד עד דלא אהגזר אברהם אביו ואקרי
 שליט ואחוסף ליה ה"א לאשמוותא וכן לשנה האי ה"א אחייבנית לה. הכא אית לאשתכלא ה'
 לשנה שפיר אבל לאברהם אמאי ה"א ולא יו"ד י" מצעי ליה דהה הוה דכר הוה אלא רזא
 עלאה (הוה ד"א הוה) סתים בגוון אברהם סליק לעילא ונטול רזא מה"א עלאה דאיהו עלמא
 דדכורא. ה"א עלאה וה"א התאה האי חליא בדכורא והאי במוקבא ודאי. ובגין כך אברהם
 סליק בה"א לעילא וברה נחתא בה"א דלפתא הו דכתיב כה יהיה זרעך והנא זרעך זרעך ממנ
 דהוה שארי למועל בהאי קיים ומאן דשארי למועל בהאי קיים אעל. ובגין כך גזרנא דאמגזר
 גר נדק אקרי בגין דלא אהא מנזעא קדישא דאמגזרו ועל דא מאן דעאל בהאי שמיס כהאי
 אברהם בגין כך כתיב ביה כה יהיה זרעך זרעך ממנ. ואחמסר ליה ה"א לשנה ואי לאו
 דאחמסר ה"א לשנה הוה ליה לאברהם לאוליד לתתא כמה דהאי כ"ה אולידת לתתא. בתר
 דאחמסרת ה"א לשנה אשתכרו תרו הה"א בחדא לאולידו לעילא ומאי דנשק מנייהו הא יו"ד
 בגיני כך יו"ד אה רישא דיחק דכר. מכאן שארי דכורא לאשפעט ועל דא כתיב כי ביחק
 יקרא לך זרע ביחק ולא כך. יחק אוליד לעילא דכתיב התן אמה ליעקב יעקב אשלים בלא.
 ואי תימא וכי אברהם בהאי אחאיד ולא יתיר והא כתיב חסד לאברהם אלא חולקא דליה
 כך הוה בגין דעביד חסד עס בני עלמא. אבל לאולדא הכא אחיד ומהכא שריא ועל דא לא
 אהגזר אברהם אלא בן השעים והשע שנה ורזא דמלה הא אחיידע ואוקימנא במהניחא דילן.
 ובגין כך יחק דינא קאיא נשק לאחדא לחולקיה ולאולדא חסד אקרי ועל דא יעקב אשלים
 בלא מהאי סערא ומהאי סערא מטערא דאחידו אברהם ויחק לחולקיון לעילא הוה שלימותא
 מטערא דאחייב לבו לאולדא מתתא לעילא הוה שלימותא ועל דא כתיב יבאאל אשר כך
 אשפאר. ביה אחאידו גוויין מעילא ומתתא ועל דא כתיב הבא שירה דכתיב אשירה נא לידיי
 שירה ודאי דהא אקרי לאולדא דכר דהא אקרי ידוד עד לא יסוק לעלמא. ואית דאמרי (ד"א)
 אשירה נא לידיי דא אברהם כד"א מה לידיי צפיתי ואברהם ירית ירוחא דאחמנת חולקא דא
 אבל (על) מה דאמינא דדא יחק הכי הוה. שירה דודי לכרמו דא קבישא דאקרי דודי דכתיב
 דודי נא ואדום. יודי אחיד בדודי דכר ומניא אהנטע כרס דכתיב כרס הוה ליודי בקרן בן
 שמן מאי בקרן בן שמן אלא כמה נשוק האי כרס ובמה אהנטע חזר ואמר בקרן מאי קרן
 דכתיב בקרן הויבל בקרן הויבל שארי. והאי קרן אחאיד בההוא דכר דאקרי בן שמן מהו בן
 שמן כד"א בן חורין ותרווייהו חד מלש שמן דמתמן נניד משאח ורבו לאחלקא בוגינין ובגין כך
 בן שמן ודא שמן ורבו נניד ונשיק ואדליק בוגינין עד דנטייל ליה ובטיב ליה האי קרן ודא
 אקרי קרן הויבל בגיני כך ליה משיותא דמלכותא אלא בקרן ועל דא אחמנך מלכותא דוד

דאחמשה בקרן ואתחיד ציה. ויעקבו (ויסקלו) כהאי עזקא דאסתחך לכל סמרי. ויסקלו
 דאשעי מוניה ומחולקיה כל אינון דרביין כל אינון תריסין כל אינון כהרין תחאין. והוא נסב
 ליה להאי (קרן) ברם לחולקיה דכתיב כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו. ויעשבו שורק כמה
 דאח אמר ואנכי נשעתיך שורק בלה זרע אמת כל"ה כתיב ביה"א מכאן שארי אברהם לאולדא
 לעילא ומהאי נשק זרע אמת בלה זרע. אמת ודאי היינו דכתיב כה יסיה זרעך ובלה חד מלה.
 זכאה חולקסון דישראל דיחיו ירותא קדישא דא סופיה דקרא ויבן מגדל בחוכו מהו מגדל
 כד"א מגדל עז סב יי' בו ירון לדיק וגבגב בו ירון לדיק ודאי וגם יקב חבב בו דא תרעא
 דאק כד"א פתחו לי שערי צדק. מאי משמע דכל בר ישראל דאחגור עייל בתרווייהו וחי
 לתרווייהו ומאן דקריב צריה לקרבנא דא עייל ליה בשמא קדישא ועל אה דא מתקוימין שמיא
 ותרעא דכתיב אה לא צריתי יומא וליה חקוה שמים וארץ לא שמיא. והאי מאריה דהלולא דא זכה
 לבלא למחוי קבי"ה חנפין באנפין בזה יומא. זכאה חולקיא דזכיא להאי יומא וזכאה חולקיא
 עמנא והאי ברא דאהילד לך קרינא עליה כל הגקרא בשמי וגו' יצרחו אף עשיתו. וכתיב וכל
 בניך למודי יי' וגו'. אחסרה לרבי אבא תלת מלין. אמרו ליה האי מריה דהלולא אובסין זכה
 לבולי האי. ובגין דקייס קומא דמזוה אמר מאי הוה אמר ההוה גברא דביחאי אמת אחי הוה
 ומיה בלא בנין וסיבנא לה ודא הוא ברא קדמא דהוה לי מנה וקרינא ליה בשמא דאחי
 דאחטבר. אמר ליה מכאן ולהלאה קרי ליה אידי וסיינו אידי בר יעקב בריך לון רבי אבא
 ואיל לאורחיה. כד אחא סדר מלין קמיה דרבי אלעזר דחיל למימר לרבי שמעון. יומא חד
 סב קמיה דרבי שמעון. ואמר רבי שמעון מאי דכתיב ויפול אברהם על פניו וידבר אהו אל"הים
 לאמר אני הגה צריתי אהך משמע דאך דאך אהגור הוה נפיל על אנפיו ומליל עמיה בהר
 דאחגור קאים בקיומיה ולא דחיל. אני הגה צריתי אהך דאשכח גרמיה גזיר. אמר ליה רבי
 אבא אי חיחא קמיה דמר דלומא קמיה מאינון מלי מעלייתא דשמענא ביהאי. אמר ליה חימא.
 אמר ליה דחילנא דלא יתעגבו על ידאי. אמר ליה חי' משמועה דעה לא יירא כגון לבו בעוח
 ביי' סה ליה עובדא וסדר קמיה כל אינון מלין אמר ליה ובי כל הכי מלי מעלייתא הוו עמירין
 גבך ולא אמרה להו. גזרנא עלך דכל תלתין יומין אלין תלטי ותנסי. ולא כתיב אל המנע טוב
 מעשיו בשוה לאל ידך לעשות. וכך הוה. אמר גזרנא דבאוכייתא דא יגלון לבבל (ויגלון בצבל)
 ביי' חבבייא. חלב דעתיה דרבי אבא. יומא חד החא ליה רבי שמעון אמר ליה טופסרא דלכך
 באחשך שביח. אמר ליה לא על ידי הוה אלא על דידהו. אמר ליה חי' דאחעגסו אלא בגין
 דמלין דאגליין ציטיהו כל כך. יגלון צונו חבבייא ילשון אינון ארחיו (ואחבסמן) ואחבסין מלין
 צנווייהו דהא מלין לא דאגליין אלא צינא דהא קבי"ה אסתכיס עמנא ועל ידא דאגליין מלין.
 אמר רבי יוסי כתיב אז יבקע בשחר אורח וגו'. זמין קבי"ה לאכרזא על צונו וימא אז יבקע
 בשחר אורח וארוכך מוסרה תנמא. והלך לפניך לדרך וכבוד יי' יאסך.

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא, לזכות את ישראל
 לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר, יי' חפץ למען צדקו יגדיל תורה
 ויאדיר. קדיש דרבנן.

מצוה לעשות סעודה בלילה שלפני המירה.

ומצינו שמך לזה מן החורה מן חלק לשבעה וגם לשמונה. פי' שצריך לעשות סעודה בשבעי אור לשמיני, וליתן חלק ליושבים לפני ה' שלומדים ומזמרים שמה מעיניו של יום כמו בשמיני עמו. ואם אבי הבן הוא חכם ידרוש בעצמו על איזה ענין, אם מפרשת השבוע או מענין היום, ע"י יושבים שנה או דף ב'. ונחלת שבעה מחודש או במספתי כחובה סי' נ"ג כתב דסעודה זו הוי סעודה מנחה. והמנחה חולק עליו וסובר דאינו אלא מנהג. וכן כתב הרב באר יעקב בא"ח סי' תקנ"א דאסור בע' ימים קודם ח"ב לאכול בשר בסעודה זו. וכן משמע מהב' חות יאיר סי' ע' ואלוה רבה דלדעת מהר"ק באורש קע"ח אינו אלא מנהג. ועיי' אורח ברית דף כ"ג ע"ב סעיף נ"ד. גם מש"ס ב"ק דף פ' ד"ה רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי ישוע הבן כסי' חוס' בשם רבנו חננאל שעשה סעודה על שושע הבן ממעי אמו, היינו סעודה בלילה קודם המילה. משמע מזה דהוי סעודה מנחה. וכן בסנהדרין ל"ב ד"ה אור הנר בצרור חיל משחה שם, היינו שהדליקו נרות בלילה שקודם המילה למשחה זו. מובח מכל אלו שסעודה מנחה היא. עיי' חוקי דעה על יו"ד סי' קצ"ז שם ובליל המילה נהגו לרקד ולשמות וכו' ע"ש.

קיצור מנחת הנוך כ"י ע"מ שעושין סעודה קודם המילה י"ל על פי' הססוק אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ. או קאי על החורה דבשביעה נכרח העולם. ומצינו בגמ' לא אברי לילה אלא לגרסא ומצינו מילה אינה אלא ביום דכתיב ביום השמיני ימול בשר ערלתו. וז"ל אם לא בריתי יומם זו מילה, ולילה זו חורה. ובאחרו לילה שקודם מילה לומדין אצל הילד. ומצינו שעושין סעודה ביום לכבוד המילה. ובלילה עושין סעודה לכבוד החורה כדי לקיים שניהם. וראוי שיהיו ה"ח בלילה על הסעודה.

מצוה לעשות סעודה ביום המילה.

וחייב אדם לעשות משחה ומסחה ביום שזכה למול את בנו ועיי' שבלי הלקט סי' ט'. וכדתיא ברבייחא דר"א פ' כ"ט. כשולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה שנה' וימול אברהם את יצחק בנו בן שמונה ימים. וכל מי שהוא מגוש את בנו למילה הוא ככהן המגיש מנחה ע"ג המזבח. מכאן ארז"ל חייב אדם לעשות משחה ושנחה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם. ובפ' ר"א דמילה שבת דף ק"ל א' הניח ר"ש בן גמליאל אומר כל מנחה שקבלו עליהן ישראל בשמחה כגון מילה דכתיב שם אנכי על אמרתך. עדיין עושין אותה בשמחה. ופירש"י ז"ל שעושין סעודה ע"י אבודרהם. והחבר ר' בנימין ב"ר שלמה ז"ל הביא ראיה מהא דאמרין בכחובות פ"ק רב חביבא איקלע לבי מהולא ובק"ך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה משום גערא דיוקא. מ"מ א"ע דלית הלכתא כוותיה לכך שהשמחה במעינו נ"מ שעושין סעודה גדולה כמו בבית החופה. עוד מנאחי מה שרנלין לעשות משחה ביום ברית מילה דכתיב ויעש אברהם משחה גדול ביום הגמול את יצחק. ביום ה' בנימין ב"ר בנימין ב"ר שלמה ז"ל אמר את יצחק. שמעינן מכל הני שחובה היא לעשות משחה ושמחה בברית מילה. והרב משה משה כתב כל המנחה שעושה אדם מאהבה ובשמחה ובטוב לבב נקראת מנחה מן המובחר. כמ"ס הר"י יעב"ץ ז"ל והעושה מנחה בעצב לא די שאינו מקבל שכר אלא שנעשית לו רעוה רעה כמ"ס תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב וגו'. וכן גדולה שמחה הקב"ה במי שמקיים מנחה חביבה זו בלב טוב. עיי' ילקוט רוח רמז תר"ד. מעשה בחסיד א' ששכח עומר בשדהו ועשה אותו היום סעודה ושמחה.

אמר מנחם זו בזה לידנו בלא כוונה נאמה עליה. ואמרו על הרב החסיד מעיר אויע סמוך לעיר ווילנא ז"ל. בעת אשר נולד בן. זכר בעיר היה מרקד ברחוב העיר לעיני כל, ואמר כי נולד עוד עובד את ה'. ולכן כשאדם זוכה למצות מילת צנו, יש לו לשמוח שמחה יתירה. ולהלל לבוראו אשר זכרו והגיעו להוליד בן לקיים בו מצוה זאת. ובמסות במדרש תהלים מזמור ק"ב. ואני תמיד חייל והוספתי על כל תהלתך. ארשב"י בא וראה שאין הביב לחדש יוצר מבניו. ובדי לעשות רצון בוראו. רואה צנו שנספק ממנו דם מילה ומקבלו עליו בשמחה. אמר רב הונא ז"ל עוד אלא שמוציא הולאות ועושה אותו היום שמחה מה שלא נעשה. וזהו מ"ש ואני תמיד חייל וגו'. וכן אמר דוד המלך ע"ה אספו לי חסידיו כורתי עלי זבת. ופירש"י ז"ל זו דם מילה פי' כשכורתין את הברית שהיא המילה שהוא זכר לה"י עושין אותה ע"י זבחים ומשחה, ע"ן כי המשחה היא אחת מאורות הברית ועל פרסום קיום התנאים. ולכן נאמר גם באברהם אחרי המילה וירא והנה ג' אנשים וכו'. ויאלכו וישאו. ובתנחומא פ' הזריע וביום הח' ימול בשר ערלתו. בא וראה כמה מהצדיק ישראל את המצוה שמוציאין עליהן הולאות הרבה כדי להצדיק. אמר הקב"ה אף אני מוסיף לכם שמחה נגדו ויספו ענייכם בה' שמחה ואציוני אדם בקדוש ישראל יגילו. ובתנחומא סוף פ' חיי שרה ורמז פ' הוצה אפי' אדם ממעטן ענמו ומשחח אותו היום מה שלא נעשה הוא מה שהכרוז אומר ואני תמיד חייל והוספתי על כל תהלתך. מבין נהגו שעושין שמחה ומשחה ביון ובמינו מגדים. וב"ב העשיריים מוציאין מכספם ומוחזין לעניים להיות ב"ב שחפזת למצוה רבה וחציבה כשמלן את בנייהם. כתב מהר"י סג"ל כתיב ומלאת אותו אז יאכל צו. ה' של מלחה רמז הוא שהמילה היא חשובה כנגד המשחה הומשי חזקה. וזו היא אז יאכל צו כמנין א"ז וכמנין צ"ו הם יום המילה. וכתב הרב חומה אג"ך פ' ויקרא ע"פ וכל קרבן מנחתך בתולה המלח משם ר' אפרים ז"ל. במליה ר"ה ברית מילה ליום ר"ה. המלה ר"ה הכין ומשחה ליום ר"ה. ועוד זכר לדבר מילה ר"ה משחה יעשה לכל 'הקרואים. ומי שאפשר לו לעשות שיעודה כראוי ואינו נוהן רק משקה ומיני מתיקה לא יספיק הוא עושה ע"י בם' חממת אדם שכתב שהגאון מהר"א מוויילנא ז"ל מיהא ע"ז. ובמדרש שיר השירים ע"פ אכלו רעים פי' אלו הנשואים כי ביום שהיה קרבנו מתקבל היה עושה י"ט לאוהביו, לרעיני ולקדוביו. ולכן גם לכבוד המילה שהיא גיב בקרבן שמתקבל ברצון יעשה ג"כ שמחה ומשחה. ולכן ראוי להשתדל שלא יהיה שם טוב מריבה וקנאה בין המנויים שדבר זה גורם סכנה לילד וליוולדה ע"י בם' אור דקיקים. וע"י בם' ראשית חממה פט"ז משער הקדושה. ובס' לפקן שמור אות קס"ו. ובס' זכר דוד מאמר א' פ' ז"ח. ע"י פוננער על הכחובות מאנדעשא שמביא שם: הקדושו הקהלה הזה קהל זכריים יורה א' גדולה כדי שיבשלו הקהל צו בחוסות ובמילות ובמינים טובים. והיה קודש לאלהי ישראל לא ימכר ולא יגאל. ברוך שומרו וארור גונבו ומוכרו. וארור קונהו. וכל ישראל יהיו בכלל הברכות שהקדושו יורה הזה וכתב בספר החיים ויחייבים עליהם אז יספור בכתוב עמים זה יולד שם אמן סלה וסוף בן ר' אלי"א כ"ע: ע"י שו"ת אור נעים שרונה להוכיח מדברי רס"י דסעודה ברית מילה בזמנה הוא מצוה דאורייתא. אבל הב"י כתב בשם המפרשים דאין אלא מנהג. ע"י מג"א סי' תרי"א סק"ג. וס"ח בא"ח סי' קל"ה. שו"ת בית יעקב סי' ע"ג. כנסת הגדולה סי' ע'. ספר בית הכוזה דף כ"ח. מקורי המנהגים מלא לעוויזאחן.

רוח המנהגים.

שלחן ערוך למוהר"ר יהודה אריה ממודינה, וויען תרכ"ז.

(א) בהולד לאיס צ"ז רעיו וידידיו ששים ושמתים עמו. ומברכים אותו שיהיה למז"ט. ויש מהגיס להניח צד מקצעות חדר היולדת כהבים מיוחדים¹ ועליהם כתוב: אדם וחיה, חזן לילית, ועוד שמות ג' מלאכים. באמרוס שזה מועיל לשמור היולדת והילד ממועסה כשפים. אבל מי שאינו רואה במנהג הזה אינו מחויב בו, כי מלבד שאין לו יסוד כלל בחורה הגיה עוד הכל וסבלות.

(ב) ביום הח' חייב למוול את בנו. אבל לא לפני שמוגת הימים. ואם הילד רפה או חולה מחמרים את מילתו עד שיבריא.

(ג) הילדה שלפני יום המילה נקרא ליל שמורים, מפני שבני הבית אינם ישינים כל הלילה לשמור על הילד הגולה, ובערב באים רעים וידידים לבקר את אבי הילד, ואינם באות אל אב הילד ומתעלמים כלם בשמחה ובעצב לב.

(ד) ומכתיים אב שני או סנדק המחזיק את הילד בשעת המילה. ואם שניה היא האשה הנושאת את הילד מביט היולדת אל ציה"מ, ומחזירה אותו אחר המילה לבית היולדת. ולרוב הם אינם ואחשו הקרובים אל אבות הילד. וכן בוחר בחותך בשר הערלה הנקרא מוהל שיוכל להיות מי שיהיה ובלבד שיהיה מחוקק ואומן בדבר, וחושבים זכות גדול להיות מוהל, ואם אבי הילד בעצמו מוהל אז ימול הוא בעצמו את עלתה בנו.

(ה) בבקר מכתיים צה"מ, או בביט אבי הילד אם מוטים למוול שם את הילד, שתי כסאות רפודות כספה משי, האי' בשביל הסנדק. והב' י"ח שהיא לשם אליהו הנביא שבלי התראות יבא המיד לברית המילה, כי היה בעודנו על הארץ מקרא קנאת ה' לבאות ובריתו במ"ג בסי' מלכוכ. ובהתאסף קהל גדול יבא המוהל עם קערה שעליה מונחים מכשירי המילה כמו: תער, אבק כחיה, החיכות בגד עבולות בשמן שוטים, ויש מכתיים חיבה חי' מלחה חול להניח שמה את עלתה הנמול. ומנגיט זמירות וזמירות עד שהבא הנושאת את הילד על זרועותיה בליות כשים, ובפתח צה"מ היא מוסרת את הילד לידי הסנדק ומיד קוראים כל הנאספים: ברוך הבל!

(ו) הסנדק יושב על כסאו ולוקח את הילד ומניחו על ברכיו, והמוהל מגלה את מכסהו. ולמקצתם יש כעין יחד כסף שמחכים אותו לסימן בריות למוול בשר הערלה, ולוקח את החער בידו ומבקר, וחוקך את עור הערלה, ואח"כ טורע בנסופן בוחן ידו את העור הנשאר סביב הערלה. ובחוקך כך מבקר אבי הבן להי' על המנוה הזאת, והנעבים עליו מברכים לאביו שיגדל את הילד לחופה, והמוהל מבלה את מעשהו ומוגן בשוו' את הדם הזותה מן הערלה וחוקר אותו על מזקק יין ואח"כ מניח על המילה דם החמש שקורין דרקון, אבק עזי אלמוגים וכ"ד העוטר בעד הדם. ושחבות עבולות בשמן שוטים וקושר אותה היעב ומכסה.

(1) הערה: גם נחא החכם שלמה ראב"ן. מעשה תעשוני' נחום וכיסוף האסורים לפני ישראל ביחוד, ודברים כאלה הקבו לבית ישראל לרות רבות ורעות גדולות בין העמים אשר הגלו בחוכם. והם נתנו יד לעבולות דם, וספורים נוראים ומזרחים אשר בראו אויבנו עלינו. וכל בר ישראל אשר לבו נאמן יזכר הלכה כונו דוח לא יאמר להם, כי הם שרי כחש וכפירה בחלתי ישראל, ורגז ושחק ע"ז בסי' ע"ד לאמר: אשה כי תזריע וילדה זכר או נקבה כלם אחתי חרב יושבים ללחום את מושל בכפילים לחויני רשף וקטע מרירי בסבלותם יכרו עליו חמרים לאחוז בכנסות הבית קו יסוב חקם הכפילים יחקקו בכופלים אדם וזוה והנחש ענתה. גם בחללים לא ידרשו בהי' כ"ח ברופאי' חלילים וממנים וכו'. זאת חקם רשעיהם וחקי ה' לא ידעו והיה כל הנשוק והביט אל הנחש.

(ז) אח"כ לוקח כוס יין ומצרך עליו, ואומר אח"כ ברכה על הילד וקורא לו שם בישראל כאשר שם אבי הילד בפיו. וא"ו הכתוב ואומר לך בדמך חיי, בהתיפו על פי הילד מיין המזרק ששם ירק את הדם שמנך מן המילה, וכל העומדים שם א"ו המזמור אשרי כל ירא ה' וגו'. הסנדק משיב את הילד אל הגושפת אוחה לבית אמו והכל אומרים אל אבי הילד כשם שנזכר לברית כן יכנס לחופה והולכים לביהם.

(ח) המוהל, הסנדק, והגושפת וכל הקרובים והמודעים שולחים אל בעל הברית למנה מעדני ממתקים וכיוצא בהם. ואם עני הוא שולחים לו מעות וכל אשר ידענו לכם.

(ט) בצקר שהוא עושה אבי הנמול סעודה, וקורא להמוהל, להגושפת ולכל קרוביו ורעייו, כפי מסת יכלתו ובצרכה המזון מוסיפים ברכה לילד הנמול שיגדל ויגלה דרכיו וציראת שמים. (י) לרוב מהרפא הילד מהרה מחבורת מילתו, ולכל היותר אחר כ"ד שעות. ש"כ נוהגים קצת ציום הג' למילה לשלוח ידידים ולקרובים מנות ממתקים לאות שמחה.

(יא) בהולד בה אין עושין שום נימוס, רק בראש חדש כאשר תקום האם ממשכנע הולדת הולכת לבה"כ והחזן א"ו מי שצריך על הילדה וקורא לה שם בלחון אביה. והאשכנזים נוהגים ד' החזן הולך אל בית היולדת ומרים את עריסה הילדה ואומר עליה מי שצריך ומוחן לה שם. ואם מת הילד לפני ח"י קודם שנימול קצת נוהגים למול אוחה בקנה וסוף אצל הקבר.

הלכות פדיון הבן.

(א) אם הילד הוא בכור פטר רחם לאמו. אף שיש לאביו ילדים מאחזו הראשונה. קדוש הוא לכהן שנא' קדש לי כל בכור פטר כ"ר בצני ישראל וגו' וכל בכור חדש בצניך חסדה. (ב) ע"כ נוהגים אחרי עבוד לוי ללידתו לקרות לכהן הרצוי לאבי הילד, ומאספים אנשים רבים אל הביה. ומניחים לפני הכהן במזרק או בקערה הרבה זהב וכסף, ומוסרים לו את הילד על זמעותיו, והכהן קורא לאם הילד וא"ל: הזה הוא הילד יולד לך? והיא משיבה: כן! והכהן מוסיף לשאל: הלא ילדת מעולם בן או בת בלעדו? או נפל או נימוח? והיא משיבה: לא! ואח"כ אומר הכהן: אח"כ הילד הזה לי הוא כי בכור פטר רחם הוא. ובפניהו אל האב אומר: אם יש את נספך לפדותו תוכל לפדות אוחו, והאב אומר: הן לך הזהב והנספך הזה לפדיון נפשו. והכהן אומר: אח"כ הנה רנוך לפדותו? והאב משיב: כן הדבר. הבה אומר הכהן באזני כל הנזבים עליו, הן הילד הזה לי הוא בהיותו בכור, אך משום שנא' שרם חסדה את בכור האדם וגו' בערך כסף חמשה שקלים וגו'. הגוי לוקח כסף פדיונו. ולוקח מן הזהב בערך שני אדומים או יותר כמה שיראה, ומשיב הילד לאביו ולאמו, ועושים משחה ובמחה ציום ההוא.

(ג) אם אבי הילד או אמו מיוצאי הל"י אהרן הכהן או אם משכנע לוי הם פטורים מפדיון בכורם.

מנהגי יהודי ירושלים, ע"י ירושלים שנה א' לר' ב' ור' ס"ו.

כל ימי השבוע הראשונה קודם הברית זמין אבי הילד לביהו אחד או ב' ממוידעיו אשר ילמדו כל הלילה כש"ל. בשבת שקודם הברית יביאו כל אלה אשר יבואו לברך את בעל הברית בצרכת מז"ט לזוהיה יין ולביביות או מעשה אופה. והמנהג היה יוצא קו לו גם בשאר שמתות אשר היה לאדם (מנהג יסן הוא כי נמצא זכרוננו לפני ד' מאות שנה במכתבי ה"ר עובדיה ברטנורא אשר שלח לאביו). בהלילה שקודם הברית יביאו מוידעי וקרובי הצב"ר, ואלה אשר נהבדו ליקח חלק בהמנוח הזאת מנחה שמן זית אשר ילקחו כמעט כל הלילה. ואצל חלק המלואים.

אחינו הספרדים המנהג כי בני בית הסנדק יבואו עמם מגורח שמן זית בעלת קנים הרבה המעוטרת בסרחי עשבים ובקול סירי חרושה ישארה ברחוב העיר, והחוף הולך ומכה לפניהם עד בואם לבית בעל הבית, ותכס אחד אשר לו חזקה על הדבר הזה עד כי לא יוכל אחר ליקח מקומו ידרוש מענין פדחה השבוע והנאספים יהמו מסת ידם להתכס הדורש.

הבית ההוא על הרוב בא' מבתי הכנסיות או בתי מדרשות. ובתי כנסיות הספרדים יעמידו שני כסאות, הא' למושב הסנדק אשר הוא הגהו גם הלוקח את הילד מהגשים המביאות אותו, והב' יעמוד אלל חרון הקדש מוכסה בסרופת יקרה ואיש לא ישב עליו והוא נקרא בשם כסא אליהו הגביא. כאשר יובא הילד לבהכ"נ יקחו אביו על זרועותיו ויאמר פסוק אם אשבתך ירושלים וכו'. שמע ישראל וכו'. ה' מלך וכו' ג"פ אלה ה' הושיעה נא אלה ה' הגליחה נא. הספרדים יאמרו עוד שמונים ופופים מיוחדים אשר איזה מהם מחוברים מפעולת אליהו הגביא ומיד קודם מסיבה החינוק להמוהל מברך ברכת להכניסו וכו', והמוהל מניחו על ברכי הסנדק. ואחרי חוס סדר הבית יחלקו לכל הגמלאים צבהכ"נ עשבים המפיקים ריח טוב. והמוהל מברך לראשונה ברכת עני בשמים ואחרי מברכין כל הגמלאים. ובאחש עם הילד מבהכ"נ יזרוק השמש מי וורדים מכלי מוקב מיוחד לזה על הטובים.

בדבר הסעודה מהרים למאד הספרדים והאשכנזים, וגם העניים ידקדקו לעשות סעודה אם גדולה או קטנה. אחר המילה אומר האב שהחיינו. ועונין בשם שהגסרו לבית כן תכניסוהו לחורה ולמנות ולמיטע וכן יהי ראון וכאמר אמן: ואומר יהי דם הגימול בקה! אמוני בריח יתח אשה לה' ובירושלים כסא כו'. יקריב זבחים עולות לעולם ועד. יכירו רואינו וידעו מוני כי אחנו זרע בך ה': יהי דם הגמול. שיר המעלות אשרי כל ירא ה' וכו':

חלופי המנהגים בין בני בבל לבני א"י מאת הרב הגו' החכם המפורסם מו"ה יואל מיללער ב"ץ, וויין תרל"ה.

אנשי מזרח מוהלין במים ונוהגין על פניהם. ובא"י מוהלין בעפר כדכתי' גם את בדם בריקך שלחתי אסריך מבור חין מים בו. (בבבל מוהלין על המים הה"ד וארחתך במים ובספרין ר"א סי' כ"ט אית' שמוהלין על העפר ועל המים וטומנין המילה ליום ג').

אנשי מזרח מוהלין בעער בא"י בסבין (גדה לדרכ כ"י). ב"ב מוהלים בעער ובא"י בסבין (יש"ע). ב"ב עושין רפואה למילה בגלל חמורים ובמון, בא"י חין עושין. ועי' ערך מילין לרי"ם רפ"ם ארץ ישראל סי' כ"ה ש"י הגה במשנה צפ"י ר"א דמילה מזכה הרפואה בכמון כמה פעמים, וידוע שרופאים הקדמונים הרבו לרפאות בגללי נזאת הבהמות, אולם בא"י מקום מושב הטהרות היה זה להם כדבר מאוס וכו' עי"ש.

אנשי מזרח חין מתחבלין על הילד עד שיהא בן ל"י, ובני א"י אפי' הוא בן יומנו (גדה לדרכ כ"י) בני א"י חין מתחבלין על חינוק עד שיהא בן ל"י, ב"ב מתחבלין אפי' על יום א' (יש"ע).

אנשי מזרח סודין את הבכור כ"א בחמש סלעים שהן ישן ז' כספים ושלום. ב"ב סודין את הבכור כ"א כספים (יש"ע). בא"י סודין אותו כ"ח וחצי (א"י).

מנהגי יהודי מצרים בעיר קאירא. אבן ספיר ח"א אדמת חם.

עה יכניסו בן זכר לבית קודש יובילוהו לביהכ"נ בשירים בכלי זמר חוף וכוננו. ויענו כל משך עת המילה ובקריאת השם. הללנה הגשים העומדות למעלה בעזרת נשים בלשון מכה

על החיך הנשמע כמו ל' ל' ל' פעמים רבות מללל האזנים וזאת הרועת שמחה בכל ארצות הקדש. על סעודה מזוה זאת לא יעלו מאכלי בשר, רק חמאה, גבינה, דגים, ומיני מחיקה אף אם עושים לחם רב. ע"י גמזי ישראל מאת גורלאנד המכונה חו"ג וז"ל שם: ביום ז' י"ד חשון היתה ברית מילה ברית אים לוי, ומנהג קהל מזרים להתפלל ברית בעל ברית המילה. כליל שבת וכן ביום המילה מדליקין נרות עששיות רבים ואח"כ קוראים ברכות ומביאים את הנער ומלים ופורעים:

מנהגי יהודי ערב משא בערב דף י"ז.

אשה כי הרס ללה, ותלד בן, ימהרו ויתלו מגלות רשומות שבתי משולסים משולבים הקראים מגן דוד, בפסקים ובשמות מלאכים לשמור היולדה מלילות, ויתוו באצבעות ציורים על הספים בחמר ובצפת להפחיד את השדים. ויתלו על הפתח פסה בלויי סחבות ורקיקי מנות להיות מנה מאכלים וצנודים ללבוש. זה דרכם כסל למו באמרה: כי חלק וגורל לעזאזל וזבחים את זבחים לשעירים להחזיק במנהג אולתם כאמור: וע"י אבן בוקן מאת יוסף כהן נדק. וז"ל: יהודי ערב יתחו מחלומות ומחזיונות יבעתו על הרע ימומו, ועל הטובים יחגו, מתהוללים בצינים, ופחד לילה, כי לא יזיד אים ליבן דוד בחדר או בלילה, או אשה ללכת יחידה מבית לבית. גשעיים צנר דלוק ואומרים על המלאך הזה, בקשש כי מאורי האש הם מלאכי מעלה. משונה הבאה להם מפי' הפסוק משרתיו אש לוהט. סוף דבר נשחה גבורת אים חכם בהם ויהיו נשכים קלות בדעת:

ביום השמיני אחרי המול הילד ערכו השלמן לאגשים לבד, שנים שנים קערה אחת וסגין או כולס. לוקחים הגיזד מהקערה בפתוחי לחם להשיבו אל פיהם. שוחים מים בצבוק של חרש ומסכים את פיו בצנף או בשולי כהננס לסגור צעד הכשפים. משפסע לשחות כוס מים חיים ערס יאכלו כי אין להם יין. הגיזד הראשון הוא הקוסקוס"ו הנבחר בכל הצארבאריאה. הוא קומה כלול במים עד שיעשה כחלני דהן וייבשו אוהו כדוד על האח אש ומבשלים בבשר או בהמאה וחלב. והוא מן המטעמים בריאים וטובים. הערביאים יוצים במעגלה על הארץ, ומושיבים בתוכם אבן גדול מלא קוסקוס"ו. אים מגדו יחסור בידיו בחובו יקה מלא קמנו וננוף ינששו בידו וישליכהו אל פיו. ומבילתי הוזה להם מעפחת לנקות כפיהם מוסחין אותן במעליהם או בכלי מלחמהם ובכרתם, בקוסקוס"ו שולחים מנות אים לרעהו וכו' ע"ש.

מנהגי יהודי אפריקא הצפונית. מסעי ישראל מאת דוד גארדאן.

ילד זכר כי יולד יתנהגו על זה האופן. מיום הולדו עד יום השמיני בכל לילה וליילה יעשה אבי הילד משחה ושמחה לאוהביו וקרוביו. משחה הראשונה נקראת סעודה אליהו. והליילה האחרונה הוא ליל יום המילה יקרא בשם "בילאדה" אשר גם אז יתאספו קרובי ומכירי האים וחקמי העדה לומדים לערך שתי שעות, ואח"כ אוכלים מן המשחה אשר נעשה להם. ואחרי הסעודה לומדים ומזמרים כל הלילה עד אור הבוקר ובבוקר יום השמיני ימול בשר הילד. ואם נקבה הולד יתאספו קרובי ואוהבי האב גם חכמי העדה כליל יום השמיני ללידה. הילדה חובא לפני החכם הראשון והוא ימסנה לפני, והשני בלביש וכו' עד חוס כל הקרואים. ככה יעשה גם וכל פעם בבא הילדה ביד אים ימח מטבע של זהב בערשה מתנה אל המולדה.

ואגב אכרח מה שספר הנ"ל בדבר הנשואים מיהודי קורדיסטאן. אים יהודי כי יחסן לקחה אשה, אז מוכרת הוא לקנותה מידי אדוניה, כי ע"י הנשואין ה"ה" האשה לקיין אדוניה ובעלה, ואדוניה הראשון לא יחסן לשלחה חנם אין כסף. וטעם יבא

עליה חיבה ובעלה תבעל לאדוניה הראשון החלה. מנהג יבן גושן הוא אצל עמי הקדם כמול. וזה לא כביר נחבעל המנהג הרע הזה. ותמורה יקח אדון בתולה סך כסף כופר תאווה. הסבה לזאת היתה כי נערה בתולה אחת נראה אדוניה גפס בעת אשר קם עליה לשלול ממנה כבוד נעוריה.

מנהגי היהודים היושבים במורישאניא והמה ארצות הבארבארייא בחלק אפריקא. בכורי העתים שנת תקפ"ב דף ב'.

האומים אשר יולדו להם, אם ב' זכרים המה נקונים בשם סרן וזרח. ואם זכר ונקבה אזי יחק ורבעה יקראו. אמנם אם ב' נקבות הנה, שרה ורבעה תכונה. לכל הנולדים ביום הכספים יתן יקר והוד, וכבוד והדר יעמרו, כי אמרו: כי הולד בו מצורך הוא מבטן אמו, נחול יחל שנות חיים, ויחיה שלום ימנו לו, וימו יבלו באסם תונה. ועזותו מאין ראות רעה תחלופנה, כי אלוהים יפקח עליו עיניו ויש עליו חסדו, בשמו אור עלי נתיבותיו לדרך בעדו ולבדך את מעשי ידיו וכו'. ועליו רמז לדעהם הכתוב, בני אחים אני היום ילדתיך. ואף שלא מנינו רמז ב"ז בדברי רז"ל, מ"מ ודאי חוקק גדולת קדושת היום האדיר הוא ויעיל לנער וקורין אותו בשם רחמים וכו' ע"ש.

מנהגי יהודי תימן. אבן ספיר ח"א חדרי תימן. ארץ חמדה דף 89.

מנהג הכנסה בן שמונה לבת קודש לא יקדמו קודם הזהרים, עד אשר יאספו קרוביהם ומיודעהם מעורות וכפסים הסמוכות. בזהרים הובא הילד מחלל בשמיכה על אבן מקלעת תבן והניחוהו על המחללת בארץ (בבית אבי הילד) והסנדק לקחו אחרי הניחוהו על כסא קטן לאליהו הנביא ז"ל. על זכריו כסולת בשבתו לארץ. והמהל היושב ממולו פסק רגלי הילד ובמתיכות מעשי ידי אומן מל, פרע, ומנן ומסור אבק מרפא ורטיה הכל ציטיבה למטה לארץ. יקום ויבדך על ההדס ועל היין כורת הצריח. והצרכה להילד ולמולדיו בלשון חרמיה כמנהגם, ומזמרים שירי בניה שחוברו למו מאל. כל נעימות שירי זמירותיהם לשבת וי"ט, לבתיה קודש, לחתונה הם עברי ועברי מעורבים. ורוב שיריהם מאלים חליקים קדים מאלי סגלים אל שיצי מעיר טעמו ועל דרך הסוד.

מנהגי עבדים משוחחרים במדינת הודו בעיר קוגין, והיהודים הלבנים נזרו עליהם שלא למול את המשוחחרים אשר מדרו בהם ונעשו קהל בני חורין לעצמם, עי' אבן ספיר שם.

מנהגי הפלשים הם היהודים שבאבעסיניען. אלדד הרני צד 167.

אחר הלידה שופכים על הילד מים קרים, ומזכרים אותו בשם אלהי ישראל. עי' קריענט שנת 1848 דף 262, 256 ביום השמיני ימול הילד עי' גיבס. אם יום הח' חל בשבת מלים ביום החשישי. והיהודים והגוים באבעסיניען מלין גם בנותיהם. (עי' שטרלאבך דף 771). השטרונים קורין בצראשיה י"ז י"ד ועדל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ביום השמיני ונכרה, בהוספת מלה ביום השמיני שאינו אלנו, ובמוכה מהן שמי שלא נמול ביום השמיני חייב כרת חף כשנמול אח"כ. וע"כ הם מחנידים ובלתי דוחים את המילה חף כשהילד חולה ומלים בשבת עי' פעמרמאן בלעקסיקאן של הערנאן ערך סאמאריח). גיינערס נאכגעלאסטנט שריפטען דף 285, 111. ולסקלינער כהנו השטרונים ונמול ערלת הזכר ביום השמיני וכו' ע"ש.

גם בעל ספר היוצאים מזהיר ע"ז בפס"ו ויאמר: ואין לשנות את הימים, ולא לעבור על יום אחד ממשנות הימים, ועל נולד אשר לא ימול בשר עלתו ביום השמיני חנינו מצני הכרית אשר כרה ה' את חברהם. גם העפיקי העזיק בצרלשית פס ע"פ הכצעים אשר לא ימול את בשר עלתו ביום השמיני...

ברכות המילה, סדור תפלה מנהגי יהודי תימן

(כ"י ברלין, Or. Quart. Nr. 576 מן דף 69a עד 71a).

אעלם אן אלכתאנה לדבר פי אליום אלתאמן מצות עשה מן התורה ולו אנה באלסבת, וצפה אלכתאנה אן יגבר גלד אלערלה אלמנטי אלעטרה ויגבדה אלי בארג מן אלעטרה ויקטעה תם ירגע ויקשר אלקשרה אלרפיעה אלכאסיה ללעטרה וישמרהא כדא וכדא אלי אן יבאן לחם אלעטרה תם ומץ אלכתאנה אלי אן יכרג אלדם מן מואצע כתיורה ללא יחתקן פי מכאן וירם תם ירמי עליה קליל מרהם. וואגב אן יבארך קבל אלכתאנה מתל גמיע אלמצוות, והכדא יקול אן כתן אבן צאחבה ב"א ה' אלמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, ואן כתן אבנה בנפסה יבארך וצונו לימול את הבן. וואגב עלי אבוי⁽¹⁾ אלולד אן יבארך ענד מא יקדם אבנה ללכתאנה ב"א ה' אלמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בכריתו של אברהם אבינו. ואלחאצרון⁽²⁾ יגיבוה כשם שהכנסתו לכרית כך תכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ולא יבארך הדה אלברכה אלא אבו אלולד פקט. תם בעד דלך יבארך אבו אלאבן או אלכתאן או מן אתפק הדה אלברכה. ב"א ה' אלמ"ה אשר קדש ירוד מכטן וחק בשארו שם וצאצאיו התם באות ברית קדש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו לעד צורינו צוה כצויתו לקדושים להציל יידידות שארינו משחת ב"א ה' כורת הברית, ואסתנסו בעץ אלמואצע אן יגיב בעד הדה אלברכה דעא ללגמע אלחאצרון וללמכתון ולאביה ולאמה. והדא הו אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם כדכתיב וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים; ואתנה בריתי ביני וביניך וארבה אותך במאד מאד; ואני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים; והקימתי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחריו לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו; ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריו לדרתם; זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר; וגמלתם את בשר ערלתכם והייה לאות ברית ביני וביניכם, ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדרתכם ויליד בית ומקנת כסף מכל בן נבר אשר לא מזרעך הוא. המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והייתה בריתי בבשרכם לברית עולם; וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו

(1) כ"י: "אבוי", וכן למטה: "ולאבוה".

(2) כ"י: "ואלחאצרון".

חלק המלואים סי' א'

ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר. ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו: ואת בריתי אקים את יצחק. כלל הברכות האמורות בתורה ובמקרא ובפי כל זקני חבורה יהיו כולם נזר ועטרה וכליל הדרה וצפיר תפארה לכלל הקהל הקדוש הזה דמתכנשין למצוה זו למקטנם ועד גדולם מרי שמיא יוסיף לכון חיון ושנין על שניכון ומזונין על מזוניכון ותיחון ותפשון ותסגון ותצלחון בנו בית ישראל לעלם ותתפרס עליכון משלתא דשלמא כמה דאתפרסת על אבהתנא במדברא ויקוים עליכון מקרא שכתוב ופניתי עליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם: והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: ועוד יקיים¹ ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב: ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם: ועוד יקיים עליכם קרא דכתיב ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה': ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נזר אכריכם וכורמיכם: ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם היל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו: ויקיים עליכם ועל הנימול הזה הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ויברך אבי הנימול ויקיים עליו מקרא שכתוב תחת אבותיך יהיו בנוך תשיתמו לשרים בכל הארץ ויזכהו לתורתו ולהופתו ולמעשיו הטובים. תשתלח אסותא דהוי ודרחמי מן קדם מימרא דשמיא לאסאה לינוקא הדין דאתמהיל לקבלן דמתקרי שטיה פלי בר פלי יסי יתיה מרי שמיא כמה דאתסיאו מי מרה על ידי משה וכמיא דיריהו על ידי אלישע ותהי קצא לעקתיה לרחמא עליה ותקרב ותיתי אסותיה אסו שלמא קריבא בעגלא ואמרו אמן. תשתלח אסותא דהוי ודרחמי מן קדם מימרא דשמיא לאסאה לאמיה דינוקא הדין דהוי צריכה אסו בישראל יסי יתה מרי שמיא כמה דאתסיאו מי מרה על ידי משה וכמיא דיריהו על ידי אלישע ותהי קיצא לעקתה, לרחמא עליה ותקרב ותתי אסותא אסו שלמא קריבא בעגלא ואמרו אמן. ואבו אלאבן יבארך שהחיינו. ואן ולד אלאבן מכתון מן בטן אמא פלא בך אן ישרט פיה שרטה ויכרז מנה דם ברית ולא תם ברכה אצלא.

המל את הגרים מברך, ביא ה' אלמיה אשר קדשנו במצותיו וצונו לימול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. המל את עבדו מברך ביא ה' אלמיה אשר קדשנו במצותיו וצונו לימול את העבדים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וכו' ואן כאן עבד גירה יבארך וצונו על מילת העבדים ולהטיף מהן דם ברית. ואן כאנו קד הם מכאתנין ישרט פיהם שרטה ויכרז מנהם דם ברית

¹ חסדי: „עליכס קרא דכתיב“, כמו למטה.

חלק המלואים סי' א'

כלי ברכה. ומן כֶּתֶן שֶׁכֶּן כִּבִּיר יִתְתָּא; אֵן יִגְמִי עֲרוּתוֹ אֵלִי אֵן יִפְרֵג בְּאֶרֶךְ וּבַעַד דְּלֶךְ יִכְשַׁף עֲלֵיהּ וּיְכַתְּנָהּ.

פדיון הבן.

כל מן וּלְדָ לֵה אֲבִן זָכֵר וְכֹאֵן בְּכֹר אִמָּה מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה אֵן פִּדְיָה מִן אֲלֻכְהִימִים וְיִדְפַע לָהֶם פְּכֹאכָה לְקוֹי תַעֲי' אֵךְ פְּדָה תְּפַדָּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם. וּפְדוּיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תְּפַדָּה בְּעֶרְכָךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא וְקֹאֵל וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעוֹדֵפִים וְלֹא יִגֵּב עֲלֵיהּ פְּכֹאכָה חֲתִי יִתֵּם תְּלָתוֹן יוֹמָא אִמָּא אֵן מֵאֵת קִבְלָ אֵן יוֹפִי תְּלָתִין יוֹם פְּלִים עֲלֵיהּ פְּכֹאכָה. וּמִקְדָּאֵר אֲלֻפְכֹאכָה כְּמִסָּה שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִי מִן זֶוֹן אֲלֻפְכֹאֵל אֲלֵתִי מַעֲנָא אֲלִיוֹם אֶחָד וְתְּלָתוֹן קְפֻלָּה וְנִצְפָה קְפֻלָּה פְּצָה נְקִיּוּתָהּ. וְצִפָּה אֲלֻפְכֹאכָה אֵן יִחְצֵר אֲלוּלָד וְאֲלֻדְרָאָהֶם יִחְצֵר אֲלֻכְהִי וְיִקּוּל אֲבוֹ אֲלוּלָד. מוֹדָה אֲנִי לְפִנְיֶךָ ה' אֱלֹהֵי שׁוֹכֵתִי וְנִיתֵן לִי בֶן בְּכוֹר וְנִתְחַיִּיבֵתִי לְפָדוּתוֹ וְהָרִי הַבֵּן מִשְׁלֶךְ וְהַפְדִּיוֹן מִשְׁלֶךְ וְכִי מִמֶּךָ הִכַּל וּמִיֶּדֶךָ נִתְּנָו לְךָ. תָּם יְבֹאֲרֶךְ בִּיא ה' אֱלֹהֵי אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו וְצִוּנוּ לְפָדוּת אֵת הַבֵּן. וְיִבְאָרֶךְ שֶׁהַחֲיָנוּ וְיִדַע אֲלֻדְרָאָהֶם לְלֻכְהֵן. תָּם יִגִּיבָה אֲלֻכְהִי כֶּשֶׁם שׁוֹכֵתָה וּפְדִיתָ אוֹתוֹ כֶּךָ תּוֹכָה לְתוֹרָתוֹ וְלַחּוֹפְתוֹ וְלַמַּעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְהִיָּה כֹאֲשֶׁר יִקְרָה נַפְשׁוֹ בְּעִינְיֶךָ כֵּן תִּיקָר נַפְשׁוֹ בְּעֵינֵי ה' וְיִצִּילוֹ מִכָּל צָרָה וְיִקְיִים עֲלָיו מִקְרָא שְׂכָתוֹב מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִכְבְּדָת וְאֲנִי אֶהְבֵּתֶיךָ וְאֵתֵן אֶדָם תַּחְתֶּיךָ וְלֹאֻמִּים תַּחַת נַפְשֶׁיךָ: נִתְּתִי כְּפָרֶךָ מִצְרִים כּוֹשׁ וּסְבֵא תַחְתֶּיךָ, וְעוֹד יִקְיִים פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְרָב לִי כִי בְרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי: פוֹדָה ה' נַפְשׁ עַבְדִּיו וְלֹא יֵאֻשְׁמוּ כָּל הַחַוְסִים בּוֹ. הָיָא מֵא אֲרַדְנָא זָכְרָה מִן פְּדִיוֹן הַבֵּן.

וזאת העתקת הדברים בעברית:

ברכות המילה.

דַּע כִּי מִילַת הַזְכָּר בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי הִיא מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה נִם אִם הוּא בְּשִׁבְתָּה וְעֵינֵי הַמִּילָה הוּא כִּי יִמְשֶׁךְ עוֹר הָעֵרְלָה הַחוּפָּה אֵת הָעֵטְרָה וְיִמְשַׁכְּהָ עַד מַחוּץ לְהָעֵטְרָה וְיִחַתְּכֶנָּה אַחֲיִיכ יִשׁוּב וְיִקְלֹף אֵת הַקְרוֹם אֲשֶׁר מִלְמַעְלָה הַמְכַסֶּה אֵת הָעֵטְרָה וְיִפְרַעְנֵה בְּאוֹפֵן הַזֶּה עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה בֶּשֶׁר הָעֵטְרָה, אַחֲיִיכ יִמְצוּץ הַמִּילָה עַד אֲשֶׁר יֵצֵא הַדָּם מִמְקוֹמֹת רַבִּים, לְמַעַן לֹא יִתְכַבֵּר בְּמִקּוֹם אֶחָד וְיִתְעַפֵּשׂ, אַחֲיִיכ יִתֵּן עֲלֵיהּ תַּחְבוּשָׁת (פַּעֲרֵבְאָנָד) קִטְנָה, וְנַחוּץ כִּי יִבְרַךְ לְפָנֵי הַמִּילָה כְּמוֹ בְּכָל הַמִּצְוֹת (שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עוֹבֵר לְעִשְׂיִיתוֹ) וְכֵן יֵאָמֵר אִם מַל בֶּן רַעְהוּ: בִּיא ה' אֱלֹהֵי... עַל הַמִּילָה, וְאִם מַל אֵת בְּנוֹ בְּעַצְמוֹ יִבְרַךְ וְצוּנוֹ לִימּוֹל אֵת הַבֵּן. וְנַחוּץ כִּי אֲבִי הַבֵּן וְיִבְרַךְ בַּעַת אֲשֶׁר יוֹשִׁיט אֵת בְּנוֹ לְמִילָה: בִּיא ה'... לְהַכְנִיסוֹ בְּכִרְתִּי שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ וְהַעוּמִדִים (עַל הַמִּילָה) יַעֲנֵנו אַחֲרָיו: כֶּשֶׁם שֶׁהִכְנַסְתֶּם... וְלֹא יִבְרַךְ אֵת הַבְּרִכָּה הַזֹּאת: בִּיאֵה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִילַד לְבִדְהָ אַחֲיִיכ יִבְרַךְ. אֲבִי הַבֵּן אוֹ הַמוֹחֵל אוֹ חֶסֶם אֵת הַבְּרִכָּה הַזֹּאת: בִּיאֵה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר קִדְשׁ יָדֶיךָ מִבְּטָן... בִּיאֵה כּוֹרֵת הַבְּרִית, וּבְקַצַּת מְקוֹמֹת נַחְנוּ כִּי יַעֲנֵה (יֵאָמֵר) אַחֲרֵי הַבְּרִכָּה תְּפַלָּה בְּעֵבֶר הַקָּהַל הָעוּמִדִים וּבְעֵבֶר הַנִּימּוֹל וּבְעֵבֶר אֲבִיו וְאִמּוֹ, וְזֹאת הִיא: אֲשֶׁר כָּרַת אֵת אֲבִרְהָם... וְיִתִּי אִסְתָּא אִסּוֹ שְׁלֵמָא קְרִיבָא כְּעִנְלָא וְאִמְרוּ אִמְנוּ. וְאֲבִי הַבֵּן יִבְרַךְ שֶׁהַחֲיָנוּ. וְאִם נִילַד הַבֵּן נִמּוֹל מִבְּטָן אִמּוֹ נַחוּץ כִּי תִשְׁרַט בּוֹ שְׂרִיטָה וְיֵצֵא מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית וְאוֹ אֵין מְבָרְכִים כָּלָל. הַמֵּל אֵת הַנְּרוֹס... הַמֵּל אֵת עַבְדּוֹ... שְׁאֲלֵמָלָה דָם בְּרִית לֹא נִתְקִימוּ שְׁמִי וְכִי וְאִם הִיָּה עַבְד רַעְהוּ יִבְרַךְ וְצוּנוֹ עַל מִילַת הָעַבְדִּים וְלַחְשִׁיף מִהֵן דָם בְּרִית, וְאִם הָיוּ נִמּוֹלִים תִּשְׁרַט בְּהֶם שְׂרִיטָה וְיֵצֵא מֵהֶם דָם בְּרִית כְּלִי בְרִכָּה, וְהַמֵּל אֵת הַנְּדוּל נַחוּץ כִּי יִכְסֵה אֵת עֲרוּתוֹ עַד אֲשֶׁר יִנְמוֹד הַמְבָרֵךְ וְאַחֲיִיכ יִנְלָהוּ וְיִמּוֹלָהּ.

פדיון הבן.

כל אשר נולד לו בן זכר והיה בכור לאמו הוא מצות עשה מן התורה לפדותו מן הכהנים ולתת להם פדיונו כמו שנאמר אך פדה... ואמר ונתתו הכסף... ופדיונו איננו נהוין כ"א בעת שעברו עליו שלשים יום, אולם אם מת בטרם נשלמו שלשים יום אין עליו פדיון, ושיעור הפדיון הוא חמשה שקלים בשקל הקדש והוא במשקל "תקפלות" אשר אצלנו היום שלשים ואחד והצי "קפלה" כסף נקי. וענין הפדיון הוא כי ישים את הילד והכסף לפני הכהן ויאמר אבי הבן: מודה אני לפניך... אחיכ יברך ב"א ה' אלמ"ה... לפדות את הבן, ויברך שהחינו ויתן את הכסף להכהן. אחיכ יענהו הכהן: כשם שזכיתיה... ולא יאשמו כל החוסים בו.

זה הוא מה שחפצנו להזכיר מפדיון הבן.

סי' ב' ענין הפריעה ובמה פורעין ונחיצתה

שבת פ' י"ג.

משנה ב' מוהלין ופורעין, פירש"י קורעין את העיר המכסה ראש הגיד וכו' ורמז מה"ש המול ימול אחת למילה וא' לפריעה. ועי' להרב פרי האדמה ח"א פ"ב מה' מילה סכת' מי שרצה לומר ח"ו כי הפריעה היתה לנו עם בני אונה נריכה אלא גילוי עפרה לבד וכו' והרב ז"ל דחה דברייהם והעלה דודאי מלבד גלוי העפרה שנהסוה בחתיכה העלה אינו דו' אלא סריך לקרוע גם הקרום שלמטה ממנו ולהחזירו לכאן ולכאן. והכריח דבריו מדברי הוהר ומדברי רש"י ז"ל ומדברי הרמב"ם בפ' המשנה ע"ש. ועי' ס"ע י"ד סי' ר"ס, ועי' הלכות גדולות סכת' ודע"ג בפריעה מילה לא ניתנה לא"ח מ"מ א"ח מל ולא פרע כאלו לא מל. ועי' ספר יראים סי' י"ג סכת' דפריעה מילה ליהושע ניתנה שג"י צעה ההיא אמר ה' אל יהושע וכו' וזכר מול אב"י שניה, מאי שניה זו פריעה מילה. ועי' מבשרי מילה ס"ד. והרב ראב"ן לזיון כתב דמי שמל ולא פרע והחזירו אחיכ לפרוע נריך לבדק חקב"ו על המילה כי זה הוא עיקר המילה, והמל בשבת ולא פרע חייב העתה מפני שחלל שבת מפני שלא נמר ולאכחה ועי' שבת לג' א' יבמות ע"א ושי"ז ב"ד סי' ר"ס ס"ק ט'. וביה בחסובה סי' קדף. ועי' זהר פ' בשלח דף ט' ע"ב. כשאלו ישראל ממזרים אהגזרו ולא אהפרעו ולא אהגליה רשימא קדישא. ובמרה עשו הפריעה כמ"ש שם לו חק ומשפט, המן עלו ישראל בהרין חולקין קדישין כהאי גלויי דאהגליה רשימא דלחון ע"ש.

פריעת מילה באיזה זמן נתקנה.

עי' בחינת הקבלה ח"ב דף 227.

וז"ל שם: מודעת זאה מספרי קורות העתים, שצויי ביה שני קם הבן הגדול יהושע Jason הרשע והסיה את היותים לפנות עורף אל דה משה. וממנו החליל הספע שהתפסט בהמון ושובבה העם משוכה נחה עד שקמו השמונאים ונלחמו מלחמת הדת והחזירו העפרה ליוסרה. והנה צעה ההיא החלו המורדים לעסות ההועבה הגדולה למסוך את בשר ערלהם כדי למחות מגוסס אות בריה קודש ולהחראות ערלים כמו שאר העמים בהצב ערומים צטיאטרואה שלהם, ועשו זאת ההמשכה בתחבולות שונות (ונקראת ההמשכה הזאת בלשונם עפוספאסמא) כמפורסם בספרי העתים כמ"ש בראב"ן לחמונאים א' י"ו: ויעשו להם ערלות ויפרו בריה קודש ויתעברו בגוים ויהמכרו לעשות הרע עכ"ל. ויהי כראות חכמי ישראל הקלה זו עמדו

והחקיקו בפועל המילה שנסף על חוץ הערלה כמשמעות הכתובים, וקרעו ג"כ בצפורן הקרום
הרך שלמטה מהעור ויחזרוהו לכאן ולכאן עד שיתרחק בשר העטרה וזהו הפריעה. וזו כך כדי
שלא יהיה נקל אחרי כן לבוצ ולמשוך העור עד שיתרחק עלול. הרי מהצדד שיפה הקו, וכי
לורך השעה הביאם לגזור על הפריעה ויהיה כוונתם לטובה, והנהגתם ישרה כפי לורך הזמן.
ואע"פ שהיתה זאת המלאכה חדשה מאתם, הנה כדי להגדיל חומר התקנה החלטיה הדין שבה
פ"ש מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל. וכדי שלא יזלזלו בה ערכו ליחס לה מניאות בזמן
קדמון ואמרו דרך דרש מדרש חזיה ע"פ עד שהמלך במסכו מי מלך? א"ר ברכיה משה היה
מוהל וההרן פורע ע"כ ובכבוד הוא שזה ר' ברכיה לא אמר כן אלא מדעת עצמו, כי איך
יגיע דבר גדול כזה לו לבדו בקבלה, ושאר החכמים שבימיו וקודם לו לא ידעו מזה דבר?
וכן כדי להרחיק העם יותר מן הפועל המנונה שזכרנו עלה על דעתם ליחס אותו אל איזה
קדמונים ואמרו על יהויקים הנחומא פ' לך לך. שנהרדן ק"ג ב'. ועל עכן סנהדרין מ"ד א'.
ועל אדהיר ילקוט הושע ו' ז' שהיו מושכי ערלה. וכ"ז אמרו כפי דרכי הידוע וכי ע"ש. ועי'
פלאווים וקזעפוס במלחמות היהודים דף 264. ע"י מחברת חובת האז לבנו נד 13—12
ח"ל סס. כי צעת נהנה מנות מילה לא"א ולזרעו לא היה אז בארץ איש או משפחה או שבט
או גוי כלו אשר מל את בשר ערלתו. או יעלה על לבו לעשות ככה. אך אחרי שנים רבות
החלו גם עמים אחרים לעשות כמעשיהם כקופים העושים את כל אשר רואים בני אדם עושים.
ובל עוד שהיו אברהם אבינו וזרעו יחידים במעשי המילה לא היה לורך כלל בפריעה כי מעשה
המילה לבדו הי' די להיות לאות. אך אחרי אשר גם עמים אחרים החזיקו במעשי המילה היה
נכון מאד להוסיף לזרע א"א מעשי הפריעה, למען יבדל ע"י גם מהעמים המחזיקים במעשי
המילה. ולפי מהשגת או קבלה רב נסבה חמדו עמים אחרים ללכת להם בעקבי זרע א"א
ולשאת עלימו את צריכתם, מציגים הנפלאות הגדולות אשר נעשו לו בלכתו בזהו ילל ישומון,
ואך אז החלו איפוא להדמות לו במעשי המילה. ומאז עד בא יהושע בן נון אל הארץ התפשט
המנהג הזה מאד בחוכם. ולכן היתה אז הוספת הפריעה דבר צערו, כי גם בלכתם במדבר
מלו ולא פרעו לדעת הפרקי ר"א. אבל לבשל הלכות גדולות ולבעלי החום נהנה פריעה מילה
למשה במצרים (ובחום יבמות ע"א ע"ב ד"ה לא נהנה) כתוב דהלכה למשה מסוי היא ויהושע
אשמייה אקרא. (ובירושלמי שבה סוף פ"ט ובב"ר פ' מ"ו) יש עוד דיעה רביעית, והוא
שנהנה עוד לא"א כי כתוב שם המול ימול, מילה ופריעה, ובב"ר פת"ז סי' ה' אמרו באברהם
כתוב בשר ערלתו, ובישמעאל את בשר ערלתו. ישמעאל שלא נתמטך ע"י אשה כתוב את בשר
ערלתו דהיינו פריעה וכי ע"ס. ולמצדדים החדשים יש עוד דעה חמישית והיא כי התחדשה
בימי השמונאים, כנ"ל מן גודל נחיצת הפריעה ע"י Elias Collin Leipzig 1842 S. 20
ח"ל סס: צעת היותי רופא בצבאות החיל במלחמת שנה 1813—1815 צעיר דרעזדן, בבתי
החולים של אנשי צבא רוסיא, אשר גם כמה ישמעאלים היו ביניהם. ומהם נחברר והאמת
אזלי שהפריעה היא טובה ומחוקקת, לפי שהישמעאלים יש להם מילה בלא פריעה, לכן לאחר
זמן נהרו מעור הפריעה ערלה גזורה, ולפעמים היא הולכת ומתגדלת ומתקצרת בקנה האחרון,
עד שבקושי יכול להשתין מיכה. וכמה מהם מוכרחים לחתוך עור הפריעה לניסם להקל מהם
הכאב וזה ברור:

במה פורעין.

ש"ח שומר זיון הנאמן מכתב ר"ח י"ח שבע שנה הרע"ז. ע"ד אשר נזרו הקקסיסיסקטרוס
גירסת לבלי לעשות עוד הפריעה בצפריים כ"א, ע"י כלי אשר המיאו רופא א' במין אס מותר

חרק המלוואים סי' ב'

לעשות כן. ה' חף שלא הוזכר בגמרא בפירושו לעשות הפריעה בצפונים מ"מ כהבו הרמב"ם, הסמ"ג, הטור, והש"ע, ובלא"ה מנהגם של ישראל חורה הוא. והלא כל אופני קיום המנוח לא נדע אולם רק מדרך קבלה, וכיון דאופן קיום הפריעה ע"י נסוהן ה' בן מפורש ומקובל בכל ישראל ודאי שכן קבלנו ממושה רבינו, וראו' מילקוט ההלום רמז השכ"ג ע"ש כל עצמותו תאמרוהו וכו' צפונים לעשות בהם פריעה ומליקה העוף וכו', ולכן המכנים עשיית הפריעה ע"י נסוהן לא לצד שמכנים מנהג ישראל, אלא גם קבלה שהקמו מימות קדמונים, ואפשר שמכנים קבלת משה רבינו ע"ה. ועי' ספר חרבות נורים על עשיית הפריעה באזמל, ועי' שו"ת בנין ליון סי' ס"ה. ליון מכתב עת חדשי חדש אב שנת תר"א דף 191. שאלה ה"ם בדברי הש"ס והפוסקים מקום להחליט, כי הפריעה נעשה דוקא ביד ולא בכלי?" כי בדברי המנהג הסחומים: "מל ולא פרע כל"מ נשמע שנוכל לפרוע בין ביד ובין בכלי, אך בפוסקים מפורש בן להדיא: הרמב"ם בפ"ב מה' מילה הלכה ד' כתב: כ"ד מוהלין וכו' ואחר פורעין את הקרום הכך שלמטה מן העור בצפון ומחזירו לבאן ולכאן עד שיראה צמר העטרה ע"כ. ולסוהן זה העתיק גם הטור י"ד סי' רס"ד ובעל הש"ע סעיף ג'. וגראה שהרמב"ם סובר שמצד הדין העשה הפריעה ביד. חדה מדהנריך לכתוב כ"ז היאך נעשה הפריעה, והלא ידוע מימי קדם קדמתח ופשוט בכל ישראל, היאך ובמה יעשו, ולמה לא כתב כדרכו בכל המקומות בלשון המנהג או הגמרא "פורעין" והו לא? שיהי מדטסיה לשונו בהלכה זו ולא כתב כמו בהלכה א' אלא החייתוך בסכין שהוא מצד המנהג? אלא נראה שזו אינו מן המנהג רק מנהג הדין, וגם בעל הסמ"ג כתב בלשון רבנו: "כ"ד מוהלין, חוהכין את הערלה וכו' ואח"כ פורעין את הקרום הכך שלמטה מן העור בצפון" וכו' עכ"ל. והנה אם נאמר שהסמ"ג העתיק לשון הרמב"ם כהווייהו וכזוהו בלי ידיעת מקור דינו, זה אין נראה כלל; כי את זאת רצה להקח בחיבורו, באשר שהרמב"ם לא גלה מקור דינו וראויהו לפסקיו, כמ"ש בהקדמה ספרו: וכל אדם שיורה מתוך ספריו ובקשו ממנו ראיו', אם לא למד הראיו' או אפי' למדה ואינו זוכרה, יהא לו הדבר ההוא כהלום בלא שהרון וכו'. ולכן הגוי משה בן יעקב נחשו פני לחצר פני ספרים, ומכל מלמדו השכלתי להציא ראיות קצרות ככל היכולת וכו' עכ"ל. אבל בדין זה הניח לנו גם בעל הסמ"ג הדבר כהלום בלי שהרון, כי לא גלה לנו מקור דין זה, וגם מפרשי הרמב"ם שתקו, ואינו חפשי בגמרא ובהוספתה ולא מנאחיו. — אבל אם מחכמה נשאלה שאלה זו — בדברים כאלו ודאי הנסיון עם החכמה, ואין חכם כבעל נסיון — זה לי יוהר מעשרים וחמש שנים שזכרתי להבנים ילדי בני"י באות ברית קודש, ויוהר ממאחוס ושלטים לידים אשר ילאו בעיני מהוקנים הין, ואני רואה בציבור שא"ל לפרוע בכלי לחוד כדן וכדה זהו ודאי שאפשר לחתוך עור הפריעה לשנים במספרים קטנים. אשר צדס הא' רחב או עגול כמין כדור קטן, וצדס האחד חד לחתוך, ואין זה המנאה גדולה אשר נריכה לחדוד שכל גדול, כי כבר נמנאו ונעשו כלים כאלה בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר אלא כל לוטשי וחורשי כלי אומנות האלה (אינשערומענטער מאכער), אך אין זה מססיק; כי העטרה נריכה להיות מגולה, וזה א"ל להשיג בכלי, כי עור הפריעה דבוק חחה העטרה, ובמספרים או במלקחים אין אנוחו יכולים לחתוך עד למטה אם לא יצא החיזוק לידי סכנה, משא"כ ביד, העור בדימו וקורעין אומה עד מקום שעינינו רואות באין שום סכנה. ועוד שיהי חף אם נחכמה עור הפריעה לשנים בכלי, עדיין היא דבוקה בשני לדי העטרה מכאן ומכאן, כי איננה נופלת מעצמה למטה, ונריכים אנוחו עם כל זה להחזירה. וזה נריך זמן יוהר ושיהיו יוהר גדולה וירכה לחיזוק כאב יותר משעשה כולה ביד.

ולא אחת שדברתי מדבר זה לעשות הפריעה בכלי, עם הרופאים כאן (ישראלים וא"י) זה ימים כבירים, אבל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, כי אף שלא נודע לנו מקור דין זה ברמב"ם, בסמ"ג, ובש"ע, עבור זה לא נוכל לפסוק נגדם, כי כמה דינים שהעתיק הרמב"ם ולא נודע לנו מקורם, עכ"ז מקורן או בהלמוד ירושלמי ובבבלי או בתוספות שלא נגלו עדיין, בדפוס, או בספרים אחרים שלא שפחה עינינו, וראה אוחס עין הרואה הגדול הרמב"ם. — זהו דעמי החלושה, ואם דעת מורי וחזירי מהנגדים לזה, אינוי אומר קבלו דעתו, אלא אודה לדברים ברעון טוב ובפנש חפנה אם דבריהם מיוסדים על אדני האמת; כי בחלה חפנה, והאמת והשלום חניי אובב. —

כתב ה' אליעזר ממין הא דאמרינן מל ולא פרע כל"מ הני"מ בקטן אבל בגדול אי"ל לפרוע ממעשה דקטייעה בר שלום דמל ולא פרע. וטעם הדבר הוא בצ"ר באברהם ל"י אח בשר ערלתו לפי שלא היה צריך אלא חיחוק בשר שבשר נחמטך ע"י השמים, אבל יממשל ה' ילד הווקק לחיחוק אוחו בשר ולפרוע את המילה לכך נאמר את בשר ערלתו. ומכאן קשה לבה"ט שפירש דפריעת מילה לא נתנה לא"ח. ע"י פסקי ריקאניי ס' הקי"ט והקס"ח ס' בגדול א"ל לפרוע אבל הרוקח כתב דלכתחלה צריך לפרוע אפי' בגדול. וע"י זוהר בראשית דף י"ד : פתח ר"ח ואמר בפרוע פריעת ישראל בהתגב עם ברכו ה' וכו' ע"י מלאכים ס' ח' במשמרת הבן.

ס' ג' גזרות על המילה ועל שאר המצות.

הגזירה הראשונה ממלכות יוגים על ישראל היתה על המילה והסקודה ואלה מאת אנטיוכוס המרשע ומשכה עד נוסעו בעזרת נור ישראל ע"י החשמונאים (ספר ח' מהמכביים ח' מ"ז), וקדמוניות לבן מהתהיו ספר ס"ב פ"ה ס' ל"ד. וכאשר קמו כה הנוצרים היתה מהלוקה עיניהם בעיר ועיר על דבר המילה. אך שמעון כושא עשה הפשר, כי כל הבא בקושריהם מעמים אחרים לא יעמיו עליהם דה' משה ואינס לריכוס ג"כ לשמור מצות מילה אבל היהודים הבאים עמם בצריה החדשה, להם לא התייר הערלה. ואחר חורבן הבית נודעה לנו גזירה הקיסר אדריאנוס על המילה. וכפי הסופר (שפאליאנוס) היתה גזירה זו לבדה שבה למרידה בן כוזיבא, רק אחרי מות אדריאנוס בעלה הגזירה ע"פ בקשה ההגאים ברומא.

ר"ה י"ט גזרה המלכות שלא יעסקו בחורה ושלא לנולד ולחלה שבה. ע"ז ס' ע"ב. הענין י"ט. דברים רבה פ"ב. הוא קיסר דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי בעלה לו יומא ברגלו יקטענה ויחיה או יתינה וינטער? א"ל יקטענה ויחיה. א"ל קטייעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו, דת"י כי כארבע רוחות השמים פשתי אחכס מאי קאמר אלימא דבדרההון בדי רוחות האי בדי רוחות לדי רוחות מבני ליה אלא כבש שתיא לעולם בלא רוחות כך א"ל לעולם בלא ישראל. ועוד דקרי לך מלכותא קטייע א"ל מימר שפיה קאמרה. מיהו כל דזכי למלכא שדו ליה לקמוני חילי. כד הוה נקטין ליה ואזלין א"ל הוה מכרוניתא ווי ליה לחילאף דאזלה בלא מסכא נפל על רישא. דעורלתיה קטעה אמר יביתא מכסי חלסית ועבריה. כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לריע וחזיריו יא ר"ע ורמס והיה לאהרן ולבניו מחנה לאהרן ומחנה לבניו. יתה ב"ק וא' קטייעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא. ככה רבי ואמר ים קונה עולמו ככמה שנים. ע"י גן סרחים נד 67 במפרש את האגדה הנ"ל כעצב טעם ודעה וז"ל : האגדה הספר לנו שאחד מקברי רומא שונא ישראל המחיק סוד עם יועציו ובריו כדה מה לעשות עם היהודים? ושאל בזה הלשון : מי בעלה לו יומא ברגלו יקטענה ויחיה או יתינה וינטער? כלומר מה לעשות עם האדם אשר סרחה עליו

חרק המלואים סי' ג'

זרעה מוארת, האם יקץ האזר למען לא יפשה הנגע בכל הגוף או לא? ומערה שאלתו היתה הראוי להשמיד את היהודים לעובת המדינה כולה. היה גם איש רומי א' אהוב ישראל המכונה בגמרא בשם קטיעה בר שלום ויעמוד על רגליו ויאמר אל הקיסר ... ועוד דקרו לך מלכותא קטיעה. ויקצוף עליו המלך ויגזר להמיתו, וירע בעיני קטיעה מאד שימות ערל בשר, נפל על ריבא דערולתיה וקטעה. הפרקספסטר גרפץן הביא את הסיפור הזה בד"ה ש"ו (Band 4. Note 12) Gesch. der Jud. u. seine Secten, Band 2, S. 50. שהקיסר הזה הוא דמטיטיוס, והשר האהוב ישראל הוא פלאוויוס קלעמנטס, והמשרותא הנזכרת הם בגדה היא אשתו דמטיטיליא; ונקרא השר הזה בגמרא בשם קטיעה, אין זה רק מעין המעשה:

ע"י בס' כלי סו דף ק"ע"א שכתו: לא ולמד ממה שספרו לנו חז"ל מעשה בגזרה מלכות הרשעה שמד שלא ימולו ישראל את בניהם, ואז נולד לרבן גמליאל בן יומל את בשר ערלמו, והלכו והלשינו עליו אל המלך, וספרו לו שמל ר"ג את בנו. ואז צוה המלך שיגזרו הילד הנימול לבנים ובהמו חני לאביו וחני לאמו, ויעשו כן. ורפשו את ר"ג ואת אשתו וישמו אותם בבית הסוהר בשני בתים על אי' בבית אי' זה אצל זה, ולא היו יודעים זה מזה. ויהי היום והיה ר"ג קורא ק"ש והאריך בחד ושמעה אשתו והבינה שהיא ר"ג אישה וידברו זא"ז ויחזרו בקור זה מכאן זה מכאן עד שפגשו זה בזה ונפדן הבוחל שבניהם. ויאמרו איש אל רעהו הנה אהנו מזויים על פרים ורביה ויהי הוא הטוב בעיניו יעשה. ויזקקו בניהם והתה האשה והלד בן וימל עם ר"ג את בשר ערלמו, ויודע הדבר וילשינו עליהם למלך, אז צוה המלך להוליך אשת ר"ג לרומא אצל הסיפור. ויוליגו אותה ואת בנה, ונשאר ר"ג בבית הסוהר. ויהיו בדך במלך ותהבונן אשה ר"ג ורחשה שאשה בעלת הבית היה לה בן וינק שדי אמו, ואמרה לשומר אשר עונה שרונה להנכס לשונדק כי דרך נשים לה, ושמע לקולה ונכנסה אצל האשה בעלת הבית וחסול לפניה ארצה ותגד לה את כל עיניה. והאמר לה הלא אהנו נצטוונו על המילה מפי הקב"ה ונעשה כל אשר ציונו. ועתה בצקשה ממך הני נח לי את הילד בך שהוא ערל והוליך אותו עמי לפני המלך ורחשה אותו ואומר כי לא עברתי מנחתיו ולא מלתי אותו, ונכמרו רחמה עליה ונתנה לה את בנה והנח את בנה אצלה ולקחה את בן הנכריה והלכה אצל הסיפור לרומא. וזוה המלך ויביאו את האשה ואת בנה לפניו, ויאמר לה המלך למה אתם עוברים על גזרותי ומלת את בך. איל אדוני המלך לא עברתי על מנחתך וגזרתך ולא מלתי את בני ועדן הוא ערל והרחתו לפני המלך. ויטו המלך להרוג את המלשינים אשר הלשינו עליהם לפני המלך. אז נדמון עם זקן אחד ויאמר אל המלך אדוני המלך אל החטא בדם האנשים האלה כי אלהים של אלו עושה להם נסים וזה החינוק מהול היה, ועתה שהסללה האשה הזאת והקרא אל אלהי הילד נעשה ערל כאשר היה צעה לדהה אותו. ויאמר המלך א"כ שרזון של אלהים כך למה לי לגזור עליהם שלא ימולו בניהם, ויטו המלך שיגזרו הילד לאשה וישלחו אותה לתפשי והוליגו ר"ג מבית האסורים בכבוד גדול ונהבטלה הנזירה ואת ר"ג החזירה הילד לאמו ותקח את בנה ממנה, והוא רבינו הקדוש, ואחור הילד בן הנכריה זכה ועלה לגדולה ונתנו עליו כתר מלכות בראשו והוא אנטונינוס הקיסר ולכן היחה אהבה גדולה בין אנטונינוס ובין רבינו הקדוש כ"כ בס' אגרות חיים כ"י ובס' מאורות נהן חלק נגיד ומנחה כ"י נגיד ומנחה בה' מילה וע"י זכר דוד מאמר אי' ס"ו. ע"י חוס' גם רבי הקדוש נולד בשעת הסמך שלא למול. ומל אביו של רבינו הקדוש את רבי בנו, ואח"כ הוגד הדבר לקיסר, וזוה הציאו לפניו, והחליטה אמו של רבי את בנה עם אנטונינוס הגולד ג"כ צעה היתה, כי אמו של אנטונינוס

היתה אזהבה לאס של רבי, אנטוניוס הזה הוא מרקוס אנטוניוס כי הוא מלך אחרי מות אנטוניוס שיאוס בן אדריאנוס הסכל שגזר על היהודים שלא ימולו את בניהם וכו'. וי"א שזה המלך היה אנטוניוס שיאוס ע"י בכורי העתים שנת הקפ"ז בהמאסף דף 12. וע"י כרס חמד מחברת ז' מכתב ו' דף 264.

בימי רבי מלו כמה תימוקות אשר נשאר מלפניו ערלים והיו אז כמה וכמה מילוח ביוב ח', כי הגזירה היתה נמשכת רק י"ג שנים מן חורבן ביתר עד מות הקיסר אדריאן, ובמלחמה בן כוזיבא מלו עמם כמה משוכי ערלה ע"י יבמות ע"כ אי ירושלמי פ"ט דשבת, ואזיה שנים אחר המלחמה הגדולה לא נשאו נשים מפני המהומה הנמשכת אחרים ומפני הגזירה ונשאר ח"כ תימוקות שלא מלו בשנים האחרונות של אדריאנוס. ואנטוניוס שיאוס הבא אחריו בטל הגזירה ולא כל אי מל את בנו הקטן. וע"י מדרש איכה ע"פ בלע ה' ולא חמל וע"פ שומאחה בשוליה. העניה פ"ה. ילקוט ירמיה ע"פ על מזרים ועל יהודה. הנחומא סוף פ' לך לך. מעילה י"ז ח'. ילקוט שמעוני ויקרא רמז תקל"ז. פ"א גזרה מלכות רומי שלא ישמרו את הבתה ושלא ימולו את בניהם ויבצעלו נשותיהן גדות הלך ר' ראובן בן אינערובלו וספר קומי והלך ויבט בניהם. ח"ל מי שיש לו חויב יעני או יעשיר ח"ל יעני ח"ל איב לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו. ח"ל עבדי אמרת ובעלגה. חזר ואמר להם מי שיש לו חויב ירבה או ימעט ח"ל ימעט ח"ל ח"כ לא יבצעלו את נשותיהן גדות ובעלגה. חזר וחיל מי שיש לו חויב יכחיש או יבריא ח"ל יכחיש ח"ל ח"כ ימולו את בניהם כדי שיכחיבו ובעלגה הכירו בו שהוא יהודי החזירוב. אמרו מי ילך ויבטל את הגזירה ילך ר"ש בן יוחאי שהוא מלומד בנשים וגו' ע"י נאחזין שנת 1871 חוברת ג' דף 236. ע"י חוס' ב"ק פ"ג ח' שקדוהו אביעלימוס בן ראובן. ע"י קנה רבה פ"ב. אימיקטרון היה כוהן לאדריאנוס קוסר ח"ל אם למולים את שוגא חלו הישמעאלים. ואם למשמרי שנת את שוגא חלו הכותיים. הרי אין את שוגא ח"ל האומה הזאת בלבד אלהים יסרע מאותו האיש. ילקוט שמעוני דברים רמז התקל"ח. מכלהא פ' יתרו ע"פ והסב לבכתינו שבעתים וגו'. וחבר לנו מה שעשו לנו במילה שהיא נהנה בחיקו של אדם. מה היו ביה עמלק עושין היו מחהבין מולוחיהן של ישראל ומזרקין כלפי מטלה ואומרים בזה בחרת הו לך מה שחרתה. שנת פי"ע. ר"ש ח' כל מנה שקבלו ישראל בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה. רש"י ח' כל מנה שמסרו ישראל נפשם עליה בשנת השמד ונהגין אותה בפרהסיא, וכל מנה שלא מסרו נפשם עליה בשנת השמד עדיין מרופה בידם. ויקרא רבה פ"ב: מה לך יוצא לוסקל על שמלתי את בני, מה לך יוצא לוסקל על שמרתתי את השבת. מה לך יוצא ליהרג על שאלכתי מנה. מה לך לוקה בפרגול על שעשיתי סוכה. על שנעלתי לזבב. על שהנחתי תפילין. על שהטלתי חבלת. על שעשיתי רגון אבא שבמים: וכו' וע"י שנות רבה פ' כ"ח. ע"י בן סרחוס סס סכ' ח"ל: אסיקון האלפסנדריני הבליעל הגודע אחרי אשר הרבה להג על מנה מילה אשר אלל היהודים. נלחץ גם הוא למול את בשר ערלתו (בעבור מחלה עזה אשר עברה עליו) בסקודה הרופאים. אמנם לא לעזר ולא להועיל היתה לו, כי אחרי אשר עלה רבנו במכתו נחבא, ומה מיתה משונה ובזויה, כן יאבדו כל שוגאי ישראל: וע"י קדמות היהודים נד אסיון דף 13. וח"ל וכך אמר איכרדוטי ראוי היה לרשע והגבל הזה המקרה שקרה לו, שאנשי מזרים הכריחו אותו להמול, לפי שהי' מזרי ומה מנגעים באו לו מהמילה וכו' ע"י"ש:

ע"י מגילה אנטוניוס. ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון בשנת עשרים ושלש שנים מלכו היה שנת מאתים ושלש עשרה לבנין הבית, בא לירושלים ובגורום משנהו עמו וגזר עליהם שלא

ישמרו שבת, ר"ח ומילה. אבל ישראל מסרו נפשם ומלו את בניהם ובהיות דבר המלך נחפז מאלו איש אשר מל את בנו והציוו האים ואשחו ויתלו אותם כנגד הילד. וגם אשה אחת אשר ילדה בן אחרי מות בעלה, והמל אותו לחיי, והעל על חומת ירושלים ובה מהול בידה ותען והאמר לנו ותאמרו לבוגרם הרשע: ברית אבותינו לא נבעל, שבת, ר"ח ומילה לא יוסר מבנינו ומבני בנינו. והפל בנה לארץ. והפול אחריו וימחו שניהם כא'. ורבים מבני ישראל היו עושין כן ולא בעלו ברית אבותם. ובזכות זה נתן ה' תשובה גדולה ביד הנדיקים מחמתיו ובניו זכרה להם אלהי לעובה, עי' תענית י"ח א'. ב"ב ס' ב'.

וכתב גם' יוחסין שאנטיזכוס הרשע בעל ברית מילה וכאשר נהרג נקור שר זכאו וזרח הוא וחילו ונדר למוול בשר ערלתו והתפלל לה' שיקשיב תפלתו, ונפל מעל המרכבה ומת במיתה מבושה, כן יאבדו כל אויביך ה'. ב"ב דף ס' ע"ב ומיום שפסעה מלכות שגזרה עלינו גזרות קבות ומבעלות ממנו תורה ומצוות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן וכיו'. ילקוט בראשית רמז קל"ו. שני תלמידי חכמים של ר' יהושע שינו עטיפתם בצעת השמד פגע בהן איסטריטיגוס אחד, ח"ל הם גמיה אחס חנו נפסכס עליה, ואס חין גמיה אחס למה אחס נהרגים? ח"ל גמיה חנו ועליה חנו נהרגים. וכן מצינו בציות שני כשגברה מלכות הרשעה וגזרו עליהם שמודות גדולות ומבזות על ישראל לאבד הדת וגזרו עליהם חלול שבת ולהסר ברית מילה, ושיכחוב כל אחד מישראל בלבובו חין להס חלק בה' אלהי ישראל, ושיחוק בקרן שורו כענין זה ויחרוב בו ועמדו בגזרה זו כמו חמשים וחסים שנה ואח"כ אבד ה' אותם וממלאה מן העולם ועס ישראל ואמונתם עדין חיים וקיימים. ושלוס על ישראל. חמן.

מדרש מעשה חנוכה.

מכ"י אשר במינובען.

העתקה מן כתבי עת מאגאזין שנת 1876 חוברת ג'.

כתוב כה אמר ה' זבאות עשוקים בני יהודה ובני ישראל וגו' וכתוב גואלם חזק ה' זבאות שמו הוא יריב את ריבם למען הרגוע את הארץ והרגינו ליושבי בבל, אמרו בניו יוונים נחקים מקרא זה שהערמנו סוד על ישראל אמרו בואו ונהדש עליהם גזרות עד שיבעשו באלהיהם ויאמינו בע"ז שלנו עמדו וגזרו כל בן ישראל שבושה לו ברית או מסגור לפתחו ידקר בחרב וכל כך למה כדי שלא יהיה לישראל כבוד ולא רעות שכל בית שאין לו דלת חין לו כבוד ולא צניעות וכל הרגזה ליכנס נכנס בין ביום ובין בלילה כיון שראו ישראל כך עמדו ובעלו כל דלתות בחוים ולא היו יכולין לה לאכול ולא לשתות ולא לשמש מעותיהם בשביל נגבים ולספין וסריגי יונים ולא רואין שניה בעיניהם לא יום ולא לילה ונחקים עליהם מקרא שכתוב וסחדה לילה ויומם אמרו לפני הקב"ה רבונו של עולם כמה חנו יכולים לסבול אמר להם בעון מזוזה אלא חף על פי כן רווחה תמאזו בגזירה זו והיה ישראל שרוין בלא דלתות ואין לך דבר מעביר רעות מעל בעלה כדלה שגא' לך עמי בא בחדרים וגו' ועמדו בגזירה זו ג' שנים כיון שראו יונים שעמדו ישראל בגזירה ולא נכסל אחד מהם בשום דבר רע עמדו וגזרו עליהם גזירה אחרת והעבירו קול כל אדם מישראל שיש לו שור או שה יחחק על קרנו שאין לו חלק בחלתי ישראל וכל כך למה כדי שלא יאכלו ישראל בשר ולא חלב ולא גבינה ולא יהיה עליהם חרישה אמרו יודעים חנו שאין יכולין לעמוד בגזירה כיון ששמע ישראל כך נעשערו צער גדול אמרו חס ושלוס שכספור באלהינו עמדו ומכרו בהמתן בין טהורה בין עמאס והיו ישראל מהלכין רגלים ועליהם נחקים ראיחו עבדים על סוסים אמר להן הקב"ה בעון שמתעתם ענמתם מעלות

של רגלים ולהקריב קרבנות וליתן מהנחת כהונה לכן נתקיים עליהם שורך טבוח לענין אלה
 חף על פי כן רווחה המלאו בגזירה זו והיו הצדיים ואיילים וכל מיני עופות טהורים באים
 ונכנסים לבתיהם של ישראל לפי שהיו ישראל בלא דלתות ובאין ישראל תופסין אותן ובוחטין
 ואוכלין בשר ומוחין שנה להקב"ה ואמרו ברוך הוא שהפר ענת ארבינו טובה שאילו היו דלתות
 לבתים הלאך היתה כל יודה נכנסת אלנו השיב הקב"ה אחס הסתם על כבודי ולא כפרתם
 ב' חף אנכי זמנתי לכם יודה. וכיון שראו יוונים שעמדו ישראל בגזירה זו עמדו וגזרו כל מי
 שאשתו הולכת לעבולה ידקר בחרב. וכל הכוזה אותה הרי לו לאשה ובניה לעבדים כיון שראו
 ישראל כך מנעו עמם מלשמש כיון ששמעו יוונים כך אמרו הואיל ואין ישראל משמין משהיה
 אלו מקקין להם כיון שראו ישראל כך חזרו על נשיהן בלא טבילה בעל כרחם אמרו רבוננו של
 עולם (עשינו) בעל כרחינו שלא בעונותינו שאין האשה רוצה לישב תחת בעלה בלא עונתה אמר לין
 הקב"ה הואיל ועשייתם בלא כוונה אני אטיהר אתכם ופתח לכל אחד ואחד מהן הקב"ה מעיין
 בהן ביתו והיו נשיהם עובדות בתוך בתיהם ונתקיים עליהם מקרא זו ובאתם מים בשבון
 ממעונו הישועה ונתקיים עליהם מקרא זו אם רחן ה' את נאחז בזה לין. כיון שראו יוונים
 שאין ישראל מרגיטין בגזירותיו עמדו וגזרו עליהם גזירה מרה ועבודה (1) (sie) שלא הכנס
 לילה ראשון אלא אלל ההגמון שבמקום כיון ששמעו ישראל רפו ידיהם והשם כחם וגמנו מלאהם
 והיו גנות ישראל בוגרות ומוקיות כשהן בתולות ונתקיים עליהם בתולותיהם וגנות והיא מר לה
 והיו יוונים מתעללים בתולות ישראל והגו בדבר הזה שלב שנים ובמנה שנים עד שכל מעשה
 של בה מתהירו כהן גדול ובשאה לכן חשמונאי ואלעזר היה שמו כיון שהגיע יום שמחה
 הושפיה באפריון וכשהגיע זמן הסעודה נתקצצו כל גדולי ישראל לכבוד מתתיה וחשמונאי שלא
 היו באותו הדור גדולים מהם וכשיצדו לסעוד עמדה חנה בת מתתיה מעל אפריון וספקה כפיה
 זו על זו וקרעה פורפירון שלה ועמדה לפני כל ישראל כשהיא מגולה לפני אביה ואחיה וחמתה
 כיון שראו אחיה כך נהבישו ונהנו פיהם בקרקע וקרעו בגדיהם ועמדו עליה להורגה אמרה
 להם שמעו אחיי ודודיי ומה אם בשביל שעמדתי לפני נדיקים ערומה בלא שום עבירה
 הרי אתם מתקנאים ואין אתם מתקנאים למוסרני ביד ערל להחעולל בי הלא יש לכם ללמוד
 משמעון ולוי אחי דינה שלא היו אלא שנים וקאלו לאחותם והרגו כדך משכס ומסרו עמנו על
 ייחוד של מקום ובשר (2) ולא הכלימם ואתם חמסה אחים יהודה יונתן יונתן שמעון ואלעזר ושרתי
 כהונה יתר ממאתים בחור (sie) שימו בעהונכם על המקום והוא יעזור אתכם בנא' כי אין
 לה' מעשור להוביע וגוי פתחה פיה בבכיה ואמרו רבוננו של עולם אם לא החום עלינו חום
 על קדושת שמך הגבור שנקרא עלינו ונקוב היום נקמותנו באותה שנה נתקאלו אחיה ואמרו
 בואו ונכול עשה מה נעשה נעלו עשה זה מזה ואמרו בואו ונקח אחותנו ונוליכנה אלל המך
 הגדול ונאמר לו אחותנו בת כהן גדול ואין בכל ישראל גדול מאבינו וראינו שלא תלין אחותנו
 עם ההגמון אלא המלך שהוא גדול כמוחיו. ונכנסו עליו ונהרגו וגאל ונתחיל בעבדיו ובשריו.
 והשם עזרו ומשבינו ונמלו עשה וגוי ועשה להם הקב"ה השועה גדולה ושמעו בת קול מבית
 קדש הקדשים כל ישראל ונאחו כליה באנשותיה כן יעשה המקום ישועה בימינו אמן :

(1) אולי ל' וכעורה, ועי' מגלת תענית פ"ו, ועי' פיוט לשכת ב' החוכים.

(2) אולי ל'ל ושמים.

סי' ד'. שו"ת על ענין הב"ב. המוהל התינוק והסנדק ועל כמה ימות השנה.

שו"ת וייס עמוקים סי' ל"ח. תיטוק הנינוול שלא בזמנו אס מותר למוול ביום ה' תי' אפי' ביום ד' אסור למוול דבעינן גוי מעלמ' עד שיעצור כאז וסכנת המילה קודם שנת. שו"ת בית יעקב סי' ס"א אס חל העניית לבור צע"ש ויש צו ברית מילה אימת יעשו הסעודה, תי' דוחין הסעודה עד הלילה, דאין צ' הסעודות ונטלות זא"ז, ומינו ככון שיאכל חתיכה א' לסס סעודת שנת. שו"ת בית דוד סי' סג"ז ויי שהוא צעל ברית ביום הענייתו של אז ואס אס יאכל על הסעודה, תי' ישאל על כדרו או ילנו ויפרע, אך טוב ששאלה ונשאלה ויאכל בסעודת מילה. שו"ת תרומת הדשן סי' רס"ה מילה שאירע בשנת וחבי הנין יודע למוול, אבל לא וול רק פ"א, ויש כאן מוהל מונחה אס מותר לו למוול, תי' אפי' אסז יודע למוול והוא מונחה אין לו למוול ברו בשנת מפני שהוא מכוין לתקן צנו, אבל לבגי אחר לא נקרי תיקון ושרי, ועי' שו"ת הר המור סי' כ"ד שכתב דקיום המילה לא נקרי תיקון, ועי' שו"ת שמלת צבינין סי' ד' שכתב ג"כ כ"ל, שו"ת זכרון יוסף סי' כ"ח ויי שהיה רובה למוול צנו וצא אחר ונולו אס חייב לשלם עבור המילה והצרכה שהפקידו, תי' פטור מלידתו לו י' זהובים, ומסו הדגול העונה יותר מן המצרך עי' ונג"א סי' רס"א, דאמין בגימטריא ל"א והוי"ה ואדנ"י ג"כ בגימטריא ל"א והרי המצרך אינו מזכיר כ"א צסס אדנ"י וסס הוי"ה במחשבה, אכן העונה אמין מזכיר מנין צ' שמות יחד. ועוד כי הצרכה דוניה לטער ועניית אמין היא החתימה ושטר בלא חתימה אינו כלום, כי העונה לריך לכוין שאמת וחמונה הוא השבת והצרכה שצריך המצרך ואני מאמין בה, לכן גדול העונה יותר מן המצרך ורית "א"מ"ן אל מלך נאמן. עי' מ"ו סי' ספ"ב. רוב"ס פ"ז מה' חובל שפקדו דחייב. אבל אס האז נתן לאחר למוול, וצא אחר ונולו פטור. עי' י"ד סי' רס"א. שו"ת נוחה חיים ח"ב סי' נ"ג. אס האז רובה למוול צנו בשנת וצא אחר ונולו אס יש צה חלול שנת, תי' נולת מילה היא מוטלת על כ"י, וכל איס המל נוקיים מיע ולא חילול שנת הגס שפשה בלי דעת אציו : שו"ת נוחה חיים א"ח סי' ל"ד. ויי שחטף נולת פריעה מן האז ופרע ונלץ אס זה האיש לריך לשלם להאז רק ה' זהובים בעבור חזי המילה, או י' זהובים בשני המילה כולה, כי מל ולא פרע כאלו ל"נו, תי' כיון דקיי"ל דנולת מילה מוטלת על כ"י למה ישלם לו. אבל אין לונור שפטור מנחת שנתה אמין על ברכתו (ועי' ננחת חנוך כ"י שכתב ולי נראה דענית אמין מילה צפ"ע היא). הח חשב אדם לעשות מילה ולאנכס ולא עשה המילה ונעלה עניו הכתוב כאלו עשה. ותיך ע"פ ויה שפירט"י ב"פ עקב אין המילה נקראת אלא ע"ש גוונרה א"כ בעבור זה יש לו תשלומין וחייב ליתן להאז י' זהובים : שו"ת יבין וצועז סי' ט"ז היכן הזכירו רז"ל שהצרכה סוה י' זהובים ? תי' דבר זה נולנו צפ" כסוי הדס כתוב ושפך וכסה ויי ששפך הוא יכסה. ונעשה באי ששפך וקדם א' וכסה ומייצרו ר"ג ליתן לו י' זהובים שכר צרכה. וחו ההוא דקעד חלל רבי וא"ל כוס של ברכה אמת טוחה או וי' זהובים אמת טועל. ח"ל כוס ט"ב אני טועל ילאת צ"ק ואל' כוס של ברכה סוה וי' זהובים. ולפי טיש בכוס של ברכת המזון ד' ברכות הוא סוה וי' זהובים : שו"ת רשב"א סי' תע"ב. מוהל שונקס שכר למוול ואין יד אצו הנין משנת, אס צ"ד כופין את המוהל למוול, או אס לריך אצו הנין לחזור על הפתחים עד שיתן למוהל שכרו, תי' יש לגעור במוהל זה אס אינו רובה למוול במקס. ואס

עומד נזכרו הוי כמו שאין לו אב טז"ד חייבין למולו, ולכן ז'ד כופין אותו. ועי' נס' לזוטי טרד טכ' נסס ונהר"י עומדין דרשאים להטעותו להצטייח לו סכר ולא ליתן לו. ורמב"ן דחשונה סי' רע"ג כתב שאין כופין למוהל כדין הרופא. ועי' ח"מ פ"ב נה"ג גזילה. ועי' מהר"ש פרימו דדרוש פ' פתקס. ועי' שארית יעקב פ' תזריע דף כ"ד ע"ד: שו"ת רבינו אשר כלל כ"ו סי' ג'. אם נותר להחס חנוין נשנת לפני המילה לרחוץ התינוק נשנת, תי' אסור כדאמרינן צעירוצין דף ס"ח, ועי' שו"ת כנסת יחזקאל ח"ח סי' ט"ו: שו"ת פאר הדור סי' כ"ה. אם נותר לרחוץ את הקטן אחר המילה בחמין שהוחמו נשנת עי' ישראל, תי' נותר לעשות לו כל לרכו נפני הסכנה: שו"ת הגאונים שערי לך סי' ז'. לרז נטרובאי הלכתא כראצ"ע ורחלין את המילה ביום הג' שחל נשנת אפי' בחנוין שהוחמו נשנת. והיכא דאשתפיך חמיניה אומר לגוי ועושה: שו"ת רד"ז סי' ל"ג. ספק צ"ח, ספק צ"ח ונהו למוול נשנת ולטלטלו, תי' מהלין ליה ונטלטלין ליה, שלא העמידו טלטול צוקוס ספק מילה צוננה. ועי' שו"ת הר"ן סי' כ"ג. ועי' שו"ת הר הנור סי' כ"ה: עי' שו"ת צנינין זכא סי' כ"ה: שו"ת הריט"ן סי' כ"ח: ועי' שיע י"ד סי' רס"ו שחולק על אצ"ו הרא"ש דזה. שו"ת ונהר"י ונברוגא סי' נ"ג. איזונל טעשבר או נאכד נשנת ונה יעשו, תי' דוקין המילה עד לאחר הנשנת: שו"ת הגאונים ונהל טעשכ את האיזונל להציאו ונעיש, תי' ונטלטלין אותו עי' שורות ב"ח מן ביתו לחלר אצי התינוק: שו"ת כנה"ג ח"ח סי' ס"ז מילה נצדעה אם דוקה את הנשנת תי' כיון דממילה איכא חיוב כרת אלינא לרחות טרד לאוי ועי' ונ"ס זכחים ל"ג. ועי' תורת כהנים פ' תזריע. ונשנת פ' ר"א דמילה: שו"ת טולת צנינין סי' ה' נ"י ט"ט לו ז' ערלות אם נותר למולו נשנת תי' אם לא הרגיש יקודס ונלא אחר שגמר התינוק ערלה ז' נותר לחתכה, דאל"כ יהי' סכנה אם לא יגמור הנעשה וילא דס רב. ועי' שו"ת פנים נואירות ח"ב סי' ל"א: שו"ת נודע ציהודה תני' סי' קס"ב. נ"י טולל נשנת זרק הערלה, אם נותר לטלטל אותה להניחה לתוך העפר תי' רק צדיעבד נותר לטלטל אותה עי' רש"ל דחשונה סי' נ"ו כתב דנוקלה היא ועי' פהר ילחק את שיי"ן ערך נשנת: שו"ת פרי תבואה סי' ז' אם נותר להביא התינוק למילה עי' זה עוקר וזה נתיח ונהר"י לר"ח, תי' ר"ח שלנו דין כרמלית להס, ועוד חי נושא א"ע ולכן נותר: חדושי אגודה שנת פ"א דמילה נ"י טולל נשנת צנית הכנסת אם נותר לו לשחות ינוס של ברכה, תי' אין קידוש אלא צוקוס טעורה, וה"ה צייט: שו"ת ונחס עזרי' ונפאנו סי' ק"ה נ"י טענה צדצר מלוה טולל של ע"ס נשנת נטעות תי' כל היכא דעביד מלוה אע"פ שלא היה טרוד בה אפי"ה פטור: שו"ת ונהר"י ונברוגא סי' נ"ב אם צ' מוהלים ונותרים למוול מילה א' נשנת תי' כיון דאמרינן וול ולא פרע כל"נ נולא דקנא חלל נשנת ולא גמר המלוה שו"ת ונהר"י ספק לאסור. ועי' י"ד סי' רס"ו. והלבוש נותר להדיח וכ"כ צדק הבית ובעל התרומה וכ"כ שו"ת ונהר"ס איסרלס סי' ע"ו דמילה דחיא נשנת כמו עבודה צוקדס סכנה כהנים היו עובדים ונחללים נשנת, דנאחר נשנת ניתנה לדמות הרי הוא כחול לכל דבר. ועי' שו"ת צנונים ראש סי' ל"ז. ועי' כספר גידולי טהרה. ועי' שו"ת חתה סופר ח"ו סי' ל"ב ועי' שו"ת שאגת אריה סי' כ"ט. ועי' שו"ת טולת צנינין סי' ג' ועי' שו"ת ר"א בן חיים סי' ל"ט. ועי' שו"ת זכרון ילחק סי' כ"ז. ועי' שו"ת הפארת ל"ב. ועי' שו"ת דרך חיים. ועי' שו"ת צנין ליון סי' פ"ט. עי' דמ"ח נס' רס"ו סעיף י"ד כתב לאסור. ונהרש"ל צ"ס של שלמה ציננות כתב דחושט לחיוב כרת צ"ו מוהלים. והכנה"ג מוסק ג"כ להחמיר. ועי' בחכונת אדם סכתב אפי' צוקוס טעוגנין צ"ו מוהלים נשנת נ"ו

חלק המלואים סי' ד'

אסור בכל ענין לכבד הנהגתה לשלישי כ"ח הסורע לריך לננוץ צעננו. ועי' שו"ת ארומת
 קודם ח"צ סי' ז' שכתב וי' שולל צבנת ולא היה יכול לעשות הנהגתה וצא אחר וננוץ אי
 עבד איסורא. שעשה חבורה דמנייה ולגבי ידיה לא יתן שבת לדחות, או לא ונאחר דיש
 סכנה בלא וננייה, תי' אף ככתלה ונותר לו לשמעון לעשות וננייה כיון שיש בו סכנה,
 ואין נך דבר שעומד בפני פ"ב. וננינו כ"ל דראובן הנוהל לריך הוא לכפרה אם ידע
 מקודם שאינו יכול לעשות הנהגתה וכו'. עי' ש"ע י"ד סי' רס"ו סעיף י"ד. שו"ת נוהרי"י
 וצבנתא סי' נ"ג מי שלא נול מעולם אם ונותר לנול צבנת תי' לדעתו ונותר וראי' נרי'
 חדא בר אהבה שמל צנו אע"פ שלא הי' ונומחה כיון שהנומחים לא רנו למוהלו. ועי'
 שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' כ"ה דאוקר. ועי' שו"ת נאמן שמואל סי' ט'. ועי' שו"ת לבי
 אשכנזי סי' כ"ט. ועי' שו"ת חוות יאיר סי' קנ"ח שכתב וי' שלא פרע ונעולם אסור לו
 לפרוע צבנת, כמו וי' שלא נול ונעולם שאסור לנול ודין א' להם. ועי' שו"ת עטרת חכמים
 סי' כ"ו ונוהל שיש לו לנול צבנת ונסדק לפירו ואינו יכול לעשות הפריעה מהו שיתקן
 לפירו, תי' אסור כי לכ"ע הוי ונלכחה הריכה לגופה וגם היא ונלכחה מחתך. עי' שו"ת
 נחלת יעקב סי' כ"ח מי שלא נול ונינוי ונולד לו בן והננייה חלה צבנת אין לו להחמיל
 לנול צבנת: שו"ת ר' עקיבא איגר סי' כ"ג אם ונותר לטלטל סכין של ונייה צבנת עיי' כבר
 או תיזוק, תי' ונותר לטלטל כנצואר צ"ד סי' רס"ו: שו"ת עבודת הגרשוני סי' ג' ויש
 צפ"ח דנייה כל ששה ל"י בדם אינו נפל, ופריך הא לא שהה ספקא הוא ונינוהל היכי
 ונהלין. פירש"י היכי ונהלין שום קטן ציוס הח' צבנת ועשה חבורה שלא לשם וננייה,
 ח"ר אבא ונהלין אותו וננייה וכו' וקשה ל"ל וננייה תלמודא דאזלין בחר רובא: שו"ת חינוך
 בית יהודה סי' ע"ז וי' שדור לא' ונולד לו בן אחר הנדוי אם ונלין אותו או לא, תי'
 אינם יכולים לגזור ונטעם אין כשבעים לנטל הנהגה. ועי' שו"ת עדות זיהוסק סי' ל"ה
 שכי דאין לנול את צנו עד יטה אזנו לשמוע צבנרי חכמים וישנו ונדרכו הרע ורפא לו:
 ועי' שו"ת מנחה חיים ח"ג סי' ד' שכי שיש רשות לצ"ד להחמיר שלא לנול את צניו.
 ושלא יקבר אם ימות. אבל אם נולד לו בן אחרי ונותר אז ספק קנינו. ועי' שו"ת הרשב"א
 באותיות ונרובעות סי' ל': שו"ת נוהרי"י סי' קי"ד סי' רל"ח. איש ישראל ספק צדחו אם
 יש להשתדל אלל הרשות שיתנו רשות לנול את צנו, תי' אפי' הנושלה תתן רשות וננייה א"ל
 להתגרות באיש רשע כזה. ואפי' ונוון אין לריכין לנסור עבור מניעת וננייה כ"ס גופא
 כנ"ש א"ח סי' תרכ"ו. ובג"מ אין החיוצ נוטל. על הצ"ד דנוור כזה אינו צכלל לנס.
 והילד כיון שיתגדל אלל אצותיו הרשעים צודאי יהי' כמותם: שו"ת כנסת יחזקאל סי' נ"ג
 תיזוק ששצבה בין הגוים והי' ונוור לכל התורה ונשא ג"כ ונוורת ונולד להם בן וננו
 אותו לח'. ועתה צאו לחקות תחת כנפי השכינה אם לריכין להטיף ונונו ד"צ דחיישינן פן
 יחזור לנסור, תי' התיזוק הזה ישראל גנור הוא דהא אפי' עכ"מ שצא על צת ישראל
 הולד כשר. ורמ"א כתב שלריך להטיף ונונו ד"צ: שו"ת הגאונים ונשערי לך לרצ האי
 גאון אם ונותר לנול ולפרוע את צני הקראים, תי' אם ונחהגים ענונו צתונימות ואינם
 ונדברים חושה על הרבנים ואינם ונלעיגים צבנרי רז"ל ונותר לנול ולפרוע את צניהם אפי'
 צבנת: שו"ת הגאונים ונשערי לך סי' ח' לרצ שירא ישראל שששחמד ונולד לו בן ונאשה
 ישראלית (אבל לא ונומחת יעב"ץ) אם ונותר לנול צבנת, תי' כך הראני ונן השניים
 שנוותר לנולו צבנת וננייה של אברהם הוא ואפשר שיתחרט ויחזור למוטב. ועי' שו"ת
 שפארט לנושה שכי' ישראל כשר שולד לו בן ונומחת ונלין אותו צבנת, ועי' שבלי הלכט

ה'י ויילה סי' ד': שו"ת נחתה חיים ח"א סי' י' עלמה צחולת ישראל כמעצרה וילדה
 ובאת זכנה עמה ואורה שילדה בשבת ונהו לסמוך על דבורה למוול בשבת ת' לדעת הט"ז
 זי"ד סי' קי"ט בשם הפרישה כתב שהחשוד על החמור חשוד ג"כ על הקל, וכאן עצרה
 על איסור גרה שהיא צברת, הגם דשבת חמורה שהיא צסקילה, אבל היא אינה עוברת רק
 ומכילה אחרים לחלל שבת, והיינו דוקא אם יש לה הנאה, אבל כאן אינה נזריתה דאם
 לא ינוולו אותו בשבת ימונו אותו למחר, א"כ אינה נחשדת. ועוד שמה אנוסה היתה ולכן
 נאמנת, להלכה כר"ג דאשה נאמנת לוור דנישראל כמעצרה ומלין זנה בשבת וע"י פרישה.
 אלמנה ילדה בן בשבת ואמרה שמיאורי כמעצרה ופסק שומלין אותו בשבת. וע"י שו"ת זנין
 ל"ן סי' כ"א. וע"י שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' פ"ב אם נוצר ונותר למוול בשבת, ת'
 לדעת הש"ע י"ד סי' רס"ה וכן לדעת הש"ך צ"י רס"ו מלין אותו בשבת, וכן דעת התשב"ץ
 ומהרי"ל, אבל בהגהת רבינו עקיבא איגר סי' רס"ו סק"ב כתב לכאור' גם צנכרי הגא על
 בת ישראל והוליד מלין אותו בשבת, אבל לפי מהרש"א קדושין ע"ה ע"ב ד"ה ככרי שבא
 על בת ישראל הולד ככרי ולריך גירות אי"כ אין מלין אותו בשבת. וע"י ספר עלי ארוזים
 סי' ד': שו"ת ר' עקיבא איגר סי' קע"ד אם מל בשבת ויילה שלא זזונה אי אמרינן ביה כל
 ונה דאמר רחמנא לא תעביר אם עביר לא נהני, והוי כאלו נחתך העור מעלמו או ע"י
 עכו"ם ולריך הטפת ד"ב. ת' א"ל להטיף ונונו דם צרית וכשר דיעבד. ע"י זכר נתן דף
 94 סי' ז' ומהל א' שילא צבורל ון החצרים למוול נער היולד וקודם שוול נת הילד
 דאינו נדחה ומלמוול ילד אחר לכשילוד והוא יזכה למוול אותו כי לו נשפט הקדינה בלתי
 השלם גורל אחר דלא כונו שפטר שדחה לגמרי ונכתחפה שדחו והסכימו עמו רבנים
 אחרים. ויש וזהו אמרו דיחזור עם שאר החצרים ונדש צחך הקלפי ע"י. שו"ת ומהר"ם
 ש"י"ק י"ד סי' רנ"ח ישראל שנשא נכרית אם נותר למוול את זנה ונונה, ת' אם האז
 נדולה למוול אפי' לדעת הש"ע צ"י דכתובות נ"ג לריכין למוול ואפי' אם האם נשארת
 נכרית, וכן כתב הש"ך. ונ"נ כ"ל דלא יצרך ומספיקא שווא לא ייכה לעזוב את זנו.
 ולדעת החת"ס סי' רנ"ג דעל טעילה ומילת גר קטן נוכח לצרך, ונ"נ ומספיקא א"ל לצרך.
 ע"י שומר ליוון הנאמן מכתב קב"ג—קב"ה שנת תרי"ב: שו"ת ומהר"ם ש"י"ק אה"ע סי' כ'
 בן הנוול מנוי שנשא בת ישראל ע"פ חוקות הונדינה ואי דינו של הן לענין ויילה. ת'
 לדעת ש"ע אה"ע"ז סי' ז' מלין אותו, ובפ"ת זי"ד סי' רס"ו בשם תפארת למשה כתב ג"כ
 שומלין אותו אפי' בשבת. ולדעת היערות דגם והגאון מליסא אין מלין אותו, וע"י שו"ת
 שגלת בנינוין סי' ח' שכ' ג"כ למוול בשבת: שו"ת זכרות ויס סי' רס"ד אי נזני הקראים
 שנוול לו בן בשבת ודרך הקראים למוול את נביהם ע"י ישראל דוקא, וזא אלל מוהל ישראל
 לחזניו למוול את זנו, וא"ל המוהל הלא אין אחס נודים צפריעה א"כ אשים המלקיים
 עד וקום החחך ואחה תכרות הערלה צענמך. והטיב לו שאצו הורה שהפריעה היא יפה
 ויחוקקת ושצביל כך צחור לעולם צנוילת ישראל, ת' נותר למוול ולפרוע וכן דעת רבינו
 האי גאון, וכן דעת הרב י"ט אלגאזי ז"ל: שו"ת נועיל דקה סי' י"ד אם נותר לישראל
 למוול את העכו"ם. לדעת הש"ך איסור לחוס אות צרית קודם צנשרו, וכן דעת הרמ"א.
 והרמב"ם פסק דנשכר טרי וכל שרואין שדעתו לרפואה ולא לשם גירות ודאי אין מלין
 אותו: שו"ת פאר הדור סי' ס"ח אם נותר לישראל לעשות הפריעה לעכו"ם, ת' נותר
 לעשות לו הפריעה, אם העכו"ם נחתך הערלה יכול הישראל לגוורו. ולדעת הרמב"ם אפי'
 אית' נודקא לעכו"ם אך אין לנו יודעים שדעתו לשם מילה ג"כ נותר: שו"ת שאגת אריה

חלק המלואים סי' ד'

סי' נ"ט אם מותר ונולה לישראל לנולד את בני ההגריים. לדעת הרמב"ם מותר ונולה לנולד אותם ונאחר שבני קטורה שהם זרעו של אברהם חייבין צנילה. והואיל ונתעברו היום בני ימעאל שבני קטורה נחמייצו הכל צנילה א"כ מותר ונולה לנולד. אבל לדעת רש"י אסור דהא בני קטורה נחמייצו היינו דוקא אותן ששה עלמין שכולדו לאברהם ולא זרעם ועיקר כדעת רש"י וגם שנאמר שכלל סמך את כל האומות פטורין מן הנילה ולכן ההגריים אין נלות מילה נהג בהן כלל. ועיי' שו"ת גודע ציהורה תנינא סי' נ"ג, ושו"ת כנסת יחזקאל ג"כ מזה.

סי' ה'. ענין טומטום ואנדרוגינום ושאר שנויי הברואה.

יצמות פ"ח נשנה ו' ר"י ור"ם אומרים אנדרוגיטוס כהן שגשג בת ישראל ונאכלה בתרומה, פי' ר"ע ר"י ור"ם דסבירא להו אנדרוגיטוס כזכר והדר צ"י ר"י ואמר צברייתא (תוספתא צבורים פ"ג) שאנדרוגיטוס צריה צפ"ע ולא הכריעו צו חכמים אם זכר אם נקבה. הילכך אינו נאכלה בתרומה עיי' יצמות דף פ"ג ע"א ותו' שם ד"ה צריה צפ"ע. נזיר פ"ג נשנה ז'. שבת פ"יט נשנה ג'. צבורות פ"ו משנה י"ג וטומטום ואנדרוגיטוס. צבורים פ"ח נשנה ה' וכתב ר' אלי' אשכנזי בספר התשבי אנדרוגיטוס אגרו רז"ל צריה צפ"ע ולא הכריעו צו חכמים אם זכר אם נקבה. והיא נולה יונית כי צ"ל אנדרו הוא איש וביני אשה שבת קל"ד ע"ג. נשנה א' פ"ג דצבים. נשנה ו' פ"ח דיצמות. ושם דף פ' מטיל מים ואין עושה כיפה. פ"ד בצבורים צונטיות הרמב"ם, ופ"א מה' מילה אנדרוגיטוס והוא הילוד שיש לו זכרות כזכר ונקבות כנקבה. רמב"ם פ"ג מה' נחוקקי כפרה. ופ"ג והנבלות ע"ז. צ"ג כ"ח ע"ג. ש"ע י"ד סי' רכ"ג סעיף כ"ז. וג"א סי' תקפ"ט כתב משם הר"ף אנדרוגיטוס הוא איש לו זכרות ונקבות, שפ"א הוא זכר ופעם הוא נקבה ולא נולא כן צרי"ף, גם הדבר רחוק ונושג אנושי איך אפשר שיסתנה פניו ככרום להסתוות פעם כך ופעם כך? ואפשר שכוונת המג"א דפעם כח הזכרות שבו גוצר ופעם כח הנקבות, מדיש לו זכרות ונקבות כשמו כן הוא דאנדרו צלטון יין איש וגיטוס אשה. וחדשים נקרו כהצו המסתמיה (בק"טווערזאטיקסלעקסיקאן) שאינו צנוולא כלל, ואני חונר אשר פיהם דבר שוא ויוניס ימין שקר, לכתוב הכחשה על דבר נפורסם, ועיני ראו ולא זר זה כמו י"ב שנים ונלתי צעלמי ילד כזה שהיה לו גיד זכרות כהוגן רק שלא היה נקב צראש הגיד רק שנונקוס הראוי לנקב היה ננושך בליטה צעור כמו חוט לאורך הגיד עד למטה צאנלע הכיס שבו הציליס, ובין צ' הציליס הי' נקבות כראוי ונעם השמין, וגם הגיד היה נחקסה כשנושמו צו. — זה צכנו ט"ו שנים הביא לפני קל"א ח' כבש לשאלו עליו אם כשר הוא צעבור שהראני צו זכיות לנטיה ככל האיליס ונקבות סנוך לאחורים ככל הרחלות. וטומטום לא היה לריך תנא לשנוועינן דחי קודם שנקרע העור שפ"ג. הערה שטיטא דאסוד דשנא כסיקרע העור יונל שהוא נקבה ונולא שחלל שבת. ואי לאחר שנקרע שטיטא דנותר לנולד לכתחלה צשנה כשאר זכר שאינו נוליד. עיי' תפארת ישראל על נשניות שבת פ' י"ט צמסנה שם : אכן סיני ספר ג' אופן צ' נאער א' פ' ל"ד טומטום (Geschlechtsloser) ואנדרוגיטום (Gr. Mannweib, Zwitter) ובלשון רוני הירמפארויטו (Hermaphrodita) ונקרא אל כנתי. ויש נהס שאין לו אבר האיש ולא אבר האשה. ויש נהס שנייה שוים והוגר לי שיש נהס שיצעול ויצעלו, ואונס אני אינו נאונין זה. והמיה לי הנחבר על הרופא הזה שנעלם ונונו הכחוד : ולא זכר לא חשכב נשכבי אשה ופירש"י לרבות אנדרוגיטוס שיש

לו שני משכבות. ורצים יעסקו בפרשיות בכתב האזכר היותר נסתר. ועי' החוקר חוצרת א' לר 12 העתקה מספר הירושות לרציו סעדיה גאון שהציא שם דין אנדרוניוס לענין ירושה וז"ל: אס היו לאנדרוניוס אחים ואחיות והעזון רב, אז יקום בנאום בת ויקבל מזונות ולא ירושה, אבל אם היה העזון מעט ואין בו כדי לפרנס את הצרות ישמש לבן ולא יקבל מזונות. ואמרו בעלי הסברה וההגדלה, כי יש להתזון ולרשות איך הוא נשתיין, אם הוא נשתיין מאזכר אז יהי' לו דין זכר, ואם ישתיין כדרך הנקבה אז דינו כנשה וכתב שם שאנדרוניוס בהמקור הערבי אלכנתי: ועי' החוקר חוצרת ג' לר 77 שהציא שם שהגולה הזאת נולדה בספרי הגלים עם נקודה על הס"ף ועל התי"ו, וגם הציא שם מאמר הערבי המורגל אלכנתי לא דבר ולא נחה פי' אנדרוניוס לא זכר ולא נקבה וכן כתב גאון סיני שם. ובערוך מר"ו לאנדויא ערך טעם כתב: צריה אשר לה ערות זכר וערות נקבה לא היתה לעולמים כ"א זכר נקבה אנדרוניוס אשר הטבע הפרה את צריה ונפר האציונה צלי דעת אם היא ערות זכר או ערות נקבה, ולא זכר ונקבה ברא אותו. וגם יליר אדם אשר פעם זכר ופעם נקבה לא היה ולא נברא וצריה הזאת נברא רק בצעיוני הנון, אבל לא נולד בעולם הישוע. ורק אחרי נותו נוכל לחתנו לצר ע"י חכמת הכיתוח אם הוא זכר או נקבה עכ"ל: הגה על ר' גשה לאנדויא יש לתמוה הרבה, כי איתא בשלילת יעז"ץ חיי"ו סי' קע"א הוצא בפר"ח ל"ד ס"ס רמ"ב שציא שם מנעשה שהיה בקבלה אחת באנדרוניוס וערותו נאמנה מאד. ובסי' גאל רל"ן על הש"ס איתא בהקדמה דף 3' ע"ב וז"ל:

באו בברית ע"י לערך ת"ש ילדים בדם ברית קודם, ובחוק המגויים היה אנדרוניוס א' שהיה לו זכרות ונקבות עי"ם. ועי' שבות יעקב מה"ב חאה"ע סי' א' שגאל בימיו הלכה למעשה על קדושי אנדרוניוס. ועי' בס' מעשי טוביה הרופא (הוצא בב"ש ח"ע סי' קע"ב) נשא אשה והוליד, ואח"כ נשאה לאשה וילדה, והוא דבר פלא, והאיך מלא לבו של בעל הערוך לומר ע"ד שדברו ממנו סלק שלם במשנה בס"ד ממש' בכורים, ובש"ס ובפוסקים. בא"ח סי' הקפ"ע לענין שופר, בי"ד סי' קל"ד לענין טומאת נדה. בא"ח ע"י סי' כ"ב לענין יחוד, ובסי' קע"ב לענין חליצה. שצריה הזאת נבראה בצעיוני המון? ועי' סדור המנהגים ח"ג דף ס"ג ב' וכו' ב', בת"א שם: שכתב בגבוליו ים בריית אנדרוניוס כגון ארבעים שנה, אשר לו ערות זכר וערות נקבה ושמה באשהו אשר לקח וכו' עי"ם ועי' רמב"ן בחדושי סוף יבמות. וכתב הרא"ש בבבבורות סי' דל"י אנדרוניוס הוא ברית בסי"ע לגמרי ולא ספק זכר וספק נקבה. עי' שו"ת יד נאמן בליקוטיו על י"ד דף ס"ד ע"ב שאלוניקי הקס"ד וז"ל: לאיתי לא' קדוש מחמני ירושלים שכתב קונטרס שלו מכת"ו וז"ל על ההוא דאמר ר"י בן סזי על הפסוק ואחר ילדה בת כמ"ש דאפי' ביושבה על המשבר וכל ויהיך להספק מנקבה לזכר וכן להפך. ועי' בפועל ליום א' של ר"ה: שער המיר בבטן אחותו, סוף דיה ביהוסף להנחות ומה שפי' המפרש שם. ועי' חיי (בראשית ל' כ"א). ועי' Le Buddah et sa religion par Barthélemi de Saint Hillaire. Malek Bendiner אשר זכה. לראות בחיוב חיזון לילה אה הנ"ע וז"ל שם בסוף א' קדוש ומנוע Malek Bendiner אשר זכה. לראות בחיוב חיזון לילה אה הנ"ע והגיהות, ולהתהלך בהם לארבע ולרבעם, הפך בתפלהו ילד נקבה שגשגה כבר במשי אשה דיה הרבעה ירחים וילדה זכר. ועי' יובלמי סנהדרין פ' ד' מיהות: יהושע בן הגיהה התפלל על איש א' שיליד. וכתב עוד שם ונראה דכפי דרכי הרפואה דיכולה האשה אפי' אחר שגשגה להתפקד ולהיות קרוב לזכר (והוא מגדר האיגויות שהזכירו חז"ל ופי' קודם לידה וה"ה הזכר לנקבה) (ע"ד הפלא) והוא מחמת סיבות, ואפי' הזכר גדול ובה בימים. כ"ד לר"ך שהדע שחכמי

הניתוח (שהוא חכמת האלטרטומיאה) אין מולחין אום שינוי בתכונת איברי הזכר יותר מן הנקבה, אלא שזו אצריה מצפויים, וזה אצריו מבחוץ (סי' אצרי ההולדה כי יש לאשה מצפויים ערלה וציוים חף שאין דמיון להם צפויי הזכר כוודע) באופן שאם צבויי חום חוספת דם ירחבו אצרי הרחם יתכן שיאל ערלה הרחם לחוץ מנקבה תהפך לזכר. ואם בהפך צמיעוט דם ורוב קרירות תהפך (ר"ל תהפך) אצרי הזכרות ויחזור לפנים ומזרחה זכר יתהפך לזרחה נקבה (יען שממקום האצרי החוזר לפנים צעומק לשרשו ועיקרו נעשה כמין נקב חורף הנקבה ממש) פעמים רבות רצו הרופאים לאמר שדבר זה נעשה בילד בנקל כשהוא צבטן אמו (ר"ל לסבה הי"ל ולסבת רכות אצריו המוכנים לקבל זרחה שגוה ממה שהיו בתחלה י"יתכן כמ"ש המפלה כמין חיה וכו'. ולפעמים ע"ד מקרה זרות אפי' בגדול יקרה כזה ע"ד מ"ש המפרשים ע"ס יעטף שיה חמם למו יאל מתלב עיניו וכו' וכתוב בספריהם שבתולה אחת צומן שהיו ממניסין אותה לחופה נהפכה לזכר כ"כ פראונוזו דף 155 ע"א בשם פלייני הרופא, ואבוקראש הרופא הגדול המובהק אצ בתחמת הרפואה העיד שצעיר אנדרים שאשה אחת שנשאת קודם לידתה מחמת המהון נהפכה לזכר ונמח לה זקן ונשתנה קולה מנקבה לזכר, וכן שער ראשה ושאר שינויים. וכן מעשה אחרת צעיר עארשו אינע מקרה כזה. ורופא פורטיגויי כתב שבקואימבר"ה (שם מדרש גדול לרופאים) אינע שאשה אחת נשתנה מנקבה לזכר והלכה בקרב האנשים, והי' לובש תבשישי האנשים כגון חרב, ויאל למלאמה ובעל נשים רבות והיו לו נשים. וכן אינע במדרי"ל הבירה (שהיא עיר ממלכה למלך ספרד) וכ"כ וספרו רבים ממאורע כזה, והשאה דון מינה אם אחר לידה יתכן קך (חף שהוא בדרך זר ורחוק מאד) קודם לידה לכ"ש הוא דכמו שנשתנה זה ישתנה זה וראיה מנ"ש בצורות מ"ב נאום אמן.

עוד שס. טוב ראיתי בקונטרס הג"ל דבר הראוי להודיע שהולך ומסתפק אם השאה היא חייבה במילה או פטורה? ופשוט לה דפטורה, ממהמר הכתוב ועל זכר וכו' דמשמע דזכר מעיקרו הוא דחייב במילה, אבל נקבה מעיקרה ונעשית זכר לא עכ"ד. שמועו דברים חדשים מפי זקן חדש, אי ר' ירמיה הוה צעו כדין דא צבי מדרשא הוה מסקי ליה לזכר מפרוזדור דבי מדרשא, יהיה מה אם כנים הדברים דאיתא להא בחוק העבע חף בדרך זר ורחוק. נראה להביא ראיה לפטור מההוא דתנן פ"א דבכורות דלרבנן ויאל דופן הבא אחריו אינו כבוד וכו' מטעם שקדמו אחר כלומר דבעינן מחללה י"יתכן עד שעה לידהו שלא יקדמוהו אחר איך שיהיה ובל"ז אינו כבוד שאמרה תורה לדינו חף שהוא פער רחם דכוותא הכא כיון דכתוב וביום החי' ימול ב"ע נראה דיתכן לו' שהכתוב הזה דכתיב גבי לידה הזכר מודיע לנו ערלתו הטמונה בו ומחוצרת עמו משעת לידה שהוא עת י"יתכן לחזור העולם הוא דהו צמיווי הזה לאסוקי ערלה שלא יוכרת בו בשעת לידה אלא לאחר מכתן כגון שקדמו לו בשעת לידה סימן נקבות ואח"כ נכרו בו סימני זכרות אינו בכלל ה"יווי הזה דפסק דין ערלה ממנו ואינו בכלל ועל זכר כיון שקדמו נקבה כגיל.

ובט עמדתו והתבונן כי השאלה הזכר הזה אין לדמות בימין הבחינה מאחר שצמיווי בתולדה הבעלי חיים היא החיה אשר ראיתי בהגאון הגדול בעל סי' הערוך ערך ברדלם ח"ל ברדלם זו אשה וזו שנים הראשונים שהוא זכר נקרא צבוע ובשמהפך לנקבה נקרא פרה כו'. עכ"ל אלמא משכחה לה כה נקבות קבוע ועוון עד ז' שנים וכ"כ אחת דן לכת זכרות. וכבר ידעתי כנעט מותר האדם חן הבהמה הלא מועיר הוא מלבד פניו, ואין ראיה מולח מן הארבעה שהוא זכר ונקבה מבי' הכוחות יחד שהיא הנקבות יוכר בה ממש כמו שמעידין ה"יוויי הגלמנין בכל יום כשפוחין מעיה מולחין העובר מחוכה, ובזמן ההוא יוכר בו ונראה בו כלי

הזכרות, ובניו המולידים בזמן. דהתם תחלה יצרתו כך המלואו התולדה משאיכ ההפוך שזה זר
 ופלא ודי בזה. וגם אני הכותב שמעתי מעשה כזה פעור וויען בצחולה אחז שנתהספה לזכר,
 ונסעה לשיר אחרת מחמת הבוסה, ולאחר זמן חזרה לוויען עיר מולדתה לבוסה במלבושי זכר.
 ושינו את שמה בדשימה השמות אשר למלכות לשם זכר (עדות נאמנה מאת אשת הרב הג' החכם
 מורה בבית מדרש הגבוה לחכמת ישראל המכונה דר' יואל מילער כ"ף). עוד שמעתי חומרים
 שבבדלן נמלא גושא מכתמים אי (בריעפטרנגער) אשר הוא האנדרוגינוס וספרו: שפי"ח הביא
 אגרת לאשה אחת, והיו גם כמה נשים ועשו שחוק עמו, ואמרו שקולו קול אשה, ואמר להם
 הלא אשה אני ולא איש, ונייד פשט את בגדיו וברחו כולם מן הבית וגשארם אשה זקנה ורלחה
 כי חמת בפיו ואשה הוא, מיד קראה לכל הנשים ותבואנה כולם וראו ותמחו ע"ז.

וגם לי אני הכותב אירע מקרה זר כי זה כתי שנים נקרוה נקראתי למול תינוק אי,
 ובאשר ראיתי את התינוק קודם המילה כמשפטי, ונבהלתי מראותו, כי לא ראיתי בו גיד הזכרות
 רק טיס עם בטיס, ובמקום הגיד הייתה החיכה אי בשר ארכה אלצע וחתי ועבה כמו
 אלצע, ובאלמנע החיכה היא היה חרין כמו נקבות ומגם השחין. והראתי לאנשים זקנים אשר
 היו כס, ואמרו כולם שזו נקבה היא ולא זכר, ואמרה לי המילדה שמוהל אי ראה את התינוק
 ולא רצה למולו, ואמרתי אני לקרוה לך מאחר כי אומן גדול אהה. ואמרתי לאיבי התינוק
 שיך אחר רופא שינא ואחיוען עמו ודה מה לעשות ומה יהיה משפט הנער ומעשמו עמו.
 שעה וחתי ועברו ואני הבן בה עוף ויגע ולא מנא שום רופא בביתו. ובתוך כך בדקתי את
 התינוק כמה פעמים, ומנאחתי כי בתוך החרין טמון ערלה הזכר. ואזרתי כגבר הלוי, ובעחתי
 בה עובי כי ועזרתי שלא חבל חיו במלחכה הכבדה והמקובנה הזאת, וקרעתי באלצע את
 החיכה הכשר ופרעתיו כולו עד שנתגלה כל הגיד ונתראה חויה, וחתכתי די פעמים מד' לדדי
 החיכה, כדי שלא יאחרו ימי הבשר סביב הגיד. (כי ח"ח לחתוך כל החיכה הבשר שהיא כ"כ
 עבה וארוכה בפ"ח), ולא הוצרכתי לעשה פריעה, כי עור הפריעה הייתה בודאי דבוקה לחיכה
 הבשר ונחתך עמו. ועזרתי את הדם, וברכתי את ה' אשר הלני מלוא בדימים ח"ו וחי הילד,
 ועי' שער השמים להחכם הקדמון רב"ש הקטלוגי אי החכם הגדול רב"ג ז"ל ווינציאה ש"ז
 ח"ל גם צפ' שמוני: נורת האנדרוגינוס הוא ממותר חמר שיהווה במקום הוא ויהיה האבר
 האי מהם עיקרי ועצמי, והאבר הב' מקרי וטפל כמו סיקרה ביהרון כמות האלצעות שהוא
 מפני יהרון חמרי במקום ההוא. ולפעמים יהי גם מן החמר יהרון רב שיהחלק לבנים והיו
 החומים וכו' ע"ג. ועי' ב"ר פ' ע"ג. במדבר רבה פ"ג.

קודם הגולם דף נ"ב. ועי' ספר מור וקציעה סי' הקס"ט: האנדרוגינוס בריה בפ"ע הוא
 ואינו משתנה מזמן לזמן כי יש לו זכרות ונקבות כא' דהא אפליגו רבנן ורמי' את מילתו דוחה
 שבה. והיכי דמו אי דאיתיליד זכר נמהליה בעדניה דאכתי זכר הוא ולא האנדרוגינוס. ואם
 בחדש הא' ללדתו נקבה הוא שפוטא דלא דחיא מילתו שבת כי הדך היא זכר. ואם הבוסה
 לחומרים האנדרוגינוס היא חדש זכר וחדש נקבה. ח"ו לעולם יש לו זכרות ונקבות. ועוד ראיה
 מ"ש בדה דף כ"ח ע"ב טומטום והאנדרוגינוס שראו אודם ולובן כא', מכלל דיש להם זכרות
 ונקבות כאחת. ועי' עיקרי הד"ש יוד' סי' כ"ח ח"ל: מה ידעתי ולא ידע מי שכל רזי עולם
 גלויים לפניו, מ"מ לפי מה שמעתי ממומחין בדבר כך הוא בכייתו וטבעו של האנדרוגינוס שיש
 לו הנתיב אשר הזכר מומם. ופעמים יואל וכולט, ופעמים נכנס כולו וגבלע בתוך הגוף עד שלא
 יאשר עוד רובש זכרות כלל, רק נקב כנקבות האשה שמשם פעם נכנס פעם יואל, וח"ח שסיר
 משתחת לה דזמנין זכר כשמתקשה האבר וכולט מגוסו, וזמנין נקבה כשהאבר מה ונכנס ועולה

חלק המלואים סי' ה'

למקורו וספיר משכחה לה הא בנדה דרחה אודם ולובן כלי, דמיון שיש לו איברי המשגל של זכר ונקבה מני מזרע זכר ולרואה דם כנקבה כלי. ומ"מ כיון שאין כולו זכר אין מילחו דוחה שבת. ועיי' אכן סיני ספר ג' אופן כ"ח מאמר א' פ"א שכתב הנה ההולדה אשר לנקבה היא הרחה והוא בצורם היצירה דומיא לכלי ההולדה שבזכרים והיא האמה ומה שיש עמה. אך אחד מהם בולט ויוצא לחוץ והאחד חסר נעצר בפנים כאלו הוא הפוך לכלי הזרע כאלו הכים הוא בהואר הרחה וכאלו האמה הואר הרחה, ושני ציפים יש לגשים כמו באגשים אך שהם באגשים, יותר גדולים ובלטים ומתארכים נוטים לעגול ובגשים קטנים ועגולים וכו'.

מעשה עוביה אנדרוגינוס המוצר בגמרה הנה כותבי הזכרונות הרבו לספר בכמה מעשיות טויות ומשונות. אמנם מהותו הוא על ד' פנים: א' אם צין במקום כים השתן לבין פי הטבעת נראה כעין תורף האשה: הב' אם נראה במקום הכים כעין בקוע ובה נקב קטן שאינו מווי דבר: הג' אם במקום הכים יש נקב קטן אשר ממנו יצוף השתן וזיבת הוסת: הנה ג' אלה שיש לגשים: וד' אם בגבטיות התורף נראה כעין זכרות זה שזה לאגשים. ולהיות כי תמיד אני בוחר בקצור דברים האמנה ידיעה זו הכרחית מה שנמצא בספרים אך כמה וכמה אנדרוגינוסים היו נשואות לאגשים ותלדנה בנים וזנות ואח"כ נשאים להם גשים והולידו ג"כ בנים וזנות והרבה כמו אלה שמעתי שאין ספק שבטעלים ובעוליס אך אמנם מהם שרוב מהותו זכר: ומהם שרוב מהותו נקבה: וישת אחרו רז"ל אנדרוגינוס יש בו דרכים שזה לאגשים. ויש דרכים שזה לגשים. ויש בו דרכים שזה לאגשים ולגשים. וזמה שמסיים בזכרים פ"ד משנה ב' שלא יכלו חממים להכריע עליו אם הוא איש או אשה כוונתם לע"ד. יען כי גלגלים סוכר שהאשה עבור מוטעף חומה מזרעה בלד הרחה והאישים עבור רוב חומה יורה כקץ ואי"כ הוא אשה מוצא צ' הפכים בנפח א' ואח"כ שהיו צ' תנועות מתחלפות, זה לפנים וזה לחוץ ובאדם א'. והבטן צעתי אחרי שיאמרו כל הטבעיים כל זה הוכרחנו לומר שיהיה למין זה ב' מיני כלי זרע: הא' ציפי האשה שבפנים שהם במקום זרעה לדעת הרופאים: ועוד ציפים אחרים צינוריים וגידיים נקשרים אה האמה להועלת הולאה הזרע לחוץ. והנה ישאל האבאל ואיך נדע איזה שזה לאגשים ואיזה לגשים: השבועה השזה לאגשים יוכר בכמה סימנים. האי בגבטיות גופו שבו יותר לאגשים: הב' קולו עבה וחזק: ג' שדים כחופים: הד' שערות ראשו יותר מסולסלים ויותר קשים וקצרים. ה' מגיד השתן ע"י הגיד. ו' ציפיו חלויים ונראים מבהוץ: ז' צמיתה זקן העליון: חמנם השזה לגשים הנה היות הבקיעה שבצבת הרופה בוחוה שיפור ומצב. ב' אם הווסה זבית כראוי. ג' אם אין לה שערות לא בזקן העליון ולא בזקן התחתון: ד' פניה דומים לאשה: ה' הקול קול דק: ו' הארזי הגוף שיש לאשה ורך הטבע: ז' שדים נכחו ונראים לעין: ודע שמין זה נמצא בעצל חי מדבר ובצלהו מדבר ובליתום העיד על האנדרוגינוס שהיה בין סוסי נירון הקיסר: ואני כמו כן ראיתי סוס ישא מאלד ונתנהו לדורון לש"לים גי"כ"י האן צהיותו צעיר ומבול ולו במקום הנקבה נקב קטן והיסמעאלים קראוהו סומטוס.

ועיי' מנחות ל"ז א' שאל פלמו מרבי מי שיש לו ב' ראשין בזהו מהן נמייה הסילוף א"ל קום גלי או קבל עליך שמתא, אדהכי אתה הוא נברא ואמר תוליד לי יעוקף דאית ליה הרי רישו כמה בעינא למיחב לבקו, ועיי' תוספתה שם ד"ה או קום גלי וכו' יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם א' שיש לו שני ראשין לפני שלמה המלך, ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו וכיוצא באשתו בראש אחד, ובשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו ב' ראשים שאל שני חלקים ובה לדון לפני שלמה המלך מ"ד, ועיי' ביה המדרש חדר רביעי מאה החכם יעלליעק נ"י שם דף 151. וגם אני הכותב קריתי, בעלי העת רוסיה צעת היותי בווארשא

בשנת 1862 שהיו גם שתי אחיות האומות הצרות במתיקן ופסדותו זידים ורגלים, וגם
 צברלן בשנת 1890 ראיתי בעממי על עמודי העיר (ליטפאשטילען) המונה ז' אחים האומים
 בשני ראשים ורגליהם היו פרודות מלמטה והיו למראה (בקאסטאנס פאקפטיקוס). ועי' שער
 השמים מאמר ה' בטבע העופות. וז"ל יש הרנגולה שמולידה בימים בשני חלמונים והם משני
 זרעים ומשני הצדדים, ומאוחה הביצים יאלו אפרוחים האומים בשני ראשים וארבעה רגלים, וזהו
 אם יש קרום מפסיק ביניהם בין ז' החלמונים, אך אם אין קרום ביניהם יולד אפרוח א'י
 בראש א'י וזדי רגלים, וי"א שאם יש קרום ביניהם יולדו האומים צנוסם, וגם בפארוז נראה
 הרנגולה א'י צב' ראשים וצנוף א'י והיו אובלים כל הצ' ראשים מי"א. ועי' מעשי עוביה ח"ב גן
 נעול דף קל"ג ז'. ועי' אלדד הדני שכחב בהמה או חיה ופוף שיש להם שני ראשים האך
 דינס בשמיטה וכו'. וכחצי הדורות מעידים שהפנים של מלך דענערמארק ראו צריה משונה
 Sirene שהי' חזיו' אדם וחזיו' דג והכחם לאדווי' בערך סרני מעיד שראה בעממו את
 הצריה וכו'.

עי' המליך נומר 37 שנת תרמ"ב וז"ל (פאמינא פי' ווילנא): כבר ידוע כי המתחכמים
 וביניהם גם חכמי לב לגלגו על חכמי התלמוד אשר קצבו דיניהם במקומות רבים בדבר אנדרוניוס,
 ויאמרו כי א"א סויהם סימני זכרות ונקבות בפועל ממש בימי א'י, ובעל הפארת ישראל הביא
 בפירושו במסכת שבת, שפ"א הביאו לפניו אנדרוניוס, והוא בעממו מל את בשר עלתחו, והגני
 להודיע לקוראי המליך כי קרה הדבר במציאות כי נולד אנדרוניוס בעיר זופראן במחוז פאמינא.
 זה בשני שבועות עברה דרך עיר זופראן אשה אחת הרה נעירה לימים, אשר לא הגידה את
 עיר מולדתה ומשפחה, ועל השאלות אשר שאלו אנשי העיר אם הוא נכואה לא השיבה דבר.
 כעבור שני ימים כרעה האשה לל' והלד זלד אנדרוניוס ממש, (הכוזב מהאר כל סימני הולד
 אך מאוס נקווה הדעת לא נחפון להאר את כל הסימנים האלה על הגליון). והילד צריח
 ושלם, יפה עינים וקולו כקול איש והרב מזופראן שלח לשה לקרוא למוהל מובהק זכיו במעשו
 וידע לאמן ידו למול את בשר עלתחו. ואני הח"מ והרב ר' צבי הירש פסירא נסעמו, ובשביל
 מלוח מילה ובעבור דבר הפלא, לא הדל מטעם גם הרב הג' דק"ק זיימעל חקן האצ"ד דקיק
 פאליוועז אשר היה בעת הזאת באשמינא, ובהגיע יום ה' פ' יתרו הוא יום שמיני למילה,
 באשמורה הבקר, מהם עליו אמו, וישאר הילד שכול וגלמוד, ובעת מותה והדברנה הנשים הנצבות
 אלה, וישאלו את פיה, מאין באה, ומה שמה ושם אביה ולא שמה לבה לדבריה, והגוע והחסף
 אל עמה, ויהפסו ככליה וימלאו ג' רוי"ב וגם העודה מסע, במכתב מטעם זה כחוב כי שמה
 הוא מרים בת אברהם כרייער מעיר פאקקפי' פלך קאוווא, ע"כ קראו להילד ע"ש אמו
 "מארים יחיד" להיכר, ושם החחוס משה העניך בערגשעין, חתימת המוהל: כנים הדברים האלה
 ורחוים להודיעם במה"ע המליך אנשי הח"מ מלתי את הילד ופרעתי ומונחי כדה וכהלכה, צבי
 הירש פסירא או"ב דפה.

ואני המחבר כאשר קראתי זה ורגזתי לידע את כל יוצרה על צוריה, וכתבתי למעלה
 המוהל מו"ה הירש פסירא הטיל והוא השיב לי בנדבה לבו וז"ל הילד האנדרוניוס אשר עסקתי
 במילתו אלה סימניו; לו גיד זכרות כהגון רק בלי נקב, ובמקום הנקב נקודה שחורה, אצלו
 כיש החלקת לתאין מחנה לנד שמאל, ומחנה לנד ימין, ובתוך סדק המשחרע לאורך כנגד
 האחרים ארבו בשני שעורים, אבל אין להסדק גבהות כענקבה ומשם ילך השתן, ויכל להיות
 אשר סימני זכרותו ונקבותו עוד לא נתבשרו בו כל זרעם וכאשר יגדל הילד אז יגיע סימניו
 למצבו הנכחי וכו'.

בַּח הַדְּמִיוֹן פּוֹעֵל בְּרִידָה.

ע"י צ"ר פ' ע"ג. במדבר רבה פ' ס"ט. שאלו נלך ערביים את ר"ע אני כונית ואסתי כונית וילדה לי צן לצן מהו שאהרוב את אסתי שזנחה תחתי? א"ל לורוק ביתך שחורות או לבנות א"ל לבנות א"ל כשהיית מתעסק עונה נחמה עיניה בלורות הלצנות וילדה כיוולא צהן. ואם תננה אתה צדכר למור מלאנו של יעקב אבינו שזון הנקלות היו מתיחסות שגא' (בראשית ל') ויחמוו הלאן אל הנקלות, שכה הדמיון. פועל בלדה, וראיה מנקלות יעקב שלא היו לריכין לזכרים כלל, (ויחמוו יעקב לא צטה צנכ שיעשו לו ועשה תחולה במקלות). וע"י גיטין כ"ח תשובי רועי היו קושרין בני ישראל צכרעי מנתם ומשנשסי מוטיהם להוליד לורות נאות, והיו אוננים אלו לאלו היסורין הללו היכי כתיבי? והסיב לו קצירו גם כל חלי וכל מכה אשר לא תחוב וגו', ואמרו רז"ל צזון שהאשה ניוחדת עם צעלה והיא מושמת עמו ולכה לאיש אחר שראתה צדרך אין לך יאוף גדול מזה שגא' (יחזקאל ט"ז) הונחפת תחת אישה תקח את זרים. וכי יש לך אשה שמנחפת תחת אישה אלא זו שפגעה באיש אחר ונחמה עיניה צו והיא מושמת עם צעלה ולכה עליו.

שְׁנוּי הַבְּרִיאָה.

ע"י שער השנים מאמר שניני וז"ל: פעמים תלד אשה ולד צשני ראסי ושי גופסי עד הטבור ומסס ולמטה יתערצו שניהם ויהיו גוף אחד, וזה ראינו צעינינו צעיר הזאת. ונראה כי נחצר החמר ההוא ולא היה צו שיעור תאוות שלמים, או כח הנוליד נחלש ולא השלים פעולתו. עוד העיר החכם אריסטוטלוס, כי ראה ולד צלא רגלים וידיים וראה טוונטוס ואנדרוגינוס. וראה אשה אחת שגולד בעקוס נקצותה דצר קשה כלור ואצן ארוך ורחב כשיעור אלצע עד שנונעה ומשכב אדם, ולותה לחתך אותו ולא יכלו. וראה ולד שגולד צזקן, והיה לו שער צצית השחי וצצית הערוה. ואצן ליני כתב צספרו כי צארץ ישועאל ילדה אשה אחת שתי צנות תאוות וגופן ננדל צראס וידיים ורגלים אך היו מוחצרות צנותיהם מן הלד. וכשהגדילו נקשה אחת מיהן להנשא, והאחרת לא רלתה להנשא ולא תנשא אחותה מנני צושת, שלא ינא איש וראה את ערותה והיא תראה את ערותה. גלו ערותה והלכו שתיין אל הטופט, והוסיצן שתיין יחד, ואמרו לאחת מיהן קונוי טשס וקמה צעלה גדולה והניע אחותה עונה צעל כרחה והשיאה. צאנרו זאת היא עיקר והאחרת טפלה לה ונתה אחותה מפיני כעקה ונשחה, ולינוים מוועטים ונתה אחותה מפיני סרחון הנבלה. ע"י כרס חמד מוחצרת ששית דק 133 וז"ל: צעיר פאריו היה ילד צשני ראסי וה"י חי ונראה לרצים, כפי קראתי או צעלנוי צעלים מוגידי חדשות. ועוד ציוס 27 דעלעונצער 1820 למספרם נולד צעיר הארלעס ילד עם צ' ראסיס ומיתן לו ג' שנות. וכצר זכר הירונימוס צציוניו נולד צעיר לוד שגא"י תינוק עם צ' ראסיס ארבעה ידיים וגוף א' ושני רגלים. וכ"ז חנאל צעלים העתיים (ווינצער העהאטערלייטונג 28 יאקר 1880) וע"י נוח דוד ח"א אלל הקישר אנטונינוס. ויש מיהס שראשו ככלב כמו שהציאו לפני לודיוקי מלך לרפת. ומיהס כלורת הדוב כעדות דיאונסלינו"ס שראה כלה שציר וכתמונת הדוב. ומיהס שאין להס עורף, ואלו נראים צמחו ואסקוויא. ויש שעיניהם צונלחיהם, ויש שעיניהם צרגליהם. והזכירם צעל הונקות. ויש שעיניהם צוקוס הנחריים. והנה כפי עדות כותבי העתים היה מנהג הרומיים להמיתן בבית הונשפט. ועדיין הונחג אלל חנשי הדור צאנרם שהצרות המטונות כאלו הס קסיס ורעים לעולם ונצנעס רעים ואחזרים הס.

ופוק חזי מאי ענא דבר כל מוס רע. וה' ישמרינו ורענו ויבדילנו מהס. עי' מעשה טיביה חלק עולם הקטן פרק ששי.

סי' ו'. מילה נוהגת גם בשאר האומות והחקירה באיזה זמן נתיסדה וממי למדוה.

ע"ז כ"ז. יצוות ע"א. ועי' כוזרי פ' ז' סי' א'. אין ליטענעאל צרית ולא לעשו ואס הכליחו וכו' ע"ס. ועי' דוד נאמר א' פ"ט וז"ל ונרות הנילה לא ליה אותה ה' אלא לנו, מ"נ ונזירו רבים ונאומות העולם שמחצבין נורה זו ושלל כמלוויים עושין אותה. כמו היטענעאלים שולין את צניהם בני חנם או שבע שנים, וקלחם בני י"ג שנה זכר ליטענעאל בן אברהם. גם החכם הטבעי צופני"י בק"ו נאספרו דף ק"ט מציא שהעובר אורח שמו קאָק סיפר שבאי א' מלא יושבי הארץ כולם נמולים. וכן נמלא בסיפורי ספרי האומות שבמדינת מלחאסכר נולים את התינוק ג"פ וקרובי הנער אוכלים את הערלה. וכן כתב הסופר הקדמון שטרלאבך דבימי קדם היה המנהג במלכים כדי לנטל תלות הנשגל מנו גם הנשיב, וקומחים ערלה אבר א' שיש להם בצורתו ונקום הנקרא קליתוריד, שהוא כגורת גיד הזכר ויש לו הערלה, כמו שחכמי התורה הגידו. ואולי לשלול דעת הכוזב אומר ה' ית' המול לכם כ"ז ולא נקבה כי לא כנשים הנלריות העבריות ובחוקתיהם לא ללך.

וחכמי האינגליזי כתבו דער היום בני אבינו (אנטייניען) נולים הנשים כהנ' וזה כבודן והוא אורח שבאים ונעשפת ונלכת שבה שבה אומות נאמרים לשמוע חכמת שלמה, ועי' כרם חונד ונחברת ז' ל' 48 וז"ל: לא נכחד ונעין הקורא את אשר ראינו בצפרי ילקוטי החכם כנהר"ר יוחנן אליעזר ז"ל אשר כתב בשם ספרו אנפולח הסקרטי, והוא ספור קצת התעוררות ונלכת שבה ליבע מארנה אל ארץ נאמרים ולבא עד ירושלים לשמוע חכמת שלמה, ואיך צניה לאלהיה גזע שלשלת הנלכים אשר מלכו אחריה עד היום יקראו על שם אביהם שלמה מזרע ישי בית הלחמי וכירה יכון עולם זרעם על ונלכותם, ועתה הו' אצינד ושונע ויה שזכר החכם הנזכר הם כתובים בספר יתרא היטענעאלי הזה, אשר כתב על דרוש מלאכה הגורות והאלקינויאה כנעתיק נאספר הנלפון שהוא ספר המוכנה לשלמה הנולך אשר הניח אחריו בלשון אחרת, ואולי הוא ספר הרפואות אשר גזו חזקיה ונלך יהודה אשר עורכו באנו בנלכות הארמיניאה ונלכות שבה. וזה לשון נאמרי החכם הנז' : קדמונינו ספרו לנו חכמי זאת הנלכה וביחוד סוליעאן הנולך הקדום בספרו המוכנה ספר המלפון בנה שזכר סוד איכות התפשט הכחות הרוחניות בנשר ורם, ושם בספר צפרק הבאת רוחניות נאמרים, אור כי חכם גדול נאמרי הקב"ים ושמו סמאן התפלכף נאד בחכמת הרוחניות והיתה אללו תמונת הנורה הנזכרת והוא תמונה נכבדת מוגדת העתידות טרם באה, ולרוב חכמתו התחנך בנולך שבה אחרי גות המלך ונשא את בתו והיא ונלכת שבה שזכר הכתוב, ואניה המלך ליה עליה בשעת נישתו לשריו ולאנשי עלתו כשיגיע פרקה להנשא להשיא את יחידתו לגבר חכם בננו אשר יאנשא בחכמתו על כל שאר החכמים אשר בארץ, כי אין חפץ לנולך בנהר ובבזר כי אם בחכמה אשר יקרה היא ונפנייט וכל חפלים לא יסוו בה. ויהי אחרי גות הנולך והגיעו השנים אשר באה הנערה בעדי עדיים שדים נכחו ושערה לנה, ויאנכו הסרים הגיע תור הנערה להשיאה ולהקים זרע מלכות ינולך בארץ, כי הנה עתה עת דורים וראוי לנולא לה נוחח כפי גלות הנולך

אדונינו אציה. ויעשו פתגם ויצחרו אנשים חכמים וקמים רשומים בכל ונלכות שבא ורדן
 וצני עדן וישימו אותם שופטים על דברת הפתגם אשר שמו השרים, והשמינו צכרוזא קרי
 צחיל בכל המדינות לאמר וני האיש אשר ירלה לקרצ וליגש בפני החכמים ויודיע את חכמתו
 לפניהם וישיב על כל שאלותיהם דבר דבור על אופניו ויעמוד צפרץ לכל ויכוחיהם עשרת
 ימים וינלח אותם צחמתהו. ישא את צת הנוגך ויעמוד תחתיו על כסא הנולכות. אך אם
 לא יוכל עמוד וישחית צעשרה, יען כי העיז פניו לגשת אל השרים והשופטים אחת דתו
 להמית ולהסיר ראשו מעליו, לבל יקרצ איש זר שאינו ראוי ויתנשא לאמר אני הנוגך
 ויתעולל צחכמים וצוקים ויהיה להם לנשא צדצרים צדויים אשר אין צרה הצונה. ויתקצלו
 החכמים אל עוקם הנועד וירצו הימים ואין איש קרצ עליהם, כי וני הוא זה אשר יערצ
 את לבו לגשת אל עוקם צית ועד חכמים גדולים ורשומים כאלו וילא צשלוס ולא יקרנו
 עת ופגע ויחייצ את ראשו לנלכות. לבר זה האיש סומאן אשר קרצ ויגש עליהם וגם כי
 העידו והתרו צו את כל תנאי הפתגם אשר עשו שרי הנולכות וכל זה לא כסוג אחר כי
 לצו צעות כי יעלה גם עלה וילא צכי טוב. ויצא לפני החכמים והשופטים וידרום צפניהם
 וישצ דברים נכוחים לכל דצריהם ואף כי העמיקו לשאלו מוננו וינסוהו צחדות כל רז לא
 חניק ליה ועמוד צדצרו כל עשרת הימים. ויהי כאשר ראו השופטים והשרים גודל חכמתו
 וכי הגיד להם את כל אשר שאלו מוננו ונון הדין לא יוכלו למונע מוננו את צת המנך.
 העמיקו עוד עצה ציניהם לשאלו מוננו עוד שאלה גדולה וקשה והיא צגדר הכנועיים והוא
 שידע לעשות צחמתהו דבר אחד קטן חכמות והשיעור ויהי' גדול לרוב סגולתו וחשיבותו לא
 יערכנו כל המלכות וזה יציאהו צידו לצדוקן לנת הנוגך ערבון צידה על דבר הנולכות הבא
 אליו לרגלה וציה יאחרו כולם להנוליכו ולקרא לפניו אצרך. ולא אחר סמאן לעשות הדבר
 ההוא לרוב חכמתו כי חפץ צנת הנוגך, וצקס זמן, ועם הרחניות ההוא שהגיד לו עשה
 האצן היקרה וההפילוסופים אשר כל חפלים לא ישוו צה, ויצא אותה צידו אל צת הנוגך
 צפני כל השרים והיועלים, וכראות החכמים את האצן צידו שחקו עליו כי לא ידעו ונה
 עיבה, וישימו את החכם צנוחקר ויאחרו להסיר ראשו מעליו כי לא האמינו לו. ואז לוח
 החכם להציא לפניו את כל כלי צית הנולכה נחשת צרזל צדיל ועופרת כל מיני ונחכות
 אשר צצית וישלך צחם והוא גרר ונעט מן האצן ההוא צחוק הנוחכות וילא זהב טהור מן
 האש מנזוקק צבעתים ואז תמוה כל העם על גודל חכמת האיש ויענו כולם ויאחרו יחי
 הנוגך יחי הנוגך וישימו כתר ונלכות צראשו ויתנו לו את צת הנוגך לאשה. והיא לקחה את
 האצן ותשם אותה צצית נגזיה להיות לה סגולה ודבר יקר צכל ונלכותה. ויהי כי ארכו לה
 הימים עם צן זוגה שצע שרים ולא קבלה לעולם מוננו זרע חנשים. לקץ שצע שנים חלה
 את חליו אשר ונה צו ותשאר המלכה אלונה צצית אציה וזרע אין לה, וכל היום השרים
 והיועלים לוחלים אותה להנשא להקים זרע ונלכות מוננה וגם היא נאנחה וחשב אחר כי
 אמרה להחיל עד תנלח צן זוג חכם וננון כמו סמאן אישה הראשון. ובמשך הימים שמישה
 את שונע שלונה רצ חכמתו ונעלחו אשר שמו הולך לנצחוק ותאמר ללכת אליו ולנסותו
 צחידות, אולי יתאו הנוגך יפיה וגודל חכמתה וישאנה לו לאשה, ותבא אליו בצכוד גדול
 צזהב וכסף וצנשים לרוב ואצן יקרה לתת וננחה אל הנוגך כמו שהכתוב ונעיד. וגם כוולא
 כתוב בצפר דברי הימים אשר לנלכי שבא כי הציאה צידה זאת האצן היקרה מהפילוסופים
 אשר עשה סומאן לנסות צה את שלונה הידע סודה הנעלם ועשה גם הוא כוונה, צחמאי
 שאם הנוגך יגיד לה סוד האצן ההוא ופעולתה שתהיה היא והאצן והמלכות לשלונה ואם

לאו שתשוב אחר ולא תנשא לו, והמלך הגיד לה את כל שאלותיה וקוד האזן וטיביה ופעולתה וקודות אחרים אין לורך בספורם ונשארה האזן ציד המלך, וכדי לפייקה אחרי אשר זא עליה ונתעברה ונמנו זרע אנשים ראויים לנלכות החזירה למלכותה בתנאי שהזן הזה אשר ילא ממלכיה ימלך תחתיה ויקרא על שם אציו, וכן היה כי הזן אשר הולידה נקרא אח"כ על שם האב סוליימאן ראשון ושני, וזאת עשו השרים והפרתמים ונחגיגי המלכות כדי שלא יאצד זרע המלכות. עוד שמו טעם שכל בני המלך ישנו צמדינה גדולה אשר לא יחבר כל זה ולא יוכלו לזוז ונשם לעולם ומצלי רשיון המלך והיועלים, ולעולם הצבור מולך תחת אציו, וכי ימות מלך וזן אין לו בזהרים השרים אחד מאלוהם היושבים צמדינה הלא כפי גודל חכמתו וכפי רגועו וממליכים אותו וזכן זרע המלכות לא יכרת. וכתוב בספר דברי הימים אשר למלכים ההם והוצא הדבר ג"כ בספורי הדברים מהעולם חדש כי המדינה הלא רחבת ידים עם גנות ופרדסים ועם רב מאד אלפי אלפים ישנו עם וכלם נזרע דוד והמלך וכסאו נקי להקרא על שם אציו סוליימאן, ונפני שהציה אל המלך שלמה האזן היקרה היתה קבה שכתב זה המלך בספר המלפון ופעולתה ואופן נעשה חכמתה וכן יעיד עליה אבופל"ח הסקרוטיי כ"ל. ועי' פתי לפון מחברת שניה לד' 2 וז"ל: „ממלכת היהודים צבוס“: הסופר ברובע הכסדי נוספר כי מקורת צפי בני כוש כי צאו הנה ונארץ יהודה לרגלי מני חלקה זן שלמה עם נולכת שצא אמו, וגם נוספרים את דבר נוספי ונלכת שצא לשחר פני שלמה, כי נוספר הישנעאלים עליה לא אחזה דרכה דרך ארץ ערב או צאניה דרך היס. כי אם הקיפה ארחה ונשצא כציו נחזועה וסוואקעם רוכבת על חמור לזן כונספי ארץ, והרועים הקרים אל משנעמה עוטרים אותה, וביחוד היה דרכה צמח צמח מלך לור, אשר היה עליה כחומה, ואת ארחה נחצרה אמה כרמז הננואל על הדבר הזה בשיר מ"ה. אבל לפי דבריהם היתה המלכה הלא ונמנה עובדי אלהי ישראל עוד ימים רבים לפני מלכות שלמה, גם את דבר מני חלקה צנה הטולד לשלמה מנחה, גם את דבר עזריה הכהן, שנים עשר הכנאים ורבים נעדרת ישראל אשר אחזו צבוס, הכל נמשך עד צד עם ונסורת בני הכושים. וצרכות הימים נעזו רבים נענני הארץ הלא את חורת אבותיהם והחזיקו באמונת הטורים, ונסודו יחד ויפרדו ונאת אחיהם הנאים צברית החדשה, ויצמרו להם צאים אשר מזרע המלכה יולא ירך שלמה ומני חלקה ושמו פינעאום וילוו אותו לנגיד עליהם לנהלם כחורת משה וכמנות אבותיהם, ונאת פינעאום זה השתלשלה שלשלת מלכי סלחים או פאלאשים דור אחר דור נחצו לצנו עד היום הזה ניר לדוד על כסא ישראל ולא קר שצט המושל ויהודה לעולם, אבל בני הכושים משנאחאת את נוספחת המלכות החדשה יתקלקו גם ויכנסו צחרפה שם לוי „בית ישראל“ לאמר כבית ישראל הנה אשר ששעו צמלכות יהודה וצזרע שלמה. וכו' ע"ש. ועי' המאסף לשנת התקס"ט תקופה ראשונה דף ז' וז"ל דע כי ציונים לא כצירים אחרי שצנה המלכה שצא תירושלים לנקר את שלמה לארצה, שלמה את צנה צעודנו נער ורך שנים להמלך שלמה לחננו ולהורות לו את הדרך אשר ילך צו, והמלך שלמה עשה כחפן המלכה ונתן אותו צבית אלהים, וזן המלכה הזה מלך אחר מות אמו תחתיה, והפיץ נעציו חורתנו בכל מדינות כוש, והכושים קימו וקצלו עליהם המות והמקום אשר נתן ה' לעמו ישראל עי' בספר אשר חנר ס' ירמיי' לקצף אים ונחצרת הכושים אשר ה' צארץ כוש ימים רבים, וספר האותות אשר ראה ונלאת ישראל אשר שגרו הכושים צעודו צמדינת כוש צננת התק"ה כמו שצנת, ומילה דריני נדה וכל ונחגיגי התלמוד צידה כמו שהעיד ברובע הכ"ל לחמונו צספרו חלרות כוש.

חלק המלואים סי' ו'

כי כאשר ילא קלף יושגי הארץ על כל הנוטים אחרי אמונת קאטולים והי' כל הפוגע
 בקאטוליק ושחטו אחרי אשר צרך עליו נשחוק את הצרכה אשר יצרכו הפלתיס צעת אשר
 ימונו את צניהם לאמר צרוך אחת ה' אשר לנו על המילה עי' אלדר הדני לז' 167.
 והקורות אשר קרא נספרי דברי הימים לנלכי כוש וצחוכס וון הנלכה אשר רדתה צמדינה
 הזאת, ואת אשר היתה צירושלים ציני שלמה הנלך, ונצנה אשר ענך אחריה, וזה רשימת הספר:
 Voyage historique d'Abissinie du R. P. Jérôme Lobo trad. du
 Portug. par Mr. Le Grand à Par. 1728. 4. pag. 64. 198. 249. 253.
 — 272. 266. וכן היה חוק אלל הפרסיים לנוול את הזכרים בני י"ג שנה, והנקבות
 מתשעה שנים עד ט"ו שנה, ועי' כרס חמד מחברת ו' לז' 64 שמיא וז"ל: הכהים
 צמלרים הסכילו ללמוד ונחונת עבודת המוניסם את אליליהם ולהצין נצורת ועמנת פעולת
 החושים והנעות כח הדוניון על לב ונפס לעיר לימיס. ולכן לא אחרו גם הנה לעשות
 כאלה גם לנעיריהם אשר הכינו את לבסם לנפס ולדרוש ונאחס את האמת. כי הניעו את
 התלמוד והפעליות נפשו צחרת קודם, והכנות מיוחדות ונאותות לתכלית יקר ונצנצ כמורה.
 ערי היה נכון ונוכטר לקצלו צאהנה. ונחנות ההם ה' ניילת צטר ערלתו חס היה ונארץ
 נכריה כדודע גם מענין החכם פיטאגורס היוני אשר כהני נולדים לא רנו להכניסו צצריחס
 ולגלות לו שפוני טמוני ונחטריהם עדי וול צטר ערלתו. כי הוולריים וולו עלאום צלערי
 זאת גם הזכרים גם הנקבות, זולת העצדים כהרנה לאווי אפריקא גם היו. אבל לא יתכן
 שלמדו נא"ח ע"ה, יען נלות ה' על המילה היתה אחרי שוצו ונולדים, ואולי קבלו אח"כ
 מיוסף וכעדות המדרש רנה הוצא צרש"י ורא"ס (סס צראשית מ"א נ"ה) ועי' כרס חמד
 סס לז' 48—77 וז"ל הנילה היא הוולה ראשונה שנלטה צה אצינו הראשון להיות ברית
 צינו וצין הס"י צ"ה על אניתח יחודו, וכל וני שנינוול יכנס צצרית אצרהם להאמין יחוד
 כוניס להיות לך לה' ולצרעך אחרך, כמו שציאר רנינו צנו"ט לשלשי, גם אלל הוולרים
 לעדות הצ"ר כמ"ל היה הנילה לכבוד ולחפארת, ולא הנימו את האיס אשר לו ערלה לנשת
 אל הקודם כנזכה אבל להיותם עוצדי עכו"ם העתיקו הוולה הכבודה הזאת לעבודת האליל
 איזירי"ס צן נשק כל הטונות והשלמות, ואשתו איזי"ס השלמת על צרכי תהום רוצנת חחת
 ועל צרכי שדים ורחס, היינו על פרי הארץ ועל פרי צטן, ולכן ליירה צדונות אשה ונייקה
 אשר צחלב שדיה תרום רגון לכל חי (ע"ז וי"ג) ולכבודה מולו את צנותיהם, כאשר יעשו
 הקפסעען עד היום הזה, ואף כי נולדים המה, לא ירפו ונועשי אצותיהם צידיהם. ונה
 שעצוזה עמונו צולרים אחרי החזיקם צהונוי האצות, לא היה נרוע לב וכדי להדמות לנולרים
 כאשר השצ רנינו צפ' ו"ו לשלשי. כי נהפוך הוא כי נכצדי המלרים היו וולים ח"ע כנזכה,
 ורק מפאת הכרח השעבוד לא הנימו אוחן המלרים לנוול לנען תהיה להם הערלה לחרפת
 עולם כי עצדים הם, ואעידה לנו צ' עדים ח' שצט לוי אשר לא נשאו את כליות השעבוד
 (ש"ר פ"ה) וולו עלאום גם צמלרים לפי עדותם צנודרס חזית ע"פ תורי זהצ, והעד השני
 אשר הוולריים עשו לנו חרפה צוננעם אוחנו ונהנילה, דברי יהושע אחרי כי וול את
 ישראל שנית: אומר "היום גלותי את חרפת וולרים ונעליכס", והשתנעם צלשון חרפה, צלשון
 השתנעשו צו ראשי שצטי יה "לא נוכל לעשות הדצר הזה לחת את אחותנו לאיס אשר לו
 ערלה כי חרפה היא לנו" (צראשית ל"ד). כי ונאוסה הערלה וחרפה מני דור דור צעיני
 בני קדם, ואם היתה חרפה צעיני האצות צלי ספק לא הנימו הצנים ונלולו אותה חס היה
 הדבר חלוי צרגוס. וזאת שנית נודוע לא עצוזה הישוועאלים צני השפחה עד היום כנודוע

וענין הערביים שיימולו עד היום הזה, ולא נשפת אמונתם כי נחמד ומחוקקם לא לזה על
 המילה בספר תורתו, רק מורשה היא להם וישנעאלל אציהם, וכמורה ימולו גם הם בני
 י"ג שנים (בראשית י"ז כ"ה) וכדודע עוד בחלמוד ערבי מהול (יבמות ע"א) שנכתב עוד
 צערים לדת חוק נחמד. רק אחרי התפשטות אמונתם בין שאר עמי הארלות, נשתלה צנייהם
 גם בעבודה הזאת אף כי לא בני ישנעאלל הם. ואיך הניחה בני הגזירה זרע למק יחידו
 אשר רק צו נתקיימה הנצחת השם כי ידעמו למען אשר ילוח את צניו ואת ביתו אחריו
 ושערו דרך ה' וגומר. ומלינו צמחך ואלה ה"צ למספרם קונה צאיטליא כת אחת צהא אשר
 אכסיה היו נקראים נמולים (circumeisi) זה צעבור שהיו מולים עלנם; ויש מהם שמרו
 ג"כ השנה של היהודים, וגם נשמרו נמאכלות אקורות, צאמרים כי צרית החדשה לא לוחה
 להסיר דת נשה, יעריין צצירור. Th. Schrökh's Christliche Kirchengeschichte
 Th. XXIX Seite 655. ועי' טרייער דף 115. ואל תאמר שנות המילה קדמו לנו
 אומות אחרות צעשייתה ומהם למדנוה כמו דעת כמה חכמים. אכל מיי שלצו שלם עם ה'
 יסתר דעותיהם, ואם תרצה לידע מלין להם הרעיון הזו הזה? לך נא קורא יקר וקרא
 בספר נשפט הורת נשה (Mosaisches Recht) להחכם הטצעי מייכאלעליק, ובספר
 המסע להחכם הנוסע ליעבור שכתב שנימוס המילה היתה נוהגת קודם שטוח ה' לאצרהם;
 ונתן טעם לפגם יען שטוח ה' זאת המולה לאצרהם ולא אמר לו על איזה אופן יעשה
 ואיך היתה כריחת זאת הצרית, צודאי היה הדבר כנוסכס והרגל שהיו הכל יודעים נעשי
 המילה. וחכם א' וציא רא' נאכשי טכס שגולו א"ע וצלי לשלוח וצני יעקב איך לעול,
 נזה ראיה, שכבר ידעו ונלאת המילה נקודם. (הלין זה טעם יפה? לא אחי, רעיון רוח
 סוף, ואם יעבור עליו רוח הצקות יפיג טעמו וריחו יהיה נמר) והוא נמנה טעמים
 טעם א' שהרי ה' צחר צנו וכל העמים וכהיה מפורשים מהם כנ"ש הן עם לצדד ישכון
 וגו'. ולא נלך אחריהם כנאמר הכתוב ולא תלכו צחוקות הגוי וגו' ובחוקותיהם לא תלכו.
 ואם קודם שטינו על המילה נהגו צה האומות לעול את צניהם, היעלה על דעת ה'
 ללוות לישראל שיעשו ויה שטעו הם, הפך נ"ש צתורתו ולא טעשו כנעשיהם? והרא' שכ'
 צחורה ולא תקים לך מלצה אשר טנא ה' וגו' ופי' רז"ל עמ"ש אשר טנא ונצח אצנים
 ונצח אדניה לוח לעשות ואת זו טנא, כי חוק היתה לכנענים אע"פ שהיתה אהובה לו
 ציוני האצות עכשיו טנאה מאחר שטעוהו אלו לחוק לע"ז. ולכן אם היתה המילה לחוק
 אכלס נקודם לא היה נמנה אותנו אלא אדרצה היה נזהיר אותנו שלא לעול ולא לעשות
 כנעשיהם להדמות להם. והנה כאשר ראו העמים שכל המלות הם צנוים על אדני השכל
 והיושר לצריאות הנוק וקיומו, והתועלת היולאת נמילת צטר עשו ג"כ כנעשינו ונשתלשלם
 החוק הזה צידם מדור דור.

ומנינו צמדדש שמות רבה סי' י"ט לא בקשו ושראל לעול צמארים אלא כולם בטלו המילה
 צמארים חוץ משכטו של לוי, וכן מנינו בילקוט סי' וזאה הצרכה כי שמרו אמרקה צמדבר וצריקה
 ינארו צמארים, דס"ל דישראל לא מלו צמארים עי' זיה רענן סס. וגם הכתוב מעיד עי' יחזקאל
 סי' ל"ב נהיה כגויים כמשפחות הארלות נראה מזה כי המילה לא היתה נוהגת צמארים קודם
 לכן. (רק החרטומים שמו צמחשך צמעשיהם וישה צבחר לבס לההדמות לאצרהם אבינו ע"ה
 ולצבו את עצמם צאדרת טער למען כחם לפני העם, ומלו א"ע צבחר למען יקראו אנשי קודם
 בשם גולדי מהולים. ואוקן החמיס גרמו לצני ישראל לשאת את חרפסם ושלא לעול את צניהם
 למען לא יהיו חבוצים כמותם, עי' ספר שומר הצרית). רק מנה מילה מהי היא נחנה לא"א

חלק המלואים סי' ו'

ועוד כי כת הקראים המכחישים בהורה שבע"פ מודים במצות מילה. גם צספר יוסיון כתוב
 כאשר מלך ישראל יוחן בן הורקנוס גבר וכבש את ארדס כשה אהס למול את עצמו ואת
 בניו (Jos. I. Cap. 13.) מכל זה נראה ראיות ברורות כי לא עלה על דעת כל מי
 שיש לו מנה בקדקדו לאמור כי מצוה מילה אינה מן התורה. טעם הדב, וכי איך יהיה מנהג
 כולל לסימן ואות פלטיה למשפחה אחת. טעם ג', מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו
 לעשות מלאכת המילה תחלה, ומני למד זה הראשון עשייה והכשרו? וזה נרדף ראיה ברורה.
 טעם הדו, וכי היכן מצוה אופני שאר המצוות בהורה כמו: כבוד אב ואם, מעשי הבחיטה
 ובדיקה. לינית תפילין, שופר, סוכה, אחרוג איזה פרי הוא. כי הלא כמה פרי הדר נמנלו
 בעולם, כמו: ויהי כזית הודו, זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' סגד. ועיי' יוסיון בקדמוניות
 ספר ג' פ"ג כדבר מוסכם ומקובל באין חולק שמרע"ה נזה את ישראל שיקבלו בידם לולב
 ואחרוג וערבי נחל וכו' ע"ש. ועיי' ספר מאור עינים מאמר ב' פ"ח שמביא דברי הר"ם ז"ל
 בהקדמה באור המשנה ח"ל: יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מחלוקת מימות משה רבינו עד
 רב אחי בבאור עין תחת עין, וקצוהה את כפה שהוא ממון. פרי עץ הדר שהוא אחרוג. וכן
 איש כהן כי תחל לזוה שהיא ארוסה. הלא יש אם למסורת וכו' ע"ש.

ועוד כי אין כתוב בהורה רק המצוה בעצמה, אבל אופני עשיית המצוה נאמרו לו למשה
 רבינו ע"ה בעל פה. טעם הה', אם היה המילה נהוגת עוד קודם שבא הנזוי לאברהם מהי"ה,
 מ"מ לא מל אי"ה א"ע בעטוריו רק בזקנותו כשהיה בן מאה שנה? הלא בודאי לא ידע שום
 גוי וממלכה ממה ולא מנא זכר לה בכל מקום נסעו בארץ הקדם ובארץ מצרים ובשאר ארצות.
 מזה ידענו בצירור מוחלט כי מצוה המילה מה' היא לאברהם אבינו ע"ה ולא קודם לו, מפי
 הרב הג' החכם הגלב מו"ה רפאל אונגערליידער אב"ד דק"ק ברלין ודפ"ח. ועיי' הגדת בראשית
 דף כ"ז שפ' שאל אגריפס המלך את ר"ה הגדול אי"ל אם חביבה מילה לפני הקב"ה למה לא
 כתובה במתן תורה עם עשרת הדברות, הרי הזכיר על ע"ה ועל שבעות השס ועל השבת וכו'
 אבל על המילה לא הזכיר? אי"ל שעד שלא נתן את התורה נתן להם המילה שגא' ושמרתם
 את בריתי זו ברית מילה. ועוד הלא כמה הלכות וטעמים נשתכחו כמאמר הש"ס המורה ע"ו ב'
 פ"ז א'. אמר רב יהודה אמר שמואל ג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבנו של משה. ואמר רב
 יהודה אמר רב בשעה שנסער משה רבינו לג"ע אי"ל ליהושע שאל ממני כל הספקות שיש לך.
 מיד תשא כחו של יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות וגולדו לו שבע מאות ססיקות וכו'.
 אמר רי אבהו אעפ"כ החזיק עתהיל בן קנז מחוק פלפולו, ועיי' סוכה ד' א' שנשתכחה תורה
 מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה. לכן אין ספק בדבר
 כי מצוה המילה נאמרה לו לא"ה בכללה ובפרטה ובדקדוקה, וכי גם הראה לו סדר וכשרון
 המעשה כראוי. כמו"ש שיר רבש ש"ד ר' אבין בשם ר' שמעון אומר שיהי הקב"ה ימינו עם
 אברהם ומלו שגא' וכרות עמו הברית. ומצונו במדרג שמוה רבש פ' ש"ו סי' כ"ח החדש הזה
 לכם זה אי' מדי דברים שהראה הקב"ה למשה באצבעו לפי שהיה מתקשה בהן ואלו הן: הראה לו
 הלבנה בחדשה שגא' החדש הזה לכם, וא"ל כזה ראה וקדש. הראה לו מעפע של אש וא"ל
 זאת התרומה, זה יתנו ר"ל כזה יתנו. הראה לו חיות ושרטים שגא' זאת החיה. הראה לו התורה
 שגא' וזאת התורה. הראה לו מעשי שמן המשחה. וכן הראה לאברהם אבינו מעשי המילה וא"ל
 זאת בריתי. והוא הנחיל לבנו אחרינו, אשר מהם קבלו משה ויהושע והאחרון מסר לזקנים
 וזקנים לנביאים שהיו ח' או ע' מאות שנה אחרי נחית התורה והם מסרוה לאנשי קנשת הגדולה.
 גם אחרי כן כאשר גלו ישראל מעל אדמתם נשאה מלאכת המילה, ביד גדולי חקרי לב חכמי

דור ודור. כמ"ס בצה פ"ט שהיו מלין את בניהם ע"פ הלימוד וכשרון המעשה. כי בכל חכמה היה להם יד וגם וצוהר בחכמה הרפואה ובחכמה הניתוח הדקום לה כמו שהעיד המלך הכוזרי ע"י. וכמ"ס בש"ס בצרכות מעשה בהלמידו של רבי ישמעאל שגלוקר זונה אחת בנחשיתיה שרפה למלכות ומלוא ג' מאות וגי' צרכים. וכן מש"ס ימות ממנו שחקרו ודרכו חייה חייה יוכר למלכת המילה, ואיזה יצוק אורה. ובשפת סס ד"ה אמר אב"י אמרה לי אם האי יוקא דסומק וכו' מזה אנו יודעים כי במעשה ידי אומן מלו את הילדים ומאין להם זה? אם לא קבלו מהחכמים שקדמו להם. ורק אחרי זמן רב בזמן הגזרות והשמות נכחה מהם, והוצרכו ללמוד מרופאים שניקטו אומנות המילה וזה צדור. ולכן מי האיש אשר ימלא את לבו לצוא ולהרהר על המצוה הזאת אשר היא עומדה בקדושתה זה ימים רבים, גם שיבה וחקרה זרקה בה מעת ג' אלפים ושש מאות וגי' שנה. ומאז ועד עתה לא מלאה שניה ועכוז. רק עתה כאשר קם דור חכמים צעירים הרואים להרוס כל בנין היהדות, והם רק הועי לבב ואנאלי אומנה. והעולה על רוחם היו לא הטיה, כי המצוה הזאת לא המוש מאתנו כימי השמים על הארץ. ועי' בומר הדברי ענייני מילה. ועי' עקרים פי מיה טמך לענינו.

אם מותר לחקור אחרי טעמי המצות.

החובה והפילוסופיה נד 187 כתב וז"ל: אם חילוף הדעות על מושא אחד הוא חיה צדור על חולשתן כבר ידקרו דברי האומר כי המחברים כולם חתרו למצוא טעמי המצות ולא ירדו לסוף כוונתם, שהרי כל א' מהם פונה לעצמו דרך לא ישרה צעירי זולתו. לכן החוקר העובר עליהם צדור ביניהם יגזור עליהם שלא קלטו אל נקודת האמת, ומסתחלפות סברותיהם והצדור אלנו שהחקירה הזאת עמוקה מאד ואין בידנו להשלימה כראוי. וצוהר יתאמת לנו זאת כראותנו שאין גם א' מהם יולא ידי חובתו לפרש כהוגן כל פריי המצות בעצב טעם. ואף אם עלו בידו אחת הנה ואחת הנה קנה מן הטעמים המחויבים אל הדעה, הנה המיד ישרו מצוה וחקים שלא ידע המחבר ההוא לתת להם טעם יסון להוציאנו מכל מצובה צוה הענין. ונוסף על זאת יש סכנה עצומה בהמציא טעמים אל מצוה הרוחה ביהוה נקל לאדם להכשל בהם ולבטוח הטעמים עיקר והמצוה עצמה טפלה להם, באופן שאם יקרה בהשגות העתים שיחלב הטעם המחודש ההוא, או שיבטוח לגמרי בעבור החלפות מצב בני אדם צומים אלה, ימשך מזה שהחלב או השבוח תלילה גם המצוה עצמה. או לטעמים והבזק החוקר בחוקה הטעם המחודש והתפוסף עליו בלבד לאמר: אם רק לזו ההכלית נצטוונו כך וכך כבר אפשר לו להשיג חוהו ההכלית באמצעים אחרים זולת אלו, ואפילו באופן המצוה שנתפרש טעמם בחורה יוכל החוקר להכשל כשיקח הטעמים ההם לסבה הכללית אל הניווו ההוא. לדוגמא יחמר אדם. אם מצוה ציית היא למען תזכרו ועשייתם וכו' באמור בחורה, הרי אנו חוזר מצוה ק' עיי' סימנים אחרים זולת אלו; אם בא הניווו בסמות חבנו וכו' רק מן הטעם המפורש למען ידעו דורותיכם וכו', הרי איתנו נודיע לבנינו כי הש"י השיב את אבותינו בסמות במדבר מבלי שנתקד בעבור קן לשבת גם אנו בסבות וכן בכל ענין ע"ד סכסל החכם מכל אדם, באמרו אנו חרבה ולא חסור נודיע, לזאת ידק אמרנו שהחקירה בטעמי המצוה מסוכנת, כי סוף סוף על העשייה לבד הקפיד הכחוב לא על על החקירה בסבות, ולכן במצות כבוד אב ואם שאולי יחשוב אדם היתה מצוה מדעית שהכשל עצמו יגזור אורה, הודיענו הכחוב שאינו קן, אלא נקימות רק לפי טמך צוה איתנו המחוקק העליון, שנא' כאשר נדך ה' אלהיך וזה הטעם הכללי לזו המצוה שחורה וכו' עיי' שם נדף 161 בשם הרמב"ם וז"ל: כה דבר הפילוסוף

חלק המראים סי' ו'

האלהי בספרו ירושלים קרוב לסופו: פליאה דעת ממני, איך יצדיק אים ישראל את דרכו אם
 בהם לבבו יסליך אחרי גווי את זה אבותיו, אמת נתן לנו הרבות לדרכו אחר כונת המצות
 ולחקור אחרי יסודתם, ובמקום אשר כסתה החוכה עמם החקה, יכלנו להעמידו על טעם התלוי
 בזמן ובמקום, ואפשר שתחלף המצוה הזאת בהחלף העת והמקום, בהיות חפץ האל לגלות לנו
 את רצונו בהאיר את עינינו ובגלות את אמונו באופן נסגב מעל כל שפק, כמו שגלה את רצונו
 בגלוי ובקול בעת ההיא; אבל כ"ז שלא נעשה זאת, לא הוחרה הרצוה, והגות לבנו לא
 תועיל מאומה להחליטנו מן הדם הזאת, הן הגה שמה ירצה ה' גבול בין מסלולי החקירה
 והמעשה לאמר: ילוד חש! עד פה הבא! ואים בר לבב יסמור את רגליו מבלי הסיען ממקומו,
 הן יבשרון אורחותיו. המצוה התלויה בדרך ובמקדש סקרו עם ביטול החקך והמקדש, אבל
 המצוה הנהוגת בכל מקום ובכל זמן קדושים המה לכם, זרע ישראל! לא תחעמרו בה, ולא
 חסורו מהם, עד כי ירצה ה' להאיר עיניכם, ולהזריק את לבבכם וללמדכם דעת את הדרך
 אשר תלכו בהתר את האגודת באופן נסגב מעל כל שפק, כמו שהיה במעמד הגורל בעת
 חסרה על נפשותיכם. וזה לבונו ממש בלשון עברית אשכנזית: אין דער טהאט זעהע אין
 ניכט, וויא דיאיעניגען דיא אין דעם הויזע יעקב'ס געבאָרען זינד, זיך אויף איר
 נענד איינע געוויסענהאָפֿטע וויזע פֿאָס געזעטצע ענטלעדיגען קאָננען. עם איזט
 אונו ערלויבט, איבער דאס געזעטץ נאך צו דענקען, זיינען גייסט צו ערפֿארשען,
 היר אונד דא, ויף דער געזעטצעבער קיינען גרונד געגעבען, איינען גרונד צו
 פֿערמוטעהן, דער פֿיערלייכט אן צייט אונד אָרט אויטשטאָנדיגען פֿעראָנדרעט
 ווערדען קאָן, — ווען עם דעם אללערהאָכסטען געזעטצעבער געפֿאללען ווירד,
 אונו זיינען וויללען דאריבער צו ערקעננען צו געבען, זאָ לויט, זאָ אָפֿענענליך,
 זאָ איבער אללע צווייפֿעל אונד בעדענקליכקייט הינוועג צו ערקעננען צו געבען,
 אלס ער דאס געזעטץ זעלבסט געגעבען האט. זאָ לאנגע דיעזעס ניכט געשיעהט,
 זאָ לאנגע וויר קיינע זאָ אויטענטישע בעפֿרייאונג פֿאָס געזעטצע אויפֿצוואויזען
 האבען, קאָן אונו אונווערע פֿערניפֿטעלייא ניכט פֿאָן דעם שטרענגען געדאָרואם
 בעפֿרייען, דען וויר דעם געזעטצע שולדיג זינד, אונד דיא הערפֿורכט פֿאָר גאָט
 ציעהעט איינע גרענצע צווישען שפעקולאציאָן אונד אויסאייבונג, דיא קיין געוויס
 סענהאָפֿטער איבערשרייטען דארף, געזעטצע דיא מיט לאנדאייגענטהום אונד לאנד
 דעסאיינירכטונג אין גאָטהווענדיגער פֿערבינדונג שטעהען, פֿיהרען איהרע בעפֿריי
 אונג מיט זיך. אָהנע טעמפעל אונד פֿריעסטערטהום אונד אויסערהאלב יהודה,
 פינדען וועדער אָפֿטער נאָך רייניגונסגעזעטץ נאָך פֿריעסטערליכע אכנאבען שטאטט,
 אין זאָ ווייט זיא פֿאָס לאנדאייגענטהומע אבהענגען. אבער פֿערזאָגליכע געבאָטע,
 פֿעליכטען דיא דעם זאָהנע ישראל'ס אָהנע ריקויכט אויף טעמפעלריכטט אונד
 לאנדאייגענטהום אין פֿאלעסטינא אויפֿערלעגט וואָרדען זינד, מיססען, זאָ פֿיעל
 וויר איינזעהען קאָננען, שטרענגע נאך דען וואָרטען דעם געזעטצעס בעאָבאכטעט
 ווערדען, ביז עם דעם אללערהאָכסטען געפֿאללען ווירד, אונוער געוויסען צו בער
 רוהיגען אונד דיא אבשטעללונג דערזעלבען לויט אונד אָפֿענענליך בעקאנגט צו
 טאכען, עכ"ל.

ועי' אור חוכה סי' לך לך וז"ל: כי חוכה על האדם לחקור אחרי אמתה הענין ויקסיב
 לקול החכמה והחכונה, אך השמר לך ושמור נפשך מאד, הן חסור מן הדרך אשר לך ה'

אלהיה, רק חזק ואמץ לשמור חקיו ומצותיו, הן אם בין חבין עמיתה, הן אם נעלם ממך הכליתה, וזה הענין דומה למצור אשר יתן הרופא לחולה להעלות ארובה לחליו, שבלי ספק ההבזון הרופא מאד כפי הידיעות שקדמו לו ערס חרו אוחו לו, והחולה יחייב עכ"פ לשמוע בקולו ככל אשר יצוהו. אמנם אם החולה ירצה לחקור אחרי סבת חליו ועבד המרקחת ופעולת הסמים, יעלה רקב בעצמותיו ויגוע בחליו בלי תקומה, כי כמה שנים נריך האדם ללמוד חכמת הרפואה בשלימות, והמחלה אשר לו הולכת וכוונדת עליו מיום אל יום, ומשעה אל שעה, לכן שמור מצותיו וחייה, ואף אם יש לנו רשות לחקור אחר עממי המצות, בעבור כן לא נהרשל לקיימם, כי החקירה כבדה מאד, ואפשר שלא יספיקו כל ימי חייו לבא עד הכליתה, והדקך הממוצע הוא לחקור ולמלאה, לדרוש ולשמוע בקול ה' והוא יצא להכליתה:

מעמי מצות מילה.

בראשית י"ז י"ב, והיה לאה בריה בימי וביניכם, וזה הוא הטעם האמתי.

ב"ר פ' מ"ד ב"פ"ח ס"ג. המילה היא כמו מעשר שמפרישין מן התבואה, כך יפריש מפרי בענין חלק מעיקר חיבתו ומקום הולדתו ולכן נעשית במקום שעושה פירות.

מורה נבוכים ח"ג פ' מ"ט. אחד מעממי המילה הוא למעט המשגל ולהחליט זה האבר כפי היכולת עד שימנע ממעשה הזה, וכבר חשבו שזאת המילה היא השלמת חסרון היצירה, ומלא כל חולק מקום לחלוק ולומר: איך יהיו הדברים הטבעיים חסרים עד שיצטרפו להשלמה מבחינך, עם מה שהחבאר מהכלית העור ההוא לאבר ההוא? ולא נהנה מזה זאת להשלים חסרון הגוף רק להשלים חסרון המדות. והנזק ההוא הגופני המגיע לאבר ההוא הוא המכוון, אשר לא יפסד בו דבר מן הפעולות שבהם עמידה האיש, ולא תבעל בעבורו ההולדה, אבל תחסר בו החלום היחירה על הזורך. והיות המילה מחלשה כח הקושי, ופעמים שתחסר ההגאה, הוא דבר שאין ספק בו, כי האבר כשיושקף דמו ויוסר מכסוהו מתחלת בריאתו יחלש בלי ספק, וכמו שאמרו רז"ל בב"ר פ"ט הנבעלה לערל קשה לפרוש ממנו. זהו החזק בטעמי המילה אצלי.

פירוש הראב"ד על החזקה. והיה המים שלא תשאל למה המילה, כי כן גזרת מלך על עבדיו.

אבן עזרא פ' לך לך. כתב ג"כ דכוונת הי"ח בציווי מצות מילה שיעשה אוחה ולא ישאל טעם עליה כמ"ס ההנהגה לפני והיה המים.

מגורת המאור ג' פ"א כתב ג"כ כ"ל, ואמר ועכ"ז לא נמנעו המפרשים לכתוב פעמים וכלל הדברים מזה ז' הוא עטרה ויפסי לישראל שקבלה אברהם בשמחה בעדו ובעד כל ירעו להבדל ולהדר ולקדש השם ולהקריב כל אדם את בנו בזה קרבן אשה לה' וכו'.

רבינו בחיי בכד הקמת פ"י דאע"ג דכתיב ואתנה בריתי בימי וביניך, נראה דיש במצוה הזאת ענין נסתר וסוד גדול כמו המלך המצוה לבנו או לעבדו נתן ואל זכור הדברים אשר בימי וביניך, כי הם דברים נסתרים נסתרים מפה לפה, ולא נהנו לכתב, וכן ארז"ל סוד ה' ליראיו וכו' זה ב"מ. מ"מ טרח ליתן טעם למצוה עממה עפ"י הפשט באמרו שהוא אות קבוע בבשר על אמונת היחוד לא ישגה ולא יסור לעולם בין מחיים בין לאחר מיתה הפך חוק חמוריים שחוקקים חקקי און בבשרם שם ע"ז שלהם ע"י מיימוני (ורבים היו שורפים כחמים בבשרם ליופי וכן היו עושים בחיי הים אשר מלא הנוסע קקסק דרך מסעו) ולמען יהיה מיימונים שלא שם חלקו כהם חממו באות בריה קודם בבשרנו, כדרך המלכים שמשמין סימן

חלק המראים סי' ו'

לכבוד על עבדיהם ולכן כתיב ומלחם את בשר עלהכסם והיה לאות ברית וגו'. וכתיב גם באת
מ' מילה עולה במ"ק אחד להורות על אחדות ה'.

ובפ' לך לך כתב טעם המילה שמתשה כח האות המשגל. כי ע"ד השכל הדבר ידוע
כי החוץ האבר מחלים כמו של אבר, ואין אבר מכל חברי הגוף שנחתך מהחלת תולדהו שלא
יהיה בטבע חסר מחסרו, וע"כ בזה מצוה המילה שהיא סיבה להחלים כח החלואה וגורע הנגלה
התשמים וכמ"ש רז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש. ובשביל המילה אין קיום הרע מהבטל בברך,
כי הטבע ישאר על טבעו והוא נשמר מן המותר, וכבר ידוע שהרפואאים נוהגים לחתוך הערלה
למי שהרבה בתשמים עד שנחלש בלחיות המקור, והפעולה הזאת פעם נקרא אפומוזי, פעם
פראפומוזי כפי זורך החולה, וכ"ז מורה שהערלה היא שורש פורה לרוב תלות המשגל והיא
רע לבעליה וד"ל ועי' זכר דוד מאמר ח'.

אברבנאל כתב טעם מצוה המילה שהיא מדריכה האדם אל שלימות, ומצלתו מדרך שח
כמ"ס במדרש שא"ל יושב על פתח של גיהנם ואינו מניח טוב בר ישראל מהול לרדו, שמה.
וכתיב עוד טעם המילה הוא לטהר האדם מחטא עץ הדעת, משום דהערלה בזה לאדם מחטא
עץ הדעת שכלל וכו'.

כתר גם כוונת מר' ש"ט מלמד ויניחא סס"א וז"ל: כתב המדרש בבר' סי' לך לך אמר
אברהם את חיבתה היא המילה מ"מ ל"ג לאדם הראשון? א"ל הקב"ה לאברהם דייך שאני
ואתה בעולם ואם אין אתה מקבל עליך לימול דיו לעולמי ע"כ ודיה לערלה ע"כ, שהכוונה כי
התפלה אברהם מדוע לא נהגה המצוה הזאת לאברה"ר שהוא יציר כפיו של הקב"ה והיבט לו
יהי' דייך שאני ואתה בעולם, כלומר אין זורך לקיום העולם שיהיו כולם נימולים כי לדיק יסוד
עולם. לז"ל ואם אין אתה מקבל דיו לעולמי כלומר כי הטעם שנחקיים העולם עד עתה הוא
משום שהייתי יודע שעתיד אתה לבא לעולם, וכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא א"ל,
ואליב דיו לעולמי ע"כ. וניתן להם אות הברית כדי להחיש כח הוצ' הרע, והוא שבהשגת כח
החומרי יהיה נשמר מעון שהם ביחוד האסורות, וכ"ז ימשך מהשגת כח הוצ' הרע מצד המילה
ועוד אם יהיו כולם חתומים בחותם א' בנשמת שהוא מאחד ומחבר אותם, היתה אהבה ואחוה
ביניהם, וא"כ את רעהו יעזרו, וכל א' יתן נפשו על חיבתו ולזה יסבו לבטח באלוה וזה
דעה הרמב"ם.

מאמץ כח למחרי"ם אלמושינו ויניחא שמי' דרום ה'. המילה היא סבה כל השלימות
והמציא אליו, כי ביות המילה מכנסה את האדם אל מציאות ועצמת היהדות שהוא דבר המיוחד
אל האדם המציא אל השלימות האחרון, ע"כ נכללו בה כל מצוה החורה בהיותה היא המכנסת
האדם אל החורה והמנוחה, וממציאה עצמות ומציאת היהדות שהוא כולל כל השלימות בכל חלקיו,
ושם בדרום ו' כתב ע"א: כי הרעבה האדם הוא מוב' דברים, הצורה והחומר, וראתה השגחתו
הנשללה כי כמו שהוא יהי' משפיע בנו הנפש והגשמה העדר מכל סיג יחלשה הצורה מהתח
כסא כבודו ומחברת אל הגוף בלוח מלוטש וטהור ונקי מוכן לקבל המושכלות וכל שלימות אבר
חלק בה, כן ראתה חממתו הנשללה לזוה' לנו להכין את החומר שיהיה נקי מכל מותר כדי
שיהיה גם הוא מוכן לקבל הצורות הנאותות, שדרך שיקדם לה הזיכרון שיהי' מלוטש ונקי מכל
חללה, הן הנפש והחומר לדרך שיקדמו לראשונה לטפור מהם המותרות והדברים הגשמיים כדי
שהחול והחלק בהם יזרח המושכלות וכו' ע"כ בחריבות :

אלשיך סי' מילה טעם המילה להחיש ראש הגויה, ונכנס החומר מההנאות ומתמעטת
התאות הגופנית. וזהו הש"י לזכות את האדם שיתקן אי"ע בהשרת הערלה מגופו ויהי' תמים בכל
רמ"ח חיבריה וכו'.

הזווי צפ' לך כחז שטעט המילה היא להשלים צנוף הישראלי שס של שדי, כי כשראשו וזרועותיו זקופים היא דמות ש"ן ובשפושט יד ימינו או שמאלו הוא דמות דל"ה, והמילה היא הוי"ד הכי שדי וע"י של"ה מסכת חולין דף קנ"ו ב'.

החוק שס לפי שר"ה הש"י לקבוע בהם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגוסס להבדיל מ'אשר העמים צנורה גוסס כמו שהיו מובדלים מהם צנורה נפשותה, אשר מואח ומובאח איננו שיה, ונקבע ההבדל בצנורה הזכה לפי שהיא סבה לקיום המין מלבד שיש בו השלום צורה הגוף כמו שאמרנו, והעם הנבחר חפץ הש"י להשלים הכונתו, ולזה להיות ההשלמה ע"י האדם ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר השלום צורה גופו על ידו, קן בידו להשלים צורה נפשו בהבשר פעולותיו.

יד יוסף ע"פ איש איש אל כל אשר בשרו לא יקרב לגלות ערוה, אין שאר אלא אשה לא יקרב למלאות האוחו אשר חרפה לו, ולא יגלה ערותו ע"כ.

רבינו חננאל כתב ניתנה המילה בשם אל שדי לפי שכן נצורתו של אדם השם במילה, והשם הזה הוא נזכר בצנורה כמ"ס קקול מים רבים קקול שדי ומחוק שלא האמר שמחמת המילה כמו השם ושגאיו קמים עליו, לכך אל"ל אני אל שדי, אני מספיק לך כח וגבורה שתחננך על שגאוך אהה וכל זרעך הגמולים.

מנחת חנוך כ"י מזהו זאת של מילה היא כנגד עמוד העבודה, וכנגד עמוד החורה. כי ע"י המילה יזכה האדם לחורה, כי האדם שאינו מהול יצרו הקפו, וכבר ידוע מצד"ל ע"ס ונעמתם בם חסר כתיב כי העבירה מטמטט הלב ומאח כי בהחלש העבירה יהי לב האדם זך להשיג אמתת החורה וסתריו, וע"י ספר רצוף אהבה.

מאמר השכל להראצין זקינו של הרא"ש ז"ל, וז"ל: כונת מלות מילה שגא' בה וביום הח' ימול וגו'. הוא כי שם השם יתעלה זכרון באבר החאה רב המהומה וההעא לכל ישמחם בו כ"ח צמחה ובמזהו כמ"ס המורה ח"ב פ' מ"ט ואף בלי ספק בהשפך דם האבר ויוסר מחסרו מחלתו יחליש, ויסור ממנו החאה היחירה על הזורך, ואולי יחסר ג"כ מן ההנאה. ובצאור ארז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש עמנו, ולא נהיה מזהו זו להשלים חסרון הבריאה כאשר ישענו הסכלים החולקים עליו אך יהיו הדברים הטבעיים חסרים עד הנערכים השלמה מבחון? אין הענין כן רק להשלים חסרון המזות והנזק הגופני המגיע מהאבר הוא ולהחלישו כפי היכולת, אשר עם זה לא יסדר בו דבר ולא יבעל בו דבר, וגם לא תבעל ההולדה בעבורו. מזורק לזה בענין המילה שיהי לאנשי האמונת שמיחדים השם יתעלה אות נשמי שיקבצם, ויבדילם משאר האומות, ולא יוכל נכרי לומר שהוא מהם כאשר יעשה האדם פעמים להגיע אל התועלת, או להנצל לאנשי הדת, והיותה בקטנות היא שאלו הונח עד שיגדל אולי לא יעשה, ואף כי לא יחאב ברוב קוטנו ככאב הגדול לרבות ערור וחולשת דמיונו, ואף כי אולי יבעלנה האב לרוב מחלתו על בנו כאשר חסיה אהבתו נוספת בלבו. אבל סמוך ללידתו לא התחזק עוד אהבה כי היא חסיה נוספת בראיית צורה הדמיונית, אבל ערס בלות לו ז' ימים הוא חלום מאל. ובהכלית הליחות הוא כנסל אבל לבעלי הקבלה עיין בסוד המילה נעלם אשר הוא לסוד הברית וכו'.

יד הקטנה ח"ג הל' מילה. הנה כבר נבאר בחורה ובמקראי קודש גדול הננות והמיואום של הערלה, אשר לנו עם ישראל להסרון ומום גדול ישבו, וגא' בחורה מאמר השלמים הקדושים בני יעקב, באמרם לא נוכל לעשות את הדבר הזה למה את אחותינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו, ודברים אלה היה באמת ובהמים כי זאת הניחו להם ליסוד מוסד, ומה שגא' בהם אשר במרמה דברו, על אשר עמאו אחוה. המרמה היא שאף אחר המילה ג"כ לא יתנו

אזכה. ונא' כי כל הגוים ערלים, ואו' והי' הפלשתי הערל הזה, והז"ל אמרו מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים, ואמרו שח"א לא הי' נקרא שלם אלא עד שמה, ועד שלא ניומול לא היה בו כח לקבל קדושת הדבור אלא בגופלת פניו וכו' ע"ש.

ע"פ מאמרים האלה נחקרו בזאת המנוחה רבים מהמהמחממים, לאמר איך יתכן, ויזר הכל על תכלית ההפארת והיותה נאות והיושר שלם, ברא אה מבשר הברואים במוס וחסרון, ושיבא אחריז זה מעשה ידיו להשלימה, ומי יבא אחר המלך את אשר כבר עשהו, ועוד להחסור מאת אשר בראהו. אבל שאלה הזאת היא שאלת החכמים אשר לא נחלו דת אלהי, ואשר לא הופיע עליהם דרכי חכמה, וכבר נשאל בזאת השאלה התנא החכם האלהי רבי עקיבא, ואמרו בזה ב"ר פ' י"א. פסיקתא רבתי פ' כ"ג. שאל טורנוסרוסוס את רבי עקיבא איזה מעשים יושר נאים, של הקב"ה או של בוי"ד ולמה אהם מוהלים? ח"ל של בוי"ד יושר נאים והביא לו גלוסקאות ושבולים ח"ל אלה מעשה הקב"ה ואלה מעשה בוי"ד איזה יותר נאה? ח"ל הואיל הוא חפץ במילה למה לא ברא אותו מהול, ח"ל ולמה שריו יוצא לו מתחתיו ואמו הוהפתו, ועוד נתן הקב"ה המנוחה לישראל אלא לרסן בהם שגא' כל אמרת אלוה גרוסה, ומה זה ענין ב' התשובות וגם הג' באמרו ועוד כו', ולמה לא סיפק לו בתשובתו הא' ולהשיב לו גם על שאלתו הב' לאמר לו וא"כ מפני מה לא ברא הקב"ה גלוסקאות, ואיזה חכמה העיר לו זה הקדוש חכם האלהי, וענינו הוא אשר בראשית דבריו השיב לו בגודל חכמתו ע"פ שאלתו בדברי מופת וכמ"ש דע מה שהשיב, וכבר היתה בעומק זהה התשובה דבר בחוק דבר רמז אמתת הדבר וסודה יפילוסיוף הזה הבין רק מכסה הדברים, לכן החכמם עליו עוד בשאלתו הזה, וע"ז החכמם עליו הקדוש הזה ביושר מופתו, ואח"כ חזר לאמתת הדבר וסודה במה שרמז אליו בתחלה. והוא אשר על זאת שאלתו איזה מעשים יותר נאים שבא בה להגולל עליו לאמר איך יעלה על דעתכם להכניס נגות גדול כזה בחוק בריאת הבורא ית', אשר בריאתו היא חסירה ובוי"ד משלים אותה, וע"ז השיב לו הן לא התבוננת על תכלית המחקר הזה, כי בא וארצה לך ברוח אשר ממש מעשי בוי"ד יותר נאה. והביא לו שבולים וגלוסקאות. אבל בכל זאת אין זה נגות וחסרון חלילה כלל וכלל בחוק גדול חכמתו ית' בהבריאה, כי הן זה חכמתו ית' בהבריאה היא רק על נאות ושלמות הכללי, וכמו שאנו רואים גדול שלמות קיום המינים ואף שהפרטיים מהר נפסדים, כ"כ ממש ע"ז הדך הוא ענין הברואה והגלוסקאות, אשר בחמת לכלול הענין הכי יותר הכרחי לזרך הברואה, למען יוכל לעמוד זמן רב על פני האדמה ולא תתקלקל מזרם ומער ורוח ושאר המקרים, וכן להתקיים באורך זמן רב, וג"כ לשלח למקומות רחוקים וכמו כן יכולים לטחון אותה על איזה אורה שזריבין על קיבד. ונקי ויושר נקי' ושאר השתנות וכן או לאפשה או לבשלה, ואם קודם העמינה או לאחר העמינה, ואם לאכילה או לשתיה או למנומא ורעייה, וכן ע"ד שינוים רבים לאין מספר הכל לפי ענין האורך. והן כל זאת גלויה לפנינו, מלבד אלף אלפים כהנה ענינים סגולים ונפלאים אשר נעלמה מאחורו, לכן אין לנו להתחכם בחכמת בריאתו ית', כי רב וגדול ועצום ונורא היא לאין גבול ותכלית וסוף כמו שאין תכלית וסוף לכל ענינו, ומה יערוך גוש העפר נגד אשר אין קץ וגבול ותכלית וסוף לערכו, והנה זה הפילוסוף הנגוס בדברי זה החכם, ועוד החכמם עליו לאמר אין הגידון דומה להרואה, כי בדוגמתך ע"פ האמת הוא אשר רק השיבולים הן אמתת חסנו ית' לאשר שהוא ענין כללי, ולכן לא בראה על אורה גלוסקאות אף שלענינו נראה יותר נאה, כי לא איכפת לו ית' בחיקון פרטי, ולא זו היא אמתת חסנו. אבל לדבריהם שאהם אומרים שנתגלה עליהם השגת האלהי בעצם היאך שכל חסנו ורצונו ית' ושהיא תכלית אמתת שליוותו בהבריאה. איך

אם גם אמיחה חפצו בכך למה לא ברא אותו כך? וזה הוא חכמה דיוק דבריו הואיל והוא
 חפץ במילה למה לא וכו'. וע"ז החכם הלהי"י גילה את חכמתו יותר וא"ל ודאי לא אעמוד
 יסוד ויכוני עמך ע"ד אמונתו וקבלתי שאין אהה רוגה להאמינה. כי כבר הזהירו בזה הענין
 ודע מה שהביא לאפיקורוס, לכן אני אחוכה עמך בחכמהך שבהטעמיו, ומן ארצה לך מופתים
 עד ש"כ תודה לדבריו, ואני ארצה לך דוגמא אחרת בדומה ממנו, והוא הולד הולד באור
 היו"א מבעניו והוא חותכתו, וכי תאמר גם בזה שכל אמיחה חפצו ית' אינו בכך וכל רב חכמתו
 מכלתה בן להשאר בצריחתו בזה האור הנגד אחריו, שהרי באמת גלוי ומפורסם בחוב שאינו
 כן, כי כל ברואי צ"ח כולם נחקר שיעורם תיכף למו"ס הולד ועומדים כך כל ימי חייהם
 לעולם, ואדרבה כפי הנראה אם היה נשאר כך היה ברור הזיקו יותר, ובכ"ז נמסרה זה
 החיובך ביד צ"ח, לכן אהה רואה בעיניך שאין בחוק הנכבדים להשיג חכמה הבורא כלל וכלל
 אבל באמת זה שהחלתי לך בדוגמא אחרת, כי לעינינו וקבלת אמונתנו הרי באמת רק היה
 היה אמיחה הדוגמא והיא אמיחה הדבר וסודה, והיא כמו שבאמת א"ל לו לוי במעשה
 גלוקסאות - שמה שלא ברא הוא ית' איהה כך הרי ודאי אין חפצו בכך, כי זה ודאי בעל
 וסוף, אלא כך נרובין אנו לוי' שנין בריחתו ית' את ההצוה צורת השכלים היא שלמות
 בצריחה על הדך הכללי, אבל כבר מסר הוא ית' כח נפש השללי שבאדם, להשלים עיני
 הצריחה על ענין יותר נאות והראוי לפי המקום, והזמן, והצורך, נמצא מעתה שאף גם מעשה
 גלוקסאות הוא ג"כ חפצו וצריחתו ית' שהוא ברא את האדם על ענין כזה שצדו להשלים
 כל צריחה לפי הצורך הראוי, כן הוא ממנו ענין המילה ואשר כל המצוה אשר בכולם הורה
 אותו הוא ית' עליה, אשר בהם נשלים השלמה ענין שלימות הצריחה בנו, על היותר נאות
 הראוי לפי עת הצורך ההוא, והוא שכבר נהפך אשר לשלמות הנפש נרובין שלמות כל הגוף
 על תבונותיה, כי כמו שהאצנים העובות אשר יש להן סגולות לפעול פעולות נפלאות אשר
 בתנאי שיחמם מקום מושבן כפי הראוי להן, אם בעץ או במהכת או בכסף או בזהב וכו'.
 ובאשר ישנה מושבן מכפי הראוי, כבר א"ל לכוהן לפעול פעולותיו, על השלימות, וכך התחלפות
 כחן אם ברב או במעט או כלל לא, הכל הוא לפי ענין מקום מושבה, כן ע"ז הדך הוא
 ענין הנפש, אשר זאת הנפש הזכה תמנע מבחיותה מלפעול פעולות נפלאות על השלימות האמיתו,
 אם לא בחיות מושבה בגוף הנעשה על תבונה הראוי לה בכל שלמות הנאות, וכפי שיוחסר
 מתבונה שלמות גוף מושבה, כן החסר משלמות כוחיה ונזאת החכמה הנפלאה ברא הוא ית'
 תבונה גוף האדם על מתבונתה כמו שהיא, ולא על תבונה אחרת, לאשר זאת התבונה היא
 היותר נאות למושב נפש השכלי הנקשר בה, ובשפני התבונה הזאת תוכל הנפש להשלים השלמת
 עיניה על הכלים השלימות מה שלא תהיה כן אם ית' הגוף על תבונה אחרת. וזאת הוא סוד
 אמרם שנמך הקב"ה בשמילת שלו ע"כ אשר ואבר שבאדם וכו' וענין שמילת שלו הוא מקום
 שהשלמות כחו ית' מלמעלה למטה, וכמ"כ אמרו בצריחה גוף האדם, אשר יצר את האדם בחכמה
 וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים, כי כל זאת היא חכמה עזומה ונפלאה, ואם יוחסר או
 יחוסף על זאת התבונה מלא נימא יוחסר נאות השלימות מגוף כ"כ מהנפש. והוא סוד אמרם,
 גלוי וידוע לפני כשא כבודך הוא ענין השמילת הזכ"ל שאם כו' א"ל להקיים כלומר הגוף,
 ולעמוד לפניך כלומר הנפש, וזאת היא סוד ענין המומים הפוסלים בגוף הכן מלעבוד העבודה
 להי, וכבר אמרו בענין המומין ענינים רבים אשר אינם נראים לפחיתות וחסרון כלל בחוק
 הכלית שלמות הצריחה, כמו שצא הקבלה בראשו שקוע, שקופה, קרנה, דדיו אובדן, בעני עבה
 גוש גדול מאבריו, קטן מאבריו ועוד רבות כהנה אשר כולם למומין גמורין יחשבו על משקל

חלק המלואים סי' ו'

הסומא והחינה, ולכאורה הדבר פלא כי איזה חסרון יש בכל אלה ואיזה שלמות יש בחיקוקן, אבל אמיתה הענין הוא כי הבורא ית' הגדול והפריש אותנו עם ישראל מכל מין בני האדם אשר תחת כל השמים להיות לו לעם סגולה ממלכת כהנים וגוי קדוש, והנחיל אותנו ענינים אלהיים עצומים ויפלאים עד התקשר שפע קודש עלם השנחתו בנו המיד אס בעידונו בנופס ואס בהפרידונו מהם, ולזה להתקבל בנו כה גדול וקדוש הזה להיותם שלמים בנופס על הכלית שלמותם הנאות ביותר, וחסרון ומס כל שהוא אשר בנופס פוסל בהן ופוגם בנפשותם מהשלמת שלמותם ומלשחשבל ע"י כה הקדוש הזה וע"ז הדרך הוא ענין הערלה הבשרי אשר עולם חממתו ית' חייבה ההכרח לבראו בה בצטן אמו, לאיזה חכמה נפלאה הגלוי לו, אס למען ישאב בה כל בחינת הזוהמא המחוייבה לישול בזה בשר הגוף מלד זרמות ונסות חומרייה בריאהו, וע"ד שנת' הן צטן תולדתי ובחטתי יחמתי אמי, או למען שאר איזה חכמות רבות עצומות ונפלאות אשר נעלמים מאתנו האבראים, אבל לאחר אהו מצטן אמו בהתחזק עליו כה נפשו הזכה אשר בו, אז נריך להתקדש ולהשתדד מכל חלי עומאת וזרמות בריאהו, ולחזק ולהשלים שלמות נפשו הזאה, ולכן לנו עם ישראל ביחוד לעולם קשר קדושת האלהי בנו, הרי זאת הערלה הנצרכת אהנו למס וחסרון גדול יחשב בנו ולמונע גדול מקדושת קשר האלהי כאחת המומין הסולסים בכהונה, וזהו סוד מ"ס סוד ה' ליראיו ובדריהו להודיעם, איזהו סוד ה' זו ב"מ וכלו' שהוא ית' בעצמו גילה לנו עמו זה הסוד מה שאין בחיק האנושי כלל להשיג אותה בחכמתו, כי מן המפורסם שהוא להתקשר בקשר קדושת ענינים האלהיים, לא יאוער כ"א בחכמת האלהי ואין לשכל האנושי יד וחלק בהן, ולכן אמרו הקדושים והשלמים בני יעקב כי חרפה היא לנו, לנו דיקא זרע ישראל, ועל זה הקובע סוצב והולך כל מאמרי הקדושים שאמרו בענין הערלה ומילתה, וזאת היתה כונת החכם האלהי רבי עקיבא בראשית דבריו בהערוך ענין בריאה הערלה ומילתה לדוגמה בריאה התבואה בצללים וביד האדם לעשות ממנה גלוסקאות והשלים דבריו בהכלית השבחה ואמר בה, ועוד שלא נתן הקב"ה המצות לישראל אלא לרצן בהם, והכונה אשר נתנו עם ישראל לעולם קשר קדושת האלהי שבנו, גריכין נתנו בידנו לחדש פעולות ומעשים חדשים בכל ענין גופינו למען השלים נפשותינו בהם על שלימות הגאות הראויה לנו, וכבר נכלל במעט דברי החכם האלהי הזה כל ענין זה המאמר שבארנו כאן, וזאת היא אמיתה כונת כל מצות התורה האלהי ודי בזה ביאור שלימות המצוה הזאת כי גדול וגורא הוא, ולכן נריך המצוה הגדולה הזכרות רבה מאד, וגם כי היא אות ברית החוס שבבשרנו, ואינה כשאר כל המצוה אשר כולל אין קבועים בגוף, והם הליניות והתפילין הרי כאשר יסירם יסור האוה, אבל המילה היא אות קבוע וחרוס שבבשרנו כל ימי חיינו מן הנמנע שהסיר מאתנו כל ימי חיינו אף רגע א' לעמוד בלעדו. וכבר זה האוה מעיד בנו שבחר בנו ה' מכל העמים וכו' ע"ש.

וכפי עוללות אפרים ביאר השבחה ר"ע האחרונה וא"ל שהמצוה הם לנרף בהם אה ישראל ע"ס משל למך שבנה בית ונטע כרם והוסיב בו א' ממשרתיו שימשרתו כראוי ומצביטו לחת לו הכרם במהנה שפר שמירתו, אך העבד אינו בטוח להחזיק בדבר שלא עמל בו ולא חלה בו ידיו, מה עשה האדון גדר הכרם מכל ד' שלא יוכלו שודדי לילה לבנוס בו, והינה יחד א' מלד הכותל שדרך אוהו יחד יוכלו הגנבים לבנוס בו בנקל עד שכמעט כל הגדר אינו בוח למאומה כ"ז שיהד זה הקובע בו. מיד זזה המלך אל העבד שיקץ היתד ההוא ואז יהיה דומה בעיניו כאלו הוא נדרו. וכסיבה זאת יתן עיניו ולבו לשמירת הכרם בחשבו שכולו מעשי ידיו ויתר ממה שהי' הם עליו כשהוא חוסב שהוא מעשה ידי זולתו. כ"כ הוא הענין בישראל שנקראו כרם ה' נבאות ומסר הקב"ה לכל אדם שמירת גופו ונפשו לשמרו מן היתפ"ר

אך שיש מקום למהרהר לומר מה לו ולהפסדו של הגוף, אין לי חלק ונחלה בעמלו. מה עשה הקב"ה הניח יתד בכותל והוא הערלה שהיא פעולה להכנסת היצ"ח ונצטוו האדם בקיטון היתד ההוא והוא דומה כאלו ה' כל תכנית צנין הגוף והנפש יחד מעשי ידיו, ובסיבה זו ישאחל בשמירת גופו ונפשו כמי שחס על מעשי ידיו עכ"ל:

משה מביא שמונה טעמים שיש למנוה זו, הטעם הא' הוא מ"ש המורה נדק וחוקן דבריו הוא שהמילה או מעשמי למעט האות המשגל, כי האבר אם יוסר מחסרו מתחלת בריאתו יחלש בלי ספק. כי כמו שראתה התורה למעט תאוח המאכל וזוה לכלות הפרי היוצא ראשונה מהנעשים, ולפי שרוב הנעשים נוהגין פרי בתוך ג' שנים ע"כ אמרה תורה ג' שנים יהי לכם ערלים. כך קרא ערלה שבראש הגיד שהוא הנאה המשגל וזוה למולו: טעם הב' שש הרמב"ם שבי' וז"ל ויש עוד במילה ענין אחר נריך מאד למאמיני יחוד ה' אות א' נשמי שיקבצו ולא יוכל מי שאינו מהם לומר שהוא מהם והוא נכרי, וידוע ג"כ רוב האהבה והעזר הנמצא בין אנשים שהם כלם בסיומן א', ושהוא על אורת צריה, ושליומה זאת התורה וקיומה לא נאלס רק במילה:

הטעם הג' הביא משם מנורת המאור שהוא להקריב כל אדם בזה קרבן אשה לה, הטעם הד' שש רבינו בחיי שנעשה אות קבוע בבשר על אמונה היחוד לא ישנה ולא יסור לעולם בין מחיים בין לאחר מיתה. ולכן נקראה מנוה זו אות כמנוה שבת והסלין, ולכן נריך כל א' מישראל שילכו עמו בני עדים שהם מילה והסלין, או מילה ובשר, שהם עדות ואות על היחוד והאמונה ושלמות התורה וקיומה לא תשלם רק במילה וכו'. הטעם הה' משם רבינו שם טוב שיהי' מדרגתו כמדרגת מלאכי השרת הנקיים מנו החרפה הנמצאה צמון האנושי והוא טעמו המשגל אשר רבים נשחחים בעבורו, וזה יהי' סיבה לידע אה השי"ת, וכל מי שהוא פגוש הוא נבדל מחומר, וכל נבדל מחומר הוא משכיל בפועל, א"כ הפרוש יודע ומשכיל, ולכן מי שהוא מהול יש לו פריכות ומחוי יכול להדבק עם אלהיו. הטעם וו' כתב שש מהר"י אבובי וז"ל מנוה מילה יש בה סודות וטעמים רבים וא' מהם היוחה הערה להתבוננה מניחה זה העולם השפל. ולפי ששש האדם הוא חלק מזה העולם ולא נבדל ממנו בשום זמן לפיכך מנוה זו בגופו הוזה המידי באבר הויס למעשה, וזוה תורה לחתוך המותר למעט ממנה בענין שלא ישנה דבר מכל הפעלים הראויים לבא ממנו, להיות המיד לאות ולזכרון בעיני האדם להתבונן במניחה זה החומר ההיולי שהוא כל העולם השפל שנברא לשמשים האדם השלם, ולמאוס בכל מותר חמדהו, הטעם חז' כתב שש הזוהיק, דמיא בכל זימנא דאיתרשים בר גס דהאי רישומא קדישא דהאי אה מיניה חמי לקבלה ממש ונשמחה קדישא איתאחדה ביי, ואי זכי ונעיר להאי אה, שכיחה לא אחרשה מיניה. הטעם טו' כתב הוא עמו שם באריכות והובן דבריו הוא כי האדם נברא מחומר וזוה וע"כ נריך שיכניע יצרו הרע הכרוך בחומר, שטעם מנוה מילה הוא להכניע הגוף לנפש והוא יוכל לעבוד עבודה הי"ה שהוא הכלית האדם, וזה התכלית הי"ה להשיג כ"א עיי התורה, ולימוד התורה א"א זולה המילה. כמ"ש וסיחה בריהי בשבדכס לבדית עולם, וכחצו קת מפרשים וסיחה בריהי בשבדכס זו בריה בשר, לבדית עולם זו בריה הלבון, ירנה שלא יוכל אדם לבא לבדית הלי' שהוא לימוד התורה אם לא בבדית השבר שהוא בריה המילה, וכמו שהשיב אונקלוס הגר לדודו דאריאנוס כשאמר לו ה' לך ללמוד תורה ולא למול, והשיב לו אין אשה יכול ללמוד תורה עד שהמול שנאי' מגיד דבריו יעקב חקיו ומשפטיו לישראל למי שהוא מל כיעקב, לא עשה כן לכל גוי וכו' עיי"ש.

עוללות אפרים ח"ג עמוד י"ב מביא ג"כ ח' טעמים על המילה ואלו הן. א' שהמילה היא סיבה למילת ערלת הלב, זש"ה זאת בריתי אשר חשמו ביני וביניכם כי הדבר המסור ללב אינו נגלה לשום ברית בלתי ל'ה' לבדו, לפיכך הברית היא ביני וביניכם דוקא וכו' וש"י ספר לויית חן שער השביעי ס' כל עיקרה של מ"מ באה על הרעור הלב. ב' שהמילה היא סיבה למילת ערלת האוזן זש"ה וחסה בריתי בצערכם והיא ע"ד שארזל מ"מ אוזן כולה קשה ואליה שלה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה לכך נא' בריתי בצערכם בצערכם ל"י אלא בצערכם רמז מקום כך שבצערכם ע"ד שארזל ונחתי לכם לב בשר ר"ל כך. וכן אליה של האוזן הוא מקום בשר וכך שבו ניכר מעלת המילה שאם הוא נימול כראוי אז יכוף אליה שלה לתוכו ולא ישמע דבר שאינו הגון ויטה אזנו לשמוע בקול מורי התורה. ג' שהמילה היא סיבה למילת ערלת הפה זש"ה המול ימול יליד ביתך ומקנת כספק, וכתיב כסף נבחר לשון נדיק, או יאמר יליד ביתך על הלשון והדיבור, כי הילוד הוא פרי הבטן והוא כינוי אל הדיבור הנקרא פרי שגא' בורא יב שפתיים, ויב מלשון הנוצה, כי הדיבור הוא פרי הלשון, ופרי זה הוא עיקר תולדות של הבית האנושי זש"ה ימול יליד ביתך והוא הלשון שלו כי זולת זה נפסדה לזכותו ואין לו יחרון כוונת, ד' שהמילה סיבה לחוץ השלום בין עם ה' זש"ה את בריתי הפה ומנינו לשון הפרה בניו שמיצר האהבה והאחוס שנינו לבין זולתו שגא' להפך את האהבה וגוי. גם נרמז השלום במה שגא' והייתי להם לה' וע"ד שארזל ויהי בישורון מלך ואימתי בהתאסף ראשי עם, וכתיב הבונה בשמים מעלותיו אימתי כשאגודתו על ארץ יסדה, ומכאן למדנו שגא' שהשלום מתוך בישראל אז הקב"ה למלך על כל הארץ והייתי לכם לה' וגוי. ה' שהמילה למעט חלום המסגל באופן שלא ישמש באבר ההוא כ"א לקיום המין להיות זרעו אחריו, זש"ב בני וביניכם ובין זרעך אחרך, וכתיב וחתה את בריתי השמור אהה וזרעך אחרך ר"ל שתשמור בריתי ע"ז האופן כדי שיהיה זרעך אחרך כאמור. ו' שהמילה אוח ותוחם זש"ב והיה לאות ברית וגוי. ז' שהמילה סיבה לבעל היה"ר ולהכניעו זש"ה וערל זכר אשר לא ימול וגוי. שאין ה"ל וערל ה"ל זכר אשר לא ימול, אלא שבה לרמוז על הכניעת היה"ר שנקרא ערל בה"ה א' מן ז' שמות שיש ליה"ר. חי להרגיל עצמו במדה הנער כדי שיהיה נקל בעיניו לחסור נסבו על קדושת שמו ית' זש"ה אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש היא מדה כנגד מדה הוא חם על נפשו ע"כ נפשו נכרתה מעמיה, וכשירגיל עצמו מנעוריו באו מאיבריו יהיו נקל בעיניו גם כי יזקין למסור כל נפשו לשמים כיחא אביו (כמ"ש בעל התייבשותיממען לייפ"ב 1861 וח"ל כי היסחן לאדם בעל דת בלי שיזבח זכאים על מזבח אלהיו, ומה חילוק בין מי שמבטל כל עשרת הדברות למי שמבטל אחת מהן השבת, או המילה) וע"י מחברת כוכבי יצחק דף ע"ו וז"ל עם Die für eine Banko Note, opfern alle zehn Gebote והא בשביל באקצ' נקטע אחת שיוכל להרויח יפתח תוהו ביום השבת, למה לא יבטל לא תלנה ולא תחף את יקרה לו שיהיה שמיכתך גורמה לו הפסד מרובה וכו' ע"ש.

עקירת יצחק פ' כך כך שהמילה תלונית היא תיקון החומר להעמידו על מנוח השוה בניעוט הדמים המותרים הנוספים כל חלי וכל נכה אנושית הצאה מרחיקת הדמים כמ"ש גדולה נ"ילה שהיא דוחה את הנגעים, ר"ל שלא יבא לידי נכה ונגע וכו' ע"ש. כתר תורה ונחת ד' אליהו ניקומנדיאו ז"ל. ואתה את בריתי חשומר. מה שביקש ה' ונאצרהם לשמור הוא ברית נ"ילה. והנ"ילה היא לאות על זאת הברית, וזאת הנ"ילה היא רבת החובלת שהיא סימן לננקבלי עול ונלכות שונים באהבה, והיא סימן בצערכם שהם עם קבולתו, וע"י זאת הנ"ילה יש להם תקנה ונעט לנעט תאות הנוסגל ע"כ נא' לאות ברית.

אשל אצתה דף ע"ג כתב טעם ונראה זו לפי סודן של דברים הוא כי עיקרה
 וטרסה שכתבו עליה י"ג: בריחות וכו'.

יקוד נורה ונחת אצן עזרא טעם המילה הוא כי בהכרת ערלת הצער יהיה לחות
 ברית ציד האדם ובין צורחו. שלא יעקף נפשו בנשכב שאינו ע"ד חנות וכו'. עמודיה
 שבעה ע"א ס"ד כתב כי טעם המילה לתקן את ישראל דכרי המדות כתורת המשגל, ובמדות
 אבזריות בפרט המולאים בערלי צער, כי בהסירנו היתרון זה היא הערלה פרוח יפרח
 הרחונות בלב בני אצתהם והוליס. ואמרו ג"כ שענין המילה שגמור לא"א הוא כי
 הקצ"ה כל מה שברא בעולמו בהמות, חיות, ועופות וכו' עשה הבדל ביניהם איזה חסור
 ואיזה מותר, אך בנין האדם לא עשה הבדל כולם נראים אדם בלי טום הפרט, לכן לזה
 לעשות המילה להיות הבדל ביניהם. וא"ל שיעשה הקצ"ה הבדל אחר צמיגו לורחם שא"כ
 יאמרו ח"ו שתי רשויות יש זה ברא אלו זה אלו.

יקוד יתקן הל' ויילה. ידוע שהמילה נחמה לאדם רק לקיים המין ולמלאם במותרות.
 החולץ מחצתה ז' נחת רצונו נסים צר ונשה ונורשילא. טעם ברית יחוד צעד ד'
 דברים, הא' להיות סימן לכל בני וצנוקוס שאין לחוש להזדיין. ה' להליל האצת מחליים
 רבים אפטר יתחדשו בקצת כסוי ערלה, צונחרי הזרע, והסתן סס כמו שברחה תמיד יקרו
 נגעים סס לאיש אשר לו ערלה שלא יקרא לאיש כינוול כמו הקרמיק ופי"ק ואיבול
 (balamitis) ודונייהס. והג' למעט תלות המשגל בהחלש כח האצת ותחלה. והד' להיות
 קדוש ויתרחק מנוכח נאקר בגלותו עדותו שיראה המילה ויזכור הברית שבינו לבין אלהיו
 וירחם לאחוריו, וע"ז רמז הכתוב ואחי תמים ואשתמרה ונעונו ע"י ספר עין ונשפט סי' א'
 זכר דוד ונאמר ה' פ' פ"א כתב ע"ד הקצלה יש טעם והוא כי אין ספק הן האדם
 ה"י כח' מוה"ש יליר כפיו ית' ולא דבק בו נאווה ונכיעור טוואה חיו כי בללס ה'
 עשה את האדם. חמנס כאשר צא נחש על חוה והטיל בה זוהנא נדבקה טוואה צאדם
 ע"י החטה, ולכן היתה קללת דס הנדות. ואחרי אשר עתרו נולך הולד מדס חלאת זוהננת
 הנחש, ובחוננת ה' על האדם הפליא חסרו שהזוהנא הנדבקה צאדם הלך צנוקוס אחד שהוא
 ראש הגויה ושם עשה נותר אשר יוכל לתקוה וכמו שאינן לריך לזוור ולכרות ראשי
 ענפיו כדי שיהיו פירותיו טובות, כי הליחות מותריים יולא לו צראשי הענפים והיא
 נעכב יליחת הפרו, כך לריך לכרות ולזוור הערלה מאצת המוליד שהיא ליחות מותריי
 זוהננת הנחש ונלוי בתולדתה ונל ראשה ע"כ צאה המלוה הזאת.

התורה והנלוה ונחת הגחון ונלבים ז"ל וז"ל סס כי ונלוה זו יורה טעמי ה' לא
 נגמרו בשלמותם עד שלריך האדם לתקנס וכונ"ש תחומא פ' תריע בתשובת ר"ע שסשיב
 לעורנוסרופוס שהתינוק יולא עם שררו ואונו חותכתו ר"ל שהקצ"ה צרא את העולם בענין
 שיהי' צי פסולת ומקרונות כדי שהאדם יתקנס וישלים הנריאה. וכל דנר שנכרא לריך
 תיקון, והאדם נכרא לתקן את הכל ולהסיר את הערלה והקליפה והפסולת מכל ונעשה
 צראשית, ונזה הוא משלים את הנריאה. וראשית ונעשו הוא המילה להסיר הערלה ונאפו
 ולהתים החונניות והתאוה להנניד כח הנספי, ונזה ונשלים סס שדי, שהוא נורה שה'
 אצת לצריאותיו ד', ואין יותרת ומוס צנריאה. והערלה שהיא יותרת שעלה צילית האדם
 היא נכונה כדי שהאדם ישלים א"ע ע"י ונלות ה', וכמו שיתחיל בהשלמת עולמו הקטן
 ובהסרת הקליפה שבו, כן יעמוד בעודתו כל ימי חייו, להשלים ולתקן ולהסיר הקליפה
 הימלא בעולם הגדול עד שיושלם סס שדי שאמר לעולמו די וכו' ע"ש.

החורה והפילוסופיאה דף 188 וז"ל כי הש"י נתן לנו מלות וחוקים להבדילנו על ידיהם ומשאר העמים שהרי ההבדל הזה הוא העיקר הא' באמונתנו, וכמו שראוי ללבונו של מלך להיות ניכר וכדל' ומשאר החיילות בסימנים מיוחדים, כן ראה הש"י שהעם הנבחר יהיו מופרשים בכל מיני הפרש כדי שכל רואיהם יכירוהם כי הם זרע צדק ה'. לכן נלטו למול את צמר ערלתם (כדעת הרמב"ם כדי שיהי' לאנשי זאת האמונה אות גשמי שיקבלם. וכבר ידעת כמה הפליגו חז"ל במעלת המילה כי ע"י אלו נכנסים בצדיות של א"א. אונס אחרים שאין לצם נוטה לשום יסוד אמונתיו ביתרון ישראל על שאר העמים, וכל חפץ לפרש משפטי החורה רק בדרך הטבע לא שמו המילה הזאת לא' משרשי דתנו והי' יקלח צדעם) ולהניח הפליין גדאשיהם ובזרועותיהם ונזוזה צפתמי בתייהם ולהשתמר מונאכלים אקורים ולשבות מולאכה ציונים מיוחדים, ולעשות מועשים קצוים בהגיע זמן מן הזמנים, ולשמור הזהרות פרטיות, בזריעה, ובנטיעה, ובקליה, ובגליה, ובצניני הצתים ובאריגת הגדים, ובגלות הזקן, ובטהרת הגופות, והמקומות, ובחיתון עם שאר צמר וכל כיוצא בזה, כדי שכל אלה יודברו ויופרשו מונכחי שאר האומות ויהיה בהם תמיד אות וסימן על יתרונם וקדושתם להיותם בנדרים הקבולה וראשית חזוהתם בארץ וכו'.

ומצרת חובה האב לבנו כתב וז"ל ולפי טעמי הג"ל יש שני דעות בגולד ונהול א"ל להטיף ונונו ד"ג, למ"ד לריך להטיף סובר כי טעם המילה הוא לנעט המגל ולהחליט זה האבר כפי היכולת עד שינעט במעשה הזה, ולכן גם בגולד ונהול לריך להטיף ונונו ד"ג, כי האבר לא יחלש רק בהטפת ד"ג. ולמ"ד א"ל להטיף ונונו ד"ג סובר כי טעם המילה היא שיהיה למאניני יחוד השם אות אחד גשמי שיקבלם, ולכן הגולד ונהול אשר עוד צטרם ורחם ולא עשתה זו הטבע את האות הגשמי הזה מה לו אות על אות? והנה דעת החס' שנת קל"ה א' ד"ה לא נחלקו, והראש"ש שם פ"ט סי' ה' כתב שהלכה כדעת מי שאמר שא"ל להטיף ונונו ד"ג, עלינו לדחות את הטעם הא' ולהחזיק בטעם הב' שהוא שיהיה למאניני יחוד ה' אות א' גשמי שיקבלם, ולכן עונם הונצלה גדול מאד שהוא צדקת, כי בהקרת האות הזה הוא נועד ואומר לכל אשר אין את נפשו להיות בחוד אגודת מאניני יחוד ה' ולבוא בסוד העם אשר ה' שם לו חוקים ומשפטים וכו' ע"ש.

תולדות ילחק פ' תזריע ציוס השוניני ינוול צסם ערלתו, לפי שהאדם לא נברא אלא לעבוד את ה', וכיון שצדק הקב"ה לאדם כאשר צו וינחהו צב"ע ונא' וילו ה' על האדם, וכן כחן צמווך שא' וינדה זכר אומר וציוס הח' ינוול. שלא נולד אלא לעשות מלות ה'. והמלטה הראשונה והיותר עקרית היא המילה שאם אינו ינוול אינו יהודי, ואם ינוול קיבל עליו עול מלכות שניית, שהוא חתום ונרשם לעבוד הש"י וקבל כל מלותיו לעשותה. לכן סוף מלות מילה ללידת זכר וכו' ע"ש. ויתר טעמי המילה ע"י צמורת הנאור, ברי"ף, ובשלטי גבורים, ובעל הנאור, ונרדכי, וגדולת נרדכי על פ"א דמילה.

מעלות וסגולות היוצאות מקיום המילה.

זוהר פ' אחרי מות דף ע"ב ע"פ א"ת משפטי תעשו, ר' אבא אמר זכאה תולקא דישראל דקב"ה איתרעי בהו וכל ענין עמי' ובגין רחימותא דיליה יהיב לון גיווסין דקסוי נעע בהו חילא דחיי אשרי שכינתא צייניהו, מ"ט בגין דישראל רשיונין ברשימת קדישא בצבאיהו, ונ"ט"ה כשינוול צסם אדם יקרא כנ"ש הזוהר פ' יתרו ופ' תזריע שלא נקרא אדם אלא כשינוול וקודם לכן איש שהיא נדרגה פחותה נאדם. וע"י צמ"ק ובתנחומא

סוף פ' לך לך, כתב הרשב"א הלוי ז"ל אלו הנועלות יולדות נקיים המילה: א' עולת
הנופה. ב' רואה פני השכינה. ג' זוכה לנצחיה שלימה. ד' אינו רואה פני גיהנם.
ה' אויביו נופלים תחתיו. ו' תפלתו נשמעת. ז' נולדת מאהדרלמוסא. ח' בשם עיר דוד
דף ל"ז ע"ב אריכות ימים עי' שבת דף ק"ל. ט' זוכה להכנת האלהות. י' נוחל את הארץ.
י"א זוכה לגאולה י"ב זכוחה יקרא בשם ישראל כמ"ש הרב חיד"א צ"ח דגם לפי מ"ש מ' ארת
כ"א כי לא יקרא בשם ישראל אלא עד שימול, י"ג זכוחה אין תבואתו מרקבת עוללות אפרים
משם צ"ר פ' ויגש. עי' ספר שנות חיים פ' תזריע דף ק"ה ע"ג ווינליזה תי"ט לפ"ק:
גדולה היא נולדת המילה שכל הנריות, תיות ועופות, ודגים, נפחדים מישראל כשהוא מוהל,
וכן תמלא ציונה כשהיה צמעי הדג והגיב העת שיאכלינו הלויתן. ח"ל יונה הולכיני אללו,
והראה ללויתן חותמו של ח"א וברח לויתן מהלך צ' ימים לפני יונה עי' תנחומא פ' לו.
ועי' פרכי ר"א פ"ג. טוב מעשה היה בקושטא עיר צנדינת איטליא שפ"א צרה ארי ושבר
שכלארות שלו ובא ברחוב העיר וברחו כולם, ונשאר זקן ח' שלא היה יכול לברוח ונענת
זקנה. ונה עשה הראה לו המילה והארי ישב כנגדו ככלב המשמש אדוניו, ועאלו אותו זקן
נה היה הדבר, ואמר שכך קבל שכל מי שאינו נעמא אות ברית קודש זהררות אותו לא
יפחד ונחיה רעה לעולם. ועי' שבת דף קי"א ע"ב אין חיה שולטת באדם אלא כדמית לו
כבהמה. ועי' סס דף ק"ל מלות מגינות על ישראל. ועי' עוללות אפרים עמוד תי"ד. זהר
פ' גח דף ס"ו ע"ב שכתבו שאין אונה ולשון שולטת בישראל כשנקיימין ברית מילה. ח"ד
אלעזר בכל זימנא דבני נשא יתאחרון בנרית דא ולא ישקון ליה לית עלמא ולישן בעלמא
דיכול לאצטשא לון. ועי' בנחת חנוך כ"י שביא בשם ספר אור קדמון ונהרב מו"ה נשה
חלגי ז"ל שכי דמי שלא טינא את בריתו עיניו וקיים מלות ליית ולא השמית זקנו בתער
יגורל ונחבטו הקבר שזכות וקדושת אנרים אלו מוגיגים עליו, ובזוהר תיקון י"ג כת' זכאה
איהו נאן דעטיר ברית מילה ואורייתא דאיהו עמודא דאמנעיתא דתרווייהו מוגיגין עליה.
חד בעלמא דין, וחד בעלמא דחיי זכו". ובבלי סנהדרין פ' בראשית כתב העקרב נקור תחת
חלק של ונשלת מלות מילה. ונופת ע"ז שאם ישוך העקרב את איש ישינו עליו אות
ברית קודש טהור וקודש שלא נטעא בעצירה, ומילת התינוק שעדיין לא טעם הרהור חטא
הוא ונקובל צאנא, וכן החפץ שלא יכפה הקטן ומילית ישינו אות ברית קודש ונתינוק
המהול בפיו ויועיל כו' עכ"ל.

סי' ז'. ענין המוהל שצריך להיות איש כשר ואומן במלאכתו והכנתו ומעלתו.

ש"ע י"ד סי' רס"ד ברמ"א סי' י"א. ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל היותר טוב
ודקו ויהיה מוחזק ומוסמך מכמה מוהלים שידעים בו שהוא מל כמה שמעיס בלי שום קלקול,
ולא יסמוך עלמו שיעשו לו גם כמ"ש סומר פתאים ה', ולא יהי' סחי וישמור עלמו וגם ה'
ישמור אותו מכל פגע רע, ועי' משנה ד' פ' ט"ז דיבמות, ושם קב"א חולין מ"ג ודף ל' סנהדרין
אין מביאין ראה ממעשה נשים, והרב גרור הכסף ב"ד סי' ו' כתב בדבדבך שהוא סנה
המוהל אינה מננה, דהיבא דבית הזקא שאני, ואמרוין ביבמות ע"ב ח' אי"ר שפא הילך ביומא
דעיבא ויומא דביתא לא מהליגין וכו' ועכשו דדשו בו רבים סומר פתאים ה' ע"ש. הרי שאף
במקום מזה חייבין לסנה דאליב ל"ל לומר ועכשו דדשו בו רבים וכו'. היטוב ליה שהיא

חלק המלואים סי' ז'

מזוה דמילה, אם לא שזה הוא הדבר שיש לחוש לסכנה אף במקום מזוה וכו'. ע"י משנה מגילה דף כ"י סכ' אסור למול בעמוד השחר, ונצואר ברש"י שם, דטעמא משום שאין הכל בקיפון בו ושמה יעשה וימול בזילה ולדעתו כוונתו שמה יקלקל המילה אם ימול קודם אור היום. (המחבר).

אזהרה רבה למוהלים.

ילמדו המוהלים דיני המילה והלכותיה, ובפרט אופן עשייתה למען שלא תהא חקלה מה"י, ואלא ישארו אחריו זנין המעבדין את המילה או בשר מסורבל, שלא נקרט כראוי, עד שלאחר זמן החזור ותהבסה העצרה אלא זריכין לאמן את ידיהם במלאכה המילה כי בנקל יכול לבוא הילד לידי סכנה ודס נקי ישקר, דהא חזינן דאע"ג שפסקו הפוסקים בא"ח סי' קכ"א שהסבין שכל חינוק ומה נושא את כפיו, זהו דוקא אם יודע בעצמו שלא פגע דהו אמרינן כיון דמתכוין לשם מזוה, ועוד מני יומר דכלו לו חדשיו עולה לדוכן ומברך, אבל אם ידע אינם בפסיס שאינו נקי ודאי לא ישא את כפיו, כמ"ס המג"א בס"ק נ"ג משם רלב"ח. ומי לנו שופך דמים יותר גדול ממהל הנגב למול בנ"י ואינו יודע בין ימינו לשמאלו, ומחמת חסרון ידיעתו יסתכן הנער, ואיך ימלא לבו לגשת ולעסוק במלאכה עבודה הקודש הזה מבלי ללמוד החלה כל הזכר. וכבר כתב הב"י ב"ד סי' של"ג דלגבי הרופא גזרו שלא יתעסק ברפואה א"ח"כ הוא בקי דא"כ הכי הוא שופך דמים, ואם רופא שלא ברשות ב"ד חייב בהשלומון, אפי' אם הוא בקי ורופא ברשות ב"ד וטעה והזיק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם המית (וודע לו) בשגגה גולה ע"י. ולענין זה אין חילוק בין רופא למוהל דכולם על עסקי נפשות הם באים והחיים והמות בידיהם. דגם המוהל אם אינו נזהר יפה בחשיכתו במקומות המסוכנים לבלי יתהוך יותר מכשיעור עושה אוחו כרות שפכה, ולפעמים ינא דס רב, ואם לא ידע מזור וחרופה לעזור הדם הכי כפסע בינו ובין המות כ"ל: וגם המוהלים שמתעלפין מדס המילה, או ידיהם מרחחות אסור להם למול, כי איך יהיה חיי האדם גרוע יותר מה"י הבהמה שבשחיפתה המעלף והמרתה פסול דברור לה מיתה יפה בעיניו, וכיון שיתעלף או שירחח אינו יכול ודאי להיות נזהר בדיני השחיטה לכן אסור להם גם למול. וגם המוהלים שהזקינו וידיהם כבדות עליהם, או אור עיניהם אין להם אינם ראויים עוד לעסוק במזוה זו. וראיה מהלויים שאמרה חורה ומבן חמישים שנה ישוב מנצח העבודה, כי חשש כחם לכן לא יעבדו עוד, וכחצו בספר סוד ה' בהזהרות למוהל וז"ל: כל מוהל שכהו עיניו מראות באופן שלא יראה כ"א בבתי עינים לא ימול עוד. וכן אם יש לו אחה חולי שמיא חולשא בידו והם מזדעזעים לא ימול, לכן יחס היטב ידיו נגד האם אם הזמן הוא קר. ואל יאמר שלוחי מזוה אינן ניזוקין כי במקום דשכיח הזיקה שאני כנ"ל. דאע"ג שה"י מסייע לעוסקים במזוה ועורסו, אבל מי שאינו בקי במלאכה המילה או שנחלב והזקין היכול למול ויאמר שה"י יעשה לו נס? מאחר כי עושה הוא נגד רזון חכמים ועובר על דבריהם; רק ימאך ידיו מהמזוה ההיא ויקבל שכר כעושה מזוה, ע"י זכר דוד מאמר ח' דף קל"ו.

ספר הזכרונות סי' תתק"ן. זריכין להקן שלא ימול אדם עד שיטול רשות מב"ד שידעוים שהוא מומחה ובקי כמו בשחיטה, וכמה הנהגות שצריך המוהל לזיכר בעשיית מזוה זו וכו' ע"ש. ע"י סדור המנהגים ח"ג דף ד' סי' ג' שכתב וז"ל: כל מי שבקי בדין מילה ופריעה ידע שמי שרונה למול את בני ישראל צריך להיות בקי בדינים, מומחה ומוחזק באמונתו ובאמונתו. כמה וכמה בנ"י הם שלא נמולו דכה לפי שבאו בבית ע"י אינו מומחה או ע"י מוהל שאינו ירא שמים. ושם בדף ה' כתב וז"ל: באחת מן הקהלות עמד רופא ישראל שכבר בער הקודש

מן הדין. והוא להם המוהל. ועל פי החק צענינו המאטרקעל לכתוב כל הגמולים בספר. והממונה על המאטרקעל גם הוא השוחט, ואחר ששמעתי שהרופא הי"ל אינו פורע ורק חותך מעט מן הערלה ודי לו ולהם, דברתי על לב השוחט הממונה על פנקס החיים והמחיה שילך לשם ויעורר אוחס שמל ולא פרע באלו לא נימול הוא: אך השוחט לא עשה מאומה, כי אינו מוכשר לדבר דברי ודי לו להפקיע את עצמו; בקשה ממנו שיכתוב לשרי הקאמיטעט, שע"פ חקי דהינו א"ח לו לכתוב ביום זכרים הללו בפנקס המאטרקעל שנמולו כהוגן, גם צוה לא אבא שמוע לקולי, בקשה ממנו שיכתוב לכה"פ בפנקס שלא נימולו כדא, גם צוה לא רצה לשמוע! לזאת קול הקורא! עמדו נא לקיים צוית אבות! החיוב עלינו לעשות הקנה, שלא ירים אים את ידו למול מי שאינו מומחה ומוחזק משלשה רבנים המעידים עליו, והממשלה תעמוד לימינו בעזה"ת וכו'.

והגאון בעל המחבר מנחה חנוך כ"י כתב וז"ל: עי' בספרי מנחת חנוך שהבאתי שם בלי הדיוט הארזים למולה מהר"ך ומשניות וש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ומכל ספרי קבלה ומדרשים כל מה שחתה ידי ועובד למוהל להיות בקי בהם כי אין מעמידין מלך אלא מי שידע חכמים מלכות עד היכן מגיע. והגאון יעד"ן במ"ע כתב ראוי להקן שלא ימול אדם בלי רשות מב"ד ועד כיה או ל' שנה לא יתן רשות רק לאב למול בנו, אך ימול בפני חכמים, ובקוים בדבר. ועי' י"ד סי' ר"ס שכתב שהב"ד חייבי להשיג שהמוהלים יהיו אנשים כשרים ומומחים, ועי' חוסי מגילה דף ב' ד"ה ויעבירנה ד"ח אבל מילה בצבא אין לדחות דהא חמירא שכן נכרתו עליה י"ג ברייתא, וגם אין אדם מל אלא בקי דכסה יש בדבר, ומי שלא מל מימיו אם מוחר לו למול בצבא עי' בשו"ת נחלה יעקב סי' י"א ססק לאסור, ועי' חולין ט', היה צריך שילמוד ג' דברים כתב בחיטה ומילה. וי"א אף קשר של חפלין, כתב שיכול לתחום את כמו אם ימינו אחרו לדון או לעדות, שחיטה לאמן את ידיו לכך אע"פ שהוא בקי בהלכותיה. ומילה (אם יגלה למקום שאין שם מוהל ואינו יודע למול בעצמו יסארו בנו ערלים) לכך צריך שיאמן את ידיו שלא יפגע במילה ויעשו כרות שפכה, ובסו יבין שמועה להחשב"ך דף ד' סי' ב' סי' מילה שידע לעשות פריעה ולא יעבר ההינוק עכ"ל. וקאיא לשיטת הש"ך בב"ח סי' שפיג ס"ב דאם האב יודע למול אינו רשאי ליתן לאחר למול את בנו, איכ למה לא פירשו המפרשים בפשוטו כדי שיוכל הוא עצמו למול את בנו? ואין לדחות דאיכ כל א' יתחייב לידע מילה מטעם זה? דאיכ פשיטא דקאיא להש"ך הא דקאמר הש"ס הי"ח דוקא, י"ל לשיטת הש"ך מזה בו יוחר מבטלחו כשהוא יודע למול, אבל אין חיוב ללמוד כדי שיוכל למול בעצמו, ומ"מ מזה לה"ח אבל שאר אינשי יש לחוש שמא יקלקלו וכדומה עי' עבודת הלוים על מסכת חולין, קשר ש"ח שיש צוה אומנות שעשוי כמין אוח דלית שהיו נכרות אוחיות של שדי בהם, הש"ן חקוקה בקמט החסר כעין ש"ן, ורצועה קטנה כפולה בהפילין של זרוע כעין יו"ד, והקשר ברצועה של ראש כעין דלית, בחינת הקבלה ח"ח דף 58. המילה היא מזהה רבה וזאת הראשון מעבודותינו לה' באו בה מעט מהדינים, כי תחלה היה לתת סדר שלא כל הרוצה לימול ימול וישלה ידו בזה שהוא ס"ג גדולה, אלא היה להם להרחיב הדיבור בלימוד אימון יד ולהודיע בחכמת היתוח באחרו אבר מה שהוא מקום עורקים וגידיים ואין יתקן המוהל כליו ומצב הילד ורפואות החיחוק ועליות הדם. ולגוזה שהחלה יאמן ידיו במילה ולדים מחיס או זולתו, ולפני מוהל בקי ילמדו ויתן לו רשות, שהרי בשחיטת עוף ובדיקת סכין החמירו שלא יוכל לשחוט בלי רשות ובחי' מי מדבר בכלי לא הקפידו כלל, כ"ש ויחרט אנו על הפריעה שלא בא בתורה אלא חתוך בשר ערלה שפירשוהו מה שהוא בשר חוסה ומכסה, ודבר זה צריך דעת יתירה למוהל, כי ביתר

חלק המלואים סי' ז'

הדינים היה מספיק לומר שימול ילד בריא לח"י ואפי' בשנה. ועי' בספרו ש"ע פ"ח מה' מילה
 אשר העתיקו החכם שלמה רפ"ן מלשון איטלקית ללהיק וז"ל ש: כי במעשה הקדמונים לא
 היה שום פגמה במילואות הן בעבור שהפעול הזה היה אז כריחת הערלה לא זולת, וחתך קצת
 עור לבד אין צו מה שיסבב סכנה, הן בעבור שהקדמונים התנהגו בחזונה ודעת יותר מצימים
 האלה, והיה פשוט אלס שלא יזיד איש למלא את ידיו להיות מוהל אם לא קדמו לה הידיעות
 הנריכות מה שאין הדבר כן בזמננו. כי מעת החלה לנמנה בישראל השוקת הסודות אשר יא
 עליה שלא כהוגן שם קבלה, והמתחזקים בה הרבו, לספר בשבח מעלת המוהל והזוהו במדרגת
 הכן המקריב קרבן לה' ומסלק הקליפות ויהגלה הקדושה. כמבואר בספר סוד ה' ובכ"ט הזהב
 דף ג' ע"ב בשם הרמ"ז. מיד קפנו בקיאים ובלתי בקיאים להתעסק בפועל הזה כדי להקנות
 לעצמם הזכות הגדול ההוא; וזוהו נולדו המכשולים שלא היו מקדש, אשר ע"כ כהיות שלא נולדה
 שום הקלה או ס"י מפעולת המוהלים הקדמונים וכו'. ועי' בחינת הקבלה ח"ב דף 226 בהערה
 שם מאלה הרב החכם י"ר וז"ל לא מנאחי זכרון מזה בכל ספרי הקדמונים שבה תנוק א'
 לידי סכנה בעבור פעולה המילה, ומה שזכרו דין מי שמהו אחיו מ"מ, אינו מחמת חסרון
 בקיאות במוהל, אבל מפני איזה חסרון בעצב התנוק כמ"ש בעל כ"מ (ספיק דה' מילה, משום
 דאיכא משפחה דרפי דמה). וזכר דוד מאמר א' דף קליה. חובה על כל מוהל לבקר את הנמול
 פעמים ושלש, ולא כמו כמה מוהלים ההולכים בכפרים ותיקף אחר עשיית המילה הולכים משה,
 ואין יודעים אם נאשרו הסמרטופי' הכרוכי' על מקומם, או שמה' זזו ממקומם ואז הבשר חזר
 ומכסה העטרה והנער נשאר ערל, ולפעמים בורה דם רב מהמילה והרופה אין מביא, לכן ענתי
 שלימו לפחות במקום ההוא צלילה הראשון אחר המילה, לראות אם התחילה המכה להתרפאות
 וכו', ומנאח מויל התנוק מסכנה ומחולי. כמ"ש בש"ר ע"ס כמו חלאים שדרסוהו על המילה
 שבצבילה סובלים התנוקות וז"ל: למה חלאים ר' נחוניא ורבנן. ח"א לחוליא של עמוד, ורבנן
 אמרו לחוליא של מרגליות ומי עשה ר' מנחמא אמר מעשי ידי אמן, מעשי ידי אומנתו של
 הקב"ה בעולם. ופי' הרב יפה קול למה וכו', לאיזה חוליא הנזכר המילה דומה דקאמר כמו
 חלאים ודרים ליה לבן חוליא, ומ"ש לחוליא של עמוד המעמיד הצנין, כל ישראל עומדים בזכות
 המילה. ורבנן אמרו לחוליא שהיא יפה כן המילה יפה, ויהיך סנגד תוקן המדות הנמשך
 מהיפות כוודע א' לחוליא של עמוד שהן יסוד וסולם לעלות לעליה, ומעלה הידועה, וסנגד
 שלימות הידועה א' לחוליא של מרגליות ע"ד כי טובה חכמה מפנינים. ומ"ש ר' מנחמא מעשי
 ידי אומנתו של הקב"ה כי הוא נזהר לעשותה להוציא מהחושבים שהוא הסך וזורה ה' סיכר את
 האדם בערלה, ח"כ המילה בעצמה מעשי ידי היוצר כי יסכר שהמילה נבראה נסדרת מהערלה.
 ואין הערלה אלא ממוהרי הטבע כשער ופוקן אל האבר בקטנותו וכו' ע"ש.

יע"ץ במגדל עז כהז וז"ל: לא יקח אדם סנדק ומוהל בזהב אדם או בשביל הועלת
 אם אינן ראויין כי תקנה הנער הלוי ככוננת המטפלים עמו, אלא צריך לחפש ולבקר אחר מוהל
 איש ירא אלהים וסר מרע, כמ"ש מהר"ם ריקאנטי בפסקיו סי' תקפ"א שצריך לחפש אחר מוהל
 טוב כדאמרינן במדרש, המול ימול יבא עבוד ויטפל עם טהור. וכ"כ הרמ"א שם והלבוב ג"כ
 וז"ל: ויש לאדם להדר ולחזור אחר מוהל וב"כ היוהר טוב וצדיק שיכונן במילתו כוונה טובה
 ומעולה, ויגרסו שגם הילד יהיה כמוהם ע"כ. והמחבר זכר דוד מאמר א' פי' כיה מביא משם
 הרב עמק המלך שכתב בשער עולם הבריאה קע"ה, דאם המוהל בר אבהן ובר ארויין ויהיה
 לו מעש גילוי עושים ויראם בחוש בעיניו בעת הפריעה כדמות ארויות של אש נולדים על העטרה
 כהרף עין נראים וכהרף עין מכוסים. גם בגוונים שלהם יוכל להכיר מה יהיה משפט הנער

ומעשהיו. דאם האחותיות כמראה אם ירוקה לכן סימן שיהיה הילד, ואם הירוק הזה נוטה ללבן יהיה גברא רבא, ואם הירוק נוטה לגוון הזהב יהיה איש ביטוי, ואם כדמות אם אדומה ביותר ימות באותה שנה, ואם נוטה להכלה ולארגמן יאל לתרבות רעה ח"ו. ואני שמעתי מפי מגידי אמה דמעשה היה במוהל זקן וירא שמים גמיר וסביר שמל את בנו ובעת הפריעה אף הוא ראה שתי וערב וימת לבו בקרבן, ואביו שמר את הדבר, ויגדל הנער הלך וגדל, וכשהגיע למי שנה ספר באלהי ישראל ונעשה כומר לע"ז ע"כ. והאר"י ז"ל כתב דאם המוהל מל בכונה לא יעמא התועב לעולם את צדיקו, וגם יזכה להיות מורה הוראות בישראל. כי המוהל הוא במקום כהן העומד לשרת בקודש, וכמו שהכהן המקריב מחשבה פוסלה בקרבן, כן המוהל החושב מחשבות זרות ופועל ידיו שלא לש"ש מפיל מוס בקדשי שמים בנפשות הגימולים ע"י. וכ"כ צוהר סי' לך דף ע"ב: דכפי גדר וקדושה האב יהיה הבן, דהא נמי לפי מעלת המוהל וכשרותו יהיה ג"כ הנער הגימול (וכתב בעל חזוק אמונה סי' רמ"ד. מעשה המוהל בלא כונה טעוה כשחוק לעינים בעצבים קטנים).

ואמרינן בירושלמי פ"ה דכחובות דר' יהושע בן לוי אמר חכים (ר"ל מכיר) אנה לגזורא דגזרין לך, ופי' מהר"ב ז"ל גזרתי הוא המוהל שמל אותו. וכ"פ הי"מ והרב פני משה דהיינו שמעת המילה הכיר את המוהל שמל אותו ועדיין זכרו, דהואיל שהמוהל כוונה גרמה שיהיה לו לב עוב ויראה שמים חכמה והבונה בא לשמועיק ריביל שהקבי"ה עשה לו נס וסביר למוהל שלו, כי הוא בטערהו ובקדושתו גרם לו להכינו לקבל נשמה גדולה וצא למדרגה גדולה עד שזכה שיעלה חי בג"ע כידוע.

ובן אמרו רב שמואל הכיר המילה שלו וז"ל שם חכם (ר"ל מכיר) אנה לחייה דילדין לי. וכן ר' יוחנן הכיר הנשים שהיו מסעדות את אמו בשעת לידתו. מ"מ אל יתשל ולא יאחר בקיום המנהג אם לא ימצא אנשים הגונים למוהל ולסנדק, דיכול לסמוך על הרב שולחן גבוה שמביא בשם המדרש שאליהו מנבא מהי שיכפר עוונות הנמצאים שם בעת המילה. א"כ כיון שכל העומדים שם תכופרי עוונות הם כמ"ש רז"ל ג' יגולין מענשו של גיהנם והם אביו ואמו והמוהל ע"י מורת המאור נר ג' כלל אי חיאל ומזה הטעם אין אנו צריכין לחפש איש הם וישר למנוה זו, שכל ישראל בחזקת כשרים הם, רק מנוה לברר מוהל היותר טוב כמ"ש רז"ל אמר קרא נדק נדק הרדוף וארז"ל הלך אחר צ"ד יפה אחר פ' ללוד וכו'. והשתא אם במקום דליכא אלא דררא דמונגא צריכים אנו לילך אחר צ"ד יפה במקום דאיכא דררא דנשמה על אחת כו"כ. ואם נמצא כהן שהוא מוהל יפה ובקי הוא קודם לאחר משום וקדשתו כתיב.

כתב הרב סוד ה' דף ז' ע"ב שהמוהל והסנדק צריכין להחודות על הפתח אשר עשו, קודם שיגיעו לשרת בקודש כי המוהל העוסק במנוה הזאת מתקן את אשר קלקל וכו', וכמ"ש האר"י ז"ל תיקון לאותן אנשים אחר השובה שעשו כראוי למול בן ישראל, ולפיכך יתרהר כל מוהל הבא לימול בחשובה שלימה ויחודה קודם אם אפשר, כי קרבן בלא וידוי אינו כלום, והיה בסנדק שהוא דומה למזבח דגם המזבח צריך חיטוי מכל עומאה ופגימה כל שהוא פוסלת בו. לפיכך צריך המוהל להזכר לעמוד על נפשו ולהרהר, ולזכרה, ולכוין היטב במעשה ובדברה שבו הלוייה הקנה הגמול. ולא יעמוד על דם רעו, בלי הכנה ומחשבה נכונה, גם בלא דעת נפש לא טוב. ואם יעבוד בדעה שלימה ובכוונה חמימה, בודאי יעשה רושם גדול למעלה בנמה יחודים שיגרום ע"י, ואותו הילד לא במהרה הוא חוטא, והדס הוא נרשם בהיכל ע"ס השמים כפורסרתי דקב"ה הוא ית' יעזרונו על דבר כבוד שמו לקיים מצותו כדכוננו אכ"ר, יע"ז.

חלק המלואים סי' ז'

שו"ת מהר"ס בן ברוך. כהן שכל תימון ומה אם מותר לישא את כסו ת' מורה, ולא דמי לכהן שהרג את הנפש בש' אין עומדין דההו' מניד דכתיב ידיכס דמוס מלאו. והת"ל בשוגג, שאני, דהכא קמכוין לשם מזה, ועוד מי יימר דכלו לו חדשיו, ועוד שמא הרוח בלבלתו אחר המילה. ועיי' נימוקי מהר"ס ממרזיבורק מנדכי פ' הקורח את המגילה, שו"ת הלכות קטנות ה"א סי' כ'. מובל שתיבשם דם המילה בידו כיצד יעול ידיו לאכילה. אמרינן בזבחים ל"ה שבה הוא לבני אהרן שהיו מהלכים עד ארכבוהיהם בדם ה"ה כאן, ומחמת שאינו מקפיד וחביב עליו אינו חוץ.

שו"ת מהר"י סב"ל סי' פ"ה המובל יהיה איש כשר וכן הסנדק וכו'. שו"ת רשד"ס ה"ב סי' קס"ד. כהן שהוא מובל ובקי קודם הוא לכל אדם וקדשתו כתיב. שו"ת רשד"ס סב. אם יש בעיר מובל בקי ומומחה לרבים ובני עירו יודעים כי יש לו יתר שאת על כל שאר המוהלים וגמרו ונמרו שאר המוהלים שבעיר למנוח אחרו לראש המוהלים, ויש לו ג"כ קדושה הגוף שהוא כהן ה' דין זה לא נמצא בפירוש בפוסקים מימי מכללא אימתי והסברא נותנת שהדין עמו.

שו"ת המזקף ה"א סי' כ"ג. רופא אומן ומובל מומחה אי שאל, יטן כי כבד עליו המלאכה הזאת, וגם מפסיד זמן רב עבור זה ורונה למשוך ידיו מאומנות המילה, והשיבו לו הנה מש"ס סנהדרין י"ז ע"ב, ובשבת ק"ד משמע שרק הרופא הוא המל' את ההינוקות מאחר שהמלאכה הזאת יאתה לרופא יותר מאנשים אחרים, ובמס' שקלים איהא רופא שבעזרה בן אחים שמו הוא היה הנכבד מאשר הממונים כי אותו קבלו עליהם. רוב ה'בור. שמואל ירחיבה אחיה דרבי הוה. אבא אומנא הוה אחי ל"י שלמא בכל יומא ממתיבהא דרקיע. רבי חנינא רופא מומחה הוה. ובשבת שם איהא אומנין לא רצו להטיף ד"ב בשבת מן הגולד מיהו. ועוד אם יש לו זמן לנחה פדרי אדם נגוע בפגעים וחבורות הפגעים יקח לו זמן ג"כ לייך ולחטום אות ברית קודש בילדי ישראל לכן לא ימנע ידיו ממונה הזאת וכו'. אבל מה שעלה על דעת קצת מהמהחדשים לתקן שלא ימול טוב אדם פגוע ב"א רופאים מומחים זה לא יתכן ממה עמיים: אי כי מספר רופאי ישראל מעטים המה לערך מספר בני ישראל. ב' כי במה בקומתו לא נמצא רופא ישראל כלל, כמו בערים הטנות ובכפרים, כי עם ישראל משור ומפורד, והרופאים לא יוכלו למלאות שאלה כל איש לייך בדרך רחוקה למול את בנייהם ורובם קרוי יד הם לבלות אחריהם אנה ואנה. ואיך אנהו נבקם מאת רופא מומחה אשר לו עמים קבועים שינוח מעשהו הדירה וליך ממקום למקום לבקם עסק במלאכה המילה. לכן אם בעצמו חשקה נפש הרופא למול הילדים בישראל אשרי לו והיה משכרוהו שלמה, אבל יש ללמוד זכות עליהם אם ידחו מעליהם את המעשה הזה כי אדם קרוב לעצמו, ולא כן המוהל שהולך כמה ערסאותה על משענתו ולא יעצרהו גשם שלג וכפור לאחיו העני אשר לא השיג ידו להשיב לו אפי' את הולאותיו. עיי' ספר שומר הכרית עניני מילה.

והמונה שהמוהלים מנזעפים הערלות אשר כרהו בידם מבני ישראל וכשימוהו קוברים הערלות עמהם. וכן כתוב בספר כ"י מר' יונה הרופא שו"דעי ספר המוהלים במקומו מנזעפים כל הערלות של הינוקות שהיו מלים וגזורים לבניהם או לב"ב שליבוס עליהם אחר מיתחם על החכריים שלהם כמו מלבוש וחוי' זהו סגולה להכרית ממנו כל מוזיק ומחבל וכו'.

וקצת מוהלים נהגים כשנפטרים אל בית עולמם קוברים עמהם ספר אשר בו כתובים כל הילדים הנמולים ע"י בחייו כדי שינן עליהם, מעשי ידיהם. ומעשה בחייו אי שוה לפני מותו שיהנו המספריים ואמה בידו לאחר מותו בחוף הארון שלו, וגם שיעשו הארון מהשלחן שעליו

היה הוסר הבגדים להורות שעולה לא נמצא בכפיו. והנה זכות המל אה בני גדול הוא ויכול להגן עליו וע"כ מנינו בס' החיים דף מ"ב ע"א דבמהל חולה שראוי להחפול עליו שה' ירחמו בזכות המנוה שמקיים למול ערלה ידידי אל להכניסם בצריחה, ושיקיים בו מקרא ואומר לך בדמך חיי. ועי' מ"ש ב"י ב"ד סי' ש"ן הולין מפסחו ופסקו של מה בארנו, ועי' ברייתא באבל רבתי פ"ה כשמה שמואל הקטן חלו מפסחו ופסקו בארנו מפני שלא הי"ל בן וחי ר"ג הזקן ור"א בן עזריה מספידין עליו ואומרי' על זה נאה לבכות על זה נאה להחבל מלכיס מחיס מניחיס כחריסה לבניהם, עשירים מחיס מניחיס עושר לבניהם שמואל הקטן מת נעל כל חמודות שבעולם והלך לו.

וסימן טוב הוא למוהל אם יהיה לו כיכ מילות כמספר שמו דלולי אם אדם הוא נשמה א"כ בהשלימו המספר המכוון לה אלה זה מורה שלחקה ע"י המנוה בא והשלימה וכו'.

הנהגת המוהל.

קודם כל דבר צריך המוהל ליתן ולבקר את הילד יום או יומים קודם המילה. ויראה את מצב בריאותו, אם הוא שלם ובריא ואין בו שום חולי, וסכנה העולה כדי שיהא מכיר בה יודע איך לעשות אם יחסם הרבה או מעט דלא כל האצבעות שוות.

דברים המעכבין את המילה.

- 1 מאיסה בטיקה — וויינערונג דיא ברסט פֿדער זאקסטיגע נאהרונג אלנויעהמען.
- 2 יצועק תמיד — בעשטענדיגעס טרייען.
- 3 חולשה גדולה — גראָסע שוואַכע.
- 4 שלשל גדול — דורכפאלל.
- 5 קדחה בעלמיהו — פֿיעבערהאפטע אַשטאָנדע.
- 6 העור יש לה מראה חולי מן היצירה — פֿערקאָדערונג דער הויט כמו חולי הירקון געלבזוכט בליש (איקטערום געפֿאָלערט) בלי"ר ועוד.
- 7 ישחד תמיד או חולי קראַמפֿע בגופו או בפיו (זוה סכנה גדולה והמעט שיחיו מזה).
- 8 חולי עינים — אויגען קראַנקהייט.
- 9 מקיא כל משקה אשר ישחה — ערבדעכען.
- 10 אם איוו יסן — שלאַפֿאָזיקהייט.
- 11 כמהין בליש שוואַכען בפיו.
- 12 אם נלקח הילד מבטן ע"י אנה אז צריך שלא יהא ניכר בו שום סימן ורועש בגופו.
- 13 אם בינה אחה יאחה מן הכיס וגמסכה באחה מן הירטים ונקרא (קריפטקדימוס).

נקיות מביאה לידי בריאות.

וכשכא למול יקח המוהל את ידיו החלה ובפרט זואה הנפרים. לכן יהיה לו בין כל עלי המילה מסרקת קטנה לנקות בה את פניו ידיו, ומכ"ש מי שישאוף הטאבאק או יעשן עלי מרוכים, וכן מי שעוסק בדברים ארסיים צריך לרחוץ את ידיו היטב חתלה במי זוכית ואח"כ במי קארבאָל 3 פראָצענט. וגם הכלים הנזכרים למילה יניחם חצי שעה קודם המילה במי קארבאָל שיעור הט"ל.

כרי המירה.

- 1 הסכין של מילה ארכו 3 סלל ורחבו כל שהוא, עשוי מברזל מעולה (שטאהלל) ומוטש (פֶּקְלִיט) היטב, ויהיה חד וחלק בלי שום פגיעה, ולא ישחמש בו לשום דבר, וישחמו לפרקים ויקחנו היטב בכל פעם אחר המילה, ויניע אותו בחוק נרחק.
- 2 המלקחיים או הזכה (נוואנגעבן) או (קלעממע) יהיה עשוי מכסף שהוא קל ביותר כדי שלא יכאיבו את הגיד ולא יחכו לדדיו הערלה, ויהי רחבה מלמעט ועגולה כדי שיגיו על הכיס מלמעט, וחקך נר כ"כ צאמעה אלא עד כדי שיכנס הערלה בחוכו בדוחק.
- 3 מספריים עקומה כמו ברך (קניטשערע) לנורך הפריעה. ובחליה ההחונה יהיה כמו כפתור קטן כדי שלא יחזוב ראשו בגיד.
- 4 מספריים פשוטים לחתוך את הכרוך (אז דען פֶּערבאנדשפֶּקסן או שניידען).
- 5 מחט חלולה שהוא כמו מרזב צאמעה (הקל זקנדע) כי לפעמים עור הפריעה דבוקה מאד לגיד עד שא"ל להסרירה ממנו בצפורן, לכן יחזוב את המחט בצד חללה למעלה וזד העגולה למטה ויפריד עור הפריעה מן הגיד, ואז יוליך המספריים בחוק חלל המחט עד מקום שעור הפריעה מגעת כפי ראות עיניו ויקדענו לשנים. וכל הכלים האלו יהיו נקיים מכל חלד וחללה כי לפי הכשר הכלים כן יוכשר המעשה.

ענין חתולת הילד קודם המילה (וויקעלן דעם קינדעם).

קודם המילה יכרכו ירכי הנער ממהניו ולמעט מן השוקים וכרעיו עד הקרסולים, וישם רוח בין חזר לאזור כדי ד' אצבעות רוח, כדי שיוכל המוהל להפוס הגיד בנקל ולא יעכבו הבגדים, אבל לא ירבה לו חתולים כי הם רק למשא כבד ומעבין את המוהל ממלאכחו.

מעשי המירה.

המוהל לוקח את החיטוק מכסא של אליהו ומניחו על צרכי הסנדק ונותן כר קטן תחת צרכי החיטוק כדי שיהא הגיד צולט למעלה. והסנדק ישים את ידו הימנית תחת צרכי החיטוק ובאצבע הגודל יתפוס את רגלי החיטוק מלמעלה כדי שלא יבעט הילד ברגליו, וידו השמאלית ישים תחת השדרה של החיטוק ויגביה מעט את החיטוק למעלה, וראש החיטוק יהיה מונח על זרעו השמאלי, וישכב הילד על מכונו הנאה לו, והסנדק מדבק ירכיבו זה אצל זה כדי שלא ישמוט החיטוק מבין ירכיבו, ונותן כסא קטן תחת רגליו (פֶּוסטבאנק או שעמעל) אבל לא יהיה גבוה ביותר כי מחמת זה גייח ינוח החיטוק כמו בחוק גומא ועכב המילה. אחיכ ישמש המוהל באצבעותיו כדי להבחין בין ערלה ובין בשר הגיד. אבל לא יקשה את הגיד יותר מדאי כמו שרגילים רבים, כי מלבד שהוא דבר בזיון, אלא גם מחמת הקשוי מתקבץ הדם לחוק העכבירן (מוסקעלן) המסבירן את הגיד מכל סביביו ויזא דם רב, וגם יקח את האבר כי לחוה האבר גורם איזה חקלה.

ואחיכ יאחו המוהל את עור הערלה למעלה מעט מהחת העפרה בני אצבעות ידיו השמאלית וכן: זרת, קמיהו ואמה. בני הראשונים ימשך את העור למעלה, ובהג' ידחוק את ראש האבר אחורנית מעט למשן לא יגע בראש הגיד. ויחזוב המלקחיים מלמעלה למטה, ויהיה מהר שלא יחזוב ראש הגיד בחוכו, כי לפעמים הגיד קטן ומרין הזכה הוא רחב, לכן ראוי למשמש בידו קודם כימת הזכה אם הגיד חזר לאחוריו ואין לחזוב את הזכה עד שיהא בטוח שאין בחלק הנחתב הזכה כיה הערלה לבדה והגיד חונה לה.

ואח"כ יכרות את הערלה ביד ימינו במהירות ובשזה צפ"א. ופזב לעשות את החיתוך על תמונה מספק דהיינו שיטה את הסכין מעט בשיפוע במצב עקומה כדי שלא יגע בחלקים הפנימיים, גם לא יגע בחבל אשר מחתה (פרוטעלוס בל"ר או ב"הנדקטן בל"א) כי יעבור הסכין עליו ולא יגע בו, ואחר החיתוך יניח הסכין ואת הצבת את לא נפלה מעממה בכריחה הערלה ויראה את מצב עור הפריעה אם היא נמשכת ממעל לראש הגיד יותר מדאי, יתן לא נחכה עם עור הערלה והיא קשה לפרוע, אזי יתפוס העור בין אצבעות שמאלית ויחמוך אותה מעט במספרים אשר בהן פורע את העור. ואח"כ יחשוב נסרון זרה השמאלי בנקב הנראה בראש האבר ויחשוב המספרים ויחמוך העור לנשים ויחזור לאחוריה החה העפרה, ואם האבר קטן עד שאחר החיתוך ישוב ויחכסה כולו בתוך הירך, אזי יתן אצבעו חחה הירך ויסוב הגיד למעלה ויתפוס אותו במהירות ובכח ויעשה הפריעה. אך צזה האופן נ"ך לזיהר היטב שיכרוך את האספלטות החה הכים וידבקו למעלה מאחר כי הכריכה נדחקה מן הגיד למעלה מחמת קטנותו. ואחרי ככלות מלאכתו ימנץ את הדם וירחץ היטב את המילה עד שיראה את מלאכתו ועשה כהוגן וישיב מעט מן האבק הנקרא זק"יִדְקְטָל או יִדְקְטָל או יִדְקְטָפֶרס סולווער ואח"כ יעשה הכריכה.

ענין הכריכה (פֶּרְבָּאָנְד).

יקח חתיכה בגד הנקרא יִדְקְטָפֶרס גאזע 20 פרו"צענט. או זובלימאט כהמאט הפרקטעסער דר. בערגמאכן ארכה ורחבה אצבע ונותן ספקן לחוקן וכופל עד שיהיה על רוחב $\frac{1}{4}$ צענטימעטער הכל לפי גדלו וקטנו של הגיד, קן ארכו ורחבו של הכרוך, כי אם יתן כרוך רחב על גיד קטן אזי חשמת הגיד מחוך הכרוך למעלה, וכורך על המילה יפה, רק יזהר שעור הפריעה תהיה למטה חחה הכרוך. ואח"כ כורך עליה אספלטית (העפֶטפֶלאסעטער), ויזהר שלא יתפס את הגיד יותר מדאי. כי נצור השקן (הארענרטרע, הארענעטראנג) נלחץ ויעצור השקן וגורם צער גדול לחיטוק.

ענין חתולת התינוק אחר המילה (וויקעלין).

יקח חתיכה בגד פשתן דקה מרובעת ויעשה ע"ד משולם וישיב את הצד הרחב והזהר חחה החיטוק, והראש האמצעי יניח על בטנו, ואת שני צדדי הבגד יכרוך על רגליו מזה אחד ומזה אחד על השוקיים ויקשור שני צדדיו זע"ז כדי שיחזקו את האבר ולא תהיה המכה מן הסגדים, וכדי שאם מונע את עצמו יוכל להיות כי יוסרו וינתקו הצדדים מן המילה ויחזקו. ואחר כ"ד שעות יסירו את הכרוך מן המילה צעה הרחיצה במים חמים בנחה שלא יתקבצו ויתעורר הדם ללחה, ויתן בגד טובל במי קארבוקל או במי עופרה, (בלייאוואססער) כל שעה. ואחר כל פעם שיחזקו ירחו את המילה במי קארבוקל שמי דגלים גורמים כאב למכה.

עצירת הדם.

וכי תראה כי יוצב דם רב אחר המילה (פעמים יהיה מטבע החיטוק שנופה לזיחה דם והוא מבי' סיבות הא' בעבור טבע והרכבה החיטוק שהוא מלא דם. והב' מן חולי מורסה מאבותיו (ערבקרואקרייט). אזי תתקח החבורה במים וקח חומץ עם שפיריטוס והטף מן השערובות פעם אחר פעם על מקום המכה, והנה עליה ספוג וכורך עליה בגד קשה, או קח חתיכה מאבן הנקרא גאליוקטן שטיין הנמצא בבית מרקחה סמני רפואות (אספֶטֶהקע) ויחשוב

אורו על נושא והעבר אורו על מקום יציאת הדם כמה פעמים. עוד אחרת והיא יותר טובה : כי ימצא את המקום שממנו יוצא הדם יתפוס שני גדליו באגודל ואלצע וילחץ את המקום בחזקה בין שני אלצעותיו לערך רבע שעה ואם ילצה הא' לכבוש את האבר הבני יעמוד תחתיו וימצא את מקומו בפעולה זו ויעמוד הדם ויקרא בלשון קמפסרעססע ויתר מיני רפואות וסגולות המצא בחלק הרפואות.

סי' ח' מנהג להדליק נרות בשעת המילה.

שבלי הלקט הלכות מילה סי' ז'. מנהג להדליק נרות בבהכ"ז שיש בה ברית מילה וי"ל ע"ש כי נר מצוה ותורה אור, והוא דרך שמחה וכבוד. עוד ג"ל ע"א שסמכו על האגדה או על הירושלמי שכן היו נוהגין בימי הגולה להדליק נרות בבית שיש בו ברית מילה לאות ולסימן לעוברי דרך שם שיסירו וידעו ישראל שיש שם צ"מ וילכו שם לשמוע הברכות, וכמו שסיד הקלירי בשמונה עשרה של חנוכה: באור הנר בצרור חיל אות ברית מגנבת. (ובמחזור רומי בפיוט של שבת חנוכה, יעשו חכמי עגלה, להעמין במגדלות חכילה, רמז ששם ברכות הלולא, כמו כן עשו בחכמה, בנרות להסמין בתי חיומה, מצוה מילה לסימה). ואע"ג דבחלמודא דידן בסנהדרין בפ' א' דיני ממונות לא משמע הכי, דהכי גרסיין חס קול ריחוס בצורני שבוע הבן שבוע הבן, אור הנר בצרור חיל משחה שם משחה שם, י"ל דהתם תנא איפכא דרוב פיוטים של הקלירי ע"פ הירושלמי ועל פי האגדות. עוד מלאחי מה שעושין נר גדול בבית הכנסת ביום המילה סימן למשחה כדאמרינן בא' דיני ממונות אור הנר וכו', וגם מה שנותנים משה על פתח בית הכנסת בשעה שמלין סימן משחה כדאמרינן בפרק המוכר פירות כ"ז שמה פרוסה אורחין נכסין, ואמרינן לקמן שדרך לעשות סעודה ביום המילה ע"כ מלאחי ואינו ג"ל מה שפי' שהנר סימן למשחה של מילה, דהתנא דאמרינן אור הנר בצרור חיל משחה שם היינו משחה של חופה. או י"ל דהכי קאמר הנר סימן למשחה של מילה כ"ש במקום אחר שהוא סימן למשחה כדאמרינן אור הנר בצרור חיל משחה שם: ועי' חוס' שם. ועי' רוקח הל' מילה סי' י"ג שכן היו נוהגין בימי השמד, ועי' בערוך ערך אור וז"ל: בימי השמד לא היו יכולין לעשות חופה ומילה בפרסה"א והיו עושין בנגעא, וכל מי שהיו לו נרות דולקין באסקופה יודעין ששם סעודה הכנסת כלה, וקול ריחוס מילה ובאים לשמוע הברכות ע"כ.

מגלה ע"ז. ליהודים היתה אורה, ושמחה, וששון, ויקר. ח"ר אלעזר אורה זו תורה, וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה י"ט, וכן הוא אומר ושמחה בחגך, וששון ח"ר אלעזר זו מילה וכן הוא אומר שם אנכי על אמרתך, ויקר אלו חסדך, ויקר אהבה רמז תהר"ע.

תחומא סי' בהעלתך. גריבין להדליק נרות בבית הכנסת בשעה התפלה ביום המילה. אמר הקבי"ה לישראל אם הזהרתי להיות מדליקין לפני, אני משמר נפשתיכם מכל דבר רע שנמשלו נפשתיכם לנר, שנא' נר ה' נשמה אדם, כי נ'פ"ס ר"ת: נ'ר, פ'חילה, ש'מך. משמע מזה כי הנר מחקן הנפש, עי' של"ה דף קי"ג. טיב הארץ דף ט"ו. עמודיה שבעה עיר סי' ע"ו. עוללות אפרים עמוד הי"ד.

מהר"ק מדליקין י"ג נרות לברית מילה כנגד י"ג פעמים ברית הנאמר בפרשת המילה, וכנגד י"ג שבטים. וראוי להדליק קודם התפלה, וכן הוא בחניא, ובמהר"ל, ובש"ך, זכר דוד מ"א סי' ג"א נתן סימן לזה הרבתי נר למשיחי, ר"ה מילה, ש"בה, י"ו"ט, חנוכה, יולדת, הזמנים שגריבוס להדליק נרות בבהכ"ז כי היולדת אחרי לידתה באה לבית ה' להודות לו על הולדתה

ומביאה נרות לדקה ע"ש צאורים כבדו את ה'. מהרי"ל הל' מילה. מדליקין י"ב נרות כנגד י"ב שבטי ים וזריכין להדליק ג"י אחר המילה.

יענן בצרכות שמים. ויש להדליק י"ב נרות קטנים בכותלי בית הכנסת כנגד השבטים, וגי' לפני התיבה גדולים כנגד האבות, שו"ת באר יצחק סי' י"ד, וטובין להקל לזווג לאינו ישראלי להדליק נרות לזורך סעודה חמונה או מילה דס"ל אמירה לכריזי אפילו במלחמה גמורה במקום מנוה שרי. אבל אין להחיר אלא לבני חורה ולא לע"ה דלמא אחו למישרך עשי שו"ת רדב"ז. ועיי' חוקי חיים על א"ה הלכות שנה אורח ו', וכן דעת השאלהות בבה"ג דשבות לזורך מנוה שרי וכל מנוה בכלל.

ועוד ט"ח משום שדרכו חז"ל ע"פ ותרע אוחו כי טוב הוא ב' דרכות שגולד מהול ובתמלח הבית כולו אורה (קשה מ"ל לרש"י לפרש שנתמלא הבית כולו אורה מן הפסוק ותרע אוחו כי טוב הוא, הלא אין שייכות לומר טוב על הניקוב בן יומו אלא לשון יפה וצדק. וי"ל משום דבאור כתיב וירא ה' את האור כי טוב ובלילה משם כתיב ותרע אוחו כי טוב הוא לכן דרשוהו שנתמלא הבית כולו אורה, וגם באמת היה הוא אורו של עולם כולו עשי נחמה הירעה שנתמלא לנר שנה' כי נר מנוה והורה אור). זכר למנהגו שמדליקין נרות בשעת המילה, ע"ה שמדליקין נרות לכבוד האורח הנכבד הנצ' לראות בקיום המנוה. ע"ה לפי שישראל מאמינים באמונה שלימה על כל ילד שנולד שהוא יהיה המשיח, ולכן מדליקין נרות ומזמזין זמירות לשמחת הגואל. וזה נרמז בפסוקים מה שמנגן הש"ץ ביום המילה כמ"ס בשו"ת מהר"ם סי' מ"ג: דוממות אל בגרונם וחרב פיהם צידם, לעשות נקמה בגוים הוכחה בלאומים, לאכזר מלכיהם בייקים וכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כחוב. פ"י כי המשיח בעת יתגלה יעשה נקמות בשוגגי ישראל, וייסר אותם וינקום נקמתם וכו' הרב הג' החכם השלם והמפורסם מו"ה רפאל אונגערליידער אבי"ד דק"ק ברלין. ע"ה מדליקין נרות בתוכה ח"י כנגד ח' ימי המילה, כי היונים גזרו שלא ימולו את בניהם ושלא יעבדו נשותיהם ונעשה להם נס לכן מדליקין נרות במילה, הן דמים פ' בהעלתך פראג סס"ו.

1 ובענין המקום הראוי להכין כסא של אליהו נראה דבית הכנסת עדיף, א' משום קדושתה, (ובפרט צדתי העניים אשר אי נקיות שוררת בהם) והב' משום שכל הקהל ימנעו הצרכות משא"ב ששהמילה בבית. והב' כי לפעמים יתאחר המנהל לעשות הפריעה או אירע אירע משבול ח"ו, ובהיות שס' אס' הילד המלא אומה ופחד ויכולה לבא לידי סכנה, והד' לפי שהמילה נחשב לקרבן, והקרבן שחוטף חוץ אסור בו. ולכן ימולו במקום מקדש מעט, וראוי להוסיב את הכסא לנד לשון בדין עולה הגשמיטה בנפון כמ"ס צוהר בראשיה דף ג"ג ובפ' ויקרא דף מ"ד, וב"ר פמ"ו, וב"ב הרב הורה חיים בסנהדרין דף ג"ז וז"ל: מה שמלין בבה"כ בנפון לפי שהעולה שחיפתה בנפון, וכיון שהילד הנימול נחשב כקרבן כך רגלי הסנדק שמלין עליו חשבו כמזבח כמ"ס מהרי"ל, ולכן נוהגין ליתן כוס יין של ברכה לשחוק לסנדק ולהניקו כמו כוס של קידוש, לפי שהעולה טעונה נסכים, ולכן האב והמוהל כשמברכין זריכין לעמוד כמ"ס בש"ע י"ד סי' רס"ה דתמולה כהן המקריב הוא, וכהן העובד יושב בהזמרה דכתיב לעמוד לשרת בסוף אלו הגשרף. והאב ג"כ כיון שביא קרבן כמ"ס בספרי שהיו הכהנים, ליום וישראלים עומדים ע"ג מאכץ חקנו מעמדות.

סי' ט' ענין כסא אליהו ומקור מנהגו.

והגון לעשות כסא לאליהו שנקרא מלאך הכרית, ע"ס שקנא קנאה ה' נבואה, כמו

חלק המלואים סי' ט'

פנחס ועי' ז"מ דף קי"ד כמ"ד פנחס זה אליהו, וכמ"ס פנחס בקנאו את קנאחי, כך נאמר
באליהו קנא קנאחי לה' וכו'. אמר הקב"ה חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שהראה
אהו בעיניך. מכאן התקינו חכמים לעשות כסא כבוד לאליהו שנקרא מלאך הברית וכו' עי'
פרקי ר"א פ' כ"ט. ש"ע י"ד סי' רס"ה, ועי' זוהר בראשית דף ז"ג ע"א. רשב"י אמר הוה
דאמר שלעונם הדילטוריא הו' גזר עליו המקום שיבא בכל ברית שיעשו בני. ת"ח בקדמייתא
כתיב מה לך פה אליהו וגו' וכתיב קנא קנאחי לה' כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו' אל"ה הקב"ה
חייך בכל אתר דהאי רשימא קדישא די ירשמון ליה בני בבשרהון אנת תודמן תמן ופומא דאסהיד
דישראל עזבו, הוא יסהיד דישראל מקיימין האי קיימא. והא תנין ע"מ אהענא אליהו קמי
קב"ה על דאמר דלמורא על בניו ועי"ס דף י"ג ע"א וז"ל: ועד תנין דעני בר גס לתקן
כורסייה חדא ליקריה דיליה ולאדכרנא בפומיה דא כורסיה דאליהו, ואי לא לא שארי תמן וכו'. ועי'
י"ד סי' רס"ה, וכ"כ רבינו מאיר בן גבאי בס' תולעת יעקב שזריך לומר בפירוש זה הכסא של
אליהו, ואם לי"א בן אינו בא לשם כך ראיתי במדרשו של רשב"י ע"כ, ועי' מטה משה הל'
מילה. ועי' זוהר פ' לך לך. בזמנא דביי אסיק בריה לאעליה להאי ברית קמי קב"ה לשמליה
דיליה ואמר חמו מה בריה עבדה בעלמא, ביה שעתה אזדמן אליהו ושם עלמא בד' עאסין
ואזדמן תמן וכו'. עי' שבלי הלקט הל' מילה סי' ד' וז"ל: מתאחי בהלבוח של ר' שמעון קיירא
המובא בתניא סי' ז"ו ובפרקי ר"א פ' כ"ט. ונהוג רבנן למעבד כסא כבוד בברית מילה משום
כבודו של אליהו דמתקרי מלאך הברית כדתייבא בברייתא דר"א בעינין שאמר קנא קנאחי וכו'
ובאן אהו מקנא לי על עסק הברית, חייך אני אכרות לך ברית שלום וברית כהונה, ולא עוד
אלא שאין ישראל עושין ב"מ עד שאתה רואה בעיניך, ומכאן נהגו למעבד כסא כבוד למלאך
הברית שהוא אליהו ז"ל דכתיב ומלאך הברית אשר אתם חפצים וז"ס הסייען בס' ע"ב ח"ז
ז"ך. אליהו בא לנו. בין גוי אליהו ח"ז ר"ל ביום השמיני, עי' אבודרהם ועי' סהד יחא ערך
כסא לאליהו ועי' שיע י"ד סי' רס"ה סעי' י"א, עי' זכר דוד מ"א פ' כ"ז וז"ל: והמקרא
פזוחה על הכסא פזרעה גשא בצרכה כהניס, או בפזרעה פנחס, או בהפזרעה ויד ה' יהיה
אל אליהו, ובפרט על פסוק פחה ר' אבא ואמר בפזרעה פזרעה בישראל. ובקנא מקומות נהגו
להדליק נר תמיד על הכסא בביה הכנסה כמו לפני ארון הקודש, וזכריון להעמיד הכסא ג"י קודם
המילה ולהניחו כך ג"י אחר המילה. וכן נר דלוק בבהכ"מ ג"י וג' לילית רשעים, ויש מקומות שמיחין
התינוק הגימול על הכסא כדי שיברכהו אליהו ז"ל ועי' רוקח סי' קי"ג, והמנהג בירושלים בבתי
כנסיות הספרדים יעמידו ב' כסאות, האי למושב הסנדק והב' עומד אלל ארון הקודש מוכסה בפזרעה
יקרה ואי' לא יבז עליו והוא יקרא בשם כסא של אליהו הגבוי ובק"ק רומי המנהג שיש להם
כסא גדול הדר מאד הנקרא כסא אליהו ומקומו בכותל בית הכנסה מוכסה בפזרעה יקרה ואין
מלין עליו אלל קודם המילה עומד המוהל לפני הכסא ומהפלת הפלחו, ואם יש מילה בבית מביאין
את הכסא במקום המילה, ומזה הטעם הוא שבלי פסח מזמנים כוס הדר ויקר מלא יין ואומרים
שזה הכוס הוא של אליהו הגבוי ז"ל ופוחתין הפחה ואין ברוך הבא! דהואיל דבליל פסח ישראל
מקיימין חקת הססח, וא' מחוקותיה לריך שיסה מהול כמ"ס וכל ערל לא יאכל בו, וזדעה ר"י
אפי' מילה עבדיו מעפכתו מלאכול הססח, ומשי"ה בא אליהו ז"ל לראות בקיום המצוה אי' שהיא
שחיס פסח, ומילה. וכתיב זכר דוד שס' ופורסין פזרעה של בית הכנסה לכסא של אליהו,
להורות לנו שס' השכינה שורה כמו בהיכל שלפניו חולין הפזרעה וזה מ"ס הרב עובדיה ספורנו
בפ' שמוה דף כ"ט א' וז"ל קרה יום מילה בנו אשר בו תשרה השכינה לעמוד בברית בעינין
נמולו אהו, וירא אליו ה', ואולי זאת היא סבה המנהג להכין כסא כבוד במקום המילה לכבוד

השכינה וזו נאמן שלו אליהו הנביא נעשה ונתקן הכסף ההוא, ומקור המנהג שאמרנו להניח הכסף ג"י אחר המילה זכר ג"כ מהפייטן שאכתובו ז"ל: לרפואתו ג"י כסף מתוקן, וסי' הרב הדרת קודש דהיינו שהכסף שמלין עליו אין זין אהוה עד תשלום ג"י, לפי שהחיוב מסוכן בהם מחמת הכסף, לכן מניחים כסאות המילה כדי שיעלה זכרוננו לפני הקב"ה ויגין עליו, רמז ביום ה' ה' הכתוב בהושע יחיינו מיומים ביום השלישי יקומו. ואז הפייט שמיניחים הכסאות ג"י לרמז שבזכות המילה זכה לזה יום השלישי ע"כ, וכן יסד הפייטן בשלמוניות למילה: יען קנא גלעדי בקנאתך, ושניה על עזבו הורחק, כסאו לעדות מוכן לעדך, ערובים הכסאות שלשה ימים וכו' אלא שמדברי הפייטן נראה שראוי להניח כל ג"י הכסאות, אבל המנהג הוא שאין מניחין רק הכסף של אליהו ג"י ולא הכסף שמלו עליו, וכזה הזוהר בפ' הזרע שלשה ימים דמילה רביא כזיב ורוחא לא שריא בצופא כשאר יומין, וכזה מהרמזי ז"ל שבג' ימי המילה דזו הגוף כזאב הרוח הולך לו כי לא לומד ולא נוטה בזה לשבול כל הכסף ההוא, ואז אין באדם רק אהיה הנפש שהיה במעי אמו, אך הרוח ההוא אינו עמו עד עבור ג"י ע"כ, ח"כ לפ"ז הפעם שמיניחים הכסף של אליהו אחרי המילה ג"י כדי לעוררו שיאזיר אחריו ברכה לאגוני מנחה, ולאזוני מנחה לחינוך המסוכן בזמן ההוא שהרוח הולך ולא ישוב אליו עוד עד כלות ג"י. והמנהג כשמיניחים בצ"ח הכנסה מתקנים כסף של אליהו בצ"ח ג"כ מב' פעמים, אי שאם יקרה חיזה עיכוב ולא יוכלו למולו בצב"ג ומוכרחים לעשות המילה בצ"ח הכסף מזומן כראוי, ועוד כיון שאליהו שומר החינוך להגלו מכל רע בדין הוא שיהיה כסאו מתוקן לשרת עליו בצ"ח ויבא אללם איש אלהים קדוש הוא וכו'. ובי האמר הח"ך יזויר שאליהו יתאז בכל בריה מילה הנעשה בישראל ומה יעשה והוא עם משפח ומפורד ובעת אחת ימולו רבים אלה במזרה העולם ואלה במערב? אלא אליהו אלה ניזון אי לכל מילה ומילה, כמו דעה כמה חכמים.

זה מ"ש בסנהדרין דף ט"ל א"ל קיסר לר"ג אמריתו כל בי עשרה שבינתא שריא כמה שכינתא איבא? קריה לשמיעה מחייה בהשקיה (על נוארה) א"ל אמאי מחיה ליה דעאל שמשא בבינתא. א"ל קיסר שמשא אכולא עלמא נוחא. א"ל ומה שמשא דהוא יחד מן אלפא אלפי רבון דשמי קודשא ב"ה נוחא לכולי עלמא שכינתא דקב"ה עתו"כ, לכן אין ספק שאליהו ז"ל נמלא בכל מילה ומילה בישראל מקיימין. וכן בכל פעם שבא ניזון משה רבינו בעולם אזי אליהו בעלמו בא ונעשה סנדריקוס, כמו שאירע אלל הרמ"י ז"ל שהיה ניזון משה רבינו ע"ה. וספרו שאליהו נגלה בעת סנולד הרמ"י ז"ל לכמ"ר שלמה ז"ל אביו של הרמ"י ז"ל וה"ל השמר והזהר שלא תמול אחוה עד שיבא הוא להיות סנדק להילד הנולד והכי הוה כי ביום הח' ישב על הכסף אשר שם הנער והחזיק ברגלו הנער הנימול ולא ראהו שום אדם רק אביו לבד וימול הנער ויוליכהו לאחו וקודם שהגיע לבית נתרפא המילה כחיוב הנימול ממנה שנים ויחממה מאד ע"י. אמנם בעת שבאהו בעולם בשמות אחרות שאינן מפורש מ"ר אז אליהו בעלמו לא בא אלא סולה אי ממשרתיו כי יש לו שנים רבות מלאכים החיו שמשמים אהו כנז' בפרקי היבולות ע"ש. ולפעמים אם המוהל דניק וחסיד אזי אם הוא יכוין בברכה ויכל להיות שיבא אליהו ז"ל ג"כ בכבודו כדי להביא עמו חיזה ניזון של דניק אי גדול ופי' בזכות כוונה המוהל לכן ראוי לכיון בברכה שיש ג"כ אהיותו כמנין המלאך הקדוש יהוא"ל שממנו אחיזה אליהו כנז' בס' בריית מנוחה, וכיון במילוי מילה מ"ש יו"ד למ"ד ה"א שנימטרי אליהו בארבע וכו' עיי' זכר דוד ח"א סי' כ"ז: עיי' מגן אברהם כ"י להכנס הפלוסוף אברהם פריטול בעל המחבר ספר אגרות ארחות עולם חזן וסופר דק"ק, סירארא נכתב שנת 1502 מבית עקד ספרי המלוכה

דפה זה רשימתו: Ms. hebr. quart Nr. 65 שם פרק כ"א: בסוד ירידה גוף האלקים היושבי בשמים לבא תוך הלחם אשר ביד הכהן לדעתה עם סוד כסא אליהו לדעתו.

פעמים רבות בא זכרו בזה המאמר מה שיאמינו הם בסוד ירידה גוף האלקים המפואר היושבי בשמים בלחם אשר ביד הכהן ועתה יבא זכרו הנה בפי' המיוחד הזה וכל מה שהשיבותי למתוכחה.

וזה כי מחוייב להאמין אלגם כי בכל יום ובכל זמנה וביד כל כהן וכהן חיזה שיהיה או לדיק או רשע בעת הזכירו את המאמר ההוא המיוחד בתקרובה יהיה חקף ומיד ירד האלקים בגופו המפואר כמותו שנתלה עם ממש מאלל כסא הכבוד אשר בו המרחק ממנהלך כמה אלפים שנה ויכנס כלו בתוך הלחם הקטן אשר ביד הכהן ובכחהו, ויהלצב כולו מזוהרה וישאר הלחם ההוא במקרוי מבלי השתנות זורה, אבל יאכלוהו הכהן כולו. וכן יהיה משפע כל כהן וכהן וכל זמנה ובמה בעת א' וברגע א' ואפי' ריבוחים אלפי אלפים כהנים יהיו. ויתחייב להאמין שהוא גוף האלקי וביד כל א' יהיה כולו וכולם יאכלוהו לגמרי, ואחר שוב ויהעלה הגוף ההוא לרדת משפיעת עליון, וכן יעשה תמיד כל היום עד היום הזה.

האמנם להבצת כנגד העיקר והיסוד הזה הנה הוא מבואר בציבור שבלי חולק כנגד השכל וכנגד המושכל והמפורסם וכנגד האמת, כי איך יתכן להאמין שישוב ברגע א' עש א' נסדר כלו מוקבץ בכמה עממים נסדרים אחרים ובכמה מאות נסדרות, ואיך יתכן שישוב העשם מקרה, והמקרה עממי, ושישוב החלק מהלחם להיות בלו, והכל להיות חלק כמו שזכרתי דבר זה כבר באריכות:

ובאשר גדל הויכוח בזה נשאר הדרוש הלא הלוי באמונה לבד מבלי ראיה מופשית אבל כל החכמים אשר דברתי, ואולם הראוי להם להאמין הוא מ"ש בדברי השילוחים בפי' כ"ד למאשיא, אחר שעשה ישו קידוש והמוציא בליל סעס נחן מהלחם לתלמידים וא"ל הנה גופי ואכלוהו. וכן אחר קידוש היון על הכוס נחן להם כמנהג ישראל ואמר שהו מן זה כלכם הנה זה הוא דם מן הצרית החדשה אשר בעבור רבים ישקף לכפרה עונות:

וקרוב לזה אמר לוקי"ש בפי' כ"ד ג"כ אחר שעשה ישו המוציא וקדוש אמר, הנה זה גופו הוא על הלחם. והנה כוס הצרית החדשה בדמי אשר שוקף בעבורכם:

וכן מארקוס בפי' י"ד כתב הענין הזה ממש במלות מהחלפות מעט, אבל כיום אני לא ראיתי מזה כלל אשר לכל המאמינים באלה לא ראיתי בהם כח ולא הודאה מחוייבת להאמין להם כי אכילה לחם מזכרת המוציא ושתייה יין מכוס הקידוש אשר קדש ולא יתחייב, ולא כיון אל המעשה הזה כי הורח חכמים הוא לאכול המוציא וקידוש:

אולם על מה שישלח המעשה הלא הפלא ופלא הוא מה שלא הפול בו האמונה שיהיה גוף האלקים כולו ברגע א' ביד כל א' מהכהנים הנגשים אל ה' להספיל וכל א' וא' יאכלוהו ואפי' רבותים יהיו.

ומה שהשיבו הם בזה נוסף על מה שזכרתי הוא מה שיאמרו חכמיים כי הדבר הזה גזר עליו האלקים ממש ברוח קדשו אשר הוא ומעשיו למעלה מן הטבע, וכמו שלא נוכל לדעת מה הוא ולא חכמתו וידיעתו איך הוא כי לא יראהו האדם וחי כך לא נוכל לדעת ולהבין את הדבר הזה אשר דבר ה'.

אמנם פעמים זה שהשיבו אלי קצת חכמיים מענה לבן על כל אלה לאמר מדוע לא יוכל להיות הדבר הזה בלחם הלא אשר יסדו ה' ברוח שפתיו להיות כאשר האמינו חכם בני ישראל בכסא אליהו שיהיה הוא אליהו ז"ל גם הוא נמנע בכסאותיו המוכנים בבחי בני ישראל

באלפים ורבעות מן המקומות ברגע א' בכל בתי ישראל אשר ימולו בו הנה אליהו שם לכלם ברגע א'. ואם אליהו הנביא ממש הוא נמצא באופן הלז במקומות מהאלפים ברגע א' על כל כסא וכסא, מדוע לא יוכל להמלא האלקים במקומות רבים כמוהו, וביותר ראוי ונאות ממנו? זאת היחה לי מהם ומחכמיהם להשיב לאמת כונה הקדמת בדרוש הלז היות כי התשובה בזה הוא דבר אשר בא זכרתי בחיבור הזה יפעמים רבות מפוזר ומפורד. מ"מ יחדתי אליו הפרק הקטן הלז למען ימלאהו ביותר נקל האיש החפץ בו ויבין ממנו שיעור רחב ממה שמכר בזה והוא זה כי לפי האמת והמוכן ממנו אין ראוי בשום דבר מן האדדים להדמות עיני כסא אליהו לירידת גוף האלקים בגוף הלחם. לפי שענין כסא אליהו אצל חכמי האמת אינו אליהו בעצמו ובכבודו יבא הוא וימלא בכל כסא וכסא ושם יהיה נמצא במציאות מיוחד. רק הכונה אמנם בבנין הכסא הואו אליו הוא לידת הכסא ההוא בכל בית ועבר הנימול לזכר כבודו אליהו ז"ל בסוד מנות המילה אשר עליה נחקק פנחס שהוא אליהו בדבר זמרי אשר עמא אה בריתו הקדוש בבשר נכריה וזיף כונה סוד המילה והוא נחפרש מהחופש דרך נס להמיחס ברומה ובאבר החוטא, ומכה השכר שזכהו ה' כמבואר בספוק לכן אמור הגני נותן לו אה בריתו שלום, הקרו וגזרו אנשי הקבלה ז"ל לבנות כסא לשמו, ולמען יזכר שמו וכבודו וסוד מעשהו הנריך לנימולים בבית כל בן ישראל הנכנס לברית, ועליו בכסא ההוא חיה נרמזת ככונה רוחנית ענין אליהו ז"ל שרצה לקיים סוד הברית בגקמו הנקמה וראה מעשה וזכר הלכה. ובעבור זה יגן זכותו ועוב מעשהו לכל הנימולים בכל מקום שיהיו וכל נימול ונימול יזכה בזכותו בהזכרת מעשי כסאו ובהתקדו בו. לא שיבא גוף אליהו, אס הוא חי ומפואר ממש, ולא נפשו הטהורה כלו ביחד להיות אצל כל א' וא' מהם רק ע"י הרמז והסוד הרוחני מן מעשהו וזכרונו לזכות הנימולים כאמור.

אולם בירידת גוף האלקים שלהם כלו בגוף הלחם ובכל לחם ולחם מכהני המשיח ובכל הזמנה הוא האריך הוא זה כי אמונת ההרכבה הזאת היא הרכבה גופנית ממש, מגוף מפואר חלקי אל גוף בלתי מפואר לפאר אחרו וישוב הגוף שהוא בלתי מפואר להיות גוף מפואר חלקי, או הגוף מפואר חלקי להיות גב הוא בלתי מפואר, עם היות נשאר המיד ג"כ ממשי וחומרי מקמה ומים ויאכל הכהן אה הגוף ההוא המפואר עם חלקי הלחם אשר שניהם כלם חלקים ממש הוא. ואפי באמת לא ידעתי ספר עניינו אפילו בציטוי מה כי נעלם ממנו חבניתו והוא שלא, וזה הוא ההבדל שיש בין סוד ירידת גוף המשיח בלחם לענין הסוד כסא אליהו : עיין Orient 1847 Litb. Nr. 8 S. 119 ח"ל:

Im Magen Abraham des Abrahami Farisol Kap. 58. (ein polemisches Werk, welches nie gedruckt war und welches wir zu sehen Gelegenheit hatten) lasen wir dasselbe. Dort wird die Gegenwart des Elias mit der Gegenwart Christi im Abendmahl verglichen, und damit vertheidigt. Es dürfte als bekannt vorausgesetzt werden, dass die Gegenwart des Elias bei der Beschneidung der Juden nur eine Allegorie und keine wirkliche Translokation desselben hierbei verstanden werde. Wir lassen übrigens die hierhergehörige Stelle aus dem Werke des Farisol folgen.

ח"ל בציטוי לשון קצת: דע כי לפי האמת והמוכן ממנו אין ראוי בשום דבר מן האדדים להדמות כסא אליהו לירידת גוף האלהי בחוך הלחם, שענין כסא אליהו אצל חכמי האמת אינו

חלק המלואים סי' ט'

אליה ז"ל בעצמו ובכבודו יבא וימלא בכל כסא, כי אם שאנחנו בקיום מצות המילה העקרית החלה וראש למצות תורמינו נכון כסא לאליו שהוא מלאך הברית ועודני חי וקיים בגוף ובנפש, וכל אי ואל שבאה המטה לידו קורא את אליהו חפניו וחשק שיבא אלנו ושם יבא היינו מושיבים אותו בכסא המוכן לו אלל כסא הברית, למען יבא ויקריב זכותנו בפועל המילה הזאת לפני הקב"ה לקרב זמן גאולהו ושיבא מהרה לבשרנו על ביאת משיחנו כ"ש עליו הנביאים ומועלם לא עלה על לב של אדם חכם ובעל שכל להאמין שאליהו בא ויושב בכסאות ההם שמכיים לו בעת המילה וא"כ אין לדבר הזה שום דמיון לדעתם הנפסדה שרואים לקיים שגוף האלקי שנחשב ויכד מן השמים ויבא ממש בלחם אשר בידי הכהנים לחלפים ורצבות וברגע אי הוא בשמים ובמקומות ההם. ע"י ספר קשה ומגן מאת רש"י דף 7' סכתב והס לפי טעותם הוא נידון בצוהר רוחתה ודיל. וע"י אגרות גד"ל ח"ג דף ב'.

סי' י' ענין הסנדק מקורו ומעלתו.

ש"ע י"ד סי' רס"ה ברמ"א שם סי' מ"ד כתב: ונוהגין להדר אחר מצוה זו להיות סנדק לחפוס התינוק למוהלו. וע"י מהר"ל: אמר ר' אבא בשם רבי אליעזר אלמלא מקראי כהוב אי"א לאמרו שהקב"ה נעשה סנדק לא"א ע"ה. וע"י מדרש הנחומא פ' וירא. ילקוט שמעוני נחמיה פ' טו. ור' אליהו התשבי כתב נוהגים לקרוא למי שמחזיק בן חבירו למולו סנדק, ולא מלאחי הלשון הזה בשום מקום, גם בעל הערוך לא הביאו עכ"ל, ובעל מ"ע כתב סנדק בל"י ורומי פטרון ופרקליט. ומקור מנהג הסנדק הוא במדרש שוח"ט הביאו הגהות מיימוניות פ"ג דמילה וז"ל: זה שהומדין ומהאזין לחזון התינוק בשעה שנימול על הנכרים ולהיות בעל ברית, יש סנדק לזה במדרש שוח"ט סי' ל"ה ע"ש כל ענינותי תאמרה, אמרו בשמל אי"א ע"ה נרצע מאד ואחזו בו הקב"ה במילה, שנא' וברוה עמו הבריה, ונעשה לו הקב"ה סנדקות ונתן לו אז ז' עממין ואלרס. ומהו נוהגין שהסנדק נותן דורון לנימול כמ"ס הזוהר פ' תרומה דף קכ"ה ע"א. האי מאן דבעי לאשחדלא בצוהר אצטריך ללא לאשחדלא במנהג ובריקניא, אלא אצטריך לבר נש לאשחדלא כדקא יאור כסוס חוליה, שנא' איס כמנהג ידו ככרבת ה' אליהך אשר נתן לך. וכתב הגאון מנחת חנוך כ"י מבאן רא"י לגדל מצוה סנדקאות דהולך בדרכי הש"י כמ"ס והלכה בדרכיו, כמו שהוא ית' נעשה סנדק לא"א וסייע לדבר מצוה, כך כל סנדק מסייע לדבר מצוה. גם רגלו דומות למזבח ע"י פענה רז"א סי' לך לך. ובהרנוס יונתן בן עוזיאל ב"פ ויחי גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברבי יוסף, ר"ל שה' סנדק, והרנוס יונתן ב"ע אופ בני מכיר בר מנשה כד איתילידו גזרונן יוסף. ופי' המפרש ליונתן שאל אותה על ברבי הסנדק. א"כ י"ל שיוסף היה הסנדק וזהו על ברבי יוסף היו נימולים, ומבאן רמז לסנדק מן התורה. ע"י מדרש חזיה ורובה. וע"י ביאורי מהרש"ל סוף הלכות גדה שכתב שמלאך מעטרון נעשה סנדק לרי ישמעאל בן אלישע כ"ג. לשיקב כל עשה שה' רוצה לעלות לרקיע היה מזכיר את השם שמסר לו מעטרון שר השמים ועלה ע"ש דף ז"ו. וע"י ויקרא רבה פ' כ"א: רגלים ממהרות לרוץ לרעה. הוי דן אחר המילה שהיא בין הברכים. ופי' הוי"ה וקטו ב"מ לפי שם בה מצוה מיוחדת לרגלים להיות שובין למילה. כמ"ס רז"ל שזו המטה מיוחדת לברכים ולזה אמר באן שהמילה בין הברכים בל"י לחפוס התינוק למילה.

ואמרו חז"ל נפסיקתא רבתי ובילקוט תהלים רמז תשכ"ג וכלל נסעור נזיר לנך. ח"ר הובא רמ"ח ג"ע בתורה כנגד רמ"ח אנבים שנאדם כל אבר ואבר לווה על האדם עשה כי קלוה שחיהו בזכותה ותאריך ימים, וסמ"ס מלות ל"ח כענין ימות החמה, שנכל יום נשעה

שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת לווחת ואוונרה לאדם גזרני עליך צניי שהגיע יוניך ליום הזה שלא תעבור צי עבירה ואל תכריע אחי ואת כל העולם לכף חובה. וצפסיקתא פי' בראשית רבי' ע"ע כנגד איברים שבאדם כל אבר ואבר אוונר לאדם צבוקסה מניך עשה צי את העלוה הזאת. וספ"ה ונלות ל"ח כנגד ימות החמה, כל יום ויום אוונר לאדם צבוקסה מניך אל תעשה צי את העבירה הזאת. ולריך לתפש אחר יהודי כשר לעשותו סנדק כמ"ש ויהר"ל כנוו הנוהל, כדי שיצא טהור וכו'. ועוד כדי שיצא אליהו ז"ל וישב אלל הסנדק, דאס ח"ו הסנדק אינו הגון, כנוו עשיר צבוקסיס ועני צמעסיס טויזיס סורו עמא יקראו לו, ולא ישב אללו ונללך הצרית. כי הסנדק דומה למזבח, וכנוו סלריכיין לנהוג קדושה צמצח כמ"ש וטהרו וקדשו, דאס עמא היה לא היו מקריצין עליו קרבנות לה'. כ"כ צבוקסה דאס ח"ו אינו ירא ה' הוא לא יגש להקריב פגול הוא לא ירבה. ויהר"ס ז"ל ה' עובל עלמוו כשנעשה סנדק כדי להחזיק התינוק צטרה לצרית, כנאמר המדרש הכל יצא טהור וכו' צבור אדם כי יקריב ונכס קרבן לה'. וע"כ יעשה צקדושה וטהרה ככהן העובר צבוונה צלי ונחשצת פסול. כי דס המילה צמקוס קרבן, וכנוו שמתעבה זרה פסול צקרבן כן צמילה. לכן הסנדק קודם צמעלה למהל. כי ע"פ המקובלים הוא צ"צ ראשון. כי המוהל הוא צמקוס השוחט, והמצחח הוא הסנדק ועי' ש"ע י"ד סי' רכ"ה סעיף י"א צהג"ה. ואע"ג דרמ"א צדרכי ונשה ס"ל דחומרא צעלמא הוא. כבר כתב עליו חיד"א ז"ל צדרכי יוסף וז"ל: ואני אוונר דאס הוא צלתי טהור, עוב וישר לעצול ולא יגש אל המצחח צבגדים לואיס עוד טוונאמו צו. וכ"ש אס וכוון לתקן כי לא טהור הוא. ורבים נהגו לעצול סמוך לעלוה וכן ראוי לנהוג. וכחצ עוד שס דמלות הסנדק היא תיקון לפגם הצרית, ויש להשתדל אחר מלות זו ציניי הסוצבים וכו'.

ונה שדמו הסנדק למזבח שנקטירין עליו קטרת, למד רציוו פרך דלין כופלין לתח צניו לצ"ב א' פעמיס ושלש, רק לכל צן הטולד לו צורר לו ציב אחר, ונשוס דאחמור ציונא כהן שהקטיר קטרת פ"א לא טנה זה עוד לעולם. מפני שהקטרת ונעשיר, דכתיב ישימו קטרת צאפק וסוניך ליה כתיב צדק ה' חילו. לפיכך צכל פעם היו נותנין לאחר כדי להעשיר כהן אחר ה"ג ל"ש.

והרב חיד"א ז"ל מלא הנקור דצרי רציוו פרך ז"ל צתוס' דיונא דף כ"ו הצילו רציוו צללאל צליקוטיו כ"ו וז"ל: יש צמדדש טעם שיש להאדם להשתדל להיות צ"צ לפי שדומה אותה מלות לקטרת כדאמריין צעעה שונל א"א א"ע וצ"ב ירד הקצ"ה לשס א"ל ונלה"ס ונה לך לפנות אל גצעת הערלות כלו' וקוס ונטוקף א"ל חציבים עלי כקטרת דצחד קרא כתיב גצעת הערלות, וצחד כתיב גצעת הלבונה וילפיין ונהדרי. ואונרו צמדדש כף אחת שכסף יצרו. מלאה קטרת שהיו ריח ונעשיו של א"א נעיומיס כקטרת. לפיכך ונהגו שללו שלא ישנה אדם להיות צ"צ ונצי תינוקות לא' כדאמריין גבי קטרת.

וכחצ עוד שס הרב הצו' צשוירי צרבה י"ד סי' רכ"ה אות ה' ונראה דאע"ג שמונה זו שכיחא ועוד דדוני לקטרת צעלנא, רלו להראות חיבוב המלות להודיע שהיא כנוו קטרת. לכן נהגו שאדם א' לא יהיה סנדק לטני צנים ונאדם א' לדמות צלד מה לקטרת. (אבל אנו חין חושטין לזה. ואיס א' יכול להיות סנדק לכונה תינוקות אפי' ונא"ש א' וכ"ש ונאנשים שוויס). וכ"כ צפתח עיניס ציונא דף כ"ו ע"א. סלריך לדקדק צזה כי צזה ונחצבין העלוה האצ וציב לו' שסס ונקטירים קטרת, ולפי דדונין אינו גמור, שהרי מלך אחר כתב הרב דודע ציהודה חיד"א סי' פ"ו שלא יהיה סנדק כ"א פ"א כל ימיו, ונציא הטעם ונ"ש רז"ל

חלק המלואים סי' י'

צעירובין דף ס"ג הותן ונתותיו לכהן א' מציא רעב לעולם. ונאלא דגם האז בשלו ראוי
 שלא ליתן הכל לאיש א' עיי"כ. ולא דמי כלל, לפי שהמנהג שהסנדק נכבד לאצי הנין צדורין
 או צנועות, ושם צכהן הוא נותן לו חלקו. ותמי' שהתוס' ורבינו פרץ לא זכרו הא דנותן
 ונתותיו לכהן א', ובכל זאת אמרו רז"ל הטעם כונו הקטרת שלא שנה זה אדם, אבל
 נהדרים המורה לעשותה צדדים, כדי שיזכו כונו צ"א, כמ"ש הש"ך, ולא כניח דוד שפקפק
 בזה, ולא כהמנהג שנוציא פני אהרן בהשומטה שאין עושים נלות סנדק אלא פ"א בשנה ולא
 שנים. ואף רבי יהודה החסיד הזהיר ע"ז צלוואתו ס' ו' שלא יעשה חזירו סנדק לשי
 צניו אלא"כ נתן א' מהם עיי"כ. ועיי' זכר דוד ונאמר א' פ' עיי"ה. ואפי' נקוקס שמושטין
 לבערת רבינו פרץ ור"י החסיד וי"ט לא חייש להו היכא שהאז עצמו ירצה להיות סנדק
 לכל צניו, ונשום דכל וי"ט וכל חלקיה של אז היא, והוא נזכה לאחרים, וני למוהל, וני
 לסנדק, וני לסנדק קטן, והרי לקטרת עצמו שאליו דנונית וי"ט כנז' ונינו בכ"ג שהקטייר
 כל שבעת ימי הפרישה קודם יום הכפורים כדי שיהא רגיל צעבודה. ולא אמרינן חדשים
 לקטרת, ושיהיה אסור להקטייר יותר מפ"א כונו בשאר ימות השנה, וה"ט נשום דחיוצא
 רמיא עליה להרגיל א"ע צעבודה. וה"ל כ"ט כיון דנולת המילה עליה דאז רמיא. (ואנו
 אין נוהגין כן, ועייני ראו צכונה קהלות שנוכבדין נלות סנדק להרב אביד' אפי' איש אחד
 כונו פעמים, ורובן ככולם הם עניים מדוכאים ר"ל, ולא קלטה בהם אפי' ונקלה וריח
 הקטרת. ואיש עשירות של אלו? אלא שזכר נלות צהאי עצמו ליכא. הונחצר.)

ועוד יש מ"א שנותן המילה דוונה לקטרת. כי הונחה צדו הקהלות שמהדרים
 לעקוב צאחיצת כלי המוהל כאלו הוי נולה, וקונים אותה צדמים ונשומט של בית הכנסת.
 כונו צקטרת שני שנוטל הונחתה גם הוא בכלל צדק ה' חילו כמ"ש צירושלני הנו' וני
 שזכה לקטרת אומר לזה שעל ימינו אף אחת לונחתה נוללת שני כהנים ונצרכים בכל פעם.
 ולכן כשאירע נילה בשנת, שאסור לטלטל לרכי נילה ואינונל לאחרים רק למוהל
 ונקרי דלא איחקאלא וי"ט יש להקל צנוסייע נילה, שנותרין לטלטל הכלים ונושיעים
 למוהל א' א' כפי הבורך. עי' פתד יחק ערך שבת, ועיקרי הד"ט א"ח ה' שבת. י"ד ס'
 מ"ג. ונהר"ל צהי נילה אסר לטלטל הכלים שבת למוהל וללאחרים דחשודים ווקלה. עי'
 ט"ע י"ד ס' רס"ו צרו"א טס.

ולגודל ועלת הסנדק הוא קודם למוהל ולאצי הנין צעליית ס"ח כמ"ש בהגהת
 הלבוש א"ח ס' רפ"ג. ונשכה"ג ס' קל"ה. ומהר"י ס' קג"ל ס' פ"ה שסוף עצמו על התקנות
 שתקן הגאון ליווא שפראג לענין סדר העליה: צראשונה סנדק, ואח"כ המוהל, ואח"כ אזי
 הנין, ואח"כ היאהרל"יט, וכמ"ש צבי אליהו זוטא ס' רפ"ג ס' ק"ג. ועיי' נו"א טס. וכי
 חינוא דאיך יתכן שהסנדק יהיה יותר ועולה נאצי הנין, וכן המוהל שנוטריח עצמו כי
 לקיים נולה, ולכו יחיל צקרצו פן יכשל חיו צוללכתו ונללכת שונים? הן אמת שרז"ל
 אערו דזהו כבודו של סנדק כי רגליו דוונות לנזנח, והמוהל אינו כ"א הכהן הנקריב את
 הנין לשמים, ודס נילה כדס פרים וכצבים ושחיטה כשרה צזי, לכן המוהל נותן ועלה
 להסנדק, אונס לא הונח לנו לונה יהיה יותר חשוב נאצי הנין? וכוכל לומר דנשלולא אזי
 הנין נקיים חיוצו המוטל עליו למוול את צנו, והמוהל אינו אלא שליח האז, אבל הסנדק
 אינו שליח ונאחר ואין לו שום חיוצ לעשות נלות סנדק, רק מרלוטו הטוב חסן צנוות ה'
 ואין לאחרים שום חלק צנועטי ידיו. ועוד הוא נופזר ונונוו ונותן מתנות רק לזכות צזה
 המולה, ולכן נלות סנדק גדולה ונונות מוהל שיש לו הולאה אע"פ שהמוהל ונחמק יותר

ויגנו, לכן ועלמנו ושכרו גדול ונמוהל, כי נלמד שמעשיר נותנת לו עור חיים וכה, כדאמרין בירושלמי בכהן א' שזכה לקטרת ואירע לו חולי שיצתה זרועו ולא היה יכול להשתמש בה ואפ"ה נתחזק ועשה עבודתו לקיים מ"ש צדק ה' חילו ודרשו חילו אף לשון כה וחזק כמו ותאזרכי חיל לנלחמה שנתן בו כח אפי' צבת חולשא עי' זכר דוד מאמר א' פי ע"ו. מזה נראה שגלות הסנדק גדולה היא אף שאין הגולה נפורשת, וכמו שאינו מפורש החיוב שאיש הישראלי היודע לעול שינוול את בן חניו, אלא זכות יחסב לנחשקק בה דהחובה מוטלת על האב למוול בנו, כן ינאף בסקנדק והתורה לא דברה בזה כלום לפי שהוא ענין מובן ועלמנו והשכל נחייבו שריך שיהי' א' תופס את הנער בשעת הגילה, ולחזו צרכיו כדי שהגוהל יוכל לעשות מלאכתו יותר צנקה וצלי סכנה. (והנהגה צק"ק רומי שאין הסנדק יושב, אלא נניחין את התינוק על התיבה, וב' סנדקים עומדין ואוחזין את רגלי התינוק מניינו ומשנאלו, והגוהל באומלע, ועושה ומלאכתו צזריזות). ואיל דאין לעדין הלכה מן הנדרש וכיין שגלות הסנדק לא הביאה הפוסקים הראשונים זולת צנדרסיס ה"ל א"כ אינה בכלל שאר הדינים. אבל י"ל דנוכל ללמוד הלכה מן המדרש במקום שאין חולקין עם התלמוד, ולא כדעת התורה והפילוסופיה. דף פ' שכתב דסקנדק הוא חידוש שנתחדש ציוני רמ"א ז"ל שכתב כן בהג' י"ד סי' קס"ה ע"פ מה שגלה כתוב בהג' מיימוני פ"ב דגילה, והן עלום צנו סנדקם על סמך חלוש הנמלא צנדרש שוח"ט ה"ל (ונעלם ויגנו, כי המנהג הזה הזכיר עוד הראב"ד בהשגותיו הל' מילה) וידוע שאין להוליך שום דין מן המדרשות. ועוד דלאוי לידע שאינו מנהג נחודש, והביא רא"י דאפי' לשון סנדק אינו נהג לא נלשון עברית ולא נלשון כשדית, ובעל הערוך לא הביאו כלל. גם ר' אליה צמור ובעל למח דוד תנהו על שם זה ולא ידעו גוולאו. אך האונת כי הוא שם יוני ועמנו צלי רומי לינדריקוס (sindicus) שהוראתו על מי שהוא ממונה לעשות איזה שליחות ע"כ Adwokat Beistand. הן אונת שהסס סנדק לא נמלא נפורש רק בלשון צעל צרית. וכ"כ צ"י בח"מ סי' תקנ"ט ופסקו הרמ"א בס"ח ואצי הן והגוהל והסנדק כולם נקראים בעלי צרית. וגם אין להפלא אט לא נמלא נפורש בכתוב שם צעל צרית דהלא אף שם של גוהל אינו נזכר שם, אלא הוא לשון חכמים כמ"ש צרים תיקון סופרים פי' כך כך סי' י"ז פ' י"ג. ובגמרא ירושלמית ובצלות נקרא גוהל גזורא כמו שגלינו צפ' ר"א ר' יהודה הגזר גוהל צזון דצינו הקדוש עי' יוחסין דף ס"ט ע"ג. כתב הרב גטע גטע בהנהגת הגוהל סי' ד' ר"ל ו"כ געטע שנקשו לחסיד א' להיות צ"ג, ולהיות שושצין לחתן. אור למצבקים ינוצב לקנות לכס אהבים, תנקשו לאחרים ויאהבו אחסם, ואני מועלה עליכם סכר כאלו עשיתם. אור לחסיד למה הונעו וון הגוולה? וא"ל, אפי' סכר טוב אקבל שקייתי לזה אהבים ושחדלתי וון הכבוד. ועוד יהנה גטע יותר ויגנו. כי אלו הייתי צ"ג הייתי גזל אט העני גוטה שיהיו ונהגים אחת, ועוד צעוד שחברי יוכלו לקיים אעסקו צחורה ובגלות, אבל גוולה שאין רודפים אחריה רדוף אחריה ע"כ. שו"ת כ"י נק"ק אלכסנדריא אט עותר לקטן להיות סנדק תי' כתבו הפוסקים דיפה כח הסנדק מכה הגוהל דהוי כעצמו ונקטיר קטרת שונכבים לפנים ככהן הנקטיר קטרת לפנים וועלה שם ריחו. וא"כ הייטב צעיני ה' שזה יהיה ע"י קטן שלא צא לכלל גלות צמקום דאיכא גדול. שו"ת רד"צ החדשות סי' רע"ח מי שאמר לחניו שיהיה הוא צ"ג שלו לחזיק התינוק בשעת הגילה אט יכול לחזור בו ולתנו לאחר, תי' אט הוא קודם שנוול יכול לחזור בו ומשום דאין אדם נקטה דבר שלא צא לעולם, אבל לאחר שנוול אינו יכול ליתן לאחר, אלא לריך לקיים ולענווד צצבור.

ועי' שניתת י"ט דק קכ"ה ע"ד שזנזיא תשובת הרמ"ש כלל י"ג סי' ז', וכלל ג' סי' כ"ח
 ופסק אפי' קודם שגולד לריך לקיים דבריו. עי' שו"ת הריב"ש שפסק ג"כ ככ"ל. ועי' שו"ת
 שער אפרים סי' ע'. ועי' שו"ת שנות יעקב ח"ב סי' פ'. ועי' שו"ת אדני פז. ועי' שו"ת
 חתם סופר סי' רמ"ו שפסקו שאסור לחזור בו. שו"ת מהר"ם זר' ברוך סי' ל' ביולדת
 שנותנת לנעלה הבן למילה ע"ג ז' כסתות וידה אוחזת בל' ובעלה בזה' שרי. ועי' תשב"ץ
 ח"ב סי' ר"ל דכתב דאף דיש להחמיר בהשטת דבר מידו לידה ו"ו יש להקל ליטול חיבוק
 מידה נעוה דהיי גושא א"ע. וח"כ אף בלא כסתות יוכל לקבל הבן מידה למילה. שו"ת
 צעי חיי סי' רי"ז ניי סגור בחלום. ג"ש שלא לילך צבית צ"ב. ויהי היום נתן לו הנעל
 צרית נלות פריעה אם נותר לילך, ת' נותר לילך ולעשות הפריעה. שו"ת מהר"ם זר'
 ברוך סי' תתקנ"ט טולד צן לראובן ונתן ללוי לנולד, והסתיוק הי' חלום מאד וקצב לו זמן
 חדש ימים להבראתו ונתוך זמן זה נתיעץ אבי הבן להמתין עוד יותר, ונתוך כך נסע
 המוהל מהעיר, אבל היה דעתו לחזור על זמן המוגבל למילה, וא"ל הרב וגם קרוביו שלא
 להמתין עוד יותר, וטלח אחר מוהל לעיר אחרת, ועשה צלו שניהם ציוס א' הדין עם ניי.
 ת' הראשון קודם, אבל אם קדם השני ונולד אין ללוי שום טענה לא על האב ולא על
 המוהל. שו"ת מהרי"ק שורש ע"ו ענף א' יעקב נתן בנו לראובן למולו ואח"כ נתן לשמעון
 אם יש לראובן טענה על יעקב, ת' נאחר שראובן רגיל למולו בניו זכה הוא בנמנה, ומה
 ששלא אח"כ לשמעון הוא רק שאם לא יצא לראובן יהי שמעון המוהל, אבל חפץ יותר
 בראובן ונכירו דשארית ישראל לא יעשו עולה. שו"ת שער אפרים סי' ע' ראובן נשבע
 לשמעון שהבן זכר היולד כעת יתן לו למולו, וילדה אשתו זכר, ובקש ראובן ושמעון
 שימחול לו השבועה, ונאחר כי נחויב הוא ליתן הנמנה לגיסו שהוא ג"כ מוהל, אבל נשבע
 ונחדש שאם תלד אשתו עוד זכר יתנו לו ולא לאחר, ונתה אשתו ונשא אחרת וילדה לו
 צן ואמר לראובן שיקיים את שבועתו ויתן לו למולו, וראובן טוען צ' טענות א' שאשתו
 השניה נוחה צירו ומלידתו לו למולו את בנה ונחמת שהיא רולה לכבוד בהמנה הזאת את א'
 מקרובה, צ' אפי' אם לא היתה אשתו נוחה א"ל לקיים שבועתו באשר שמה אשתו
 הראשונה וזאת האשה אחרת ועל האשה הזאת לא נשבע, ת' פטור ונעוה השבועה ואינו
 נחויב ליתן לשמעון סימול את בנו, שהרי ניד כשנתה אשתו נפטור ונעוה השבועה. שו"ת
 אדמת קודם ח"ב י"ד סי' ט' ניי שתתן בנו למוהל ת"ח למולו, ושוב גולד לו צן שני ומיין
 האב לתת לאותו ת"ח למולו, והמוהל הזה טוען נאצי הבן שציוי העבור הצ' הנטיחו לתת
 לו הנמנה אם תלד אשתו זכר. ת' אין האב יכול לחזור בו, ונאחר שכבר זכה זה המוהל
 באחד ונצטיו, ומה גם שהצטיו לו ציוי העבור. עי' תשב"ץ בהגהת צ"י אות ד' כתב אם
 היה רגיל למולו בניו שהוא זוכה במילת כל בניו ואין לו לתת הנמנה למוהל אחר.
 שו"ת בארות המים סי' ח' ניי סגור ואמר אם תלד אשתי זכר עבידנא י"ט לרצון ולא פי'
 לכנה ת"ח וילדה אשתו זכר, ת' לא יפחות מעשרה ת"ח כשעורת גמרה של תורה.

שו"ת כנסת יחזקאל סי' ל"ה ניי שכבודו צמנות סגור ואציו נוחה צו לא ישנע
 לו, והרי זה דוניה מ"ש הרמ"ש כלל ט"ו שאם א"ל אציו שלא יתפייס ונחבירו שלא ישנע
 לו, שאסור לטול חצירו, ת' אם אינו נתן אמתלא טובה למה ילוהו שלא יהיה סגור
 שלא ישנע לו לנטל נמנה, ובפרט שכבר קבל לעשותה. עי' שו"ת נוצ"י י"ד סי' ס"ח.
 ועי' שו"ת בא"ח סי' תקל"א. שו"ת פני אהרן בהשנוטה שם. אם נותר לתת צ' בניס
 לסגור א'. ת' הנה כל הנמנה הזה הוא נש"ס יונא כ"ו דאמרינן חדשים לקטרת נשנע

דהעיקר זה רק ונגד הכהנים שלא היו מניחין לשנות בקצרת שום אדם. כדתן מעולם
לא שנה זה אדם. ועי' שו"ת נודע ביהודה סי' ע"ו שכתב דדברי רבינו פרץ שהביא
מהרי"ל הוא רק כעין אסמכתא בעלמא ואין בו שום טורח נשים.

סי' יא. שו"ת על כל מועדי השנה.

שו"ת הרומת הדגן מילה בפורים אימת מלין בביית הכנסת, ה' מלין אחר קריאת
המגילה וסיום התפלה. עי' ב"ד של שלמה סי' כ"ח שכ' אם אין שעות למוול ולקרוח מילה
קודמת, ועי' שו"ת הרדב"ז סי' רנ"ח שכ' דמקרא מגילה תדיר עפי, ועי' שו"ת דברי יעקב
סי' ס"ג שכ' מילה קודמת לקריאת מגילה. שו"ת שאל ומשיב מהדורא ג' סי' תמ"ה, מילה
שלב"ז אם מותר למוול ביום אחרון של פסח, ה' אסור למוול מילה שלא בזמנה ב"ע ב' סי' ג'
לח' כהרשב"א ביפנות מ"ו שכתב בשם הרמב"ן דמותר. שו"ת נחפה בכסף ח"ח סי' ה', מילה
בזמנה ב"ע ב' בח' מערי ארץ ישראל שהוא חול לבני א"י, ונמצא שם אורח מח"ל דלגבי הוא
י"ע אם מותר למוול, ה' אין המוהל האורח ראוי למוול אם יש מוהל בן עיר אף שהיא מילה
בזמנה דלגבי ב"ע הוא חול. שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' ל"ג, אם חל ל"ג בעומר ביום א'
והי' בו ברית מילה אם מותר לבייב לגלח מע"ש, ה' מותר לגלח מע"ש ולא חייבין שמה ימות
הילד ועי' בספר לקט הקמח ח"ח דף מ"ב א' דהורה להחיר לחבי הבן ולסנדק להספד ביום
המילה עמו דוקא כי י"ע פלגס הוא ולא מקודם. שו"ת מהר"ש הלוי סי' י"ה, אם מותר
לבעלי ברית להספד בעומר, ה' אבי הבן והסנדק מותרין אבל במוהל הלוי בספק, ויש מחזיקין
גם למוהל, ועי' שכתב"ג סי' תל"ג ובהג"ה כ"י שם ועי' שו"ת עפר יעקב סי' ס"ט. ועי' ספר
המנהגים שמוציא שבוים כ"ד לעומר היה מילה ומהר"ר דוד לאנצוט היה ב"ב והיה מנלה זקנו
ביום שקודם המילה סמוך לערב קודם כניסה לביית הכנסת וזהו לאב להספד ג"כ, שו"ת להרב
המופלח והמוצחק מאיר כצדק המקובל האלהי במוהר"ר אליהו הלוי ז"ל אשר אור מורחו זרחה
ב"ק"ק אליסנדריה כ"י, מהו לעשות התספורת בשביל מילה בערב ח"ב, תש' אני זכיתי להחזיק
מילה בחוזה יום ולא החרתי לא לעצמי ולא לאחרים השייכים בזמנה. (עי' משמרת הבן למודים
ליל מילה ושם נמצא סוד למילה מהגאון אליהו הנ"ל) ועי' שאלת יעב"ץ ח"ב סי' כ"ג ועי'
שו"ת בנין ניון סי' ל"ח, ועי' שו"ת עולת שמואל סי' ע"ה, שו"ת נודע ביהודה מ"ק סי' כ"ה.
שו"ת חסד סופר סי' ק"י. שו"ת אור נעלם סי' יו"ה, ועי' פחד יצחק אות ט' ערך שבוש
שחל ח"ב. ועי' הרח"ש כלל כ"ז סי' ב'. וב"ך סי' ש"ט. שו"ת מוהר"ר מצרונא סי' ק"ב, אם
מותר לאכול בשר על סעודה ברית מילה בעה"ב, ה' מעשה ואירע מילה בערב ח"ב והעידו
בשני שאכלו בשר בבקר ולא בלילה שלפניו, וכן עשו מעשה בוורצבורג וברנישפורק, ועי' חק
יעקב שהחיר להספד בספירה, וכן כתב בס' מאמר מרדכי, אך יש ליזהר מלהספד עד אחר
השלת המנחה. שו"ת השב"ץ ח"ב סי' ח'. הינוק שנולד יום א' שהוא יום ב' לחדש אז ויום
ח' ללידה ח"ב ואביו רוצה לדחות המילה על יום עשירי שהוא ט' ללידתו כדי שיוכל לשמוח
בסעודה המילה, ה' מלין בבית ואין דוחין המילה בשביל הסעודה, כי הסעודה היא סעודה
מורה כשנעשה כהלכתה שהיה המנוח עיקר והסעודה עפלה לה. אבל לעשות הגלח הכרם
עיקר והמנוח טפילה אין זו סעודה של מנוח, ועי' פתחי תשובה שכ' בשם חמודי דינאל כ"י
שאל לח עשו הסעודה ביום המילה, יעשו ביום אחר. עי' שו"ת משיבת נפש סי' ז'. ועי' שו"ת
דברי מנחם סי' כ"ג. ועי' שו"ת פרי הארץ ח"ב סי' ח'. שו"ת נוסת הגדולה ח"ב סי' ל"ז א'
חולה שאוכל בח"ב או מי שהוא ב"ב היו"ך הותר להם לאכול בלא הבדלה, ה' קודם שיאכלו
חלק המלוואים

מזדילין על הכוס. שו"ת כנה"ג ח"ב סי' ל"ח מילה בת"ב קודם חזוה אם הסגדק ילבש עליה
ויברך עליו, ה' לא מנינו מנהג זה בשום מקום שהסגדק ילבש עליה בשעת המילה, רק שה"ך
ב"ד סי' רס"ה כתב דנהגו שלא להלוך התפילין עד לאחר המילה מפני שהתפילין הם אות
והמילה גיב אות, ע"י עיר חנוך להגאון חנוך בית יהודה סי' מ' שבי' אם חל מילה ברי"ח אם
חולך התפילין קודם מוסף וימול בלי תפילין או לאו וה"ה בחולו של מועד, וע"י שו"ת מנחה
עזריה משפנו. שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' מ"ד מי שנימול בנו בת"ב ודחה התענית אף כי
אמרו לו שאסור לאכול בת"ב, ה' לדעת הרמב"ם מגדילין את מי שמזלזל בדבר או מדברי סופרים
ולכן יש לקנסו שלא יקל עוד במצותו, וע"י שו"ת בנין זיון סי' ל"ח שכת' בענין מילה בשבוע
שהל' ת"ב להיות בחוכה אם יש היחר למוהל ולסגדק ולבעלי הדברים לספר זקנס. שו"ת בנימין
זאב סי' רל"ו, מילה ברי"ח חומת מלין, ה' מלין בין קריאת ההורה ובין הקיעת שופר, כדי
לסמוך ברית אברהם לעקדת יצחק, וע"י שו"ת בשמים ראש סי' ע"ב. אשכול ח"ב ה"ו מילה
בנחל אשכול שם, מוהל הדך בכפר לבדו ויש לו בן למול ברי"ח, ובשאר ימים הוא מוכרח
לנשוע למקום רחוק שיש בו מנין והוקיעין בו, אך יעשה אם להשאר בביתו ולמול את בנו,
או לעכב המילה עד לאחר ר"ה וילך למקום שהוקיעין, ה' ישאר בביתו וימול בנו בזמנו ברי"ח
אף שא"א לו לקיים בביתו מצות שופר, לפי שיעקר מצות מילה בתי' היא, ועונש המבעל יום
זה גדול מאד. שו"ת פאר הדור סי' ס"ג יורנו רבינו אם אירע מילה ביום כפור או ח"ב ח"ג
לברך על הבוס ויעשר, ולא חייסין דלמא אחי למיסרך או יברך בלא כוס, ה' אין הברכה
נריכח כוס, ומי שבירך ולא נקח לחינוך לשחות. זה ודאי ברכה לפעלה, ולכן אין מביאין כוס
באלו הימים, וע"י שו"ת דבר שמואל סי' ל"ח, וע"י שו"ת הגאונים שערי זדק סי' ע' ל"ו חנוך
והשיב כל הענית שאין היולדה שזהה בו אין מזכרין על הכוס וע"י שו"ת בנימין זאב סי' רל"ה
שכתב דמזכרין על הכוס ולא חייסין דלמא אחי למיסרך מאס דלא אחי בקביעות. שו"ת זכרון
יוסף סי' ס"ד מילה שלא בזמנה אם מותר למול ביום הושענא רבה, ה' מותר למול וה"ה כל
שאר ערב י"ט אע"פ ששני ושלשי שני ב"ט דיש לחלק בזה בין י"ט לשהב דאסור מאס דהוה
כמתנה להלל שבה משא"כ ב"ט, וע"י שו"ת שמלה בנימין בקונטרס נחלה בנימין דף קכ"ה
שכ' לאסור. שו"ת חשב"ן ח"ג סי' רפ"ד ספק מילה בזמנה אם דוחה י"ט ב' ש"ג, ה' מספיקא
אין דוחה י"ט ב' ש"ג, ומסכים לדברי ה"י"ז ב"ד סי' רס"ו שבי' הרא"ש בחבובה דמילה שבי"ז
אזנה דוחה י"ט ב"ג, וע"י מזדח יבכר סי' ע"ז שכתב דספק מילה שלא בזמנה המקיל לא
הססיד, וע"י שו"ת בשמים ראש סי' פ"ח שכ' להחיר וע"י שו"ת הרא"ש כלל כ"ו סי' ו' שכ' לאסור
וע"י שמלה בנימין דף ק"ט. שו"ת שמלה בנימין סי' קכ"ג ב', אם מותר ללמא מן התחום למול
חנוך ב"ט ב' ש"ג, ה' יש לאסור כמ"ש המג"א סי' ש"ו וב' ולי"ח עדיף. שו"ת גבעת שפחם סי'
מ"ו אם מותר למוהל לערב ב' עירובין ב"ט שחל בע"ש מטעם דבתחלה י"ט הוה הכנה על
שבת ה' לדעת רש"י בפסחים מ"ט מותר כיון דהעירוב הוא לדבר מצוה אין בזה איסור מה
שיש בו חועלת לדבר הרשות, וע"י שו"ת מהר"ם יפה סי' מ' שאוסר, וע"י שומר זיון הגאון
מכתב כ"ד שנה חר"ט משם רב א' שהחיר למוהל לילך חוץ לתחום יותר משני שעות ב"ט ב' ש"ג
למול מילה בזמנה דלא יפה עשה וכן כתב הרשב"א והרמב"ן בשבת ק"ל שאין להחיר שבותין.
שו"ת גבעת שפחם סי' מ"ח מילה בחגיגה שנדחה ליום ה' מוקדם אם יש לנהוג כו"ש רמ"א
שהחיר לאכול על הסעודה, ה' מותר לאכול וע"י בשו"ת משיבה נפש סי' ל"ז שכ' בשם הרמ"א
שהב"ב אינם נריכס להתענות כלל. שו"ת מוהר"י מברנא סי' מ"ב אם יום ב' אחר המילה
דינו כיום א' להקל בו, ה' יום ב' דינו כיום א' וכ"מ שמתיר לעשות ביום א' להסח חמין

וכה"ג גם ציוס ב' מותר, למאן דפסק כר"א דמשהו יוס ג' ליוס א' כ"ט יוס ב', אלא אפי' למאן
 דלא סברי יוס ג' מותר מ"מ ציוס ב' מודו דליכא סכנה ע"י פירסם הגדול ענין מילה סי' רפ"ב.
 שו"ת הגאונים סי' שכ"ט יוס המילה שחל בא' מד' נומות אס מצרכין על היין, הו'
 לשהו לכוס עד לאורחא. שו"ת הר"ש הלוי ח"ח סי' ב' אבי הבן שחל יוס מילה בנו ב"י
 בטבת אס מותר לאכול מטעם שיי"ט שלו הוא, ה' אסור לאכול אס המילה היא קודם חנות
 אבל לאחר חנות היום מותר משום שמחת ייי"ט שלו. שו"ת רדב"ז סי' שפ"ה אס מותר לב"ב
 לשהות מכוס של ברכה ב"י טבת, ה' אס המילה היא אחר חנות גרסה להקל אבל קודם חנות
 אין להקל אח"כ היה התענית גרסה.

סי' י"ב. דין לקרוא שם לנער, ומקור דין השמות, ועל אחרי מי יקרא, ומי חייב בה, וסגורות הצפונות בהם וזה החלי.

בשעה שצרא הקדוש צ"ה את העולם קרא לאור יוס, ולחטך לילה, ולרקיץ שמים,
 וליבשה ארץ, ולנוקה הונים יונים, ולנצחר ילורי נטיה, זה זוג מין האנושי קרא את שונם
 אדם ציוס הנראם. גם לכוכבי מרום לכולם צטס יקרא. ואדם נמדד נפי הקצ"ה וקרא
 לכלם נענעונו. צטס אשה, ואחרי היותה אשתו קרא אותה חוה, ולצנו הראשון קראה אשתו
 שם קין מלשון קרית ולשני הצל כי להצל צא, ולשלישי שת (כי שת לי ה' זרע אחר),
 שמונתו הושתת העולם וכבר הוא נודע לכל ששמות אנשי הארץ הם מוכרחים כדי להקל
 הידיעה ולהבחין בין איש לבניו, דאל"כ צאלף אלפים בני אדם לא היה אפשר לידע
 אחדות ופרטות האחד שאנו רוצים לדבר עליו לאיש נכתר אס לא ע"י סימנים על לוחו
 ועל לבשו וכיוצא. ובכולם יש תמיד בקריאת השם איזה טעם נוסד בטבע הנקרא כך.
 ונאדם נמשך המנהג לבאים אחריו. שת קרא לצנו חנוש, ולנוך קרא לצנו נח. ונחפשו
 הענין לאצותינו הקדושים. והראשון אשר קרא את שם צנו ע"ש אציו היה תרם בן נחור
 אבי אברהם ואבי נחור, צחיו או אחר נותו אין הכרע נחומר הכחוצים, ע"ש הגוף בנתן
 הצבלי, ונפרתי כהונה אשר קראם ידוע הכהן הראש אלכסנדר, כמו שמוספר ציוסיון,
 (כי הנלך אחר ליהודים להקים ללם תצניתו צצית הנקדש, ואמר הכהן: אני אעשה לך
 זכר תפארת גדול ונאשר שאלת אחת, וזה יהיה כי כל ילדי הכהנים אשר יולדו בטבת הזאת
 יקראו על שונך אלכסנדר. והראש"ד צכ"ה והיוחסין דף י"ד הביאו צקילור. והתנה הנלך
 עם שונעון הגדיק שכל בן אשר יולד לכהנים צאחה שנה יקראו על שמו, ע"י כרמי שומרון
 דף 7). ואולי זה הענין כי יצא דבריך וכדנדוך (שופטים ו') כי יקרא שם הטולד ע"ש
 הנבשר. וכן קראה אשה ונח את שם צנה שונשון נלשון שמש, שהוא כינוי אל הנללך
 הנראה אליה, ע"י ילקוט יש"ר דף 154, 100. ראובן על הכחמה. כי ראה ה' צעני.
 יהודה על הסודיה, יוסף על המקום, בן אוני, אי כבוד, עולב כי צעלז ילדתי. ויש נהס
 שקרא על ענין נכבד אשר קרהו אז את הענין, וקרא את שם הטולד לו על שם הנעשה
 אשר עשה, כי צנה עיר או נגדל, או כצט נעלכה, גלה או הנליא דבר ניה. כמו ויהי
 חנוך צונה עיר וגו'. ובשמות רבה גרסי' ותלד בן ותקרא שמו גרסה, כי דרך הלדיקים
 לשום שם לצניהם ע"ש הנארוע. וננדרש תהלים ס"י ט' וב"ר כ"ג. האויב תמו חרות
 לכלם! האויב תמו ותרבותיהן קימות לכלם: טכריה טיביריאום, אלכסנדיראה ע"ש אלכסנדרום
 בגון טוילום צנה טוילא, אנטיוכום אנטיוכי, סקילום סיגיליא ופי' שם צעל ונחנות כהונה

חֶרֶק הַמְּלוּאִים סִי יב

על הפסוק קראו בשמיות עלי אדמות עלי הערים אשר הנה זכים קוראים שמוחם. (במלך ק"ף צד"י כמו לעזר קיסר, אלעזרם אוקיטום). אלה ע"ש המת במוספתו, ואלה על החי, על הלה, על ההודיה, על התקרה, על הכמנה, ועל כל תכונת הנפש אשר נלמה אז את קורא השם, על שמות התוראים והנקרים המופשטים וכדומה. חלקי העולם והעדינות, איירקפא, אנעריקא, אנגליא, היספאניע, וכדומה, היונים אלעזרם, העליספאנט, סיחור, פרת וחדקל. כל נבא השמים וזרותם פערזעאום, קאסיפא, וועדוזא, וכדומה. כל צעל חי הלמחים הדוממים והמורכבים אין נקי להם. אם ע"ש מולאיהם או מולאיהם, אם על פעולתם ועינים המולאים צעלום וכו' עי' פרחי לפון מנצרת צ'. ואזררהם נתן שם לזכו על פי הדבור כניש וקראת את שמו יחקה, עי' זרע אהרן פי וירא שכ' וינל אזררהם את יחקה בנו, והקסה הרין למה קרא אותו בשם קודם שנול אותו? ויראה ע"ד מ"ש צפ' בראשית וידע אדם את חוה אשתו ותהר ותלד את קין, והכלל הוא כי קודם שמתא אדה"ר היה אפשר ששמו של אדם נברא עמו, וניד היו הכל יודעים את שמו, כי האדם היה נברא בשלימות, והשם הוא שלימות האדם. אבל אחר שמתא לריך לקנות שלימות צעה"ז, לך לריך לקריאת השם. ואפשר שזה הוא הטעם שאין נותנין שם לתינוק עד המילה, כיון שאז מכניסין אותו למורה ראשונה ומתחיל לעלות אל השלימות, וגני יחקה שאזררה טרה כל השנוע יחקה, ואי' בתנעומא פ' תולדות צעשה טוולד יחקה היו הכל שומעים, חנה ולבנה, שמים וארץ, ככבים ומזלות, וא"כ היה נולד בשלימות לך קראו אותו יחקה ניד כטוולד. וכחצו חכמי הקבלה שהקב"ה מונוין את השם צפי האז הנושיו צעת המילה בשם אשר יקרא לו. והאר"י ז"ל כתב וז"ל: כשנולד כל תינוק מיישראל קוראין לו שם ולא באקראי צעלנא אלא הקב"ה מונויו צפי אציו. כי שמות בני ישראל הן הנה שמות הנשנות, וע"ז ארז"ל שהרשעים אינם זוכרים את שמותם, וראיה לזה כדכתיב ונחה ה' את שמו. לכן אין כהן לקרוא שם לתינוק ע"י א' מקרציו או ע"י הסנדק, אלא הקב"ה מונויו צפי האז דוקא ולא לאחר ששינת שם זה הוא באקראי ולא לפי הכוונה הראויה לכשנחתו. גם מ"ש הר' פרי"י צספרו פחה עינים צצרכות דף כ"ג, דשמות הקדמונים על טעם הלשון הוסדו כמו צצרות, והשצנים ונרע"ה, שהיו הראשונים שבראו צריה חדשה צשנות. וכן צצנים אחרים אלו מולאים שמות המוספתות שהם על חיזה טעם או מוסמות העלם של הזקנים צצניהם עשאוים שמות מוספתה או נשרטים הם מוסמות המולכות של זקניהם כמו שהוא לרוב צלשון אשכנז. או ונהעיר שצאו כמו שהוא בין האשכנזים ובין האיטלקים אחר זה לשם כבוד הצני צנים יש להם שמות הזקנים או שמות אחי הזקן ואע"ג שלשעונים השמות הוטעו ע"ש המאורע כמו יעקב, פרץ, זרח, ונשה, או צעבור ונה שיקרה לו לעתיד כפי הכח שיש לאז להציע צעתידות. עכ"ז ראה ה' שיקרא באוחו השם שיש לו יחס רומחי ועלם עם קדושת נשוחו. ועי' אגדת אליהו ונס' פלה אגדה י"ח.

ובצרכות דף ז' ע"ב כתב נכ"ל דשנא גרים. ח"ר אליעזר דאנר קרא לכו וראו וגו'. פי' ונהרש"א שפעולות ה' כמסכים אחרי השם של אדם שהוא גורם. ובסנהדרין ק"ט ע"ב כתב נכ"ל דשנא גרים אר"א דאנר קרא לכו וראו מופעלות ה' אשר שם שמות צאלין א"ת שמות אלא שמות.

ועי' בזהר בראשית דף כ"ח ע"א. וכו' הצמיי צפ' בראשית ע"ש חוה שהוא לשון חויה, ונפני שקראה בשם זה לך נזדווג לה נחם, ונכאן ארז"ל דהשם גורם הכל.

חלק המלואים סי' יב

וכתב צב' אשכל הכפר פי' ל"א וז"ל: הכולה לדעת מנזלו ומזל אשתו, יחשוב שמו ושם אמו, שם אשתו ושם אנה, וישליך החשבון י"ב י"ב כנגד המזלות. ואם ישאר א' הוא במזל טלה ואם ישארו ז' מן המנין יבוא מנזלו במזל שור ואם זג' במזל תאומים וכן לכלס'. ואז יראה ויבין מנזלו ומנזלה אם טובים ומקובלים ומוטבמים הם להיות עשירים או חזקים או מפורכים או ציונים או עניים ודלים בעולמך.

וארז"ל במדרש קהלת תני ג' שנות נקראו לאדם א' שקראו לו אציו ואמו וא' שקראו לו אחרים וא' שקראו לו בספר תולדות צרייתו — משמע דאיתו השם שקוראין לו או"א הוא כפי בחירתם ואינו הכתוב בספר תולדות האדם הפתוח לפני ה', אך כ"ל דגם שם זה אינו בהזדמון אלא כולם מפי ה' ילאו.

ובס' זרע רב כתב בע"א וז"ל: ג' שנות יש לו לאדם א' ונה שקורא לו ה' בשעת ילידתו חכם או גבור וכו', ב' השם שקוראין לו או"א ציוס המילה, הג' השם הטוב שקונה בעולם כי שם זה הוא מעולה שבשמות.

ובס' מאנץ כח למהר"ם אלמושינינו דף כ"ג ע"ב כתב וז"ל: ג' שנות יש לו לאדם א' אותו שקוראין לו או"א, וא' שקוראין לו צני עירו והג' אותו שקורא הוא לעלמו. פירוש אין הכוונה ששנתה שמו ומה שקוראין לו בעת שנכנס בצרייתו של א"א, או שנשתנה שמו ממנה תולי, רק הכוונה כי נה שקוראין לו או"א שהוא כינוי אל הדבר הנמשך לו מלד אציו ואמו והוא כינוי אל הנוי, והכח וכדוניה שהם סיבות הגוף שהם דברים צמור ונה שקוראין לו צני עירו הוא כינוי אל הטובות הנמשכות לו מפאת ה' ית' והם התן, למות הלשון, והכבוד, ע"ד תן וכבוד יתן ה' שבני עירו מיחרים אותו בתאריס שהוא מושגם בהם מפאת ההשגחה, ונה שקורא הוא לעלמו הוא כינוי אל השלימות הנקנה לו מלד עלמו וטוב בחירתו בהשתדלותו וכ"ז כלול בס' יפסית מצני אדם הולך תן בשפתותיך ע"כ ברכך ה' לעולם וע' פירוש הארוך מן הגאון צעהנ"ח תפארת ישראל פ"ד דקדושין משנה י"ד וע"י ספר אורח חיים להרב החכם ר' רפאל ונורתי דף ל"ו:

ואית' בתחומא פ' ויקהל ר' פנחס אומר אדם חביב צמור ואינו יודע צאצא ונהן צא שלמה ופירש טוב שם ומשון טוב וגוי שהאדם קונה לעלמו וכו'.

ובילקוט קהלת רמז תתקצ"ב ע"פ טוב שם ומשון טוב שכן טוב כלה ושם טוב אינו כלה דכתי' שם עולם אתן לו אשר לא יכרת שמן טוב צדיקה, ושם טוב צמנס. שון טוב לעשירים שם טוב לעניים ולעשירים. ר' אצין צמס ר' שמעון בן יוחאי אומר עלינו שהלך הקב"ה מהלך ח"ק שנה בשביל ליטול שם טוב שגא' אשר הלכו לו אלהים לפדות לו לעם. ושם פ' פי' אחר ר' שמעון בן יוחאי טוב שם טוב מארון הצדית שארון הצדית לא הלך אלא ג"י שגא' (במודר ז') וארון הצדית נוסע לפניו וגו', ושם טוב הולך ונסוף העולם ועד קצו ונכ"ל מודר שגא' (דה"י א' י"ד) וילא שם דוד בכל הארצות וה' נתן פתחו על כל הגוים אומר ר' שמעון בן מנסיס חביב הוא השם ונכהונה ונלכות שהם צמלו ושם טוב אינו צמל ובס' אורח צדית כתב ג' שלימות יש לו לאדם שלימות היצירה, ושלימות הנועלה, ושלימות התורה, ובכ"א קוראין לו שם כפי שלימות הנועלה שיש לו בחכמה צבורה, בעושר וכדומה ובקיום התורה שהיא שלימות הגמור זוכה להקרא על שם של הקב"ה דבשמות כלול ומלבד ששמותם וכל קורותיהן והנזל שלהם באופן דכולא שגא' גרים ולא עשה כן לכל גוי כמ"ס גילגלנו כאין השמות לישראל את מולא שהקב"ה קרא להן שמות נתן בן לאצרהם וא"ל וקראת את שמו יתכן י' עשרה, ל' תשעים, ח' שמונה, ק' מאה הרי נאלתים ושמונה

חרק המלואים סי' יב

ור"י שנים עשו ישראל צוללים אעפ"י שאמר לאזניהם ועבדים וענו אותם ארבע נאות שנה, אלא א"ל כי גר יהיה זרעך ומשיהו להם זרע התחיל למנות ונשעה שגולד ילחק ושמנות ימי המילה שהו התחיל צמילה תחלה לשמונה, לפיכך קרא לו הקב"ה שם. ואף יעקב קרא לו הקב"ה שם שגא' ויקרא שמו יעקב וכו'. אבל עשו אצוי ואמו קראו לו שם, ואעפ"י שאבותיהם קראום באותן השמות י"ל שהיה ע"פ הדבור עיי' יפ"ת סס. ועיי' עץ יוסף איך המספר נדוקדק.

ובירוטלמי זכרות פ"א וי"ו נשתנה שמו של אברהם ויעקב ושל יחזק לא נשתנה? אלא אלו אבותם קראו להן שמות, ויחזק הקב"ה קראו שגא' וקראת את שמו יחזק. ובילקוט ישעיה סי' ו"א ע"פ נ"י פעל ועשה קורא הדורות ונראש. וכו' הדורות היה הקב"ה קורא שמותם כשם שקרא לאדם ולחיה, לאברהם, ליחזק וליעקב כו"ס והיה שמך ישראל וכן לשמונה, ולישעיהו. כללאל ראו קרא ה' בשם כללאל וכו'.

ונונה לקרוא בשם אבות הזקנים שלהם או אם כבר נמו ההורים, יצחו להשיבם שם לזן הנמול על שום על סם לזכר עולם. (ועוד כי החיוצ גמור הוא עלינו לקרוא לכו"ס כל איש צממו ועם אצוי ועיי' לרור החיים צשו"ת סי' ז' הנקרא נגינותי נגן דף כ"א). דכשם שחייב לכבד את אצוי בחייו כך נלטה לכבדו צמותו כמ"ס צ"ד סי' ר"ס סעי' ט' (עיי' שדה הארץ ח"ג סי' כ"ב במקום שנהגו לקרוא הבן ראשון ע"ש אצוי ואשתו רולה שיקרא ע"ש אציה יקראו צ' שמותיהם ושל אצוי יקדים עיי' עיקרי הד"ט י"ד סי' כ"ו) או בשם אי ממשפחה או בשם אדם גדול בין החכמים או מן אנשים הנולדיים צמותיהם או ע"ש איש חיל ורצ פעלים. כמו שאנו מולאים צדברי הימים של ונשפחות הנולכים שהם המה לכונה דורות והעשם שני שים לו שם מגדול אי יש לו קבחה וחיה להדמות ולהתחרות לו ולילך צדרכיו כדי שלא יהיה לו חרפה להיות קטן עם שם הגדול (כי אחרות העמים היה להעלות שמות צניהם כשמות הגדולים אשר צאצ"ר והאחוז חכמה או גבורה החכים לקרוא את צנו בשם בלעם, והעריצו בשם גלית, ואף להעשיר צדך את צנו צקראו בשם הנון, עיי' הנוצק). גם הפילוסוף הגדול צ"ל נכתבו על ככז הזכיר אשר לחק מתחלה על אלטגניכות השם, אומר אח"כ שים תועלת גדול לאדם לקרוא שמו כשם הגדולים אשר צאצ"ר. לפי שאם הוא איש נבון תצער כמו אם קנחתו להגדיל שמו מוננו זאת היא הפילוסופיה האמתית צעיקר השמות ולהצין אמתת המאמר דשנא גרים עיי' פתח עינים זכרות ס"ב צ' ונודעת פ' שלה, ובילמדנו פ' שמות אמרו אמר ר' יוסי צ' חכמה יש צני אדם ששמותיהן כאין ונעשיהן כעורין, ויש ששמותיהן כעורין ונעשיהן כאין ויש ששמותיהן ונעשיהן כעורין ויש ששמותיהן כאין. שמותיהן נחים ונעשיהם רעים כמו אבשלום אצ לשלום, וצא אל פלגשי אצוי. עש, עושה רצון עושי ונעשיו רעים. ישנעאל, שנוע אל וילא לתצרות רעה.

שמותיהן כעורים ונעשיהם נאים אלו אנשי כנסת הגדולה צני צדקים, צני ספרא והם צנו צית המקדש, ועולי הגולה. שמותיהן ונעשיהן כעורין אלו הנרגלים, נחבי בן ופסי, קרח טעשה קרחה צישראל, בן יצחק בן שונחיה עליו את כל העולם כההרים, בן קחה, בן שפקה סיני מולידיו בן נצט שניצט ולא ראה. אחאצ צלו ארנוי אה צב"י אה צב"י וכן וילינו כח מורה על חכמה, רוח שרחה להקב"ה בשירות ושמחות.

וכן וילינו צמות כוונות רבות, כגון ישעיהו, ירמיה, יחזקאל, כל הרואה ישעיה בחלום ילפה ליטועה כי שמו גרם להיות מנצח ישועות צישראל. ירמיה ידא מן הסודעות, וכן יחזקאל ילפה לנצחה וכו'. ולכן הנכונה שם לחצירו גדול עורו ונשוא. כי שמות צני

חלק מלואים סי' יב

הן קודש שיש להן אחוזה בתורה ואין לכהוה בהם ונחגה חול. ולריך לקרוא את האדם בשם ולא בכינוי לפי שהשם עיקר ובש"ס יומא דף פ"ג ע"ב מצינו מעשה צא' ושמו כידור. ר' מאיר, ור' יהודה, ור' יוסי הוו קא אזלי בצורחא, ר' מאיר הוה דייק בשמא ור"י לא הוי דייקי בשמא, ופוק קזי מאי סליק להו, גם אלל הרוניים והיונים מורגל המאמר... Omen Nominis mal baptisé. Erwartet nicht Gutes von einem Menschen, der einen schlimmen Taufnamen hat. וכן רות רבה רבי מאיר היה דורש שמות, וכן היה רבי יהושע בן קרח דורש שמות, וי"ל כיון שיש שמות כעורים ומעשיהם נאים הא"ך היה ר' מאיר קומך עלמנו על השם דהלא אפשר שהשם כעור דהמעשים יהיו נעימים? אלא רבי מאיר היה צודק במשקל האותיות ששם כפי חלקי היסודות, וחלקי חנוניותיו. כי שמות לשה"ק אינם הסכמיים כמו בשאר הלשונות, אלא לכל דבר נקבע שם צחותיות המיוחדים לו אשר מצינתם נכנה שורש לירופו לנעלה. ובהיות האדם עולם קטן הכלול מכולם, לפיכך השיג וידע סוד השמות כל הנצרכים כפי מקור שורשם למעלה. וזוהו כתבדור השגת חכמתו בחכמה העליונה והטעם וזה שקרא אדם הראשון שמות, לפי שלא היה נגמר בריאותו, אבל ניד כשקרא להן שמות בלשון הקודש נגמר בריאותו. כי האותיות הקדושים פעלו בהם ונגמר בריאותם. ע"י בעשרה מאורות צמאור הם כל הי ח"ב סי' ז' שהאריך שם בשם הזה, ע"י ילקוט י"ט דף 152 ארס הראשון היה מבין טבע כל א' מהנצרכים ומה כמו ושימוש; ונתן לכ"א שם יסכים לחולדתו כפי הוראת השם ההוא. והתורה העידה שכוונה דעתו לדעת יולדו, וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו באת, כלומר האותיות אשר נכנה מהם שורש נפשם החיוני הוא שמו וד"ל. וע"י רבינו צח"י בשם התנאומא: השמות אשר קרא אדם המה שמות מושכלות שהשכיל בחכמת האותיות לקרוא השמות כפי טבע הנריות ע"י"ש. וזה אנו לווידים שיש צשורש כל שם ושם צשפה עברית הוראה פרעית ונשכמת עם טבע הנעל חי או הדבר הנקרא כך, וזה הוא היתרון האמיתי שיש ללשון הקודש על שאר הלשונות שבכולן השמות הסכמיים, אבל בלשה"ק יורו על טבע הדבר. והטעם לזה פשוט, כי כל הלשונות הן המנחות בני אדם רק בכולן נשארו רק איזה פרטים ובלשה"ק, אבל שפת עבר היא מוקד אלהי, ואין ספק שאל עליון לא יבחר בנאות כפי המקרה וההזדמן אלא בכונה מיוחדת אשר נעשה יאות לשפה עברית שם לשון הקודש.

ולריך לקרוא את האדם בשם שנתנו לו א"י בשעת העילה, צעת שכתלקה העולה והעונאה ממנו אז ודאי תחול עליו סוד הנשמה, ולכן יקרא בשם איש ישראלי. ורא"י ממש רבינו ע"ה שבכל התורה לא קרא ה' אותו אלא בשם נשמה, שם שקרא אותו בתיה בת פרעה בלבר וכל הז' שמות שהיו לו. ובמגילה דף י"ג ע"א או מעשרה שיקרא בהם כמ"ש ויקרא רבה ע"א א"ל הקב"ה למשה חייך וכל שמות שנקרא לך איני קורא אותך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה נשא' והקרא את שמו משה. (ע"י מאור עינים ח"ג שכ" כי שם נשמה נגזר משם ונש בלשון מלכות שפירושו מוס, וע"י ביוספון לרומים Jos. Alterth. B. c. IX שם נשמה הוא שם מורכב ע"י תיבות מלריות ון ב"ו (Meo) שפירושו ניש, ומן י"זים (Ises) שפירושה מוול ובהרבה Mojses, ובהברה העברית הוא נשמה ור"ל איש מוול ממים עכ"ל, וע"י תעודה בישראל דף 39). וכאן לריבין אנו לומר שרות נבואה היה לה בתיבת שמו, ובפרקי ר"א פ' כ"ט: א"ר נתנאל ראו אבותיו של נשמה הארו כנאלך ה' ומנו אותו לח"י וקראו אותו יקותיאל עכ"ל. ע"י בספר ישנח נשמה פ' שמות, דע"ג

חלק המלואים סי' יב

זה הוא שבו אשר קראו לו הוריו היה אחד מנחיתת נפשו מ"נו העבודה וכוונן כתגלה ע"י צתיה וע"י זכר דוד ונאמר א' פ' פ"א.

וכתב הבאון בעל מנחת חנוך כ"י ו"ו מלין לח' כדי שיהיו כולם שמחים וכו' רק צונזרים לא היו שמחים ופני גזירת השלכה ליאור. א"כ אין טעם לנזול לח' דווקא, רק בגמטה שה' נתגלה הבית כולו אורה ראו שתארו כנולדך ה' ידעו שניזול לפי מזל אורו לח"י. עוד כ"ל חנוך ע"ד ו"ט ושם נמסה רצונו נולד לו' חדשים וצ"י וה"ל ספק נפל כי אולי טעו צ"י. וידוע שמרע"ה נולד בשנת וספק צ"ז או צ"ח (או נולד נהול) אינו דוחה שנת ע"ז י"ל כיון שראו אבותיו שנגערו בו שערבו ולפרינו לפיכך נזלו אורו לח"י ונתנו לו סס. לכן גם אנו נוהגין לקרוא סס דוקא ציום המילה. ודלא כהגות מנהגים שכת' הטעם כי אצדס לא נקרא אצדסם כ"א בשעת המילה, אין זה ראיה דהיי שנתנה שמו אז ו"ו היה לו כבר סס אצדס קודם שנימול. ע"י חוקי דעת אור מ'. וע' חמודי דכאל כ"י על ש"ע י"ד שכת' וז"ל: כהגים העולם שלא לקרות סס לכן אלף בשעת המילה, ואפי' אם הוא חולה ואין נלין אורו עד כמה שצועות. אבל אין קפידא בזה, דהא אצדס קרא שמו יתחק קודם המילה אף שנימול לח' כנ"ש בפ' וה' ספק כו' ויקרא כו' וינול אצדסם את יתחק בנו וכו'. ואל' אין וקודם ונאחר בתורה בחדס והארין בזה. וכתב עוד ונראה דמי שידעין בו שא"ל לנולד צונזרו ורולים לקרותו בשם עדיף טפי שיקרא לו קודם שמונה שעדיין אינו ערל כנ"ש הרנצ"ס ה' תרונות פ"א ה"ז וע"ש טכ' בעיא דאפסטא ולא ידענא היכא אפסטא וכו'.

ואנרו רז"ל צצ"ר פ' מיה ס' י"א: מלינו שהדיקים נקראו בשמותם עד שלא נולדו דכתי' צטרס אלכך צצטן ידעתין וגו' ונ"ו לא כלמוד וזה שאף אלו נזול לקרוא סס להילד אף קודם המילה, שזה היה נפי ה'. ואנר רב יתחק ג' נקראו בשום עד שלא נולדו יתחק, ושלמה, ויאשיהו. וי"א אף ישמעאל באונות. ויזליקע שמעוני בראשית אנרו טסה נקראו בשמותם עד שלא נולדו יתחק, ושלמה, ויאשיהו וישמעאל, ומסה רצונו ושנו של ונשיח עי"ש וע"י ישועות ונשיחו לנהר"י אצדנאל.

ולענין בני אדם שקדמו לא"א כתב הרב צרכי יוסף צ"ד ס' רס"ה ונשם הלבוש א"ח ס' רע"ו דאין לקרוא על שום. ותונה עליו הכנה"ג שהרי נלינו ר' בנימין בר יפת ועקביה בן ושללאל, והעולם אינם מזהרים בזה וקוראין בשמותם אדם, נח, וכיוצא, והדין עונס, דסונכין עלננס על רש"ג דאנר צצ"ר פ' ל"ז ע"פ ולענר יולד שני בנים וגו'. הראשונים ע"י שהיו נשתונשין צרות הקודש היו נוליאין ע"ש הנאורע, אבל אנו שאין אנו נשתונשין צרה"ק אנו נוליאין ע"ש אבותינו וע"י נה"ק סס. והרב צרכי יוסף נספרו יוסף אונן ס' י"א נטה קלת נדרכי הראשונים וסונן עלנו על ר' יובי דא' הראשונים ע"י שהיו נכירין יחסיים היו נוליאין ע"ש הנאורע אבל אנו שאין אנו נכירין יחוסנו אנו נוליאין לשם אבותינו.

כרס חמד מחברת ד' מכתב י"ט מאת הלל הכהן דעלאטארע פראפעסאָר
בקאלעגיום ראביניקום בפאדובה, וז"ל:

אשת ידידי החכם שד"ל ילדה לו בן שני, וביום י"ד לחדש הזה נמול על צרכי צבית השלח האשכנזים, ואביו קרא לו ישעיה כשם הספר אשר הוא מוצא עהה באינו החברים המקשיבים לקולנו צבית מדרש התורה והחכמה; וכן קרא לבנו בכורו אהב גר, כשם הספר

אשר היה מחבר ציימם ההם על הרגום אונקלוס הגר, וגם על כי צעת היות עוז אה ארצו
 ואת מולדתו לצד לגור בעיר הזאת, וגם אמנה למה נעם מדרך אבותינו אשר קראו לציניהם
 שמות כפי עניניהם וקורותיהם צעת הולדם ונחזיק במנהג חדש מקרוב בזה לא ידעתי מקורו
 לקרוא לצינים שמות כשמות אבות אבותיהם? הנחשב להקים לאבותינו שם בקראו שמותם על
 ציניהם? זה הכל ורעיון רוח! בין הדיעות הבדולות אין מספר הנוצרות ממקור משחה אשר
 הרחיקו בדורות האחרונים את העם מן האמונה הישרה ללכת אחרי ההבל ומעשי העמנועים
 גם ע"ד השמות אשר המציאו המתעמשים דעות זרות אשר כל בעל שכל יסחק עליהם.

ר"י החסיד (אם כי בעל נפש ואיש קדוש היה) בין הדברים המתמיהים אשר נזכר לפי
 מותי הלא הם כתובים בראש ספרו ס' החסידים וא' מהן שלא יבא אדם את בן אחיו (אות
 סיה) אם כי חכמי התלמוד הקדושים אשר רוח ה' דבר בם הודיעונו כי מזה גדולה היא
 כאמרם: האובד את שכניו, והמקרב את קרוביו, והגושא את בן אחיו, והמלמד סלע לעמי
 בשעת דחקו, עליו הכתוב אומר אז הקרא וה' יענה (יבמות ס"ה) וזה שלא יבא אדם אשה
 ששמה בשם אמו או שמו כשם חמיו, וז' אנשים ששמותיהם שוים לא יזדווגו יחד בילדיהם, ושלא
 יקרא איש לבניו יהודה, או שמואל (אות כ"ז כ"ח וכ"ח) ובגוף הספר (סי' רמ"ד) כתב
 שהשם גורם לפגם או לרעה, ושם עות עלינו כתובים הרבה, וצ"ל רמ"ז: אם ראית אדם
 שאין בניו מתקיימים דע כי השם גורם להם, שמו שמים! הים כח בשמות המפעלים לפעול
 במדות? המפיהם תלך הרעות והטוב? וגם ראיתי להרב ר' יוסף מטראנו בחפ' ח"א סי'
 רע"ט ח"ל "אין ראוי להעלות שם אדם או נח או שם ועבר, שאין נהגות שם אלא מאברהם
 ואליך והקרא בשם יפת וכיוצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו נכלל בשם, מי שעמלו בחורה
 ועושה ב"ר ליוצרו עכ"ל, ומי יוכל לסבול דברי רוח כאלה? ומה חטא האיש אשר קרא
 לו אביו השם היות? הלא בן לא יבא צעון האב והלא מנחנו במשנה עקבית בן מהללאל
 ובתלמוד ר' בנימין בר יפת? ואמרם (ברכות ז'): מג"ל דשמה גרים, רגום לא שהשם יסבב
 קורות האיש הנקרא בו ויטהו בהכרח אל הישר או העול בהסירו ממנו הבחירה אך שלפעמים
 הקורא בו או בנתו בשם היות יבטל ולא ידע מה נבא שהקרינה להם הקורות הנרמזות בשם
 היות כ"ג (ס), ראוהו, ראו מה בין בני לבן חמיו" כאלו ראתה לאה ברה"ק שראובן יבקש
 להגיל את יוסף מיד אחיו, אם כי נתנה לו בכורתו על חללו יועי אביו, וראה גם ראה שרש"י
 סי' ע"ז "ע"ג העתיד קראה שמו כדאמרין לקמן שמה גרים" והוא הדבר אשר דברתי והבן,
 ולא אחדל מהעתיק אליך דברי הכותב על המאמר היות לחזק את דברי: לא ידעה לאה
 העתיד הזה "אבל הקב"ה יודע העתידות שם על לבה לקרוא שם בנה בדרך שיהיה" רמז בה
 הדבר העתיד וזאת כוונתו באמרם שמה גרים כי השי" יודע, מה שעתיד להיות" ובהכרח סגולית
 משארת טבע האשכנזי כ"ג, הכל נסוי והרעות נהוגה" וזה פי' אשר שם שמות בארץ ומן ההכרח
 "לומר בן שרי אמרו: רוח שזכה ויבא ממנה דוד שרוחה להקב"ה בשירות והשבתה, וכי רוח
 שגולדה בחור עמה בשדה מואב היו נביאים, "לידע שעתיד ללכת ממנה דוד" וע"כ קראו שמה
 רוח? הלא ודאי "השמה יורה דרכו" כפי מה שכתבתי בטובת חז"ל לרמז בזה ובכיוצא בו,
 "אמונה רמה ידיעוהו יתעלה בעתיד" ועם כל זה הרעות ביד האדם לבחור בטוב עכ"ל. ומ"ש
 (ר"ה י"ו) בשם ר' יצחק: ד' דברים מקרעין ג"ד של אדם ובכלל שינוי השם, כבר באר הסמ"ג
 (עין י"ז) הבעט, כלומר שאני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותו מעשה, ואם לא יחשב
 סירובו על הדעת הלא דברי יחיד הם! ואל תשיבני ממ"ש בתלמוד (יומא ל"ח): רקבובית
 תעלה בשמותם דלא מסקינן בשמייהו, כי בחמתם הזכירו שלא לקרות בשמות הרשעים לא

חלק המלואים סי' יב

מפני שהשמות יפעלו בנקרא בשם כי הם מפני עממים נכוחים: הא' שאין להשאיר בשם אופן זכר ובאחרית לחתאים בנפשותם אשר המרו את רוח עליון ויטחיתו ויתעבזו עליה כמו שגזר ה' בהורחתו למחות את זכר עמלק ולאבד את שמו מחמת השמים, וכן אמר על בבל: והכרתי לבבל שם ושאר וינין וכד' (ישעיה י"ד כ"ג); ה"ב' כי שמות הפושעים את פשעיהם ויזכירונם, והלא טוב לנו להשכיחם למען לא יהיו לנו למוקש, ובשמות הנדיקים נזכר נדקוהם ונחמאן ללכת בדרכיהם, למען יביא ה' עלינו כל הטובה אשר הביא עליהם על שמרם את דרכו ועל ההתלבט לפניו ואל יקשה עליך מ"ש (יומא פ"ג) ר"מ הוא דייק בשמא, כי לא היה זה כ"א זהירות גדולה שהיה נזכר בלכתו בדרך, כי רוב אכסנאי הכפרים נגזים ובודדים הם, וכמעט דרך נחש הוא; היעלה על הדעת שמה שקרה לר' יהודה גלר' יוסי היה מבוס דלא הווי דייקי בשמא? או כי האכסניא הווי שמו גרם לו להיות מכתם בסקרון, כאלו כל בני אומנתו נקוי כפים וזרי לבב המה? רק הסכלים יתפטו כי כל מקרה יהיה סבה למקרה שקרה אחריו! ומדי דברי בשמות לא אוכל להכחיד חמת לשוני כי שערוריה היחה בעמי במדינות האלה, כי אנשים רבים אשר נקראו בשם לקוח מספרי הקודש ימהרו ויחזו להסב את שםם בשם נכרי ויחליפו ד"מ שם משה בשם Maurizio Massimo שם אהרן בשם Arnoldo שם ישראל בשם Paulo וכדומה, וכל אשר יולד לו בן יקרא לו בשם זר לקוח על הרוב מן היונים או מן הרומיים כמו Scipio Ercole Achile Mauc Arrelio וכיוצא, ואח"כ יתפשט במקרא למזל שם עברי אשר ידמה בהצבתו לשם ההוא כדי שיקרא בו למה, ויתבט בכתובה או בגט שם זה בלבד, בזה והכלמו משגעון כזה ביה ישראל! אם שמות האבות והגבאים אשר בהם נהלה לא נעמו לאזנכם הרבה והעמומה, עברו ארץ אינליטורה וראו, והולאחדת שלחו והמזל, כי אחיכם הנוצרים יבחרו בשמות אבותינו הקדושים, ומחברים גדולים ואנשי שם נקראו בשם, כמו Jsaco Newton, Dawid Hume, Samuel Lohus, Benjaminso Franclin, וזולתם רבים, וגם לא טובים השמות אשר בחרתם בשם מאשר געוה נפשכם אחת, כי מו לא ימלא פיו שחוק עליהם? ואם מתאמנים אתם להסתיר את מולדתכם ואת עמכם לבל יודע כי נעם ה' אתם ונאמרו יאחם, כי אברהם אביכם, ושרה החוללכם, כי אבותיכם הם אשר הערו למוה נפשם על הורה ה' אשר נהנה להם מורשה, דעו כי בזה אתם שופכים על נפשותיכם וקיקלון על כבודכם, כי מו לא ימאס בלאומר לאביו ולאמו לא ראויו ואת אחיו לא הכיר? למדו היטב דרכו משפט, האמת והשלום אהבו, החזיקו יד עני ואביון, כיהודי כוונתי, וכל האנשים יהיו יקר לכם, גם אם יאחם מירך בני ראש משך וחובל, ואף כי מעט סגלה ה' חבל נחלתו. בשכר מה נגאלו אבותינו ממוצרים? על אשר לא שינו את שמם? כמתאמר ז"ל (ויקרא רבה ס"פ ל"ב) רעום בזה שלברוח מעבודת עך אשר העמים פרעה על כל אשר בשם ישראל יכנה ולהסיר סבלו מעל שכמו, לא אמר א' מהם מזרי אנכי! ואם מהנכרים לדרוף אחר הכבוד הבורח מכם, כי בגלל הדבר הזה אתם נבזים וספלים בעיני העמים, אשר יאמרו רק עם סבל וטעם הגוי הקטן וחי נפשי אם לא השחוק היה לך ישראל, והקרוצים והרחוקים יתקלסו בך! שמעו נא בקולי אינכם! כי ישאל איש את א' מכם לאמר מאי זה עם אחת? ואמר אליו: עברי אנכי חער מגזע האיש אשר החל לקרוא בשם אלתי האמת ולהפיץ ידיעתו בקרב הארץ!

וגדול כח השמות שהרי הלויין הן בעמשי האדם, ורחיה הממכילתה סי ב"א ע"ש וישמע יהוה וי': ב"א וראה כמה כח השם גדול, שהרי כשארם מקטין עצמו אז מקטין את שמו ג"כ וכשיגדול עצמו אז מגדילין את שמו. שהרי יהוה מתחלה לא היו קוראין אותו אלא יהר שגא' ויך משה אל יתר חותמו. וכפעשה משיע' הוסיפו לו את אחת על שמו, וכן באברהם מתחלה

חלק המראים סי' יב

הי' שמו אברהם וכשנימול הוסיפו לו אות על שמו, וכן בשרה מתחלה הי' שמה שרי וכשעשה מה מע"ט הוסיפו לה אות אחת ונקראה שרה, וכן זיהושע ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ויש אחרים שפחתו מהן, עפרון היה שמו מלא וכשלקח הכסף מיד אברהם פחתו לו ממנו אות אחת משמו. שנא' וישמע אברהם אל עפרון, וישקול אברהם לעפרן. וכן ציונדב מתחלה היה שמו יהונדב וכשצא לאותו מעשה פחתו ממנו אות אחת ונקרא יונדב, עיי' מילתא פי יתרו מעה משה ח"ו פ"א סי' מ"ח, מ"ג ח"א פ' מ"ו עקידה שער י"ד. וכן ציוסף שקידה ש"ם בסתר הוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה, יהודה שקידה ש"ם בצרהסיא נקרא כולו על שמו של הקב"ה עיי' סוטה ל"ו ע"ב.

וגם שינוי השם משנה גז"ל של אדם עיי' ב"ק דף קכ"ה. ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם שינוי השם וכו' ועיי' שיע' י"ד סי' ס"ה. ועיי' ר"ה דף ע"ו. ועיי' פרכי ר"ה פ' כ"ט. ג' דברים מצטליין רוע הגזירה. נדקה שנא' ונדקה היל ממות, נעקה שנא' ונעקו אל הי וממזיקותיהם וישעם. שינוי השם שנא' לא הקרא שמה שרי כי שרה שמה, וכתי' בתרי' וברכתי אותה וגם נתתי לך ממנה בן, ועיי' ב"ח רב האי גאון סכת' סדר שינוי השם שתקנו הגאונים ז"ל עשרה בני אדם באין, ובקי שבין אוחז ס"ח בידו ואו' מנלחין אנהו ויקרא שמו וכו'.

וזכות גדול הוא לאדם אם נשאר לו שם ובארתיות צמותו (כמאמר הש"ס ב"ב דף קט"ז ודף קמ"ח כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה) שיתפלל בעד תיקון נשמתו. ובילקוט ירמיה רמז ש"ב אמרו כבו בכה להולך, אר"י להולך בלא בניס, ריב"ל לא אזל לבי אבלא אלא למאן דאזיל בלא בני, ובפסחים דף ק"ט יהושע לא רצה לבדך על שלא זכה לבן, ועיי' מסכת שמחות פ"ח כשמת שמואל הקטן הלך מן המנוחה ופנקסו בצרונו ואמרו: שמואל הקטן נעל כל תמודות העולם והלך לו שלא השאיר בני אחריו.

ואם נולד אחר מיתתו נריך לקרוא אם הבן בשם אביו כהיה דעירובין פ"ה ע"ב בגיטין בן דוניוס, ובירושלמי דדמאי פ"ב ור"י דכפר דן בשם ר' מעדיה בן מעדיה, ובשבת דף פ"ו ר' יוסי בן יוסי, ואביו על אם אביו שהי' יחוס, נוערין חן א"ש ב"ך ירוחם יהוס ר"ת אביו. ועיי' רש"י בפ' המקבל שכ' שאביו הי' שמו נחמני כשם אביו של רבה, ועיי' המגדף ח"א סי' פ"ו.

והאר"י ז"ל כתב כשהאדם חייב נגלוג ונמט ונולד לו בן אחר מיתתו הוא מתגלגל באותו הבן. וכן ראוי מש"ס מ"ק י"ג דרב חנן שמה באותו היום שהי' לו למול את בנו ואסיקו ליה חנן על שמה.

ומי שקראו בשמו ב' ב"א ולא נתקיימו, אז אין קוראין בשמו שום איש כח"ס בש"ח שיש ב"א שכל הנקראים בשם יליתו ויעלו לגדולה כדכתיב בן יעמוד זרעכם ושמכם, ולהפך והנחתם שמכם לשבועה לבחירי. וכתיב ולא שם לו על פני חוץ. לכן יתפלל אדם שכל הנקראים בשמו יהיו בהם מדות טובות. ואלא יקראו זרעו ע"ש אחת שמדות הרעות בהם.

ואם ב' אחים קראו שם צניהם ע"ש פלוני אפי' אחר נדיק ומתו בלא חולדות, אל יקראו יותר באותו שם. ואל יאמר אקיים לאבותי שם שלא יבכה, והוא רואה שנקראים אחרים ויבכה, הכי הוא נושא אל נפשו עון. ואין אלו מצב יחוש. וכן אם אין בניו של א' מתקיימין דע כי השם גורם להם. ואם אחיו קוראין לצניהם אותה השם, וזהו אין מתקיימין דע שהמקום גורם. ויש לו ללכת למדינה אחרת, ועיי' בצוואה ר"י החסיד שכ' לא יקרא איש מזרעו בשם יודא ולא שמואל, ורבים תמהים ע"ז. וכתיב בצנה"ג ואולי צוואה זאת היא שרעית על זרע הרב החסיד ז"ל משני סבה ידועה לו. והג"ר ר' יעקב ז"ל כתב ג"ל ברור ששמו של בעל הצוואה

חלק המלואים סי' יב

ה' יודא, ושם אביו שמואל, והי' ירא שלא יתקיימו הנקראים על שם, אף כי חשקה נפשם להשאיר שם, ולתת זכרון לשמות אבותיהם החסידים ז"ל, והני חסידו לא בעו להחזיקי עיבותא לנפשייהו אפי' אם יהיו הגונים, ולא ניחא להו לחלות בזכותם כ"ש אם ח"ו לא יהיו ראויים שלא יהיו נתלן במקולקלון, לכן מנעו חולדותיהם מזה, אבל בודאי לא נוו כך אלא לזרעם או לדורם בלבד. שכן מנינו לפנינו בישראל הדור שקבלו עובד מרבן קוראין בניהם אחריהם כמ"ש במשפחה שהיתה מני עלי שנתן להם ריב"ז ענה שיחיו, יקראו בניהם אחריו, וכן נתן העבלי. ואפי' במלך עופ"ס מנינו אלכסנדרוס מוקדון כמ"ש לעיל בעשו לו חשיבות זה. ושמה היתה כוונה החסיד נ"ע למען לא יקראו לאבותיהם או לרבותיהם בשמם כמ"ש בס"ח בא' שקרא שם לבנו אחר שנות היזרה, כגון אם הי' י"ד היה קורא אביו דוד ולא היו מתקיימן עי"ש.

וגם לא מסקינן בשם רשעים דכתיב ושם רשעים ירקב רקיבות העלה בשמותן עי' יומא דף ל"ז. ועי' המגדף ח"א סי' ס"ז. והרמ"א בהסוזה סי' מ"א כתב דהא דלא מסקינן בשמיהו דרשיעי היינו דוקא בשם שלא מלאנו באים אחר חוץ מאותו רשע, אבל אם המשותף לרבים הנקראים כן אין לחוש כמ"ש החוס' בפי בתרא דתשובה, ובפי אמר להם הממונה.

וארז"ל שבשמות רשעים כבלעם והמן וכמוהם אסור לנקוב את שם בניו, וסמכוהו אקרא כדאמר ר"א (יומא ל"ח ע"ב) מאי שם רשעים ירקב רקיבות העלה בשמותן סי' חלודה ככלי ברזל שאין משתמשין בו, ופירש"י לא מסקינן בשמיהו סי' לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע, והלבון מסקינן הוא כמו מעלין עשה"כ ובל אשא את שמוהם על שפתי (ההלוי י) אלא נריבין לקבור את שמו בקברו לשכח כמה מלב. ומע"ז שאלו בגמרא יומא שם מדואג האדומי, ואחריהם הגיחו בחוס' את שם התנא האבולוס במשנה (תשובה ק"ד ב') לפי שהוא שם רשע, וכן שם התנא שבא בבבליהא (שבת י"ב ע"ג, וחוס' ישנים יומא ספ"ג) גד"ה דואג הקשו למ"ד (סנהדרין ק"ד א') דיבעמאל אין לו חלע"ב ואיך נקרא התנא בשם ר' ישמעאל? ונ"ע למה לא שאלו מדברי הי"ק במשנה מסורשה (ר"ש חלק) במשנה אין לו חלע"ב איך מנינו בין חז"ל נקראים בשם ר' מנשה? וחי' החוס' שם אין לתרץ עי"ש. אכן י"ל כמ"ד שדנהו לזכות שעשה האבנה. מהם הי' הראשון אשר החל לקרוא בשם זה. ומשם נחפצע המנהג לדור דור, אבל היך דלא מסקינן בשמיהו הם רשעים לד"ה, אכן לפי"ז גם קו' החוס' לק"מ ונ"ע.

ואף לפי סברה הגאון בעל פני יהושע (ר"ש שני דייני) דהא דלא מסקינן בשם רשע זה דוקא כשמו מורה על מרדו כדואג שדרשו שהקב"ה דואג עליו וכו' ועל ירבעם שריבע עם, בלעם שבלע עם ניחא קו' החוס' (אבל מאחרי בין הפייטנים ר' יהודה בן בלעם זה פלא, עי' עמוד העבודה מחברה א' דף 66) אבל בשמות אחרים לית לן כה. ועי' Orient 1846 Litbl. S. 451. שכתב שהשם יהודה בן בלעם לקוח הוא משם הערבי אשר החפצט כבר צעה היהא בין היהודים וראוי לבעא את השם הזה בל"עם כמו בערביה וכו' עי"ש.

ואסור לקרות בשם הגויים (כמ"ש בש"ע בשם תשובה מהר"י ברוגא ישראלים בח"ל שמוהיהם בשמות הכותים) ואם יקשה לך מ"ש מאלכסנדרוס לזה י"ל מלבד שהוא לשון יון שהי' מניו בחגלי שם, ואולי גם לפניו בישראל היו נקראים אנשי שם כך. אי"כ לק"מ כמו דואג ואבולוס, אבל כל זה עשו בחכמה גדולה, כי לא מנינו ש"ז בשום מקום אלא אלכסנדרו בחוס' יו"ד, הוא נומעריא שלמ"ה המלך שהשלוט שלו, ורצו לרמוז בו בלישנא דמשחמטא להרי אפי', דהיינו מאוס גלוס מלכות, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא שלמה הוא גלוס מלכות ודאי, ומזה הבין דברי חכמים וחדוהם כמ"א יעב"ן. ובהנחומא סי' האזינו ע"פ זכור ימות עולם

וגו' לעולם ידוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות נדיק כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע עיי"ש ע"כ לזכר עולם יהי' נדיק ובו יבחר האדם לקרוא את בניו למטן יהיו כמוהו, ולא יזכרו ולא יעלו לנו שמוה שלא מבני ישראל המה כמ"ש הרב החסיד סי' תתשל"ט ע"פ זה ספר חולדות אדם וכו' שצריך לקרוא לנער בשם ה' שהוא שמו של יהודי, ועי' שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' קס"ט, שאלה הם מותר לטוהר שמו ולהקרא בשלש עמים ובשמותיהם. הי' בודאי יש איסור דלורייתא בזה כמ"ש הרמב"ם בפ' י"א מה' ע"ז, וסיר רבה פ"ו. פסיקתא רבתי פ' ט"ו, דמקרא מלא נאמר ואבדיל אחכס מן העמים וגו'. ומשם ילפינן בספרי, דאין ראין לדמות להם בשום אופן. וכשם שאסור לנו להדמות להם במלבושים, ובהילוכם, ובשאר מנהגיהם, ה"ה וכ"ג שאסור לדמות להם בשמש. ועליו לעשות כ"ש אבותיו שנא' בהם ויהי עם לגוי ודרבו רז"ל מלמד שהיו ישראל מזוינים עם. ובהזכר שם הגהה ביהויה רב דק"ק יערגין סמוך לפרעשבורג, ופעם נזדמן לי כשמסרתי המאמריקעל להשר המזויעד לזה, התרעם לפני ואמר כי לא נחה מה שהיהודים קורין עממם בשם הגויים ושאר כל האומות מחשיבין השמות הבאים להם מראש האומה, והיינו אונגריי פראנצויזיא, וכדומה כולם מחשיבין השלשון והשמות שלהם ואינם משנים בשום אופן, רק מחזיקים זמנה להם לכבוד ולהפארה. והיהודים אשר הם מקדמות האומות קיומי העולם המה צופים עממם להקרא בשם העלם ומשנים שמש לשם האומה, וזהו להם נגהי גדול. ולא הי' בפי מענם להשיב לו, אבל דחיתו אותו בדברים שהגלות גורם זאת.

אבל באמת נחיקים בנו הפסוק כי דור תפוכות המה בניו לא אמן בם. כי אבותינו וכל הדורות אשר היו לפניהם, מעת אשר הגלה העם הזה מארצו אשר אלה הם למושב לו ונחפזו בין האומות אלה לפניהם ואלה נגבה, ואשר סבלו עול הגלות בכל חוקף, ומ"מ לא שינו את שמם, ולא היה להם עם הישראלי לבדו ואדרבה היה להם עם ישראל לכבוד ולהפארה וכמ"ש רז"ל על הקרא חיש יהודי הוי' בשופן שהי' מוכתר בנימוסין שעשה לעממו כתר שהוא יהודי, ועכשיו שהוקל ב"ה טובד הגלות ואוס הישראלי אין מנזים כ"כ בין האומות הם משנים שמם ולבוסם, מרחים עממם שהם מחשיבין העכו"ם יותר מישראל, עי' המלך פ"ס.

ועיי' יזכר שם אבותינו במלריס שלא שינו את שמם כמ"ש ויקרא רבה פי ל"ב ס"ה. רב הוגא אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו אבותינו ממלריס, שלא שינו את שמם ואלה לבוסם וכו' ראונו ושמענו נחתי, ראונו ושמענו סלקין, לא היו קוראין ליהודה רופוס, ולא לראובן ולויאני, ולא ליוסף לסטוס, ולא לבנימין אלכסנדר, ופי' היפית לולואני לשון רחיה ולזה יקראו לראובן כן וכו' ועי' פסיקתא זוטרתא פ' הבא ע"פ ויהי עם לגוי וכו'. עי' סיר רבה פ"ד ויקרא רבה פ' ל"ב. במד"ר פ' י"ג, ופי' כ' מכולתא פ' בל, מדרש תהלים מזמור קי"ד, הנחומא פ' בלק, פ"ח פ' מ"ה. הנא דבי א"ר פ"ו, כ"ג וכ"ד. ילקוט בשלח רמז רכ"ו. וילקוט עמוס רמז תרנ"ג, פנחס רמז תשע"ג, וטהר בעו"ה המנהג לקרוא את בניהם בעה המילה בשם עברי ואח"כ נשכה זכרו מהם ומושאם שם לעז כמו מאקס, בקנץ, געקנץ, זאלי, העריג וכדומה, וע"ז נווח הניבא עמוס צסי' ו' הוי השאגניס בליון ובנפחיס בהר שומרון. נקבו ראשיה הגויים (Abkömmlinge) וגו'. פי' חקגוס יונתן דשלון שלוח בליון ומתרחין על כרכא דסומרון מקיימין שום בניהון בשום בני עממיה וכו', רק כשנפערס לבית עולמם וזכרו אז את שמם העברי לקיים מ"ש קראו בשמותם עני' אדמות. כי חרפה להם להקרא בחייהם בשם יהודי, וכונתם לכסוח עממם בין הגויים כדי שלא יכירוהם שהם עם ה' אלה, אבל מימ יכירוהם כי הם זרע בירך ה', וכמ"ש ויקיר ע"פ כשנפנה בין החוחים מה שושנה נכרה בין העשבים כך ישראל יכריס בין האומות שנא' כל רואיהם יכירוהו וגו', ובמד"ר סיר הסירים ארז"ל ע"פ אל גינת אגוז ירדתי,

חלק המלואים סי' יב

מה אגוז זה אינו יכול לגנוב המכס שלו שהוא נשמע וניכר, כך הם ישראל כי"מ שא' מהם הולך אינו יכול לומר שהוא אינו יהודי למה שהוא ניכר ההיד כל רואיהם יכירוהו וגו'. רק בשעת הגזירה לבד התירו כה"ג כמ"ט הרב יימוקי יוסף בפ' בתרא דקמא ופסקו הש"ע ב"ד סי' קצ"ז אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יתגרשו. אבל אם כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי מפניה לבטחו בשעת הגזירה מותר קיון שאינו אומר שהוא עכו"ם.

וכתב המג"ק בח"א סי' ס"ט וז"ל דבור עמוס הנביא התכבדו ישראל לנקוב שמות בניהם לשם והפארת בשמות העכו"ם, וע"ז הוכיח הנביא לאמר כי ב"י הם שארית מראשית הגוים, ובחוריהם וגדליהם כלפס נחצבו להם, וא"ך התפארו בחפארתם הלא הכבדו להם קלון לכס.

ומי שלא נהקיימו לו בנים ר"ל יקרא את בניו בשם איזה חיה כגון לבי וכדומה והוא בדוק ומנוסה, וכן ג"כ מי שלא ימלאם עם ממשפחתו יקרא ע"ש השבטים שבטי יה. ואם לא מלא שמות השבטים, והיו שמות חיות ובהמות שבהם נמשלו השבטים בצרכה יעקב וצרכה משה. וכן אם היה שמו אברהם מותר לקרוא גם לבנו אברהם ולא יאונה לו כל רע ח"ו ע"י חוקי דעה סי' י"ב ע"א. וע"י שיהיה תורה נתגלה סי' כ' שכתב מי שנולד לו בן ורצה לקרואו בשם ומת חוק שמנה מותר לקרות בשם זה הנולד אחריו ע"י דברי הימים סי' ג' בפס"י ב"ב.

קבלה מר' יהודה החסיד מי שמחו בניו ב"מ שיקרא לבן הנולד לו ב' שמות שזה מסוגל שיהקיים. וא"י הכותב שמעתי מא' שלא נהקיימו בניו וקראם עם בנו הנולד לו בשם בן זיון ונהקיים וזה בדוק ומנוסה. ואסור לקרוא עם בנו כשמו כחוקות הגוים (וכן כתב הרב ברית עולם, ונקט סי' ע"ז קראו בשמותם עלי אדמות. ואם המלאך איזה חכמים אשר שמויהם בשמות אבותם, אך הדבר פשוט שנולדו אחר מות אבותם ונקראו בשמותם אז), וז"ל: ולכל המנהגים אין אדם קורא בנו בשם עצמו. אבל ראה במקום א' איש ששמו מרדכי, וקרא עם בנו ג"כ מרדכי והי' זה בעיניו מאד. וע"י אבן ספיר ח"א בחדרי חמון שכתב שמהג אב"י הימין שכל מי שלא יקיימו בניו ר"ל יקראו לבניו בחייו כשמו. ע"י ש"ע י"ד סי' ר"מ, ושו"ת מהר"א י"ד סי' רמ"ז. וע"י שמות הגיעין דף א' שכתב משם מהר"ל דאם אביו חי ונקרא אברהם וסם אביו אשתו ג"כ אברהם ומה ורצה לקרות בנו אחריו או איפכא, וכדי שלא יהיה הדבר נגד האב שהוא בחיים ויקפיד ע"ז, לכן יקראו שמו אברהם. וכ"כ מהר"י מצרונא, והוסיף גם המענה כי מנהג אשכנזים הוא כן, ובמדינות דרום מנוהג החסיד ז"ל שלא לקרות עם בניהם אחר אדם חי, הגם שנראה שמה זה רק לבניו, מ"מ אפשר דגם לשאר הבריות נחלש מנהגם, ובפסיקתא זוטרתא הערה ל"ה כתב בזמנין בן ימים שנולד לעת זקנתו שהי' אביו בן מאה שנה ונכתב בו"ן כמו לקן הימין ע"י מדרש רבה פ' נשא.

ובס' נוהג כלאן יוסף דף כ"ב ע"א מביא מעשה בשם ספר החסיד שכתב צא' שלא היה לו בן כ"א בת יחידה, וילדה בן בחייו ורצה לה לקרוא את בנה על שמו והוא יאמר קדים אחריו בשמות וכן עשהה. באופן זה אין איסור, דכל ע"מ של המנהג הוא כדי שלא יאמרו שמשפטים על מיתתו, וכיון שהוא ע"מ אין מקפיד אין בכך כלום. וכ"כ הגאון בעהמ"ח קיטור מנחה חינוך על ה"י מילה כ"ו בהקדמה שם וז"ל: לפרט דבר ביעתו' מה טוב. נשאלתי מן כמ"ר משה בן כמ"ר שמעון מעהרה"ף שילדה אשתו בן זכר ואב"י הי' שמו ר' שמעון שהי' רב בצנזרינגן והלך לעולמו. היאך יש לנהוג בקריאה שם הילד הנולד לו אחרי שאביו שמו ג"כ שמעון עדיין קיים. אם שלדעתו נ"ל שיש להקפיד, ואין לקרוא להילד בשם שמעון ע"ש אביו המת, שאביו חי, בכל זאת כתבתי לפרטקפורט לבני שישאלו את סי האב"ד שמה. והשיב בשם האב"ד שאין להתיר לקרוא שם להילד על שם שמעון כ"ל, אם לא שאביו שמעון ימחול על

כבודו, והדין מוהר"ר זי"ף השיב לי דלית דין נרץ בושש, והמנהג רווחא בישראל דמקפידין ע"ז מבטלי לקראת שם בישראל אש יש עדין בחיים חייו זקנו או אבי זקנו הנקרא קך בשמו. וכמה מעשות מכמה וכמה משפחה בישראל חייתי ומנהג ישראל תורה הוא, והלילה להמציא היתר בדבר זה עכ"ל. לכן גם אנכי לא התרתי לקרוא ע"ש המת אחרי זקניו דהיינו אבי אביו של הילד עוד קיים ונקרא ע"ש זקנו של אבי הילד ולהיות זכרון בשם כחצתי יום ב' כ"ג שבט תקי"ט לפ"ק.

ר' משה אזולאי ז"ל סיפר שאביו ר' יצעיה היה ממעט על שלא היו לו בנים כי מהו, וכשתעצרה אשתו ממנו, ה"ל אביו הוא הרב חיד"א ז"ל כעשיה הבן בילד לו יקרא את שמו משה ויחיה. במשה היו שביעי לאברהם וכן היה, והוא היה ר' משה אזולאי ז"ל שהיו ז' להרב ר' אברהם אזולאי. ועי' ספר מעגל טוב דף ל' ע"ב, והוא ספור מן הנסיעה של הרב הגאון המקובל חיד"א ז"ל ובתב טס כי בשנת הקל"ה ג' ניסן יום ה' במדבר הייתי סנדק לבן סי' שלום נדיק וקראוהו יוסף חיים על שמי בש"ט. גם כ"ז שבט נעשיתי סנדק באקווא לבן סי' שמואל עלמיא ויקראו אהו חיים יוסף דוד. ואסרו חג של שבועות הייתי סנדק לבן שלמה משה קאבאלייכו ונקרא ח"ד. ועי' חמדה גנוזה מהצרת אי' בכתב שם כי בת ר' יונה אשת ר' שלמה בן הרמב"ן המליטה זכר וזוה הרמב"ן סיהי' נקרא ע"ש זקנו אבי אמו רבינו יונה ע"ד זרחה השמש וגוי. וחייב אדם לקרוא שם לבניו בשם רבו, שהייב אדם בכבוד רבו יותר מכבוד אביו, דלחיה באבות דר"ג ספטי דארתו הגר בגיירו הלל (אף שלמדו תורה על רגל אי') כשגולד לו ב' בנים לאי קרא הלל, ולהב' קרא גמליאל. ואמרין בבבא בת"ד ע"א מעשה בר"ג שמל תינוק אי' צא' מכרכי היס שמהו אחיו מ"מ וח, והבי' במדינת קסופקיא ומלו ג"כ כ"ל והיו קורין אותם נתן הבבלי ע"ש.

והגרים נקראו ע"ש אברהם שהיו החלה לגרים, עי' גופי הלכות דף קמ"ג שפ"ו שם בן ב"ג ב"ג היה בן גיורת, וכן בן ה"א ה"א בן ערה ואברהם שנתוסף ה"א בשמוהם, שכל הגרים נקראו ע"ש. שגא' והיית לאב המון גויים. והרמב"ם משם דודו ר' יעקב בן הר"ש פי' דגרים היו ולהסתורם מן המלבושים נקראו קך, והם בני אברהם וברה, לפיכך נקראים כל הגרים בניהם ב"ג ב"ג גימטריא ה' ובניהם אי' אלא שבג בג יותר נסתר ונעלם, וקראוהו זה משוה מזה כדי להכיר ולדע בן זה לזה, ועי' זוהר חדש רות באל ר' פדת לבניה של ר' יוסי איש סוכו רות כיון בנתגיירה מ"מ לא קראוהו בשם אחר? ה"ל קך במעזי דשם אחר היה לה וכשנשאת למחלון נתגיירה וקראו שמה רות, ומשם עלהה בשם רות, וגם יתרו שמו הקודם היה לשור כמ"ס הרמ"ז בהנה על הזוהר פי' בלק, ולכן לא הזכירו רז"ל בהדי ז' שמוה. מבוט דכל אי' קראתם החורה ויתן להדרם משא"כ זה נקרא בגיורת.

ואסור ליתן שם אשה לאיש, ובזכות הראשונים לא היו מקפידין ע"ז כמו שמצינו רבינו שמחה בעל הרוקח הלמודו של רש"י המחבר מחזור ויטרי, וכן בבבא דף ס"ז ע"ב הוא בשמה והיא בשמו ים בו משום דרכי האמורי, פירש"י איש ואשתו מחליפין שמוהוין בלילה משום יחוש ע"כ.

והמנכך בחי"א סי' פ"ז כתב ע"ז: מצינו שהציח עמוס הוכיח את ישראל על שקראו שמה בניהם בשמות עמי הארץ. והיא כי בימייהם נהגו לקרוא שם אשה לאיש וכן להיסק, וד"ז אשבו חז"ל לבית ישראל ואמרו שזה הוא דרכי אמורי כנ"ל ועי' ערוך ערך שם, ונראה כי לזה כוונת התוס' ב"ב דף קמ"ט א': ר"ם בן סזי מוחסו אחר אמו וכו' ר"ל לפי ששם פזי הוא שם אשה בת ר' חייל דלמך מר (יבמות ס"ה ע"ב) פזי ועזי בניה דר"ח וכו'.

ועי' האבות הגאונים ליק הרכ"ד סי' י"ב, לרצ האי ושאלהם יואב בן נרויה למה נקרא בשם אמו. ועוד מה הוא שם אביו? חי שם אביו ידוע הוא כ"ם (ד"ה א' ד') ושניה הוליד את יואב אבי גי חרשים, ומתוך שהיתה אמו אחות המלך נקרא ע"ש לגדלו בה. וכן בחכמים ר' שמעון בן פזי נקרא ע"ש אמו מפני שהיא הייתה בחו של ר' חייה כדמפורש בגדה דאמר מר יהודה, וחזקיה, עזי, ופזי, אחיה, וגם רבה בר חנה היא אחותו של ר' חייה. וגם ר' יצחק בר שמואל בר מרתא היא אחותו של ר' חייה דאמר מר (סנהדרין ה') איבוי, וחנה, ושולת, ומרתא, ור' חייה כולהו בני אבא בר אחא.

ומותר לקרוא בשם המלאכות, מיכאל^ל, רפאל^ל, גבריאל^ל. ראוי מבראשית רבה פי מ"ח ר"ט לקים אמר שמות המלאכים עלו מצבל.

כתב החסיד לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו. ואם נשאה ישנה שם א'. ואין ראוי מגמר' סוטה פ"א סב' אמר שמואל סבא חמוה דרבי שמואל בר אמי כי דוריה הראשונים לא היו מקפידין ע"ז, עוד שם אב' אחים ישאו ב' אחיות א' מהם ימות או לא יליתו. ובברכות דף מ"ד לא חבו לזה דליחמר ההם, כי אחא ר' יצחק אמר עיר אחת הייתה בא"י וגופנית שמה שהיו בה פי' זוגות כהנים נשואים לפי' זוגות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעה ולא אשכחו בה מצנתיה דרבי חסדא דהוה נסביה לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ע"ש ופירש"י שמונים זוגות אחים שנים שנים אחים היו כולם וכן נשוייהם ע"כ ה"ע דנפיש זכותיהו והרבה פוסקים אסורים משום דחמורא סנחא מאיסורא ע"כ.

עוד שם דחקן וחמיו לא יהיו בשם א', וכן בלה וחמותה, ואחת הייתה שאביה אומר שאין חושש לזה ולא היו ימים מועטים שמה דחקן בקצרות שנים, והכלה אזלא ומדלדלא, ושם נשאת ונתגרסה ומתה בחוסר כל.

ומי שנולד בשבת קורין שבת, ולבחולה שבתאי ע"י כהניג הגהת צ"י סי' קכ"ב וסי' קכ"ט. ועי' זהר חדש פי' יתרו שבתו נוהגים לקרוא בשבת בשם שבתאי להנימול יום ח' להורות שע"י המילה יצא מתחת שליטה שבתאי, אע"ג שנולד בשבת דמול שבתאי שליט על יום השבת דוקא ולא בעמא קדישא דלית לון חולקא ואחסנהא בטובביא ומזלא, אלא בקביה בלחודו ואלתריך לון לאחזאה הדוה וכו' ע"ג. ומי שנולד בחנוכה יקראו על שם הנשיא של אותו היום וי"א בחנוכה יקראו מהתיה, ובימי ניסן הנשיאים ע"ש ומי שנולד בפורים ע"ש מרדכי ולבחולה בשם אסתר.

ומי שנולד בח"ב בשם מנחם סי' קבלה בדינו שעתיד הגואל להיות נולד בח"ב ע"י ירושלמי ברכות, ובאיכה רבתי עובדא הוה בחד יהודאי וכו' עד דליחיליד משיחון הרי מבואר שהמשיח נולד ביום החורבן, ויש חולקים ואומרים כי לא נולד ביום החורבן, ולא יהיה נולד עד עת קץ אבל ר"ל שהיה נולד בכח ביום החורבן לפי שאם ישראל יהיו ראויים מיד יהיה נולד. ומי שנולד במועדים קוראים שמו יום טוב. וביום הכפורים קורין רחמים.

לקריאת שם.

ואעפ"י לגוי גדול ואזכרה ואגדלה שמך והיה ברכה.

מי שביקר אבותיו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה ונביאי ישראל וכל חסידיו עולם, הוא יברך את הנער הזה פנ"ש בעבור שאביו נודב בעבורו... לכל קופה וקופה הנקום ברחמיו ישמרהו ויחיהו ויושיעהו ומכל זרה וזוקה ומגפה יליהו ויפדהו ויארץ ימיו

חלק המלוואים סימן יב

ושני וישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיו וישמרהו מכל רע ויזכהו לחורה ולחופה ולמעשים טובים ולמנוחה אמון וכן יהי לזון וגאמר אמון.
וכן יאמר בעד נדבה הסנדק והסנדקית, קונטרס הפיוטים אויגניון תקפ"ה.

קריאת שם לילדה.

כשאב עולה לחורה חומרים נני שצריך לו ולאששו ולבתו ונודר לנדקה בעדה, ואומר: יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיתי את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך גאוה.

וכשהיא בת ראשונה אומר

אתה היא יונתי, אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה, ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופלגשים ויהללוה. ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותינו את היי לאלפי רבבה וירש זרעך את שער אונתיו.
מי שצריך אמונתו שרה רבקה רחל ולאה ומרים הנביאה ואביגיל ואסתר המלכה בת אביחיל הוא יברך את הילדה הנעושה הזאת והקרא שמה (פלגונית) במזל טוב ובשעת ברכה ויגדלה בבריאות, שלום, ומנוחה, ויזכו אביה ואמה לראות בשמחהה ובחופסה בבנים זכרים עושר וכבוד דמים ורעננים ויובן בשיבה וכן יהי לזון, אמון.

סי' יג. שו"ת לברכת המילה. מי מברך, ומה מברך ומתי מברך ונוסח הברכה.

שו"ת הגאונים שער נדק סי' א'. האב חייב בצנו למולו, ואי לא מהליה אביו מחייבין ב"ד למומחה. והיכא דמריע יוקא לא מהליגין ליה משום סכנה עד דבארין, ובתר דשקלא ליה אשהא מעכבין ליה תמניא יומי והדר מהליגין ליה והיכא דמית יוקא צנו תמניא יומי משום דלא תיעול ערלתיה עמיה מהליגין ליה בבית הקברות. ועיי' שו"ת בית אפרים. שו"ת בא"ח סי' תתקמ"ח, ועיי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ה', ושו"ת בית יעקב סי' ל'. שו"ת אור זרוע ח"ב סי' י"א, אם האב חייב למול את בנו בעצמו דוקא, ה' א"ל למולו בעצמו אלא צריך לעסוק שיהא צנו ימולו, ואשי' אם האב יודע למול ומכבד לאחר למול את בנו לא עבר בזה כלל. שו"ת יד אליהו סי' י"א אם מותר לאב שהוא מוהל לתת בנו למוהל אחר למולו, ה' מותר כשם שמוחר לבין לתת קרבנו לבין אחר להקריב, והשיג על הש"ך בח"מ סי' של"ב דאוסר. עיי' שו"ת מהר"ם שו"ת י"ד סי' רל"ט שכ' דלדעת הא"ז אסור לעשות שליח.

שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' מ"ט המל' את צנו יברך על המילה או למול, ה' יברך על המילה מיהו אם צריך למול או להכניסו לחוד י"א. עיי' שו"ת אשדות הפסגה סי' ז'. שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' רע"ח מוהל שחקר הערלה וצריך ואח"כ פרע את האב ברכה לבעלה כמו שופר, וסוכה, ובעניי' לולב שמברכין קודם עשיית המנוה, ה' כל מה שאפשר לפמוך ברכה למנוה בלא הספק ראוי לעשות, ולפי"ז לחוקר הערלה ולבדך הוא יותר טוב כדי שיפרע המילה סמוך לברכה, וחחק הערלה אינה גמר המנוה דקימיל מל ולא פרע כל"מ. שו"ת פאר הדור סי' קל"ד ילמדנו רבינו נוסח ברכת כורת הכריה ופירושה, ה' בא"י אמ"ה א"ק י"מ וחק בשאריו גם ואלגליו חכם ב"ק, ע"כ בשכר זאה אל ה' חלקנו לעד זורנו זיה כזויה לקדושים להגיל ידידות שארנו משחת בא"י מרת הכריה. ועל פירושה לא נעלם מכם, כי חיבה לעד הן עיקר הדברים וכו' וכתב משה. ועיי' שו"ת יעב"ץ סי' קמ"ה, וספר אשדות הפסגה סי' ז' כוונת ברכה זו. שו"ת רשבי"א סי' רמ"ה אם מברכין שהחיינו על המילה, וכן מי שנולד לו בן אם מברך שהחיינו משום שמא לא חלק המלוואים

חלק המראים סי' יג

כלו לו חדשיו, ה' לא נזכר בשם א' מהגדולים לבדך ברכת שהחיינו, ועי' בש"ח מהרי"ק ש.
 ועי' מ"א ח"ח סי' הקנה' דין י"ז ועי' שו"ת מוהר"י מזרנוא סי' קמ"א ש' לבדך שהחיינו, ועי'
 שו"ת בנין ליון סי' קי"ז שכתב מי שבידך שהחיינו בשעת מילת בנו הבכור והוא לא מל בעצמו,
 אם טוב יבדך שהחיינו גם בשעת פדיונו. שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' פ"ה גדול הנימול מה מבדך,
 ה' יבדך הוא על המילה. ולרמב"ם למול את עצמו ושהחיינו כמו מי שאחר מניח לו הפליין
 שיש לו לבדך. עי' שו"ת תשב"ץ ש' יבדך להכניסו וכו'. שו"ת ר' עקיבא איגר סי' מ"ב במילה
 יתום ואבי אביו הוא המוהל מי מבדך להכניסו, ה' אבי אביו יבדך, כי תופס התינוק הוא רק
 שליח ב"ה, ועוד דבני בנים כבנים. שו"ת בעי חיי סי' רכ"ג אשה שילדה ב"ח בשבת, וחזרה
 וילדה בן ביום א' אם יבדך על הנימול בשבת להכניס וכו' ויפטור גם על הב' שהיה נימול
 ביום א' ה' חסור לעשה כן דהוי הפסק בינה למילה. שו"ת הרי"ף סי' רל"ג ברכת אבי
 הבן מבדכין אותה לאחר המילה או לא, ה' מבדך ואח"כ מלין, ואפי' אם בידך בין מילה
 לפריעה מותר. שו"ת הגאונים שערי דרך סי' ד' לרב שר שלום כשאנו מבדכין ברכת המילה
 אשר קידש וכו' ומתמין למען בריהו אשר שם בשטרנו, ועוד אנו אומרים יְבַדְךָ לְהַלֵּל, וי"ח
 יְבַדְךָ, ואבי הבן מבדך אלא לאחר המילה, שמה תתקלקל המילה ונמלא מונוח שיש לבטלה. שו"ת
 הר"ן סי' י"ב מוהל שאל בבית הכנסה ובידך על הכוס ונתן רק לחינוק הנימול ח"כ אבי הבן
 לטעום או קצת שהגיע לחינוך שלא יהא ברכת לבטלה, ה' הכלל הוא שבידך לשתות מכוס של
 ברכת חינוך שהגיע לחינוך, ואם שחה ממנו חינוך שלא הגיע לחינוך כמו שלא שחה אדם ממנו
 דמי, ונתיי הוא לכוס של ברכת שלא יהנה אדם ממנו מיד אחר הברכה ועובר משום ליה.
 עי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ע"ט שכתב שלא מנינו בגמרא ברכת היין במילה אלא הרמב"ם כהב
 מתקין והגו להביא כוס יין, וכ"כ בס' אורח חיים. שו"ת רשב"א סי' ספ"ב במילה האומים אם
 מבדך ברכת א' לשניהם בין לאב בין למוהל, ה' מבדכין ברכת א', ועי' רבינו אשר כלל כ"ו
 סי' ד' שכת' ג"כ לבדך ברכת א'. ועי' שו"ת בנימין זאב סי' רל"ד שכת' ג"כ כ"ל, ועי'
 בשו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' ר"ן שכת' לבדך על כל א' וא', ומביא ראיה מדי כוסות של
 ססח שמבדך על כל כוס וכוס, שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' מ"ב ב' האומים שנולד א' מהול אם
 די בברכה א' לשניהם, ר"ל אשר קידש וכו' ואם חייב לבדך על הטפה ד"ב, ה' על הטפה
 דם בבית א'ין מבדכין אלא אם כן נראה בו ערלה כבושה, ולכן יבדך רק ברכת אחת,
 ועי' שו"ת מוהר"י סג"ל סי' פ"ה שכת' שבידך א' ויוציא השני בברכתו, והב' יבדך ברכת אשר
 קודש על הב' ויאמר הכל בלשון רבים קיים את הילדים וכו', והאב יבדך להכניסו. ועי' שו"ת
 שרש מטה אהרן ח"ב סי' ל"ב, ועי' שו"ת ברית אברהם ח"ח סי' י"ד. שו"ת מהר"ם אלשקר
 סי' י"ח ברכת להכניסו מבדכין אותה קודם או אחר המילה, ה' לדעת הרי"ף והרמב"ם
 מבדכין קודם המילה, ולדעת רבינו האי גאון יבדך קודם או אח"כ. ועי' פירוש הגדול
 סי' רפ"ב שכת' לבדך אחר המילה משום שמורה זו אינו בידו לתקנו. ועי' אהרן הכהן
 דף ל"ח. שו"ת בשמים ראש סי' ל"ח ברכת בורא פרי הגפן ואשר קודש מי מבדך, או במקום
 שיש ב' מוהלים, ה' לדעת הש"ך ב"ח סי' רס"ה בשם הכלבו בס"ג ע"ג שהמוהל מבדך ב' בברכה
 א'ו, והע"ז שם ס"ק ו' מחלק וכתב במקום שיש ב' מוהלים א' ונוהל וא' פורע, דרך הפורע
 יבדך, ומביא ראיה מהטור ח"ח סי' קע"ד שכת' דאחור שמבדך על היין שלאחר המזון הוא
 יבדך על המזונות. והיא הפורע הוא ימור מה שיש עדיין לבדך. מסקנת דמלתא לדעת הש"ך
 והכלבו דהמל יבדך ב' בברכה דקומ"ל המהחיל במזנה אומרים לו גמור. ועי' בס"ג מהלכות
 ברכות סוגת הרמב"ם והראב"ד. ועי' שו"ת חורחן של קדמונים ח"ב דף ז' ע"ב ואם דף מ"ו

סי' יד. שו"ת לפדיון הבן. מי חייב בפדיון. ועד מי מוטל לפדות. וזמן הפדיון. וענין הכהן. ושיעור הפדיון.

שו"ת אבני זדק סי' קכ"א אשה מבכרת שהפילה אחר ב' חדשים, לאחר סילוק הווסת
 שפיר מלא דם בלי סוס ריקוס ועתה ילדה תאומים ב"ז אם חייב לפדות הבכור, ה' אין אנו
 בקיאיין בזה ומחוייב לפדותם בלא ברכה, עי' שו"ת פנים מאירות ח"א סי' ז' שכתב אשה אחת
 ילדה ב"ח מה או שפיר מרוקס והציב דהבא אחריו אינו לר"ך פדיון, ועי' שו"ת מהר"ק שורש
 קמ"ג שכתב דאפי' אם הבחינו לראות אם איבריו מרוקמין אינו פועל הבא אחריו, והוא בכור
 לכהן, ועי' שו"ת שבוח יעקב סי' פ"ג שכתב אשה שהפילה אחר מ"ו יום לעבילתה שפיר ולא
 ניכר בו זורת ריקוס, והציב שהבא אחריו פטור מפדיון. שו"ת מהנה חיים ח"מ סי' נ"א אשה
 א' היחה מחזקה עגמה למעוברת ע"י סילוק הווסת ו' שבועות ואח"כ בא לה שפעת דמים,
 והמילדה הנכרית אומרת שראתה בבגדים לבנים נפל מרוקס. ואחר עבור שנה ילדה ב"ז אם
 מחוייב בפדיון, ה' מאחר שלא ראו ישראלים הריקוס כלל והי' " שבועות פטור מפדיון, רק
 לנאת לכל הדיעות יסדנו בלא ברכה ויאמר בר"ך אשה ה' למדני חקך שהחינו וקימנו והגוינו
 לזמן הזה. עי' עיקרי הדי"ע י"ד סי' ל"ג שמביא בשם תשובה ב"י להרב עזריאל דיגה סי'
 ל"ג על אשה שהפילה שפיר מרוקס שספק לאבי הבן שעל הבא אחריו לתת ה"ס לכהן בלא
 ברכה. ועי' למהר"י קצ"י סי' ה' באשה שילדה ה"ך ב"ח לעבילתה וסברה שזה וולד איקרי
 והבא אחריו פטור, וילדה בן זכר ועפ"י 'מעשה שאל האיש את פי אשתו גופא דעובדא, ואל
 דמה שהפילה היה כעין חתיכה בשר קטנה כמו ב' אלבעות בלי סוס ריקוס והגשים שהיו עם
 אמרו שנקבה היחה ופסק הרב המחבר דחייב בפדיון, והבן יפדה ח"ע והוא יבדך בשם. ועי'
 שאילה וענין ח"א סי' פ"ט. ועי' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' ע"ב. ועי' ביה לחס יודעה סי'
 ש"ב שפסקו כן. ועי' שו"ת שיבת ציון סי' מ"ו שכל אש הפילה חתיכה ואינן יודעין אם היה
 מרוקס או לא אמרינן חזקה שלא נתרקס. ועי' שו"ת נודע ביהודה מה"מ י"ד סי' קס"ח. דבין
 אשה שהפילה חתיכה לחי' שבועות אחר העבילה ולא נודע אם היו איבריו מרוקמים, ופסק
 שהבא אחריו הוא ספק בכור. שו"ת הר"ם הלוי י"ד סי' כ' אלוס אי' מאנוסי הזמן שולד בארצות
 הגוים, ואביו ואמו היו אנוסים והוא בכור פטר רחם לאמו, ועכשיו שבא לארצות החרות והוא
 יהודי בפרהסיא אם הוא חייב לפדות איש כדן כל בכור? ה' האנוסים ששומרים תורה משה
 רבינו ומקיימים מצוות בינם לבין עמם נחשבים לישראלים גמורים, ולכן מיוס שולד להם הבכור
 המצוה מוטלת עליו וחייב לפדותו. שו"ת שמן המור סי' ד' קטן שנשבע לארץ מרחקים ופדאוהו
 ישראל, והעידו אנשים שהכירו בו היוצו מוצר ישראל כשר, והגדיל הקטן וגשא אשה וילדה לו
 בן בכור, ובא לידו ספק שמא כהן הוא והעדים שהעידו עליו אינם כהן, מאי דינו לענין בכור,
 ה' לר"ך לפדות בלא ברכה מספק. שו"ת שדה הארץ י"ד סי' כ"ב חרש שאינו שומע ואינו
 מדבר שולד לו בן בכור אם חייב בפדיון, ה' כיון ששטור הוא מכל מצוה החרש פטור ג"כ
 מפדיון בנו. ועי' מ"ש הר"ב בפ"ו דהרומות משנה ב'. ועי' מ"ש החי"ט משנה ד' סי"ב דיבמות.
 שו"ת נודע ביהודה הינוק בכור חולה שלא נימול והגיע יום פדיונו ועדיין הוא חולה אם צריכין
 להמתין מלפדותו עד שיבריא כדי למולו קודם הפדיון, ה' אסור לאחר זמן פדיונו כי אין
 המילה מעכבת הפדיון רק אם המילה והפדיון ביזם אי' אז המילה קודמת לפדיון, ועי' שו"ת
 שיבת ציון סי' י"ד שפי' ג"כ כמ"ל. ועי' שו"ת הרא"ח ח"א סי' ג"ט שכת' דעשה דמילה אלוס
 פטי מפדיון ולכן המילה קודמת. מכאב עת הורה מניין חוברת ג' סי' ז' הינוק בכור חולה

חלק המלואים סי' יד

שלא נימול בזמנו, ובע"ש הגיע זמן פדיונו אם יכולין למולו בו ביום קודם הפדיון, חי לדעת
 החשבין ח"א סי' כ"א אסור למול מילה שלא ב"ז סמוך לשבת, אבל רבים אינם סוברים כן, לכן
 מותר למול קודם הפדיון ביום ה'. ועיי' שו"ת מהר"ח ח"א סי' מ"ע על מ"ג במדרש קבלו מלכותי
 וכו' לפיך מלין ואח"כ פודין שצריך לקבל מחלה על מלכות שמים ואח"כ עול מזוה. שו"ת
 הרומה הדשן סי' רס"ט אם יום ל"א של בכור חל בשבת אם לריכין להצחין עד אחר השבת
 או אם יש תקנה שיהא נפדה בשבת, חי אין תקנה לפדות בשבת, ואע"פ דיכול לפדותו בכלי
 כסף או בזהו כסף ה' שלשים בדבר שמוחר לטלטל בשבת, דא"ל לפדות דוקא במעות, ואפי'
 אם היה בא לפדות במעות חי תקנה שיתן לכהן המעות מע"ש כדי שיהיה פדוי בהן לאחר
 השבת מי"מ לאו שפיר למיעבד כהני חרי גווי. דאי בא לפדותו בכלי כסף או בזהו כסף בשבת
 גופיה דומה למקח וממכר, ובחידך גווי שיתן לכהן המעות מע"ש נמי יש לפקפק דהיאך יעשה
 עם הכרכות ועם הסעודה שרגילים לעשות בשעת הפדיון כדעת החלמוד. ועיי' פסקים וכתבים
 לח"ה סי' רל"ג ורל"ד על פדה"ב בשבת ונהן האב דמי הפדיון בע"ש והחזיר הכהן דמי
 הפדיון דאין בנו פדוי, ועיי' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קיז על שאלה הג"ל והשיב
 לפדות ביום ו'. ועיי' שו"ת מהר"י מברונא סי' קכ"א שכתב לפדותו ביום ל"א אפי' בשבת,
 ועיי' שו"ת זכרון יהודה סי' מ"ב שכתב דאין פודין בשבת. ועיי' שו"ת ברכות מי"ב סי'
 רמ"ט. ועיי' שו"ת מהר"ב ש"ק י"ד סי' רל"ג על שאלה השואל אם מותר לפדות בן בכור בשבת
 ע"י מתנה ע"מ להחזיר והשיב דבנו פדוי. ועיי' תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ה שכ' אם נהן לכהן
 מתנה ע"מ להחזיר דוקא אחרו הדבר בעצמו שנה מתנה. ועיי' שו"ת תומת ישרים סי' פ"ח
 העלה דגם הר"ב"ש דס"ל שאסור לפדות בשבת אפי' במשכון מי"מ מודה דבחול מותר. ועיי' שו"ת
 צימין זבא חינוך בכור חולה ולא תרפא עד יום ל"א ובא האב למולו ולפדותו ביום א' בח'
 המילה קודמה לפדיון שאלמלא מילה אין חיוב למזוה פדיון. שו"ת מהר"י מברונא סי' קכ"א
 אם מותר לפדות הבן בפורים, חי מהר"י ווייל מיחה לפדות בכור אדם בפורים כדי שלא לערוב
 שמחה בשמחה, והסמ"ג כת' דאפי' בחי"מ אין פודין הבכור, ואפי' יום ב' פדורים שהוא יום
 ע"ו אסר ג"כ מהר"י לפדות בכור דכתי' את שני הימים האלה וארז"ל צפ"ק לאסור של זה
 בזה. שו"ת הר"ש הלוי א"ח סי' ג' אם מותר לאב שהוא בכור לאכול על סעודה מילה בנו
 בעי"ש, ועוד דאף אם הוא היה פטור מלהתענות משום דיי"ט שלו הוא, אם בנו הגדול שהוא
 בכור יוכל ג"כ ולא יתענה שגם הוא שייך לשמחה המילה שהוא אחיו של הגולד, חי העניית
 בכורים אינו אלא מנהג שאינו מסודר בחלמוד שלנו, ולכן ראוי שהמילה ידחה אותו, וראוי לו
 לאכול ולא להתענות, וגם נראה להקל על בנו הבכור אחיו של הגולד שיכול לאכול ולדחות
 התענית. שו"ת נודע ביהודה מ"ח סי' קס"ו חינוך שלא נימול בזמנו מחמת חולי ועשה חזר
 לבריאותו וראוי הוא למול אם יכול לשותת המילה עד ערב פסח כדי לפטור הבכורים מן
 התענית, חי אין לעכב המילה אפי' רגע א' אם עבר החולי שכלל יום עובר עליו בעשה שיש
 בו כרה, ועוד מהיכי חיחי להחיר לבכורים לאכול בע"ש בסעודה מילה שלב"ז בסעודה זו אינו
 פוטר מלהתענות. ועיי' שו"ת נחלה יעקב סי' יו"ד שנובא הסור א"ח סי' ת"ע וז"ל הבכורות
 מתעניין ולא כהב הבכורות חייבין להתענות דמנהג הוא כמ"ש ב"י וז"ל וכתב הרא"ש והמרדכי
 דיש סעד למנהג זה בירושלמי אי"כ אינו אלא מנהג ומשום סעודה מזוה היה נראה להקל בו.
 אפי"ה אין להקל בו ח"ו במנהג ותיקון הכתוב בחלמוד ירושלמי וקבלוהו עליהם כל ישראל.
 ואפי' חל ע"ש בשבת מקדימין ליום ה' כמו ר' שהתענה יום ה' קודם לע"ש שחל בשבת משום
 שהי בכור דלא כהרומה הדשן. אבל למוהל יש קצת היסור. וכתי' בקי"ור מנחת חנוך כ"י אבל

גם למוהל טוב להחמיר אם לא מל צ"פ שאז הוחזק באומנתו ויכול לפסוק א"ע וגם אחרים מן
ההעניה כמו בשבת שצריך להיות מוחזק וכו'. שו"ת בני יהודה ח"ב סי' כ"ב מי שגולד לו בן בכור,
אם חייב להענותו בעדן, ה' הדבר ברור כיון דלא התענה מעולם אינו חייב מן הדין להענותו,
ועוד דכדאי הוא מלוא המילה להגן על הבן הימול ויוקיים בו מקרא שכתבו ואומר לך בדמך חיי.
אכן הירחי דף ס"א הבכורים מחננין בע"פ והזנועין כדי שיכנסו למנוח בתאווה. ובידו שלמי
פסחים אית' מ"ד דר' לא היה אכיל במעלי פסחא מאס דר' בכור הוא ופעם לדבר לפי
שהמקום הרג בכורי הם וכן בכורו ריחם. שו"ת ביה חדש סי' קכ"ג בכור שאירע יום ל"א שלו
ביום א' של ר"ה אימתי יעשה הפדיון, ה' מקדימין ופודין קודם ר"ה ולהטות שלא יחול הפדיון
עד לאחר ל"א יום. ועי' שו"ת גודע ביהודה מ"ח סי' קפ"ז שכת' גי"כ להקדים הפדיון לפני
ההעניה ולעשות הסעודה בשעת הפדיון ולא ימתין עד יום ל"ג. שו"ת חשב"ץ ח"ב סי'
ס"א תימון נולד בליל מוצאי שבת בתחלת הלילה שהוא יום י"ד לאחר שהוא בכור פער רחם
ושלמו לו ל"י ביום ב' י"ד לניסן שהוא ע"פ אם מותר לפדותו בע"פ, שכן כתבו הב"ח והש"ך
שהתימון שעברו עליו כ"ט, י"ג, חש"ג, סיכולים לפדותו מיד ואם פדאו אם הוא פדוי או לא
כיון שלא שלמו לו ל"א יום כדברי אר"ה השוסקיס, ה' אית' בסמ"ק דף קי"ט סי' רע"ד וח"ל
לפדות בכור אדם דכתי' וכל בכור בןך חסדה וצריך לפדות ביום ל"א, ואם פדאו ביום ל'
או קודם אינו פדוי והיינו שצריך שיהיו ל"י שלמים לילה ויום, דלעולם מונין חמש ימים ל"א
יום ולא לשעות כ"ט, י"ג, חש"ג כמ"ג ב' מנילה נקראת. רבנן דקיסרי מאס ר' אבה אמרו
מנין שאין מחשבין שעות לחדשים, שגא' עד חמש ימים, ימים אחה מחשב לחדשים, ואי אחה
מחשב שעות לחדשים, וכלל דמלחא דסודין אוחו מיום ל"א והלאה כדי לנאח מן הספק, ואם
פדאו אוחו קודם לא יברכו. שו"ת ר' עקיבא איגר סי' כ"ב מי שגולד לו בן בכור יום ה' שעה
ב' אחר חצי היום ובשבת הרביעית מת הבן בשעה י"ב ופסק השואל שמחויב בפדיון שיום השבת
הוא יום ל"א, וקאמח נחלקו עליו דבעיקר שיעברו ל"י מלחיס מעל"ע, ולא הגיע זמן הפדיון
דק כשחי הבן בשבת היום עד אחר שעה ב' אחר חצי היום, ה' הלכה דפדיון אין מחשבין
לשעות, ואם נולד שעה קודם סוף היום נחשב ליום א' ולאחר שעברו עליו כ"ט יום הלילה
שלאח"כ הוא ליל ל"א כלו כ"ט י"ב. לזה ראוי להמתין י"ב שעות ואח"כ חלה זמן הפדיון לכ"ט,
ועוד אין סודין בלילה מאס דלפעמים לא יהיו כלים כ"ט י"ב כגון שגולד שעה א' קודם
הלילה דבתחלת ליל ל"א לא כלו כ"ט י"ב הרי דפשיטא לו דל"י אין מחשבין לשעות וכן עיקר.
ע"י שו"ת גודע ביהודה מ"ח סי' קפ"ז מאס הש"ך. שו"ת שנת חיים סי' ה' אם לא נמלא
בעיר אלא כהן אחד ואינו רואה לקבל לא פדיון הבן ולא מהנות כהונה אם נפטר הישראל
בתינוחו בע"כ? ה' נתינה בע"כ לאו שמינה נתינה אפ"ה בנו פדוי. שו"ת מוהר"י מבנוא סי'
קס"א כתב מהר"י ז"ל כגומקן הישראל בכור לכהן לא יתנו לו להכניס אלא לכבודו דרך
גדולה שגא' למשה בהם כדרך המלכים. ומהר"ם כת' דע"כ של כהן צריך לקבל, ומהר"י מרסוריק
אמר אישכא דאי מוכרח לקבל ממנו א"כ אין זה דרך מלכות אלא דרך כשיה ועבדות. אמנם
תמיהי בתינוח בנתינתו לא ראה שום כהן לקבל את הבכור, ואמר מהר"י לקבצו בחצר
בית הכנסת ולא יפסל בו הישראל יוחר. שו"ת שואל ומשיב מינ' סי' מ"ט אם מחויב לחת
הפדיון דק לכהן א' או לכמה כהנים, ה' דין זה מבוטא ב"י ב"ד סי' ש"ה סעי' ה' דאש"י
נתן לעשרה כהנים יחא. ובש"ס בכורות משמע דגם לכתחלה מצי יהיב לעשרה כהנים. שו"ת
הרשב"א סי' קפ"ח אם הכהן ראשי להחזיר בלום מדמי הפדיון, ה' הכהן ראשי להחזיר מחמת
השלשים בין כולן בין מקטן שלאחר שזכה כהן מתנה הוא דקא יהיב ליה מדידיה. אבל אינו

חלק המלוואים סי' יד

רשאי לקבל מה שאינו שוה ה"ס בחמש סלעים, אל"כ הכהן הוא אדם חשוב שאנו יודעים בו
 שאם היה צריך לאותו דבר ומחייק כדי כך זה, וראיה משי"ס בזכרות נ"א ב' רב כהנא הוה
 רגיל דסקיל ומהדר חזייה ליהוה גברא דהוה קא אזיל ואחי א"ל לא גמרת ויהבת לי מדעם
 הילך אין בך פדוי. שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ז"ח כהן שיש לו יאהלנייט על אב או אם
 ומהג בהענותו בו ביום, וביום זה ניתן לו בן לפדות אם מחויב להשלים התענית ה' מחויב
 להשלים תעניתו זה התענית הוי לדידוי, כמו ח"ט, וכת' המג"ח סי' תקס"ח סק"ו בשם הש"ך
 אם חל פדיון הבן ביום ח"ט נוהגים לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה, וא"כ בני"ד
 אף שהכהן צ"ד גבוה צריך להשלים. ולענין ברכה שעל היין שהכהן מצדק נראה שאחר מצדק.
 ואם רוצים שהכהן יהיה על סעודה מזהו יעשו הסעודה סמוך למנחה, והכהן ישלים תעניתו
 ויבא על הסעודה בלילה. שו"ת מוהר"י מברוגא סי' קכ"א אם חל יום ל"א של הפדיון משנכנס
 אב אם מותר לאכול בשר ולשתות יין על הסעודה ולבדק שהשמה במעונו, ח' כבר היה מעשה
 בריגספורק שנת ר"ו היה פדיון הבן להחיר אייזק ה' ב"ב ות"כ היה ביום א' ואכלנו במיין
 בשר ושתינו יין וזכרתי שהשמה במעונו, ולפי שח"ב לא היה באותה שבוע לא שתינו המנהג.
 שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קי"ב אשה שיש לה פדה"ב בחור ימי אבלה מותרת ללבוש בגדי שבת
 בשעת הפדיון לפני דעה כמה פוסקים מצרכין שהשמה במעונו ע"כ הוא לדידה כרגל. שו"ת
 מוהר"י מברוגא סי' קכ"א אם מותר לפדות בן בכור בחור ל' ע"מ שיחול הפדיון לאחר ל'
 ונתעבלו המעות חי הוי פדוי, ח' הפודה תוך ל' מועיל אפילו נתעבלו המעות או נאבדו דאפ"ה
 הוא פדוי, ומה שפודה בחור ל' הוא מחמת שהוא ירא שמת ימות, או שמת יוציא המעות
 בהולא אחרת.

ועיי' שו"ת כתר כהונה סי' י"ב שכתב דאם נתן הפדיון לאחר כ"ט, י"ב, חש"ג, ואמר
 שיחול הפדיון לאחר ל' בנו פדוי, ועיי' שו"ת דה אש סי' י"א, ועיי' שו"ת יד אליהו סי' ע"ח
 שכתב אם החזיר הכהן את המעות הוך ל' אינו פדוי. שו"ת זמח דק"ק סי' קכ"ח בכור לאמו
 שגולד ל' חדשים וחששו למולו עד אחר כלוה שני חדשים חי אביו חייב לפדותו מיד אחר ל"י
 או ימתין מלפדותו עד אחר כלוה ב"ח, ח' חייב לפדותו מיד דגזרה הכתוב הוא ופדויו מכן
 חדש הפדה וכו' וילפינן מינה דכל ששה ל"י באלד אינו נפל, והא דזמשינן אותו למול עד
 אחר כלוה ב"ח משום דחיישינן שמת מהוך המילה יסתכן, אבל לא משום חשש נפל, וא"כ למה
 לא יתחייב בפדיון, ופודין אותו קודם שימול, וכי מה ענין פדיון בכור למילה דהרי החלה
 פדיון בכור יוכיח האמור לישראל במדבר כדכתיב קח את הלויס תחת כל בכור וגו' ואתן
 בכורים שגולדו במדבר כולם לא היו נימולים כפי"ש" בראש הברכה ע"פ זל"ו אמר וגו' שרק
 שבע לוי מלו בניהם במדבר, הרי מבואר שלא היו נימולים ונתחייבו בפדיון, שו"ת דברי יעקב
 סי' ס"ז אם עברו על בכור ל"י וצרכין לפדותו ואין שם כהן אם יכול האב להפריש חמש
 סלעים ומצדק עליהן, ח' סודה אם בנו בעגמו בלא כהן ומצדק ואח"כ נוהגים לכל כהן שירצה
 כמובח מש"ס בזכרות נ"א ע"א. עיי' שו"ת חסד סופר סי' ש"א שכתב אם אין כהן צביתו יכול
 ליתן הפדיון לבעל כהנה כמו מחנות כהונה בלי ברכה ויכול ליתן לה ע"מ, ואם ימצא כהן
 אח"כ יחזור ויפדה בזכרה כראוי. שו"ת מהר"ס ש"ק י"ד סי' ש"ג טיטוק בכור שמת בחור ל'
 אם צרכין לפדותו, ח' כלל דמלתא דבן יום ל"א הוא בן חדש ואפ"י נולד בסוף היום דקיימ"ל
 מק"ה היום ככלו. ועיי' שו"ת נודע ביהודה סי' קפ"ו. עיי' ש"ך ח"מ רס"י ל"ה. מל"מ ס"ב
 תא"כ דין כ"א. מג"ח סי' כ"ג ס"ק י"ז. ס"ה סי' ש"ה ס"ק י"ד בשם ספר חיבת גומא,
 שו"ת נודע ביהודה מ"ח סי' קפ"ז. יעבן במגדל עז, שו"ת כתר כהונה סי' י"ב, סר"ח מט"ה

אהרן דף ל"ב סי' קכ"ה. שו"ת דה אל סי' ל'. שו"ת תרומת הדגן סי' רס"ח א"ס יש לבדק
 בסעודה פדיון הבן שהשמה במעונו, ה' דין זה הוא מספר הפרנס שכת' סדר פדה"ב וקיים
 שנהגין לעשות סעודה לפרסומו מצוה והיא סעודה מצוה וזריכים לבדק שהשמה במעונו. שו"ת חכם
 נבי סי' ק"ה א"ס כופין את האב לפדות את בנו הבכור, ה' מאי שפסק איכא, ומאי שנא מצוה זו מכל
 מצוה האמורה בחורה שמכין אותו עד שתלא נפשי ולא עוד אלא דנחמין לנפשיה כדאמרינן בשיק
 דקדושין כ"ע הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, ר' יהודה אומר בנו קודמו שזה מצוה
 על אביו וזה מצוה בנו עליו, ועי' שו"ת חופ השני סי' ל"ב שכת' ולמה באתה לא נכופ לאביו
 למפסקי כמו בכל מ"ע שחורה. וכן מפורש בהשבת שהש"ח החדשות סי' שכ"א שכ' דכופין
 את האב. שו"ת ריב"ש סי' ק"ל"א האב הפודה את בנו, וכן מי שפודה א"ע מאי מבדק, כי
 לרעה הרמזים בתי מהנות כהנה ש"ח כתי הפודה את בנו הבכור מבדק על פדה"ב. והפודה
 א"ע מבדק לפדות את הבכור, ועוד למה תקנו ברכה לבדק בפדיון יותר משאר מ"כ כשזוכה
 בקן? ה' גרסין בפי ערבי פסחים רבי שמלאי איקלע לבי פדה"ב בנו מיניה ודאי על פדה"ב
 אביו מבדק שהחיינו מהו כהן מבדק דקא מטי הנאה לידיה, או דלמא אביו הבן מבדק דקא
 עבד מצוה ולא הוה בידיה, אחא שאל בי מדרשא א"ל אביו הבן מבדק ב' ומבדק על פדיון.
 וכן הפודה א"ע מבדק ג"כ בעל, עי' ספר המנהג, עי' י"ד ה"י ש"ח אלא בפודה א"ע מבדק
 על פדיון הבכור, ונוסח הברכה שמבדק הכהן אחר שקבל ה' סלעים הוא כן: מתחלה מבדק
 על היין ועל ההדס וא"י ב"א"י א"מ"ה אשר קדש עובר במטי אמו עור ובשר הלבשו, ובעצמות
 וגידים הסוככו וזהו לו מאכל ומשחה להענג בו, וזמן לו מלאכו השרה לשמרו במטי אמו
 כדכתיב חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי. אביו אומר זה בני בכורי, ואמו אומרת
 בני בכורי שבו פחה הקב"ה דלתי בטני. חמש סלעים נחייבתי להם לבדק בפדיונו כדכתיב
 ופדויו מבן חמש הפדה בערכך חמשה שקלים בשקל הקדש עשרים נרה השקל, וכתיב אך פדה
 הפדה את בכור האדם. כשם שזכה בכור זה לפדיון כך יזכה האל להורה, ולחופה, ולמעשים
 טובים ברוך ה' מקדש בכורי ישראל לפדיון.

א"ס בכור פודה את עצמו יבדק אביו על פדיון בכור ויאמר: אני בכור פטר רחם
 והקב"ה צוה לפדות את הבכור ובעונותי מה אביו קודם זמן פדיוני ואני נשארתי בחיוב לפדות
 עצמי דכתי' בכור בניך הפדה וקרינן פדה ר"ל שיפדה א"ע והרני מוכן ומזומן לקיים מ"ע,
 ואומר לו הכהן: אי ניחא לך יה גרמך או חמש סלעים דמחייבי לך בפורקך? והוא משיב:
 יה גרמי והא לך חמשה סלעים! ומבדק ברכה פדיון וברכה שהחיינו, עי' יש"ע בקידושין סי' ל"ג.
 ומה שהכין מבדק על פדיון יותר מבשאר מ"כ כשזוכה בקן? י"ל דבשאר מ"כ אינו
 עושה הכהן כלום רק שזוכה במתנתו משולחן גבוה, אבל בפדיון א"ע ש"ע ש"ע עושה מצוה מ"מ
 וזהו בקן וזוהו לאב בפדיונו. והרא"ש ז"ל כתב דבאשכנז וצרפת לא נהגו לבדק ברכה זו, כי
 אחרי חבור רב אשי ורבינא לא נהחדשה שום ברכה, ועוד הכהן אינו עושה שום מצוה אלא
 מקבל מהנות כהונה. אכן הירחי דף פ"א על פדיון הבן אביו הבן מבדק דמנוה דליה הוא.
 שהחיינו מי מבדק אביו הבן מבדק דמנוה דליה הוא או דלמא כהן מבדק דקא מטיה הנאה
 לידיה, והלכתא אביו הבן מבדק שחיס על פדה"ב ושהחיינו דמכל מקום הנאה מטי לאחרינא
 כהאי מצוה. שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רס"ח נורבא מרבנן בוכרא ברא דכהנתא הנאה
 לישראל ואקייילי ליה בוכרא מישראלית ורואה לפטור א"ע מדחקן הוא לפדות ובנו לפדות הוא
 קודם לבנו דאמר: אם מה אבא והכהן חובע ממני ה"ס אחינא ליה מזרעא דאהרן קאחינא.
 ומה אבא שאינו ורש את אמו בקבר נפטר מפדיוני בשנילי, אני שורש את אמי בקבר אינו

דין שאפטר מפדיוני בשביל בני? ועוד ק"ו אם פטרתי א"ע מפדיוני שאני קודם לבני אינו דין
 שאפטר מפדיון בני? הן לכאורה הן נראה דבפטר רחם תלי רחמנא דדוקא אמו ההנהגה פטרה
 אותו, משום דבעינן כל פטר רחם מישראל, אבל הוא שהוא ישראל לזביח אבותו כתיב, ואזרחו
 הישראלית אך הפטור מטעם ההנהגה הא ליכא כוליה רחם מישראל: ולא מילתא היא דהיה
 דפטר רחם תלי רחמנא ולא אחי לאפוקי כה"ג, אלא לומר דלאו דוקא כהן משא ישראלית
 פטור אלא אפי' כהנהגה שנאח לישראל פטורה וזכות זה הביאה מביח אביה, והיא יורשת לבנה
 וכיון דירשה אין לה הפסק יכול הוא לפטור זרעו וזרעו עד עולם. וכשבא מעשה לידי
 ברכתי ב' ברכות ונחמי הפדיון לכהן. שו"ת מהר"ם שו"ק י"ד סי' רנ"ב בן ישראלית שילדהו
 מגוי ואמו לוייה ולקח אשה בת לוי שילדהה מגוי מאי דיכס לעינין פדה"ב? ה' הגה משמע
 בש"ע י"ד סי' ש"ה סעי' י"ח דלוי' שנחטבה מגוי בנה פטור מפדיון, אלא דסם מבוחר רק
 דבנה פטור אבל בן בנה אי גם הוא פטור אינו מבוחר. ובעל סומר זיון האמין מכתב ז"ח
 וז"ע מביאים סם להלכה דגם בן הבן פטור דלוי פסול מקרי כד"ל לר"פ בכתובות מ"ז ע"א
 דגם לוי פסול פוער. ולפי"ז אפי' לקח בת ישראל מגוי פוער. ול"ד בלוקח בת בת לוי שילדהה
 מגוי אלא גם ככה"ג לפ"ד פוער דלוי פסול מקרי, וגם לוי פסול פוער דהוקפו כל הלויים ז"ל
 ע"ש. אמנם הרמב"ן בהלכות בכורות כת' דדוקא בנה פטור אבל בן בנה מחוייב, אך הרא"ש
 סובר דלר"פ אין ז"ל דהלוי' פוערה אלא שאין כאן שום ד' שהייב בבכורה שחלק הגוי פטור
 וחלק האם הלוייה מגוי פטור לכך פטורין לגמרי, וזה שייך בבנה אבל לאחר שנולד ונחגדל
 בישראל אי"כ אפי' חלק הגוי לא גרע מנחגייר ונעשה ישראל כמ"ם ביבמות מ"ה ע"ב ע"ש.
 וכאן עדיפא מויהו באפי' עבילה ל"ע מאחר שנעשה ישראל, וא"כ כשנולד לו בן ע"כ ז"ל דגד
 לוי' שבו פוער ד' החיוב שבו מחלק הגוי שנחגייר, וע"ז אמרינן דלוי' פסול אינו יכול לפטור
 חלק המחייב שבו. לכן גם להרא"ש בן בנה של לוי אפי' שנולד לו בן מבת בת לוי שנחטבה
 מגוי, כיון דבנה נחגדלה בישראל ונחגיירה חלק האם מגוי אלא הגד לוי' יוכל לפטור, אבל א"א
 לומר דלוי' שנחטבה מגוי הבן לוי מהא דאמרינן בה"כ ס' אמור והובא ברש"י שם "ויאל"ח
 במהימיה האז מז"ד של משה יאל מחוייב שיאל ליטע אהלו בחור מחנה דן, ח"ל באחותו לביח
 אבותו כתיב. ועוד מבוחר בב"ב דמשפחה אם אינו קרוי משפחה דגוה"כ למשפחה לביח
 אבותו, משפחה אב קרוי משפחה אבל משפחה אם אינו קרוי משפחה. והא דהבן נגרר אחר
 אמו היינו מה שהלוייה בנה, אבל מה שהלוייה ביחוסה ומשפחה אינה מחוסה אחריה, וכמ"ס
 הרמב"ן בחומש שם. והי"נ לפי הרא"ש הג"ל יש קושיא על ר"פ דק"ל דהיכא דאין יחוס האב
 מחוסם אחר האם אי"כ חזינן דהש"ס לט"ל הא דר"ס ולכן בן בנה של לוי שנחטבה מגוי אפי'
 לקח ג"כ בת בת לוי' שנחטבה מגוי אפי' חייבין ועי' שו"ת בנין זיון סי' ק"ד סכת' בכורים
 שנולדו מפגיווה שנחטבו מן הנכרים אם חייבין בפדיון וכו' ע"ש. ועי' שו"ת מוהר"י מברונא
 סי' נ"ט אם יכול האב לעשות שליח לפדות את בנו הבכור, ה' לע"ד נראה כמ"ם המחבר ז"ל
 דמזה בו יוחר מנשלותו בשביל הבכרות כמ"ם הרי"ש ז"ל גבי ביערן ושיגרן ביד שליח דהבעלים
 קורין, עי' כנה"ג י"ד סי' ש"ה כנה"ג סי' י"ב והביאו הרב ברכי יוסף שם אות י"ג. ועי' שו"ת
 מחנה אפרים. שו"ת מהר"ם שו"ק י"ד סי' ש"ד — שיע אם האב יכול לעשות שליח לפדות את
 בנו הבכור, או אי מהני אם גם המעות הוא של השליח, ה' מותר לפדות על ידי שליח ולעינין
 ברכה פסק החת"ס דהשליח מברך ה"ב ברכות לסבת המג"א והדגול מרכבה כפי' תל"א דגם
 השליח שנעשה למזהו זו גם הוא עושה מזהו דהנשפל למזהו נוחין לו סכר כמו לעושה מזהו
 ענמו, ועי' ברכי יוסף דלא פסק בן. וכי"ז אם האב נוחן המעות להשליח, אבל אם השליח נוחן

המעשה, אם זוכה המעשה עבור האב, א"כ כשצא ליד כהן זכה בו האב כדעת הרשב"א הוצא במלמ' ה"ל אישות סי' רפ"ה, אבל אם לא זוכה המעשה אלא נהן לכהן עבור האב קפ"י ל"י. ע"י שו"ת יד אליהו סי' ל"ז אם פדה אחר בנו בכורו מן הכהן ואח"כ נמצא שהכהן הוא בן גרושה או בן חלוצה ומסיק דאין הכהן צריך לחזור דמי הפדיון וגם הבכור אינו פדיון כתיב ולפי"ד חייב הכהן] הוא להחזיר המעשה, וגם האב צריך לפדות בנו שנית ע"י מכות י"א. וע"י שו"ת כתב סופר סי' רנ"ג ורנ"ד שכת' דאין ראוי לפדות הבן ע"י השלוח דראוי לעשות זכר לנישוא מלכים דכת' "ואני ולא השליח". הי"ן יש לפדות בעצמו וע"י בסי חמדה שלמה סי' ל"ב. שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' ש"ז אם מותר לפדות בן בכור ע"י שליח ואם השליח יכול לברך שהחיינו, ה"ל אם הבכור יתום מאביו הרי אין אמו יכולה לעשות שליח, ואם עשה אין השליחות מועיל ואינו פדוי, וע"כ צ"ד פדיון אהרן ובי"ד הוי כאביו של יתום ובודאי מברכין ואם יש לו אב רק שאינו בעיר ועבה שליח עבורו יכול השליח לברך על פדיון הבכור, אבל שהחיינו יש לספק דהרי שהחיינו הוא רק על מצוה שהיא שמה לאב, וכאן השליח אינו בשמחה אבל מחמת הפוסקים נראה שלוח מברך ג"כ שהחיינו. ע"י שו"ת דברי משה ח"א סי' מ"ב שכת' דאם פדאוהו האשה מנכסי בעלה אינו פדוי וצריך אבי הבן לפדותו שנית בלא ברכה. שו"ת מהר"ם מינץ ח"א סי' ע"ו, אם מותר לאב לפדות בנו הבכור אם אינו בביתו ואינו יודע אם הילד חי או לא, או אם צריך להמזין עד שידע לו לאחר ל"י שכבר יצא מחשב נפל, ה"ל האב מחויב לעשות הפדיון חיוב אחר ל"י בברכה באין מיתום שהיה ברכה לבטלה מאחר דקומ"ל בכל החורה דאזניק בהר רובא, ורוב נשים ולד מעליא יולדות כתוי יבמות מ"ו. וחיוב אחר ל"י חל עליו העשה דפרויו מנן חדש הפדה, ואין יכול לעכב המצוה מחשב ספק נפל, ואף לענין ברכה ג"כ אין לחוש, ורא"י במצרכין על הנילה אפי' בודאי עריפה שאינו חי, כ"ז שהוא חי חייב במצוה ולמול אותו ולברך ואינו עריפה פטור מן המילה, ע"י שו"ת עמודי אור סי' ס"ז ש"ל אם מותר לפדות בכור אחר ל"י שלא בפניו דלמ"א חייבין לנפל, ואפי"ן דלא חייבין אם עברו עליו ל"י שאפי' החיות שהיה לו במעי אמו חשוב חיות ולכן מוקמינן אחזקה, ויכול לפדותו אפי' שלא בפניו אחר ל"י וכו'. וע"י שו"ת בית שמואל אחרון ס'ל' אם אי הניח אשתו והלך למדינה אחרת וכתבו לו שאשתו ילדה בכור אם מחויב לפדותו אחר ל"י מיום לידתו אף שאינו יודע אם חי הוא או לא, והשיב דוראי מחויב לפדותו ולברך ואין חשב שמה ימת הילד תוך ל"י דמוקמינן אחזקה. ע"י שו"ת מהר"ם מהג' ר' יצחק מאיר פארווא אב"ד דבריסק דליפא. וע"י שו"ת חוט המשולש בחלק של הרב ר' אליעזר יצחק מדין זה וכו'. שו"ת פני אריות סי' מ"ד אם כהן יכול להיות שליח לפדות את הבכור, או ל"י, או בעל כהנה ול"ייה לפתחלה במקום האב לפדות את בנו? ה"ל דכיון שהוא עצמו פטור מפדוי"ב אינו ראוי להיות שליח, דמידי דלנפטיה לא זכי לא מ"ל למיעבד שליחותא לאחרתא, אבל אם נפדה פדוי. וע"י שו"ת זכרון יוסף סי' כ"ו. וע"י שו"ת הפארת נבי סי' מ"ב, ושו"ת יד אליהו סי' כ"א, וע"י שו"ת בגדי כסוה סי' י"א שכתבו דכשפודה ע"י שליח טוב להניח דבר חדש כגון פרי ולברך שהחיינו.

שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' רנ"ו אם יכול האב לפדות את בנו הבכור אצל שלוחו של כהן או ע"י כהן קטן, ה"ל הנה דין זה לפדות ע"י שליח הכהן יש לפסוק מהפ"ח י"ד סי' ס"א ש"ק י"ג דכת' דמותר ליתן המהמות לשליח כהן, אבל רק מדעת הכהן. וה"ל ע"י כהן קטן יכולין לפדות דאי' בסי"ס גולב הגולב דקטן היודע ליבא את כסיו חולקין לו מהמות בגודן וא"כ ה"ל, ומסקנא דמילתא דאין פדיון ע"י שלוחו של כהן ולא ע"י כהן קטן, ע"י פרי"ם סי' פ"א שכתב דמותר לפדות ע"י שליח כהן, אבנ' לדעת הגאונים שחקו שיאמר הכהן אל האב מאי

חלק המלואים סי' יד

בעית פסי וכו', וכל דבריהם קבלה ותורה ומשמע מזה שרק לכהן עזמו יש כח במעשה הפדיון, ולזה חינו יכול לעשות שליח, וכן אין לקטן כח להוסיף הבכור מחויבו וכו'.

שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' ט' א"ש מותר לפדות בכור יתום ע"י ב"ד שזכו לו לפדות בממונו, ה' הגה הפ"ז ב"ד סי' ש"ה ש"ק י"ח פסק לאסור לפדות הבן ע"י ב"ד שזכו לו ממון והנקודות הכסף האינן עליו, ועי' שו"ת יריעות האהל סי' ט"ו שכת' דאם מת האב אין ב"ד יכולין לפדותו, ועי' שו"ת חפצת יוסף י"ד סי' ל"א על שאלה הג"ל והשיב ב"ד שדוק אחרו ומזכין המעות להקטן והוי המטוה של הקטן כדעת הנקד"ק, ובכח הב"ד לעשות כפי רגועם לפדות היחומים. אבל לדעת הב"י אין מועיל הפדיון, כיון דעיקר החיוב של היחוס נגמח מכה המטוה של עליו וכיון דבפדיון הב"ד לא קיים הקטן המטוה כיון דלא עבד מאומה, וזה היה בכור דגם בתרומה בחרם משלו על של חבירו לא קיימו הבבליים המטוה וכן ה"ה הכא שאין מועיל הפדיון וזה נראה בכור. שו"ת חמדת שלמה סי' ל"א בכור שגולד אחר מיתת אביו שכתב הרמ"א שנהגין לתלות עליו עם של כסף ולכתוב עליו שלא נפדה כדי לידע לפדות עזמו לכשיגדל והש"ך בס"י ד' כח' עמוד יוצר שהב"ד יפדוהו שעל פי הרוב יאבד הטעם ולא ידע לפדות א"ע לכשיגדל, ודעת הפ"ז שאין לפדות ע"י ב"ד דהוי לו קצת חוב, דלולי יראה לעשות המטוה בעזמו, יכולין להקנות ולזכות לו על הנאי שאם יפדה עזמו בגדולתו יהיה מתנה לכהן, ובאם שלא יפדה עזמו בגדולתו יהיה מעבדיו מתנה לכהן ע"מ שיהיה הבן פדוי בהן. שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' ש"ח. א"ש פדה א"ח בנו א"ל כהן וא"ח"י נודע שהכהן הוא ב"ג וב"ח, ה' הגה במ"מ מכות דף י"א פליגי אמוראי אליבא דר"י דס"ל דביג וב"ח זריך לחזור כל דעבד עד שגודע שהוא ב"ג וב"ח פליגי ההם כמ"ד שגודע שהוא ב"ג וב"ח, ח"א בעלה כהונה, וח"א מהה כהונה. ובס' ערוך לנר הקשה ע"ד הרמב"ם דס"ל בפ"י מה' בואח מקדש דאפי' אחר שגודע שהוא ב"ג וב"ח א"ש הקריב גם א"ח"י לא חילל. וא"כ איך שייך לו' מהה כהונה. אבל א"ש נהנו לו ה"ם בפד"יב ולא היה ידע האב שהוא ב"ג וב"ח לא היה נותן לו בשום אופן, ואפי' לית'ד שמתה כהונה מ"מ כל אב משתדל לפדות בנו ע"י כהן כשר וי"ש ב"ח ומשפחה מיוחסת, וא"כ בודאי אדעתא דהכי לא נתן לו, וא"כ לא זכה הכהן במעות וזריך להחזיר לאב ה"ם והבכור לא נפדה. שו"ת מהר"ם ש"ק י"ד סי' ש"י מומר ומומרת שגולד להם בן בכור וכן המחללים שבה גפרהס"א א"ש יכול המומר לעשות שליח לפדות א"ח בנו, ה' אפי' לדעת האומרים דמומר א"י לעשות שליח ג"ל שהוא זכות לקטן, וחובין לו ד"ש זכ"י לקטן מוסיף. א"ע"ד דשליחות אין לו מ"מ זכ"י יש לו ואפשר דבמומר ג"כ יש לו זכ"י כיון דכידו לחזור בתשובה ובמא קודם מוהו כשיחלה ויראה כי אין ביד אדם להוסיף לו כ"א השי"ת אז בודאי יתרה בתשובה כדא' בקידושין המקדש א"ח האשה ע"מ שהוא זדיק גמור וגמלא רשע גמור הרי זו מקודשת, דאמרינן שמה הרהר השובה בלבו, ולזה א"ש עשה שליח לפדות א"ח בנו הבכור א"י יכולין לומר דמסתמא עשה השובה, וא"כ א"ש הוא נותן להשליח המעות איכ"ל דמועיל הפדיון והשליח מבכר ב' ברכות. שו"ת אבני נזק סי' קכ"ו, א"ש נהנו לכהן בפד"יב חסן במתנה גמורה והוא דבר חשוב אלנו א"ש גם זריך לבכר שהחיינו, וכן מי מבכר הכהן או אבי הבן, ה' יכול הכהן לבכר מפני שהוא כמו קנין וא"ש קנה כלים חדשים מבכר שהחיינו, אבל מנהגו שהאב מבכר ומוציא הכהן בברכתו ע"י פ"ק דקדושין רב כהנא היה לוקח סודר על פדיון הבן. שו"ת מכתב לדוד סי' מ"ט, מי שגולד לו בן בכור ובחור ל' ללדתו בא כהן א' לעיר ול"ס מעות מאבי הבן ובכרחה ללכת שאל אבי הבן מעותיו, וא"ל סיביו בידי לפדיון צדק ע"מ שיחול הפדיון בזמנו ונהרחה אבי הבן מאי דינו, ה' בנו פדוי אבל לא יבכר מספק שמה ימות הבן

חוק ל' שו"ת קול אליהו סי' כ"ה מי בלא הו' לו מעות לפדות בנו הבכור ונתן משכון כפי
 חמשה שלשים חס בנו פדיון, ה' בנתינת המשכון לא קיים מצות פדיון, ואינו פדוי, וצריך לחזור
 ולפדותו בכסף כדין ולבדק, ע"י שו"ת בני יעקב, ומהר"י אלפנדרי דאם נתן לבכר משכון על
 ה"ס ואחר זמן נותן לו ה"ס ולוקח המשכון אין בנו פדוי, דמשכון אינו פירעון אלא הכעסה
 בעלמא, ובפדיון נתינה אלימחא בעינן, אבל חס נתן. לו כלי כסף שיקח הכלי עמו או שיעשה
 אומא לכלי חף שיפרע ממנו בכה"ג בנו פדוי. וע"י שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ז דאם
 פדה בשבועה ע"י משכון בנו פדוי. שו"ת עין יצחק סי' ל' חס מותר לפדות את הבכור מן
 הכהן בשטרות המלוכה (באנקאטען), ה' מותר לפדות בנק. וע"י תשובה מאהבה י"ד סי' ל"ה
 שפסק לאסור משום דהוי כשטרות, וע"י שו"ת חתם סופר י"ד סי' קל"ד שכ' דאם פדה בשטרי
 המלוכה שקורין באנקאטען אין להם דין שטרות והם כסף גמור לקדם בו אשה ולפדות בנק,
 אבל רק באותם שמוכרחים ליקח אותם בשלומים עפ"י דינא דמלכותא, ע"י שו"ת עונג י"ב
 מהרב הג' ר' ליפמאן אב"ד דק"ק ביאליסטאק. שו"ת הרשב"א סי' קל"ט, חס עושין סעודה
 מצוה בשעת פדיון בדורות הללו, ה' זה תלוי אלא בהרצתה לב האב חס רוצה לעשות סעודה
 מצוה על שהגיע בנו לפדיון, עושה. וכן היו נוהגין בדורות הראשונים שהיו עושין סעודה לשבוע
 הבן, ומי שעושה ויש לו נפש רחבה הבא עליו ברכה, ע"י שו"ת מהר"י מצרונא סי' קכ"א
 שכ' ויהינה לעשות סעודה לפדה"ב לפסדומי מלחא, עכ"ל מהר"ם בפ"ק דחולין ע"כ נכון שלא
 לפדותו אלא"כ יצבו לאכול, דאי כבר פדאוהו ליכא כ"כ פסדומי מלחא, וגם עכ"פ אין לאכול
 חתלה ואח"כ לפדותו, דאז לא הוי סעודה מצוה אלא לאחר שצרכו ברכת המוניא, ואין מצרכין
 על הכוס מיד, אלא מציא הילד ומניחו בחיקו של כהן קודם הברכה עכ"ל המרדכי, וצריך נמי
 להזכיר שמו של החינוק כמו שכתבו הגאונים. וכ"כ המרדכי אבי הבן יאמר לבכר בני פ' בכור
 הוא שילדה לו אחתי הרי הוא שלך עכ"ל, ומבדק על פדיון הבן וגם שהחיינו כ"ג בגמרא
 בסוף ע"פ בסוף המסכת אבי הבן מצדך אק'צ' על פדיון הבן ומבדק ג"כ שהחיינו וכן דעת
 הפוסקים ע"י. ושיעור החמש שלשים כחב הר"י חיים מצרונ"ק הוא חמש לויט בסף, והמיימוני
 והגאונים שיערו חלף וחשע מאות ועשרים שעורים משקל ה"ס, ומעדי מלך פסק דבעין ג'
 ריכס עאלער, ורף לדברי רמ"א אינו פחות משני ר"ט ע"י שאילתות פ' במדבר שאילתא ק"י.
 ואחר שצריך הברכה הג"ל מצד הכהן על כוס יין ובוחה ממנו גם אבי הילד, ואוכלים סעודה
 מצוה, ומצרכים שהשמהם בזעונו בברכת המזון, והכהן מצדך את הילד, וגם הרב חס הוא שם.
 שומר יו"ן הגאון מחב ק"ב שנת הרי"ב שו"ת בדן פדיון הבן שלא בזמנו, וז"ל: אשה אחת
 ילדה בן בכור שחל יום ל"א שלו בשבת ודינו פשוט בשיע פסודין אחרו ביום ח', אמנם אבי
 הבן חפץ לתת הפדיון לדודו הדר בכפר, וכהן כזה לא יכול לבא על יום ח' כי יומא
 דבוקא שם בכפר, וביום ב' שלאחריו הוא העניא אסתר, וביום ג' הוא פורס ויומא דבוקא
 בעיר ואז ערוד דבוקא וחספ ע"י לעשות הפדיון ביום ד' מה דינו, ה' חף שמת' מ"ק דף
 ח' הביאם המג"א סי' רמ"ט וסי' הקס"ה משמע דה"ב כיון שעבר זמנו יכולין לדחותו יותר.
 דהרי החורה לא קבעה זמן כלל במצות הפדיון כמו במילה ביום הח' ויולד ודכשו חז"ל אפי'
 בשבת משא"כ בפדיון אמרה החורה ופדיון מבין חמש הפדה, ר"ל מהדם ולטעלה חל עליו המצוה
 אבל לא נזכר יום ל"א דוקא ויכול לפדות מה"ה כל אימת שילדה ומתי שיפדה מקיים המצוה,
 אך המעלה ליום ל"א הוא רק מבום זריזין מקדימין למצוה, אבל אין מהכאוי לדחות המצוה
 חס כהן אחר כהן, חף שטובה הנאה לבעלים לתת לכל כהן שיכנה זה דוקא ביומו אבל לא
 לדחות בשביל זה הזמן ולהחמין המצוה וכו' ע"י. שו"ת בית יהודה ח"ב סי' כ"ג חתן ששאל

חלק המרואים סי' יד

אשה בע"פ והוא צבור ועדיין לא פדה ח"ע ועליו מוטל צ' מנות של כאוהין ושל פדיון אם חייב להשענות משום צבורה, ח' פטור מלהשענות, דיכול צבור לבעל העמיחו משום שעודה מנהו היינו שעודה ברית מילה, וכי פר"ח דאפי' החרה ח"ג כ"ג ביד"ד דהוא עצמו בעל השמחה ואינו ראוי להחמיר על עצמו (אבל הרמ"א בזה"ע סי' כ"ג כת' דנוהגין להשענות החתן יום ח' כדי שימחלו עונותיהם) וראוי לסמוך ע"ז.

שו"ת דח אש סי' ח' אשה כהן ילדה צ"ז ואירע המילה בשבת ובליל שבת עת ח' בשכונתה והנה הרמ"א ביד"ד סי' שע"א פסק שהכהנים אינם יכולים לכפות לקרובים שיוציאו המת ממקומו, וכדי שיהיו ראויים ליכנס לביהם וכו' והיא תשובת מהרי"ל סי' ס"ע דאפי' גרובים הכהנים ליכנס לביה דהוה מנה מי"מ אינם יכולים לכופ' אבל ככאן י"ל דיכולים לכופ' דדוקא בשאר דוכתא אין יכולים הכהנים לכופ' משום שאפשר לנאת מן הבית למקום אחר אבל כאן אי"ל לנאת היזנוק שהוא כהן מן הבית למקום אחר כיון שהוא נרדף לאמו והיא חולה ואינה יכולה לנאת, וכבר ידוע דגם אמור ואמרת להחזיר גדולים על הקטנים ואי"כ י"ל לכופ' לקרובי המת שיוציאו המת מן הבית גם משום כבוד הבנות שרוב בני משפחתו הם כהנים שהזמנו להשענה הבתים גם אבי הבן שהוא המוהל בעצמו והוא כהן ואינו יכול להיות על שעודה הבת ועי"ז אפשר שיכופו להקרובים להוציא או לחמירין דמי"מ אין כופין לקרובים שיוציאו בנת ככה"ג לנאת אוחו דוקא ע"י עכו"ם כמבואר בה"ח סי' שיי"א בהגהות רמ"א שאוסר לפעול ע"י כהן או הינוק לנזק כהנים אלא ע"י עכו"ם.

תשובה.

לדעת המג"א בס"ק י"ד בכהן חולה שאינו יכול לנאת מבייתו כופין הקרובים להוציא המת מן הבית כדי שלא יעצור על דאורייתא והכא נמי ל"ש, או נימא לדעת צ"י ביד"ד סי' שע"ג והביאו הרמ"א בהגה והוא דעת הרמב"ם שכי' בפ"ג מהל' אבל שכ' דדוקא לפמלו ביד מזהרי' גדולים על הקטנים אבל אם הקטנים מעמאים עצמם אין צ"ד מנזוים להסריסם ואי"כ אין אנו יכולים לכופ' להוציא המת מן הבית כדי שלא יעמא החינוק, או נימא לדעת הטור י"ד סי' שע"ג והבי"ח שם שכ' ורע"ג דבשאר מנות אין צ"ד מנזוים להסריסו אבל בטומאת מה מזהרים מרבוי דקרא וכ"י הגמ"י ואי"כ לסברה הטור ובי"ח צ"ד מנזוים להסריסו מטומאת המת נראה דיכולים לכפות להוציא המת ע"י שם באריות ופשוט שם דיכולין לכפות להוציא המת מן הבית כפסק המג"א גבי כהן החולה שיכולין לכופ' כיון שהאב חייב למו"ל את בנו בעצמו דוקא כיון שהוא מוהל, ולהוציא החינוק מן הבית ולמו"לו בב"ה ג"כ ח"א וכו' עי"ש.

סי' טו. דין מילה רח' וטעמים ורמזים ע"ז.

בראשית י"ז י"ב וכן שמונה ימים ימול לכם כיו. ויקרא י"ב ג' וביום השמיני ימול בשר ערלתו. חוספחא קדושין ס"א. מילתא פ' בא. מיימוני הל' מילה פ"א ה"א. סמ"ג עשין כ"ח. טור י"ד סי' ר"ס סנהדרין פ"ט ע"א. פסיקתא זוטרהא פ' וירא, ח"ל ישמעאל לינחק אני גדול ממך במנזות שאתה מלתה בן ח"י ואני בן י"ג שנה, ח"ל ובאבר ח' אהה מגרה בי אם אומר לי הקב"ה זבח ענמך לפני מיד אני זוכה וכו'. נדה ל"א ב'. ילקוט בראשית רמז תקמ"ו מ"מ אמרה תורה מילה לח' שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו ענבים, סירש"י שמחים שאוכלים ושהים בסעודה ענבים שאסורין בהשמיא, ובילקוט פ' מנזועה ודברים רבה פ' חלף, למה מלין לח' שנתן הקב"ה רחמים עליו להמתין לו עד שיהא בו כחו, וכאם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה

וכו'. ויקרא רבא פ' כ"ז. ילקוט תהלים רמז תרל"ג למנצח על השמינית הרין אמוראים ח"א ז' מנצח שנצטוו אדם הראשון ולאברהם על המילה לך נאמר על השמינית, שם רמז הרכי"ח למנצח על הנחילות ריב"ל אמר נוטריקון הוא. ה' חמשה חומשי תורה. נו"ן כנגד חמשים יום שבין פסח לעצרה, ח"ת כנגד שמונה ימי מילה. יו"ד כנגד עשרת הדברות. למ"ד כנגד ל' לדיקים שאין העולם חסר מהם. ע"י מנחת מי"ב כהן גדול משמש בח' עגדים כנגד המילה שנצטוו לח". מילה אין פחות מח' ולא יותר מי"ב משנה ה' פ"ט דשבת. משנה ב' פ"ב דערכין משה משה ח"ז פ"א. ילקוט רות רמז ה"ח. א"ר ח"א כל ראשי פסוקים של רות ווי"ן בר מח' פסוקים שנדבקה לבניה שנצטוו לח", קבלת רבה ע"פ הן חלק לז' וגם לח'. ר"א אומר הן חלק לז' אלו ז' ימי השבת וגם לח' אלו ח' ימי המילה. ע"י ספר מאמץ כח דרוש ה' שבת' דוד המלך ע"ה אמר שמונה פסוקים בכל אות מאלפ"א ביהא, לרמזו לשמונה ימי המילה וכן כה' מהרי"ח ז"ל בפ"י תהלים ע"י הקדמה הזכיר דף י"ג, פקודא שביעאה למגזר להמניח יומין ולאעברא זומתא דערלתיה וכו' ושם פ' תריע כח' זביוס השמיני ימול בישע. פקודא דא למגזר להמניח יומין גזירו דקיימא קדישא רזא עילאה דכתי' סוד ה' ליראיו ובכרתו להודיעם וכו', שאילתו פ' לך לך, וירא, שמונה, ופ' אחרי מות דלילו מאן דאיתליד ליה ברא מיחייב למימהליה להמניח יומי וסיכא דאיקלע שמיני שלו בשבת דוחה אה השבת ואפי' בן שפחה כיון דנימול להמניח יומי שבת גמי דחי. במדרש חזית אל גינת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל. מה אגוז יש בו שתי קליפות א' עבה וא' רכה, כך המילה יש בה שני עורות א' עב וא' רך. 'אגוז' החילתו א' וסופו ז' כמנין שמונה ימי המילה וכו' ע"ש. ע"י רבינו בחיי פ' תריע. פעם למה מלין בקטנות שעם היו מלין בגדולות לא היה אדם מניח עצמו למול, כי בקטנות אין היסורין גדולים כ"כ כי הגדול כשיודע שיעשו חזרה בגופו, יפחד ויבהל אף קודם העשייה, לא כן הקטן שאין בו דעה. ג' שבקטן העור רך עדיין וירפא מהר, ד' דבקטנות אין אהבה אב ואם גדול כ"כ על הילד, ויותר שיגדל הכן יגדל אהבתם לו, ואולי כשיגדל לא יהיו אבותיו מניחין למולו מרוב האהבה, לכן המנצח למול בקטנותו, ודוקא ביום הח' כי ז"ל הראשונים הילד חלום עד יום ח'. אבל לפי האמת יש במנצח זו סוד גדול כ"ש סוד ה' ליראיו. ע"י מאמר הסכל להראב"ן מ"ט ע"ז.

השבוה גאונים קדמונים סי' ט"ו. והיו שמונה קרשים כנגד ח' ימי מילה. אכך היריעה האחת שלשים כנגד ל' דורות מיום שבת הקב"ה עם יצחק שימול בן ח' ועד שחבר ב"ה ל' דורות וכו' ע"ש. סיר רבה ע"פ חמוקי ירכיך וכו' א"ר ח"א מה ראו חכמים לקבוע רופא בצרכה שמינית כנגד המילה שנצטוו בשמיני.

ט"א למה נזה הי"ת למול לחיי דוקא ולא ברבע שינא לאויר העולם, כי אם היה הפעם כמ"ש הראב"ן מאמר השכל דבור ז' סי' ב' לפי שהנער חלום מאד טרם כלות לו ז"ן, יקשה מאד כי גם הנער היותר בריא הוא עדיין חלום בן ח' ימים. ומה שהחליף כה באותן הימים המעטים אין די להוציאו מידי חלושה, ואם חסה החזרה על חולשתו ה' ראוי לזכות שממתין חיזה חדשים או שנה, ואם לא הקפידה על חולשתו היה בא הנווי למולו מיד כשנולד, אבל יראה לי שפעם הנווי הוא כדי שחקם הדעה לחזרה, כי ע"י המילה יכנס הנער בצריתו של ח"א ויקבל הזכות להביא עצמו חחה עול החזרה, אמנם ע"י הלידה כבר נכנס בצרית החזרה האנושית, ובאותו רגע עצמו זכה כבר אל היתרונות שיש למיין האנושי על שאר ברואי מעה, כי מיד שנולד הנה הוא מוכתר בדעה שהוא נורה האדם, ובדרך הזה הודיענו הי"ת שיש קדימה לדעת על החזרה, שהרי כל א' ממנו היה בחחלת לידתו שבעת ימים אדם סחם, ורק ביום

השמיני החל להיות ישראל, ע"י ההורה והפלוסופיה סס. ע"י שנות חיים פי' חזרתי, טעם מילה לחי' ולא כשיגדיל הילד, מפני שאינו יודע צבירור שיהי' חי עד אשר יגדל הילד, ואולי יענש שימות קודם זמן זה ולא יזכה למולו ונחבטל מן המזנה. לכן ארז"ל זרזין מקדימין למזנה. ע"א למה מילה בחי' שנאמר וביום השמיני ימול ב"ע ה' סיבות כנגד חמשה חומשי הורה, ומעשי המילה ה' דברים כדלית' במסכת שבת. מוהלין, ופורעין, ומוציין, וזוסיין עליה אספלימיה, וכמוון, ע"י חתן דמים פי' וירא. ע"י ספר עמודי כסף ומסכתו כסף. מאת יוסף כספי, טעם מילה לשמונה כי אלו מנה שנה או שנתיים לא ימלא האב את לבו שימול אוחו, אע"פ שלא היה אז בו מניעה מלד הסבה הא' וגם לא הב' כדעת הרמב"ם, כי אם תאמר נניחהו עד היותו בן י"ג שנה שלא יהיה אז בו מניעה מלד זאת הסבה הג', יהיה אז בו מניעה מלד הא' והב' ולכן לא תמלא שיהיו נולדים מנ' סבות רק כשהוא קטן בחבליה וכו' ע"ש. ע"י ספר החיים וז"ל כשהבן בן ח"י האב מוסרו למולל לעקרו ע"ג המזנה לעבודה הש"י, ואז נכנס לרשות אדון הכל, ונעשה כבודו. וז"ש ציטת אהם לה', ואין רשות לבוס מחבל להזיקו, כי מי ימלא לבו לשלוח יד בבן המלך. וזה טעם וכוונת תופת הלויים, וכן סוד פדיון הבן. ולכן כל דבר נרדף מסורה ואז הוא שאל כל ימיו לה' בענין שמולל הנביא וכו' ע"ש. עוללות אפרים פי' הן חלק לז' וגם לח' לז' קני מורה וגם לח' שמונה ימי מילה. במלח המלח מלח מל' ח' ולקוט לחובני פי' חזרתי וע"י מהר"ם בוערילו ז"ל בפ"י לז' ה"יורה ס"ט שכת' זה משם ר' עזריאל בן הקדוש. ולכן המנהג במקפת מקומות שהנשים משארים מלח על התיוק ג"כ מטעם הג"ל.

מילה במ"ק אחד להורות על אחדות ה' נמח דוד דף כ"ג. וע"י כד הקמח אוח מ'.

סי' ט"ז. מנהגי המילה לכל השנה, ובו כ' סעיפים.

מילה בתענית שני וחמישי ושני.

אם יש מילה באוקן הימים מותר לעוסקים במזנה ולקראים לחבול בסעודה ברית מילה וא"ש הרהר כ"כ הפר"ח והלבוב וז"ל: מילה שחלה בימי בה"ב י"א למזנה לחבול על הסעודה וא"ש הרהר. ואע"ג דדבר שאינו אלא מנהג נרדף הרהר, ושי וחמישי ושני ג"כ אינו אלא מנהג מ"מ לא נהגו מעולם להענות בכי' האי גוונא אם מילה ציזם זה, והוי כאלו החנו מחלה (ודוקא כשלא קבלוהו מאחמול אלא סמך על עניית אמנ', אבל אם חזר וקבל עליו מאחמול הרי זה נדר ונרדף הרהר) וכ"כ הרמ"א בס"י הקס"ח ס"ב וחלויהו זוטא בס"י הג"ב סק"י. וא"א חתוון, וא"א יחי' לזון אחר קריאת ההורה וכן בכל תענית נכור, אבל אומ' זכור ברית דמילה וקליחהו ופזמונו.

מילה בע"ש.

לפי דעת הש"ע א"ח סי' רמ"ט אסור לקבוע סעודה ומסתה בע"ש, ואפי' סעודה אירוסין מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא חובל לחבול. אבל מהר"ם בהג"ה פסק דסעודה של ב"מ שזמנה ע"ש או פדיון הבן מותר. ובסן המנהג וכ"ש הלבוב וז"ל: וסעודה מזנה הקבועה ותלויה דוקא ציזם זה כגון ברית מילה וסדה"ב שא"א לעכנס ליום אחר, אוכל ואותה כדרכו שהיא מזנה כמו סעודת שבת, ולמה הדחה מפני סעודת שבת, ואם נמסכה סעודה עד הלילה יאכל החיבה א' לשם כבוד השבת, וכ"כ המג"א בסק"ו והביא דמהר"ם מלובלין היה סנדק בע"ש

ולא רצה לילך לסעודה מאחר שהיה מנין בלעדו, ולמד כן ממילה מר"ח אב עד הי"ב שנהגין שאין אוכלים בשר כ"א מנין ע"כ. וחלק עליו תלמידו השל"ה וס"ל דאין שמחה אלא בדבר סמכים ק"ט ע"א. דוקא בזמן שב"ה קיים עיין סנהדרין ע' ומהר"ם טיקטין במרדכי דהפניות כתב וא"א שמונה לכבס מפני כבוד שבת כ"ט מילה דעדיף משבת עכ"ל, והחס קאי אבי"ב שי"ט שלהם הוא. וביאור דברי המג"א הוא כמ"ס הרב מחצית השקל דמהר"ם הביא ראיה לאסור, מדאמר'י בסי' הקני"א מר"ח עד התענית אין לאכול בסעודה ב"מ מאכלי בשר כ"א מנין מזומנ"ס אע"ג דאסור אכילה בשר באותן הימים אינו אלא מנהג בעלמא כ"ט סעודה שבת דחשובה דאין לאכול בסעודה ב"מ כ"א מנין מזומנ"ס צ"ע. ושל"ה השיב לו בשלמא בסי' הקני"א דעכ"ס היתורים על מנין יו"ד יכולים לקיים סעודת ב"מ במאכלי חלב משא"כ בע"ט אסור היתורים ממנין יו"ד מכל וכל זה לא שמענו, ומהר"ם השיבו דמה היתורים ממנין יו"ד אוכלים מר"ח אב עד התענית מאכלי חלב בזה אין מקיימין מנהג סעודת ב"מ דאין שמחה אלא בדבר, הרי לך החירו לקיים מנהג סעודה ב"מ מרי"ח אב עד התענית כ"א ליו"ד ולא יותר כ"ט צ"ע ע"י זכר דוד מאמר ג' פ"ד. ועוד ראייה מהא דאית' משפחות שהיו בירושלים אחת קבעה סעודה בשבת בשעת המדרש, ואחת קבעה סעודה בע"ט ושהיה נעקרו, ע"י ר"ף דבנה קמ"ג, וע"י גישין ל"ח ע"ב, מ"ט על הרמב"ם הלכות שבת ס"ט, והבי"ח כת' דלכתחלה נר"ך להתחיל הסעודה קודם ט' שעות זמניות, אבל אם לא יכלו לעשות הסעודה קודם ט' שעות יעשו אותה סמוך למנחה קטנה ומתפללין קודם מנחה כדון המוצא בא"ח סי' רל"ב דבסעודה גדולה נר"ך להתפלל מנחה קודם, ומתחילין לאכול וכשיקדם היום פורסים מפה ומתפללין מעריב וא"ש שיברכו ברכת המזון קודם דקומ"ל דהפלה בהך הסעודה לא הוי הפסק. ומקדשין ובדרך הזה מתקיימין ב' הסעודות. ופדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשות בע"ט כמ"ס בתו"מ מ"ק ה'. וע"י י"ד סי' רס"ו בש"ך ופ"ז ד"ב אוסרים למול מילה של ב"מ בערב שבת, והמג"א כתב דאין להתרשל בדבר מזה.

מילה בשבת.

יעשה המילה בבקר א"א כדי שיוכלו המוהל והסנדק לאכול קודם ו' שעות, דהא אסור להענות בשבת יותר מו' שעות, לפי המנהג שהמוהל והסנדק אינם עושים כלום עד לאחר המילה, ויש סמך לזה מן הפסוק לא תאכלו על הדם, ולאחר המילה יקיימו סעודה שנייה כדא. והול בשבת בבית הכנסת לא יתה דאין קידוש אלא במקום סעודה, אגודה. וא"א אב הרחמים אבל במנחה אומ' י"ג חפשי ש"ס מקומות שאין עושין סעודה אלא בלילה, ובשבת ראשונה אחר הלידה הבעל מדליק את הנרות ומברך מ"כ, ולכבוד יום השבת שזכו לקיים בו מנהג המילה והגיס לקרוא את הימול בשם שבת (אבל לא שבתאי יען ששם שבתאי הוא שם עברי ע"י ב"ס נחמיה סי' י"א).

מילה בראש חדש.

יזמינו תבטיל א' יותר לכבוד ר"ח דומיא למה שעושים בשבת ור"ח כמ"ס השענה"ג בסי' ח"ט וז"ל: ומהמדקדקים ראיתי כשהל ר"ח בחול עושין מאכל א' יותר לכבוד ר"ח. וכשהל בשבת עושין מאכל אחד יתר ממה שעושין לכבוד שבת, ע"י ביה דוד סימן שמ"ט וע"י כלבו דף מ"ג.

חלק המלואים סי' טז

מילה בשבת ר"ח.

אומרי' יוצר אות בריה ואופן אזורי חיומה דר"ח, זולת אות בריה, גאולה יום ליבשה, קודם שיהי חדשה, והטעם ע"פ מ"ש המדרש בזכות מילה נגאלו ישראל ממלרים, ולכן או' בשבת כ"ש בה ב"מ ביוצר גאולה דמילה.

ר"ח ומילה והנוכה אומרים יוצר דר"ח וגאולה דמילה. ואם מילה בשבת ב' דחטובה או' יוצר ומאורה של חנוכה, ואופן חזלה דמילה ואו' ג"כ יום ליבשה, פ"א היה בוויגא חקן ומילה בשבת ב' דחטובה ואמרו יוצר ומאורה של חנוכה ואופן דחחונה חזלה דמילה וי"א לאמר ג"כ יום ליבשה, והפסורה ויעם חירס ולא של חחונה, ודעת מהר"ק להספור בשל חתן וכן איתא באור זרוע קטן.

מילה בד' פרשיות.

אומ' אופן וגאולה דמילה והשאר השיך לאותו שבת, ר"ח ומילה באופן ד' פרשיות או' יוצר ואופן דר"ח וגאולה דמילה והשאר השיך לאותו שבת.

מילה בפורים.

מלין בין קריאת התורה לקריאת המגילה, ובת"ח מסיק שימולו אחר קריאת המגילה בסיום החפלה וכן עשה מהר"ם ומהר"ל ומלו אחר קריאת המגילה, משום שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממה מצוה שאין לו קובצין (וי"א אף קבורת ת"ת) כמ"ש היה והס"ח. והדמי כתב למול קודם קריאת מגילה, וכן דעת הרמ"א, ואם חל פורים ביום או' ותענית אסתר ביום ה' ובו ב"מ מותר לאכול על הסעודה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים הג"מ, ועי' ש"ע י"ד סי' הרפ"ו. וקורין להנימול בשם מרדכי כמ"ש כ"ש. ועי' תשב"ץ מ"ג סי' ס"ח, ויוסף אומן סימן התרל"ח. ועי' חוסו מנחות ס"ד ע"ב בד"ה אמר. ובתו' ב"ק פ"ב ע"ב שבימי חמיו הס"ס אותן שהיו בקיאין ברמזים ובלשונות והיו בעלי חכמה ומדע היו נקראים ע"ש מרדכי.

מילה וחחונה בשבת הגדול אומי נשמת דחחן וגאולה דמילה והשאר השיך לאותו שבת.

מירה בערב פסח.

יש להקדימה קודם הביעור, דא"י בזהר פ' בא דף מ"א ע"א ע"פ ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זהה חקת הפסח וגו'. פסח דא אינפרך למהיו נעיר מעשרה ולהלאה, דכת' בעשור לחדש הזה וגו' לליווי נכים בשעתא דדינא חליא על עלמא, רזא דא לאעברא זוחמא מקמי בריה קדישא וכ"ו ע"ש. ולא יעשו סעודה גדולה מחמץ סן ימכרו בסעודה ויכסלו באסור חמץ אחר שעה איסורו, ואם מאחרין עד אחר הביעור, יזהרו שלא לאכול בסעודה מנה שהיא ראויה ללחא בה בליל פסח, אלא מנה עשירה, וכן הדין בשבת ע"ש.

והבכורים מותרין לאכול על סעודה בריה מילה, וטעם לחענית בכורים, על אשר היל ה' אה בכורי ישראל במלרים, כי ראויים היו ג"כ ללקוח כמו המלרים וכן כתב בספר עבודת הלויים על שהם בכורי חם וכן בכורו ריחם, טעם ב' כי עבודה הקדוטה עד שהוקם המזבן היחה בבכורים, וקרנן הספח היחה העבודה האחרונה של הבכורים, וכיון שחטאו בכורי ישראל במעשי העגל נעלה העבודה מהם ויחנה ללויים וע"ז מחענים הבכורים שנעלה העבודה מהם.

מילה ביום ז' או ח' דפסה או בשבת ההפסקה.

אין אומרים רק גאולה דמילה ואפילו בחול אומרים יום ליבשה, אבל כל שאר ימי, ומילה שהיה בחול, א"א יום ליבשה רק אם חל בשבת, וי"א מילה והפסקה שאו' ג"כ אין וגאולה דמילה וכן נראה לי (לזר חזן), עי' ספר המנהגים מאת טירנא ז"ל.

מילה בשבת שבין פסח לעצרת.

אומרים יוצר ואופן דמילה והשאר השייך לאותו שבת. ואו' יום ליבשה קודם שיהי' חדשה, וגאולה דאותו שבת. ר"ח ושבת בין פסח לעצרת, או' יוצר ואופן דריח השייך לאותו שבת, וגאולה דמילה. החונה ומילה, או' נשמה ויוצר וזולת דחתך, ואופן וגאולה דמילה.

מילה ב"ט שחר בשבת.

אומרים יום ליבשה, אבל מילה ב"ט בחול א"א אותו, רק בב' ימים האחרונים של פסח אומרים אותו לפי שהיה בהם קריעה ים סוף, עי' מטה משה אות חרפ"ב.

מילה בערב שבועות.

מקדימין לקיים המצוה, וגם הסעודה ימהר לעשותה, דביום זה א"א לעשות כמו צ"ע דפורם מטה ומקדש, שהרי אם ימסכו בסעודה עד אחר שקדש היום אינם יכולים לקדושי קודם הלילה, כמ"ש הפוסקים שזריך להמתין עד הלילה, מפני שאם יקדש קודם, יחסר מיום מ"ט לספירה, וכתוב שבע שבתות תמימות תהייה. ותיכף כשנכנס י"ט הו' אינם יכולים לאכול עד שיקדשו לכן יעשו מצעד יום.

מילה בשבועות.

אם מנהג המקום לעשות משמר לחינוך צליל זה נראה דיחוד לימוד הנהוג וילמדו בסדר אותו הלילה, רק יאמרו לשם יחוד הנדפס בם' משמרת הבן. אבל אם יש שעות ילמדו החלה בסדר אותו הלילה ואח"כ ילמדו עניני מילה וכן ראוי לעשות כי ע"י המילה זכו ישראל לבטלה החורה, כמ"ש הרמב"ם בפ"ג ע"ה' איסורי ביאה בג' דברים וכנסו ישראל לבטלה: במילה וטבילה, וקרבתן. מילה היתה במצרים שגא' וכל על לא יאכל בו. וטבילה היתה במדבר קודם מ"ח שגא' וקדשתם היום ומחר וכנסו שאלותם, וקרבתן שגא' וישלח את נערי בני יועלו עולות וגו'.

מילה או פדה"ב מר"ח אב עד התענית.

מוחר לקבץ שם מנין ממומנס עם בני המצות. ויש זוגותן ליקח מנין מלבד הקרובים ואובלין בשר וזמין יין, ומזכרין שהחיינו ע"י שו"ת מהר"ל, וכה' מהר"ק פ"א היה ר"ח אב ביום ז' ובטלה מילה היה ביום ג' א"ח"כ ולבשו המוהל וביב בגדי שבת. ואין להחיר רק למי שחופס החינוך (מ"א), ואחר המילה שושעין הבגדים (מהר"ל).

מילה בערב תשעה באב.

ימהרו לעשות המילה ביום הזה כדי שיעשו הסעודה קודם חלות כמ"ש המג"א בסי'

חלק המלוואים סי' טז

תק"ח ס"ק ל"ז והרמ"ח בסי' ו' דאפי' בעת"כ מותר לאכול בשר ולשחוח יין בסעודה השייכים דוקא לברית מילה, ובלבד שלא יהיה בסעודה המפסקה וז"ל: וי"ל דעכ"פ ישנה קודם חנות, כמי"ש בסי' תק"ח ל"ב. ואין מרבין בקרואים אלא יומיו מנין מנומנ"ס וקרובים. והמני"ח ס"ל דהיינו פסולי עדות, ומהר"ל כת' דוקא קרובים מחמת קורבה ע"כ, אבל אותן ההולכים רק לשחוח ובלא"ה לא היו הולכים הו"ל מנהג הבאה בעצירה. ואלוהו רבה בסי' כ"ו כת' דאפילו אינם פסולי עדות מותרים כל שהיה מזמין אותם בזמן אחר, וע"י סיורי כנסת הגדולה סי' תק"ח שהחיר לקרוא עשרה חוץ מן הקרובים ולאכול בשר ולשחוח יין, וכתי' הרב באר יעקב סי' ל"ה וחווה יאיר סי' ע' ואם עושין סעודה בלילה שלפני המילה אין לאכול בשר כמי"ש בשכנה"ג. אבל לפי מי"ש הרב נחלה שבעה בסי' י"ב, לילה שלפני המילה מזמין המוהל והסנדק ושאר קרובים ואוהבים היו סעודה מנהג ומי שאינו אוכל בשר בחול או ב"ב ובה"כ סעודת מנהג, או שלא ליתך לסעודת מריעות, מותר ליתך ולאכול בסעודה זו, מיהו במג"ח סי' תרי"ג כת' דיש להחמיר לענין נדר. ובהג"י מיימוני ס"ח מה' דברות כת' בלילה שלפני המילה רגילין לקבוע עצמן על היין ועל הסיירות, ע"כ משמע ק"ח דלא מנהג היא ובשר ודאי אין לאכול דהא אין קובעין על בשר, וכי"כ הרב מחזיק בדין ס"ח תק"ח וכן מהר"ק שורש קע"ח משמע דסעודת הלילה אינה של מנהג אלא מנהג בעלמא וכו'.

מילה בשבת ב"ב אומרי' יוצר ואוסף חולה דמילה מהר"ק ז"ל. וי"ח ג"ס גאולה יוס' לישבה. ע"י פרי הארץ ע"ח ח"ב סי' ה'. וע"י ש"ע ח"ה סי' תקנ"ט ח"ב שחל בשבת ובו ברית מילה ועשו הסעודה קודם מנחה. וע"י מג"ח סי' תקל"ד.

מילה בתשעה באב.

מי שנמול בנו ב"ב חעפ"י ש"ע שלו הוא לא הותר לו לאכול, דדוקא בנדחה י"ס להקל והרא"ש הלוי בח"ח סי' ב' כתב דמשה מ"ב שלא נדחה לשדחה ולעולם לא ישליח, מי"מ לא חתמה אלא להלכה ולא למעשה, וכ"ש שנחלקו עליו דביתו בזה. הר"ז והרדב"ז והרא"ש מלובלין בסי' י"ח. ומהר"י הלוי אביו של הרא"ש כת' וגדולה מזו כת' הרדב"ז בחצובה סי' כ"ו דאפי' באי מדי' זומות שלא נדחה אסור להקל בהם חעפ"י ש"ע שלו הוא, ומלין אחר שנמרו קצות שהוא אחר חנות. וי"ח מלין במנחה כדי שימול במנחה כמי"ש בס' סוד ה' דף ג' ע"א. ואז לובסין המוהל וי"ב לבנים אך לא לבנים ממש ולא חדשים (ש"ע) ודוקא מי שהוספס התינוק על ברכיו בשעת המילה, אבל המכניס והמוציא אינו בכלל זה, וכי"כ מהר"ל ושכנה"ג, דזה אינו אלא מפני שבימי מהר"ל היה נהגו למול אחר סיום הקנינות, ואחר המילה היו אומרים איוב ירמיה בבבלי שבה, אבל אם אינן מלין אלא עד אחר חנות או עד שעת המנחה שא"י לחזור לבב"ז אחר המילה אין קפידא אם נשאר ח"כ בבבלי שבת או לא, והמנהג אפי' מלין אחר חנות משפטיין אוחס. ומברכין על הכוס ונותנין לתינוק אם היולדת מחענת, אבל אם נותן רק לתינוק התינוק אינו יול"א בזה דלדרך לשחוח כשיעור והיינו מלא לוגמו ובמקום שהמנהג להביא בשמים ועשבים במילה, נמנעין מלהביא בחי"ב, כמו בשאר ימות השנה, ואפשר הוא הפע"ס כמו שכת' הרב פור ברכת בסי' תקנ"ט דאין מברכין ביום זה במילה על השמים ע"ש שנחמיר והשימותיו את מקדשכם ולא אריות ברית יחוחכם. אבל הש"ך בסי' רס"ה כת' שלא מצינו איסור להריות בח"ב, והמנהג לקרוא שם הילד בשם מנחם וכמ"ש הב"ר שהמציח נולד ביום נחריב הביח שנח' בטרם תחיל ילדה, בטרם יבא חבל לה והמליטה זכר. וע"י בס' ישועות משיחו למהר"י אברבנאל דף כ"ו ע"ב. וע"י בס' הכוונות למהר"י שמע מהר"י ז"ל כי במנחה של ע"ב נולד

המשיח הנקרא מנחה, ומזה הטעם לא נחוו חכמים על הנשים שמיד אחר חזות היום מתעסקות בכל כחן לכבוד הצית ולהקן המנוחה, וכ"ז כדי לקבוע חמונה הגאולה בלבם ולא יתאשו ממנה וטוב שלא להכין זרבי סעודה עד לאחר מנחה גדולה, ראב"ם ומרדכי בה' ע"ב. ומהר"ל התיר אחר חזות אע"פ שלא נמרו קינות ואיבו, ובליילה יעשו הסעודה, ואע"ג שהע"ז ומג"א התירו לכל הקרואים לאכול בשר, מ"מ יש מי שנהג להחמיר שלא לסור ממי"ש בס"י הקנ"ה דבה"ב לעת ערב היתה אם צהיכל וגשרף עד שקיעת החמה של יום עשירי. ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר בליל עשירי וביום עשירי, וי"א ביום עשירי עד חלות, כמ"ש בהגהות מיומוגי הביאור הרמ"א. וכמאמר ר' יוחנן אלו הואי התם קבעתיו בעשירי וכו'.

מילה בתשעה באב שנדרחה.

א"ל להשלים העניוהו, וראיה מרבינו יעב"ץ שהיה ב"ב בת"ב נדחה והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא השלים העניוהו, לפי ש"ש שלו היה. ועוד ראיה מהא דתניא א"ר אליעזר ב"ר זדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וחל ה"ב בשבת ודמיניה עד אחר השבת והתענינו בו ולא השלמתיה מפני ש"ט שלנו היה ע"כ. וכ"פ ב"י ושאר הפוסקים, אבל במילה שלא בזמנה ישלים העניוהו, אף במקום שנהגו כדעת הב"י שלא להשלים בת"ב דהוי. ע"י חוסי עירובין דף מ' ע"ב שכת' שר' יעקב ב"ר יקוב התיר לב"ב לרחוץ ולאכול בת"ב שנדרחה.

מילה בשבת שלפני ר"ה.

אומרים יוגר וזולה השיך לאחוז שבת, משום דהוינר וזולה מיירי ג"כ במילה בחרוז חלק הי: קדוש זזה להם לעולם בריחו, וגם כחוב בו זכרון חוק לעולם בריחו. ובזולה כתוב סוד ה' ליראיו להודיעם בריחו.

מילה בערב ר"ה.

כתב הב"י בח"ח סי' תקס"א סעיף ט' שנהגין להתענות ערב ר"ה. ע"י מרדכי ספ"ק דר"ה וריש סי' יומא, ובדין הוא שכל אחד יענה ביום נפשו כמי"ש במדרש הביאור הטור ריש הלי ר"ה ע"ש. מ"מ נדחה הוא מפני מנוה מילה כמבואר בשאשבה מהר"ל סי' מ"ד הביאה הב"י בס"י תקס"א ופסק הרמ"א שם, אם חל ברית מילה בערב ר"ה יכולים לאכול ע"כ. ובת" ע"ז המג"א בס"ק י"א וז"ל: מותרים לאכול וכו' השייכים לברית ומי שיראה, פי' דאין חובה לאכול רק מי שיראה בעל הברית, אבל השייכים לברית מילה מנוה לאכול, אבל בביתו אסור לאכול עד המילה חוץ מב"ב עכ"ל. וע"י בכנה"ג שדחק לפרש משם בנו ז"ל סיוס דברי מהר"ל ודחה הפירוש שעה הוא עלמו בחתלה דהוי כעין דעת המג"א דמי שיראה היינו בעל הבית. ולהח"ר לא נתקבלו דברי המג"א הג"ל. ומהרש"ל בס"י ג' כת' דהמחמיר תבא עליו ברכה לא אמר כן אלא למי שאינו שייך כלל במנוה, אבל לבי"ב וסנדק לא אמר. ומג"א כת' דיש לעשות הסעודה קודם שעה עשירית משום כבוד סעודה י"ט כמ"ש הרב מחזיק השקל. ע"י בית דוד ח"ה סי' שניו וסי' שמי"ט. ומכשירי מילה פ"ו סי' ל"ב. וזכר דוד מאמר ג' פ"ס.

מילה בראש השנה.

מלין קודם הקיעה שופר כמו שבי הלבוב בס"י תקס"ד. ואלהיו זועא בס"י הג"ל מביא טעם והוא לפי שאומרים עלינו לשבח במוסף ותמיד אומרים עלינו לשבח אחר המילה כמ"ש

חלק המלוואים סי' מז

מהרי"ל ביום המילה אל יאמרו עליו אלא עד אחר המילה, שמשיים המוהל הבכרה, עי' ריקאנטי סי' תקצ"ח בשם רבינו אליעזר מוורמז'א משם רבותיו, בר"ה מלין אחר קריאת התורה קודם תקיעת שופר כדי לסמוך ברית אברהם לעקידת יצחק. וראיה עי' מדאמרינן בתפלת היום וזכר לנו ה' אלהינו את הברית וכו' אשר נשבעת לא"ה בהר המוריה ותראה וכו' דהיינו ברית מילה ואח"כ עקידה דהיינו תקיעת שופר שנשחט המורו איל. ובחתימת הבכרה ועקידת יצחק לזרעו הזכור בא"י וזכר הברית. הע"ז מביא שמוהל קדמון לא קנה פיו מדם ברית מילה ותקע שופר כדי לערב מצות שופר במצות מילה. והדגול מרצבה אוסר שחושש שיאשר דם על פיו במקום הגחח השופר ולא עדיף מלפניו זהב במקום הגחח פה שפסול. וגם הגאון יד שאל בחידושו ליי"ד סי' רס"ה כת' שצריך לרחוץ את ידיו כדי שיברך בנקיות. ובעל הלכות קמנות ח"א סי' כ' כת' מוהל שנתייבש הדם על ידו שבה הוא לו ואינו מקפיד, ואינו חושף לעיני תפלין. אבל שו"ת שבות יעקב ח"א סי' ס"ט חולק עליו, ואם חל ר"ה בשבת ויש בו ב"מ אומרים יוס ליבשה לבוש. ומלין ג"כ אחר קרי"ה כ"כ הע"ז בס"י תקפ"ד בשם הגהות אשרי ומרדכי. אם הב"ב או המוהל דרכם להענות בר"ה בכל שנה ושנה פסק בעל שו"ת שבות יעקב ח"א סי' לו דאסור להם לאכול לפי מ"ש דמי שאינו נהענה איכא סכנה שלא ישלים שנתו ח"ו וחמירא סכנתא מאיסורא לכן לא ישנה רגילותו. ואומ' זכור ברית בין ססוקי זכרונות וזכרתי את בריתי יעקב, אבל אני משה חזן ראיתי בקרובין יפן שיש לומר זכור ברית קודם כי זכור כל הנשכחות לאחר שאמר להיות לכם לאלהים אני ה' וכן עקר, עי' ספר המנהגים מאת הגאון עירני ז"ל.

מילה בצום גדליה.

אם קשה עליו העניית לב"ב מהסלל מנחה אחר שש שעות ומחלה ואוכל ואינו משלים הענייתו לפי ש"ט שלו הוא. עי' א"ח סי' תקנ"ט, ואין להחיר רק לאצו הבן והמוהל והסגדק שהוא היושב הכסא ותופס החינוק על זרכיו, אבל המצוא החינוק לבית הכנסת ושאר בעלי כבודים אין להם היחר, ואף למוהל וסגדק אין להקל כ"ש לצורך גדול. רק לאצו הבן שהוא ידוע ומפורסם לכל ש"ט שלו הוא. עי' מטה אפרים סי' תר"ב. ואומרים זכור ברית דמילה וסליחות ופזמונו ואין נופלין, ונחנין לשחות לילד ולאמו מג"א סי' רל"ב. וע"ז ריש סי' תקמ"ד ועי' ראש יוסף ה' העניית.

מילה בין כסא לעשור.

אומרים זכור ברית דמילה, ואל תפר בהשכמה, וי"א גם סמוך יה איום ואומי ח"מ וא"א והוא רחוס גם ב"ט במילה, אבל אומרים א"א ולמנחה. ומברכין על הכוס ושוחה הילד אפי' ביה"ח וכו' כיון שאין מילה הדיר ביום הזה לא חייבין דאחי למיסרך ודוקא בקדום דיה"כ הדיר חייבין למנח אחי למיסרך. ועי' ש"ע א"ח סי' תרכ"א שכ' דמתן רק לנמול וכן בחוס' משמע דנחנין לחינוק דלא אחי למיסרך.

מילה בערב יום הכפורים.

ימחרו לעשותה כדי שתהיה הסעודה עד חצי היום אם אפשר, כי חיוב הוא לקיים ג"כ סעודה י"ט כשמקבלים החעניית ומפסיקים מבעוד יום. ואל יכשלו באחורס בחוספת י"ט שהוא מדין חורה מערב עד ערב שבתו שבת.

מילה ביום הכפורים.

מלין אחר קריאת החזרה והפטרה, והמנהג למול אחר אשתי ולאחר המילה אומרים פעם שניה אשתי, ובמקום שגריכין ללאת מביה הכנסת ומלין. בזית אבי הילד, אין מלין עד אחר החזרה סי'ת, וחזרין ואומרי' קדים ומחפלין מוסף עי' מהר"ם מ"ק פר"א דמילה. מזכרין על המילה בלא כוס, וי"א דמזכרין על הכוס וזאתין לחינוך הנימוול, חוץ ממה שזאתין לו מעט לפיו בשעה שאומר בדמיון חיי, וכן הסכמת כל הפוסקים, עי' ט"ז, ומג"א סי' תרס"א. ובשחרית אומרים זכור ברית דמילה, ואל ספר וז"ע אי"א השמות ים איוס כשאר תענית זכור, וכן א"א אומרים יוס ליבשה כשחל בשבת. ולדעת רמ"א שם אומרים יוס ליבשה.

מילה בערב סוכות.

נכון למהר לעשות המילה ביום הזה יען כולי עלמא טרידי להזמין הסוכה וד' מינין, וגם כדי שיוכלו לסעוד סעודה מילה קודם חזות אי"א, דהא פסקו הפוסקים בסי' הרמ"ב שלא יאכל אדם בערב החג מהחזות וא"ך כדי שיאכל הכזית לתיאבון, דומיא דאכילה מזה ואש"כ דבערב פסח פסקו בסי' תע"א דאיו אסור אלא משעה עשירית ואילך, שאני ערב סוכות, שיוכל לאכול פה ומשביע עמו פסי לא קן בע"פ שאינו אוכל אלא מזה עשירה, כ"כ מג"א בסי' י"ב. ואם התחילו קודם ומשכה הסעודה הרבה, יזהרו לסיים קודם שיקדש היום, דהא דאיו יכול לפרוס משה ולקדש שהרי כתבו בסי' הרמ"ב ופסקו הרמ"א בסי'ג שלא יאכל בזילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה, עי' במג"א. ועוד גריד לילך ולאכול בסוכה, וכוא שניו מקום והוי הפסק, כמ"ס בא"ח סי' קע"ח והיה חייב לבדק על מה שאכל ויחזור ויבדק המוציא על מה שיאכל אח"כ ואפילו למ"ד דשניו מקום אינו אלא כהיסח הדעת וא"כ לבדק אלא על מה שרצה לאכול מ"מ מידי שפיקא לא נפקי, ואין לומר דסעודה מילה לא נריך. סוכה כחתן וזו שבינוי, כבר פסקו במוהרי"ך ח"ג סי' עי, וזקן אהרן סי' קפ"א, כל סעודה אש"י סעודה מזה נריך לסעוד בסוכה ואין לך פטור רק סעודה חתן וכלה. וזה דוקא להרמב"ם והרי"ף אבל להרא"ש והיעטור גם החתן חייב דפסקו כ"ז דלכל בסוכה וחדי בסוכה ואמר כ"ס דחדין דעבידנא תרתי כדאיתא בסוכה. ועי' גנה ורדים כלל ד' סי' י"ג, וחיים שאל ח"ב סי' ל"ה אות ד' דהכריעו לחייב הקרואים לאכול בסוכה כמ"ס הרמ"א סעודה ברית מילה, ואש"י הסעודה שאוכלין אלא היולת חייבים בסוכה (ע"ע).

מילה ביום הושענא רבה.

אם המילה היא בזיהב"ג נכון למולו אחר קריאת החזרה, כדי להקדים מזה זו לאמירת סדר ההושענות שבו אנו מחפלין לפני ה' שבזכותה יסקף עלינו לטובה כמ"ס אלא הבט לברית שבדק ומחשבי ארץ בהטביעך, ופי' הרב קמחא דאבישונא מביאו הרב זכר דוד מאמר ג' פ"ד דהיינו ברית מילה שחכם בנצחו של ישראל כחוקם בעצתה, ומחשבי ארץ וכו' הם עכו"ם שמתחייבין העולם במעשיהם הרעים כדכתיב והיה צמחך מעזהם, וא' בהטבעך לרמוז שעתיד ה' להטביע בניהם כל מי שצדק ממנו עול ברית מילה וכו'. וימהרו לעשות סעודה מילה כדי להשלימה קודם התקדש חג שמוי עזרה שלא לערב שמחה בשמחה. ואם עושים משאר לחינוך בזילה הקודמת יתנהגו כמ"ס בזיל שבעות, פ"א היתה ברית מילה בשב"ר ואמר מהר"ם ז"ל זכור ברית אחר שאמרו הבט לברית וכו'. וכשהגיעו להושענא אלא אין חין, אז היה מתחיל

לומר זכור לנו ברית אבות, ואמר זכור ברית, ואח"כ התחיל לומר: אנה הבט לברית כסדר
הנהוג, והקבל התחילו אנה זכור לנו, אז ידעך, ואמר שקבלה בידו שיה לומר זכור ברית כשארבע
מילה בהושענה רבה, וכן מילה בר"ה י"ל זכור ברית בין פסוקי זכרונות וזכרתו את בריתו
יעקב וגו', מהרא"ק ז"ל.

סי' י"ז. עניני גרים, וגרי צדק, ושו"ת על דיני גרים.

דברים רבה פ"א, ר"י ב"ר חנינא אמר עכו"ם שאמר את השבת עד שלא קבל עליו את המילה
חייב מיתה, למה שלא נצטוו עליה, ומה ראיית לומר כו' אמר ק' חייב בר אבא חר"י בנאה
שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסוחין זע"ז מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה. כך
השבת הוא בין ישראל ובין הקב"ה שא"י (שמות ל"ח) בני ובין בני, לפיכך כל עכו"ם שבא
ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קיבל עליו למול חייב מיתה.

סנהדרין י"ד א'. ויחד יתרו (שמות י"ח ע') רב ובמא"ל רב אמר שהעביר חרב חדה
על בשרו (שמל עצמו ונתגייר), ובמא"ל אמר שנעשה בשרו חדודים חדודים. ושו"ל שם מהרש"א
על רש"י פ"י שהעביר חרב חדה ר"ל שמל א"ע, הלא יתרו היה מבני מדין מבני קבורה
שנצטוו על מנחת מילה, ובדאי היה נמול? ומאיב כי א"ל לא נצטוו על הפרעה, ועתה פרע
את בשר עלתו עכ"ל. קהלה רבה פ"ט, אנטלימוס הוא גזיר, אמר ליה לרבינו חמו בהדא
גזרתא, א"ל בשלי לא הסתכלתי מימי בדיקך אנה אסתכל, סנהדרין ל"ט. ילקוט שמעוני פטויה
רמז תקס"ו. א"ל קיסר לרבי הנחומא תא נהוי כולנו עמא חד, דכתיב כי אז אהפוך וגו' א"ל
לחיי מיתו אן דמהליגן לא מניגן למהוי כוונתיכו, אן מהולו והוי כוונתך, א"ל מימר שפיר קאתרה
מיתו כל דכתיב למלכא לישידיה לביבר, שדויה לביבר ולא אכלוהו, א"ל הוה אשיקורוס הא דלא
אכלוהו מאוס דלא כפיין, שדויה לדודיה ואכלוהו, גיטין כ"ו. גזרתא דר' שירא שפירא דביתיה
ואגייר ונעשה גר זקן. ע"ז ו"א, אונקלוס בר קלוניקוס אגייר שדר קיסר גונדא דרומאי בתריה,
משכינהו בקראי וגייירנהו. שדר שדר גונדא דרומאי בתריה א"ל לא תימרו ליה ולא מיד, א"ל
אימא לכו מלחא בהדי דסקי ואלזי וכו' מי נקט נורא מקמי אינשי א"ל לא ידענא א"ל בהקב"ה
כתי' וכו' הו"ך לפניהם יומם אגייר. שדר גונדא אחרינא בתריה א"ל לא השמעו כלל כי נקמי
ליה ואלזי חזא מזוזא אוריב ידיה עלה א"ל מה האי א"ל אימא לן את? א"ל מנהגו של עולם
מלך יושב בפנים ועבדיו יושבין בחוץ ומשמרים אותו, ואלו הקב"ה משמר את ישראל מבחוץ
וקן יושבין מבפנים שא"י ה' יסמר אחרך ובואך וגו' אגייר וכו'. שמות רבה פ"ל פ"א א"ל עקילם
לאדריאנוס המלך רואה אני להתגייר ולהעשות ישראל. א"ל לאומה זו אחא מבקש, כמה בוחי
אחא, כמה הננתי אותה, לידיה שבאומות אחא מבקש להתערב. מה ראיית בהם שאחא רואה
להתגייר? א"ל הקטן שבהם יודע היאך ברא הקב"ה את העולם, מה שנברא ביום א' וביום ב'
וכן כולם, וכמה יש משנברא העולם, ועל מה העולם עומד וחורחך אמת, א"ל לך ולמד תורתך
ואל תמול, א"ל עקילם שא"י חכם שבתלכוך וחקן בן מאה שנים אינו יכול ללמוד חורחך אה
אינו מל שא"י מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי וכו', ע"י סור
רבה סי' ל"ד ס"ט. וע"י ילקוט שמעוני הלוי רמז קמ"ז ס"ט בענין אחר וז"ל: מעשה בעקילם
בן אחותו של אדריאנוס שהיה מבקש להתגייר, והיה מהיירא מן אדריאנוס דודו, א"ל חבקב
אני לעשות סחורה, א"ל שמא אחא מבקש כסף וזהב הרי החסברין (אוגרי) לפניך, א"ל אני
מבקש לידע דעה של בריות, ואני מבקש מהמלך להגיד לי היאך לעשות, א"ל כל פרקמטיא
שאחא רואה שהיא נחונה בארץ לך עסוק בה שסופה להתעלות. והוא היה מתכוין להתגייר. בא

לו לא"י ולמד את החורה, לאחר ימים מלאוהו ר' אלעזר, ורבי יהושע וראו את פניו משנות
 אמרו ז"ל עקילם למד את החורה, כיון שבאו אלו החכיל לשאל להם שאלות והם משיבים
 אותה, על לאדריאנוס. א"ל למה פניך משנות שאל הפסידה הפרקמטיא שלך, או שאל את
 מנר לך א"ל לאו, ולמה פניך משנות? א"ל שלמדתי חורה, ולא עוד אלא שמלתי א"ל וניו אמר
 לך? א"ל כך נמלכתי א"ל אימתי א"ל בשעה שאמרתי לך מבקש אני לעשות סחורה ואמרת לי
 כל פרקמטיא שהיא נתונה בדרך עסוק בה בסופה להעלות. וחזרתי על כל האומות ולא ראיתי
 אומה נתונה בדרך אלא ישראל וסופן להעלות, שכן אמר ישעיה (ישעיה מ"ט) כה אמר ד'
 וגו' מלכים וגו' א"ל סנקהדרין (יועץ) שלו עתידין אלו שאמרת שהיו המלכים עומדים מפניכם
 שנא' מלכים יראו וקמו, הכה אותו אדריאנוס על לחיו א"ל יש נותן רעיה אלא על המכה.
 מה עשה סנקהדרין עלה לנג ונפל ומה ורוח הקודש נוחת ואומרת כן יאבדו כל אויבך ה'.
 א"ל אדריאנוס לעקילם למה עשית כן א"ל שבקשתי ללמוד חורה. א"ל הי"ל ללמוד ולא למול?
 א"ל אם אין אהיה מל אין אהיה יכול ללמוד חורה שנא' מגיד דבריו ליעקב למי שהוא כיעקב
 ילקוט שמעוני וירא רמז י"ז. מעשה במונצו ובזוטוס בניו של הלמי המלך שהיו יושבין וקורין
 בספר בראשית, כיון שהגיעו לפסוק זה ונמלטה את בשר ערלהכס הפך זה פניו לכותל והתחיל
 לבכות, וזה הפך פניו לכותל והתחיל לבכות, הלכו זה מזה ומלו עמנו, לאחר ימים היו יושבין וקורין
 בספר בראשית כיון שהגיעו לפסוק זה אמר א' לחבירו אי לך אחי א"ל את אי לך חבל אני לא אף גלו הדבר
 ז"ל, כיון שהרגישה אדם הלכה ואמרה לאביהם בניך הלהה נומי בבשרם וגזר הרופא שימולו א"ל
 וימולו. מה פרע לו הקב"ה בשעה שיאל למלחמה עשו לו סיעה של פסטון (מערב) ויירד המלאך
 והגילו. ע"י יאזעפוס הגדול בדיה ל' הפיו פי ב'. וע"י ספר יוחסין דף ק"ו ע"ב דפוס אמטרדס
 מספר ממלך א' ממלכות אדיבאנו *Adiabene* אלא מלכות מדי ובמו מונצו וזש המלכה הילני.
 (יודוע כי כשלאים שנה לפני חרבן בית שני נחגיגה הילני המלכה ע"י מורים יהודית ע"י כרס
 חמד ח"ה ל' 210) ויולד להם בן ויקראוהו יזאטיס ויאבב המלך את יזאטיס מכל בניו וע"כ
 קבלו בו אחיו והוכרח אביו המלך לשלחו אלא מלך אחר הנקרא אבו מירינו מלך איספאסיאנו
 ויקבלהו בסבר פנים יפות, ויתן לו את בתו לאשה ושמה שמחה, ונתן לו במתנה מדינה יפה
 אשר הי"ל ממנה עושר וכבוד, ובהיות יזאטיס במדינה הזאת בא אלנו יהודי. א' מלך יהודה
 ושמו חנייה והיה מלמד ליזאטיס דרכי החורה ואופייה. ובהגיע אל מנזה המילה רצה למול
 עצמו ולא הניחו אותו אמו וחנייה רבו, אמו מנעה אותו לסיבה שאם ישמעו גדולי המלכות
 שהגיה דהם ומהגס ישצבו אותו וישנאוהו. וחנייה היה מונע אותו באמרו שאם ישמעו גדולי
 המלכות שאל עלתהו יאמרו שהוא למד אותו ויהרגוהו. ולכן אמר לו ה' ירא: ללב וכונתך
 רצויה, ואם ח"ו חתט בפעולתך הוא להכרח ואין לך אשם בזה, ולימים מועטים מה אביו
 המלך מונצו וזו לפני מותו שבנו ההשוב יזאטוש יב על כסאו, וכן הסכימו כל גדולי המלכות,
 ויהי כאשר יב על כסא אביו בא אליו חכם יהודי הנקרא אלעזר וימלאהו שה' קורא בספר
 חורה משה וא"ל ומה חועלת יש בקורא החורה אם לא העשה פעולת מנחה והולוחיה, ואך
 אהיה ערל וטמא חסמור החורה. לכן ענתי לך המול את עמךך ויהיו פעולתך בתכלית השלימות
 ובשמעו כן נכנס חדר בחדר וישלח ויקרא גרע א' וימל את בשר ערלתו, ואמו וחנייה רבו
 כשמעם החעצו, אבל שמו בטחונם בה' ואף שקמו עליו אויבים וילחמו בו על כי עזב את
 דהם, מ"מ הוא גבר נגדם ומלכותו נכזו בידו, ושלום ואמה היה באמה, ולפי השערתו הוא
 שני הסיפורים אחת הם ורק השנית היא בשלימות.

Bartolucci Bibliotheka magna rabbinica Lit. א

ו"ל: עדה ברובה שאריסטוטלוס ראש הפילוסופים יוני חבר ספר אי וחזר בו מכל מה שכתב בחלמה, והיה כתב בסוף הספר כתב אי ששלח למלך אלכסנדר, והודה על כל מה שמוציא כתוב בספר חוכה מסה ונעשה גר נדק, ובכל בקר ובקר אמר הפלה אחת קצרה אשר הוא תקן:

וזה הוא נוסח התפלה אשר תקן אריסטו היוני.

אדיר אשר אדיר, וקדמון אשר לא סר, והמחול מכל דבר, יולני מאשך גדולה. נוסח הכתב בלשון עברית מאריסטו, לתלמידו אלכסנדר המלך:
ברוך האלהים פוקח עינים, מורה חפאים בדקך, ישבעה שבה הראוי לו, אשר נמלנו ברחמי וברוב חסדיו, והוליתי מן הסבלות הגמור אשר הייתי בו כל ימי חיי בהעסקי בחכמה הפילוסופיאה והייתי דן את כל הדברים על דעת השכל, וחברתי בזה ספרים כחול היס, והגדדו כל רואי בם, עד אשר בסוף ימי נחובכחתי עם חכם אי מחכמי ישראל והראני את ידו החזקה בחוכה מורשה להם מסיני, והמשך לבי בדברי חוכה בהראותו לי אותות ומופתים בשמות הקדושים אמתיים וגגלים לחוש, ואני בער בלתי יודע כי רוב דברים המה למעלה מן השכל, וכאשר ראיתי זה נהתי לבי להתבונן בכל כחי בדת היהודים; והנה כולה מיוסדת על אבנים שלמות, לא כחכמה הפילוסופיאה. החשובה:

לכן תלמיד הנעים אלכסנדר המלך הגדול אל יעשך ספרי גם לך גם למידיך הפילוסופי, כי אלו הייתי יכול עתה לקבץ כל ספרי אשר נתפשטו באפסי ארץ הייתי שורפם באש כל ישראל אחד מהם לעיני הברים והסגנים, כדי שלא ישחששו בהם הדעות, כי ידעתי שאקבל עונש גדול מאת האל, כי תפאתי ותפאתי את הרבים.

לכן בני אלכסנדר, אני מודיע לך ולכל באי עולם, שהרוב הדברים הידועים ע"פ השכל הם בדאים כי גבוה מעל גבוה שומר, ואחרי שמוציא גרם וספרי נתפשטו בכל ארצות המערב, הנני מודיעם ידיעה נאמנה שאין ראוי להסתכל בהם, ולא להגות בהם, ההגיון און, והפילוסופיאה בדאית, ועתה הנני נקי לה' בלא יודעים, ואני להם למסתכלים בהם, כי ילכו בדרכ גבוהה לאבדון, ודע כי כמו שהראני אותו חכם על חממתו, וזאת ג"כ יצא שלמה בן דוד במשלו באתרו לשמך מאשה זרה: וכתיב אל ישע אל דרכיה לך, וכתיב כל באיה לא ישובו, אוי לאומים שקך שומעות, אוי לי! אללי לי! כי בך בליתי גופי וכליתי ימי בדברים מניקין ולא מועילים, מורידין ולא מעלין; ולמה שאמרת לי כי יצא לי שם בכל האומות שהברתי ספרים הרבה והיו לי כל ימי עולם; דע כי הייתי בחר שיהיו לי בספר חוכה מה שהיה לי שם בספרי מינות, והייתי בחר מחקך לנפשי משהפשטו ספרי, כי חופשי חוכה ילכו לאור חיים באור החיים, וחופשי פילוסופיאה ילכו לבשר שחה, וגם אנכי עמיד להעניב כנגד כולם: ולא כתבתי לך קודם זה הזמן, כדי שאם הכעוס עלי והיית עושה לי רעה, ידעתי כי קודם שיגיע אליך מכתבי זה אהיה מה מושכב בארון עץ ושלוס מאת מלמדך

אריסטו ההולך לבית עולמו,

לאלכסנדר המלך הגדול.

כתוב בספר שבילי אמונה דף 31 כי כל עקר חכמת אריסטוטלוס העתיק המה מחכמה שלמה המלך ע"ה, כי כאשר כתב אלכסנדר מוקדון ירושלים, השליט לאריסטוטלוס רבו על אורג

ספרי שלמה, וכל דבר טוב (בעיניו) שמלא בהן כתב על שמו: כה"ג שמלא בסי יחסין וסדר הדוויה דף כ"ה, ע"י קורות לשונו הקדושה ז' 8.

Aristoteles war der Sohn eines Leibmedicus bei Alexander dem Grossen. In der Jugend wurde er Soldat, ein Orakel bestimmte ihn, seine Kräfte dem Studio der Wissenschaften zu widmen. Er trieb zu Athen unter Plato die Philosophie mit solchem Fleisse, dass er, um den Schlaf abzuhalten, in einer Hand eine Kugel hatte, worunter ein Becken stand, damit er durch den Klang aufgeweckt würde. Er ging von der Meinung seines Lehrers ab, und stellte eine ganze neue Philosophie aus, und ward Alexander d. Gr. Freund und Lehrer in Staats- und politischen Angelegenheiten. Er lehrte auch noch Andere, aber Alle im Spazierengehen, daher man auch seine Schüler Peripatetiker nannte. Endlich musste er wegen übler Nachrede, als habe er von den Göttern verächtlich gesprochen, die Flucht nehmen, ging nach Chalkis wo er den so merkwürdigen hierbei übersetzten Brief schrieb, und wie einige behaupten, durch freiwillig getrunkenes Gift seine Seele dem einzigen ewigen Gott vermachte.

מלך אלכזר הראשון וכנס בדת יהודית, ועל דבר אנשי חרץ כוזר אשר עליהם ועל הויכוח עם מלכס שמהגיייר יסד ר' יהודה הלוי את ספרו הכוזרי ע"ש בהדמה. וע"י כרס חמד ח"ד דף 55. בולאן בנה אהל, וארון, ושלחן, ומזבחות, וכלי קדש. ואמרו רז"ל בכמה מקומות שאנטימוס התגיייר ומל ע"מ, וזה יאות על הליוגבל אשר לפי דברי דיאוקסיוס מל ע"מ כפי מנהג חרץ גידולו סוריא ולא אכל בבר חזיר ע"י כרס חמד ח"ד דף 209. וע"י מקוי ישראל דף ג"ב ויני אודות יהודה המלמין שה' שר נכבד ממפסחת שרים ומלומד גדול בכמה לבנות ובלשון הקדש, וחשקה נפשו באמונת ישראל, ולא שקט עד אשר גילה דעהו לרבים. וע"י נחפס בשנת כ"י לימי חייו בשנת ח"ר לאלף החמישי, ולמנין הנוצרים אלף תרמ"ד, וצבית האסורים עשו לו פיתויים והרבו עליו רעים להטותו ממהשבתו ולא יכלו לו. ומל איש צבית האסורים ויקרא שמו יהודה המלמין, ומיום ההוא והלאה לא ראה לחתום בשם אחר, ולסוף הו' שנים כ"ה חמוז הקריב את גוייהו לקרבן כיתחק אצ"ו, והלך בשמחה גדולה לצית השריפה, וצוה חייו ועשרו הגדול וחלף כבוד העולם הזה המדומה בחיים הגחיים, ועל ידו השני הקדים עליי נאחזדענין בשנת ש"ע ולנוצרים אלף תרל"ט אחר שנתפס ונחבש צבית האסורים י"ד שנים, ובכל הי"ד שנים אלו לא ראה לעמא ע"מ לדבר האסור ולא אכל בשר, וימל את בשר עלתחו שם צבית האסורים ויקרא ע"מ שם המכר. השלשי במדינת פולניא בעיר ווילנא הי"ש שר א' גדול הנקרא בשם גרלף סקטשקקי וה"י לו בן יחיד מלומד גדול, וחקר אחרי כל הדעות, ולבסוף נברשה האמונה בסי' אלפי ישראל בלבו לבד ומאס באמונתו הקודמת, ונתנו איהו צבית האסורים, ואכזו השר ואמו ואוהביו דברו על לבו שישוב ממהשבתו ולא עלתה בידם, ולא עוד אלא שחירף וידיף אמונתם, ועינו איהו ביסורים קשים ומרים ועמד בדעהו, והלך בשמחה לבית השריפה כהלך בחליל, ויהי רצון שיהא חלקנו עמהם אמן. ירושלמי מסכת גרוס הי"ל מן כ"י פראנקפורט

חלק המלוואים סי' יז

תרי"ח, הרו"ה להחגייר אין מקבלין אותו מיד, אלא אומרים לו מה לך להחגייר, והלא אהה רואה את האומה הזאת נמוכה וסגופה מכל האומות וחלאים רעים ויסורים באים עליהם וקוצרים בנים ובני בנים ומהרגים על המילה ועל הטבילה ועל שאר כל המצות ואינם נוהגים בפרהסיא כשאר כל האומות. אם אמר איני כדאי ליתן נוארי בעול מוי שאמר והיה העולם ב"ה מקבלין אותו מיד, ואם לאו נפער והולך לו, קיבל עליו מורידין אותו לבית הטבילה וכסוהו מים עד מקום הערוה ואומרים לו מקנה דקדוקי מצות על מנת שיהא נותן בלקט בטהה ופאה ובמעשרות, כשם שאומרים לאיש כך אומרים לאשה ע"מ שיהא זהירה בנדה, באלה, ובהלקת הגר, עבד ועלה אומרים לו דברים טובים, דברים של נוחמים, אשריך בני נדבקה בני שאמר והיה העולם ב"ה, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל, ולא נקראו בנים למקום אלא ישראל (לא ואין הביבין לפני המקום אלא ישראל). וכל אותם הדברים שאמרנו לך לא אמרנו אלא להרבות סבך. גר שמל ולא עבד, עבד ולא מל הכל הולך אחר המילה דברי ר"ח ר"ע אומר חף טבילה מעכבת, כל המחגייר לשם אשה, לשם יראה, לשם אהבה אינו גר, וכן היו רבי יהודה ורבי נחמיה אומרים כל אותם גרים שחגיירו בימי מרדכי ואסתר אינם גרים, שנא' (אסתר ח') ורבים מעמי הארץ מתהודים כי נפל פחד היהודים עליהם, וכל שאינו מחגייר לש"ס אינו גר, האים מטביל את האים, והאשה מטבילת את האשה אבל לא את האים וכו' עי"ש.

גר בכלל זרע של א"ח הוא משנה י"א פ"ג גדורים בר"ע שם. גרים והמשחקים בחינוקות מעבדים את המכות נדה י"ג. הרי"ף ור"ן דשבת דף קל"ח ב'. ש"ע אה"ע סי' כ"ג. רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים אלפסי פ"א הסנהדרין דף רע"ח, לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיהוספו עליהם גרים פסחים פ"ז, עי' רמב"ם פ"ד מהלכות איסורי ביאה וכל ענייני גרים באריכות.

ש"ת ר' עקיבא איגר סי' מ"א. אם מותר ללמוד את הבא להחגייר קודם גידוהו, הי מהרש"א פ"ו אם ידענו שהוא מחגייר לש"ס מותר ללמוד עמו אפי' קודם גידוהו, אך הוא ז"ל פליג עליו, עי' שו"ת מהגה חיים א"ח סי' מ"ד שאוסר ג"כ, אבל אחרות ה' מותר ללמוד, ג' גרים הן יש גר שחגייר לשם אבילה א"ל הקב"ה מחגיירת בשביל הגולה הרי היא נחונה לך שנאמר לגר אשר בשעריך התגנה ואכלה. הגר הב' להיות מחפרנס כעני הרי הם נוהגים לו שנא' ובקרבכם את קציר ארצכם וגו'. הג' זה גר שחגייר לשמו של הקב"ה א"ל הקב"ה הרי הוא שקול עלי כא' מכם שנא' הקהל חקה א' וגו'. ילקוט שמעוני ויקרא רמז תרמ"ה. במדבר דבה פ"ח אמר הקב"ה חביבין עלי שמוחם של גרים כיון נסך ע"ג המזבח וכו'. שו"ת בית הלל סי' רס"ז, מ שמל את הקרים אע"ג דמגוה עביד אסור לכנוס אי"ע בספק נפשות. שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' קכ"ה, הכוהים בימן הזה שבאו להחגייר את מקבלין אותם, ת' אם ישיפו מהם דם בריח ויטבלו מוהר לקבלם. שו"ת הגאונים שערי דק סי' ז' לרצ נטרונאי איב מושראל שזרקו בו מיות, ואינו משמר לא שבת ואוכל נבלות ופרקו בעריות וכו' ויש מבניו שמבקשין לחזור לדת ישראל אם מותר לקבלן, הי אין מקבלין אותן כל עיקר שהם גרועים משאר הנופרים. שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' קל"ב הא דאמרינן כפי בחרא דקדושין קאים גרים לישראל כספחה דכתי' תמוס' תמוס ערבות הא אמרינן דלא קבלו ישראל ערבות גרים עליהם, ת' נהי דלא קבלו ערבות אבל אם עושין שלא כדון למה לא יענשו אם יש כח בידם למחות. שו"ת מהנה חיים א"ח סי' ל"ד גוי א' בא להחגייר ונחרטה מוהל א' למולו וקבע לו זמן ובתוך זה הזמן בא מוהל אחר והקדים ומל אותו והבע המוהל הראשון את השני לדון, ת' פסוע דאי' לשלם

לו כלל ישן דמילת גר היא מזה מחוייבת על כל ישראל וכל הקודם בה זכה. ש"ת יעב"ך
 ח"ב סי' ל"ה וכרי הבא להגיייר, וכן חינוך שחלה והבדיל אם מלין אותם בתוך ג"י לשבת,
 ה' אסור למול את הגר ביום ה' כדי שלא יבא ג' לעילתו בשבת ואפשר שיצטרך לחלל שבת
 עליו וכן חינוך שחלה וכו' אבל מדינת מותר למול את הגר בכל יום שאירע משני שעדיין ספק
 הוא אם יצטרך לחלל שבת, אבל בחינוך חולה ממתינין לו עוד כמה ימים, ועי' בשו"ת הרשב"א
 ח"א סי' כ"א שכתב שאסור למול את הגר ביום ה' וכן חינוך שחלה והבדיל יום ה' וכו'. שו"ת
 הגאונים שערי דרך שאילו מקמי דרב יהודאי גאון ע"מ דאמר רב הונא כתובות י"א גר קטן
 מטבילין אותו ע"ד ז"ל, עבד, שוטה, וקטן, מהו להטבילין ע"ד ז"ל ואמר כגו. שו"ת פאר הדור
 סי' כ"ז גר ששל עד שלא נתגייר, וכן אנדרוגיטוס אם מצרכין על מילתו, ה' ברכות המצות
 מדבריהם הוא בין שהמצוה היא מה"ח או מדרכין, וחכמים הם שחקוהו הברכה, לפיכך כל דבר
 שנסתפק לנו אם עשיית דבר מצוה נלטינו או לא נלטינו, בין שהי' הצווי על אותה עשייה
 מדבריהם, בין שהי' מה"ח עושין אותה בלא ברכה וכו' משה. שו"ת שמלה בנימין סי' ו' גר
 ששל ולא טבל אז היו גר, ה' אפי' בדיעבד אם מל ולא טבל אלא בפני שנים או קרובים
 ובלילה או לא טבל לשם גרות אלא האיש טבל לקריו ואשה לגדהה היו גר ומהרר בישראלית
 חוץ מקבלת המצות שמעבד אם אינה ביום ובשלה ועי' שו"ת זיון הנאמן מכתב ק"ה ק"ו
 ק"ז שנת תרי"ג. שו"ת הרשב"א סי' שכ"ט, גר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שגולד כשהוא מהול
 אם מצרכין על מילתו, ה' מספיקא איש לבדך, דאע"פ דהמילה היא מדאורייתא אבל הברכה
 היא מדרכין, אבל לדעה רש"י חייב לבדך, אבל בגר שנתגייר כשהוא מהול אין ספק שצריך
 הטפה ד"ב ולכן צריך לבדך, וכן דעת הרמב"ם, ומצד להטוף דם בריח מן הגרים, ובה"ט
 כתב שמצד עליה חתלה וסוף כמו בשאר המילות וכן הלכה. שו"ת רדב"ז סי' תל"ד, בני
 האנוסים שבאים להכנס החת כפי השפיעה אם חייבין לבדך שהחיינו בשעת המילה, ה' צריבין
 לבדך כמו מי שלא פדאו אביו ובלא לפרות א"ע מצד שהחיינו, ואע"פ שהגוף מטעם הלב שמת,
 ולענין הגר מצד שהחיינו אחר הטבילה, וגם אשר קב"ו להכנס בביתו של א"ח, כי אז יש
 לו שמחה שלומה. שו"ת הרשב"א חלק חמישי סי' ס"ו גר ששל וטבל והדר לגייתו וחזר איש
 טבילה, ה' אין צריך טבילה דה"ל כישראל מומר דא"ש טבילה אלא מלקות, וכן לדעת הגאונים
 א"ש טבילה, עי' שו"ת הגאונים ט"ז סי' טו"ב משם ר' פלטו גאון, ועי' ריטב"א יבמות מ"ז
 ע"ב והנמ"י שם ועי' רחמים לחיים סי' ב' שכתבו דא"ש טבילה, ועי' מהר"ל ב"ש"ש בפי' החולץ
 ג"כ כה"ל, ואנו נוהגין דמומר שחזר צריך טבילה מחמת איסור ועצירה שידו, כדמוכח בירושלמי
 מעשה בריבא אחת ששצית וכשפדאזה הטבילה ע"מ שהאכילה איסור. שו"ת סרח מטת אהרן
 ח"ב סי' כ"א, גיורת לאחר שהודיעה מצות קלות וחמורות וכשכחו להטבילה לא היו פס ז"ל
 של שלשה בבית הטבילה רק טבילה בפני נשים אם עלתה לה הטבילה לשם גיורת. ה' הדין
 שאם גר צריך שלשה, ואינו גר פד שימול ויטבול, ואין מטבילין גר בלילה, ולטבילה הגיורת
 כתבו החוסי' דשני ח"ח עומדין מבחוץ דהוי לעיבא ולא לכתחלה, אבל לדעת רמ"ף והרמב"ם
 צריך ג' ח"ח לכתחלה דעיקר היהדות תלוי בענין הטבילה וצריכה לטבול ש"ב בפני ג' ח"ח
 וכו', עי' שו"ת חמדה שלמה סי' כ"ט ול', ושו"ת מהר"ם סי' ק"מ סי' רמ"ז, נכריה מעוברת שנתגיירה
 אם מלין בה בשבת ה' לדעת הריטב"א ביבמות נכריה מעוברת שנתגיירה בנה איש טבילה, שגם
 מילה אינו צריך כדי לכוון בבית, ודו"ק כמו זכר מישראל ולכן מלין אותו בשבת, והרמב"ן
 בחידושו פליג ע"ז וסובר דצריך מילה אח"כ, כי הטבילה עלתה לו במעו אמו וא"כ אסור

חלק המלואים סי' יז

למולו בשבט וכן פסק שו"ת נחלה בנימין לאסור, ועיי' שו"ת בנין ליון סי' כ"ב. ועיי' שו"ת דגול
 מרצבה שכת' אם ידעו צ"ד בשעת טבילה שהיא מעוברת בנה א"ל טבילה. ועיי' שומר ליון
 הנאמן מכתב קב"ה קמ"א קמ"ב שנת תרי"ג.

תם החלק השלישי בעזרת צור ישעי, כן יוסוף לי אל עליון, כה ואון, להחל
 ולגמור את החלק הרביעי, ויהי רצוי לפניו כל עמלי ויגיעו.

זכרון ברית לראשונים

חלק רביעי

כולל

כמה חדושי דינים ופלפולים יקרים על כמה עניני מילה מתוך כ"י חמודי
דניאל על ש"ע יו"ד והרב הגאון פתחי תשובה מביאו כמה פעמים.

הועתק

ע"י הרב הגאון ר' בצלאל בייראק נ"י מק"ק ווילנא בעהמ"ה ספר "משכן
שלחן" ומנורת בצלאל" עם הערות מושכלות שלו

מאת

יעקב ב"ר מרדכי גלאסבערג שו"ב ומוהל בק"ק ברלין

קראקא

בדפוסו של יוסף פישער (גראַדנאָססע נומר 62).

שנת תרנ"ב לפ"ק.

כ"י חמודי דניאל הלכות מילה.

ב"ע י"ד ס' רס"ו סעיף י"ד יס לזכר ע"ג ב"ש"ק ס"ק י"ח כדאמר רב פסא אבא
 עבדי פלגא דמנזרה ע"ג לפ"ז בחיהוק אס שנים עושין החיהוק וכן בפריעה דהא גבי מהלקטין
 מיירי בחיהוק לבד או בפריעה דמיירי בצינן המעכבין ע"ג. אך ל"ע במי שאינו מומחה ועל
 פי הרוב צריך להקן אחריו החיהוק או הפריעה אפשר דאמרין דלא נהנה כלל שבת לידחה
 אל זא הא"ס כיון שאינו יכול לקיים המנזרה, או דמימי כיון שעושה. פלגא מן המנזרה בדרת
 עושה, ונראה דמוטר דאמרו בשבת דף קל"ג מהלקטין את המילה, ואם לא הלקוט ענוש כרת,
 ופריך מני אמר רב כהנא ר' חונן ופירש"י ר' חונן ענוש כרת שחילל שבת ולא עשה מנזרה ופריך
 לימא לכו אגא עבדי פלגא דמנזרה אהון עבדיהון פלגא דמנזרה ופירש"י וימא כלומר ואחיל
 וכשהתחיל בדרת התחיל וחבורה עשה בדרת עשה אמאי חייב נימא לכו לכו אהס וסיימו
 המלכה ע"ג ומשני כגון דחתי בין השמשות ולא היי פנאי לגמור בשבת ע"ג. ואמאי דחי
 הירוצא של רב כהנא נימא דמיירי במי שאינו יכול לגמור הצינן אלא וודאי דכה"ג אין איסור,
 וכן באדם שאינו יכול לעשות פריעה אע"ג דמל ולא פרע כאלו לא מל מימי יכול הוא לעשות
 החיהוק בשבת, ומ"ג (ב"ח"ג ס' שליט סעיף ו'). אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת במא
 יקלקל ולא יעשה אפילו פלגא מהמנזרה, ונראה דאפילו ליכא אחר סיגמור אפילו הכי לא עשה
 הראשון איסור דאמאי לא משני הגמרא בדליכא אחר אלא וודאי דאמרין מימי כשהתחיל בדרת
 החיל אכל אס הוא אינו יכול לגמור וליכא אחר חייב דהא לא התחיל בדרת כיון שידע
 שאינו יכול לגמור וליכא אחר א"כ לא יגמור המנזרה בשבת ודמי לבין השמשות ע"ג (אמר
 המעתיק צריך עיון להבין כוונתם פה) וכן איהא (ב"ע"ג סס ס"ק י"ח) דאפילו בחיהוק אחד
 או בפריעה אחד מותר ב"ב ע"ג. ועוד ל"ע סס דמשני כגון דחתי בין השמשות ואמרו ל"י לא
 מספקא ואמר מספקא ע"ג למה להגמרא כל האריכות הזה לימא בקינור שבת בין השמשות
 וידע דלא מספקא כמו אידך שנוי דמשני בגדול באומן דמיירי במזיד וכה דלא מחייב סקילה
 דלא אחרו בו, והרמב"ם בהלכות שגגות פרק ב' כתב בדן זה דחייב חטאה ע"ג וכתב הכ"מ
 דכיון דחיי ענוש כרת בודאי איכא חטאה. ול"ע דאדרבה ענוש כרת משמע דמזיד הוא וחייב
 כרת ולא חטאה, וי"ל דמשמע ל"י להרמב"ם דודאי כרת לא מחייב כיון דסבר מספקא אלא הכי
 קאמר ענוש כרת יס בכאן אע"ג שעוסק במנזרת מילה, ומילה דחי שבת וכיון דאיכא חיוב כרת
 חייב חטאת, ונראה דלכך מוקי לה הגמרא כה"ג ולא מוקי בידע דלא מספקא דאיכא נהני
 חייב סהס ויהי משמע בכל גוונא כמו דחיי בכל חיובי שבת ומאי שנא כרת דנקט אלא וודאי
 דמיירי בכה"ג דליכא לא סקילה ולא חטאה אלא כרת ולכך נקט הברייתא כרת לאשמעין
 דבכה"ג איכא כרת ולא אמרין שוגג הוא, ולהרמב"ם אשמעין דבכה"ג הוי שוגג וחייב חטאת
 אך מימי ל"ע להרמב"ם אמאי לא תני בהדי חייב חטאה כמו דחיי בפרק במה אשה בכמה
 משניות, ועוד ל"ע סס מאי מקשה גדול בהדי כתיב ב"י ועל זכר אשר לא ימול הא ביבמות
 דף ע"ב ילפינן צינן מהמל ימול ובדף ע"א אמרו סס ורוב מול את בני ישראל שניה לאקושי
 סוף מילה להחלת מילה מה החילה מילה מעכבה אף סוף מילה מעכב כדחנן אלו הן צינן המעכבין את
 המילה בשר החושה את רוב העטרה וא"כ היכי מקשה בהדי' כתיב דהא מה דדרשין מריבוי
 דקרא לכו בהדי' היא ובודאי דאינטרך להברייתא לאשמעין זאה, ועוד דהגמרא מיתיי קרא

וערל זכר דמיונא לא שמעינן כלל לצינן, ובדוחק י"ל דהכי מקש' נהני מהלקטין את המילה ונמנה לוי' למתני ואם לא הלקיט עגוש כרה כיון דאשמעינן דלריך לחתוך הצינן נדע כרה מערל זכר, אך זיע דאטיג דילפינן צינן מהמול ימול אינו פשוט כ"כ שיהא חייב עליהן כרה דלמלא כרה קאי על עיקר מילה, ודברי החוס' הם בד"ה גדול כהדיוס כהיב ז"י זיע שכהבו חיבועי לוי' למתני גדול שלא מל עגוש כרה ע"ש, דלמלא עיקר הברייתא אחי לאשמעינן דעל צינן חייב כרה והיכי נהני שלא מל דמשמע שלא מל כלל, וע"ש ביבמות דף ע"ב אמר רב הונא דבר תורה משוך חוכל בתרומה מתבי המול ימול ואומר את בריתי הסר מאי ואומר וכי תימא המול לרבות לצינן אחי ה"ש את בריתי הסר הוא סבר מדקא מייחי קרא דאורייתא ולא היא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש, וקשה לפי האמת מאי ואומר ואי משום דהמול ימול אחי לצינן הא כל אסמכתא הכי הוא דקרא אחי לדבר אחר והכא אסמכתא הוא דכיון דהכי אסמכתא הוא אי"כ קרא למאי אמא אלא וודאי דחיי לדבר אחר, וע"ש במהרש"א שהקשה אמאי לא משני הגמרא בע"ז לרי' יהודה דהמול ימול אחי לצינן ע"ש, וע"ש בע"ז דרש בכל הסוגי' האי המול ימול לדרשא אחריתא ולא הזכיר כלל דמיבועי' לצינן ועוד קשה למאן דרש הסם המול ימול לדרשא אחריתא מנא לוי' צינן, ואפשר דהני דרשוי' המול ימול לדרשא אחרת סברי דילפינן צינן משום מול את בני ישראל שנת כמ"א (בדף ע"א) כמ"ס בתוס' לקושי סוף מילה להחילת מילה ולא סברי דחד אחי לצינן מילה וחד לצינן פריעה אלא כתיובן השני של החוס' ולדידהו לא נריך לומר דקרא דיהושע לא אשמעינן שום חידוש כמ"ס בתוס' אלא דאשמעינן חידוש על צינן, וכזה בע"ז י"ד ס' רסו סעיף ב' ועל שאינן מעכבין אם לא פירש חוזר ואם פירש אינו חוזר ע"ש, וזיע אם אדם אחר מותר לחתוך לצינן שאינן מעכבין בלא פירש מי יומא דלגבי דידי' הוי כאתחלתא בפני ע"מא. ועל אלו לא ניתק שבת לדחות כמ"ס רש"י טעם זה על פירש אינו חוזר ע"ש (שבת דף קל"ג) אי אמרינן דהוי כאלו גמר הוא בעצמו, ולכאורה נראה להביא ראיה מהא דאמרינן (ביומא דף ל"ב) קרעו ועירקו אחר שחיטה על ידו ע"ש ואע"ג דאין המירוק מעכב כמ"ס סה, ובזוהרי אין חילוק בין המיד דחיי יו"כ למילה דחיי שבת ובזוהרי דאסור לעשות שום מלאכה בטהר, וכן רמ"א נסעי' י"ד הביא ראיה דמותר להיות שני מוהלים בשבת מעבודה במקדש.

(אמר המעתיק עיין בזה במורה כללל בפסחור ופרח סימן ט"ו) ואפשר שיש לדחות דשם לא עבד השני שום מלאכה דלאחר ששחט רוב שנים אין בנשאר שום חבורה, אטיג דאמרו (בגיטין דף ע"ו) שחט שנים או רוב שנים ורמזו חנו גט לשחתי ונהנין דכתי הוא מ"מ לענין חבורה במיעוט סימנין לית בהו משום חבורה ודמי למ"ס בשמן כ"ו בש"ך ובטי"ז דלאחר שחיטה רוב הסימן אין טריטוט במיעוט הנשאר משמע דלית ביי' חיובא ואי"כ לא מחייב משום חובל נמי (ובחולין דף קכ"א) בתוס' ד"ה אביי אמר אינה מנלה כהבו וטעמא משום דכי חי הוא לכל דבריו ע"ש, מ"מ י"ל דמיעוט מאותו אבר הנשחט לא הוי כחי, (מ"מ מוכח שסיר דהא חי אפשר לשחוט הסימנין למוד אם לא שוחקו הכשר והגידין והיו חובלין) וזיע שם בגמרא דאמר אביי הרובעה חייב דהא אינו מטמאה עומאה נבילות ע"ש, הא אמר רבא בסנהדרין דף ע"ה הרובעה את העריפה חייב מהו דתימא להוי כמשמש מה ולפטר קמ"ל דמשום הגאה הוא והא אית לוי' ע"ש ופירש"י והא אית לוי' הגאה אבל רובע את המת ליכא הגאה שעבר הגאה ולתלוותה ונעטן עכ"ל, משמע מה דאשילו רובע את המת הוי' חייב אם הי' לו הגאה וכאן ע"כ לא עבר חמימותיה ואיה לוי' הגאה דאי עבר חמימותיה אמאי חייב הא לא עדיף שחט בה רוב שנים מעריפה דהוי פסור אם הי' עובר חמימותיה, אלא וודאי דלא עבר חמימותיה

וא"כ ל"ל לאביו לומר דהא אינה מטמאה טומאת אוכלין אפי' הי' מטמאה טומאה נבילות היו חייב ודוחק לומר דאביו פליג על רבא, (ו"ל דהא דאמר אביו דהא אינה מטמאה טומאת אוכלין הוא לאו דווקא) וזוה מיושב מה שהקשה החוס' על רשי' ס' חי ספיקא הוא אמאי רובעא חייב ע"ש, דבאמת הא דרובעא חייב לאו משום ספיקא הוא דאפילו נימא האי סברא דמטמא טומאת אוכלין רובעא חייב, והא דפרוש"י לחומרא היינו מאי דאינה מלגה הוא לחומרא דהא איכא למימר דמגיל משום דאינה טומאת אוכלין ואיכא למימר אינו מגיל משום דמטמא טומאת אוכלין, ואביו אמר דאינו מגיל ע"כ היינו לחומרא, ועוד דע"כ גס רש"י מודה דכתיב חסוב דהא אמרי (בגניטין דף ע"ג) שחט צו שנים מותר ליתן גט לאשה, וכן אמרו סה, לעיל יבדל שחט בהמה טמאה לנכרי ומפרכסה מטמאה טומאת אוכלין אבר הפורש ממנו כפורש מן החי בשר הפורש ממנה כפורש מן החי ע"ג, ודוחק לומר דזה נופא חי עבר חמימות הלו בזה חי אמרינן דכתי' לענין טומאת נבילות או לטומאת אוכלין דזו דוחק דזה נוכל לראות חס עבר חמימותו ובוודאי איננו הוי בקיאי בזה, וגם נראה דבוודאי לא עבר חמימותה, ובדמ"ז הלכות אסורי ביאה סרק חי' כהב טעם על הפרכסה דכתי' הוא חסוב אלא שסופו למות ולא עוד אפילו שחט בה שנים חייב עד שהמות או עד שיתח' ראשה עכ"ל ולא הזכיר טעם של הנאה משמע מדבריו דשניהם אחד דכל היכי דחשיב כחי אית לי' הנאה וכל היכא דחשיב כמת לא הוי הנאה וא"כ שפיר אמר אביו דהא אינה מטמאה טומאת נבילות (ובצימות דף כ"ה) בהוספה דיה לאחר מיתה ימי חיקרי שאלו כתבו והא דפשיטא לן דאין הבעל יוכי את אשתו כשהוא בקבר היינו מהך דרבא דהכא דאשמעינן דלאחר מיתה לא מקרי שאלו ע"ש, וקשה מנלן מהכא דלאחר מיתה לא מקרי שאלו הא כאן משום דלית לי' הנאה כמ"ש בסנהדרין ו"ל דהא דסנהדרין רבא אמר דלית לי' משמש מה בעריות דבעינן הנאה מרובה אבל כאן ביצימות קאמר הגמרא אליבא דאביו דלית לי' משמש מה בעריות חייב דלא בעינן הנאה מרובה ע"ש בבעיותה וא"כ לדידי' איכא למימר דהא דמועט הכהוב משמש מהה לאו משום הנאה הוא אלא משום דלא חיקרי שאלו, אש"נ דאיכא למימר דדווקא במשמש מה חייב לאביו דאיכא הנאה מועטה אבל במשמש מהה ליכא הנאה כלל מימי חין זה מוכרח דאיכא למימר אפילו במקום דליכא הנאה כלל חייב לאביו דדווקא לרבא מוכח זה דבעי בהדיא הנאה מרובה, ולפי"ז ל"ל דהיחא דבבא בתרא לא אחי אלא כאביו דלרבא אינו מוכח כלל דלאחר מיתה לא מקרי שאלו, וא"כ אפילו נימא דגם לרבא ילפינן משמש מהה מקרא ומהו גס שניהם כמ"ש בחוס' דאיערך דרבא דשמעינן למאן דדריש ההם ומהו גס שניהם עד שיהי' שיהי' שיהי' וא"כ מאן דדריש בסנהדרין ומהו גס שיהי' פטר למעשה הורדום סבר כמאן דאמר דאיערך קרא דהכא למשמש מה כרבא אפי"ה אינו מוכח לרבא דלאחר מיתה לא מקרי שאלו דאיכא למימר משום הנאה פטר לי' וב"ש למ"ש בסנהדרין מעשה הורדום לאו כלום הוא ע"ש דאיכא למימר משום הנאה פטר לי', אך ז"ע א"כ לאביו דלא פטר משמש מהה אלא משום דלא מקרי שאלו ולא משום הנאה א"כ בזכור ובבהמה ובשאר עריות דלא משום שאר מחייב מאן לן דפטור לאחר מיתה, ואפשר דהטעם דלאחר מיתה לא מקרי שאלו משום דאינו אדם ולא שייך ב"י שאר אלא הוא ויין אחר בפני עצמו וא"כ בכל עריות פטור מטעם זה דלא מקרי בהמה וזכר ואשה, ולכך קאמר אביו בחולין והרובע חייב משום דלא מטמא טומאת נבילות ולא קאמר משום הנאה כמ"ש דלאביו לאו בהנאה הלי' מלחא, (ובבא בתרא דף ק"ג) הקשו החוס' ג"כ קושי' זאת אמאי פשיטא לי' עפי בבעל מבצן וכתבו דעל ידי מיתה פקע שאלו כמו על גרושין והקשו על זה הא ביצימות גבי שכחה זרע משמע דלאחר מיתה מקרי שאלו ע"ש, וז"ע דכאן

כתבו דמהכא נפקא ליה דלחר מיתה לא מיקרי שחרו ואם כתבו בהיסק, ובאמת כן בגמרא
 טפי משמע כמ"ס התוס' שם דהא מ"ס הגמרא דסד"ח לאחר מיתה איקרי שחרו ממ"ס גבי כהן
 כי אם לשחרו כמ"ס ברש"י וא"כ היכא מצינו למימר דלפי האמת לא מיקרי שחרו, וכן ברש"י
 נמי ומשמע כפירש התוס' בבא בתרא שכתב סד"ח הואיל ואחר מיתה שחרו דבעלה מיקרי
 ע"ש משמע דדבר אמת הוא דלחר מיתה מקרי שחרו, וי"ל דברי התוס' בדבועות דף י"ח
 בתוס' ד"ה דאי ס"ד חייב כתבו ותימא דכפרק הבא ע"י נפקא ליה לרבה ממ"ס דכתבו באשה
 איש דמשמע מה פטור וי"ל דקושי' התוס' אלא למאי דקאמר היתחא למ"ד משמע מה פטור
 אבל לפי האמת דמשני למעט משמע מההיכא למימר דגם לרבא אחי האי קרא למשמע מהה
 ומשמע מה נפקא ליה מההה, וכן משמע בגמרא דקאמר אלא פרע למשמע מהה משמע
 דהדר בו מחיובא דלעיל דקאמר פרע למשמע מה, אך ע"ש דההוא' כתבו ביבמות דאיבערך
 דתסה דמשעתין למאן דדריש תסה ומתו גס שניהם עד שיהיו שניהן שוין משמע דמאן דדריש
 ומתו גס שניהם למעוטי מעשה הורדוס סבר כמאן דאמר משמע מה פטור וא"כ איבערך דרשא
 דהכא למשמע מה ומתו גס שניהם למשמע מהה אבל אי יומא דגם לרבא ילפינן משמע מהה
 משכבה זרע איכ מאן דדריש תסה ומתו גס שניהם למעט מועסה הורדוס כמאן, וי"ל דסבר
 דמגדה ליכא למילף משמע מה דאיכא למימר כאבוי שהי' לו לפרוש בהנאה מועטה ופירש
 בהנאה מרובה וילף משמע מה משכבה זרע ומשמע מה מומחו גס שניהם, ורבא ילף משמע
 מה מגדה ומשמע מהה משכבה זרע ומתו גס שניהם עד שיהיו שניהן שוין, ועוד וי"ל קושי'
 התוס' בדבועות דהא דאמר רבא זאה אומרה משמע מה פטור היינו קודם שהקשה לו אבוי דילמא
 משמע מה חייב והכא משום שהי' לו לפרוש בהנאה מועטה ופירש בהנאה מרובה אבל לאחר שהקשה
 לו אבוי קן באמת לא מצינו למילף מגדה וילף שפיר משכבה זרע וא"כ שפיר קאמר הגמרא היתחא
 למ"ד משמע מה פטור ואין לומר א"כ מנא ליה להגמי דלגיני אבוי ורבא בזה דילמא לאחר שהקשה לו
 אבוי לא פליג רבא על אבוי אלא סבר כמו קן למשמע מהה חייב, וי"ל דעיי' ז"ל דידוע הי' להגמי'
 דאבוי ורבא פליגי בזה דהא קשה מאי קאמר אלא למאן דאמר משמע מה חייב מנא לן דאבוי
 סבר משמע מה חייב דילמא לא הקשה לרבא אלא דמגדה לא מוכח זה אלא וודאי דידוע הי'
 זה להגמרא וא"כ לרבא ילפינן משמע מה משכבה זרע ומשמע מהה מומחו גס שניהם ולפי'
 כיון דגם לרבא איכא קרא למעוט, משמע מהה ורבא אזיל בתר הגאה כמ"ס בסנהדרין דמשמע
 תסה לרבא הטעם דמשמע מהה פטור משום הגאה. והאי תירוץ דמשני הגמרא ביבמות
 דסד"ח לאחר מיתה נמי איקרי שחרו דאי לא מיקרי שחרו א"כ מנ"ל דאזלינן בתר הגאה, ולאבוי דלא אזיל בתר
 הגאה ע"כ לפי האמת לא מיקרי שחרו דאי מיקרי א"כ אמאי פטור, והתוס' בבבא בתרא כתבו
 חליבא דרבא וביבמות חליבא דאבוי. ונ"ע בדקדושי' גבי מיתה הבעל אמרו סברה הוא חסרה
 והוא שרא לה הא לפי מ"ס התוס' ביבמות דאבוי כמ"ס דאבוי אלא דלרבא ז"ל דגם לפי
 מ"ס התוס' בבבא בתרא לפי האמת ג"כ לאחר מיתה איקרי שחרו (ו"ל דיש מילוק דהחיי נפטר
 מהמה ולא מיקרי שחרו אבל המת נקרא שחרו דהחי) ובמהרש"א (בבבא בתרא דף קי"ד)
 בתוס' שם כתב דטפי שפיטא דליפקע שחרות על ידי מיתה הבעל ע"ש וא"כ שפיר מקשה
 הגמרא בקדושי', ואפשר דלא אמרינן סברה זאה דטפי נפקא על ידי מיתה הבעל אלא לאחר
 דגלי לן קרא דמיתה הבעל מחיר. ועוד וי"ל דבאמת הוי מני הגמרא להקשות על סברה זאה
 מאן אלא השפיר מקשי טפי בקצור מעריות ע"כ. ובזה ניחא מה דקשה סם בתוס' שהקשו
 דהכא איבערך קרא דמיתה הבעל מחיר ובעריות איבערך קרא לאסור לאחר מיתה ותיבנו

דלאחר דגלי לן הכי דמוחר לאחר מיתה איצטרך צעריות לאסור דלא יולף מהבא דהקישא דרי יונה (יבמות ג"ד) דאיך מצינו למילף צריות מאשה איש דאיכ למא לי קרא באשה איש ויולף הכל מסברה דהוא אסרה והוא שרה כמיש בגמרא. וי"ל דבאשה איש איצטרך דלא יולף מכאן דלאחר מיתה חקרי שארו ולאחר דגלי באשה איש איצטרך צעריות, ואין לומר איכ נכחוב צעריות ולא באשה איש ולא נוכל למילף אשה איש מעריות דאיכ למא לי צעריות ויולף הכל מכאן דלאחר מיתה איקרא שארו וי"ל דמכאן לא נוכל למילף כ"כ דאיכא למימר כמיש ההוא ציבומה דלאחר מיתה לא איקרא שארו ע"ש. ועוד יש להביא רא"י דלאחר מותר לחתוך יצין שאין מעבדין כל זמן שלא פירש, דאיחא בשבת (דף קל"ג) מאן הנא פירש אינו חוזר אמר רבא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה הוא ע"ש וז"ע לר' ישמעאל היכי עבדין החליטה ההפסד הא החליטה ההפסד נמי לאו עיבוב מזהה היא אלא מכל פעל ד' למענהו כמו גמר ההפסד לרבנן ע"ש בדף קי"ו אלא ודאי משום דלא פירש דהויב אחר השחיטה וקבלה מהחילין להפסיט ואטיג דבוודאי לאו אהו שחט מפסיט דלא מצינו בשום מקום שיהא דוקא אהו שחט מפסיט וא"כ אטיג דרי' ישמעאל סבר דפירש אינו חוזר מ"מ אדם אחר מותר לגמור כל שלא פירש (וע"ש במנחות דף ס"ג) דמחלק הגמרא בכמה חילוקים בדבר דלא הוי עיבוב מזה דאיכא דאיכא סברה טובה מותר והיכא דאיכא סברה כ"כ אסור ע"ש וא"כ גם כאן איכא למימר דבשחטו ומירק אחר על ידו איכא סברה טובה דמנחה לקבל הדם כמיש בחוסי שם וכן נבי הפשט אפשר דאיכא סברה טובה ודוחק.

כמי' רס"ו סעיף י"ד. יש לומר שלא ימולו שני מוהלים כ"י וכבר רמ"א ולא מנאחי רא"י לדבריו כ"י דהא מילה דוחה שבת כמו עבודה במקדש ע"ש. ומשמע שם בטי"ו דאפילו בחיובך לחוד או בפריעה לחוד נמי מותר ב"ב וכמי"ש. וז"ע דהא במנחות דף ס"ב אמרו ר' חנינא סגן הכהנים אמר בחול ה"י נקצר בג' ובשבת בא' והכמים אומרים בין בשבת בין בחול בג' ע"ש. ובודאי דגם ר' חנינא מודה דכמה כהנים היו עובדים בשבת. וז"ל דיש חילוק דבטי' עבודות מותר בג' דמה לי שיחלי העבודה השנית כהן הראשון או כהן אחר דכיון דמנחה עבודה זו שני' דחי' שבה יכול אדם אחר לעטובה אבל עבודה אחת למא לי שיחללו שבת ב' בשביל מנחה אחת. ואפילו לרבנן דפליגי עליה דרי' חנינא איכא למימר דלא פליגי אלא שם דלריך לעשו פרסומא מפני הדוקן כמיש בגמרא ע"ש אבל במקום אחר מודי לי לר' חנינא, ואפשר שיש חילוק בין ג' העושין כאחד דאסור דלמה לי להשני לקצור לחלל שבת כיון דכבר קוצר הא', אבל אם ה"י האחד קוצר יכול הוא לפסוק ואחר יחיל לקצור דמה לי שיקצור הראשון עוד או אחר יחיל לקצור וזהו מודה ר' חנינא ודו"ק.

כתב בטי"ו א"ח סימן הקמ"ו ס"ק ב' דאסור לעטות סעודה בשעת שדוכין בחול המועד דהא גם סעודה ברית מילה ה"י לאסור אי לאו הפעם משום שזמנה קבוע וכן בפדיון הבן ממילה גם סעודה זו אסורה. ועוד רא"י דאיחא (במועד קטן דף י"ח) כוהבין במועד שטרי קדושין ומוקי לה בשטרי פסיקתא כמה אחת נהון לבקך כך וכך אלמא דשטרי פסיקתא נכללים בכלל קדושין וכחיבה ההנאים שלנו הם ג"כ שטרי פסיקתא עכ"ל, ולא ידעתי הא זה כהבו החוס' בחלה דסעודה מילה מותר משום דזמנה קבוע אבל במסקנא מסקי התוס' דאפילו אין זמנה קבוע כמו שהביא הטי"ו עלמו ס"ק ד' ומה שהביא רא"י משטרי פסיקתא אדרבה שם אמרו אחר שמואל מותר לארום בח"ה שמה יקדמו אחר לימא מסייע לו כוהבין שטרי קדושין מאי לאו שטרי קדושין ממש ודחי' לא בשטרי פסיקתא ע"ש משמע דשטרי פסיקתא אינם דומים לשטרי קדושין, ואפי' ארוסין אסור שטרי פסיקתא מותר, וה"ה לדידן דארוסין מותר והסעודה אסורה

י"ל דגם בסעודה יש חילוק ובודאי דסעודה שדוכין לא דמי כלל לסעודה ארוסין כמשיב בנהנה אכר"י (בכחוצות דף ח' דריצ"ק) סבר דאומרים שהשמה במעונו בסעודה ארוסין ובשדוכין מיד. ועיין במ"א סימן הקל"א ס"ק י', גבי מר"ח עד ע"ב מותר לעשות שדוכין ואסור לעשות סעודה ולא דמי לסעודה מילה דלית בה שמחה כלל משא"כ כאן ע"ש. ועיין במ"א סימן תמ"ד ס"ק ט' וסימן רמ"ט ס"ק ג' דגם זה מקרי זמנה קבוע הלא דלענין סעודה ארוסין ממש לא מהני מה זמנה קבוע כיון דהוי שמחה גדולה. גם מ"ש הט"ז וכ"ש ברנל כשהוא סועד עם הכלה בפעם ראשונה לא ידעתי הא שלא בשעה ארוסין מותר אפילו בארוסין כמ"ש בש"ע וכ"ש אחר הנאחז. ואפשר דהט"ז מיידי שפגעו הגאונים בערב וי"ט דהוי בשעה ארוסין.

וגר"ה דמותר לעשות סיום בחיה דהא כהב בש"ך ב"ד סימן רמ"ו ס"ק כ"ז בשם מהר"מ מינן דסיום הוי סעודה מזה דאפילו אכל על אביו ואמו חוץ י"ב חודש יכול לסעוד כש ע"ש משמע דלא הוי שמחה וכ"כ רמ"א במ"א סימן הקל"א ובסעודה מזה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכתא אכולים בשר ושותים יין משמע דמותר לעשות סיום מר"ח עד ע"ב. ועוד הא מסקי ההוס' במועד קטן דף ח' ב"ה מפני שיכול פרי' ורבי' דחינו אסור הלא סעודה כבודין או משום דקיי"ל דמותר לערב שמחה בשמחה או משום דלא חשיב שמחה הלא סעודה כבודין לבד ע"ש. ועוד דלא המיר מפדיון הבן דמותר לעשות אפילו בח"ה אפילו שלא בזמנה וכ"ש סיום דמיקרי ק"ה זמנה קבוע כיון דהיום סיימו. ואפילו להט"ז בסיומן הקמ"ו ס"ק ז' דאוסר לעשות סעודה בשעה שדוכין החס משום דשיך לשידוכין ובמ"ש בש"ך ב"ד סימן שיה ס"ק ט"ו ע"ש וסעודה מריעות נמי אפשר דמותר לעשותה בחיה לפי מ"ש ההוס' דחינו אסור הלא סעודה כבודין כמ"ש רש"י במועד קטן דף ט"ב ובטור סימן שצ"א. וגר"ה דאכל אסור ליתך על סעודה קיין אע"ג דהוי סעודה מזה כמ"ש במ"א סימן תמ"ד ס"ק ט' ע"ש מ"א איכא בה שמחה כמ"ש הט"ז אע"ג שפגעו בהבתי דחינו מוכרח שיהא אסור לעשות בחיה מ"מ שמחה איכא. ועוד דהא כהב רמ"א ב"ד סימן שצ"א אכל סעודה מזה דלית בה שמחה מותר לכנס בה כגון מילה וסעודה פדיון הבן ויש אוסרין בסעודה מילה והמנהג שלא לאכול בבוס סעודה בעולם כל י"ב חודש משמע דאפילו לסעודה מזה דלית בה שמחה כגון פדיון הבן אסור וגר"ה דלמנהג שכתב רמ"א גם בסעודה סיום אסור ומתירימי מינן דמתיר אפשר שלא נהג במקומו כן וכ"כ רמ"א יש מהירין לאכל לאכול באוהה סעודה של דגים וכהב שס הט"ז לפי המנהג שכתב רמ"א שלא לאכול בבוס סעודה גם זה אסור ע"ש משמע מדברי הט"ז דלפי המנהג אין חילוק כלל (אלא בכל סעודה שבעולם אסור דאי יש חילוק מנה' ל"י להט"ז הא מדברי רמ"א שכתב לעיל המנהג וכאן הביא דברי ה"ש מהירין בשהם לא משמע הכן) ולפי דברי הט"ז ש"ל דרמ"א הביא דברי ה"ש מהירין לדינא ונפקא מיני' במקום שלא נהגו מנהג זה וא"כ גם דברי מהר"מ מינן יש לומר דלא כהב זה הלא לדינא. ועוד י"ל דסעודה סיום מי שלמד וסיום המסכתא דהוי הוא בעל המנהג דמי לאביו הבן ובעל בריה דמותר אפילו אין הסעודה בביטו כמ"ש רמ"א ואפשר דלכך מנהגין ליתך על סיום משום דמסיימין מעט אס אהוה שלמד וי"ע אס זה מהני אכל בליה בודאי אסור.

ואם אין עושין סעודה בשעה התנאים הלא חובלין מיני מרקחת אפשר דמותר לאכל לכנס כמ"ש במ"א סימן הקל"א ס"ק י' דמותר לעשות זה מר"ח עד ע"ב דלא מיקרי סעודה. כהב בש"ע א"ח סימן הקל"א ובסעודה מזה כגון מילה ופדיון הבן ע"ש בפדיון איכא חילוק בין בזמנה לשלא בזמנה כמ"ש במ"א סימן הקס"ה סק"י ע"ש ובסימן רמ"ט סק"ה ע"ש. וכאן נראה דאין חילוק דאפילו שלא בזמנה מותר דהא ב"ד סימן שצ"א סק"ו לא כהב שס

פוגתא חלא בסעודה מילה חבל פדיון הבן לפי מוהר האבל ליקך ולגבי האבל חפילו בזמנה כאלא בזמנה דמי דהא לא יחבטל הסעודה בשביל זה ע"ש במועד קטן דף ק' בחוסי ד"ה מפני ביטול פרי' ורבי' דדוקא לענין חול המועד והענינה ומר"ח עד ט"ז סיך לחלק בין בזמנה לשלא בזמנה ע"ש ביבמות דף מ"ג אמר רב אחי שאני חפילות חדשה מאבילות ישנה ושאיני חפילות דרבים מאבילות דחידד ופירש ט"ז חפילות ישנה ודרבים הלך קילא וע"ש בחוסי ד"ה שאני בין חפילות חדשה שאסרו לאירס לפי שבחדשה יש להחמיר מביטנה ובאבילות דרבים יש להחמיר עפי' במשא ומקן שהוא דבר פרהסיא וכל היום חבל אירוסין אינו חלא עשה אחת וכן בחול המועד מסקי החוסי דמוהר חפילו שלא בזמנה וכ"כ בש"ע סימן הקמ"ו וע"ש בסימן הקמ"א במ"א ס"ק ל"ד סכתא ואפשר דהכא מייירי שלא בשעת ארוסין אף ע"ג דלא בשעת ארוסין היו שלא בזמנה חפ"ה כיון דלא היו שמחה כ"כ מוהר ע"ש.

(בשבת דף ק"ל) ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים חיבעי' להו טעמא דר"א מאוס חבובי מנזה או מאוס חשדא למאי נפקא מיני' לאהויי מכוסה ע"פ עדים עכ"ל. ונ"ע אם מהני בשאר מקומות דחייסין לקבדא טיעשה הדבר ע"פ עדים כמו הבא באזמל, ואין לומר דהכא דוקא לנזק מנזה הזירו. דהא שלא בשעת הסכנה דיכול להביא מגולה חפילו הכי יכול להביא מכוסה ע"פ עדים לטעמא דחשדא אי לא מאוס חבובי מנזה, ודוחק לומר דגם במגולה איכא חשדא קתה סיסברו שאינו מביא האזמל לשם מנזה ולא עדיף ממכסהו ע"פ עדים ולא הוהר נמי חלא מאוס מנזה וע"ש בבי"ח בא"ה סימן רמ"ו גבי שביחה בהמה אי מהני סיפקרינה בפני ג' וע' בבי"ח סימן רנ"ט סכתא בשם הגהה מרדכי מו' סדר להה מעוה ובגדים לעניים אם מוהר למכור הבגדים ולחלק המעוה וכ"ה איכא למיחש שיחמרו פלוני אמר למיחב לבושא ולא יחב ליכא למיחש להכי דאי בשוק מזבני חיה ל"י קלא ואי צריחא מזבני' ה"א חמריין בפ"ק דסנהדרין מעלפלין שאין דמיון ידועין בנ' ומלהא דהמעבדי' באפי' הלהא חיה ל"י קלא עכ"ל עוד זה הענין ביוהר ביאור בארביבה ר' אליעזר אומר אם לא הביא כו' ע"ש עדים פירש"י מכסהו ע"פ עדים שישידו שאזמל של מנזה כו' חיבעי' להו טעמא דר' אליעזר כו' איתמר אמר ר' לוי לא אמרה ר' אליעזר חלא לחבובי מנזה ופירש"י חבובי מנזה להודיע שהביבה מנזה עליו שמהלל עליו שבת חיבעי' להו עדים דקאמר איהו וחד או דלמא איהו והרי ח"ש ובסכנה מכסהו ע"פ עדים בשלומא אי אמרה איהו והרי שפיר חלא אי אמרה איהו וחד ממי עדים שראוים להעיד במקום. אחר עכ"ל נראה דמוכח מכאן דבכל מקום דחבו חכמים לחשדא מהני אם עושה ע"פ עדים כמו הבא דמאי שנא כיון דעל פי עדים ליכא חשדא אמאי לא יחי' מוהר בכל מקום ואין לומר דעפ"י עדים נמי איכא חשדא קתה דאחד יחשדו ולא ישאל לעדים והכא מאוס מנזה התיירו וכל מה דאפשר לחקונו תקנו ומה דלא אפשר לחקונו התיירו מאוס מנזה דא"כ ייכא קאמר הגמרא למאי נפקא מיני' לאהויי מכוסה עפ"י עדים הא שלא בשעת הסכנה אין בזה נזק מנזה דהא יכול להביא מגולה דאין בו חשדא כלל ואמאי נתייר כאן יותר מבשאר מקומות ומנא ל"י להגמרא לומר שר' אליעזר מהיר כאן יותר משאר מקומות וכן הוא המסקנא בגמרא דדוקא מאוס חבובי מנזה נזק להביא מגולה הא מאוס חשדא יכול להביא מכוסה עפ"י עדים חפילו שלא בשעת הסכנה, ודוחק לומר דגם במגולה איכא חשדא קתה שיחשדוהו שאינו נושא האזמל לנזק מנזה חלא לדבר אחר דא"כ גם במגולה יאסרך ליקח עמו עדים שישידו שלנזק מנזה הוא נושא (ולמה לא יתקן לאסוקי נפש' מתחשד כל מה שיכול וזה לא נזכר כלל בגמרא שיהא עדיף יותר להביאו מגולה עפ"י עדים אדרבה) ועוד אמרו דבמגולה

איכא חבזי מנזה שמודיע לכל שהביבה מנזה זו עליו שמחלל עליו שבת משמע שלא יחשדו שנושא לשם דבר אחר אלא ידעו הכל שנושא לשם מנזה (דאי הוי כזה חשדא עפי הוי עדיף להטמינו שלא יראו כלל שנושא ולא יעשה לא מנזה ולא עבירה ובגמרא משמע דלררך דוקא להביאו מגולה אפילו יכול להטמינו שלא יראו כלל דאמרו מביאו מגולה ואינו מביאו מכוסה ולא חילקו) ועוד דאי במכוסה עפ"י עדים איכא חשדא קנא ח"כ עפי הוי להו לחקוני ביביאנו מכוסה שלא יהא נראה כלל ואין לומר דאין זה התקנה גמורה כיון דבמגולה איכא חשדא קנא וכל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור וא"כ עפי עדיף להביאו מכוסה עפ"י עדים ליכא למומר הכי כמ"ש החוס' דף ס"ג בד"ה והאמר ואפילו למ"ד כל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור הכא לא שייך למגזר דאפילו עומד בשוק ונושא בקומנו אין כאן מראית עין עכ"ל אלא דגם במכוסה עפ"י עדים ליכא חשדא כלל. ועוד יש ראי' דהני דינין דמצעי' ל' להגמרא ע"כ שייכי גם בשאר דינין דלמה להגמרא למצעי' אליבא דר' אליעזר דאין הלכה כמותו ובכמה דוכתי' הוכיחו הפוסקים מזה דהלכה כאותו תנא, דאיבעי' ראשונה נפקא מיני' לדין במנזה גופא דדחי שבת דלא יעשה בנעשה אלא בפריסה' משום חבזי מנזה אבל אי טעמא דר' אליעזר דמביא מגולה משום חשדא במנזה גופא לא שייך חשדא דהא רואין בעושה המנזה דדוקא גבי מכשירין שייך חשדא דיכולין לומר בעושה זה בשביל דבר אחר ובאמת הוי מני הגמרא לומר נפקא מינה למנזה גופא אלא דלכך קאמר הגמרא נפקא מינה לאחויי מכוסה עפ"י עדים לאשמעינן דמכוסה עפ"י עדים ליכא ב' חשדא כמו במגולה ואבעי' שני' נפקא מיני' לשאר מקומות דחשבי רבין משום חשדא ואפשר דדוקא במקום מנזה. ובב"י בח"ח סימן רמ"ו מספקא ל' אי מותר להשכיר בהמתו ולהפקירה ויעשה בה העכו"ם מלאכה בשבת אם אמרינן כל מלתא דמתעבדא בחסי ג' אית ל' קלא וליכא חשדא ובב"י ז"ד סימן רכ"ט כתבו בשם הגהה מרדכי מי שגדר לתה מעוה ובגדים אם מותר למכור הבגדים ולחלק המעות וב"ח איכא למיחש שאמרו פלוני אמר למיחב לבושא ולא יהיב ליכא למיחש להכי דאי בשוק מזבני ל' אית ל' קלא ואי בביחא מזבני הא אמרינן בפרק קמא דסנהדרין מטלטלין דאין דמיהן ידועין בגי' ומלתא דמתעבדא בחסי חלתא אית ל' קלא עכ"ל ונראה דהא דמכוסה על פי עדים לריבין העדים ליתך עמו בכל רשות הרבים שכל מי שיחשדו יחל לעדים ויאמרו לו שנושא איחזל למנזה דודאי כיון שיכול לשאל לא יחשדו בחנם ולא סגי שמתקלה יהיו עדים ואח"כ יביא בעממו דמי שיראנו נושא אינו יודע אם יהיו עדים ומי הם העדים שישאלם וליכא למומר דהעדים עמין יפקיעו קול דהא משמע דלא מהני זה אלא בגי' כמ"ש הגהה מרדכי ולא בשנים ואעפ"י שהב"י בח"ח סימן רמ"ו כתב בדעת הטור דאפילו אם מסקין בפני אחד מהני נראה דלא קאי גם במסקנא בב"י ע"ש ואפשר דלכך מצעי' הגמרא הני אבעיות לרי' אליעזר אע"ג דאין הלכה משום דאמרו גם במקומו של ר' אליעזר היו כורחים עזים לעשות סחמין אע"ג דאין הלכה כריא משום דאמרו גם עוד עיר אחת הייתה בא"י שהיו עושין כר' אליעזר והיו מהים בזמנן ע"ש לכך מצעי' ל' ונפקא מיני' אם יהי' עיר אחת שעושין כר' אליעזר. ועוד אמרו גם לוי חיקלע לבי יוסף רישבא אייתי ל' רישא דפוסא בחלבא לא חלל כי אחא לקמי' דרבי אמר ל' אמאי לא תשמתינהו אמר ל' אהר דר' יהודה בן בחורא הוי ואמינא דדריש ל' כר' יוסי הגלילי עכ"ל וא"כ הי"ג אם ידרוש כר' אליעזר, אלא דלשי' בכל מקום דשקיל וערי הגמרא אליבא דחד תנא איכא לתרץ ק"ו והיכי הוכיחו הפוסקים דהלכה כאותו תנא הא איכא דהוי מקומות שהיו נוהגין כאותו תנא אם ידרוש אחד כאותו תנא. כתב בש"ע י"ד סימן סז"א סעיף ב' אבל בסעודה נשואין י"ב

להחמיר ע"ש משמע דאיכא חילוק לענין שמחה בין הוא צביתו ים לו היתר עפי דהא אפילו בסעודה נשואין משמע מרמ"א דהי' נראה להקל דהא כהב ים להחמיר ולא כהב אסור מדינא ונ"ע דזה דלא כה"ה ולא כהמרדכי דהיכן הוזכר סברא זו דצביתו ים להחמיר יותר דמ"ש בה"ה ובלבד שלא יא' מפתח ביתו קאי אהוך ז' משום דאבל אסור לנאח מפתח ביתו אבל אחר ז' אין חילוק בין אם הוא צביתו אי לא דמה חילוק ים לענין שמחה אם הוא צביתו אי לא וע"כ נ"ל כן דהא ה"ה הביא זה לראי' דאין מצרכין שהשמחה במעונו דהא אבל מותר לאכול בפדיון ואי דוקא צביתו אבל צבית אחר אסור א"כ לא מוכח כלל ואדרבה משמע דים בה שמחה (ודוחק לומר דכוונה ה"ה להביא ראי' דאינה שמחה גדולה דהא נשואין אסור לאכול אפילו צביתו כמ"ש בה"ה האי סברא אח"כ ע"ש דא"כ גם כהן הי' לו לת"ה לפרש זה דלענין שהשמחה במעונו צעין שמחה גדולה ע"ש וכן מוכח מרמ"א גופ' שכחב וים אוסרין בסעודה ברית מילה והוא מהמרדכי ובמרדכי לא זכר כלל דאפילו בהוך ביתו אסור וא"כ מנא לי' דפליג. אלא ודאי, דגם רמ"א מפרש דברי ה"ה דלא קאי אלא אהוך ז' וא"כ המנהג שהגו לחלק בין אם הוא צביתו או לא לא ידעתי מנא לכו חילוק זה וע"ש צב"י שהביא כמה פוסקים דמתירין לאכול בסעודה ברית מילה וכמה פוסקים אוסרין ולא הזכירו שום חילוק בין אם הוא צביתו או לא והיינו משום דכתבו אבל סתמא רק בה"ה משום שכחב אפילו בהוך ז' לכך כתב ובלבד שלא יא' מתוך ביתו משום דבהוך ז' אסור לנאח מתוך ביתו ומדחש רמ"א וכחב בהוך ביתו מקלין ולא חילק בין תוך ז' או לאחר ז' משמע אפילו בהוך ז' דהא לעיל כהב רמ"א דעה ראשונה דאפילו בהוך ז' מותר ואי הוי צמנהג שום חילוק בודאי הי' לו להזכיר וכן בסעיף ב' כתב רמ"א מותר מיד לאחר ז' ובאין לא חילק משמע דמותר ובשאר סעודה דלפי"ע מותר דהא לא הביא רמ"א וים אוסרין אלא צבית מילה אע"פ דלפי המנהג אסור אם הוא חוץ לבית ע"מ בהוך הבית פשיטא דמותר אפילו בהוך ז' אבל בסעודה ברית מילה ים להחמיר קתה בהוך ז' אפילו בהוך ביתו, ואפילו אם הסעודה בהוך ביתו דמותר לאכול מ"מ כל שאר דיני אצילות מוגנין ואפילו אם הבן הוא אבל והסעודה בהוך ביתו כל דיני אצילות מוגנין ומ"מ ים להקל קתה משני כבוד הצרות דאין זה דרך כבוד אם לא יסי' שם וישמש עליהם ואם ילך בלא מנעלים נמו אין זה דרך כבוד ולא גרע משאר דברים הצרכים לו הרבה דמותר לו לילך לדרך ולנעול מנעליו כמ"ש ש"ג סעיף ב' ע"ש וגדול כבוד הצרות שדוחה ל"ה שבתורה ומ"מ יתן עפר במנעליו דאין בזה קסידא כלל.

בס' שני סי' ר"ז ב"ד סימן רס"ו צט"ז סק"א נ' עעמא דאי הי' נריך להשליך האומלל אח"כ ויהי' אבוד וודאי מונע והיינו דווקא כשהמל' עמנו פורע נריך להניח האומלל מידו אבל כשאינו פורע יכול לילך ולהגניעו בעודו בידו כמ"ש במ"א סי' של"א סק"ה גם נ"ע אם יש להחמיר אפילו אם המל' הוא פורע כיון שלא נמנע צטרום בגמרא דהא גבי פוחח את צביתו ובמתחיל בעיסתו דלא חשו משום פסוק ע"י ב"ה וכ"פ הרמב"ם בחמ"ס דלא יגמור כ"ו דאין לדמות גזירות חמ"ס זל"ז ע"ש עוד כמה וכמה סברות בזה גם ו"ג הט"ז דלא חשיב אלא ג' שם בו חידוש הביא כמה סחירות לדבריו מכמה מקומות, גם מ"ש הט"ז ואפילו לפני המילה אין לטעולו בחנם נ"ע מ"ש מכלי קבורה ובמ"א סי' של"א סק"ה הביא לאיסור מעני' נ' דלאו ראי' היא ע"ש אבל שארי ראיות של המ"א נכונים הם א"כ מוכח מד' המ"א דגם קודם מילה אסור לטעול האומלל וע"ש סמ"ע מ"ש מכלי קבורה גם כהב ליטב ד' המ"א מ"ש צימן הקב"ו סעיף קטן י"ד באורך גם כהב מסבין של שחיטה, ובמ"א סימן רמ"ו ס"ק י"ע כ' דאף דבעודו בידו מותר לטעול לכ"מ סורגה מ"מ עדיף שלא יבא לידי כך א"כ באומלל

נמי ראו לעשות באזהר חופן שיוכל להסליך האיומל תיכף מידו וע"ש שצדק דבזה לא הקנו כן.
 בס' שלישי סי' קמ"ז ב"ד סי' רס"ה סי"ב נוהגים לעשות סעודה ביום המילה, וא"ל לעשות
 הסעודה בו ביום או שעברו ולא עשו מותר לעשות ביום אחר למוך למוילה וראי' לזה דהא
 הענית זיבור הסעודה לערב כמ"ש במ"א סי' הקס"ח ס"ק ט' וסי' הקל"ט ס"ק י"א חע"ג דיום
 אחר הוא לגמרי וכ"כ בל"ח סי' הרפ"ה סי' דא"ס חל פורים בשנה עושין הסעודה בא' בשנה
 ומשמע למחר יעשה ומה לי יום א' או שני ימים ואף דאחר ט"ו אין זמנה כלל וכ"ש כאן
 דהטעם עושין הסעודה בערב ואם שוחים אח"כ על המנוה סגי בהכי אף דלא מפרסם כולי
 האי ועוד ראי' ממ"ק ד"ט ע"כ וכן מלאכה המבין נגמר בכסלו וחמשה המזבח ה' בניסן,
 וכ' בזה י"ב יושב מנהג העולם שעושים סעודה פורים בליל ט"ו ולא אמרינן עבר יומו כיון
 דחזין דיש להשלמוין אף ליום אחר וכ"כ בלילה דט"ו שהוא ג"כ ק' יום שמחה כמ"ש בס' הרצ"ה
 ס"ס כ"ב בהג"ה אשילו לבני עיריזה וביום הם ערודים מ"מ לכהחילה חגיגה מזוה בשמחה.

בטי"ו י"ד סי' רס"ה ס"ק י"ג ד"ה בליל שבת כו' וראיתי סמך א' לזה ממדרש רבוב ע' אמור
 כו' כך אמר הקב"ה כו' עד שחעבור עליו שבת עכ"ל וכ' לכאורה יש לראות אם הכונה שחעבור
 עליו כל השבת דווקא הא עכשו נמי לפעמים לא העבור כשגולד, סמוך לחגיגה וימולו אורו
 בצוקר, וכן בקרבן יקריבו אותו בצקר ואם במקלח השנה די א"כ סגי בשבת ימים. ואפשר
 דבטי' שחעבור עליו ליל שבת דווקא, שזהו מטרותיה כמ"ש בזה"ק דהוא סעודה דמטרותיה
 ולכך נראה אשילו אם בודאי לא ימולו אורו באותו שבוע מ"מ הן זכר עושין בשבת ראשון
 דמה ענין לעשות בשבת שני' כיון שכבר ראה שני המטרותיה וראוי הוא למילה וכמדומה אראתי
 כן באיזה ס' ואחז"ל לילה לקדושה יום להרצאה דבלילה מכינים אותו להקרבנה כדאיזה במ"ד
 משפט אדם ובהמה ומיום השמיני ירצה לכן נוהגים להיות נעורים בלילה לעסוק בחורה
 ובקדושה לקדם החינוך ומהו נ' ראי' דלא כפמ"ג סי' ט"ו שכתב דהך ז' ימים צעי מעל"ע
 (ובימינו נדסם הפמ"ג מוגה דא"ל מעל"ע) א"ל סי' הקנ"ה במ"א ס"ק ל"ה ומי שזולחין לביהו
 אסור לאכול בשר וכתב על זה נראה דהסנדק והמזהל מותרים לאכול דיו"ע שלהם וכ"כ אבי
 הבן שהוא בבית החינוך הנימול וכל שמחה שעושים שם מזוה היא וכ"כ המ"א סי' הקס"ח
 ס"ק י"ד ד"ה כי לא נהגו כו' מיהו הצעלי ברית מותרים לאכול דיו"ע שלהם הוא ולא עדיף
 מנהג אכילה בשר ממנהג דלשם.

בס' שלישי אחד היה שם אמו כשם חמותו, (נראה שהיו שמה חיים כן משמע לקמן) ומהה
 חמותו ונולדה לו ביה ואשהו רוצה שחקר על שם אמה והצעל אומר שמה חקפיד אמו לקרוא
 על שמה בחייה כמ"ש הב"ש סי' ע"ז לענין קדים בחייו או גם בלחיה שמה ים לחיה הקסדה
 בשמות האווים כמ"ס בנזוהא רי"ח כיונא בזה וזווייתו לקדושה חוה שהוא לבן חיה כמ"ס רש"י
 בפ' בראשית כי הו"ד והו"ו מתחלפים כמו שכתב המ"א סימן ה' ס"ק ב' ד"ה ויהיו כי מזינו
 וי"ו במקום י"ד עיין תו"ש פ"ד דסוכה ובל' שהענין א' אף שיש שניו בלבן אין קפידה כמו
 שקורין לארי' ליב יהודה ליב.

ואשילו אם נימא דשם חיה אינו שלבן חיים אלא חיות היער וא"כ אין ראי' מרש"י
 מ"מ כיון דהוא מתחלף אין קפידה.
 בל"ח סי' קל"ח ס"ד ולא בבית המילה ובכל בו כ' דכיום המילה אומרים למנחה
 מעשים שם בו ט' פסקוס נגד חדשי העבור אי"כ אפשר דאף צעלי ברית אומרים מ"ו וכתב
 שם דבחתן א"ל יעקב וז"ע ועי' סי' תשי"ב דבע"ש א"ל יעקב וז"ה בס' קל"ח ובשאר עיו"ט
 אומרים ובהגהת מנהגים כ' הע"ש דע"ס יו"ט הוא בשביל הק"ס וע"ש הע"ש דאומרים יעקב

ב"ב ימים הראשונים של יוסן שהקריבו הנשיאים, וע"ש דעו"י כ נמו א"ח יעק, וע"ש דבחתן יש להסתפק בזה דחתן עדיף מבעל ברית עמ"א ס' תקי"ע סס"ק י"א דחתן לא יבליט בח"ס משא"כ במילה וע"ש סכתב בתוך ז' ימי המשחה ג"כ סכתב שאין אומרים יעק ולענין בית האבל כמדומה המנהג שלא לומר למנוח באבל וכתב עוד דנראה דחתן ביום חופתו אם הוא מוהל או סנדק לא יתענה ובסוף מסיק דחתן ובעל ברית א"ח יעק.

ב"ד ס' רס"ה ס"ג בט"ז ס"ק ז' ד"ה שאינו זכר וודאי וכו' אבל כשחוזרין על ז' ימין המעבדין צריך לחזור ולברך אבל אין לומר קיים את הילד ע"כ אבל כל הצרכות מצרכין (כשאל ולא פרע ואח"כ פורע ע"ש דבהכי מיירי) ומה שאין מצרכין כשפורע חוקף ומיד ליל דיו"א בצרכה המוהל כיון דנתיבס מזהה אחת הם וכתב טעם למה מצרכין לשון מילה דווקא וא"כ צריך הסורע לשמוע כל צרכות המילה ולכוון לנחת והמצדק יכוין להוציא ואפילו אם אי מוהל ופורע צריך שיכוין בצרכותו לפטור את הפריעה נמי עמ"ס ס' הרנ"א ס"ב בהג"ה שמי שחתי' דערו גם על אחרים חף שבוודאי כולי מזהה אי הם וכס"כ ב"ב בני אדם דאם לא שמע הצרכה (גם כתב דאם מל בלא צרכה יברך על הפריעה וזונו על הפריעה) אי לא כיון לנחת שצריך לברך על הפריעה כמו בלולב שצריך לברך על גטילה ערבה ע"ש בט"ז ח"ק י"ו ומ"א ס"ק ק"ה, וכתב עוד ראיות וסברות ואפילו בלתי המעבדין כיון דהדין דאם עשה ח"כ"כ ל"ל כמ"ש בס"י רס"ה ס"ד ח"כ ה"ג לפעמים מוהל שאינו אומן וצריך להתוך אחריו ולקח אדם אחר שלא יבא בצרכותו דאם לא ידע שיצטרך להתוך וחתך צריך לברך על המילה. וכתב עוד ראוי מהמבנה למלך ה' מעשה הקרבנות פ"א ה"א בשם הרמב"ן מ"ש בלב שמח עליו. גם מ"ש על הרא"ש פ' הקורח את המגילה עומד בשם הירושלמי שנשתתק הקורח ומה שסיים מכאן לחקוע שנשתתק ע' ס' ק"מ ובט"ז ס"ק א' העטס, ולבאורה סותר הרא"ש מה שכתב פרק בתרא דר"ה ועכשיו מזהגין שאם המוהל אי להתוך כלל, או שהתחיל להתוך דבוודאי צריך השגי לברך אינו מצד השני מפני המהירות דבוודאי הראשון הוציא דם כמ"ש הט"ז ס' רס"ה ס"ק א' ומה"ע לא נהגו לברך על הפריעה דקודם החיתוך אין לברך דקודם הוא ובין חיתוך לפריעה אין שנאי אבל זה צריך להזהר שיכוין המוהל להוציאו והפורע יכוין לנחת וכתב עוד כמה סברות ד"ל דב' אנסים שעושים מילה ופריעה דכ"א חייב בצרכה שלימה דעל פלגא מזהה נמי צריך לברך כמו בנטילת ד' מונים ומי שידע שא"י למול כראוי שלא ישייר ז' ימין בכל הקיפה אסור למול בשבת ולא יברך דהא לאו כלום עבדי' אבל אם ישאר ברוב גובה אפשר דיכול לברך ולמול בשבת עשושה חזי מזהה במגלה העמרה ברוב מקומה דומי' מי שא"י לפרוע וע"י אמרו בשבת אנה עבדא פלגא דמזהה וכ"כ בהשבות רמ"א והא דלא מוקי אס בשבת שמשירי בכל הקיפה כתב לישב באריכות. וכן בנר חנוכה ש"י המ"א ס' התנ"א ס"ק ק"ה אם הדליק פ' מכשעור וכו' ואם הדליקו איש נר וביהו ובא איש אחר מצני הבית שלא שמש הצרכה ל"ל וכתב ד"ע בזה. ע"י דף 109 ע"א וב' ענין זה בקיטור.

סיומן רס"ב בט"ז ס"ק ב' ד"ה צריך כו' והו' במ"ש כאן בסיפא מל חוק ה' וב"י י"א כו' מאי שנא מרישא כתב ראיות הרבה וסברות דחוק ה' לא הוי מילה כלל ודמי לחותך באצבע, ובבבא הגולה ס' רס"ד ס"א בהג"ה כ' ס' לענין חיוב למולו עיי' ישראל דווקא אין לדבריו הבנה כ"כ, וב"ע ס' רס"ד ס"ק ד' לבאורה סותר את דבריו דבס"י רס"ב ס"ק בהמ"ל ומינבו באריכות ולדינא נשאר ב"ע אם צריך להטוף דם ברית בנימול חוק ה'.

ב"ד ס' ס"ה בש"ק ס"ק י"ב כתב בהשבות ר' אלי' בן חיים ס' ע"ש על חינוך בבור שחלה ולא נהרפא עד יום ל"א נראה דאש"י דמנחה פדיון הבן וכו' ויש להקדים המילה

מכוס המילה אוח הכנסת בריה וכו' משמע דאלה ים להקדים מצות פדיון הבן ח"ל דמילה נחתיב מקודם ומזה אם ים שתי הינוקות למול ח' זממו וח' שלא בזמנו ים להקדים זה בזמנה חף דזה נחתיב מקודם וכחז עוד ראוה וסדרות על זה.

כחז שמעתי אומרים שמי שנולד בחודש ה' יום ח' כמ"ב בחפ"ה ס' קמ"ו ס"ד בה"ה ראשונה ע"ש ב"ב ס"ק ה' שהולד נראה חלוב ים להמתין חודש ימים עד שיכלו לו ע' שלמים וד' תמוה הוא לכאורה דמאי מהני שה"ו חוץ לבטן אמו (ח"ה) חפטר כוונתו חודש ר"ל למד יום שיוצא מחשש נפל) אך מדברי הב"ש שהביא לא משמע הכי ומלאתי בבלי ס' ב"ה ס"ק ה' ז"ל ח' גולד לז' חדשים וחששו למולו עד אחר כלות בני חדשים. ומלאתי בבלי ס' ב"ה סק"ה ז"ל ח' גולד לז' חדשים וחששו למולו עד אחר כלות בני חדשים עשו הפדיון הבן קודם.

ב"ה ס' הקי"ט שח"ט וע"ז ס' הקס"ח סק"ה נראה דאפילו אין האב בביתו אלא שצוה למוהלים למול את בנו שלווחו ש"ה קמותו והוי יו"ט שלו בכ"מ שהוא וכן לענין החנוך שבסימן קנ"ח ס"ד לא יאמר האב אפילו אינו בביתו ורא"י מהו"ס פסחים (דף ג'ו) דיה מקום שנהגו הא' כ' ואספה דגנך ובהענין ההקינו גביאים ראשונים כ"ד מעמדות כו' הרי דלוי לאו ואספת דגנך היו כל ישראל אסורים במלאכה בכל ח"י רחוק מאה אמה מכוס החמיד שהוא קרבן של ישראל הינו אוחה המנוה שהוא מקיים בביתו מקיים ג"כ בדרך כיון שצוה למוהלים למול והוי יו"ט שלו ג"כ בדרך אך אם לא מינה מוהלים י"ל חף שודע שביום זה ימולו בנו ז"ע. וז' דאפ"ה הוי יו"ט שלו דהעמיד בן להקב"ה להיות בביתו ומילה דמי לקרבן. ועוד האריך בזה הרבה גם הניח ב"ש אמאי אסור לספר בערב פסח עד חצות והאריך בפלפול בדברי הרו"ס.

והגין העולם שלא לקרות סס לבן אלא בשעה מילה ואפילו אם הוא חולה ואין מנין אוחו עד כמה שבעות. אבל אין קפידא בזה דהא אברהם קרא שמו יצחק קודם המילה חף שנמול לח' כמ"ס בפסוק וד' שקד את שרה וגו', ויקרא וגו' וימול אברהם את יצחק בנו וח"ל אין מוקדם ומאוחר בהורה בהנס. וח"ל כיון דה"י מנה מפי הקב"ה לקרותו יצחק כמ"ס סוף פרשה לך זריצין מקדימין כו' דאם ה"י בזה חזיה ד' הגון לקרוא דוקא אחר המילה משהיין כמ"ס בה"ד ס' ליה ובש"ע ס' תק"ה ס"ב דממתינין על מולאי שבת, ומ"ס במ"א ס' ב"ה ס"ק ב' ה"פ מזה האריך בזה הרבה ועי' חלק המלוואים ס' י"ב דף 248.

אמר הנעתיק בע"ה מ"ב ועוד ס' איתא בחשבות רדב"ז בלחד שה"י חבוב בבית האסורים ונתנו לו רשות ס"ה להספול ופסק שלא ימתין עד יו"כ אלא יספול תיכף כדי שלא יחמיץ המנוה ומקפין העולם מהא דאיתא (ביומא דף ל"ד) ח"ר ונסכו רביעית הדין ולמד של שחרית משל ערבית כ' אומר ערבית משל שחרית תוס' ד"ס רבי אומר כו' י"ל דלויכא ביעייהו צבור שלא ה"י להם נסכים אלא ללחד מהן למאן דאמר דגמר של ערבית משל שחרית איכ מקריבוס שחרית ולמאן דאמר דגמר שחרית מערבית יקריבוס ערבית. ועיין בהגהות מהר"ב רנצבורג דודאי מנחה ונסכים אחרווייהו קאי דהא כתיב בהר"י ואלה הכבש השני העשה בין הערבים כמנחה הבוקר וכנסנו וגו' אלא דלכפי כתיב הכא וכבש הא' לומר לך שיש לעשות מהן עיקר כמ"ס הרו"ס. ובהכי מחוכך גם קוש"י של הגאון בעל מפ"ה איתן בהגהות ע"ס הרי דחזיק דאם אין לנו אלא ללחד מחמתינין וממתינין עד סיומי מנה מן המנובחר, וח"ל דטעמא דאין מחמתינין דלמא ימות ולא יקיים המנוה כמ"ס ב"ש ס"ס תק"א וליחיד חייסין ולא לצבור כ' אין לצבור מתיב ומעט מלאתי במ"א. ונראה דמי שידעין בו שח"ה למנוו בזמנו ורואים לקרותו בשם עדיף עפי שיקראו לו קודם שמונה שעדיין אינו ערל כמ"ס ברמב"ם ה

תרומה פ"ח ה"ז וע"ש בכו"מ סהב בעי' דאשכט ולא ידענא היכא אשכטא, נוהגים העולם לקרוא שם בניהם על שם אביהם וקרוביהם ומי במה אביו מזמן מוקדם וקרובו מה בזמן הלידה קרוב ללידה אף שדודאי יש חיוב יותר לקרואו ע"ש אביו כמנהג מ"מ המקרה שקרה עכשיו עדיפא וראי' ממנה שקרה שם בנו הראשון גרסס ע"ש גר הייתי בלחך נכרי' והשני אליעזר כי אלקי אבי כו' והרי שם זה יותר חייב שהלילו מחרב פרעה ומה בגר בלחך נכריה אין כאן לא נס ולא הגלה אפי"ה המקרה של עכשיו עדיפא וע"ש דלהמדרש לא מוכח מידי ועיין בפ' ויחל משה ובהרנוס יביע בפ' יהי צדק במלון וע"ש אס נמול תוך ח' לא היו מילה כלל כדלעיל וכהו צביחור ד' השים והרמזים ונראה שזה הי' טעם של אברהם אבינו ע"ה שקיים כה"ת ולא מילה ואומרים העולם דגדול המזוה ומילה א"ל לקיים צ"פ ולמיש יוחא טפי דכ"ז שלא נלטה הי' כמו נמול חוך ח'.

לכאורה שח"ז לחורך כל הערלה אלא למעלה ששם הולך העטרה אבל למטה שחמוט הגבוה הסובב אין שם כ"א למעלה מעט אס חורך באלכסון עד שנהגלה העטרה עד החוט עי"ד סי' רס"ד סיג בפ"ז ושיך (ואחיה שיעור אחר יתון למעלה ועד כמה יתחוך י"א דשיעור יתחורך למטה עד מקום שכלה חוט הסובב למעלה כו') ביו"ד סי' רס"ב בפ"ז סי"ק ג' עשיך סי' רס"ו סס"ק י"ז ומי דבגולד ביה"ש של יוס הי' או ו' אפילו האוסרים מודים דמותר דיותר קפדין ביהי' נמול בזמנו מניחולל שבה הי' קפדין יותר אספק בזמנו מספק חילול שבה ועוד דהא דאין מפליגים בספינה מדרבנן הוא דאי מדאורייתא אפי' לדבר מזוה אסור דבדאורייתא אין לחלוק בין ד' מלטה לדי רשות וזה שמה ימולו בזמנו סי' דאורייתא הוא ולא דמין סי' דאורייתא מקמי דרבנן וכש"כ אס גולד בהש"מ של יוס ו' דאיכא פוסקים דאפי' ודאי שלא בזמנה מותר ביום ו' כמ"ש בש"ך סי"ק י"ז ועי' בס' תפארת למשה מ"ש בדי' הסיך.

אחד גולד לו בן בכור ובירך שהחיינו בשעת המילה נראה שצריך לבדך בשעת פדיון הבן דשהחיינו דשעת פדיון על המזוה היא משום דלא שכיחא אלא לפרקים כמ"ש בכו"מ סי' רס"ה ועל מילה אין מצרכין משום דשכיח עיין בש"ך סי"ק י"ז ובמ"א בא"ה סימן ס"ב סי"ק א'. ואין סברא שיפסור זה בשהחיינו דבשעת מילה ג' שבועות קודם קיום המזוה ועדיין לא הגיע כלל דודאי לא מהני דאליכ אמאי מצרכין בליל וי"ט ב' שהחיינו וכוון בשהחיינו בליל וי"ט א' אי היום קודם יהי' על היום וא"ל יהי' על מחר וכן בשופר בס' ח"י וכן במגילה אמאי מצרכין בקריאת היום וכ"כ הרמב"ם בה"ב פ"א ה"ט שמצרכין שהחיינו על מילה בנו ועל פדה"ב. ולהרמב"ם מי שגולד לו בכור מצרכין שהחיינו או הטומ"ט, ומה שצריך בשעת המילה נראה דלא צריך לבטלה דהא להרמב"ם מצרכין ובהרבה מקומות נוהגים כן כמ"ש בש"ע סי' רס"ד. נכ כיון דלא צריך בשעת לידה נכון לבדך בשעת מילה. אפי' דעל לידה צריך לבדך הטומ"ט מ"מ אס בירך שהחיינו על הטבה שלו לחוד אין זה צרכה לבטלה ונ"ע בזה. עיין ב"י סי' רס"ה הטעם דא"מ שהחיינו בשעת מילה דלימא נפל הוא. אבל זה א"ל דאס לא צריך חיבף לא יצרך אח"כ כמ"ש המ"א בס' הכ"ה סי"ק טי' דהכא עיקר השמחה דחי למד יוס ולא הי' נפל. מי שנשא אשה ראוי לבדך שהחיינו על המזוה ואפשר כיון דעיקר המזוה לקיים פ"ז ועדיין לא קיים או להזילו מעבירה כמ"ש באה"ע ע"ש ב"ש וחי"מ על הללח עבירה אין מצרכים אלא על קיום מזוה, אלא דמ"מ על השמחה יש לבדך כמו הרואה חיביו ושמח ועוד על קיימו שקנה שמה לשמשו כמ"ש יבמות דף קי"ג הכא דאיכא תרתי, ולא ראיתי מי שהעיר בזה ואפשר הטעם דא"מ על נשואין דבימים הקדמונים היו מקדשים החלה זמן רב קודם ובשעת קדושין א"ל דעדיין אינו שמחה ואח"כ אין זה מעשה חדש. אבל עכשיו שטושין הקדושין ביחד הי' ראוי לבדך וי"ע.

בש"ך סו' ש"ה ס"ק י"ב כתב בחשונה ר' אלי' נ' חיים סימן ע"ט על חינוך צבור שהלה ולא נתרפא עד יום ל"א נראה כו' ים להקדים מנחת המילה כו' עיין בצ"ל"י ס"ק ה' דדוקא כשראו למולו ביום ל"א מקדימין המילה אבל אם אינו ראוי למולו עד אחר כמה ימים פודים אותו ביום ל"א ור"ל במדבר היו פודים בכורות חף שלא מלו ע"ש. ואין דבריו מוכרחים דדוקא במדבר ששהו מים שנה ולא היו יודעים כלל אמהי יבצו רוח נפשות לכן לא משהיין המנחה חף שח"כ יעשו בהכשר יותר אבל להמתין כמה שבועות ממתנים לעשות בהכשר יותר כמ"ס בה"ד סו' רס"ט דא"ג ד"מ בפ"ק דכבורות דאין לאחר המנחה מל"א יום ואיך מימי אשכחן דמאחרים כמה מנחת כדי לעשותן בחוקין. עש"ך לעיל גבי חטיות צבור הרי דמשום הסעודה והברכה מאחרין, וה"ה כאן משום מנחת מילה דכתב ראב"ח דלא שייך פדיון קודם הכנסת ברית. ועש"ע ח"ה סו' כ"ה במ"ה סס"ק ב' ובסו' הכ"ו ס"ב ובזה"ה שס סו' ל"ה האריך בזה דדוקא היכא שיש להספק שהעבור המנחה ולא יקיים כלל לא משהיין. ופעם א' הי' חינוך חולה ביום ל"א שחל בשבת נראה פשוט כיון דבלא"ה נחה זמנו ים לדחות עד שיתרפא ויחי' נמול תחלה דאחר עבור זמנו אין קפידא להעכב עוד כמ"ס בא"ה סו' תקס"ה במ"ה ס"ק יו"ד ובזה הב"ל מודה דמיידי שם בזמנה. מותר ליתן צבור אדם ובכור בהמה טהורה לכהן קטן ואפשר לחשב ובוטח גמי מותר ליתן.

ב"ד סימן ש"ה סו' ז' נתן הסלעים אפילו לעשרה כהנים כו' צנו פדוי (עיין בפתיחת חשונה סק"ה) וכתב הוא ז"ל לכאורה נראה דוקא דיעבד ואין לדקדק מלאן זה דבס"ה גמי כ' לטון דיעבד וזה לטון הש"ע יו"ד נתן לו כלי שאינו טוב בצוק חמשה סלעים וקבלו הכהן בחמשה סלעים הכי צנו פדוי כו' ורצו כהנא עשה כן לכהלה (קדושין דף ה' ע"ה) עש"ך ס"ק ה' ועיין בכורות דף ל"א ע"ב הניחא כו' נהנו לעשרה כהנים כו' ינא בזה אחר זה ינא נעלו והחזירו לא ינא וכן ה' מנהגו של ר' ערפון ה' עושה כן. ואפשר למ"ס התוס' הלכך דלעניים ה' מחזיר וב"ב הרא"ש אפשר אע"ג דיעבד הוא כדי להחזיר לעני עדיף מלהתא לכמה כהנים מ"מ כל הנותן לכמה כהנים לא נחשב הוא עושה כגון שיש כהנים עניים ומנחה לחלק או שספק א' קרוב וא' עני וכדומה לא קפדין על דיעבד זה כלל. אעפ"י שיש נחלק דר"ט החזיר לעני דעשי ניהא ל' לעני לקיים המנחה דיעבד ושיחזירו לו מעותיו אבל הפודה אפשר דאין לעשות המנחה דיעבד משום הנחה העני ושם לא ה' המנחה על ר"ט אלא על הפודה נראה דאין לומר כן דודאי ר"ט לא ה' מכשיל את העני וכל מה שלא ה' עושה כן לעצמו לא ה' גורם לאחרים שיפשו.

ב"ד סו' ש"ה סב"ב בן ח' שהוציא ראשו והוא חי ע' בכורות (דף מ"ז ע"ה) במשנה שאמרו הבא אחר נפלים שינא ראשו כו' משמע דל"ד בן ח' אלא היה בן ג' ד' ה' חדשים וכן מסתברא דודאי לא עדיף בן ג' חדשים מבי"ה דודאי לא יחי' גמי ולפ"ז מ"ס המסלה כמין בהמה ועוף שפיר ושל' וכולו דקא חביב שם מיידי שכלו חדשיו והוא בן ט' אבל בן צנדי' לא עדיף מולד ממש שינא ראשו ונה דודאי אנו לא ינא ראשו חיי. אלא דל"ע ממ"ס בסו' כ"ג והמסלה יום ארבעים מ' דבמיא פוטר חף דודאי נפל הוא והוא מה. ודוחק לומר שינא ראשו ח' דברש"י דף מ"ז סוף ע"ב ד"ה ליום ארבעים שהעברה דמית בעלמה הוא משמע דלא בולד גמור ח' מיידי אלא שלי' ופסיר ובינא דביום מ' פוטר וז"ע.

ובס' בל"י כתב שם בפס' הרדב"ז אשה שהפילה חוך ב' חדשים כעין חתיכה בשר קטנה ולא ה' בה שום ריקוס אלא קעין ריחים ובשר הבא אחריו נריך לפדותו ובלא ברכה ואף דיש לפוטרו מפדיון גמי דהמוציא מחיבורו כו' מימי יסדה בלא ברכה ע"ש והספק הוא דאין בקיא"ס

בזכות כמ"ש בס' ק"ד ס"ג וע"ש שהביא בשם ש"כ' דיברך דמוקמינן להאס בחזקה שלא נפטר רחמה וכו'. ולא ידעתי כיון שלא בלו חדשיו וחרתי' כבר בעלמא בודאי אין זו חיות מי עדיף מולד גמור, ונ"ל דדוקא הראש אין פוטר בגלל שלא בלו חדשיו וי"א מה אכל אם מולד כולו פוטר. והא דלא חביב במהני' נפל שי"א מה כולו הבא אחריו בכור נלחם ואינו בכור לכהן דמתוך על מ"ש סנדל זו וכש"כ על וילד גמור ומה שכתבתי דמיימי זה שכלו חדשיו אין נראה דמה מהני בזה כיון שאינו וילד כלל ועיין בזכות דמ"ד ע"ב בחוס' ד"ה תופתא דשמואל ובגדה דף כ"ו ע"א חוס' ד"ה סנדל ובמבנה שאלמו הבא אחר גפלים שי"א ראו חי י"ל לרבותא נקט דבחי סני אפילו ברלאו אכל כמה אפשר דאפילו כולו אינו פוטר.

ומה שכתב ש"כ' דאוקמינן אחזקה שלא נפטר רחמה ומזכרים אף דלענין ברכה מהמרינן אפילו במקום חזקה כמ"ש ב"ה ס' ח' בט"ז ס"ק ח' ע"ש שאני התם דאיכא לברורי, ובט"ז ס' ס' י"ג ס"ק ד' במקום הדחק שרי לברך בלא דיקה אף דיכול ללוש בלא ברכה ואח"כ יבדוק ויבדק טפי עדיף לברך עובר לעשייתו ש"מ הא דנריך לבדוק הצי"ת מקודם הוא חומרא בעלמא וכאן ה' נריך לבעל הברכה לגמרי אין נכון.

אחד ילדה אשתו בעיר אחרת ושבע שלא נלוו בו כה' חולה אם נריך לעשות פדה"ב בזמנו בברכה. הנה אם לא ה' חולה הדבר פשוט שנריך לעשות פדה"ב בברכה אף שאפשר עדיין לא נלוו אותו כמ"ש בכל"ו ס' ש"ה וע"ש בש"ך ס"ק י"ב דאם נריך לקיים שניהם אש"כ דפדה"ב חובה שעהו ונריך לאקדומי' אש"ה מילה קודמת ע"ש הבאתי לעיל מ' דפלא זה א' אש"כ דמילה נחתיב עליו מכבד ובהה כמה זמן עלי' ופדה"ב עדיין לא שיה עלי' אש"ה מזה חובה שעתא קודמת, ומזה שספקי א' היו לו צ' ילדים למול א' עבר זמנו וא' זמנו זמנו קודם, אף שי"ל דשם מקיימים שני המצות בילד א' לכהן חובה שעהו קודמת כמו מי שעבר ולא התפלל שחיות מחללה מנקה שמים וחובה שעהו' ברישא כיון דהוא בעצמו מקיים צ' המצות עדיף לו לקיים חובה שעתא דהיא מצוה יותר אכל צ' ילדים מאי אכפת לילד שעבר זמנו במצוה דמקיים הילד הב' וטפי עדיף לו המצוה שלו אף שעבר זמנו מימי כיון דאין הילדים מקיימים המצוה אלא אחרים לא שייך זה ואעפ"י שאינם אותם מוהלים בעצמם אלא אחרים ומאי אכפת להו במצוה שמקיימים אחרים היותר חביבה מ"מ הא המנהג אמרים שהיוק הגולד קודם כיון דשניהם בזמנם מקדימין מי שנתייב החילה במצוה ובדומה מן הטעמים מיהו אם לימא דקטן ערל מותר לסומו בשמן הרומה עי' יבמות דף ע"א מ' דקודם חי עדיין אינו חייב במילה א"כ י"ל דשניהם נתייבבו כשניע יום ח' ונ"ע עוד בזה.

וזה אין נריך לחוש שמה לא חי כל י' יום ושמה נפל הוא דרוב גשים וילד מעלי' ילדן כמ"ש יבמות דף קי"ע ע"א (וע"ש בזכורות דף ד' ע"ב ד"ה הלב פוטר יום ש"ס ומ"ש בעדות ז"ל בעריות) (ויבמות דף ל"ז ע"ב חוס' ד"ה הא לא שיה ע"ש דלע"ג בדבריהם וכן בדברי הרא"ש) ואם קום ל' שכלו חדשיו אין לסמוך בנ"ד כי בעלה היא עמה כמ"ש בב"ש ס' קי"ו ס"ק ד' אלא דיש לספק בידן דידן כיון שנשמע שהי חולה א"כ אחרת ל' רובא ואפשר דתייבין שמה נפל הוא ועיין בסוגי' דשנה ד' קל"ו א' אביי פיהק ומה בש"ס וראשונים ובדברי הרא"ש ור"ן ובקטור ספקי הרא"ש ונ"ע בדבריהם, ובב"י ב"ה"ש ס' קי"ו ד"ה ובתשובת הר"י"ב ובטור שם מ"ש בכ"ז עוד כבוד ס' קס"ד וב"ש"ע אה"ש"י ס' ה"ל ועוד ב"ש"י יבמות ד' ל"ו ד"ה הא לא שיה מפלג בדבריהם לדניא בפיחה ונפל מן הגג ובחוליו לא מנר כלל בדברי החוס' ומ"מ מדברי החוס' דסתם חולה לא הוי ספק דאורייתא, ונ"ע אם הוא חולה שחם אם גזרו גבי אטו קרוב לפיהק ומה כגון יבמה ששמעה שסיה הכן נראה במדעת הים

חולה חוך ל' ועכשיו הוא לאחר ל' אם חייסין שמא מה וכן לענין פדה"ב בגי' אם יבך האב בשעת פדיון, וע' ד לכאורה י' יבמה שילדה והולד חוך ל' מותרת להנשא, אם אינה חסורה מחמת מנקה עיין אה"ע סי' י"ג ס"א שם לה זינקה דדים וכיוצא דחז"נין ב"ר וכתב שם ראיה באורך, וכתב לא מנאחי דין זה בפוסקים וז"ע וכתב שם פלפול בש"ס ובדברי רש"י שבת קל"ו ע"ג בש"ך סימן רס"ו ס"ק י"ח ז"ל כתב הרשב"ץ בתשובה על הא דמינא חין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת פיר' הרז"ה דעממא מסוס שהוא דבר שאפשר לבוא לידי חיבול שבת וכו' וכן חינוק שחלה ונתרפא ביום ה' בשבת ממחויין לו עד למחר ואין דבריו נראין וכו' וי"ל קושי' השני' דהא בשבת דף קל"ד איכא פלוגתא בזה דח"ק סבר דביום השלישי ליכא סכנה דלחוקמתה דרב יהודה ביום הג' חין מולפין כלל ולחוקמתה דרבא ביום הראשון מרחיזין וביום הג' מולפין מ"מ משמע דדוקא לר' אליעזר איכא סכנה בג' וכן משמע בתוספת דר' אליעזר הוא דקאמר שחומר ויהי ביום הג' בהיותם כואבים ע"ש וא"כ איכא למימר דמחויין דקטן נימול לשמונה אחי' כח"ק דהא סהם מתגי' ור"ק דר' אליעזר נמי סתמא כמ"ש בגי' דף ב' דזה הוי סתם ע"ש והרשב"ץ כתב זה למאי דפסקי בגמרא הלכה כר' אליעזר.

ועוד י"ל דלכך לא אמרו בתוספת אלא י"ב מסוס דבפלוגתא לא קמיירי מסוס דלח"ק ליכא אלא י"ב, ובחליה רבה תירץ על קושיא הראשונה דהא בש"ע סימן רמ"ח סעי' א' כתב ופסק עמו לשבות וכתב במ"א אבל בשבת אסור דהא לא יוכל לפסוק עמו שיסבות ע"ש ובמילה נמי לא יוכל לפסוק. ובגמרא איכא פלוגתא בזה בדף י"ט דרשב"ב סבר דחין לריך לפסוק ע"ש, והטור פסק כרשב"ג או דבפלוגתא לא קמיירי. אלא לכאורה י"ע דהא גבי חין לריך על עיירותה של נכרים פחות מג' ימים קודם השבת נמי אמר דבמלחמת מלוא מותר כמ"ש בעור סימן רמ"ט וכתב שם בגי' דזה נלמד מהירושלמי מדין חין מפליגין בספינה ע"ש אשיג דשם אי אפשר לפסוק אלא ודאי בכל דבר שאי אפשר לפסוק מותר.

בש"י סימן רס"ג ס"ק ג' כתב הטעם שביום הג' יש זעור לנימול ואין לגרום זעור בשבת ע"ש, ולכאורה הא קטן פטור מכל המצות ובודאי דהוא פטור משוגג שבת ואפשר דאסור לעשות בידים שיטבור אפילו על דבר שהוא מדרבנן עיין במ"א סימן שמ"ג ס"ק ב' וז"ע דהא לדבר מצוה מפליגין אפילו בש"ס והטעם מסוס דעוסק במצוה פטור מן המצוה כמ"ש במ"א סימן רמ"ח ס"ק ו' ובעוסק במצוה בודאי חין לריך לפסוק דהא הפוסקים מדמי לה לשלוחי מצוה דפטורין וכן בכהובי מזוזות (סימן ל"ח) והגריהם אשיג שיכולים לכתוב אח"כ. וע"ש בגי' סימן רס"ט שכתב הא דמחויין לטעום לחינוק משום דים דיעות דאפילו גדול מותר לטעום לא מחמירין בקטן וע"ש, ועוד הירוש' משום שלא יהי' ברכה הגדול לטעום לכך מותר לקטן ע"ש. ואי"כ ה"נ הא יש דיעות דגם לגדול מותר דהא הטור פסק כרשב"ג דח"ל לפסוק, ועוד דהא הרשב"ס כתב דהיה בריהא דחין מפליגין אחי' כ"ש וא"כ לא נזכר בגמרא איסור זה כלל. ועוד דהא חסם הגדול אינו מחויב כלל לעשות קידוש בבהמ"ס דהא עכשיו ליכא אורחין אלא משום מנהג בעלמא אש"ה מחירין לגדול לעשות קידוש ולטעום לקטן כ"ש כאן דים על האב מצוה עשה למול את בנו ואסור להשהות את המצוה כ"ש דאמרינן דבשביל שיקיים האב מצוה עשה למול את בנו ואסור להשהות את המצוה כ"ש דאמרינן דבשביל שיקיים האב מצוה עשה מותר למול את"ג שיזעור הקטן בשבת וגם לטעום שכתב הש"ך שלא יבא יום ג' בשבת ויזעור לחלל עליו השבת נמי נראה דהא לא נזכר בגמרא שום דבר שיטעום לו אלא שמרחיזין אותו וזה לא הוי שום איסור אלא משום שאסור לרחוץ כל גופו בשבת ואם מרחיזין את הקטן הוי

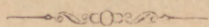
כמאכילו איסור בידים כמ"ם הרא"ם בשנה דף קל"ד חעפ"י שאסרו רחיצת כל גופו בחמין לזנך מילה מותר ע"ם חעפ"י דאם לא הוחמו מע"ם מותר להחם לו אפילו בשנה דמסוכן הוא מ"מ בשבילו אסור לחלל שנה דהא אפטר לחם מע"ם כמ"ם רמ"א בסיומן של"א סעי' ט' ע"ם וחעפ"י שאפטר שיטעך לעשות לו דבר אחר ויהלל שנה מ"מ בשביל זה בוודאי אינו אסור דמנא לן לאסור שמה יטעך שום דבר וכיון דאין האיסור אלא בשביל הקטן מותר כמ"ם לעיל ואפטר להגדול בעצמו עושה איסור כשרוחץ כל גופו של קטן דהא הגזירה היא שמה יסור בשבילו וזה שייך גבי גדול ולא גבי קטן.

ונראה דאסור להאכיל איסור אפילו לקטן בן יומנו כמ"ם ב"ד סימן פ"א סעי' ז' דאם פירש אסור ע"ם בש"ך ס"ק כ"א ע"ם.

כתב בש"ע י"ד סימן ש"ט סעי' ב' וכי"ד לרימת האוזן שנפגמה בחסרון מן התנוק כו' וכתב ב"מ ס"ק ד' התנוק שפרשה מזרע פורש"י גדר האמצעי שבאוזן וכו' ואין לדברים אלו הבנה. והנה לריתו באוזן דגדי שבתוך האוזן יש כמו גיד גבו מקיף את האוזן בתוכו ואח"כ סמוך לנקב שבראש יש מקום גבוה. והנה אין לומר דהסחוס מתחיל ממסוך לנקב דהא אמרו בבכורות דף ל"ה מותר להטיל מים בבכור קודם שי"א לאויר העולם אמר רבא גדיה באודני' אימרא בשפויתי' ופירש"י גדי אזניו ארוכות וקודם שי"א כל ראשו נרדף אזניו ויכול להטיל מים כל זמן שלא י"א כל ראשו אינו כילוד וע"ם בתוס' ואתו מקום הסמך לנקב הי' אפטר לראות עד שיו"א רוב ועוד דאם נפגם שם באותו מקום הגבו' בתוך האוזן אינו מום שנגלו ע"ם בדרך ל"ז ואם נפגם כל האוזן עד שם וגם שם נפגם בחגיגה פסוק אינו משמע בן בגמרא שיהא הסנימה גדולה ועוד דסחוס הוא לשון דבר קשה קצת כמו ראשי פנסים והסחוסים ויש אינו קשה יותר מכל האוזן וכן משמע שם בתוס' ד"ה גדי' באודני' שכתבו בראש האוזן ע"ם פירש בראש האוזן שעושה שם מום אין לו לחוש שמה י"א ברב ראשו וזכר, ובהמורה דף כ"ד פירש"י גדי יול"א דרך זדעיו ונראה אזניו והטלה פיו יול"א תהלה. ולפי' לא מוכח כלל ויותר נראה בפירוש דהבא דאמרו בבכורות איכא דאמרי' אימרא נמי באודני' אומר דרך זדעיו נסק ע"ם ולפירש דפירש בהמורה אמאי לא אמרו נמי גדי' בשפויתי' לא ואפטר דהא נקט ויה"ה לאידך (או דאין דרך גדי' ללאה דרך פיו, ודוקא דמאי שנא כמו בדרך אמרא להתהפך כך דרך גדי' להתהפך), וגם אין לומר שממקום הגיד מתחיל הסחוס דהא אין חילוק כלל בין מה שלמעלה מן הגיד או למטה הכל קשה כסחוס. (ואפטר דשים ממקום הגיד מתחיל להתקפות יותר דכל מה שנהקרב לגד הראש הוא מתקשה יותר) ובמשה ובגמרא לא נזכר כלל הנוך אלא חסחוס בדרך ל"ז נפגמה אזניו מן הסחוס אבל לא מן העור אלא משום דהנוך וחסחוס הכל אחד דמקום הסחוס נקרא הנוך לכך כתבו הכל הנוך וכ"כ בעור וכלד לרימת אוזן שנפגמה בחסרון עד שהחגור בה פסוק מן הסחוס פירש התנוק ולא העור ששפת האוזן עכ"ל. ומוכח בגמרא דהמקום שרושעין בו העבד הוא המקום שנעשה בו מום ע"ם בבכורות דף ל"ז דמקשה הגמרא מהא דאמרו נקבה מלא כרשינה מהא דאמרו גבי עבד במלה הי' רושעין ואמרו לו א"כ האין עבד כהן נעשה בעל מום הא אין רושעין אלא בגוף של אוזן ופירש"י במלה אלו' האין עושה בעל מום הא הדר ברי' בגבי' של אוזן שהוא סחוס עכ"ל וכן פירש"י. במתני' אבל לא מן העור דהדר בריא והאי עור היינו אלו' רכה של אוזן ע"ם משמע דהכל מקום אחד ובעור הדר בריא לא הוי מום ובסחוס שהוא קשה לא הדר בריא והוי מום, ובקדושין דף כ"א פירש"י במלה ולא בתנוך האין נעשה בעל מום הא הן נפגמה אזניו מן

הסחוס ולא מן העור ע"ש משמע דפגמה ונקבה הכל במקום אחד בסחוס, וברמז"ס הלכות
עבדים פרק ג' בהב ומוקב את אוזן הימין בגופה של אוזן ובהב הב"מ בגופה של אוזן בתוך
ולא בצבר משמע דאין לזה מקום מיוחד בתוך האוזן לומר דוקא בלוחו מקום הוא התמוך
דא"כ הא"ך סה"ה רמז"ס וכי דוקא המקום המיוחד ההוא נקרא גופה של אוזן ולא כל האוזן
וכן בגמרא לא אמרו אלא בגופה של אוזן אבל אי לא ממעטין אלא אלו' יחא דלא מקרי
גופה של אוזן כמ"כ כתובות דף ה' מפני מה אוזן כולה קשה ואלו' רבה משמע דהא ממעטין
אלא האלו' שהיא למטה והעפ"י שיש עוד כך סביב כל האוזן כמ"ש בקרבן אהרן אשר
דאין המקום ההוא ראוי לרזיעה אלא לזם האשם שהוא דבר מועט.

תם הכרך הראשון שבת לאל אחרון וראשון.

השממות.

- דף 5 בבאר יעקב שורה 5 ובשבת פ' מפנין גדולה הכנסה לאורחים וכו' ש"ך לדף 4
שורה 4 על מאמר המדרש לפי שהי' אברהם משמש לאורחים.
דף 20 שם שורה 15 והעפ"כ אפשר שישתכן ע"י הגזייה חסרו החיבות ואף שלפי דברי
הרופאים יכול להזיל הגזייה וכו'.
- דף 50 שם שורה 17 אם נמול בזילה לריך לחזור ולהטיף ממנו ד"ב ביום מלו בתוך חי'
וביום יא' חסרו החיבות אך לדברי הש"ך משמע דבחול לריך להטיף דם ברית וכו'.
- דף 67 בפנים שורה 15 יונק. תיטוק והולך עד י"ב חדש ובנקבה כ"ד חדש חסרו החיבות
ובש"ס לא חלקו בין זכר לנקבה.
- דף 101 בטעם הב' מה שמנגן המוהל הסיכה ביום המילה המתחלה אמרין במס' ר"ה בפסח
נולד יחא חסרו מפי הרב המושלג מו"ה ישראל דוד לעוועטאהל כ"ג.
- דף 112 בפנים שורה 13 דשבה לאו זמנה הוא חסר חיבה אף שכבר התפללו וכו'.
- דף 127 בבאר יעקב שורה 12 עירובין י"ב. ב"ר פי מ"ח, שמוה רבה פי' י"ט סי' ד' הנחומא
פי' לך וכו' ש"ך לשורה 19 איך לוי געזיד לבא א"א יוסב על פתח גיהנם וכו'.
- ובס סנהדרין ק"ו ע"ב סוטה דף כ' ע"כ כתובה קי"א ע"א מילקוב תהלים רמז תרפ"ע, והעפ"ג,
יורשלמי פ"ד דשבוטות, שו"ת רדב"ז סי' תרמ"ז ש"ך לשורה 4 איתמר קעני ישראל
מאימה באים לעולם הבא וכו'.

מפתחות מן הדינים הנמצאים בהספר.

- פתח דבר מאת המוציא לאור דף VII.
מכתב מאת הרב החכם מוה' יואל מיללער
כ"ץ דף XII.
להביא הרם וכשמים למילה דף 4, 18, 4.
מצות בקור חולים. דם מילה הקב"ה שומרו 5.
כל מי שאינו מהול אינו יבול להביט
בשבינה 6, 7.
הראשונים לא היו נשבעים אלא במילה 7, 7.
כל מי שאינו מהול נקרא בעל מום 8, 8, 4.
יום ג' למילה הנמול הוא מסוכן 9, 9, 3.
דין מילה בדרך 9, 9, 4, 56, 1.
גדולת המילה 10 — 13.
מילה מבטלת תפלה בצבור 11, 11, 3.
אבל לא תפלת המוספין 128, 4.
מילה קודמת לקרבן פסח ומי"מ 12, 5.
בזכות מצות מילה נוחלים העולם הבא 14, 4, 14.
הלכות מילה 15 — 25, 115 — 119.
במרבך היו מליץ ולא פורעין 16, 5, 17, 4.
ביאור עמי"ש במדרש תן חלק ל' וגם לח' 17, 4.
דין ליתן הערלה בעפר 16, 1, 18, 3.
מה שנוהגין לחתוך קצת מן הערלה ולתקן
בפריעה 19, 1. מילה דוחה צרעת 31.
מנהג להביא כוס יין למילה 21, 1.
אם המציצה היא חיוב 20, 1, 21, 1.
תחבושת למילה 21, 2, 33, 4.
מילה דוחה שבת 22, 30, 109, 111-112.
מי"מ מליץ בסכין של ברזל 23, 4.
אם נאבד או נשבר האיזמל בשבת 24, 193.
- אם יום ב' אחר המילה דינו כיום א' להקל בו
242.
מהול ששכח להביא את האיזמל מע"ש 23,
3, 24, 109, 1, 193.
במקום שנוהגים לשאת את הסנדקית לבהכ"נ
ואם המילה בשבת 24, 5.
שבת היא אות מורה על חידוש העולם 26, 2.
לא נתנה מצות פריעה לא"א 28.
דין למול בטלית ותפילין 28, 1.
בזכות המילה נכנסו ישראל לארץ 29, 2.
רחיצת המילה בשבת 32, 1, 193.
מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת 33.
ספק ואנדרונינוס 34, 6.
נולד מהול 35, 1, 120, 1.
אם מל ולא פרע 35, 1.
אם נמשך ערלתו של נולד מהול 35, 1.
אם מכרכין על השפת דם בנולד מהול
35 — 38, 1.
נולד מהול והעור העליוני חופה העטרה 35, 1.
אם מחללין שבת על תינוק טריפה למולו
35, 3.
ערלה כבושה 36, 1, 38, 120.
מי שלא מל מעולם אם מותר לו למול
בשבת 37, 1.
אבי הבן שלא מל מימיו אם מותר למול
את בנו בשבת 194.
מי שלא עשה הפריעה מעולם אם מותר לו
לפרוע בשבת 194.
ספק בן ח' בשבת, וכן ודאי בן ח' בשבת 39.

- בן ד' וראי בשבת 40, 41, 1.
 גולד בין השמשות של ע"ש 42, 3, 44.
 מעה בין ב' תינוקות בשבת 44, 113, 193.
 אם מברכין ברכה א' על ב' מילות 44, 4, 45.
 דין קטן החולה 45, 1, 46, 1, 113, 127.
 ציצין המעכבין 46 — 48.
 תינוק שהיה הגיד שלו שסוע לארכו 48.
 קטן שהוא בעל בשר 49, מילה ביום 50, 1.
 אם שכחו או נאנסו ולא מלו את התינוק
 ביום ה' קודם שקיעת החמה 50, 2.
 אם שכחו או נאנסו ולא מלו את התינוק
 בע"ש קודם שקיעת החמה 50, 2.
 מילה שלב"ז אם מותר למול בלילה 50, 1.
 אם נעשתה הפריעה בלילה 51.
 אם מותר למול לכתחלה בלילה כדי לעשות
 מצוה עוברת 51.
 אם מלין בזמנו ספק ב' ספק בח' 51.
 אם מלו תוך ח' מפני פ"ג אם צריכין למולו
 ע"י הכשרים דוקא 51.
 אם מותר לעכב מילה שלא בזמנה להנאת
 קרוביו 51, מלו תוך ח' 51, 297.
 אם מותר לאחר את המילה עד לאחר הצות
 כדי שיהיו עשרה על הסעודה, שם.
 קטן סומא אם אביו חייב למולו, שם.
 מי פסול למול 52, 1 — 4, 121.
 אנוס א' היה מוכרח להגיד שם המוהל
 שמהלו וכי' 51, 1.
 מהו עיקר המילה לענין הפסול 52, 1.
 ביאור עמ"ש בנמרא מילה בעכו"ם כשר, שם.
 אם מחלל שבת מותר להיות מוהל, שם.
 מי שהרנ את הנפש ועשה תשובה אם מותר
 להיות מוהל, שם.
 אם אשה כשרה למול 53, 1 — 2, 121.
 מי שמתו אחיו מ"מ אם כשר למול 54, 2 — 3.
 אם חייב לתת בנו ביד מי שאינו מומחה
 כדי למולו בזמנו, או לעכב עד שיבא
 מוהל מומחה 54, 6.
 מילה בדרך 56, 1.
- דין מלין במקום זכרות 55, 2.
 דין קטן נולד אדום, ירוק 56, 3.
 דין מלין בבקר 47, 2, 113.
 תינוק שלא קשרו טיבורו ויצא דם 57, 1.
 אשה שמלה ב"ב ומתו מ"מ 57, 1.
 מי שמתו לו ב"ב מ"מ ואח"כ נולד לו א'
 ומלו אותו והי אם חייב למול את בנו
 הנולדים לו שוב 57, 1.
 איש ואשה שמתו בניהם מ"מ ונתגרשו
 ונשאו לאחרים וילדו בנים אם חייבים
 למולם, שם.
 מי שמתו לו ב"ב מ"מ ומתה אשתו ונשא
 אחרת וילדה לו בן אם חייב למולו, שם.
 תינוק שמתו אחיו מי"מ אימת מלין אותו, שם.
 זריזין מקדימין למצות 58, 1.
 דין להדליק נרות בשעת המילה 59, 113.
 230 — 231.
 מקום הראוי להכין כסא של אליהו 59, 3.
 113.
 מנהג שהסנדק יטעום מכוס של ברכה 59, 3.
 האב והמוהל כשמברכין צריכין לעמוד
 59, 3, 113.
 טעם ביאת אליהו לברית מילה 60, 113.
 ענין כסא של אליהו 231 — 246.
 לעמוד הכסאות ג"י אחר המילה 60, 113.
 דין מילה בעשרה 61, 3, 62.
 מהדרין את המילה 62 — 63, 114.
 במקום שיש מנהג שמכבדין את הב"ב
 בעליות ס"ת וב"ב הוא חולה ואחיו רוצה
 לזכות במצוה במקום אחיו 62, 1.
 אם המוהל או הסנדק יכולים להפסיד להקחל
 הפסד בחיובם לעלות לתורה בחנם 62, 1.
 אם היו בשבת ב' חיובים אבי הילד, וא'
 יאחרצייט והב' הוא איש נכבד מן הא'
 מי קודם למי 62.
 ב' ב"ב שיש להם ס"ת ואבי הבן וחתן
 בבה"כ מי קודם למי, שם.
 ב"ב שנקרא לתורה ועלה אחר ובורך, שם.
 אשה א' באה מעיר אחרת וילדה בן ביום

- למי נותנין לטעום מכוס של ברכה בת"ב 76.
 מילה ביום תעניתו של אב ואם 76, 2.
 מנהג להטוף מכוס של ברכה בפי התינוק
 76, 3, 98, 9, 111.
 דין מוהל שחל עליו אבילות 76—77, 2—4.
 אם אבי הבן הוא אונן. ב"ב אונן. שם.
 מעמי ברכת המילה 78.
 מוהל אם יכול לשחוש 78, 3.
 מילה אם צריכה כוונה 79, 2.
 ברכת המילה מברכין עובר לעשייתו 79, 4.
 מ"מ מברכין על המילה ולא למוד 80.
 130—131.
 מעלת התפלה מכל שאר המצות 80, 2.
 דין אבי הבן מה מברך 80.
 מצוה לעמוד בשעת המילה 81, 2, 131.
 ברכת להכניסו אימת מברך 82, 2, 83.
 אם אבי הבן הוא המוהל מה מברך 85, 4.
 אם מותר לאב שהוא מוהל לתת בנו לאחר
 למול 85, 1.
 ברכה אחר המילה 86, 113—114.
 נוסח הברכה לתינוק יחום 87, 4—5.
 פירוש ברכת המילה 88—97, 102—105.
 131.
 דין אם צריכין להסיר ערלת נפלים 93.
 126—128, 157 סי' י"ג.
 אם מברכין הברכות על מילת ממזר 93, 4.
 דין לקרוא שם לתינוק ביום המילה 94.
 243—257, 296, 298.
 ביאור על מילת ברית 94, 1.
 טעם למנהג שאומרים לחיים בשעת שתיית
 יין 99.
 כל הגאולות אינם באים אלא בזכות המילה
 99, 102.
 המוהל יורד לפני התיבה ביום המילה 101.
 טעם לאמירת הודו לה' כי טוב במילה 104, 1.
 מנהג שאבי הבן מברך ברכת הגומל להצלת
 היולדת 104—106.
 המל צריך לכון בברכתו להוציא את
 הפורע 109, 3, 297.
- ה' ונעשה א' מתושבי העיר ב"ב, ובע"ש
 נולד לא' מבני העיר ב"ו מי קודם לעלות
 לס"ת. שם.
 המוהל לובש בגדי שבת ביום המילה
 64, 1, 114.
 מנהג להושיט התינוק מיד ליד כדי שיוכו
 רבים במצוה 64, 3.
 טעם מ"ש ברוך הבא כשמביאין התינוק
 למילה 64, 4, 114.
 מנהג שהסנדק עושה משתה כליל המילה 65.
 אין מומינים לברית מי שיודעין בו שלא
 יבא 65, 1.
 אין כופין את בעל הסעודה ליתן יותר מכפי
 יכולתו. שם.
 טעם מצות הסנדק 66, 6, 122.
 אבי הבן עושה משתה ביום המילה 67, 122.
 אשה אינה חייבת למול את בנה 67, 4.
 טעם המצוה למוהל 68, 5, 123.
 בסעודת ב"מ א"א שהשמחה במעונו 68, 3.
 דין תפלה ביום המילה ותענית ציבור
 68, 1, 71, 123.
 ביאור עמ"ש וששון זה מילה 69, 4.
 מנהגים הדור מצוה הם 69, 5.
 עיר שיש בה ב' בתי כנסיות לענין תחנון
 70, 3.
 מ"מ או' למנצה במילה 296.
 א"א תחנון במילת יתום 71.
 אם המילה היא בבית א"א תחנון בבהכ"נ. שם.
 אם מלין בבהכ"נ ובעזרה מתפללין ג"כ
 לפניו ולאחריה כמה תפלות א"א שם
 תחנון. שם.
 א"א תחנון כשמטיפין ד"ב בנולד מהול. שם.
 אם המילה היא בבהכ"נ הישן א"א תחנון
 בשאר בתי כנסיות העיר. שם.
 כן שפחה שנמול לה' א"א תחנון. שם.
 אם מותר לטעום מכוס של ברכה בתענית
 72, 74, 125—128.
 שיעור טעימת הכוס של ברכה 72, 4.
 אם מברכין על הכוס בת"צ 73, 2.

- מצוה לעשות סעודה בלילה שלפני המילה
174.
- מצוה לעשות סעודה ביום המילה 174.
- מנהגי יהודי איטאליה 176--177.
- מנהגי יהודי ירושלים 177—178.
- חלופי המנהגים בין בני בבל לבני א"י 178.
- מנהגי יהודי מצרים 178.
- מנהגי יהודי ערב 179.
- מנהגי יהודי אפריקא 179.
- מנהגי היהודים בארצות הברית 180.
- מנהגי יהודי תימן 181—184.
- פריעת מילה באיזה זמן נתקנה 184 - 185.
- דין הפריעה 184.
- במה פורעין 185—187.
- נזרות על המילה 187—191.
- שוית על ענין הב"ב התינוק ואבי הבן 192.
- אם מותר למוהל לבקש שכר עבור טרחתו
193.
- מילה בצרעת אם דוחה שבת 193.
- אם מותר לטלטל הערלה בשבת אחר שזרקה
מידו 193.
- אם מותר להביא התינוק בשבת למילה ע"י
זה עוקר וזה מניח 193.
- אם מותר לשתות מכוס של ברכה בשבת
בבהכ"נ 193.
- אם ב' מוהלים מותרים למול מילה א'
בשבת 193, 291.
- אם מותר לטלטל סכין של מילה ע"י ככר
או תינוק בשבת להצניעו 194, 293.
- מי שמל בשבת ולא היה יכול לעשות
המציצה ובא אחר ומצין 194.
- מי שנדוי לא' ונולד לו בן אם מלין אותו 194.
- אם צריכין לבקש מן הממשלה שיתנו רשות
למול את בן הפוקר 194.
- תינוק שנשבה בין הגוים ונתגרל ונשא
מומרת והוליד בן ומלו אותו א"צ להטפת
ד"ב 194.
- משומד שנולד לו בן מישראלית אם מלין
אותו בשבת 194.
- דין שצריכין לכסות ערלה בשעת ברכה
110, 1, 135 - 136.
- דין פדיון הבן 110, 3.
- אם מברכין שהחינו בשעת הפדיון 110, 4.
- נולד קודם יציאת ג' כוכבים 112, 1.
- נולד סמוך לחשיכה והיה נראה יום, שם,
נולד ביום ב' דר"ה לאחר שקיעת החמה
ונראה שהיה חצי שעה קודם צה"כ, שם.
- נולד קרוב ללילה ויש הכחשה בין עד לעד
שם.
- מצוה להתפלל על התינוק הנמול 113—114.
- מצוה שהאב והמוהל והסנדק יטבלו קודם
המילה 114.
- מילות שאינם דוחים את השבת 119, 193.
- לידע מתי הוא לילה 120.
- אשה א' מיחה ביד בן הורגה למול את בנה
אחרי מות בעלה 121, 2.
- שמעון מוחה ביד ראובן אחיו הצעיר שלא יהיה
מוהל ונתרצה בזה ועתה חזר מדבריו 221.
- אם המיו או אחיו קודם למול את בנו 122.
- אם לא נעשה הפריעה כדן אם צריך לתקן
כ"ז שלא נרפא החתוך 122.
- אם המילה אינה כראוי והרופא אומר שצריך
לעשות לו אפעראציאן, שם.
- מי שמתענה תענית דתשובה אם מותר לו
לילך לסעודת מצוה 124, 1.
- אם מותר לתקן צפרניו בשבת ע"י גוי
לעשות פריעה 24, 2, 194.
- תינוק בן ט"ח שנולד מת אם מותר לקברו
בי"ט 127.
- קטנים אימתי באים לעולם הבא 127, 2.
- דין אם לשעום את התבשיל בתענית 128.
- רמזים על המילה 131, 260.
- דיני נשים המתגיירות 136.
- מנהג לעשות סעודת זכר בליל שבת שלפני
המילה 147, 298.
- מנהג לעשות משמר לתינוק בלילה שלפני
המילה 148.
- סדר משמרת הבן 151 - 173.

- ישראל כשר שנולד לו בן ממומרת אם
 מלין בשבת 194.
 אם מותר למול ולפרוע את בני הקראים
 194—195.
 אם עלמה בתולת ישראל נאמנת לומר
 שילדה בשבת 195.
 אם מלין בנה של אלמנה שאמרה שמהודי
 נתעברה 195.
 אם מותר למול ממזר בשבת 195.
 אם מל בשבת מילה שלביו אי"א ביה כ"מ
 דאמר רחמנא לית אי עביד לא מהני 195.
 אם יצא הגורל למוהל שימול ילד אי ומת
 קודם המילה אם נדחה מלמול עוד 195.
 אם מלין בן של ישראל מנכרית 195.
 אם מלין בן מגוי שנשא בת ישראל ע"פ
 חוקי המדינה. שם.
 אם מותר למול את העכו"ם. שם.
 אם מותר לעשות הפריעה לעכו"ם. שם.
 אם מצוה לישראל למול את בני ההנריים 196.
 ענין טומטום ואנדרוניגוס 196—202.
 שנויי הבריאה 202.
 כה הרמיון פועל בלירה 202.
 מילה נוהגת גם בשאר האומות 203—209.
 אם מותר לחקור אחרי טעמי המצות 209—210.
 טעמי מצות מילה 211—220.
 מעלות וסגולות היוצאות מקיום המילה
 220—221.
 ענין המוהל 211—227. הנהגת המוהל 227.
 דברים המעכבין את המילה שם.
 בלי המילה. מעשי המילה 136—143. 228.
 עצירת הדם 228.
 אם קטן מותר להיות סנדק 229.
 אם אמר לא' שיהיה הוא סנדק לבנו אם יכול
 לחזור בו. שם.
 ענין הסנדק 236—241.
 אם מותר להבעל לקבל התינוק מאשתו
 היולדת ע"ג ב' כסתות 240.
 מי שנדר בחלום נז"ש שלא לילך בבית בעל
 ברית אם מותר לו לילך. שם.
- ראובן הבטיח ללוי שיתן לו בנו למול
 כשיבריא ונסע לוי מהעיר וברעתו היה
 לחזור על זמן הנועד ובחך כך נתן ראובן
 למוהל אחר ובאו שניהם ביום א'. שם.
 יעקב נתן בנו לראובן ואח"כ נתן לשמעון. שם.
 ראובן נשבע לשמעון שיתן לו בנו למולו
 ואח"כ בקש ממנו שימחול לו שבעתו
 והבטיח לו מחדש שאם תלד אשתו עוד
 זכר יתננו לו ומתה אשתו ונשא אחרת
 וילדה לו ב"ז. שם.
 מי שנתן בנו למוהל ת"ח למולו, ושוב נולד
 לו בן אחר ומיאן לתת לו. שם.
 מי שנדר אם תלד אשתו זכר יעשה משתה
 לרבנן ולא פ"י לכמה. שם.
 מי שכבדוהו במצות סנדק ואביו מוחה בו. שם.
 אם מותר לתת ב' בנים לסנדק א'. שם.
 אם מותר לצאת מן התחום למול תינוק ב"ש
 ב' ש"ג 242.
 אם מותר למוהל לערב ב' תחומין ביי"ש שחל
 בשבת. שם.
 ענייני גרים וגוירי צדק 111. 135. 278.
 אם מותר ללמוד את הבא להתגייר קודם
 גירותו 282.
 אם מקבלין הכותים בזמן הזה. שם.
 איש מישראל שנורקה בו מינות ובניו רוצים
 לחזור לדת ישראל אם מקבלין אותם. שם.
 מוהל א' רצה למול את הגר ובא אחר ומלו
 שם.
 גר, וכן תינוק שחלה והבריא אם מלין אותם
 בתוך ג"י לשבת. שם.
 גר שמל עד שלא נתגייר, וכן אנדרוניגוס
 אם מברכין על מילתן שם. 36, 2.
 גר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שנולד מהול
 אם מברכין על מילתן. שם.
 אם בני האנוסים כשהורו לדת ישראל
 מברכין שהחינו על מילתן. שם.
 גר שמל וטבל והדר לגיותו וחזר א"צ טבילה
 שם. גר שמל ולא טבל. שם.
 אם טבלה הגיורת רק בפני נשים. שם.

- נכרית מעוברת שנתגיירה אם מלין בנה בשבת. שם.
- ביאור עמ"ש בש"ע י"ד ס' רס"ו אנה עברי פלגא דמצוה 287.
- אם מותר לעשות סעודת פדיון הבן בחולו של מועד 291.
- ביאור עמ"ש בשבת ק"ל ר"א אומר אם לא הביא כלי מע"ש 293.
- אם מותר להצניע האיזמל בשבת 293.
- תינוק בכור חולה ולא נתרפא עד יום ל"א שם. 301.
- מי שנולד יום א' בהרש הט' 298.
- אם האב אינו בשעת מילת בנו אם יאמר תחנון 70, 3. 298.
- ביאור עמ"ש ב"ד ס' ש"ה בן ח' שהוציא ראשו. שם.
- אשה שהפילה תוך ב"ח. שם.
- אם מלין תוך ג"י לשבת 302.
- ביאור עמ"ש ב"ד ס' ש"ט לענין צרימת אוזן בכור 303.
- אם האב חייב למול את בנו בעצמו 257.
- אם מותר לאב שהוא מוהל לתת בנו לאחר למול. שם.
- המל את בנו יברך על המילה או למול. שם.
- מוהל שחתך הערלה ובירך ואח"כ פרע. שם.
- נוסה ברכת כורת הברית. שם.
- אם מברכין שהחיינו במילה. שם.
- אם בירך שהחיינו בשעת מילת בנו אם יברך ג"כ בשעת פדיונו 258. 299.
- גדול הנמול מה הוא מברך. שם.
- במילת יתום ואבי אביו הוא המוהל מי מברך להכניסו. שם.
- אם נולד לו תינוק בשבת ונולד לו תינוק ביום א' אם יברך על הנמול בשבת להכניסו. שם.
- ברכת אבי הבן קודם או לאחר המילה. שם.
- אם די בטעימת הנמול מכוס של ברכה. שם.
- היכן מצניע החיוב להביא כוס יין במילה. שם.
- במילת תאומים אם האב והמוהל מברכין ברכה א'. שם.
- תאומים ואחד נורד מהול אם די בכרחה אהת. שם.
- ברכת בפה"ג ואשר קידש מי מברך. שם.
- אם אשה מבכרת הפילה אחר ב"ח לאחר סילוק הווסת 259.
- אשה א' ילדה ב"ח מת או שפיר מרוקס. שם.
- אשה הפילה אחר מ"י לטבילתה שפיר שם.
- אשה א' היתה מחוקת עצמה למעוברת ואח"כ בא לה שפעת דמים ואחר עבור שנה ילדה ב"ח. שם.
- אשה א' הפילה תוך ב"ח לטבילתה. שם.
- אם הפילה חתיכה ואין יודעין אם היה מרוקס. שם.
- אשה הפילה חתיכה לח' שבועות אחר הטבילה. שם.
- אם אנוס חייב לפדות א"ע. שם.
- אם אינו יודע אם הוא חייב בפדיון או לא. שם.
- אם הרש שאינו שומע ואינו מדבר חייב לפדות את בנו. שם.
- תינוק בכור חולה שלא נימול והגיע זמן פדיונו ועדיין הוא חולה אם פודין אותו בזמנו. שם.
- אם פודין בכור בשבת 260.
- בפורים. שם.
- אם מותר לאב שהוא בכור לאכול על סעודת מילת בנו בע"פ. שם.
- אם מותרין הבכורים לאכול בע"פ בסעודת ב"מ שלא בזמנה. שם.
- אם חל הפדיון ביום א' דר"ה 261.
- תינוק נולד בליל מוצאי שבת יום י"ד אדר אם מותר לפדותו בע"פ. שם.
- אם נולד הבכור יום ה' שעה ב' אחר חצי היום ובשבת הרביעית מת הבן אם חייב בפדיון. שם.
- אם נפטר הישראל בנתינת התי' סלעים בע"כ של כהן. שם.
- כל מתנות כהונה אין נותנין לכהן אלא דרך גדולה וכבוד. שם.

- אם מחייב לתת ה' סלעים רק לכהן א'. שם.
 אם הכהן מותר להחזיר דמי הפדיון. שם.
 כהן שיש לו יאהרציט על אב או אם ביום
 שניתן לו בכור לפדות ונהוג להתענות אם
 פטור מלהתענות 252.
 אם מותר לאכול בשר ולשתות יין על
 סעודת פדיון בכור משנכנס אב. שם.
 אשה שיש לה פדיון בנה בתוך ימי אבלה
 אם מותרת ללבוש בגדי שבת. שם.
 אם מותר לפדות בכור בתוך ל' ע"מ שיחול
 הפדיון לאחר ל'. שם.
 אם החזיר הכהן דמי הפדיון תוך ל'. שם.
 בכור שנולד ל' חדשים וחששו למולו עד
 אחר כלות ב' חדשים אם חייב לפדותו
 בזמנו. שם.
 אם עברו על בכור ל' ואין שם כהן אם
 יוכל להפריש חמש סלעים ולברך. שם.
 בכור שמת בתוך ל' אם חייב לפדותו. שם.
 אם מברכין שהשמחה במעונו בסעודת
 פדה"ב 263.
 אם נופין את האב לפדות את בנו. שם.
 האב הפודה את בנו וכן מי שפודה א"ע
 מאי מברך. שם.
 צורבא מרבנן בוכרא ברא דכהנתא הנשאת
 לישראל ואיתיליד ליה בוכרא מישראלית
 אם יוכל לפטור א"ע מפדיון בנו 263.
 בן ישראלית שנולד מגוי ואמו לוייה ולקה
 בת לוייה שילדה מגוי מאי דינס לענין
 פדיון. שם.
 בכורים שנולדו מפנויות שילדו מן הנכרים
 אם חייבים בפדיון. שם.
 אם יכור האב לעשות שליח לפדות את בנו
 שם.
 אם פדה את בנו ואח"כ נודע שהכהן הוא
 בן גרושה או בן חלוצה 265.
 אם פדאה האשה מנכסי בעלה. שם.
 אם יכור האב לפדות את בנו אם אינו
 דביתו 265. 301.
 אם הכהן יכול לעשות שליח לפדות עכוורו. שם.
- אם האב יכול לפדות את בנו ע"י שלוחו
 של כהן. שם.
 אם יוכלו לפדות בכור יתום ע"י ב"ד שיוכו
 לו לפדות בממונו 266.
 בכור יתום אם צריכין לתלות עליו טס ולכתוב
 עליו שאינו פדוי או אם צריכין לפדותו
 עכשיו. שם.
 מומר ומומרת שנולד להם בן בכור אם יכולין
 לפדותו ע"י שליח. שם.
 אם נתנו לכהן חפץ במתנה גמורה לפדיון. שם.
 אם לזה הכהן מן אבי הבן הים בתוך ל' י'
 ע"מ שיחול הפדיון בזמנו. שם.
 אם נתן לכהן משכון כרי חמש סלעים 267.
 אם מותר לפדות את הבכור בשטרי המלוכה
 שם.
 שיעור חמש סלעים. שם.
 אם עושין סעודה בשעת פדיון. שם.
 אם מותר לרחות זמן הפדיון ליום אחר. שם.
 חתן שנשא אשה בע"פ והוא בכור אם חייב
 להתענות 268.
 אשת כהן ילדה ביז והמילה חלה בשבת
 ובליל שבת מת אחד בשכינתה אם נופין
 לקרובים שיוציאו את המת מן הבית. שם.
 טעמים ורמזים על מצות מידה 260.
 מעם למה צוה ה"ת למול לה"י דוקא 269.
 מילה בתענית בה"ב 270.
 מילה בתענית שנרחה ליום ה' מקודם 242.
 מילה בע"ש 270. מילה בשבת 271.
 אם צריך לחלוץ התפילין קודם מוסף 242.
 מילה בשבת ר"ח 272.
 מילה ברי"ח. שם.
 מילה בדי' פרשות. שם.
 מילה בפורים 241. 272.
 מילה בע"פ. שם.
 מילה ביום ד' או ה' דפסח או בשבת
 ההפסקה 241. 273.
 מילה בשבת שבין פסח לעצרת 273.
 מילה ביו"ט שחל בשבת 273.
 אם מותר לב"ב להסתפר בעומר 241.

- מילה בערב שבועות 241.
 מילה בשבועות. שם.
 מילה בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה 232.
 מילה או פדה"ב מ"ח אב עד התענית שם. 1, 77.
 מילה בערב ת"ב. שם. 241.
 אם מותר לאכול בשר על סעודת ב"מ בעת"ב. שם.
 אם מותר לרחות המילה שזמנה בת"ב ליום אחר כדי שיוכל לעשות סעודה ביום המילה 241.
 מי שאוכל בתשעה באב אם צריך להבריל קודם 241.
 אם מותר לסנוק ללבוש מלית בת"ב קודם חצות ולברך עליו 241.
- מילה בת"ב 1, 71, 75, 129—130.
 241, 275.
 מי שנמול בנו בת"ב ודחה התענית 242.
 מילה בת"ב שנדחה 1, 77, 275.
 מילה בשבת שלפני ר"ה 275.
 מילה בר"ה 70, 130—131, 242, 275.
 מצוה מילה בזמנה מבטלת תקיעת שופר 242.
 מילה בצום גדליה 276.
 מילה בין כסא לעשור. שם.
 מילה בערב יום הכפורים. שם.
 מילה ביום הכפורים ורחיצת הילד 73.
 3, 74, 125—128, 242, 277.
 מילה בערב סוכות 277.
 מילה ביום הושענא רבה 272, 277.
 ספק מילה בזמנה אם דוחה י"ט ב' שיג 241—242.

הוספות ותיקונים.

ב"ד. יען כי רחוק הייתי ממקום הדפוס ומלאכתי נעשתה ע"י אחרים, ע"כ נמצאו כמה מקומות אשר נלקו כחסר ויתר ושאר שגיאות ומומי הדפוס, ועתה אחרי אשר השגתי את הרשימות מן הס' כתב יד השני השלם אשר בו כתובים הדברים מרי יעקב ורי נרשום המוהלים, ואשר דבר על הכתב יד ההוא החכם הרב ר' נחום בריל ז"ל בספרו השנתי (Jahrbuch) ח"ט אשר לו צר מ' והלאה' אבוא למלאות את החסרון הזה בספר "זכרון ברית לראשונים" ח"א. — ואביעה תודות לחרב הנאון מהר"ר אליעזר ליפמאנץ פרינס הי"ו בפפ"ד אשר העירני ושלה לי את גל השינויים ואת כל אשר חסר בכ"י אשר הדפסתי, ואקוה כי הקוראים הנכבדים ידינו אותי לכף זכות, ושכרם יהיה כפול מן השמים ונוכה לראות בשמחת ירושלים אמן.

בטוב נדא אתחיל לכתוב מנימוקי רבינו נרשום המוהל מנרמיוא זצ"ל. דרשתי וחקרתי וכתבתי זה ספר סדר הלכות המילה מן המשנה ומן הגמרא ואחר מדרש ואנדה כדי להורות וללמד כל איש מבני ישראל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה. תניא נדרים ל"ב ע"ב, ר' שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקבלו עליהם ישראל בשמחה כגון מצות מילה הכתיב בה שש אנכי על אמרתך, וכתוב התם כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו מה להלן ברית אף כאן ברית, מלמד ששמח הקב"ה על אמירה יחידה לקראה אמרות, ואיזה אמירה שנאמרה לברה ושקולה כנגד כל המצות הוי אומר זו מצות מילה שישראל עושין שנאמר ויאמר ד' אליו אל שדי התהלך לפני והיה תמים. (קה"ר פ"א) תן חלק לשבעה וגם לשמונה, תן חלק לשבעה אילו שבעה ימי נדה, וגם לשמונה אילו שמונה ימי מילה. אמר הקב"ה אם שומרת אשה שבעה ימי נדתה כהלכתה אני נותן לה בן ואתה מלו לשמונה שנאמר ושלשים יום ושלשת ימים תשב ברמי טהרה מיד כיום השמיני ימול. (מדרש תנחומא פרשה לך לך סי' מ"ג) כתיב והיה אברהם בן תשעים ותשע שנה וירא אליו ה' וגו' ואמר לו הקב"ה כשבראתי את עולמי היתי מתגלגל בכי דורות עד שתבוא אתה ותיטול את מצות המילה ועכשיו אם אין אהה מקבל את המילה דיו לעולם עד כאן ואני אחזיר את העולם לתוהו ובוהו כמו שהיה ואיני צריך לעולם עוד לכן נאמר אני אל שדי אם אתה מקבל עליך מצות מילה די אני ואתה בעולמי שנאמר ואתנה כריתי ביני ובינך. מסכת נדרים. אמר רב בשעה שאמר לו הקב"ה התהלך לפני והיה תמים אהו רעדה ונודעו כל אבריו, אמר שמא דבר מגונה יש בי כשאמר לו ואתנה בריתי ביני ובינך מיד נתקררה דעתו (ושמח) ואברהם לא היה יודע מהיכן להמול אמר רב חנינא בר פוי (ב"ר פ' מ"ו. דברים רבה פ"ג) רמו לו הקב"ה ואמר לו אומר לך מהיכן וארכה אותך במאד מאד ממקום שהוא פרה ורבה. בר קפרא אומר דרש קל וחומר (גזירה שוה) מעצמו ואמר האילנות מהיכן הם חייבים בערלה ממקום שהם עושים פירות ואף אני ממקום שאני עושה פירות אני צריך להמול. (אגדת בראשית פרשה ט"ז) אמר אברהם להקב"ה ומי ימול אותו אמר הקב"ה אתה לעצמך (בעצמך) אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני מפני שאני זקן ומרתיתין ידי אעפ"כ נטל אברהם ואחו בערלתו והיה אברהם הותך עד שמל את עצמו. מנין? שכך עורא משבח למקום שנאמר אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת כאברם וכו' וזרות עמו הברית וזרות לו לא נאמר אלא וזרות עמו מלמד שהיה אוהו בידו ואברהם הותך לכך נאמר וזרות עמו. וכתוב בסוף הפסוק ותקם את דברך כי צדיק אתה. (מדרש תנחומא מאת בובער פ' וירא דף 86) התחיל

מקלם להקביה ואמר ותתן לי מגן ישעך כשרדפתי את המלכים שנאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך, וימניך כשאחותי את הערלה והייתי הותך שנאמר וזרות עמו הברית, וענותך תרבני שאני יושב ואתה עומד שנא' וירא אליו ד' וגו' כדררש תנחומא פ' וירא אמר רב אחא בא וראה כה אברהם שנתן לו הקביה שטל עצמו וישמעאל בנו וילידי ביתו י"ה ושלוש מאות כמנין אליעזר וכתוב וירק את חניכיו וכל אנשי ביתו ומקנת כספו על אחת כמה וכמה מל אותם ביום אחד שנאמר בעצם היום הזה נימול אברהם הרי עצמו וישמעאל בנו וכל אנשי ביתו נמולו אתו. ביום שנימול אברהם נטל את הערלות ועשה אותם נבעה בביתו והיה נהר דם יוצא מתוך ביתו. קרא הקביה למלאכי השרת בפמליא שלו אמר להם בואו עמי לבקר את החולה שמדת ביקור חולים גדולה היא לפני. אמרו לפניו רבש"ע מה אדם ותדעהו, אדם להבל דמה. . . ? וכי אתה הולך למקום המינופת מקום ששופך דם שקץ ובשר ערלות ילידי ביתו ומקנת כספו וריחו נודף. אמר להם וכו'.

קונטרס השינויים והתיקונים מספר "זכרון ברית לראשונים".

התיבות או המאמרים הנמצאים בכתב יד זה, ואינם בכ"י הני, הם מסומנים בשני הצאי לבנה כזה (. . .). והתיבות או המאמרים הנמצאים בכ"י הני ואינם בכ"י זה הם מסומנים בסימן כזה " . . . ". והתיבות או המאמרים אשר הכאתי מש"ס ואינם בכ"י הני הם מסומנים בסימן זה [. . .]. וכל מאמר נחלק מחבירו בשני נקודות כזה: והרף והשורה במספרים, כגון רף 4 שורה 5 וכו' . . .

רף 4 שורה 5 והייתי, צ"ל והיית: שם עמוד ב' שורה 9, ובקר צ"ל לבקר.
 רף 5 שורה 7 בר"ה צ"ל ביה"כ. שם שורה 17 א' לבקר וא' לערב צ"ל א' בבקר וא' ערב: רף 6 שורה 2 מצות מילה חביבה צ"ל, לפני המקום: שורה 8 וישב לו כפתה צ"ל, "האהל". שורה 8 ושאל באברהם צ"ל, "אבינו": רף 7 שורה 11 שלם צ"ל תמים: שורה 17 (שהיו) נשבעים צ"ל נשבעים: רף 8 שורה 2 וכן עשה יעקב ויוסף, צ"ל יעקב ליוסף: שורה 3 השבע לי צ"ל השבעה לי: שורה 4 שמי שהיה מחוסר, צ"ל מי שהיה מחוסר: שורה 18 ויאמרו עליהם, צ"ל אליהם: שורה 20 לבא עוד כך, צ"ל יבא כך עוד: רף 10 שורה 2 ואותא, צ"ל ואותן: שם שורה 7 צ"ל לפיכך כל העוסקים במצות מילה והעם הנאספים שמה וכו' כאלו קיימו את התורה וכו'. שורה 9 מפני שהיא חביבה שכי"כ הכל, צ"ל חביבה כ"כ שהכל וכו': שורה 11 נדרש, צ"ל ונדרש: רף 13 שורה 3 א"ל, צ"ל אמר: רף 14 שורה 7 האחרונים, צ"ל האחרים: שורה 10 אשריהם בני אברהם, צ"ל אשריכם "ישראל" בני אברהם: רף 15 שורה 3 צריך בעל הברית שיחזיק שוקיו, צ"ל צריך לבעל ברית שיעמיד הירכים שלו: שורה 6 ועוד צריך עד כי טוב לו האורה, צ"ל ועוד צריך שיגביה הבטן מלמעלה כאוחו אל מול פני המוהל כנגד האורה כי טוב לו האורה: שורה 9 יתפוס העור יותר מהצורך, צ"ל יתפוס יותר מראי מן העור: שורה 11 ויצא הגיד מן הבשר והעור, צ"ל ויצא הגיד מן הבשר חוצה, וזה יועיל שיבחין בין הבשר ובין העור: שורה 14 יפה, צ"ל בעל כרחו: שורה 21 וכן אתה מוצא, צ"ל אתה מוצא: רף 16 שורה 2 ויחזיק בחוק, צ"ל ויהר בטוב: שורה 3 ואם נשמת הערלה, צ"ל ואם יארע מולו שישמוט הערלה: שורה 5 קורעין, צ"ל קריעת: שורה 6 של חול

ועפר צ"ל של חול ואפר: שורה 10 ויקרענו הנה והנה וכו' עד בלי חמלה, כתוב בכ"י ה'י', עד שיתגלה כל העטרה או הרוב, וזהו פריעה כאשר נצטוה יהושע בשנכנס לארץ, היכן מצינו וכו': שורה 12 כשיצאו ישראל ממצרים מלך, צ"ל כיצאו ישראל ממצרים, כשמלו כל העם: דף 17 שורה 6 אין אתה יודע, צ"ל אי אתה יודע: כתקנתך, צ"ל כתיקון: שורה 8 זה פריעת, צ"ל זו פריעת: דף 18 שורה 2 המדבר, צ"ל במדבר: שם (וראה) צ"ל ראה: מערלותיהם צ"ל מערלתם: שורה 6 (והדם) בעפר או בחול, צ"ל בעפר הארץ, בחול: דף 19 שורה 1 ראיתי מוהל שעשה פריעה בע"א, דהיינו שהיה מהפך העור, לאחור בלא קריעה, ואני כאשר ראיתי פריעה כזאת והבנתי בעצמי שיכול לבא לירי קלקול וגורם "לדם" שיצא לרוב פשיעתו: שורה 6 (יפה מכמה טעמים) צ"ל זאת הפריעה מכמה טעמים אינה טובה: שורה 11 ע"ש שהעור נקרע לכאן ולכאן חסרו התיבות, נקרא ציצין" ודומה לו וכו': שורה 18 לפי שאין (יכולין) לכונן תכיפת העור בין הצפרנים, צ"ל אבל אני קבלתי לעשות פריעה בין הצפרנים, לפי שאין יודעין לכונן תכיפות העור בין הצפרנים ככה צריך לאצבע שלישי וכו' שורה 20 (כי עור התחתון קשה הוא מאוד לתפוס בו מפני שהוא דבוק לבשר) צ"ל כי מאד הוא קשה לתפוס עוד התחתון מפני דבוק הבשר: שורה 22 והמל (בשבת) תיבת בשבת מיותר היא: דף 20, שורה 1 (וקראו, צ"ל קראו): שורה 4 מציצה (מוצצין), צ"ל מציצה היד: שורה 9 אפ"ה [שרי]: שורה 11 (עושה) חבורה, צ"ל אין עושין חבורה: שורה 12 (דק"ל) דם המילה חבורי מחבר (ובהרם שיוצא) ע"י מציצה נעשה חבורה, ואפ"ה אפילו בשבת (נמי) שרי, צ"ל דם המילה חבורי מחבר, וכשהוא יוצא ע"י מציצה, עושה חבורה, ואפ"ה אפילו בשבת שרי: דף 21 שורה 1 מעבירינך, צ"ל מעבירינך, ובשבת שרי וכן הלכה: שורה 4 תחבושת צ"ל שיקוראין. שורה 6 מלית, צ"ל מלוח: שורה 9 ואם לא שחק מע"ש, לועם בשיניו, צ"ל בשבת: שורה 10 כל (האפשר לשנויי) צ"ל מאי דאפשר לשנות וכו': שם ונתניך, צ"ל ונתן: שורה 11 נתן זה לעצמו וזה לעצמו צ"ל, ובשבת וביז"ט טורפים: דף 22 שורה 4 ואין טורפין (עוד) יין ושמן אלא (נתניך בכל יום) רק שמן בלבד, צ"ל ונתנים על המילה בכל יום תמיד: שורה 5 נקובות, צ"ל נקובים: שורה 8 (וכך) סדר לבישתך, צ"ל וכיצד סדר לבישתך: שורה 15 כדו שלא יבעט, צ"ל יפספסנה: שורה 17 ואלו הלכות לגבי מילה בשבת, ומשנה היא בפרק ר"א דמילה, צ"ל ואלו הלכות מילה לגבי שבת ומשנה היא במס' שבת בפ' ר"א: שורה 28 ואם לא התקין מע"ש, צ"ל מביא אפילו מחצר אחרת, פ"י אם שכה ולא הביא לשם החלוק והסממנושי" נקובים" כורך על ידו: דף 23 שורה 6 ולעשות ברול, צ"ל פ"י לעשות איומל חדש" [משום דסבר כרב אשי דאמר בשבת דף ק"ו ע"א מה לי לתקן מילה, מה לי כלי ועיין תוס' שם]: שורה 9 צ"ל פ"י כמ"י לברות עצים: דף 24 שורה 2 צ"ל נתפורו הסמנים: שורה 3 צ"ל כיון שנשכחו שלא מדעתו: שורה 4 וראיה מה"ג (דשרי) למימר לגוי (למיעבר חרתא) צ"ל שרי למימר לגוי, לצבותי וכו': שורה 8 אשיתוף, צ"ל אשותף: שם אומר לגוי, צ"ל אמור לגוי: דף 25 שורה 15—16 רבה, צ"ל רבא: דף 26 שורה 1 מניל לרי, מניל לרבי אליעזר: דהא צ"ל הא, ועולא צ"ל [עולא] אמר מילה גופה הלכה. [נקאי גם אליבא דרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליו במכשירין, אבל מילה גופה גם אליבייהו דחיא שבת, ומניל

הא? וקאמר עולא הלכה]: (וכן אמר רב אסי הלכה) כן הוא בנוסח הכ"י של הש"ס אקספורד ובש"ס שלנו נשמטה זאת ע"י דקדוקי סופרים שבת דף קנ"ג סימן ס': שורה 4 אתיא אות, צ"ל "דמילה" משבת: דף 27 שורה 5 ולק"מ אי"ג צ"ל ולקמן אמר: [ובש"ס ולקמן אנו תנינן] שורה 10 אף כאן, (נמי): שורה 11 נמי ביה, צ"ל בי נמי: דף 28 שורה 5 (רב) צ"ל ורב אחאי ב"י: שורה 7 (דאי אחר הוא אמרינן) צ"ל "דאי מחד היו אמינא" שביעי וכו': שורה 10 שמיני ימול ואפילו בשבת, צ"ל "שנאמר וביום ואפילו בשבת והלכה כר"י: שורה 15 אלא אפילו פריעת מילה, צ"ל "נמי" דוחה שבת: שורה 21 א"כ מאי שנית, צ"ל "אלא" זו פריעת מילה: דף 29 שורה 4 צ"ל דאי ס"ד: שורה 9 כתקנתך, צ"ל כתקנה: שורה 11 כמו רבו, צ"ל כמו "משה" רבו: ר' יודן אומר, אמר ר"י: דף 30 שורה 11 השבת אחת, צ"ל השבת האחת: דף 31 שורה 2 מניין, צ"ל ומניין: שורה 6 ל"צ קרא, צ"ל הואיל ול"צ קרא: שורה 6 אתיא לה מבינוני [אמר המעתיק זה המאמר אינם נמצאים בב"י הכ"י, כמו שכתב בש"ס שבת קל"ג: אתיא לה מבינוני, מנדול לא אתיא שכן ענוש כרת, מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השווה שבהן שכן נמולים ודוחין את הצרעת, אף כל שנמולים דוחין את הצרעת וכו']: דף 32 שורה 3 עובר מעצמו אותה המראה, צ"ל אותה המראה עובר מעצמו: שורה 5 ובשבת מולפין, צ"ל "עליו" ביד: שורה 12 אלעזר, צ"ל אליעזר: שורה 15 שסכנה הוא לוי, צ"ל "פי" מניעתו סכנה היא לו": דף 33 שורה 4 היכא דלא איברי, צ"ל "לגמרי" ואע"פ שמכה בכשר מעלה ארוכה מהרה, אינה דומה מילה לפי שאין בו כח": שורה 8 איני ירא צ"ל אני ירא, איני מחמיר צ"ל אני מחמיר: שורה 15 מהא דת"ר מעלה מוך יבש, צ"ל "מהא לו המין ביום הג' ואפילו בשבת: שורה 12 (כשחל) בשבת, צ"ל מחממין דת"ר בפרק מילה, מעלה מוך יבש וכו': דף 34 שורה 7 פטריה, צ"ל שרייה: שורה 14 מחללין עליה, צ"ל עליהן: אר"י, צ"ל ואר"י: ל"צ קרא לכתוב ערלתו מאחר שכתב ימול ערלתו (משמע מיעוט ערלתו), צ"ל ל"צ לכתוב קרא ערלתו מאחר שכתב ימול ערלתו, מיעוט ערלתו, משמע ודאי ערלתו דוחה שבת ולא ספק": דף 35 שורה 2 ערלתו ודאי דוחה שבת, ולא הנולד ספק לחי' חדשים דוחה את השבת (מכשירין דוחין). (בנמרא ליתא וכן בכ"י הבי' לא נמצא): שורה 4 ולא נולד בין השמשות, צ"ל "בע"ש" דוחה שבת. בכ"י הבי' אס נולד בין השמשות של מוצש"ק אין דוחה את השבת, וכל בין השמשות נימול לחי' (ואין הדין כן): דף 36 שורה 13 מן תיבת בחול עד ולנולד מהול לא נמצא בכ"י הבי': דף 37 שורה 12 ודאי ערלה היא, חסרו התיבות, דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ורב יוסף וכו': שורה 15 מכלל דת"ק נ"ל אליבא, צ"ל "מכלל אליבא דת"ק נ"ל דרב יוסף סבר וכו': שורה 17 הוא, צ"ל "היא": שורה 19 רב (יוסף) בר נחמני (משום), רב אושעיא, צ"ל "רב יצחק בר נחמני ובנמרא בר נחמן בשם רב אושעיא": דף 38 שורה 9 והמהולים, צ"ל "המהולים": שורה 15 מגולה כולו, צ"ל "מכל וכל". שורה 12 (כ"ש בסוף המסקנא) צ"ל "עד שעמדנו בסוף המסקנא": דף 39 שורה 4 ערלתו ודאי דוחה שבת ולא נולד ספק (לשמנה חדשים ליתא בנמרא). שורה 6 נימא ליה, צ"ל נמהליה ממה נפשך: שורה 13 כמכשירין, במכשירין": שורה 15 דין נולד בשבת לא נמצא בכ"י הבי': דף 40 שורה 9 הנולד לשבעה חדשים וכו'

ומהללין עליו את השבת, כתוב בכ"י הב' ונותנין עליו דין ט' ר"ל דין ב"ט חדשים: דף 41 שורה 2 ופוסר, צ"ל "ואינו פוסר": שורה 6 שערו וצפרניו [שלא נמרו] מוכיחין עליו: שורה 7 שטעו בחשבון, וניל הדברים האלו אין להם הבנה, דהא לדברי רבי אף בודאי בן שמונה ולא טעו בחשבון אם נגמר סימניו אמרינן דבר ז' הוא ואישתהי הוא: שורה 8 ואישתהי היא, צ"ל "הוא". שורה 10 ששהא לוי, צ"ל "שהא לוי" ספיקא הוא מימהל היכי מהלינן: שורה 12 מן התיבה כלומר עד ואינו עושה הבורה, שביריש דף 42 לא נמצא בכ"י הב': דף 42 שורה 1 ספק שמיני כספק שביעי, צ"ל "ספק שמיני ספק תשיעי": שם, בצפורן, בצפורנו: שורה 3 (ואם אין ראה מן) זה הכלל מסורה ביריני הלי"מ, צ"ל זה הכלל מסורת היא ביריני הלי"מ: דף 43 שורה 1 נמול, צ"ל נימול: שורה 9 דהאי דאתא, "ההיא דאתא": דף 44 שורה 2 מכאן אנו, צ"ל כגון אנו: שורה 4 ושבת לאו זמנה הוא לא נמצא בכ"י הב': שורה 5 ואעיג שכבר קבלו עליהם את השבת, חסרו התיבות "לאו זמנה היא": שורה 8 מאבי"ה במנינצא, צ"ל "מעשה היה במנינצא": שורה 10 מה עשו, "היאך עשו": שורה 12 שתי תינקות, שני תינקות: שורה 13 ר"א חייב, צ"ל מחייב: שורה 15 והרי ראוי, צ"ל "שהרי ראוי": שורה 16 טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פסור, "חייב": שורה 22 ואם הקדים ומל את של (אחר) השבת (בשבת) חייב, צ"ל "ואם הקדים ומל את של שבת בע"ש חייב לדברי הכל" פירשי' דלא ניתנה שבת לרחות, שאין לו תינוק שיהא זמנו היום, הילכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות, ולא הי"ל לפעות: דף 46 שורה 1 אישתה, צ"ל "אישתה": שורה 5 איבעי איבעי מעל"ע, צ"ל "איבעי להו אי בעינן מעל"ע": שורה 6 בעינה, צ"ל "בעינן": שורה 11 חלב, צ"ל תרומה: שורה 14 את המילה, חסרו התיבות, בשר החופה את רוב" העטרה: שורה 15 אבינה, צ"ל "אבינא": שורה 18 (ראש) ר"ל רוב: שורה 19 במקום (אחר) צ"ל "במקום אחר": שורה 20 ברובן, צ"ל "ברוב": שורה 23 (שא"ר) שצריך לתקנו, צ"ל "תמיד": דף 47 שורה 9 פירוש, צ"ל "פירש": שורה 17 רוב שרירא אביו, כתוב בערוך בתשובת רב האי גאון ואביו רב שרירא וז"ל: וציצין המעכבין את המילה ובשר החופה את רוב העטרה דאמריהו אמאי אפקוהו בלשון ציצין, כך הוא כל הבשר החופה העטרה אינו נקרא ציצין אלא אם נטל מקצתו ושיר מקצתו הנה מעט והנה מעט נקראו אותן מעט הנותרים ציצין מפני שרומין לסנפירין ותרגום סנפיר ציצין, כמין זירין, "יוצא": דף 48 שורה 1 ותקחני, צ"ל ויקחני, (יחזקאל ה' ג'): שורה 4 ע"ש שנקרא: צ"ל "וע"ש שנקרע עור הפריעה" כמו אונים: שורה 6 שאינם (בקאים במעשה המילה), "שאינם מתקנים בתיקון המילה", ובלבישת זכו': שורה 7 (כשאין העור נקרע כולו) צ"ל כשעושין בתיקון המילה ואין העור נקרע כולו: בפריעתה, צ"ל "כהלכתו": שורה 8 וחופין, צ"ל "שחופין": שורה 12 (שהלכה יש בה חילוק לגבי שבת), צ"ל "ההלכה חילוק לגבי שבת": שורה 15 חזר עליהן, צ"ל "במקומן": שורה 17 פירוש צ"ל "פירש": שורה 22 צ"ל "אבל" אם יודע האומן להעביר "בשבת" אותן שירי" מיעוטי" ע"י שינוי בלבישת זכו' הכל מותר: שורה 26 דהא ד"א, צ"ל דהא אמרינן: שורה 27 מה תחלת מילה התיכת הערלה מעכבת המילה, צ"ל "אם לא מל", אבל אם לא מל כל הצורך. צ"ל "אף" סוף מילה נמי מעכבת: דף 49 שורה 3 אם, "ואם כפי": שורה 7 והואיל דנקט ציצין (בשבת) צ"ל

„בסתם“: דף 50 שורה 1 דין מילה כיום, צ"ל „דין מלין כיום“: דף 51 שורה 5
 כיום, צ"ל „מנין“ ת"ל ובוים: דף 52 שורה 4 וגוי מניל דאסור לו למול, צ"ל
 „לכתחלה“: דף 53 שורה 1 כפ' אין מעמידין (ע"ז כ"ז ע"א), אתמר נמי מנין למילה
 בנוי שהיא פסולה דאמר דרי בר פפא משמיה דרב (אמר) ואתה את בריתי תשמור,
 צ"ל „פירושי“ כל שהוא וכיו': שורה 4 ורי' יוחנן אמר המול ימול „פירשיי המל“ ימול
 מי שנמול וכיו': שורה 11 והכי אשכחן בה"ג, והכי אשכחן בה"ג: דף 54 שורה 4
 דין ישראל, צ"ל „ערל“ שמתו אחיו מחמת מילה: שורה 12 וערבי מהול, צ"ל „וגבעוני
 מהול“ וכיו' אבל הירושלמי וב"ר הולקין בישראל ערל שלא ימול, שנאמר המול ימול
 מכאן וכיו': דף 55 שורה 8 במדרש „בראשית רבה“: שורה 13 והיה תמים,
 חסרו התיבות „מהיכן ימול ויהא תמים“ אם ימול מן האוזן וכיו': דף 56 שורה 4
 ונכרים, צ"ל „וניכרים“: דף 57 שורה 1 חלש צ"ל „חלושי“: שורה 8 כגון מוריקא,
 מתחיל בכ"י ה' אלו המנהגים יום המילה אחר המדרשים וקוראין אסמכתא, ואחיכ
 כתוב דין מלין בבקר: דף 58 שורה 7 דאמרין, צ"ל „דאמר מר וכיו': דף 59 שורה
 4 לעשות בלא אורה, צ"ל „מרובה“. שורה 21 אבל המאריך „ב"ה לער ברוכים יהיו“
 „ובמאור“ צדיקים וכיו' (ול"ג שכוונתו על המאמר ברכות דף ח' ע"ב כל המשלים
 פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו): שורה 17 ומלים לפני ארון הקודש
 „ששם התורה“: בכ"י ה' פתח כאן דין שני קתדראות: שורה 19 שישב, צ"ל „עלי“:
 דף 60 שורה 9 אם אינך ממלט וכיו' (שמואל א' י"ט ו"א): שורה 10 ודוד ברה וכיו'
 (שם י"ח): גם אתה „קום“ ברה: שורה 11 וישת צ"ל וישתה: וילך וגוי (מלכים א'
 י"ט ח'): ושם נגלה, „אליו“: מה לך פה אליהו (שם י"ג): שורה 13 כי עזבו
 בריתך בנ"י (שם י"ד): שורה 17 שבני מקיימים, צ"ל „מצות“ ברית מילה: שורה 19
 ומלאך הברית וגוי' הנה בא (מלאכי ג' א'): ובכ"י ה' כתוב כאן „למה עומדים ג'
 ימים: שורה 27 דמרא, צ"ל „דמרה“: שורה 28 שתשלח, צ"ל „תשלח“: שורה 29
 מימרא, צ"ל „מרא“: דף 61 שורה 1 ב"ה, צ"ל „ברכות“: שורה 5 ונחיה לפניו
 (הושע ו' ב'): שורה 11 להראות כמו כן אות, צ"ל „ליום“ המילה: שורה 12 וכן,
 צ"ל „היה“ כמוציא שיר: שורה 17 לכתחלה, צ"ל „בעיניך“: דף 62 שורה 2 תיבת זמן
 צריך להסיר: שורה 4 מדרש, צ"ל „בכרייתא דריא וכיו'“: שורה 6 עדות המת ב"י
 (כתובות דף ח' ע"ב). עדות ברכת ה' ב"י (סנהדרין דף נ"ו ע"א) משמע שם דבני' לחור
 סני, כמ"ש במשנה שם השלישי אומר אף אני כמוהו): שורה 6 עדות חליצה ב"י
 (סנהדרין משנה ג' פ"א. יבמות פ"ב משנה א' כתבו) מצות חליצה בני' דכתיב (דברים כ"ח)
 וננשה יבמתו אליו לעיני הוקנים, וקנים שנים, ואין ב"ד שקול הוסף עליהם עוד אחד הרי
 שלשה, ושנים האחרים שמוסיפים אינו אלא לפרסומי מלתא, עיין ש"ע אה"ע סי' קניה):
 ובכ"י ה' עדות ברכת נשואין ב"י שנאמר כבועו, ויקח עשרה אנשים וכיו'. וכשם שנברא
 העולם בעשרה מאמרות, לכן תקנו חז"ל ברכת נישואין בעשרה וגם תקנו בברכה
 עשרה לשונות של שמחה. עיין רבינו בחיי בכד הקמה אות ה' ועיין (כתובות
 דף ו' ע"ב): שורה 7 וחרם כמו כן ב"י, „וראיה מהרם של אחי יוסף (ע"י נדרים דף
 ח' ע"א) אבל מש"ס מ"ק דף ט"ז ע"א משמע לדברי אב"י דסני בני' רק אם נחרם ב"י
 אין לו הפרה אלא ב"י, כמ"ש (גיטין ל"ג ע"ב) רשב"ג אומר כל מילתא דמתעברא
 באפי עשרה, צריכא בי עשרה למושלפה, ואין ראייה מזה דצריך עשרה דוקא. ועיין

טור י"ד סי' של"א: אבל אם נחרם ע"ד רבים אין לו הפרה עולמית וכו' ע"ש: שורה 12 אם לא בריתי (ירמיה ל"ג כ"ה): כנגד י' תיבות שתמצא בזה הפסוק (התיבות כה אמר ה' בזה הפסוק לא קחשיב): שורה 14 כנגד י' תיבות וגם את וכו' שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט' י"א): שורה 15 כ"ז פסוקים תמצא בפרשה מן ויהי וכו': שורה 19 ו' ערלות כתובים: שורה 26 כרתנן בפי מילה לגבי ציצית (שבת קל"ג ע"ב): דף 64 שורה 2 משום כבוד, צ"ל "מצוה": שורה 6 ביום צ"ל "כביום": דף 65 שורה 6 שנא' (ישעיה ב"ט י"ב) ויספו ענוים וגו': דף 66 שורה 5 אבל יש ללמוד, צ"ל נוכל ללמוד: שורה 7 ונמלך וגו', צ"ל "ענר אשכול וממרא": שורה 10 צ"ל "אתה" נתת לו עצה: שורה 19 כופת, צ"ל "כפוף": שורה 24 ולשוני תהנה צדקך" (תהלים ל"ה כ"ח): גרוני, צ"ל בגרוני: שורה 25 לבי, צ"ל בלבי: דף 67 שורה 8 רגל שמאל, צ"ל "לקדם": שורה 9 ברמי אני נעשה, צ"ל "ב"ב ליליים": שורה 14 ומתוך השמחה יבקשו, צ"ל "רהמים": שורה 16 אי מקרא מהכא, צ"ל "מכא דקרא מהכא: שורה 19 צדיק, צ"ל חכם (משלי כ"ג ב"ד): דף 68 שורה 5 השמחה, צ"ל "שלימה": דף 70 שורה 15 צ"ל "עם" וכות וכו': שורה 17 מטעם, צ"ל "ומטעם": דף 72 שורה 6 צ"ל מרקא מקשינין: שורה 11 דצריך למשתי, צ"ל "משום" קדוש היום: כ"ט שנמצא כתוב מלא לוגמיו, צ"ל מלא חסר וי"ו: שורה 18 שתה מלא לוגמיו חייב (יומא ע"ג ע"ב): דף 73 שורה 10 ובלילה ישעום המברך, צ"ל "גם" אביו ואמו וכו': דף 74 שורה 6 ומטעם בלילה, צ"ל "הוא": שורה 9 בין לפני מילה ובין צ"ל "לאחר" המילה: דף 75 שורה 1 ואם אין שם עירוב יוצאין צ"ל "הצבור": שורה 13 ומביאין, צ"ל מביאין: דף 76 שורה 3 אלא, צ"ל "אלמא": שורה 6 צ"ל "כמו בעשרה בטבת": שורה 8 כנון תענית צ"ל "דתשובה" שני וחמישי ושני: שורה 10 צ"ל "ומשגרין": דף 77 שורה 3 משום כבוד, צ"ל "הצבור": שורה 4 הקילו חכמים צ"ל "מפני כבוד הצבור": שורה 6 בהדר צ"ל "בחדר" עד ויחזור הילד צ"ל "לאשה": דף 80 שורה 7 לח"י צריך למחוק: שורה 12 פסקות צ"ל "פסקתא": שורה 14 שויברכו צ"ל "עליו": דף 82 שורה 1 וספירת, צ"ל "בספירת": דף 83 שורה 3 צ"ל תירץ: דף 84 שורה 2 והכניסו צ"ל "דהכניסו" בברית: שורה 10 ואך צ"ל "והך": שורה 15 הטעם צ"ל "והטעם": שורה 16 שבא, צ"ל "כשבא" ומברך צ"ל "צריך" שיברך שלש: דף 86 שורה 9 והעומדין שם משיבין צ"ל "אמן": דף 87 שורה 4 ותוספות ופסוקים ואפשר, צ"ל ותוספות פסוקים: שורה 7 ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך, ונאמר ואעבור עליך" וכו': דף 88 שורה 2 זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק (ד"ה א' ט"ז ט"ו): שורה 8 ופסוקים דתהלים זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבעתו לישחק (תהלים ק"ה ח') שורה 9 וכל האומר זכר יאמר גיב "לישחק": שורה 17 או ברכת הקירוש, צ"ל "או הכדלה צריך שיברך בפה"ג ברישא ואח"כ יגמור הברכה ושותה מלא לוגמיו: שורה 22 אשר קידש יידי מבטן, רבי פ"י יידי זה יצחק ע"ש שנאמר אהבתי מבטן וכו' שכן קודם שנולד וכו': דף 89 שורה 1 צ"ל "דכתיב" אבל שדה וכו': שורה 5 ואהב צ"ל ואוהב (מלאכי א' ב') שורה 7 הר"ד אפרים מבונא פ"י יידי זה אברהם, כי כן אמר בפיוטו לברית מילה אלהים צוית לידיריך בחירך: שורה 8 יבא יידי בן יידי ויבנה לידיד בחלקו של יידי: שורה 18

ועק"ב שנים: דף 90 שורה 5 ע"פ ויעמידה ליעקב לחק שייך הערה 1, שורה 7 לפי פ"י צ"ל "ולפי פ"י: שורה 9 יעבורו צ"ל יעברו מעליך (ירמיה י"א ט"ו): שורה 11 בשכר צ"ל "המצוה": דף 91 שורה 5 גם את וכו' מבור אין מים בו (זכריה ט"א): "אין בור אלא גהינם שנאמר יורדי אל ירכתי בור (ישעיה י"ד ט"ו): אך אל שאל תורד אל ירכתי בור): דף 92 שורה 20 דין הותכים עולת נפלים לא כתוב בכ"י הכי רק הפרק הזה מסיים בא"י כורת הברית: דף 93 שורה 1 שהטאו יותר צ"ל "מדא"י: שורה 21 ברית אש (ובשר) תיבה זו יתירה היא: דף 95 שורה 13 ולא יקרא צ"ל "עוד" "את" שמך וכו': דף 96 שורה 2 יולדת לך בן צ"ל "וקראת שמו יצחק": שורה 12 כשהייתי צ"ל "כשהיית": שורה 13 שהולדתי צ"ל שהולדת: שמלתי צ"ל שמלח: שורה 21 (אלא שנייה היא): שורה 22 האם צ"ל אמו: דף 97 שורה 5 נוססו צ"ל "בוססו" (ישעיה ס"ב י"ח): יבוס קמינו (תהלים מ"ד ו' נבוס קמינו): שורה 8 דם תבוסה "מעורב", אמר המדרש בכרייתא ד"ר אליעזר "ר"ע אמר" המצריים לא היו נותנין לישראל את התבן והיו ישראל מקוששים את הקש במדבר לעשות לבנים, כחומר צ"ל "כחמורים" וכו': שורה 12 תחיו מן הדם ששפכת צ"ל תחיה מן הדם ששפכתי וכו' עד חיותם (יהושע ה' ח'): שורה 15 והנוכה צ"ל "והינוכה": שורה 18 משקין צ"ל "אותו" אף: דף 98 שורה 1 אבות צ"ל "אבותינו": שורה 3 ואומרים דמעלי לאסותא צ"ל "לאמו": שורה 4 ואני קצתי צ"ל "ואנן ההחלנו" לקצר: שורה 6 מה ראה לומר, צ"ל מה ראוי לומר שתי פעמים וכו': שורה 7 בכרייתא דר"א, צ"ל "רבי אומר" יצחק אבינו מל את יעקב, ועשו מאם בכרית מילה: שורה 9 ויעקב דבק בכרית מילה ומל את בניו ובני בניו, ומנין שהיו נמולין, שנאמר אך בזאת וכו': שורה 13 עד שעמד עליהם פרעה הרשע וגור עליהם נזירות קשות וכו': דף 102 שורה 1 הראית כי נכנע אחאב (מלכים א' כ"א כ"ט): שורה 4 כל שומר שבת [כרת] מחללו ומהויקים בכריתו וסמך ליה והביאותם אל הר קדשי וכו': שורה 8 הגה דם הברית וכו' (שמות כ"ד ח) שורה 9 ויעמידה ליעקב לחק וכו' (ר"א י"ח ט"ז): דף 103 שורה 1 "שנה" צ"ל "דורות": דף 105 שורה 5 בזכותו צ"ל בזכותן: דף 111 שורה 16 בפרק החולין צ"ל דף מ"ז ע"ב: דף 112 שורה 12 צ"ל אחר זמן בית הכנסת, שורה 13 צ"ל דשבת לאו זמנה הוא, ומה שהתפללו הצבור וכו': דף 113 שורה 6 צ"ל מלוי: שורה 29 עליה צ"ל עליהם. דף 114 שורה 24 צ"ל כביום התנותו: דף 18 שורה 16 צ"ל פירוש מחמת שהוא בעל בשר: 120 שורה 29 צ"ל ואם נדמים כוכבים אלו כאלו הן כוכב א': דף 126 שורה 12 עד דף 128 הלשון בכ"י אינם מובנים וכפי הנראה השאלה היא לקוחה מן אור זרוע הלכות מילה סי' ק"ד וז"ל: ולענין שאילתא דשאל שלמה היצחקי מן מר נתן ומר דניאל ומר אברהם ומרנא ר' יחיאל מן מתא רומא ז"ל על קטן שמת קודם שמונה ימים אם צריך לחתוך בשר ערלתו לאחר מותו ואם לאו, כך היא התשובה, וראי נהוג נשי דידן למחתיכה בקרומית של קנה אבל לאו מצוה היא שכך מקובלים אנו דחתוך בשר הוא ולאו מדי קעביד ואסור, משום דבן שמונה ימים אמר רחמנא והאי לאו בר תמניא הוא, וכי יהיב קב"ה מצוה, לחיי הוא דיהיב ולא למיתי דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות שנאמר (כי יש למתים) [במתים] חפשי וגו'. ועוד אתמר קמני ישראל מאימתי חיים לע"ל, ר' חייא ור' שמעון בר רבי חד אמר משעה שנולד וחד אמר משעה שיספר.

מ"ד משעה שנולד משום דכתיב יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה, ולמ"ד משעה שיספר דכתיב זרע יעבדנו יסופר לה, רבינא אמר משעה שנורע שנאמר זרע יעבדנו, רב נחמן בר יצחק אמר משעה שנימול שנאמר עני אני וגוע מנוער נשאתי אימך אפונה (רבי חנינא אמר) תנא משום רבי מאיר משעה שעונה אמן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים א"ת שומר אמונים אלא מי שאומרים אמן. מאי אמן (רבי יוחנן אמר) אמר רבי חנינא אל מלך נאמן. רב נחמן בר יצחק אמר משעה שנימול. ואי ס"ד משעה שנולד איבעי למיגור בשרא דעורלתיה היבא דמיית קורם זמניה, רב נחמן בר יצחק אתי למימר כמ"ד משעה שנולד דמצינו למגור, ואם נפשך לומר לעולם כמ"ד משעה שנולד ס"ל דאיבעי ליה למגוריה ולהכי אמר משעה שנולד דמצינן למגוריה, אבל הא איכא בינייהו (בין) רנב"י (אמר) סבר מילה דאתעבידא ליה בזמניה מהניא ליה לאיתווי לחיי העולם הבא, והאי מילה דאתעבידא ליה שלא בזמנה לא מהניא ליה. ומ"ד משעה שנולד סבר דאפילו ההיא שלא בזמנה מהניא ליה: יש להשיב. איכא איבעי להו לאיתווי טעמייהו מחד קרא מקראי דמילה, ואינהו לא איתו טעמייהו אלא מהני קראי דמ"ד משנולד משום דכתיב יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד, ומ"ד משעה שנימול משום דכתיב נשאתי אימך אפונה וכדמפרש בנמרא ובתלמוד ירושלמי שביעית פרק רביעי הלכה ח'. גרסי' מאימתי קטני ישראל חיינן ר' חייא ור' שמעון ברבי חד אמר משעה שנולד שנאמר לעם נולד כי עשה. וחד אמר משעה שידבר שנאמר יסופר לה' לדור, תני בשם ר' מאיר משעונה אמן מה טעם גוי צדיק שומר אמונים, תמן אמרין משעה שימולו מה טעם מנוער נשאתי אימך אפונה, ורבנן דהכא אמרין משולד מה טעם ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליו, ר' אליעזר אומר אפילו נפלים של ארץ ישראל באין לחיי העולם הבא שנאמר ונצורו ישראל להשיב, וכן אורי רב האי גאון מהאי קרא ואתה את בריתי תשמור כל שישנו בשמירה ישנו בברית יצאו מתים שאינם בשמירה הלכך לא מחתכינן, עוד בר מן דין ובר מן דין אשכחנא כב"ר פרשת וירא, א"ר לוי לעתיד לבא אברהם יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מישראל לתוכה, ואתן שחטאו יותר מדאי מהו עושה להם מעביר את הערלה מע"ג תינוקות שמתו עד שלא מלו ונותנה להן ומורידן לגיהנם הה"ד שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו מ"ט שלח ידיו בשלומיו משום דחלל בריתו מכלל דלא מחתכינן להו, דאי מחתכינן להו היכי מעביר סליקא התשובה, וכן השיב מורי ה"ר שמחה דאפילו בחול אינו מנהג תורה להסיר ערלת נפלים מההוא דבראשית רבה: דף 128 שורה 18 צ"ל מלוכלך: דף 129 שורה 19 אלא שצריכים וכו': דף 131 שורה 14 צריך למחוק מלת האב: דף 132 שורה 1 צ"ל יהא, אח" לשבעה: דף 134 שורה 1 צ"ל וצריך למשקל למוייה: שורה 14 צ"ל שהרתה ביהרות.

זה שייך לדף 211

ראה זה מצאתי בספר "מגדל עוז" (ברכות שמים) להרב יעבין הנדפס באלשונא בשנת תק"ה ולא נמצא בספרים אחרים של הרב הנ"ל אף באלה אשר נדפסו בשנה היא ממש. — הברכה הראשון בטעם המילה עם שהעלים וכו' עד ובאמת דברים הללו מתמיהים מאד, כי מה שזכר שכבר חשבו שהיא השלמת חסרון נראה

שרמו למ"ש (כב"ד פ' י"א) ששאל פילוסופוס את ר' יהושע במדרש שם ר' הושע'י מ"מ לא נתנה מילה לאדם הראשון השיב לו כל מעשי בראשית צריכין תיקון כגון החרדל צריך למתקן עמ"ש שם בפ"ד ומה שמין דבר נשמע בתשובה זו וכמה מצא כל חולק שיהא חל בעיניו לטעון איך יהיו הרברים הטבעיים חסרים וכו' והלא התבאר הפכו בודאי וגם כל אדם צריך תיקון חסרון יצירתו מיד בתחלת לידתו בחתיכת טבורו וקשורו ולולי התקון הלו לא היה יכול להתקיים כלל וכן כשגדל צריך תמיד לתקן עצמו בנלוח שערו וקציצת צפרניו שאם לא יעשה כן תפסד צורתו מכל וכל ואיך התעלם הרב מכל זה, ומה שאמר מתועלת העור ההוא באמת לא נודעה לנו תועלתו כי אם ירצה שלשמית האבר הוא עשוי הלא אנו רואים שכל המהולים אינם צריכין לו ונשמרים היטב זולתו ואם כונתו על ההנאה היתרה הנמשכת ממנו וכמו שחשב להוכיח גם מדברי חו"ל באמרם הנבעלת לערל קשה לפרוש אודיע נאמנה שאין הדבר כמו שחשב ז"ל אבל הוא בהיפך כפי מה שהונד לי ושמעתי מאחד מבני אומתנו המהולים (שאנסתו גויה לתשמיש והגידה לו, כי ר"ל הנאה גדולה ותענוג כפול כבעילת המהול יותר מן דערל) ונתנה טעם לדבריה מה שאינם מהראוי להעלותו על ספר, ואמנם מה שזכרו חו"ל מהנבעלת לערל אינו מטעם מושך ערלתו כמ"ש בס"ד במקומו אלא משום דניחא לה בהפקי'א ושכיח לה תדיר גם בנדותה וגם משום טעמא דאיסורא דמים נגובים ימתקו וכן הדבר בהיפך הבעל ארמית קשורה בו ככלב על כן אין מזה הוכחה לגמרי שתהיה הערלה מכוונת לשום תועלת גופני בעולם כמו שאינה להועיל בדבר רוחני, אכן בלי ספק שהיא חסרון היצירה שאין למעלה ממנו כמו שנינה הנביא בה לרשעים כי כל הנזים ערלים בנות הערלים וכן אמר לי אדם שהיה מהם והניח כבוד ועושר ונתגייר ובא לדתינו וסבל צער ודוחק גדול ודקדוק עניות ביותר ועכ"ז בפה מלא היה משבח להשי"ת תמיד שעשאו יהודי לא לבד מחמת האמונה שהיתה תקועה בלבו גם בהיותו ערל כי גם בפרטות על שנעשה מהול והוסר ממנו הרפת הערלה המגונה מאד אצלו בלי ערך ושעור לזה אמר כ"ס אלמלא לא היה מרויח אלא זה שסר ממנו רעת העור המאוס ההוא (הנבאש תמיד מחמת מי רגלים המקלקלים אותו שלא יוכלו נקיון ממנו עד שמסריח תמיד אולי גם מזה הטעם אזהבות הגויות בעילת המהול) ומתאכל פעמים רבות מן הבאוש עד שמשחית גם האבר המכוסה בו שנפסד גם הוא ומקבל הזיק רב על ידו עד שכמה פעמים צריך לחתכו) דיו והאריך לספר בננות ונזק גדול ורע מופלג שנמשך מזה העור אוי לו ולשכנו הקרוב אליו במכסת קלוגו הרי דבר ברור שהשכל מעיד על אמתתו שלא די שאין בו תועלת אבל נהפוך הוא כי מצאוהו רעות רבות וצרות מה שא"א להכחיש, גם מה שחשב הרב שהמילה מחלשת כח המישגל אינו כן כי הפלגת רבוי הרם בודאי מחליש הכח ההוא וכבר העידו חו"ל הנאמנים ע"ז ג"כ באמרם (גיטין ע' ע"א וע"ב) הקות דם מלמעלה כפלים וגם דם זה מלמעלה מן הכצים הוא בא ועוד שהוא ג"כ דם טפל ושפל ומזיק שנבלע בעובר כמעט אמו מרם הנדות לכן צריך מציצה מכל האיברים שיטהרו ממנו שאם לא יצא זויק לו בודאי ובהנקותו יועיל בלי ספק ויעזור ככח המישגלו (מ"ש חכם אחד למלך בשר ודם ימולו כדי שיהיו חלושים זו היתה תשובה נגובה לבטל הגזירה) עד שירמא יותר קרוב לאמת שאחד מטעמי המילה יהיה זה ר"ל כדי להוסיף כח ההולדה באומה הנבחרת שיפרו וירבו לרוב (ונמנעה מעכ"מ לסבב המעטתם)

וכן להגדיל התאווה בנשותיהם שמרגישות בהנאת המהול ביותר כדי להפליג תאותן והנאחז למען יודקקו להם ולא תתמעט עונתן בסבת עול מצות ותורה המושל עליהם וביחוד בהיותם רובצים רוב זמנם תחת עול גלויות כדי שלא יתכסלו מפיו הוכפלה הנאתם ותאותם של הזכר והנקבה גם שניהם כאמור למעלה לא יתמעט לגיון של מלך וכן אריכות העור ההוא סבה למעט בהולדה שכבר נתבאר בהכמת הטבע שכל מה שיהיה ארוך האבר לא יוליד הרבה באדם הקצר האבר כי יתקרה הזרע בעברו דרך ארוכה. והרי מכל זה נראה מורגש פחיתות הערלה ותועלת המילה לצורך קיום המין ביחוד שבו כוונת היצירה מעיקרה ותכלית האבר ההוא ביחוד לא יגיע לשלמותו כי אם דוקא ע"י המילה לפיכך ניתנה לעם סגולה שהוא עיקר המכוון במציאת הכריאה בכללה שלא תהא לבטלה ולא יגדר זה אלא מתעקש המתרחק מדבר צדק סלה אבל כגבוה שמים מארץ כן גבהו דרכי השי"ת ומחשבותיו ומחשבות בשר ודם שוכני בתי חומר ומתעוועי הדמיונות הכוזבים יגעו לריק ילדו טעמים לבהלה ואף אם הטעם השני שהמציא וכו'.

קונטרס השינויים ותיקונים מבאר יעקב, ומחלק המלואים.

דף 4 ע"א הערה 2 ל"ל סס י"ז כ"ג. ספר החינוך סיני ע"ס זאת צריתי. צטורה
 10 : סס ע"ג הערה 1 ל"ל תחומא פ' וירא. וע"ז נהגו וכו' : 5 הערה 1 ל"ל נדרים דף
 נ'. שאילתות פ' אחרי מות. מדרש הגדול (כ"י). ילקוט צדאשית פ"ג סינין י"ט. וספאר סינין
 לדף 4 שורה 4 עמ"ס לפי שהיה חזקתם נשעם לאורחים : הערה 2 פ"א פכ"ט. ילקוט
 צדאשית רמז פ'. מדרש חלפיות דף ז' : הערה 3 אשכול ה"י מילה. ילקוט סס. ועינין שו"ת
 להגאון מהר"י וכו' : 6 הערה 5 סוטה י"א ח' לריך למחוק : הערה 6 פ"א סס. ילקוט סס.
 תחומא לך לך סינין כ'. ופ' וירא סינין ו' : 7 הערה 1 ז"ר פנ"ו. ילקוט צדאשית רמז פ"ג :
 8 הערה 3 סס פנ"ו. וסס איתא וכו' : 10 הערה 3 לריך למחוק ותוספות נדרים פ"ג
 וז"ל עינין עיר גבורים פ' וירא. ועינין בספיקתא זוטרתא פ' לך לך : הערה 7 שורה 3 ל"ל
 ומי הגבורה "שמועס". וסס. עם ז' הנדרים "אנכי" : וסס שורה ה' תרי"א ל"ל "תרי"ג" :
 12 הערה 1 ומילתא פ' נח. תחומא סס סי' י'. זרכות י"ט ז'. קנסדרין ל"ז ח' שאילתות
 פ' וימי. ירושלמי פסחים פ"ג ה"ו. ס"ע א"ח סי' תנ"ד : 13 שורה 1 מת ל"ל מח"ל : וסס
 הערה 2 ל"ל ילקוט שמועס רמז כ"כ. מדרש לק"ט פ"ג סינין ד' : 14 הערה 2 דה"י ח'
 ט"ו. וסס וסס ח"ז פ"ה : 15 הערה 1 שנת קל"ג ח' : 17 הערה 2 ילקוט יהושע רמז
 ט"ו סינין ה'. הערה 4 יצוות ע"א ז'. שו"ת ללווא וכו' : וסס שורה 8 ל"ל זו לנפוע.
 ושורה 10 ל"ל סינין : 19 שורה 7 ל"ל וש"ך סי' רס"ד : 20 שורה 11 ל"ל שמועס משום
 סנה. שורה 15 אספר שיקחן ע"י הנביא. מסרו חגיגות ואף שלפי דברי רופאים יכול
 להליל הנביא וכו' : 21 שורה 14 ל"ל ומ"ל חסשו אף לייטוט : 24 הערה 1 לריך למחוק
 שנת ק"ל. וז"ל וכן שמועס צעירינין ק"ז וס"ח : הערה 3 עירובין פ"ו. הערה 6 צקופו ל"ל
 י"ד סי' רס"ו וכו' : 25 הערה 1 ל"ל שנת קכ"ט ח'. רונ"ס פ"ג מהלכות מילה דין ט' כתב
 כללו ש"ך כ"ד שפשיחו צדנת חסור עלינו משום שנות מותר לומר לעכו"ם וכו' : 26 הערה
 1 שנת קל"ג ח' : 28 שורה 7 לריך למחוק תיבז "אם" יניח חפלין : 29 שורה 9 ל"ל
 דאיתא פכ"ז ח' : 30 הערה 1 ל"ל ירושלמי פ"א דמילה הלכה ד'. ירושלמי יצוות פ"ח. יצוות
 ע"א ז'. ע"ז כ"ז ח'. תוספתא שנת פט"ו. ז"ר פנ"ו. דברים רבא פ"ו : 31 הערה 3 לריך
 למחוק עירובין וז"ל שנת קל"ד ז'. ועינין הגהות הס"ס וכו' : הערה 4 שנת קל"ג ז' :
 32 הערה 3 ל"ל שנת קל"ד ז'. הערה 4 שנת קל"ד ח' : הערה 5 סס קל"ד ז' : 33 הערה

2 שנת קל"ד ז': 34 הערה 4 שנת קל"ד ז' וכו': 35 הערה 1 שנת קל"ה א'. ירושלמי
 יצמות וכו': 38 שורה 14 ז"ל אם נמשך ערלתו של" נולד וחסול: 39 הערה 3 ז"ל "ורק"
 חסור ומחס עלטול: ושם וסגנה ילא מלפני המעתיק כל"ל: הערה 5 שנת קל"ה א' וכו':
 40 הערה 4 ז"ל מנין לנולד בן ז' שהוא חי וכו': ושם שורה 14 אם נשלם בשערו וצאטרנו
 ז"ל יכול להיות וכו' ושם שורה 17 להמוס. ולפעמים דרך חדוש יחיו הגולרים וכו':
 41 שורה 2 ז"ל כי הם בני ח' חדשים. שורה 6 ז"ל חנכ"ל. שורה 20 ז"ל הילוד וכו':
 הערה 2 שנת ל"ו א'. יצמות לריך לנחוק ול"ל רמז"ס פ"א ושלכות יצום הלכה ה'. קמ"ג
 עשין כ'. טור ש"ע א"ע סימן קנ"ו סעיף ד': 43 הערה 2 שורה 4 ז"ל הרי הוא כילוד.
 הערה 3 לריך לנחוק יצמות ע"א ז'. ול"ל כדס מ"ב ז'. רמז"ס פ"א ונה' מילה הלכה ט"ו.
 קמ"ג עשין כ"ח. טור ש"ע י"ד סימן רס"ג סעיף ד': 44 הערה 2 שנת קל"ז א' וכו':
 46 הערה 2 ז"ל צעיא היא ציצמות ע"א א'. הערה 4 ז"ל שנת קל"ז ז'; 49 הערה 1
 ז"ל שנת קל"ח א': הערה 2 ז"ל סס ע"ב: 50 הערה 1 שורה 2 ז"ל ועיין במהרי"ט
 קדושין כ"ט א' וכו': שורה 4 ז"ל יצמות ע"א א'. הערה 2 שורה 17 ז"ל ושני פרטים אלו
 וכו': 52 הערה 3 ז"ל שנת פכ"א קל"ד ז': ע"ז כ"ז א': 53 הערה 2 שורה 7 ז"ל להלכתא
 כר' יוחנן וכו'. שורה 10 ז"ל שנת פכ"א קל"ד ז': 54 הערה 2 ז"ל חוס' ע"ז כ"ז א' כי
 שם משמע שם מומר לערות מומר למול לזר ישראל: שורה 5 ז"ל כתי"ס הס"ך ז"ד וכו'.
 הערה 3 ז"ל נדרים ל"א ע"ז כ"ז ז'. שאילמות פ' וירא ופי' שנות. שפר הנלחון וכו': הערה
 4 לריך לנחוק: הערה 5 ז"ל ע"ז כ"ז א' ערבי וחסול ובצעוני וחסול פירס"י בגמתי אונה
 וחסולה: 55 הערה 2 ז"ל שנת קל"ד א' דושמע שם שהמלך צלע התינוק עד רגליו. וע"ס
 זר"ך שפי' דעד רגליו היינו עד נקוס המילה אלא דליטנא ועל"א נקט. כמו לא עשה רגליו:
 51 הערה 1 י"ד סימן רס"ג לריך לנחוק ול"ל חמודי דניאל (כ"י). שורה 2 ז"ל ויצא לו
 דם אחר. הערה 2 לריך לנחוק כולה ול"ל יומא כ"ח כו'. פסקיים ד' א'. מגילה כ' ז'.
 ויק"ר פרשה חזרע. ילקוט שם. ט"ע י"ד סימן ר"ס: 58 הערה 1 ז"ל פסקים ד' א'. זרזין
 וקדימין לנזות לריך לנחוק. הערה 2 לריך לנחוק כולה ובנוקמה ז"ל תסנה ו' פ"ב דמגילה.
 רמז"ס פ"א ושלכות מילה. הלכה ח'. ופ"ד ונה' ונעם הארצות. קמ"ג עשין כ"ח. ט"ע י"ד
 סימן רס"ג סעיף א': 59 הערה 3 שורה 11 ז"ל צאצאה: 61 הערה 1 ז"ל ומגילה י"ז
 ז'. ירושלמי זכרות וכו': 62 הערה 1 שורה 3 ז"ל ושמעון הוא חולה: 63 שורה 1 ז"ל
 והשני הוא אים נכבד: 64 הערה 3 שורה 10 ז"ל דאין חוס מל"ה בצנדקאות טלה: 67
 הערה 1 ז"ל עד כ"ד חדש: 68 הערה 5 ז"ל צמדבר רבה פי"ד: 71 הערה 1 שורה 5
 ז"ל ונה' גם לדוחה שנה היה ח"צ נדחה וכו'. ושם אפילו בת"ב עלונו היה עובר על נזות
 עשה של זכרי קבלה: 72 הערה 4 ז"ל עיין חוס' פסקים ק"ה ע"ב לריך לשחות וכו': הערה
 5 ז"ל זכרות י"ד ע"א 73 שורה 1 לריך לנחוק ט"ע י"ד סימן קל"ה: 74 שורה 12 ז"ל אצל
 החוס' עירובין דף נ' ע"ב כתבו וכו': 80 הערה 3 לריך לנחוק. ובפנים שורה 18 עלך בניעטייא
 אציהם ושם ול"ל ע"י אגדת שמואל. ועיין ילקוט שמואל א' רמז ט': 82 הערה 1 שורה 7 ז"ל
 דילפינן לכס ונעומר: 86 הערה 2 שורה 7 ז"ל עיקר הנזות ותחלה על האב: 89 הערה
 1 לריך לנחוק ול"ל ועיין ערוך ערך ירד. הערה 3 ז"ל ונחמות י"ב א'. רבינו ונחם באון.
 ועיין ר"ך הלכות קידוש. הערה 4 לריך לנחוק ול"ל נדרים ל"ב א' ז"ר פ"ל סימן ח'. ופס"ד
 סימן ד'. ופנ"ס סימן ג'. צמדבר רבה פי"ח סימן כ"ח. אסתר רבה פי"ו סימן ג'. שיר רבה פ"א א'.
 פסיקתא רבתי פ"קא כ"ח. תנחומי לך לך סימן ג'. אבד צבר סימן א'. ילקוט שם רמז
 נ"ח. פרשת חולדות רמז קי"א: 90 הערה 1 סיין לבורה ע"ג ועמינדס ליעקב לחק.
 ול"ל חק זה נזות מילה שחין בה טעם. ר"ל שחין אנו לריכין לטעם אחר זולת הטעם נ"ס
 צחורה והיא לחות ברית שזהו טעם ונסיק לנו: 95 שורה 1 טלא הגיע יניו לנזות מילה
 ז"ל או אפילו לאחר שמוהלים אותו וכו'. שורה 7 ז"ל צסס רב נחמן באון: 94
 הערה 4 שורה 2 ז"ל וכן נסים זהירות טלא לעשות סיס ונלחמה צחר הילודות וכו': 95
 הערה 7 שורה 2 לריך לנחוק ועיין ז"ר וכו' ול"ל ועיין תנחומא פרשת לך לך: 96 הערה
 1 שורה 2 ז"ל ובירושלמי ובבלי פס"ק זכרות וכו'; 97 שורה 1 ז"ל וכן אין עושין שנתה
 על לידתה. הערה 3 ז"ל ב"ב ע"ז ז' וכו'. הערה 6 ז"ל פכ"א שנתה. ועיין בבבאור הכ"ל

סס סינון ל"ג. הערה 7 ל"ל שיר רבה ע"פ שמורה אני צנורים וכו'. ילקוט יחזקאל רמז ט"ו
 ורמז שג"ד: 99 סורה 14, 15 ל"ל השקאה: 100 הערה 4 סורה 15 אמרו צנורא
 וזילקוט סס, חיימה כמיז. סורה 19 ל"ל ובני ישראל: 101 סורה 4 צסקא נולד ילחק ואין
 מפורט בש"ם: 103 סורה 2 לריך למחוק מלת אלף: 105 סורה 4 ל"ל כשחלה רב יהודה.
 סורה 7 ל"ל שיושבת: 110 הערה 5 לריך למחוק וז"ל פסקים קב"א ז': 111 הערה 1
 ל"ל אבל צננת קל"ז ע"צ ומשמע דלוינו מנכך שהיינו וכו': 126 הערה 3 סורה 4 ל"ל
 וכ"ש האי דמתחזיא וכו': סורה 9 ונצחין ליה לצדוק: 127 סורה 3 ל"ל ועיין צ"ח מאיר
 נחמיס סינון ט"ז וכו'. הערה 1 כסהדרין ק"י ע"ב. סוטה כ' ז'. כחוצות ק"א א'. עירובין
 וכו': 131 סורה 1 ל"ל מנין לך לך. סורה 6 ל"ל תענית דף י' ע"א: 132 הערה 4
 ל"ל קדושין דף ע' ע"ה. נדה י"ג ע"ג: 133 הערה 2 לריך למחוק עד קדושין ס"ג וכו'.
 סורה 2 ל"ל יצמות דף ע"ה וכו'. סורה 4 מי לא טבל לקרוי ל"ל בכל הני דוכתא ומשמע
 שלא כדעת המחבר: 139 הערה 1 ל"ל וכתב הס"ך שכן דעת ר"מ וכו': 148 סורה 6
 ולכן אין מנכרין שהמחמה צמנונו ל"ל ומשמע מנכרין דמערות זכר אינו אלף מנהג. וכ"כ ז"ל
 הטעם שזאין לנכרו עכשיו לנחמו על שכתת תלמודו. ואני אומר זכרנו מאחר שזא להסכימו
 חס דוקא בשבת. לפי שנאמר ג' א"ב זכור. ועוד שהיא מלוה ראשונה שנקיים עמה. וע"כ
 עושין סעודה להחמלת המורה ומעירתה וזדין שמהא שחובה סעודה מלוה וכהסכמת אמרונים.
 זה טעם יפה חף נעים צענין סעודה זו וסוטה. ע"ל שנקרא זכר ע"ש שזאין להזכירו שצונו וכו'.
 השבת. סורה 11 מלמטה ל"ל צמאמר דעת ענן הקטרת. סורה אחרונה וזונונו צפוי (ע"כ ל"ל): 149
 צהערה סורה 1 ל"ל "כניל לנדר". ועיין צסקר זן סירא צמלה השמים ששאל נבוכדנצר אותו. מ"מ
 הננים מתיס כהסם בני שמונה ימים. א"ל מפני שלילית חרבת אותו. ועיין צסקר השמיני מלת
 אליהו בחור. ועיין שו"ת מות יאיר סינון רל"ג. ועיין קבלת האמת דף 218: 150 סורה 23
 שזמור צקרבן ואכלו אחס אשר כופר בהם: 151 סורה 2 עת ללדת. ומשמע שגולד אדם נגזר
 עליו כונה שנים ימים. חס זכה מפלים חס שנותיו. חס לאו פוחתין לו מהס. דכתיב (משלי י')
 ידחת ה' חוסיק יומים וטנות רשעים תקלורנה. כך דברי ר"ע ורצון אמרין חס זכה מוספיין לו
 על שנותיו חס לאו פוחתין לו ומשנותיו. חס זכה מוספיין לו שזמור (ישעיה ל"ח) הנני יוסיק
 על ימין חונם עשרה שנה וכו': 154/7 סורה 8 ותניא ר' אליעזר "גבדול" אומר: 155 סורה
 4 ל"ל כסהדרין ל"ט. סורה 5 אמר ליה קיסר: 156 סורה 14 משקשר דמו: 157 סורה
 3 אני הנה צריתי אתך. סורה 5 לא יקרא עוד שוין אצרה. סורה 13 ר' יודן אומר חונם.
 ע"ש צמפטיסם שכתבו דלכאורה אינו מונס כ"א ד'. סורה 20 ל"ל "מכאן" למוהל וכו'. סורה
 30 לכן או לנת (ויקרא י"ג ו'). סורה 37 הלכה מדברי החלומיד. רש"א שהיה תלמיד לר"א
 צו של ריה"ג. סורה 39 ר' יהודה אומר יעוול, וז"ל לא יעוול עיין יצמות דף ע"ב ע"ב וסם
 אומר ר' יודא הטעם מנסי סכנה היא לו וכן עיקר. שאם יעוול יעשנו כרות שזכה ע"י מפרשי
 המדרש סם: 158 סורה 26 ר' אבא צר כסא צסר ר' צירי: 159 סורה 10 הולכין ליריד
 טל עכו"ם צס"מ עיין ע"ז דף י"ג ע"ג. מ"ק י"א ע"א דלא גרסי צס"מ. סורה 18 עד
 שלא מלת. סורה 30 נגלה עלי: 161 סורה 9 שמשם מלך צילחת מונלרים: 162 סורה
 20 לירודם שזאומות: 165 סורה 7 דחמשכו. סורה 28 מתערי שירחא: 166 סורה 8
 מלינא ליה מיש: 168 סורה 22 על כל שאר מלכין: 169 סורה 6 ורוד ידע דבל דלא
 נטר. סורה 14 "ואי" לא זני. סורה 2 מלמטה והוי מדחאן: 170 סורה 9 "רשו"י מדרויה.
 סורה 1 מלמטה ל"ל ויאמר לצדוק: 171 סורה 8 "דכ"ן יונוי קנאוי: 172 סורה 17 צהאי
 קיים "עאל": סורה 1 מלמטה מלכותא דרוד": 173 סורה 3 "כרם" לחולקים: 175
 סורה 13 ויקסו "עוויס": 177 סורה 8 וקורא להמוהל. להסנדק להנשחת: 184 סורה
 23 שבת קל"ג ע"ב יצמות וכו': 185 סורה 12 ועל אדה"ר כסהדרין דף ל' ע"ב. ילקוט
 סוטה וכו': 185 סורה 12 מנכרי ערלה. סורה 21 צעצור הספלות וכו': 187 סורה 6
 קצלו דעתי סס סינון ג' סורה 10 ל"ל ר"ה י"ט. וסם צסוק הסורה ע"ז י' ע"ב. תענית י"ח וכו':
 189 סורה 11 תענית י"ח: 192 סורה 9 שו"ת תרונות הדסן סינון רנ"ה מילה שארבע צצנת
 ואני הנה יודע למוול אבל לא מול רק ס"א, ויש כאן מוהל הוול כמה פעמים חס מוחר לו
 למוול חס בני. שחובה מוחר לאב למוול צנו צצנת אפילו שלא מול רק ס"א ואע"ג דיש מוהל

אמר. ולא אמרינן לנגזי לאזי הוי פסיק רישא דניחא ליה שהרי מתקן את זנו (ס"ך ז"ד סימן כס"ה ס"ק ז'). ועיין שו"ת הר הנור סימן כ"ד שכתב דקיום הגמיה לא נקרי תיקון ושרי לפירש"י. ולכן אין חילוק בין אז לאחר. ועיין שו"ת שנתל בנימין בחלק קונטרס המילה סימן ד' שכתב ג"כ כ"ל. ועיין שו"ת זכרון יצחק סימן כ"ח שכתב מי שהיה רוצה למוול זנו בשבת וזא אחר ונולו אם חייב לשלם לאזי הבן דעני הצרכות שהפסידו או לא. תשובה. פטור מליתן לו יו"ד זהובים דאין לו לאז למוול זנו בשבת אם יש אחר דנזילה פסיק רישא לגזי ידיה הוא שמכוון לתקן זנו אבל לגזי אחר לא נקרי תיקון ושרי. ועוד דגדול העונה יותר מן הנזכר. ועיין ברכות כ"ה ע"ב. נזיר ס"ו ע"ב. ומה שמש"א סימן ע"א. פחד יצחק ערך גדול העונה. ש"ע י"ד סימן כ"ח סעיף ח'. ובש"ך על ח"מ סימן רפ"ב. ובמנ"א סימן ר"א סעיף ה'. טעם דגדול העונה יותר מן הנזכר פירוש רבינו שמואל בר תאיר ז"ל כי אמר בגימטריא עולה למשכון י"א. כשני שמות זאל"ק לנ"ח וזיו"ד הא. והרי הנזכר אינו מזכיר כ"א בשם אדני"י ושם הוי"ה צומצמס. אבל העונה אמר מזכיר ענין צ' שמות יסד. ואני מלאתי כי הצרכה נדמה לשטר החתום שלא נתקיים צ"ד ויכול אדם להסמיט. ואמרי שהוא מלושר ונקיים צ"ד עליו אין להוסיף ונמנו אין לגרוע. וכן אמר קיום שתינת הצרכה. וכן למדנו מפרש"א קוטה והשציע הכן את האשה גרי. ואמרה האשה אמר אמר. ומקבלת התורה באלה ובשנועה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וענו כל העם ואמרו אמר. וכן אמר ירמיה יקם ה' את דברך וכו'. אכן הירמי צהמנהיג שלו דף ז'. וכן לריך העונה אמר לכוון שאמנת ואמנה הוא השבת והצרכה שצריך הנזכר ואני נאמין זה. לכן גדול העונה יותר מן הנזכר. ור"ת אמר אל מלך נאמן עיין פנהדרין דף ק"א ע"א. לכן מוטעם זה פסקו בח"מ סימן רפ"ב. ומנ"א ס"ז מה' חובל דמייז לשלם. אבל אם נתן לאחר למוול את זנו וזא אחר ונולו פטור. ועיין לצו"ש ש"ד בשם הרב יעצ"ב. שו"ת ונחה מים ח"ח סימן ל"ד. מי שמתקן מלות פריעה מן האז ופרע ונלץ אם זה האיש לריך לשלם להאז רק חמש זהובים צעבור חלי הגמיה. או י' זהובים בשביל הגמיה כולה כי המל ולא פרע כאלו לא מל. תשובה, כיון דמלות נזילה מוטלת על כל ישראל למה ישלם לו. הא אפילו זכא שים לו קרינה צנו ואם חפץ למוולו וזא אחר ונולו חייב לשלם לו " זהובים כמזכר בחולין ס"ז גזי כסוי הס. אשכ"ח פסק הרא"ש שם זכא שצידד לאחר למוול את זנו וקם אחר ונולו שא"ל לשלם לו יען כי לא חפץ למוול זנו צעמו מל הגמיה על כ"י. וע"י שהאז כיבד את מילת זנו לאיש אהבו לא זכה זו שהיה איש אחר מוסיב לשלם לו. ולכן ח"ל לשלם לו אפילו פרוטה דהא מיה שים טוב על כ"י למוול הוא מן הפסיק המול לכס כ"י. ועיין רמב"ם בטה"מ דט"ו וכו' ונזכר בגמרא ימות דלא ניתנה פריעה לא"א. ח"כ מה שים לאז קרינה על כ"י היינו על חיתוך הערלה. אבל על הסריעה אין לו קרינה. והאיש המתקן מננו לא לקח ומננות האז כלום. והגם שגל ולא פרע לא עשה כלום היינו לקיים מ"ע של המול לכס כ"י. אבל מננות האז הוא בחיתוך הערלה בלבד ולא לריך לשלם לו כלל. וחלילה לומר שאם עשה האז חיתוך והחיתוק לא נפרע שלא נעשה זו פריעה דניחא דקיים האז מננותו חס ונלחזיר. דכיון דמול ולא פרע כאל"מ. ח"כ לא קיים האז מננותו דחידשה התורה הלכה לריך להיות פריעה אם יהיה נחשבת הפעולה לשם נזילה. וא"כ לריך גם פריעה. אבל אי פרע אפילו אדם אחר שלא מננות האז קיים האז מ"ע שלו. דהא ע"י הסריעה שאשכ"ח נגלה דקיים האז מ"ע בחיתוך שנים. ורמ"ת בנכתב בן אחי שילא לריך למינת ר"ת מננות צריך דאם אחר צעל הגמיה אמר על הצרכה דהא גדול העונה יותר מהנזכר נשטר מוקף הגמיה מלשלם. וה"ה כאן שאזי הבן צריך בקול רם הצרכה וא"כ אין לו תביעה מן האיש המתקן מננות פריעה. (ועיין ונחה חנוך על ענייני נזילה (כ"י) שכתב ונ"ל דעניית אמר מננות צ"ע היא). ולדעתי לא כן הוא דמש האיש עשה הגמיה כולה וצריך עליה ונקיים כל הגמיה. ומי שענה אמר קיים הצרכה ויש לו שכר כאיש העושה הגמיה. אבל כאן האז צריך לעשות הגמיה חיתוך ופריעה כל הגמיה בשלימות. וזא האיש המתקן פריעה ח"כ לא עשה הגמיה וגם לא אמר אמר על הצרכה אשר הנזכר עשה מננות. ורודאי מיי שאמר אמר על צרכה אשר כאכס הנזכר ולא עשה מננות שגם העונה אמר אין לו שכר. ופטור אם האז עשה שליח על הסריעה ומהי שליחות בנזילה אז מהי צרכה לפטור את האיש הפורע. אבל אם הפורע מתקן הגמיה ח"כ לא כיון האז להוליאו צרכתו וא"כ אין כאן צרכה על קיום מננותו אם מל ולא פרע כאלו ל"מ. אבל החת"ם הקסה

אנאי חייב ליתן לו י' זכרים הא חסד חסד לעשות נזרה ונאכס ולא עשה הנזרה ועלה עליו
 הכתוב כאלו עשה. ותיקן ע"פ מה שפירש"י צפרת עקב אין הנזרה נקראת אלא ע"ש גומרה
 ח"כ צבור זה ים לו תשלומין וחייב ליתן להאב י' זכרים וכו' עיי"ש. שר"ת יבין וזעו סימן
 ט"ו. והנה הזכירו חז"ל שהזכרה שור עשרה זכרים ומאין להם זה? תשובה. דבר זה מליבו
 זנוק' חולין צדק כיוסי הדם כתיב וספק וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר וזכר
 וקדם חזירו וכסרו ומייצרו ר"ג ליתן לו י' זכרים שטר זכרה. וכן הסוד דקעבד אלל רזי ואל
 כוס ט"ז אמה שותה או מ' זכרים אמה נועל. יאלת צ"ק ואמרה כוס של זכרה שור מ'
 זכרים. ולפי שיש זכום של זכרה הנוזן ד' זכרות הוא שור מ' זכרים י' זכרים לכל זכרה.
 וקשה הא איכא ה' זכרות ד' של זכרה הנוזן ואחת של היין. אלא שלל מני אלא הגי זכרות
 שחס של חורה. כלומכט זנוק' זכרות ולא מני הרביעית שהיא של סופרים. וסימן לזה ועשית
 שלמן זה"ט טיור ר"ח זכרה הון. זכרה הארץ. זכרה זונה ירושלים. ודעו רז"ל משה תימן
 להם לישראל זכרה הון זעמה שירד להם הנון. יהושע תימן להם זכרה הארץ מנשמה שהכניסן
 לארץ. דוד ושלמה תיקנו להם לישראל זכרה זונה ירושלים. והרביעית שהיא הטיוב והטעיב
 זיכנה תקנה הסכמים. וכתב הרמב"ן סימן ע"ז מן כף אחת עשרה זכר. כלומר כף אחת
 עשרה זכר. כף צנינוטריא מלא כנגד ק' זכרות שתייב ארס לזכך בכל יום. ור"ל כף אחת
 מנ"ף וחס ק' זכרות שור עשרה זכר. וכן זנוקס אחר עשרה זכר מוקלס. וממין ליה כתיב
 ואקד ואתחמור לה' ואזכר: דף 193 שורה 3 ל"ל כניס' הרמב"ן והרשב"א גופים שנתשבתו
 סימן תע"ז לקח הרמב"א דין זה הסכים לרמב"ן כניס' שהיה מ"ב מ' גזילה. הרב מהר"ם
 פרימו. ובדרישותיו פ' פתח. ועיין שארית יעקב פ' תזריע דף כ"ד ע"ד. ועיין מהשירי מילה
 פ"א דין 3 סימן ט"ז. ועיין זככי יוסף סימן רכ"א סעיף ג'. שם שורה 6 ל"ל נקטת יתחזאל
 א"ח סימן ט"ו. שורה 10 ל"ל שר"ת רד"ו סי' ל"ח. שורה 12 שר"ת הר"ן לריך למחוק.
 דף 194 שורה 10 ל"ל ועי' שר"ת שוות יציר סי' קכ"ח. ועי' אנ"ח סי' של"ח שכתב
 מני שלל פרע מנוולס וכו': 195 שורה 11 ל"ל ובהגהת ר"ע אינר וכו': 200 שורה 10
 ל"ל שאינו מוילא דבר. שורה 17 ל"ל ומה שנתקיים וכו'. שורה 35 ל"ל ועי' תוספות שם:
 208 שורה 32 ל"ל ומלינו זנדדט תחמווא פ' שנייני סי' ח'. ושמות רבה כו': 209 שורה
 10 ל"ל ג"ח ופס נחואת וי"ד קנה. ועיין ע"ז דף ט' ע"א: 210 שורה 3 ל"ל יכולנו
 להעמידו. שורה 9 ל"ל יעצחון אורחותיו: 213 שורה 4 ל"ל לקצוב צעם וכו': 214 שורה
 12 ל"ל דלל נתן הקב"ה הנלות וכו': 217 שורה 9 לריך למחוק המינות "גשם הרמב"ם"
 ו"ל טעם הב' שם שכתב: 219 שורה 18 ל"ל טעם זרית יחיד: 220 שורה 27 ל"ל
 ויניסור: 226 שורה 9 ל"ל שוי"ת רד"ס סי' רל"ט: 227 שורה 29 ל"ל קריפטארכיסמוס:
 232 שורה 27 ל"ל רוקח סי' קי"ד: 240 שורה 27 ל"ל אדנות קודש סי' ק"ל: 248
 שורה 18 היכא איסטט ל"ל עי"ם ינמות ע"א ע"א אחר רבא ותסגרא המול לו כ"ז אחר
 רחמנא וכו'. ונראה לרצא לויפטט האינעיא הוא דלתיא: 251 שורה 9 לריך למחוק ז"ק קכ"ה:
 252 שורה 12 ל"ל יונא ל"ח ע"ב: 255 שורה 18 ל"ל שבת קל"ד: 258 שורה 2 ל"ל
 מ"ח סי' תקנ"א: 266 שורה אחרונה ונתרלה אזי הון ל"ל והלך הבון לדרכו: 74 שורה 3 ל"ל
 והמנ"ח סי' ל' שורה 7 ל"ל וכן כתיב הרב צית יעקב: 279 שורה 17 ל"ל זניך אלתה נומי:
 281 שורה 3 ל"ל bei: 282 שורה 18 לנקבלי גרים ל"ל ינמות ק"ט ע"ב: 283 שורה 13
 ל"ל אפילו זדיענד אינו גר: 288 שורה 19 ל"ל כאתמלתא. שורה 28 ל"ל רמז ואמר: 305 ע"א
 שורה 5 ל"ל דף 4, 1, 4, 18, 10 ל"ל דף 8. שם ע"ב שורה 5 ל"ל 24, 1.
 וכו': 306 שורה 5 לריך למחוק הנוספים 127. שורה 27 ל"ל 52, 1. ע"ב שורה 3
 ל"ל 57, 113, 2. שורה 22 ל"ל 39, 3, 114: 307 שורה 21 ל"ל 69, 1. וכו':
 שורה 37 ל"ל 72, 74, 125, 128. שורה אחרונה ל"ל שם: שם ע"ב שורה 4 לריך
 למחוק הנוספר 9. שורה 5 ל"ל 76—77. שורה 25 ל"ל 126—128, 257. שורה 35
 ל"ל 104, 1. 308 שורה 19 ל"ל שם. שורה 33 ל"ל 131, 1. ע"ב שורה 29 ל"ל 194:
 30. שורה 4 ל"ל 194—196: שורה 32 ל"ל 239 ע"ב שורה 21 ל"ל 111.
 132—135, 278. שורה 30 ל"ל 283, 302. שורה 30 ל"ל 283, 302. שורה
 31—30 לריך למחוק ו"ל אנדנויטוס דף 36, 2, 283. שורה 35 ל"ל 283: 310

סורה 9 לריך למסוק. סורה 17 ז"ל 259. סורה 18 לריך למסוק. סורה 27 ז"ל 84 —
 85. סורה 29 ז"ל 299. סורה 30 ז"ל 258. סורה 36 ז"ל 72, 2. 73. 2. סורה
 37 ז"ל 258. 311 סורה 5 ז"ל 262. סורה 29 ז"ל 264. סורה 35 ז"ל 266. ע"ז
 סורה 24 לריך למסוק. 312 ע"ז סורה 12 לריך למסוק הספדים 128. ז"ל 126. סורה
 14 לריך למסוק הספדים 272.

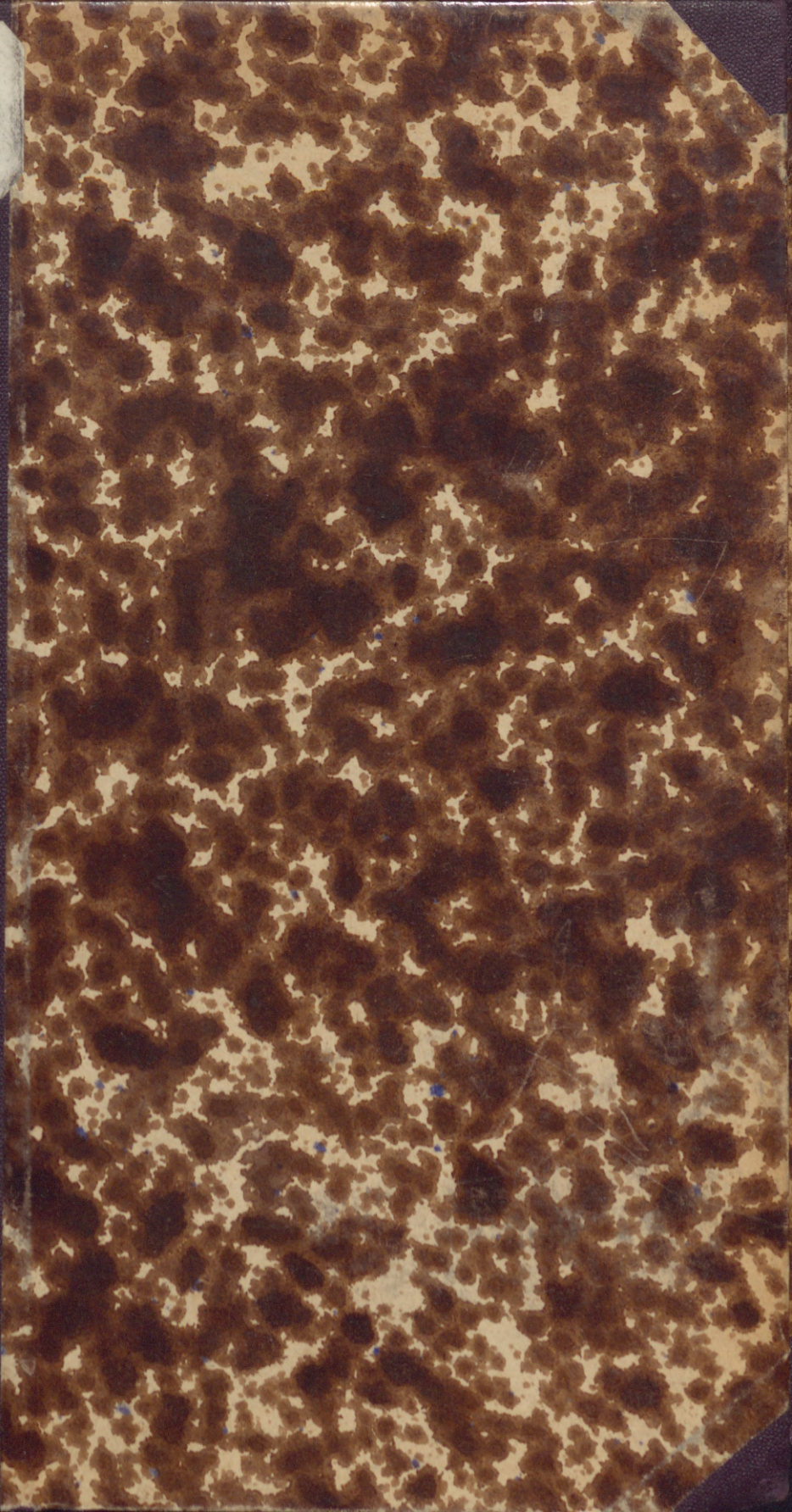
מודעה רבה.

אחי בני עמי, אתם ידעתם את העמל והתלאה אשר ימצא את כל מחבר, ובפרט מחבר
 ספר כזה אשר אנכי נותן לפניכם היום, ורב הוצאות הדפוס והספרים והעתקות,
 ובמקום פסידא עביד אינש דינא לנפשיה. לכן אני מזהיר בזה לבל יהין שום איש
 להדפיס ספרי זה או מקצת ממנו אפילו בשינוי בלי רשותי או בלי רשות באי כחי אחרי
 ולא יהיה כנושל החררה מיד העני המהפך בה ולא יעבור על לא תשיג גבול רעך, ומלבד
 זה יענש בפללים כפי חוקי המדינה, ולהשומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב מהאל
 הטוב אמן.

B

230.

A. GLASSBERG.

זכרון

בבית

לראשונים